
3 1761 04464 0423

ARCHIWUM NAUKOWE

WYDAWNICTWO
TOWARZYSTWA DLA POPIERANIA NAUKI POLSKIEJ

DZIAŁ I. — TOM VI. — ZESZYT 1.

JAN GRZEGORZEWSKI

Z SIDŻYLLATÓW RUMELIJSKICH EPOKI WYPRAWY WIEDEŃSKIEJ AKTA TURECKIE.

WE LWOWIE.
NAKŁADEM TOWARZYSTWA DLA POPIERANIA NAUKI POLSKIEJ.
1912.

Z SIDŻYLLATÓW RUMELIJSKICH
EPOKI WYPRAWY WIEDEŃSKIEJ

AKTA TURECKIE

(TEKST TURECKI I POLSKI)

ZEBRAŁ I OPRACOWAŁ

JAN GRZEGORZEWSKI.

WE LWOWIE
NAKŁADEM TOWARZYSTWA DLA POPIERANIA NAUKI POLSKIEJ
1912.

Manuskrypt dzieła wysłano z Polskiej stacyi naukowej na Wschodzie »Hyacintheum« (z Sofii J. G.) przed końcem r. 1910; druk turecki ukończono w Konstantynopolu z końcem r. 1911, polski w Krakowie w kwietniu roku 1912.

Z drukarni Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie
i Mahmuda Beya w Konstantynopolu.

Z Sidżyllatów rumelijskich epoki wyprawy wiedeńskiej,

akta tureckie.

Zebrał i opracował

Jan Grzegorzewski.

Przedmowa.

Znaczenie sidżyllatów i wyjętych z nich dokumentów niniejszych, pogląd historyczny na epokę odnośną, charakterystykę i wartość terenu przeznaczenia lub pochodzenia aktów, wreszcie o uprzywilejowanych organizacyach chrześciańsko-muzułmańskich na tlė stosunków agrarnych, militarnych i politycznych, w ogóle społeczno-państwowego organizmu ottomańskiego wobec cech feudalnych i allodyalnych — podaję we Wstępie, resztę zaś wyjaśnień — w notatkach końcowych, zawartych w Glossarium i w komentarzach lingwistyczno-filologicznych. Tekst oryginału tureckiego zachowuję w całości ze wszystkiemi jego właściwościami, zaletami i błędami, nawet omyłkami, bez względu skąd one pochodzą[1]. W spolszczeniu tekstu usiłowałem dokładnie odźwierciedlić

[1] W tej mierze trudności i przeszkody w tłumaczeniu na język indoeuropejski tekstów z języków ałtajskich może dostatecznie ocenić tylko oryentalista, który się sam tłumaczeniem takiem zajmował — zwłaszcza z jęz. tureckiego piśmiennego, gdzie odmienność od aryjskiego układu syntaktycznego i długość zdań i okresów, przepojonych w $^3/_4$ arabizmami, doprowadzona do ostateczności i gdzie pisownia spółgłoskowa nie daje dostatecznej dyrektywy fonetycznej dla samogłosek.

Do najtrudniejszych wszakże zadań w odczytaniu i spolszczeniu tekstu pisanego sidżyllatów niniejszych zaliczyć należało imiona własne osób i nazwy miejscowości. Pół biedy jeszcze było z miejscowościami głośniejszemi, n. p. gro-

oryginał, bądź dosłownie, o ile na to pozwala tak odmienny ustrój syntaktyczny obu języków, bądź zbliżając się do stylu i języka archaicznego aktów, jeśli temu nie przeczył duch mowy polskiej i tradycya; co się ma rozumieć i co do poszczególnych wyrazów łacińskich, n. p. nie pasza, a basza używam (p. umotywowanie w Gloss. i w Komentarz.), nie Sulejman, a Soliman, nie Murad a Amurat i t. p. Tam zaś, gdzie — zwłaszcza w terminach finansowych i militarnych — odpowiedników zupełnie identycznych polskich nie znajdowałem, lub gwoli przestrzegania ścisłej autentyczności, pozostawiam terminy tureckie, dając wyjaśnienie ich w notatkach. Odpowiednie hegirze daty kalendarza chrześciańskiego zamieszczam nie w tekstach, lecz w końcowym rejestrze dokumentów, przy odpowiedniej każdego z nich treści, a to zarówno gwoli zachowania autentyczności ścisłej onych, jako też przez wzgląd na mimowolną może, wbrew usiłowaniom, omyłkę tu lub ówdzie w rachubie, choćby o kilkanaście godzin, możliwą przy braku tablic odpowiednich pod ręką (w Konstantynopolu i Sofii, gdzie dokonywałem opracowania), ku czemu snadniejszą okazać się może korektura w rejestrze, niż w tekście.

dów lub twierdz, bądź inaczej brzmiących w różnych językach, bądź zgoła inaczej nazywanych przez Turków, Węgrów, Niemców, Polaków etc. Prawdziwe wszakże utrapienie sprawiały te przeszło pięć setek wsi bułgarskich i tureckich, których nazwy podano w dokumentach CIV i CV. Pewna część ich dziś inaczej została nazwana przez Bułgarów po ich wyzwoleniu się i ukonstytuowaniu w państwo samoistne, inne znów nie istnieją wcale wraz z osadą zniknął i wyludnioną, w obu razach nie podobna było stwierdzić doraźnie autentyczności nazwy w piśmie tekstu niewyraźnem; w pozostałych jedne mają dotychczas nazwy tureckie, fonetycznie tylko zbułgarszczone, drugie bułgarskie od wieków. Ale i tu zachodziła trudność, jak je odczytać i transponować w tekście polskim, skoro należało uwzględnić wymowę, jaką im dawano i ze strony bułgarskiej i ze strony tureckiej nie tylko teraz, ale co ważniejsza w wieku XVII. W tym celu wypadało przetrząsać różne inne akty urzędowe i rozpytywac starych ludzi, co o tyle trudne, że po wysiedleniu się Turków z zachodnich okolic, bardzo szczupła liczba ich pozostała na odnośnych terenach, do których się te dokumenty odnoszą. Dyrektywa historyczno-gramatyczna nie wiele tu pomagała. Nareszcie i osobistą pisownię tureckiego pisarza sidżyllatu ciągle należało mieć na uwadze. I tu nastręczały się przeszkody wprost nie do przełamania. Przyjęliśmy za zasadę uważać tekst sidżyllatu za miarodajny ze wszystkimi jego błędami, których przy reprodukcyi pisma nazw nie pozwoliliśmy sobie zmieniać, choćbyśmy uznawali, że pisownia osobista pisarza mogła być błędna. W tej mierze pomijając samogłoski, co do których żaden pisarz turecki nie może dać

Dokumenty niniejsze, nieznane i niezużytkowane dotąd, oczywiście po raz pierwszy pojawiają się w druku, z wyjątkiem trzech, a mianowicie dok. VI. X. LXXX, które podczas pierwszego odpisywania onych z archiwum (odpis następnie spłonął), zostały też po bułgarsku spożytkowane przez Ichczyjewa w jego Materyałach (str. 49. 67. 102). Nie mniej przeto pozostawiam je w tej kolekcyi dla trzech względów: 1) są one uzupełnieniem z innych naszych dok. wiadomości o wojniganach, sokolnikach i martołosach; 2) podajemy je w tekście też tureckim, gdy u Ichczyjewa jest ich tylko zbułgarszczenie; 3) odmienne nieraz niż Ichczyjew mamy pojmowanie i tłumaczenie tekstu tureckiego.

Liczby rzymskie u góry dokumentów w oryginale i spolszczeniu oznaczają numer porządkowy każdego z nich, odpowiednio do

dyrektywy, skoro ich nie wyraża sama ich pisownia alfabetu arabskiego (będąca, mówiąc nawiasowo, przyczyną niemożliwości rozwinięcia się u nich nauki lingwistycznej), spółgłoski nawet, na których się opiera ich system pisowni, otwierają szerokie pole samowolności indywidualnej, skoro np. b, ch, cz, dż z jednej strony, r, z, ż z drugiej, b, p, j, t, th (s), n mają w każdej z tych grup jednę tylko postać, a różnią się jeno dyakryzacyą, t. j. ilością i stanowiskiem u dołu lub góry kropek. Wystarcza nie napisać kropki przez zapomnienie lub pozwolić na zlanie się 2-ch lub 3-ch kropek w jednę (co nader łatwo zdarza się przy użyciu ich grubo zatemperowanego pióra trzcinowego (kalem), aby litera pierwotnie zamierzona, a z nią i cały wyraz, wypadły odmiennie. Jeśli przy odczytywaniu w ten sposób mimowolnie powstałych błędów trudno niekiedy uniknąć w wyrazach pospolitych, gdy przy dokładnej znajomości języka jest możność zoryentowania się przez odczytanie całego zdania lub okresu i podług myśli tam przeprowadzonej, (rażącym przykładem tego jest tylu oryentalistów, a wśród nich cytowany przez nas nieraz w tej pracy znający języki arabski, perski i turecki — Hammer, który nie tylko w nazwach miejscowości tyle błędów w swych dziełach zostawił, ale nie ustrzegł się ich i w terminach jurydycznych znanych i często powtarzanych, a dość zresztą ważnych, jak np. basztyna lub benak, które odczytał i reprodukował jako jasztyna i nebak, o czem zresztą niżej we wstępie, w glossarium i w komentarzach), o ileż trudniej w nazwach imion własnych, zwłaszcza miejscowości podrzędnych. Co do niektórych nazw zasięgnęliśmy zdania bułg. literata Elin-Pelina (pseudon.), który sam jest szopem, rodem ze wsi Bajłowa, i zna z własnych wędrówek okolice Sofii i w ogóle znaczną część zachodniego pasu. Za kilka udzielonych mi ciekawych szczegółów, dziękuję niniejszem. Aby dać wyobrażenie o tego rodzaju trudnościach, dość powiedzieć, że mimo znajomości obu języków bułg. i tur. — mimo obeznania się z etnografią, geografią i topografią kraju, mimo pewnej wprawy w odczytywaniu sidżyllatów, musiałem na samo uporanie się tylko z dwoma powyżej zaznaczonymi dokumentami (104 tym i 105-tym) stracić przeszło dwa miesiące czasu i mimo to nie jestem dostatecznie zadowolony z pracy.

następstwa dat. Takież liczby przy skróceniu cytat dzieł wskazują tomy tychże, arabskie zaś tamże ich stronicę. Oryginał spaginowany po turecku i oczywiście w następstwie porządkowem od prawej ku lewej ręce. Przy wskaźnikach sidżyllowych każdego dokumentu u góry pierwsza cyfra arabska wskazuje numer tefteru, księgi, z której jest wyciągnięty, a druga stronicę tefteru.

Pisowni wyrazów tureckich używam ogólnie przyjętej, w komentarzach lingwistycznych zaś na poły konwencyonalnej.

Przy tej sposobności poczuwamy się do miłego obowiązku złożenia podziękowania PP. Zuhdi bejowi, profesorowi uniwersytetu stambulskiego, i Dżelil efendiemu, sekretarzowi głównego muftijstwa w Bułgaryi, za ich rady w poszukiwaniu dokumentów sidżyllatowych, a dyrekcyi biblioteki narodowej w Sofii w osobach PP. Zaimowa i P. Sławejkowa dyrektorów, tudzież Michowa wicedyrektora, a J. Dymitrowa i Ichczyjewa, kustoszów oddziału oryentalnego tejże biblioteki, za ich uprzejmość w udzielaniu mi sidżyllatów do użytkowania.

Skrócenia.

Ant. Men. = Antonio Menavino Genovese de Vultri, Trettato de costumi e vita dei Turchi, composto per .... Firenze MDXLVIII. Autor tej ksiażki był jako iczogłan (paź) w Turcyi w początkach XVI w. za panowania Bajazeta II i Selima I.

Ah d R. = Achmed Refika, Lugati tarichi.

D. = dokument.

dk. sdż. = wszelkie w ogóle dokumenty sidżylów niedrukowane.

De Nic. = Nicolas de Nicolay, Discours et histoire veritable des navigations, peregrinations et voyages, faits en la Turquie par ...., Phinays, Seigneur d'Arfeville, valet de chambre e géographe ordinaire du Roy de France, contenants plusieurs singularités, que l'auteur y a vues et observés. Anvers chez Arnold Coninx MDLXXXVI. Przedmowa ma datę 1567, a 1-sze wydanie było w Lyonie 1567. Autor był w świcie posła franc. w Turcyi 1551—1554 r.

Ebs = Ebus suud: kanun — z rękopisu biblioteki narod. sofijskiej pis. 1190 r. heg (1776 r.).

Hm H. = Hammer, Histoire de l'empire Ottoman. — To tylko wydanie francuskie miałem pod ręką.

Hm. St. = Hammer, Des Osmanischen Reichs Staatsverfassung und Staatsverwaltung. Wiedeń 1815.

Ichcz. Krdż. = Ichczyjew, (po bułg.) Kyrdżalitie.

Ichcz. Mat. = tegoż: Mat'erijali za istorjata ni pod turskoto robstwo (Материяли за историята ни подъ турското робство).

— *Wojn.* = Istoriczeski prinos za wojniganitie w »Periodiczesko spisanije« ks. LXVI (Исторически приносъ за войниганитѣ) i w oddzielnej odbitce, podług której paginacyi cytaty.

Mur-son = Mr. M*** (Mouradgea d'Ohsson), Tableau général de l'empire Ottoman. Paryż 1787—1790.

n. dk. = dok. (z liczbą) nasze tu publikowane z sidżyllatów dokumenty.

Sdd = Seadeddina, Tadż ut Tewarich.

SNowG = Stojana Nowakowicza, Pronijari i basztinici. (Пронијари и баштиници (спахије и читлук сахибије) w Глас (Głas), publikacyi serbskiej akademii królewskiej z 1887 r.

Sdżl = Sidżil tefteri — sidżyllaty sofijskiej biblioteki.

str. = stronica.

I. Wstęp.

a) Turcya jako przedmiot badań naukowych. Dla nauki bezwzględnej jednaką wartość ma zarówno wymiar temperatury owadów, jak autopsya mózgu Napoleona lub ferman sułtański o kurczętach (w dok. XVI niniejszej kolekcyi podany). Stanowisko takie samo przez się już by usprawiedliwiało potrzebę wydania tej kolekcyi i wystarczałoby do uzasadnienia potrzeby jej badań. Lecz gdy się dowiadujemy, że za fermanem tym, wydawanym w chwili rozgrywania się jednego z wielkich dramatów ludzkości — pod Wiedniem 1683 r. — w chwili, kiedy złote strzemię najwyższego wodza pokonanych zastępów autora fermanu szle Sobieski w ofiarę ołtarzową na Wawel, szły następnie gorączkowe a groźne z przejęciem się, wielką powagą i tragizmem czasu do władz kraju napomnienia sułtańskie »bu zeman saire qyjas ołunmaq« (p. niżej), tedy i same kurczęta owe nabierają nie tylko osobliwszego oświetlenia w psychozie indywidualnej i administracyjnej wieku, ale i interesu, jako objektu, bliżej nas zajmującego.

Idzie o to, że napięcie wiedzy historycznej obecnie stopniuje się najczęściej interesem spółczesnego życia ludzkości, momentami większej lub mniejszej życiowości aktualnej. W tej mierze Turcya należy do historycznych objektów najciekawszych i najpoważniejszych, jak jest nim zarówno i w chwili obecnej, ta Turcya, która dziś nie przestając być punktem wyjścia kwestyi wschodniej, przez trzy wieki ciężyła nad losami Europy i naszymi. I to jest drugi wzgląd, uzasadniający potrzebę publikacyi niniejszej.

Ale jednocześnie jest to ta sama Turcya, która podbijając ludy, ekspansywnością polityczną i prozelityzmem muzułmańskim Ottomanów, pozostawiała podbitym często więcej poszanowania przyrodzonych praw narodów i tolerancyi religijnej, niż niejedno z walczących z nią państw europejskich, ba nawet i spółczesnych nam; ta Turcya, która w okrucieństwie względem jeńców wojennych prześcigając innych, udzielała opieki własnym poddanym i już podbitym ludom; ta Turcya, która łupiąc niemiłosiernie wasalów i depcąc prawa międzynarodowe, rozwinęła rozległy system podatkowy i wprowadzeniem katastru wyprzedziła Europę o trzy wieki; ta Turcya, która wydoskonalonym militaryzmem ciskając postrach i grozę sąsiadom, otwierała podwoje uczonym do najwyższych dostojeństw; ta wreszcie Turcya, która podtrzymując niewolę kobiety w haremie i służby indywidualnej kupionych robów, była państwem jedynem, nie znającem niewoli ludu rolnego, którego jednę część wyzwoliwszy i uprzywilejowawszy, zobowiązała drugą poddaństwem i robocizną w formie o wiele łagodniejszej, niż w całej Europie, obwarowując jej stosunek prawem dzierżawczem: fermerskiem. Dla badania i poznania istoty takiego państwa i społeczeństwa i z takiemi sprzecznościami nie wiele uczyniono dotychczas w dziejopisarstwie i gromadzeniu materyałów; a jeśli uczyniono dużo, to jednostronnie, przez zwracanie przedewszystkiem uwagi na akta polityczne, dyplomatyczne i militarne, już wykończone w zewnętrznych ich objawach, w stosunkach przeważnie z zagranicą, bez stadyów przygotowawczych, że tak powiemy laboratoryjnych, które w drodze administracyjnej, sądowej, ekonomicznej i t. d. bądź wywoływały owe akta, bądź były ich następstwem. Towarzyszące zaś im objawy i ewolucye społeczne poznawano z relacyj podróżników przygodnych lub obserwacyj rezydentów europejskich, bez dokumentów podstawowych, bez enuncyacyj urzędowych tureckich.

b) Ilość dokumentów niniejszych. Usiłowanie zaradzenia temu brakowi stanowi trzeci moment uzasadnienia publikacyi niniejszej, która w ten sposób niech będzie poczytana jako jedna z pierwszych w odnośnym kierunku prób, a w literaturze polskiej stanowczo pierwsza tak z charakteru i pochodzenia swego, jako też z formy autentycznej w pierwotnej redakcyi tureckiej oryginału i tegoż przekładu. Na sto dwadzieścia dziewięć (CXXIX) dokumentów kolekcyi tej składają się rozporządzenia i odezwy władzy najwyższej, t. j. fermany sułtańskie, bujurułty wezyrskie, seraskierskie,

agów jańczarskich, protokoły, podania i protokoły sądowe, tudzież medżlisów z delegatów i przedstawicieli ludności, relacye podwładnych etc., wszystko wyjęte w dosłownej i dokładnej kopii z t. z. »sidżil tefterów«.

c) Istota, charakter i wartość sidżyllatów. Co to są sidżyle, sidżyllaty? (l. mn. od arabsk. sidżill, dosł. pieczęcią zaopatrzony protokół). Po za ściślejszem rejestrów, a w najobszerniejszem archiwów, w znaczeniu przeciętnem księgi sądowe lub protokoły (i oblaty), w które sam sędzia - kady, zastępca jego lub pisarz, pod kierunkiem kadego, jako zwierzchnika urzędu ksiąg tych (sidżill idaresi), wciągał dzień po dniu wszelkie akta życia publicznego i prywatnego, przechodzące przez kontrolę sądowo-notaryalną. Urząd ten stanowił część integralną sądu, na czele którego stał ów kady (lub w miejscowościach podrzędnych zastępca jego naib, podsędek), powoływany z uczonej klasy ulemów, honorowany jako »molla«, »mewla kadysy« i choć sprawujący urząd swój sądowy kolegialnie, w towarzystwie kilku członków honorowych wybieranych pomiędzy wybitnymi obywatelami miejscowości okręgu jego, kazy, kadyłyku, to wszak miał pełną, nieograniczoną władzę.

Sidżyllaty z posiadłości niegdyś tureckich w Europie, a dziś nie należących do Turcyi, właściwie t. z. w szerszem znaczeniu Rumelii, ocalałe, a przynajmniej dotąd znane mi, są tylko te, które się znajdują obecnie w oddzielnem archiwum tureckiem Biblioteki publicznej (Narodna bibliot'eka) w Sofii, pospołu z innymi turrękopisami i drukami. Ilość odnośnych ksiąg tych, tefterów, zeszytów, pisanych t. z. riq'a, wynosi 310 sztuk, długości po 35—44 cm, szerokości 15—28 cm, objętości po 180 stronic, 150, 130, 120, 80... Część ich sofijska w liczbie 45 tefterów wraz z innymi rękopisami i drukami pochodzi z biblioteki tureckiej t. z. Kara Dżamii (czarnego meczetu, zamienionego obecnie na cerkiew bułgarską, do której przylega więzienie), gdzie istniała wyższa szkoła, t. z. medresa (założona wraz z meczetem podług niektórych przez sułtana Selima, syna Roksolany (panował 1566—1574 r.), a jak nam się zdaje znacznie później przez Derwisza Mehmeda baszę), dalej z bibliotek z Samokowa, włączonej do sofijskiej, i nareszcie z Widynia w liczbie 265 teft., przeniesionej tu wraz z wielu książkami i skryptami z biblioteki niegdyś Pazwant ogłu Osmana, baszy widyńskiego, słynnego rokoszanina, zm. 1807 r. Najdawniejsza księga sofijska sięga 1013 roku

hegiry (= 1604 po Chr.), a widyńska 1108 (= 1696 r.), oba archiwa urywają się na 1289 (= 1872 roku).

Połączone to archiwum znacznie było obfitsze, niż jest obecnie, ale część jego znaczną rząd bułgarski za ministerstwa Karawełowa, podczas przyłączenia t. z. Wschodniej Rumelii do księstwa bułg., podarował Turcyi ad captandam benevolentiam w owych ciężkich chwilach politycznych. Między podarowanymi mogły być i sidżylowe teftery wcześniejsze i późniejsze od pozostałych.

Wedle pochodzenia, treści i formy zawartych w sidżyllatach dokumentów można je podzielić na następujące kategorye:

a) Fermany — nakazy, ukazy, reskrypty, komunikaty sułtańskie, lub w ogóle z najwyższego dywanu w sprawach najrozmaitszych; b) Beraty — dyplomy i przywileje najwyższe sułtana; c) Wakufy — legaty na rzecz instytucyi religijno-szkolnych i dobroczynnych; d) Bujurułty — nakazy, wezwania i polecenia od najwyższych dostojników państwowych, względnie ich kancelaryj, jak w. wezyrów, bejlerbejów, agów janczarskich, muteselimów etc.; e) Fetwy — orzeczenia muftich na podstawie szeryatu; f) Tezkere — świadectwa urzędowe; g) Murassele — nominacye sędziów, komunikaty i wezwania władz sądowo-administracyjnych; h) Tedbiry — zlecenia wyższych władz do niższych o rekwizycyę żywności, podwód, kwater dla wojska etc.; i) Ilamy — dekrety sądowe i wyroki; j) Hudżety — uchwały sądowe w umowach kupna i sprzedaży, cessyi praw i pretensyj etc.; k) Kasymy — akty w sprawach podziału spadku; l) karary — rezolucye i dekrety kadego; ł) hukiumy — wyroki w sprawach karnych; m) mazbaty — referaty; n) tapu — akta w sprawach czynszowych i dzierżawnych; o) masarif-tefteri — księgi przychodów i rozchodów; p) mahzary — petycye i adresy; q) arzuhały — prośby, podania i przedłożenia poszczególnych osób; r) ihzary — wezwania; s) nasihat-name — napomnienia; t) różne rejestra, spisy i akty nieobjęte powyższemi kategoryami.

Że zaś wszystkie te dokumenty wciągane były w teftery sidżylowe nie wedle onych kategoryj, lecz chronologicznie podług tego, co dzień bieżący przynosił, panuje w nich przeto mozaika najbarwniejsza i najróżnorodniejsza. Obok fermanu, pozwalającego na eksploracyę rud srebrnych w sandżaku sofijskim idzie np. ferman, ustanawiający podatki, płacone przez rajjów, haracz, ispendże, hakka, dżizije; przy umowie na zaciąganie pożyczki przez strony i ustano-

wieniu rat spłaty, idą akty kupna i sprzedaży niewolników i niewolnic z jeńców wojennych, zagnanych na targ sofijski (gdzie figurują sprzedającymi turcy lub turczynki, a kupującymi żydzi), a tuż bujurułta wezyrska o mobilizacyi, lub tedbir o przygotowaniu zapasów żywności dla przeciągającego oddziału wojska, tudzież kontrakty i umowy między stronami co do dostawy tychże zapasów; zaczem zdarza się kontrakt legalizowany przez sąd co do wyrobów żelaznych w Samokowie i Panczarewie; po fermanach określających pobór podatku agnam (od owiec), dżizije (pogłówne), awarizchane (od domostw jako ekwiwalent służby w marynarce) i menzil-chane (powinności pocztowej), następują uchwały sądów, pozwalające rajjom na odbudowę świątyń lub klasztorów w miejscach, gdzie były ślady istnienia takowych (przyczem wskazówki, iż potrzeba było zwołania przedstawicieli wyznaniowych dla oświadczenia się pro lub contra); a tuż uchwała tego sądu co do ścigania i pojmania rajjów, obwinionych o rokosz, rozbój, włóczęgostwo, nocny napad i t. p. na kupców i podróżnych. Przy protokołach rozwodowych i w sprawie alimentacyi, wyznaczonej przez sąd dla dzieci małoletnich od rozwiedzionych małżonków, rajjów chrześciańskich (które to sprawy rozpatrywane były przez sądy szerjackie przy powołaniu się na kanuny indżil szerife (św. ewangelii), trafia się ferman na koncesyę 3-letnią dla Ali-czausza Czelebiego na sofijską zarb-chane (mennicę) z odpowiedniemi instrukcyami, opartemi na zwyczajach, istniejących w kraju przed podbiciem go pod władzę turecką; a dalej protokoły ze wskazówkami co do ustroju administracyjnego i finansowego tudzież oświaty muzułmańskiej, co do stosunków władz do wyznaniowych gmin inowierców, i znów fermany, bujurułty w sprawach wojskowych i t. d., i t. d.

Dla monografisty i badacza pewnej tylko kwestyi w zakresie n. p. tych lub owych zaznaczonych kategoryj mozaika taka chronologiczna ogromne nastręcza trudności: potrzeba bowiem odczytywania wszystkich po kolei dokumentów (przy istniejącym braku spisu rzeczy). Dla monografisty wszakże danej epoki, danego okresu czasu, dla pragnącego nakreślić obraz wszechstronny pewnej chwili dziejowej, ułatwienie to synchronistyczne nie złe, jeśli oczywiście wszędzie zachowane są wszystkie teftery i wszystkie przeznaczone do oblaty lub protokołu dokumenty. Niestety, zdarzają się tu braki, trafiają się luki nieraz wielkie: wśród najciekawszego momentu, gdy się spodziewa dalszego do danych dokumentów ciągu lub następstw

jego, — zawód. Mniemać się godzi, że krom zabranych do Stambułu lub tam oddanych, sporo tefterów musieli zabrać do domu lub przenieść gdzieindziej sami kadowie, albo przefrymarczyć woźni czy podwładni urzędnicy, bądź wreszcie ukraść czy zniszczyć osoby obce. To wszakże, co pozostało, świadczy: 1) o wielkiej zapobiegliwości rządów tureckich notowania skrzętnego wszelkich objawów życia publicznego i prywatnego, których materyały, nagromadzone w archiwach, staną się niewyczerpanym skarbem dla badaczy, skoro archiwa, na wzór watykańskich, będą dostępne i otwarte dla badań; oraz 2) o asekuracyi wzajemnej, jakie dają archiwa prowincyonalne, ich sidżyllaty, tudzież meczetowe przeważnie dla wakufów, oraz kancelaryi bejlerbejskich, przeważnie do lenn z jednej strony, a centralne państwowe z drugiej na wypadek, gdyby te lub owe uległy zatraceniu. Jednocześnie z takiem ubezpieczeniem 3) stanowią sidżyllaty wyborną kontrolę aktów czynności rządu centralnego, lub uchwał i postanowień, powziętych w stolicy. Wreszcie wszystkie te archiwa prowincyonalne (a mówię tu o pochodzeniu ich, nie o miejscu, gdzie się obecnie znajdują) mają samoistne i samodzielne znaczenie, bo wielka część aktów tam znajdujących się nie wychodziła z urzędów centralnych i nie była tam protokołowaną ani zarejestrowaną, jak np. kategorye aktów sidżylskich f, g, i, j, k, l, ł, m, q i t. p., lub bejlerbejskie nadawane dyplomy na timary spahijskie z czasów, kiedy bejlerbejowie mieli prawo prezenty i nadania.

Zakres więc tych ksiąg, tych tefterów, i czynności odpowiednich kancelaryj sidżylowania przekraczały znacznie zakres dawniejszych oblat po sądach Rzeczypospolitej Polskiej i dzisiejszych europejskich aktów notaryalnych lub protokołów sądowych czy magistratur administracyjnych, branych oddzielnie lub nawet społem, bo odnośna kancelarya kadego nie tylko spełniała funkcye tamtych, t. j. stron prywatnych, lub korporacyj dobrowolnie, ale i przymusowo wobec enuncyacyj władz, będąc obowiązana przedewszystkiem rejestrować i w swe księgi wciągać wszelkie akta i rozporządzenia rządowe, począwszy od najwyższych manifestów doniosłości międzynarodowej i wszechświatowej, a skończywszy w pewnej mierze na rozdawnictwie lenn, na rozkazach, zawiadomieniach lub komunikatach, mających moc obowiązującą bezpośrednią lub pośrednią tylko dla tego okręgu i powiatu, dla tej kazy, w której grodzie znajdowały się sidżyl-teftery, i odpowiednio do rozległości władzy kadego, jako zwierzchnika jurydyczno-sądowego

i poniekąd administracyjnego kazy i kierownika kancelaryi sidży-lowej. A władza ta była bardzo rozległa rzeczowo i terytoryalnie. Kady był nie tylko sędzią, ale i interpretatorem prawa i stróżem wykonania jego, wykonania zarówno ustaw szerjatu i kanunów, jako też i rozporządzeń rządowych, opartych na tych ustawach i na tych kanunach, a zwłaszcza takiej powagi i stanowiska, jak kady sofijski. Co więcej, wobec kadych wychodzono z zasady, że co całość i ogół społeczeństwa lub najwyższych dostojników, działać mających w interesie ogółu tego, obchodziło, to obchodzić winno było i część społeczeństwa tego, której pieczę miał sobie powierzony kady, a tem bardziej samego kadego, kadego pierwszorzędnego. Toć i w naszych dokumentach, jak np. I, VIII, IX, XXXIII, XXXIV, XXXV, XXXIX, XLIX, LVI, LXXIV, LXXVIII i t. d., widzimy, że choć nie są one zaadresowane do kadego, jeno wprost np. do wezyrów, serdarów, wodzów naczelnych i innych władz, są wszakże oblatowane w księgach jego, są sidżylowane i defterowane. Jeśli w takich reskryptach osobistych nieraz muszą się ujawniać poufne i nieznane motywy, pobudki i fakta, o ileż bardziej dzieje się to w tych okólnikach, komunikatach lub reskryptach, fermanach etc., które wprost są zaadresowane do kadego, a przy których wykonaniu musi on być wtajemniczony w różne szczegóły i intencye władz, przyczem jak osoby prywatne, tak też władza najwyższa w poglądach i uznaniach swoich nie bardzo się krępują w wyrażeniach lub podaniu faktów, licząc na dyskrecyę intra muros, jak to widzimy w masie dokumentów o mobilizacyi, o zbiegach wojskowych lub np. o długach bejlerbeja Hasana poległego pod Wiedniem i sprzedaniu ruchomości jego (d. LVI), albo o rozrządzeniu depozytem sądowym Küczuk Hasana baszy (LXXIX), obok drażliwej sprawy prywatnej o alimentacyi dla panien służebnych po poległym dostojniku (XII, XIII) lub sporu skarbu jańczarskiego ze skarbem ogólno-państwowym (XLII) etc.

d) Istota i znaczenie dokumentów niniejszych. Cecha specyfikacyi ich liczebnej w stosunku do charakteru zadań militarnych i politycznych obu stron wojujących. Wybraliśmy na początek okres wyprawy wiedeńskiej i to częściowo tylko. W kolekcyi niniejszej dajemy dok. z r. 1091 hegiry (1680 r.), dalej 4 dokumenty z 1092 (1681), 18 dok. z 1094 (1683 do bitwy Sobieskiego i bezpośrednio po niej); 88 dok.

z 1095 (1684 r.) i wreszcie 18 sztuk z 1096 (1685) czyli razem 129 dok.

Choć do układu takiego częściowo zmuszeni zostaliśmy okolicznościami, niezależnemi [1] od nas, to wszakże odpowiada on pewnemu programowi i planowi pracy. Jak dzień chwały polskiej i bezpośrednich przygotowań, które ją sprowadziły jednej stronie, a pogrom drugiej, musi mieć swoją kartę odrębną, tak też i postulaty i najbliższe następstwa onej chwały i onego pogromu domagają się traktowania własnego, choćby i dlatego, że na szali dalszych dziejów i w dalszych następstwach politycznych (i militarnych) zaważyły one ciężko, ciężej niż samo zwycięstwo, niż sam pogrom. To też gros kolekcyi stanowią dokumenty z 1095 hegiry (koniec roku 1683 i 1684); poprzedzające zaś je podtrzymują łączność tego podokresu z akcyą pod Wiedniem, a nawet wcześniej, ujawniając przytem parę faktów militarnych nie małej wagi. Tak dok. I zaznacza mobilizacyę wojsk Rumelii pod jej bejlerbejem Mehmedem baszą na przeszło półtrzecia roku przed odsieczą wiedeńską (por. nominacyę jego na wezyra po bitwie w dok. XXXIX), dla połączenia się z armią Seraskiera (również Mehmeda) pod Isak-

[1] Gdy przetrząsając niektóre archiwa stambulskie, poczęliśmy je badać (o tyle, o ile to możliwe przy przełamywaniu niezwykłych przeszkód i trudności a dostępie sporadycznie lub przypadkowo do nich), natrafiliśmy na sidżylle urywkowe (nie dające możności złożenia z nich na razie kolekcyi dla jednej epoki, bez czekania lat całych na sposobność poszukiwania w innych archiwach), a jednocześnie na wskazówki istnienia takichże sidżylów na prowincyi. Gdy zaś dawniej miałem wiadomość o ocaleniu takowych w Bułgaryi, rozpocząłem listowne w tym kierunku poszukiwania. W trakcie tego dostałem jaskry na oku, przyśpieszonej zapewne natężoną pracą i ślęczeniem nieczytelnych dokumentów tureckich. Spieszyć musiałem jak najprędzej do najbliższego siedliska odpowiedniego oftalmologa, którym się okazał Dr. G. w Sofii. Po operacyi tak półroczny sezon rekonwalescencyi, jak i dalszy czas strawiłem na poszukiwaniach archiwalnych w Bułgaryi i przedewszystkiem w Sofii. Tak miejscowe, jak ściągnięte z innych miast prowincyonalnych (np. z Widynia) sidżyle zostały tam przechowane, jako się rzekło, w sof. bibl. publ. (Narodna biblioteka). Okazały się wszakże i tu braki, zaznaczone powyżej. Gdy do ponownego odszukiwania tych braków w Stambule nie starczyło nam czasu, który musieliśmy zużywać na dalsze prace naszej ekspedycyi wschodniej, jak badania lingwistyczno-dialektyczne, folklorystyczne etc., a z istniejących w Sofii dało się ułożyć całość w pewnym programie i planie, uczyniliśmy to skwapliwie, odkładając resztę ad feliciora tempora, a zadawalniając się przytem skolaudowaniem, wyszukaniem w Sofii i zamówieniem kopii dokumentów z innych dwóch okresów.

czą ku Wołoszczyźnie — bądź jako dywersya od strony Polski, bądź dla akcyi od strony Siedmiogrodu; dokumenty z kwietnia i czerwca 1683 (d. VI, X) zaznaczają rokosz i pojawienie się Hajduków w Rumelii na tyłach armii, dążącej pod Wiedeń, i w tymże czasie inny rokosz, już wojskowy, wojsk nieregularnych (dok. VIII, IX), które okazały się upornemi w wysłaniu ich na teatr wojny i połączeniu sie z Wielkim Wezyrem Kara Mustafą, tuż ruszającym z Belgradu na drugą stronę Sawy przez Zemuń ku Wiedniowi.

Że bitwa 12 września 1683 r. ocaliła Wiedeń, to pewna, że uchroniła Austryę i dalszy Zachód od podboju tureckiego — prawdopodobna. Można iść nawet dalej i mniemać, że wpłynęła na zmianę stosunków politycznych i mocarstwowych wschodniej Europy, przez osłabienie Turcyi, wzmagając siły nie tylko Austryi, ale i Rosyi, a w konsekwencyi prowadziła do dalszego złamania cesarstwa Ottomańskiego i ostatecznie — do ułatwienia rozbioru Polski, wszakże pod warunkiem uwzględnienia innych ogniw tego łańcucha przyczyn, których pierwszem widomem ogniwem był bój owego pamiętnego wrześniowego dnia chwały. Pomijając takie n. p. ogniwo, jak plan zajęcia Krymu przez Polskę i bardziej konsekwentniejszy — zdobycia Multan i Wołoszczyzny dla syna Sobieskiego, które przy silnym rządzie i państwowości Rzeczypospolitej jużby same przez się wystarczyły do zneutralizowania innych czynników, nieprzyjaznych Polsce, i zapewnienia jej sposobności wykorzystania zwycięstwa wiedeńskiego (a na przewidywaniu przez Turcyę podobnego dla niej niebezpieczeństwa rzuca też nieco światła owa jej armia pod Isakczą z dok. I-go), mamy tezy z bliższych danych w obecnych dokumentach, a przedewszystkiem kwestyę, jak Turcya zapatrywała się i zachowywała się wobec gotowości lub niegotowości wyzyskania przez wojska chrześciańskie ich zwycięstwa?

Sułtan zapowiada z Belgradu pochód W. Wezyra z Zemunia i siedzi tam przez cały czas oblężenia Wiednia w oczekiwaniu wyników działania swej armii; zaczem wnet po klęsce jej (a przed uduszeniem Kara Mustafy, [25 grudnia po przegranej pod Parkanami i po upadku Ostrzygoma[1] Hm. XII, 135], którego drugiego następcy, Ibrahima baszy ślad pojawia się znacznie później, dok. XL,

[1] Porażka Sobieskiego pod Parkanami 7 paźdz., a bitwa jego zwycięska tamże 9 paźdz. Ostrzygom zdobyty na Turkach 20 paźdz. Kara Mustafa nazajutrz po przegranej parkańskiej, a więc 10 paźdz. cofa się z Budy do Belgradu.

XLIV) cofa się (12 października podług Hm. XII—129) z haremem na południe, wszakże nie do samego Carogrodu. lecz do bliższej operacyom armii rezydencyi w Odrynie (dok. XIV, XV, XVI, XVIII), zabrawszy z sobą dla asystencyi spory oddział wojska (po 11.000 bułek chleba na każdą stacyę (dok. XIX i poprzednio XVII) i niebawem potem jeszcze przywoławszy do siebie pięć hord gwardyi jańczarskiej z Belgradu (XXVII). Stąd to dopiero z Odrynu (a częściowo z Budy, dokąd wyjechał w roku następnym) zarządza się spiesznie ponowna mobilizacya, wysyłka wojsk do Belgradu i Budy, kasy i amunicyi tamże, prowianty dla mobilizowanych saperów i narzędzi saperskich, przyborów artylerzyskich, słowem wzmacnianie i reorganizacya operującej za Sawą armii. Cała akcya nosi miano cesarskiej i wyprawy węgierskiej (engrüs seferi).

Jednocześnie maruderstwo i dezercya wzmaga się nawet wśród kwiatu armii, spahów i jańczarów, a choć nie brak groźb zastosowania do tej plagi środków, używanych przed bojem wiedeńskim, t. j. wieszania zbiegów przed wrotami domów, w których się kryją, to jednak na tem nie poprzestaje się: wszystkie władze lokalne, począwszy od pisarza a skończywszy na serdarach i wysokiej dostojności kadym sofijskim, mimo szafowanych im szczodrze tytułów honorowych, napominane są do jak najspieszniejszego i najgorliwszego działania, bez straty dnia, godziny i minuty spełniania zleceń mobilizacyjnych pod osobistą odpowiedzialnością i zagrożeniem kar najcięższych, »bez dawania posłuchu odpowiedzi i tłumaczenia się«, bo zawisła groza doniosłych chwil obecnych, które nie dadzą się porównać z innemi z przeszłości« — »bu zeman saira qyjas ołunmaz«.

Ciekawe są w tej mierze n. p. dwa fermany cesarskie (d. XXXIII, XXXV) z początku lutego 1684 r. i z miesiąca następnego) oraz bujurułta (d. XXXIV) seraskierska, powtarzająca treść ich. W obu nakazuje się spieszna mobilizacya spahów (i wogóle lenników) prawego skrzydła dzielnicy rumelijskiej[1] i wyprawienie onych na 21 marca na pola belgradzkie pod rozkazy Mustafy, wodza naczelnego[2].

[1] A więc na terytoryum bułgarskiem.

[2] Mustafy tego nie należy identyfikować ze wzmiankowanym w dok. VIII; ten ostatni był wielkim wezyrem (głośnym owym z pod Wiednia, przezwanym Kara czarnym), a ów, prostym wezyrem, choć również wodzem naczelnym, po egzekucyi tamtego i tylko w zastępstwie i do przybycia Ibrahima baszy;

W pierwszym z fermanów mobilizacya motywuje się potrzebą zapowiedzianej na wiosnę wyprawy cesarskiej przeciw nieprzyjacielowi »skazanemu na wieczne potępienie«; a w drugim, obroną przeciw niemu twierdz i pałanek węgierskich, zostających jeszcze w rękach tureckich. Potrzeba w pośpiechu mobilizacyi uczuwa się tak wielką, że nie czekając na skutek pierwszego wezwania, już w miesiącu następnym urguje się ją nowym fermanem, w którym jako argument, po raz pierwszy ciska się ową grozę sytuacyi »bu zeman saire qyjas ołunmaz«, podnoszoną już odtąd niejednokrotnie przez sułtana i powtarzaną przez dostojników jego, zwłaszcza w bujurułtach agi jańczarów.

Jednocześnie z mobilizowanymi na miejscu w Rumelii zastępami, przechodziły przez nią na teatr wojny oddziały azyatyckie, rekrutowane w Anatolii i Egipcie, dla których tu zamawiano zapasy żywności, popasy i noclegi, nie wyłączając wielkich cugów wielbłądzich pod juki (dok. LXI, CIII, CXXIII), a dokumenty niniejsze wykazują również spółczesną mobilizacyę floty i wyprawę jej z Rodosto (d. LXXXVI), dla której nawzajem szły z Rumelii ofiary w ludziach i daninach.

W jakiej mierze wszystkie te siły uruchomione odpowiadały siłom przeciwnika wśród obustronnych a tak różnych warunków, nie tu oczywiście miejsce obliczania, zestawiania i rozstrzygania, skoro idzie o omawianie tylko objektu tureckiego. Że jednak z tej strony uruchomienie czynników walki dalszej było dość intenzywne, widać choćby z tego, że krom wszelkiej rezerwy, weteranów, oddziałów wojsk nieregularnych i ochotników, zaciągano nawet taki personal do służby wojennej, jak pisarzy kadastralych »tefter chaqani kjatibler« (dok. CX), wobec szerzącej się jednocześnie dezercyi i maruderstwa, tudzież surowych środków przeciw nim wymierzanych, a zwrócenie z drugiej strony uwagi na użycie żywiołów chrześciańskich lub mieszanych do służby militarnej, jak martołosów, lewendów, derbendżych i t. p. (p. poniżej pod uprzywil. organiz.).

---

fermany sułtańskie wyraźnie go zaznaczają jako dotychczasowego walego aleppskiego i świeżo mianowanego wodzem naczelnym.

II. Pogląd historyczny.

a) Stan Turcyi w epoce, poprzedzającej wyprawę wiedeńską. Rozprzężenie wewnętrzne i upadek po Solimanie Wielkim. Był to koniec okresu, środkującego między epoką upadku militaryzmu i państwowości, idącej od czasu bezpośrednich następców Solimana Wielkiego do rządów w. wezyra Köprülego, wychowawcy Kara Mustafy, a epoką ponownego upadku po klęsce wiedeńskiej, czyli okresu całego niemal 40-letniego panowania sułtana Mahometa IV-go.

Wielkie zwycięstwa lub klęski Polaków w walkach z Turkami bywały przeważnie drogowskazami potęgi lub upadku państwa tych ostatnich zarówno w kierunku zewnętrznym, jak wewnętrznym. Jeśli nasza klęska warneńska (no i oczywiście przedewszystkiem węgierska) podniosła ich potęgę i ułatwieniem zdobycia Carogrodu zapewniała im stanowisko monarchii wszechświatowej, jeśli pogrom wiedeński strącił ich z tego stanowiska, jeśli upadek Kamieńca pociągnął za sobą pokój bachczysarajski z Moskwą (1681 r.) i konsekwentnie przystęp tejże do Morza Czarnego, tak też zwycięstwo chocimskie 1621 r. (jako świetny odwet z winy samych Polaków poniesionej roku poprzedniego klęski cecorskiej) przypadło na czas rozpoczynającego się upadku wewnętrznego Turcyi. Wzgardzony przez jańczarów za ten Chocim Osman był pierwszym z sułtanów zdetronizowanym i zabitym przez tych pretoryanów, którzy odtąd, nieraz na spółkę ze spahami (przeważnie żołdowymi, nie lennymi), i pod kierunkiem ulemów a za współdziałaniem Seraju, stawali się panami losu swych władzców i gospodarki państwowej, mimo, iż nie przestawano ich zwać niewolnikami (quł) tychże.

I takimi też byli oni istotnie wraz ze spahami żołdowymi (od których odróżnić trzeba spahów lennych, starostowych) w pierwszych wiekach swojej i spahów organizacyi, którą jako tworzącą główny kontyngent armii regularnej (piechoty i konnicy) i stałej wyprzedzili Turcy całą Europę współczesną, tak samo, jak ich wykształceniem i wychowaniem. Jak wiadomo, powstał i uzupełniał się ten korpus przez coroczny pobór dzieci chrześciańskich w Bułgaryi, Bośnii, Serbii, Albanii, Armenii i Grecyi, dzieci, które zamknięte w oddzielnych koszarach, wychowywane były w wierze muzułmańskiej i kształcone ustawicznie w dyscyplinie wojskowej tudzież wierności dla

Państwa i jego Padyszacha. Była to więc pewnego rodzaju zamknięta szkoła kadetów, wychowująca kastę wojskową od pacholęctwa, ale tem różna od późniejszych europejskich, że nie tylko podchorążych, ale i cały korpus żołnierzy wytwarzała, w czem nieco podobną była do instytucyi kantonistów ces. ros. Mikołaja I go. Fanatycznie byli walecznymi, a dyscyplinowani znakomitymi, najlepszymi niemal na owe czasy żołnierzami, nadzieją zaś łupu na zwyciężonych, do którego najpierwsi byli przypuszczani, przejęci wiecznem pragnieniem wojny, dla takiego tylko z sułtanów lub seraskierów przejęci byli uwielbieniem i poświęceniem się bezgranicznem, który ich do walki prowadzić i zwyciężać chciał a umiał. Przy zniewieściałych lub niedołężnych władzcach, lub w epoce — jak po Solimanie Wielkim,. kiedy wzmagający się monarchizm w Europie zachodniej, a potęga ówczesna Polski jagiellońskiej i powstająca Moskwy czyniły zaborczość ottomańską trudniejszą, a więc i wojny mniej częstemi lub intensywnemi, przykrzyła się jańczarom bezczynność i skierowywała umysł ich ku rokoszom i niepokojom. Zwyczaj gratyfikowania armii przy każdem wstąpieniu nowego sułtana na tron, przyczem lwia część dostawała się jańczarom, musiał stopniowo zradzać w nich pragnienie coraz częstszej zmiany tronu (tembardziej, gdy był podsycany nadzieją zdobycia władzcy wojowniczego lub szczodrego dla nich), co tem łatwiejszem do przeprowadzania stawało się, że gwoli odwiecznych przepisów jańczarowie z początku wyłącznie mieli koszary swoje tylko w stolicy, a następnie przeważnie tamże, a więc rozrządzali zawsze siłą przeważającą wszelkie inne rodzaje wojska.

Zuchwalstwo ich było tak wielkiem, że jeszcze za Amurata III-go musiano uchylić przepis Solimanowy, wedle którego wyznaczał zwierzchnego ich wodza czyli agę sułtan, a pozwolono wybierać go im samym, co jeszcze bardziej ich rozzuchwaliło i podniosło niezależność kastową.

Niepospolita mądrość i przezorność kierowała pierwszymi organizatorami armii tureckiej w różnolitości jej składu, tak korzystnej na owe czasy. Podzielona na regularną i nieregularną, koronną i wasalną, żołdową i lenną, nie tylko dawała ona w ten sposób ułatwienie ekonomiczne dla państwa w utrzymaniu sił zbrojnych i pozwalała wyzyskiwać konstelacye polityczne na zewnątrz, ale i wprowadzała równowagę militarną w wojsku. Do takiej równowagi lokalnej w rezydencyi a przeciwwagi jańczarom najwięcej służyła

gwardya sułtańska konna, czyli t. z. buluki erbaa (którzy w liczbie 10 szwadronów na wojnie bezpośrednio stali przy osobie sułtana i sztandarze Proroka) i kawalerya spahów, jako lenna i obywatelska, odpowiadająca rycerstwu polskiemu i zachodnio-europejskiemu. Kadry buluków odnawiały się co lat siedm i wakujące miejsca obsadzane były de jure tylko przez zasłużonych jańczarów, dżebedżych i topczych. Lecz już przy pierwszych następcach Solimana W. zaniedbywać poczęto ten przepis, a za Amurata III w. wezyr Osman Uzdemir-basza pozwolił bulukom sprzedawać patenty ludziom obcym, których adoptowali posiadacze tychże patentów wojskowych.

Spahowie lenni, pod warunkiem brania udziału wraz z ludźmi swymi i kosztem własnym w wojnie, otrzymywali tak większe (zijamety), jak mniejsze (timary) lenna. Kandydat na opróżnione lenno musiał wykazać się, iż jest synem spaha, za poświadczeniem dwóch zaimów i 10-ciu timariotów. Nominacya zależała od bejlerbeja danej prowincyi, w której znajdowało się lenno i otrzymujący je był zobowiązany mieszkać na owem lennie, aby w razie potrzeby szybko mógł zmobilizować swych ludzi. Czujący się pokrzywdzonym przez bejlerbeja w nominacyi, mógł się odwołać do w. wezyra.[1] Gdy wszakże wspomniany już w. wezyr pozbawił bejlerbejów prawa nominacyi i przywłaszczył je bezpośrednio sobie, nie było do kogo się odwołać, a krom tego jednocześnie powstały nadużycia w rozdawnictwie zijametów i timarów pod wpływem, jaki wywarły na wezyra kobiety serajowe i otoczenie jego własne. Poczęto rozdawać timary i nawet zijamety różnym pisarzom, czauszom, posłańcom i funkcyonaryuszom haremowym, tudzież wszelkim intrygantom, którzy nigdy nie bywali i bywać nie mogli na wojnie. Co więcej — tacy koszykowi (zenbile düszmüsz, wpadli w koszyk, t. j. haremowy) synekurzyści gromadzili często w jednej osobie po kilka i kilkanaście timarów, w następstwie czego nie tylko się osłabiała wartośc bojowa, ale i zmniejszała się siła liczebna spahów tak, że n. p. z kontyngentu 48.000 kawaleryi, które dostarczały 12 000 lenn spahowych w samej Rumélii, okazywało się ostatecznie około 7—

[1] Soliman W. dla uniknięcia nadużyć i samowoli bejlerbejów, postanowił, że bejlerbej wydawał tylko zaświadczenie kandydatowi, który na mocy zaświadczenia tego otrzymywał dopiero ostateczny przywilej czyli berat sułtański (Murson VII. 371, Ott. 349 i Hm. H. VI. 264—268).

8.000 konnicy (Hm. VII. 233—236 i VIII. 45—46). Nie hamowani dyscypliną, przy rozprzężeniu onej i braku przeciwwagi innych korpusów zbrojnych [1], jańczarowie nieraz nakładali kontrybucye na pewne grupy spokojnych mieszkańców w stolicy i na prowincyi, lub w chwilach rokoszu po prostu rabowali sklepy i handle, a najczęściej w pojedynkę ten i ów na własny rachunek wymuszał na kupcu lub rękodzielniku daninę, zmuszając go do szukania ratunku w zapisach i legatach wakufowych (p. gedik w Glossarium). Rozprzężenie i samowola dochodziły do takich rozmiarów, że nawet spahowie (koronni) wyznaczali sami sobie żołd i w tym celu przywłaszczywszy pobór podatku gruntowego lub taks nadzwyczajnych, jak awariz lub gulamije a nawet pogłówne, wydzierżawiali je przez publiczną licytacyę w przedsionku meczetu Mohameda. Dzierżawcy ze swojej strony nie omieszkiwali już podniesioną przez rząd stopę podatkową podnosić jeszcze bardziej na swoją korzyść wyłączną. I tak np. podatek gruntowy ze 40—50 asprów od domu, podwyższony na 240 od głowy, podnosili wraz z pogłównem do 700—800 asprów, a zaś z 1 aspra od dwóch owiec na 1 od każdej sztuki do 7—8, w prowincyach zaś azyatyckich aż do 26—30 asprów. Oprócz podniesienia innych podatków przez rząd (np. awarizu ze 40 asprów od domu na 300 asprów w czasie po usunięciu idyotycznego sułtana Mustafy, a więc po 1623 roku) administratorowie i wielkorządzcy w stolicach i na prowincyi, a głównie sandżak-bejowie i bejlerbejowie bądź z drapieżności własnej, bądź z niepewności o dzień jutrzejszy, tudzież o mienie i życie własne wobec absolutyzmu sułtanów i wielkich wezyrów, przy lada pozorze skazujących ich na śmierć i konfiskujących majątek, usiłowali każdą chwilę swych rządów wyzyskać dla obłowienia się kosztem rządzonych, i nie tylko zaciskali śrubę fiskalną, ale wprost nieprawnemi kontrybucyami lub konfiskatami udręczali ogół. Uczciwsi padali ofiarą swej uczciwości, jak niedołężni niedołęstwa, a energiczni i sprawiedliwi zawiści, wśród szerzącej się korupcyi. [2]

---

[1] 60—70 tysięcy jańczarów wobec (z pominięciem spahów lennych) 20—30 tysięcy obowiązanych, a w istocie około 13.000 spahów i silihdarów (tudzież garstki sołaków, strzelców), po części zdemoralizowanych także. Jeśli się odliczy nawet połowę jańczarów na czasowe załogi poza stolicą, to zawsze jeszcze pozostawała ich przewaga nad inną bronią.

[2] Sam Soliman Wielki mimowolnie przyczynił się do zasiania jednego z ziarn, jeśli nie ułatwienia korupcyi, to w każdym razie zmniejszenia jej kon-

Wskutek utraty dziewiętnastu sandżaków na rzecz Persyi, dochody korony zmniejszyły się o 48½ miliona asprów, a z pozostałych większa część szła dla ulubieńców serajowych, p. t. arpa akczesi (grosza jęczmiennego), albo dla sułtanek i faworytek z tytułu woalkowego i pantoflowego, tak że dla tronu cesarskiego pozostawało zaledwo 10 milionów asprów.

Wszystkie powyższe egzakcye w połączeniu z buntem Abazy i szerzącymi się rozbojami wyludniły cesarstwo do tego stopnia, że gdy przedtem ilość gmin wynosiła 553 000, popis przeprowadzony bezpośrednio przed wojną polską (bitwa chocimska Władysława, Chodkiewicza, Sahajdacznego) wykazał zmniejszenie ich o 75 000, czyli przeszło o 13½% (Hm. H. VIII. 361). Niedobór w budżecie państwowym stał się chronicznym, nieustającym i przybrał rozmiary do tego stopnia niebywałe, że n. p. za niedołężnego Mahometa III w r. 1597 dochody państwa wynosiły 300,000 000, a wydatki 900 000.000 asprów (Hm. H. X, 453). Ponieważ zaś nie było jeszcze wówczas mody ratowania się pożyczkami zagranicznemi, tedy szu-

troli, a to przez usunięcie książąt krwi panującej od sprawowania wielkorządztwa na prowincyi, co uczynił niezawodnie w myśli zabezpieczenia jedności państwa i uchylenia ambitnym książętom możności pretendowania o tron lub oderwania danej prowincyi od cesarstwa, ku czemu dawały pochop przykłady z poprzednich rządów. Odtąd nie tylko dalsi książęta trzymani byli w zamknięciu, ale stało się nawet prawem państwowem gładzenie przez sułtana braci jego ze świata. Jeśli rzadko który z padyszachów nie korzystał z prawa tego, to inni posuwali wykonanie jego do rozmiarów strasznego mordu, jak n. p. Mahomet III, który na raz wymordował dziewiętnastu braci swoich.

Książe taki, ustalony na swem stanowisku, jako wielkorządca prowincyi, niezależny od kaprysów wszechwładnego zwykle w. wezyra, ani od intryg współzawodników, sam będąc majętnym, daleko więcej dawał rękojmi rządów sprawiedliwych, niż zwykły urzędnik, niepewny stanowiska swego, chyba że ów z natury był okrutnym lub zdzierczym. Prawda, że wobec tego łatwiejsze dla uciśnionych mogło być zaniesienie skargi do W. Porty i samego sułtana na urzędniczego walego niż na książęcego; ale słuszność i skuteczność takiej skargi, oraz sprawiedliwe jej zadośćuczynienie byłoby możliwe tylko pod warunkiem w drodze dochodzeń i wyroków sądowych sądów niezależnych i bezstronnych. Ale tego warunku nie bywało, albo zdarzało się rzadko: sprawy rozstrzygały się w drodze administracyjnej na rozkaz sułtana lub w. wezyra tranzlokacyą, pozbawieniem urzędu, wygnaniem lub doraźną karą śmierci winnych. Często kara bywała sprawiedliwie acz surowo wymierzaną; ale częściej jeszcze albo winni unikali odpowiedzialności po prostu dlatego, że byli kreaturami W. Porty lub Dworu, albo niewinni ulegali karze po to tylko, aby ustąpić miejsca kreaturom osobistości wyżej położonych.

kano wyjścia częściowo bodaj z kłopotów niekiedy przez zaliczki z własnej szkatuły sułtańskiej, częściej przez konfiskaty mienia wypędzanych lub skazywanych na śmierć dostojników państwowych, lub przez wierzytelności dostawców, a najczęściej przez spadlanie monety, które również przechodziło w stan chroniczny. Za Amurata III, począwszy od r. 1584, oko srebra dające dotychczas pięćset, dawało tysiąc asprów; drachma srebra zamiast dwóch (za Solimana I-go dawała 5 asprów) dziesięć i dwanaście. W r. 1587 1 piastr, mający wartość realną 40, podskoczył na 50 asprów, a 1 dukat na 120 asprów (za Selima I 60 aspr.), co się dokonywało za pośrednictwem żydów (Hm. H. VII, 235—6. 413). W dziesięć lat potem W. Porta nakazała polepszenie monety, ale rozkaz został niewykonany, a przeciwnie, moneta jeszcze bardziej spodliła się: 1 dukat doszedł do 180 asprów. W parę lat potem nieco się obniżył kurs, bo dukat miał wartość 130, ale niebawem znów podskoczył na 160. Że zaś wartość realna znacznie była niższą, a otrzymujący żołd (nb. nieregularnie) tracili ogromnie przy kupnie, tem bardziej gdy kasy rządowe przyjmowały własne monety z powyższego kursu 1 dukat tylko po 110 a 1 piastr (wyśrubowany do 80 asprów) po 60 asprów (Hm. H. VIII. 47—48), rokosze i bunty w wojsku przeszły w stan również przewłoczny i gwoli tychże motywów.

Niezdarni i niedołężni sułtanowie Amurat III i Mahomet III, pacholęcy Achmet I i dziecięcy Osman II, wreszcie dwukrotnie przez rokoszan wznoszony na tron niespełna rozumu Mustafa I, przy braku zdolnych wezyrów a wpływach wszechwładnych haremu i Seraju, nie mieli mocy dźwignięcia państwa, ani nawet wstrzymania go od upadku, do którego sami poniekąd biernością swoją przyczyniali się niekiedy. I jeśli ono w słabości swojej nie padło łupem sąsiadów, to w znacznej mierze dzięki zahypnotyzowaniu ich dawniejszym urokiem niezwyciężoności i postrachem wojsk tureckich, podtrzymywanym jeszcze wyższością ich uzbrojenia i mimo rozprzężenia, walecznością, a po części stanem ówczesnej Europy, gdzie średnia i zachodnia zaabsorbowane były reformacyą, a Polska sprawami moskiewskiemi, lub wstrętem narodu do wypraw poza granice Rzeczypospolitej. Jedyny rozrządzalny a groźny przeciwnik Abbas Wielki perski, szarpnąwszy Turcyę mocno i zabrawszy jej Azerbeidżan z Tebrysem i Irak arabski z Bagdadem, za krótko żył dla dalszych podbojów.

Wewnątrz od rozpadnięcia się wstrzymywało Turków poczucie ich jedności narodowej i religijnej, a podbitych chrześcian, krom tejże grozy militaryzmu, brak inteligencyi i warstw wyższych, mogących żywić pragnienie odrębności, a natomiast istnienie oddzielnej, zbrojnej uprzywilejowanej klasy, którą wytworzyły z rajjów rządy tureckie (p. niżej), a która używalnością tych przywilejów była zainteresowaną w utrzymaniu onych rządów; dalej wydatność produkcyjna i konsumcyjna bogatych prowincyj, podtrzymywana handlem, i wreszcie mimo gwałtów i samowoli jednostek lub klas tureckich, względna w państwie tolerancya języka i wiary, a przynajmniej brak prześladowania, nieuświęconego nigdy pod rządami tureckimi ani prawodawstwem szeriatu ani kanunami.

Jak w każdej epoce żywota ottomańskiego państwowego, tak też i w tej — mimo rozprzężenia i korupcyi — organizm prawodawczy i administracyjny nie przestawał funkcyonować i ujawniać się na zewnątrz obfitością ustaw i rozporządzeń, mających normować bieg życia państwowego, oraz skrupulatnością biurową rejestrowania i protokołowania podobnych aktów. Co wszakże dziwniejsza, epoka ta uwydatnia niepospolity rozwój literatury i nauk, przedewszystkiem w zakresie prawniczym, tak sądowniczym, jak prawoznawczym, co przypisać należy nie tylko — jak słusznie zresztą sądzi Hammer — stanowisku ówczesnemu ulemów, pod których rozstrzygnięcie poddawane były spory rokoszan i malkontentów wzajemne lub z sułtanami, wezyrami i w ogóle rządem, lub chęci tego ciała legistów wykorzystania stanowiska swego, ale też i dodatnim a przedmiotowym dążeniom reagowania rozstrojowi. Taki tylko — obok zamiłowania prawniczego — powód mógł n. p. skłonić Alego Muezin-zadégo, podskarbiego do ułożenia słynnej księgi ustaw »Kanun-name«, której nadał imię sułtana Achmeda, a która została ogłoszona we trzy lata po śmierci sułtana tego, a więc w 1620 r. Nie jest to zbiór mechaniczny ustaw obowiązujących, ale kodeks systematyczny i metodyczne zestawienie współczesnych i dawnych przepisów policyjnych, skarbowych i lennych, a jednocześnie dążność do wygodniejszego dla administracyi rozgraniczenia wielkorządztw i okręgów, ustalenia stopy armii lądowej i morskiej, wreszcie organizacyi dworu cesarskiego.

b) Reformy Amurata IV i Kiopriulich. Kodeks ten się zjawił w samą porę, bo we trzy lata po publikacyi jego wstąpił na tron Amurat IV, który mógł znaleść w nim, jeśli nie dyrektywę, to

ułatwienie w swej akcyi. Jakoż z wyjątkiem nowej organizacyi jańczarów, dla których wstrzymał ich rekrutacyę z dzieci, prawie cała działalność jego ustawodawcza i administracyjna wewnątrz państwa polegała na przywróceniu mocy prawnej dotąd istniejącym a niewykonywanym lub samowolnie zmienianym przez administratorów lub korporacye pod słabymi jego poprzednikami ustawom i przepisom. W ten sposób odebrał spahom przywłaszczony przez nich zarząd wakufów i wydzierżawianie dochodów podatkowych; ścigał jańczarów, wymuszających daniny od kupców i rzemieślników; wzbraniał dostępu do ich korpusu, jako też do spahów lennych osobom, niepowołanym ustawowo, a wdzierającym się tam przez protekcye faworytek lub dostojników pałacowych; wstrzymał samowolne rozdawnictwo urzędów i przedajność urzędową; przeprowadził kontrolę podatków; otoczył opieką lud wyzyskiwany i gnębiony; natomiast dla uniemożliwienia tłumom próżniaków i malkontentów zbierania się i spiskowania po szynkach, fajczarniach i kawiarniach, pozamykał takowe i pięścią żelazną stłumił wszelkie zachcianki rokoszowe. Ściągnięciem kadrów armii stałej i oczyszczeniem jej z żywiołów synekurowych, zredukował stan jej pokojowy ze 100.000 pod Osmanem i Mustafą do 59.257 żołnierzy, ale bitnych i wyborowych, przez co też wraz z poprzedniemi zarządzeniami wprowadziwszy oszczędność w wydatkach państwa, podniósł jednocześnie dochody jego wraz z walutą.

Rezydenci z owych czasów weneccy, akredytowani przy W Porcie, jak Venieri, Capello, de Saranzo, Foscarini, nie pomijając upodobań haremowych Amurata, skrzętnie jednocześnie notują ofiary okrucieństwa jego, które w źródłach tureckich przedstawiane bywają jako akty surowej a krwawej sprawiedliwości jego. I jedno i drugie jest prawdą. Niejednokrotnie wymierzaną była doraźnie przez niego śmierć tam, gdzie wystarczała kara łagodniejsza lub zgoła żadna, a wymierzana bez sądu i masowo, częściej wszakże nie bezmyślna, jak u wielu jego poprzedników i następców lub tychże funkcyonaryuszy, lecz zasłużona subjektywnie lub objektywnie i celowo, jako potrzebna w rozumieniu jego ekspiacya za winy popełnione lub gwoli grozy i odstraszenia innych. I w tym kierunku codzienne krwawe doraźne egzekucye jego, aczkolwiek do widoku onych nawykł był ogół w owych wiekach samowoli i lekceważenia życia ludzkiego były tak strasznemi, takiem morzem czerwonem zalały państwo całe, a terror tak straszny i powszechny, że mu chyba

dorównał robezpierrowski. Ale krwawą tą kąpielą oczyścił Amurat państwo, zapewnił mu spokój i bezpieczeństwo wewnątrz, a siłę na zewnątrz, ujawnioną w osłabieniu Persyi i rewindykacyi na niej Bagdadu, uważanego za przedmurze wschodnie cesarstwa i wreszcie, przywróciwszy powagę rządu i potęgę cesarstwu, dał nowy rozpęd życiowy energii państwowej, która wyładowywana na zewnątrz pod ośmioletnimi rządami brata i następcy jego Ibrahima, nie tylko nie mogła się wyczerpać, ale i zyskała możność utrzymania się i rozwoju pod siostrzeńcem Mahometem IV-tym, pod rządami znakomitej dynastyi wielkich wezyrów Köprülü'ich, której tenże po wyjściu z pacholęctwa swego, porućzał kolejno (ojcu i dwom synom) rządy, sam oddawszy się jedynej namiętności życia — łowiectwu i próżności zostania zarejestrowanym na kartach nadwornego historyka Abdi'ego.

Założyciel dynastyi owej [1] Mohammet Köprülü, z pochodzenia albańskiego, w pacholęctwie kuchcik serajowy, w latach młodzieńczych płatniczy wezyrski, stopniowo przechodząc po szczeblach urzędów wysokich i usuwając się od takowych dobrowolnie, tylko na naleganie przyjaciół zgodził się przyjąć pieczęć w. wezyra, pod warunkiem otrzymania absolutnej i niezależnej władzy, z wielkiem zdziwieniem wybitniejszych od niego dostojników, którzy w niepiśmiennym 70-letnim człowieku nie podejrzywali wojownika, a tem mniej administratora i męża stanu.

A jednak w ciągu pięcioletnich rządów swych naczelnych zdołał on usprawiedliwić zarówno powyższe miano, jako też sprężystego i zapobiegliwego sternika. On drugi z wezyrów w dziejach państwa (pierwszym był Sinan basza) dla pokrycia braku kasowego, uniemożliwiającego wypłatę żołdu, ucieka się do pożyczki prywatnej; przeprowadza kontrolę spahów, uśmierza rokosz w Egipcie i jańczarski w Damaszku, stłumia bunt Abazy Hasana w Małej Azyi podstępem i krwawą egzekucyą; przeprowadza ją taksamo na jańczarach, jako sprawcach moralnych porażki u Dardanelów od floty weneckiej, z której to porażki umiał szczęśliwie się wycofać; wreszcie wznosi twierdze pomnikowe u ujść Donu i Dniepru przeciw Kozakom.

[1] 1-szy Mohammed, 2-gi Achmed, syn jego, wezyrami za Mahometa IV-go; 3-ci Mustafa, drugi syn Mohammeda, w. wezyrem za Solimana II-go; 4-ty Husein synowiec (Amudża-zade) Mohammeda, w. wezyrem za Mustafy II-go 1697 r. 5-ty Köprülü-zade Nuumanbeg, syn Mustafy a wnuk Mohammeda.

W przekonaniu, że tylko bezwzględną surowością i postrachem zdoła rządzić wewnątrz skutecznie, prześcignął niemal Amurata IV w okrucieństwie srogiem: liczą przeszło trzydzieści tysięcy ofiar, egzekwowanych na rozkaz jego, w czem sporo też było dostojników, skazanych z powodów osobistych.

c) Polityka Kiopriulego I odnawia starą tradycyę Turcyi niedążenia do bezpośredniego terytoryalnego zetknięcia się z Rzecząpospolitą polską. Jednocześnie odnawiając starą tradycyę Amurata II-go i Solimana Wielkiego, prowadzi on na zewnątrz politykę przychylną Polsce, użyczając poparcia i zachęty w tym kierunku chanowi krymskiemu, a zwłaszcza Mohammedowi Girajowi, co też odpowiadało i skłonnościom Jana Kazimierza. Gdy Władysław IV przyjmuje od Bułgarów poselstwo w osobie arcybiskupa Parcewicza, przyrzekające mu powstanie tychże w razie wkroczenia Polaków za Dunaj, i w następstwie tego w sojuszu z Wenecyą i Rzymem gotuje tajemnie wielką wyprawę na Turcyę, uniemożliwioną śmiercią króla i buntem Chmielnickiego, następcy Władysława udziela krymski wasal Turcyi pośrednictwa i poparcia pod Zborowem i Beresteczkiem, a po ucieczce na Śląsk, stanąwszy we 40.000 pod Haliczem, wzywa króla-tułacza do powrotu do Polski i objęcia tronu, czemu wcale nie daje odmowy W. Porta. Sam Kioprüli na propozycyę Karola Gustawa wspólnej z Turcyą akcyi przeciw Moskwie odpowiada postawieniem własnego warunku, zawarcia pokoju szwedzkiego z Polską. W 1658 r. pospołu z lewendami tatarskimi i zastępami Czarnieckiego rozgramia Rakoczego, zaczem w nocie do rezydenta cesarskiego Remingera uskarża się na udział magnatów z Górnych Węgier w walkach Rakoczego przeciw Polakom. Z równą energią przez umyślnie wysłanego czausza do Polski protestuje przeciw rozpaczliwej gotowości Jana Kazimierza oddania korony polskiej temuż Rakoczemu.

Przychylność owa nie była wyłącznie dyktowana sentymentami lub tylko widokami posiadania Węgier na własny rachunek, skoro wiadome są plany Kiopriul'ego przeciw wschodniemu sąsiadowi Polski, którego pogrom pod Konotopem radośnym tryumfem obwieszczono stolicy sułtanatu festynami i illuminacyami w ciągu całego tygodnia, a głównego sprawcę pogromu tego Wyhowskiego historycy tureccy obdarzają tytułem Uzu Kraly (królem naddnieprzańskim i oczakowskim). Ta myśl, że Polska, zwłaszcza pozbawiona charakteru zaborczego, potrzebną jest dla równowagi europejskiej, po-

wstawała w umysłach tureckich i nurtowała je niedoraźnie i nieprzypadkowo. Jeśli znalazła ona najuroczystszy, acz spóźniony wyraz w t. z. przez historyków tureckich »lechistan-muharebesi«, w wojnie polskiej 1768—74 r., podjętej w obronie Rzeczypospolitej i zwichniętej wzmożeniem się Rosyi równowagi, a zaznaczonej tak ostentacyjnie w ówczesnym manifeście sułtańskim, to objawy dążeń podobnych występują i znacznie wcześniej od Kiopriulego, że wspomniemy propozycyę Amurata II przed wyprawą warneńską zawarcia z Władysławem III przymierza zaczepnego przeciw Węgrom, lub stałą wolę Solimana Wielkiego utrzymania przyjaźni z obu Zygmuntami Jagiellończykami. Zresztą w całym toku dziejów Turcyi po zaborze Bułgaryi i dotarciu w ten sposób do ujść Dunaju, dostrzegać się daje dążność jej zatrzymania tam podbojów swoich z pragnieniem rozszerzenia onych na Wschód i Zachód dolnego biegu tej arteryi Europy środkowej, ale nie na północ. Stąd uporczywe zabiegi zawładnięcia południowym brzegiem rzeki w górę. Gdy agresywność polityczna przeważa w wojnach tureckich z Zachodem, a zwłaszcza z sąsiadem lądowym Węgrami, i morskim Wenecyą, gdy przesuwa się nawet dalej na północ wschodnią przeciw wzmagającemu się caratowi Rurykowiczów i pierwszych Romanowych, gdy całe armie wysyła się dla budowania twierdz nad morzem Azowskiem lub ku Kaspijskiemu, ekstensywność programowa w kierunku Polski nigdzie się nie przejawia, jakby w zgodzie z taką samą polityką Polski wobec Turcyi. Bierność i brak inicyatywy zaczepnej stanowczo przeważa we wzajemnej polityce obu państw, przerywana jeno obustronnemi aspiracyami zelotyzmu religijnego, oraz wypadami kozaków zaporoskich z jednej strony, a Tatarów (budżackich i krymskich) z drugiej. Prawda, samo istnienie Tatarszczyzny tłumaczyło poniekąd bierność turecką, ale jej nie rozstrzygało. Tatarszczyzna mogła tylko w szachu trzymać Polskę, a więc miała wartość dla Turcyi w polityce jej odpornej na wypadek ewentualnej zaborczości Polski, ale nie wystarczała dla polityki zaborczej: organizacya Tatarów militarna i administracyjna do tego się wcale nie nadawała. A sam fakt pozostawienia Tatarów przez Portę tylko w lennictwie, tak samo jak Multan i Wołoszczyzny, bez chęci wcielenia wszystkich tych wasalów w organizm jednolity z Turcyą, choć siła zawsze była po temu, świadczy stanowczo za tem, że Turcya nie dążyła do bezpośredniego terytoryalnego zetknięcia się z Rzecząpospolitą, unikała tego konsekwentnie; a że krom tego uzna-

wała istnienie jej jako potrzebę polityczną w Europie, że z ujawnieniem tej potrzeby wystąpiła nareszcie otwarcie, to właśnie charakteryzuje politykę Mahometa Kiopriulego.

d) Poddanie się Doroszenki i separatyzm tatarski zniewalają Kiopriulego II do zmiany tradycyjnej polityki Turcyi wobec Polski. Za rządów Achmeda Kiopriulego, syna i następcy Mohammeda K. na wezyracie, owa polityka dotychczasowa ulega nagłej i gwałtownej zmianie. W. Porta przyjmuje poddanie się Doroszenki w imieniu Zaporoża, a biorąc na siebie rolę obrońcy uciśnionych, po raz pierwszy w dziejach wprowadza armię turecką na terytorya Rzeczypospolitej, i po słabym oporze zdobywa pierwszą i najważniejszą jej twierdzę Kamieniec. Samo poddanie się Doroszenki i połączona z tem niemal pewność zdobycia olbrzymich terytoryów południowych dnieprzańskich i czarnomorskich były zbyt wielką ponętą i wystarczającą do takiej zmiany, ale — mniemam — nie wystarczającą dla umysłu tak wytrawnego i rozważnego, jakim był umysł młodego Kiopriulego, którego też bardzo słusznie stawia Hammer przy Sokolskim (Sokołłu), uznając go za największego męża stanu tureckiego po owym słynnym wezyrze Solimana Wielkiego. Przeznaczony przez ojca do stanu ulemów, kształcony odpowiednio przez słynnego historyka i muftego, Kara Czelebizade Abdul-Aziz effendiego, Achmed już w 16-tym roku życia zostawszy muderrisem (w Sulejmanije), w ciągu lat dziesięciu spełnia obowiązki zawodu profesorskiego, zaczem zostaje od razu gubernatorem Erzerumu, następnie Damaszku, skąd po ujawnieniu zdolności militarnych i sprawiedliwego administratora, po śmierci ojca powołany zostaje w 26-tym roku życia na najwyższą godność w państwie w. wezyra. Nie będąc zwolennikiem wojny, prowadził ją z konieczności i w przeświadczeniu, że zająwszy nią umysły niespokojne i żądne jej, najłatwiej zdoła w ten sposób je uspokoić wewnątrz państwa, gdzie redukcyą lenn i w ogóle oszczędnością usiłował przywrócić równowagę budżetu, przy rządach sprawiedliwych i wstręcie do terroru. Natury łagodnej, myślący, rozważny, wierny przysłowiu tureckiemu bir söjle, iki fikr ejle (dwa razy pomyśl, zanim raz się odezwiesz), nadzwyczaj był oszczędny i skąpy w słowach, które wygłaszał autorytatywnie i powoli po głębokiej rozwadze. Wytrwałością i przewagą liczebną wojsk zdołał dokonać podboju Kandyi, zdobyć Neuhaeusel i Kamieniec; wszakże nie tylko w bitwie chocimskiej (1673 r.) przeciw Sobieskiemu, ale znacznie wcześniej,

w Sain-Gotthard'skiej (1664 r.), mimo błędów Montecuccoli'ego usprawiedliwić nie mógł miana wodza wielce zdolnego. W wyprawie więc kamienieckiej, potrzebując uroku osobistego Padyszacha, zmusił sułtana Mahometa do zaniechania ulubionych temuż łowów i stawienia się osobiście, dla podniesienia podniety militarnej i politycznej.

Sytuacya stawała się poważną i trudną, ba nawet groźną, nie zaś łatwą, jak pozornie zapowiadało poddanie się hetmana kozackiego i mimo przyrzeczonego przezeń współdziałania zastępów kozackich. Już pokój Andruszowski zaniepokoił był Portę, ugodą Polski i Moskwy krzyżując dotychczasową politykę, opartą na antagonistycznej równowadze onych państw. Jurek Chmielnicki posyła do Stambułu przejętą odezwę wspólną pełnomocników polskich i moskiewskich, z Andruszowa w październiku 1669 datowaną, do kozactwa, zapewniającą mu swobody, a wzywającą do wierności Rzeczypospolitej i Moskwie, potępiającą zaś myśl poddania się nieprzyjacielowi chrześciaństwa; co oczywiście przekonywa Portę o ściślejszem porozumieniu się państw obu. Następnie car wysyła list do w. wezyra z datą 3 kwietnia 1672 r., odradzający dawanie posłuchu »przeklętemu« Doroszence i w myśl sojuszu, zawartego z Polską, grożący w razie wojny Turcyi z Polską, wojną też Rosyi i innych ludów i państw chrześciańskich. W. wezyr odpowiada z wielką godnością na te groźby, nazywając je próżnym postrachem, gani nieprzystojność listu, daje do zrozumienia świadomość motywów, dyktujących te strachy, i w końcu zapowiada załatwienie rachunku z carem. Nie mniej zręcznym był list Kiopriul'ego do podkanclerzego Olszowskiego, stawający w obronie »uciśnionego« kozactwa, jako ludu wolnego, który jak dobrowolnie poddał się Polsce, tak też dobrowolnie poddaje się teraz pod opiekę Padyszacha: byłoby rzeczą nierozsądną odrzucać opiekę podobną.

Cała ta wszakże akcya przykrywała motyw najważniejszy i najwcześniejszy, a mianowicie stanowisko Tatarów krymskich wobec Porty. Wspomniany Jurek Chmielnicki przesyła, najpierw za pośrednictwem baszy sylistryjskiego, a następnie niedowierzając mu wprost do Stambułu, wiadomość poufną, że Aadil Giraj, chan krymski, nie chce być nadal wasalem Porty, a pragnie niezależności i własnego rządu dziedzicznego z ojca na syna. Obawa stąd powstała znajduje pewne potwierdzenie nie tylko w groźbach ustnych Batyrcza mirzy (»przekonał się Doroszenko, że potrzebniejszą dlań była protekcya Tatarów, niż Turków«, p. list Doroszenki do kaima-

kama u Hm. H. (XI, 472), ale i w liście chana pisanym po polsku (z 26 sierpnia 1669 r.) i wezyra krymskiego (z 30 sierpnia t. r.) do hetmana kozackiego strony polskiej, Hanenki, zapewniających go o wiecznej przyjaźni przeciw »wszelkim wspólnym wrogom«, a następnie list zbiorowy begów, mirzów i całej starszyzny krymskiej (z 26 sierpnia t. r.) do starszyzny i całego wojska zaporoskiego, zapewniający o »wiecznej przyjaźni« i gotowości użyczenia pomocy Zaporozcom bez względu na to, czy W. Porta będzie z tego zadowolona lub nie (Listy te znaleziono u kozaków Hanenki w utarczce z oddziałem Doroszenki, który je zakomunikował zastępcy w. wezyra (kaimakamowi) w Stambule, p. dokum. w Archiw. J. R., u Hm XI, 466 i następ.).

W jakiej mierze zakomunikowane przez Chmielnickiego i Doroszenkę wiadomości, tudzież przez tego ostatniego listy przechwycone były dokładnymi a teksty autentycznymi, nie tu miejsce analizowania: idzie o to, że na nich się W. Porta oparła w dalszej działalności swojej; więc nie tylko nie poprzestała na zrzuceniu Aadi Giraja ze stolca, a nominowaniu Selim Giraja chanem, lecz w rok potem zdobyty Kamieniec ma stać się punktem obserwacyjnym Turcyi nie tylko wobec Polski i Moskwy, ale i Krymu (a po części i kozactwa).

Wiara sułtana w zdolności Achmeda Kiopriul'ego i radość z otrzymania tak rychłego i łatwego sukcesu w zajęciu Kamieńca musiały być niezwykłemi, skoro płazem mu poszła w następnym roku doznana od Sobieskiego klęska chocimska, nie mówiąc już nic o pogromie, znów w rok potem, (za sprawą tegoż króla) Tatarów pod Lwowem, z czego porówno ze swym władzcą i sam Kiopriuli nie bardzo się martwił: upuszczenie krwi tym hołdownikom i chwilowe ich osłabienie musiało czynić ich potulniejszymi wobec suzerena, co też i leżało w programie Porty.

Po zabezpieczeniu się od wschodnich i południowych granic Polski, ostatnim z ważniejszych czynów politycznych Achmeda Kiopriul'ego było zwrócenie się w stronę zachodnią i wogóle na Zachód, do tradycyjnego programu rozszerzenia sfery wpływu na Węgry i Rakusy, tudzież zawarcia w tym celu pokoju żórawińskiego z Polską, ze znacznemi dla niej ustępstwami, mimo ciężkiej opresyi, w jakiej się tam znajdował szczupły zastęp Sobieskiego wobec dwukrociowej armii Kiopriul'ego [1].

[1] Stosunek, w jakim do tych łagodnych dla Polski warunków żórawiń-

e) Błędy Kara Mustafy w wyprawie wiedeńskiej, a korpus obserwacyjny wobec Polski z dokum. I. Sądząc wszakże z ostrożności i rozwagi Achmeda (wzmożonej zwłaszcza po takich dwóch dowodach siły Sobieskiego, jakie ten ostatni złożył pod Chocimem i Lwowem), wątpić się godzi, czyby był poszedł aż pod Wiedeń, gdyby był żył i wiedział o przymierzu zawartem między królem polskim a cesarzem Leopoldem. Nieudolny a zarozumiały i pyszałkowaty, chciwy krwi ludzkiej i mienia dla nasycenia swych żądz sardanapalskich Kara Mustafa zawdzięczał po Kiopriulim wezyrstwo nie tylko szwagrowstwu tegoż, ale jeszcze bardziej zięciowstwu swemu w stosunku do sułtana, i już za życia Achmeda utorował był sobie drogę do najwyższego urzędu, sprawując kaimakamstwo, czyli zastępstwo w. wezyra podczas nieobecności częstej Achmeda w stolicy. Bogate i zasobne Węgry, a jeszcze bardziej Rakusy, już wówczas nęciły pożądliwość i skierowywały agitacyę jego nad średnim Dunajem o wiele intensywniej, niż tego życzył sobie sam Kiopriuli. Zostawszy wielkim wezyrem w końcu roku 1676 byłby może zaraz rozpoczął tam wyprawę, gdyby nie przejście Doroszenki na stronę Moskwy i wybuchła niebawem z tą ostatnią wojna, zakończona w sierpniu 1678 r. wzięciem przez Turków Czehryna. Od tej pory do wyprawy wiedeńskiej, a i sporo czasu po niej, ani u historyków europejskich i tureckich, ani też w znanych dotąd źródłach owej epoki nie spotykamy wiadomości o jakiejkolwiekbądź zbrojnej akcyi Turcyi, wymierzonej wówczas w stronę Polski i Moskwy. Tymczasem pierwszy z dokumentów niniejszej kolekcyi naszej mówi właśnie o wymarszu armii tureckiej nad dolny

skich zostawała akcya wśród malkontentów węgierskich i kandydatura na tron dla nich Béthune'a, szwagra Sobieskiego, mająca za sobą przyrzeczone poparcie pieniężne i zbrojne rządu francuskiego, stanowi jeden z najciekawszych momentów w dziejach ówczesnej dyplomacyi i czeka oddzielnej monografii. Krom kancelaryj mocarstw interesowanych, nie wyłączając i tureckiej, wiele o tem powiedziećby byli mogli i dwaj ówcześni polscy dragomani, Meniński na dworze rakuskim i Bobowski w służbie tureckiej, obadwaj z dzieł swoich tyle ciekawi dla oryentalistyki w ogóle, a polskiej w szczególności, obadwaj tworzący wyborne pendant do ówczesnej plejady literackiej w Turcyi, a zwłaszcza Hadży Chalfy i Ewlii, którzy uświetnili rządy Kiopriulich i w ogóle panowanie Mahometa IV. Tu na razie zaznaczyć jeno wypada, że za Kiopriulego właśnie przy ówczesnej ogładzie literackiej i towarzyskiej, a pod tchnieniem zarówno owej plejady, jak samego wykształconego Achmeda, Porta wstępować poczęła na drogę zabiegów dyplomatycznych, na której odtąd więcej znaleść miała sukcesów, niż na orężnej, którą dotychczas wyłącznie kroczyła.

Dunaj ku Isakczy na wiosnę 1680 r., co tem dziwniej się wydawać musi wobec próśb Moskwy o potwierdzenie pokoju tak za cara Fiodora, jak i po śmierci jego, tudzież usiłowań ambasadora polskiego służenia pośrednictwem. O przymierzu carówny Zofii z Sobieskim nie wiedziano jeszcze wówczas, bo takowe zawarto w rok potem. Mniemać się więc godzi, że już z początkiem roku 1680 stanowcze zapadło było postanowienie Kara Mustafy prowadzenia wojny węgierskiej i wyprawy wiedeńskiej, że więc powyższa w dokumencie naszym armia jego wschodnia przeznaczona była jako dywersya w stronę Polski i w ostatecznym razie asekuracya Kamieńca, zwłaszcza po zerwaniu kandydatury Béthune'a, a więc w przewidywaniu, że Sobieski siedzieć spokojnie nie zechce i pokusi się o odebranie tej twierdzy. Skąd wszakże powstać mogła w głowie jego supozycya przymierza Polski z Austryą?

Dwa lata następne upłynęły na czekaniu onej dywersyi i przygotowaniach na Węgrzech, gdzie tak ze strony nowego kandydata na tron Tökelego, jak i ze strony tureckiej gromadzono stopniowo wojska w Budzie. Buńczuki końskie, zwiastujące wojnę, zatknięte zostały w sierpniu 1682 r. w Konstantynopolu, a po wyjeździe sułtana do Adryanopola, tamże w grudniu. W Belgradzie dopiero (z początkiem wiosny), gdy gros armii gotowało się do wkroczenia na Węgry, dowiedziano się o przymierzu Jana III z ces. Leopoldem, co oczywiście nie wstrzymało rozpędu zarozumiałego Mustafy.

Z zarozumiałością tą szły w parze łupieżczość i nieudolność militarna przed pogromem, a tchórzowstwo, panika i lekkomyślność po pogromie. Wiedeń mógł być łatwo zdobyty przed nadejściem odsieczy, gdyby przypuszczono szturm generalny do murów, ale w takim razie wojsku zdobywczemu musianoby oddać miasto na łup, a tego właśnie nie życzył sobie Mustafa, pragnął go w całkowitości dla siebie wyłącznie zatrzymać drogą kapitulacyi. Oflankowującym zaś jego samego wojskom chrześciańskim nie stawił najmniejszego oporu, jak gdyby zgoła o tem nie wiedział. Sam będąc sprawcą pogromu, rad był złożyć winę na chana krymskiego i na Toekelego, a dla odsieczy oblęganemu następnie Ostrzyhomowi posłał zaledwo słaby oddział, woląc z całą armią cofać się w popłochu do Belgradu.

Nie za Wiedeń, a za Parkany, a jeszcze bardziej za Ostrzyhom, przypłacił głową, jako za uszczuplenie terytoryum ottomańskiego, tej twierdzy, która dotąd była przedmurzem Turkow przeciw

niepodbitej połowie Węgier i Rakusom, a która odtąd stać się miała takiemże przedmurzem dla tych ostatnich przeciw Ottomanom.

f) Echa nadziei Słowian południowych z wyprawy wiedeńskiej w dokumentach niniejszych. Nadzieje, jakie u Słowian południowych podniosła wyprawa węgierska i ożywiła odsiecz wiedeńska, uwiecznione gloryfikacyą Sobieskiego w bułg. pieśni ludowej (p. u Chodźki i u mnie we »Spółczesnej Bułgaryi« zeszyt I), zdają się budzić u nich wcześnie, bo już z początkiem wiosny pamiętnego 1683 roku, kiedy armia Kara Mustafy z Belgradu przeprawiała się na Węgry i pod Wiedeń. Wskazują poniekąd na to oba dokumenty nasze z tegoż czasu (VI-ty i X-ty) o pojawieniu się na tyłach armii tureckiej, a mianowicie między Belgradem a Ichtimanem, t. j. na przestrzeni drogi zachodniej Bułgaryi i wschodniej Serbii — band, nie tylko zbójeckich, ale i hajduckich. Bardzo być może, że pod mianem w stylu urzędowym fermanów »kata üt tarik eszkiasy« (przecinających drogę rozbójników), krom zwykłych rabusiów i zbójów, rozumiećby wypadało i zbójników w stylu tatrzańskim; natomiast druga kategorya perturbatorów, wskazana w tychże fermanach p. n. hajdut, stanowi już bez wątpienia ten żywioł narodowo-społeczno-religijny Słowian bałkańskich, który od chwili wyprawy wiedeńskiej coraz częściej i natarczywiej począł protestować zbrojnie przeciw władztwu obcemu. A choć w epoce całej tej kilkunastoletniej kampanii ówczesnej ruch ten hajduków nie wpłynął poważnie na bieg wypadków politycznych i militarnych w takiej mierze, w jakiejby mógł był wpłynąć przy poparciu go na miejscu z zewnątrz, czy to ze strony Rakus, czy Polski z Zaporożem, lub Rosyi, to wszakże manifestował się nieustannie, jak to dalsze dokumenty nasze stwierdzają, gdy mówią wciąż o niebezpiecznych i niepewnych drogach i miejscowościach przy transportach kas rządowych, żywności i amunicyi dla armii tureckiej w ciągu tegoż i następnych lat. Na ironię losowi przeciw tym perturbatorom nakazywano używać nie tylko martołosów, milicyę, jak niżej widzimy, składającą się przeważnie ze Słowian chrześciańskich, a więc Bułgarów i Serbów, ale i ludność nie zbrojną, rolną, niemuzułmańską i nieturecką — zemmi. Działo się to najpierw w kwietniu 1683 r. Perturbatorowie tak zręcznie snać operowali, przechodząc z kazy do kazy i odwrotnie, że opieszałe władze miejscowe mogły przed centralną tłumaczyć się za każdym razem, jako w granicach danej kazy niema ich, tak że w czerwcu

musiał być wydany ponowny ferman sułtański, z naganą tych wybiegów i nakazem ścigania onych, gdziebądźkolwiek są — bez względu na granice powiatów. I już w tym drugim fermanie nie znajdujemy polecenia użycia zemmich, a poprostu (obok martołosów i żołnierzy fortecznych) ludzi miejscowych (jerli). Jeśli więc to nie jest przypadkowe pominięcie terminu, to być może, że powstało niedowierzanie ku ludności chrześciańsko-słowiańskiej i podejrzenie ułatwiania z jéj strony ruchów hajduckich.

g) Stosunek wyprawy Kunickiego na Budżak i Białogród do wyprawy wiedeńskiej, oraz dokumentów niniejszych (z czasu po odsieczy Sobieskiego) do akcyi tegoż Kunickiego. Jeśli nie na Wiedniu, to ostatecznie i dodatkowo na Parkanach kończyła się rola i zobowiązania sprzymierzeńcze króla Sobieskiego wobec cesarza Leopolda i Austryi. Skoro armia polska jako całość nie wzięła udziału w dalszej wojnie, snać przymierze interpretowano tylko w kierunku obrony dotychczasowego terytoryum Rakus i skoro W. Wezyr po bitwie pod Parkanami cofnął się z całą armią do Belgradu, niebawem też zaczęły wracać i zastępy polskie do ojczyzny. Że zaś istnieć nie mogą jednostronne tylko zobowiązania zawartego przymierza, przypadała teraz kolej na Rakusy odwzajemnienia się Rzeczypospolitej i pospieszenia z pomocą w jej obronie. Tak, ale Rzeczpospolita wcale nie była zagrożona wojskiem nieprzyjaciela: Turcy w Kamieńcu i pozostali po za wyprawą dunajską Tatarzy w Krymie i Budżaku siedzieli spokojnie, przestraszeni pogromem wiedeńskim. I oto naraz pod samą zimę w miesiącu listopadzie, a więc po zdobyciu Ostrzyhomia i w chwilach powrotu wojsk polskich na ziemię rodzinną, widzimy hetmana Zaporoskiego ze strony polskiej — Kunickiego na spółkę ze Stefanem Petrejczykiem (byłym hospodarem multańskim, który pod Chocimem przeszedł był na stronę Sobieskiego), wpadającego na Budżak, zaczem śmiałym pochodem docierającego nad morze Czarne do Białogrodu (Akkermanu) i odnoszącego zwycięstwo nad połączonymi zastępami Turków i Tatarów, a następnie po przegranej bitwie z nowym chanem krymskim Hadży Girajem — cofającego się nad Prut.

Niepodobna tej akcyi nagłej i niespodzianej uważać ani za brawurę samowolną Kunickiego, skoro ten był kreaturą Sobieskiego

(któremu też składa relacyę z wyprawy) [1], ani też za wyprawę tego ostatniego dla celów bezpośrednich, n. p. okupacyjnych terytoryum tureckiego, lub kuszenie się o zdobycie Kamieńca. W pierwszym razie brakowało wyprawie objektu strategicznego i politycznego, jakim byłby n. p. Krym (którego zajęcie podczas nieobecności tam hord tatarskich było wentylowane niegdyś); w drugim zaś tem mniej jeszcze wystarczały siły Kunickiego liczebnie i jakościowo, złożone z lekkiej jazdy. Choćby nawet nie wiedział Sobieski o dywersyjnym korpusie tureckim, znajdować się mającym podług I-go dokumentu naszego w onych stronach, czego przypuszczać po wywiadowczej i dobrze zorganizowanej służbie jego nie godzi się, to w każdym razie przeciw silnej załodze kamienieckiej, pomijając nawet zastępy bega benderskiego, kaimakama białogrodzkiego i Tatarów — byłby wysłał zastępy poważniejsze — i to nie teraz, kiedy wracać miały hordy tatarskie z wyprawy wiedeńskiej, ale podczas samej wyprawy; a jeśli takich sił poważniejszych polskich nie miał pod ręką, użyłby właśnie tegoż samego Kunickiego wcześniej. Chęć zaangażowania tych kilku tysięcy kozaków, werbowanych dla odsieczy wiedeńskiej, nie paraliżowałaby zamiaru takiego, skoro ci spóźniwszy się i przybywszy pod Wiedeń już po odsieczy, byli mu niepotrzebni i mogli nawet wyruszyć z nad Dunaju za Prut.

Wszystko więc przemawia za tem, że wyprawa Kunickiego była sporządzona przez Sobieskiego dla wywołania odwetu ze strony Turków i Tatarów i przywabienia ich w granice Rzeczypospolitej, a w ten sposób zrealizowania konieczności odwzajemnienia się Rakus z pomocą obronną, w myśl zawartego traktatu, ku czemu przecież użyć nie mógł zastępów rycerstwa polskiego pod znakami Orła Białego nie tylko ze względu na ociężałość szlachecką i opozycyą Morsztynów, Lubomirskich, Sapiehów etc. (n o s z ą c y c h s i ę z m y- ś l ą d e t r o n i z o w a n i a j e g o), ale jeszcze bardziej dlatego, że podobne użycie byłoby zbyt rażącą prowokacyą i podstępem forsowania klauzul przymierza. Widać w tem tę samą rękę mistrzowską tego, który będąc wielkim wojownikiem, mimo win i błędów swoich politycznych, był też wielkim, śmiałym politykiem, co to snował plany sojuszu z Persyą i odbudowania wielkiego Państwa Chrze-

[1] Niewtajemniczony w motywy Sobieskiego i niezręczny w arkanach politycznych Kunicki, a jako pełen przechwałek, rad był sukcesy swoje roztrąbić na cztery strony, pali więc sprawozdanie zaadresowane i do swego króla i do cesarza Leopolda jednocześnie.

ściańskiego (Armenii) na Wschodzie, tudzież zawładnięcia Krymu, Multan i Wołoszczyzny, nie przestając być zręcznym graczem zarówno w planach przeciw królowi Michałowi, jak w użyciu Hanenki i Tatarów przeciw Doroszence i Porcie, nieco przypominającem analogiczną akcyę Kunickiego[1].

Po myśli tedy powyższej, po za wspólnictwem interesów ogólno-chrześciańskich i cywilizacyjnych a sojuszniczych, które znalazły wyraz w dniu chwały pełnym 12 września 1683 r., własne krom tego interesy Rzeczpospolitej i Sobieskiego zestrzeliwały się nie w samej odsieczy owej, lecz w jej następstwach, nie przed nią i podczas niej, ale po niej — w owych długich miesiącach drugiej połowy jesieni i w zimie aż na rok następny, t. j. w czasach, z których właśnie pochodzi większa część dokumentów niniejszych, w tych miesiącach oczekiwania polskiego na możność odwzajemnienia rakuskiego, a więc na zakończenie wyprawy węgierskiej, którą Porta rozumiała w utrzymaniu i rewindykowaniu poprzednich swych tam posiadłości, a Rakusy — w wyparciu Turków choćby za Sawę i Dunaj, upatrując w tem obronność i rękojmię utrzymania swych posiadłości dziedzicznych.

Dalsze epizody tej sześcioletniej kampanii, jak wzięcie Budy i Belgradu przez wojska cesarskie, a z drugiej strony wyprawy zniecierpliwionego wlokącą się akcyą na Węgrzech i już zdecydowanego działać na własną rękę Sobieskiego, wyprawy tak niepomyślnej dlań, jak pod Bojanę w 1685 i następnie do Jas w 1687 r i w ogóle na Multany, a również i roku następnego prowadzone w Wiedniu pertraktacye pokojowe trójprzymierza (Rakus, Polski i Wenecyi) z Turcyą, a tem mniej pokój karłowicki (1699 r.), kończący 16-letnie wojny Turcyi z Austryą i restytuujący nareszcie Kamieniec, Podole i Ukrainę Polsce, już nie należą do okresu, który obejmują dokumenty niniejsze, będące przyczynkiem do stanu Turcyi w pierwszych kilkunastu miesiącach po pogromie wiedeńskim.

[1] W kilkanaście miesięcy po wyprawie Kunickiego, t. j. na wiosnę 1685 r. przy podjęciu ponownej przez Turcyę kampanii już pomimo trójprzymierza (Austryi, Wenecyi i Polski), w. wezyr za radą rezydenta polskiego wysyła list do Żółkwi w celu skłonienia Sobieskiego do pokoju. Skoro odpowiedzi wcale nieotrzymano, wysłano rezydenta właśnie do Isakczy, gdzie obejmował naczelne dowództwo dla obrony Podola Soliman basza (Hm. XII—173), zwycięzca rychło w tymże roku Polaków pod Bojaną na Multanach i wreszcie w. wezyr po Ibrahimie Czarnym.

III. Terytoryalny objekt dokumentów sidżyllowych.

a) Wartość Rumelii dla Turcyi.

Bezpośrednim terytoryalnym objektem dokumentów naszych jest znaczna część (mówiąc ówczesnym terminem urzędowym) prawego i środkowego skrzydła t. z. Rumelii w szerszem, ówczesnem znaczeniu wyrazu, czyli europejskich posiadłości Turcyi, a więc mniej więcej połączonego przewrotem płowdiwskim 1885 r. z Rumelją wschodnią księstwa bułgarskiego, a dzisiejszego królestwa. Węgry jako czasowo zajęte i okupowane lub tracone częściami w owej epoce, tudzież Multany z Wołoszczyzną, a tem mniej Tatarszczyzna, jako hołdownicze — nie zaliczały się właściwie do Rumelii.

Obrzeżone Dunajem od północy i Morzem Czarnem od wschodu, a przerznięte Bałkanami — terytoryum to o ile służyło wyborną osłoną dla politycznego i administracyjnego centrum nadbosforskiego państwowości ottomańskiej i dla obu rezydencyi sułtanów — Konstantynopola i Adryanopola, o tyle też strategicznie było w obec Europy jednem wielkiem przedmurzem w wojnie obronnej, a niemniej wielką podstawą operacyjną w wojnie zaczepnej. Szereg pierwszorzędnych twierdz dunajskich z Belgradem, Sylistryą i Ruszczukiem na czele, tudzież nadmorską Warną i wewnętrznemi Szumlą, Sofią, etc. wzmacniały tę pozycyę do potęgi groźnej. Dunaj zaś o tyle jeszcze wzmagał pozycyę ową, że umożliwiał wprowadzenie floty bądź kanonierskiej dla obrony wybrzeży, bądź transportowej dla wojska i zaprowiantowania armii, operującej z tamtej jego strony. Bez Dunaju Turcy nie wyobrażali sobie rozwoju żywota swego w Europie. Życiodajne znaczenie tej największej arteryi wodnej państwa weszło tak dalece w krew, umysł i uczucie społeczeństwa, że już nawet w naszych czasach, w przededniu niemal wojny turecko-rosyjskiej 1877/8 r. Kemalbej, ojciec Młodej Turcyi przez usta Islambeja, bohatera znakomitego dramatu swego »Watan« (Ojczyzna), woła:

— »Dunaj dla nas jest życia wodą, bez Dunaju niema ojczyzny. Gdzie jeno skierujecie wzrok na wybrzeża Dunaju, na każdej piędzi przestrzeni znajdziecie kości albo ojców albo braci naszych; w każdej garści wyciśniętej z wody dunajowej ziemi — cząstki jestestwa tych, którzy w jej obronie polegli. Od czasu jak zasłyszano imię Osmanów, Dunaj przekraczano nieraz, przekraczano nawet wiele

razy, ale ani razu go nie wzięto, i dopóki żyć będą Osmanlisowie, raczej dopóki Osmanowie wiedzieć będą — co znaczy Osmańtwo — wziętym nie będzie«.

Największe szlaki wojenne i zarazem drogi handlowe z Azyi do Europy szły przez to właśnie terytoryum — na Austro-Węgry przez Płowdiw (Filipopol), Sofię, Belgrad, na Wołoszczyznę i Polskę przez Płowdiw — Kalofer — Kezanłyk — Ruszczuk.

Gdy inne dzielnice Rumelii pozostawione były naturalnemu wpływowi państwa i żywiołu dominującego Osmanów, tę, bułgarską, dla zabezpieczenia jej strategicznej ważności, kolonizowano i urządzano staranniejszą administracyą w sposób energiczny i intensywny. Połowę jej ludności wówczas stanowił szczep turański, jak Osmanowie, Jurucy, Kyrdżałowie, Tatarzy, Gagauzowie lub dawniej sturanizowany — jak Kyzyłbaszowie, albo zmuzułmaniony — jak Pomacy, etc. Tu było siedlisko generalnego wielkorządzcy, bejlerbeja rumelijskiego, z całą feodalną organizacyą armii terytoryalnej i liniowej; tu też główny kady sofijski — w szeregu kadych prowincyonalnych — po najwyższych centralnych dostojnikach klasy ulemów (a więc po muftim = dzisiejszym szeich-ul-Islamem, i obu kadyaskerach, sędziach armii) zajmujący miejsce pierwszorzędne. Ze wszystkich języków nietureckich cesarstwa ottomańskiego — bułgarski zachował najwięcej żywiołu turańskiego.

Strategicznemu i administracyjnemu odpowiadało stanowisko ekonomiczne kraju tego, kraju mlekiem i miodem płynącego, czyli — jak go historycy tureccy zwali — a ł t y n r u m - i l i j a (złota Rumelija), kraju więc, który był zarazem spichrzem żywnościowym, stodołą dla bydła pociągowego, stajnią dla koni, osłów, mułów, zaaklimatyzowanych tu przez Turcyę bawołów i pędzonych wielbłądów, w końcu wielkim warsztatem przemysłowym w zaopatrywaniu swymi artykułami nie tylko armii ale i znacznej części cesarstwa.

Pochodzenia koczowniczego lud turecki w pierwszym wieku osiedlenia nie bardzo się nadawał do rolnictwa, dla którego natomiast wybornym żywiołem rolnym byli osiadli tu oddawna słowiańscy Bułgarzy. Natomiast pasterskie zdolności Turanów (zwłaszcza Juruków) w połączeniu z takiemiż reminiscencyami wołżańskich Bułgarów znajdowały szerokie pole do hodowli bydła na halach bałkańskich i nizinach naddunajskich. W jednym i drugim kierunku rząd wykształcony dając opiekę podniósł tę kulturę bądź bezpośrednio, bądź pośrednio przez ułatwienie stosunków z dalszym kulturalniej-

szym od wieków Wschodem. Ryżownictwo, jedwabnictwo, bawełnictwo, chów bawołów i osłów i wprowadzanie innych potrzeb produkcyi, mogącej zaspokoić i szerokie masy i wybredne a wzbogacone łupami świata całego panujące sfery tureckie, zawdzięcza się tu władztwu ottomańskiemu.

Konserwy mięsne musiały w owych czasach wielkich dostaw dla wciąż czynnych armii odgrywać rolę niepospolitą i przyrządzanie onych stawało się zajęciem niemal powszechnem, oraz potrzebą, do której ludność cała nawykła, skoro dziś jeszcze w Bułgaryi tyle się ich produkuje w postaci t. zw. sudżuków (kiełbas płaskich z baraniny i innego mięsa) i pastermy — suszonego na słońcu mięsa wołowego, koziego i przedewszystkiem bawolego.

Obfitość produkcyi mięsnej, zbożowej i pastewnej znakomicie ułatwiała zaprowiantowanie armii. Intendantura nie miała wiele do roboty i prawie nie istniała w dzisiejszem pojęciu wyrazu. Nigdzie jej działalności odrębnej, na własną rękę nie widać w dokumentach niniejszych; natomiast władza centralna fermanami sułtańskimi, skierowanymi do władz miejscowych, rekwirowała w danej chwili dla przechodzącego wojska prowiant w postaci mąki, chleba pieczonego, ryżu, masła, miodu, mięsa, jęczmienia i paszy dla koni i bydła, polecając dopilnowanie zamówień kadym przy spółudziale komisarzy, przeznaczanych do odbioru i zapłaty bądź po cenach bieżących, bądź z góry unormowanych przez rząd.

Tak samo bywało z dostawą wyrobów przemysłowych, n. p. metalurgicznych, tkackich, filców, etc. (dok. II, XXVIII, XXX, XXXI, XLV, LXVII, LXVIII, LXX), świadczących o rozwoju przemysłu tego ongi w Bułgaryi obok gwarectwa, oraz tyle częstem rekwirowaniem personalu ciesielskiego, murarskiego i robót ziemnych dla fortyfikacyj, wykazującem wysokie uzdolnienie ówczesnej ludności miejscowej, tudzież specyalizacyą i różniczkowanie zajęć, co wyciskało piętno niekiedy wspólne z dalszym Wschodem, często odrębne na prowincyi tej i jej ludu w stosunku do całego państwa, piętno uprzywilejowania naturalnego.

Po za niem wszakże istniało uprzywilejowanie ustawowe, sięgające w głąb dziejową zarówno organizacyi wojskowej jak społecznej, w najgłębsze stosunki agrarne, przemysłowe i w ogóle ekonomiczne z jednej strony, a organizacyjne społeczeństwa i państwa z drugiej. Z organizacyj owych występujący w dokumentach naszych wojniganie, lewendowie, martołosowie, dogandżyjowie, pandurzy, der-

bendżyjowie stanowią część najpoważniejszą, którą w całości wyjaśnia przeważnie bliższe zapoznanie się ze wszystkimi sidżyllami

b) Organizacye rajjów wolnych.

System feodalny w Rumelii. Basztyna włościańska, z jej cechami allodyalnemi i oparte na niej organizacye rajjów wolnych — jako przeciwwaga systemu tego. Mimo wielożeństwa, ułatwiającego nieco rozmnażanie dającej żołnierza ludności muzułmańskiej, takowa nie wystarczałaby Turcyi dla potrzeb państwowych i w ciągłych a nieustannych jej wojnach zaborczych, a w końcu obronnych (pomijając wzgląd, iż tylko ludzie zamożniejsi i dostojniejsi hołdować byli w stanie owemu wielożeństwu), gdyby rządy jej zawczasu nie pomyślały o zasilaniu funkcyonaryuszy społeczno-państwowych i zastępów swych zbrojnych żywiołami chrześcijańskimi podbitej ludności. W chwilach wielkiego niebezpieczeństwa wewnętrznego zasilanie to przybierało charakter pomocy powszechnej i solidarnej. Tak w epoce ruchów kirdżalskich od r. 1792 do 1806 powoływano pospolite ruszenie muzułmańskich i chrześcijańskich mieszkańców Rumelii przeciw tym bandom, które potęgą swą liczebną i rabusiowską a zuchwalstwem bezbrzeżnem groziły zniszczeniem państwa i doprowadzały już społeczeństwo miejscowe do kompletnej według przyznania urzędowego fermanów cesarskich anarchii (p. ferm. z r. 1795 w sdżl-tft. N. 69 str. 73, 74, 75; ces. bujurułtę i ferman z 1713 r., ferm. z 1797 r. i w. i., tudzież Ich. Krdż...). Nie tylko cała ludność stawała wówczas pod bronią, ale władza sądowa nad łowionymi kirdżalami była oddawana w ręce sądów nadzwyczajnych, wybieranych z samej ludności tak muzułmańskiej, jak chrześcijańskiej.

W zwyczajnych wszakże czasach zasilano się oddawna stałemi instytucyami. Najpoważniejszy i najbardziej znany zasiłek taki stanowili jańczarowie, podpora państwa ottomańskiego, rekrutowani — jak się powiedziało — z dzieci chrześcijańskich, zmuzułmanionych i wychowywanych od dzieciństwa w koszarach ad hoc na zastępy armii stałej i regularnej. Jańczarowie atoli — jak sama nazwa wskazuje (jeni-czeri, t. j. wojsko nowe), nie byli najdawniejszą armią turecką, bo dopiero zorganizowani za Amurata I. Poprzedziła ich milicya piechotna i konna — piade i mosellem, utworzona w czasach Orchana, w pierwszej chwili z turków muzułmanów, ale zaraz niebawem uzupełniana corocznym poborem z chrze-

ścijan — po tysiąc ludzi piechoty i po tysiąc konnicy. (Hm. st. 2—53). I tę to organizacyę — myślę — uważać należy za pierwszy wzór i podścielisko wszystkich dalszych i późniejszych niezbadanych dotąd dostatecznie i w znacznej mierze nieznanych z pochodzenia i charakteru, dwudziestu (o ile teraz dało się wykryć) instytucyj rajjów uprzywilejowanych [1] (z pominięciem najpóźniejszej — kozaków ottomańskich Sadyka baszy Czajkowskiego, jako jeszcze nieistniejącej w epoce przez nas badanej wieku XVII-go, a ostatniej i najnowszej, która wchodziła w skład armii regularnej i istniała niespełna w ciągu jednego pokolenia), które bądź stały na straży bezpieczeństwa i potrzeb publicznych, bądź wchodziły w skład armii nieregularnej, bądź wreszcie pełniły służbę społeczną albo sułtańską, a których chrze-

[1] D. A. Ichczyjew (który przyczynił się do wykrywania i badania owych organizacyj), były dragoman bułgarskiego ministerstwa spraw zagranicznych, — a następnie kustosz oddziału tureckiego publicznej biblioteki w Sofii, mimo iż był wychowańcem szkoły tureckiej i przy biegłości odczytywania i rozumienia rękopiśmiennych dokumentów tureckich, tudzież mimo pewnego znawstwa ustaw ottomańskich, nie raz bardziej świadomym bywa od wielu historyków europejskich i piszących o Turcyi, ulega porówno z nimi nawyknieniu uważania rajjów za ludność wyłącznie chrześcijańską, gdy w rzeczywistości wyraz ten oznacza w ogóle (najwyżej) opodatkowanych, bez względu na wiarę. Stwierdzają to i dokumenty niniejsze, w których bywa mowa i o rajjach muzułmańskich. Tak n. p. w dok. XXIX w napomnieniu dla zaniedbujących służbę janczarów zagrożono im, że wejdą w sferę rajjów (»riaja zümresine dachyl ołurłar«). Ponieważ tedy jako janczarowie już byli muzułmanami, przeto ani na chwilę przypuścić niepodobna, aby rząd muzułmański pozwalał im być chrześcijanami (ba — nawet zmuszałby ich ku temu) lub wchodzić w ich sferę. Nie inne też mieć może znaczenie w nominacyjnym na wezyrat reskrypcie sułtańskim dla Mehmeda bejlerbeja rumelijskiego (d. XXXIX), zalecanie temuż opieki nad rajjami, jak w ogóle we wszystkich owych fermanach i bujurułtach, gdzie ustawicznie przy każdej sposobności idą do władz miejscowych groźby i napomnienia unikania krzywdy rajjów. Za nadto demonstracyjnie wyglądałaby taka ekskluzywność dla chrześcijan w państwie muzułmańskiem. Również zwracam uwagę na dok. nasz CVIII, w którego odsyłaczu komentarza lingw. podaję etymologię wyrazu. Rajjowie więc rozumieją się w ogóle jako opodatkowani i nie mający przywilejów ludzie, zarówno chrześcijanie, jak muzułmanie. Dopiero w czasach późniejszych zaczyna się niekiedy zacierać, niewyraźnie i chwiejnie, to pojęcie miana wspólnego, jak n. p. w fermanie sułtana Achmeda III (p. sdż. tft. N. 131 str. 25), gdzie z powodu skasowania instytucyi martołosów i pandurów mówi się o ograbianiu przez nich kupców podróżnych »tak rajjòw jak mahometan«, a więc już jest różniczkowanie, choć o kilkanaście wierszy niżej w tymże samym fermanie mówi się o przelaniu ich funkcyj (t. j. martołosów i pandurów) na derbendżych z »rajjów chrześcijańskich«, a więc ewentualnie w mniemaniu, że byli niechrze-

ściańscy członkowie nie potrzebowali wypierać się wiary swojej, ani też ku temu byli zmuszani i jednocześnie obdarzeni byli prawami, nie posiadanemi przez innych rajjów:

1) Lewendowie,

2) Miuselimi,

3) Menzildżyjanie i Surudżujowie (pocztylioni i straż pocztowa),

4) Kurudżujowie i Kułauzowie (przewodnicy),

5) Derbendżyjanie (lub Derwendżyjanie),

6) Kiurekczyjanie, Diumendżyjanie i Semidżyjanie (wioślarze, sternicy i majtkowie),

7) Pandurowie,

8) Martołosowie,

9) Dałgyczowie (nurkowie),

10) Kiupriudżiujowie (mostowi),

11) Dżambazowie (harcownicy),

12) Czera-chory albo Łagymdżyjanie,

13) Czeszmedżyjanie i Saatczy ustałary (studniarze i zegarmistrze),

14) Madenżyjanie (gwarkowie),

15) Kiumiurdżyjanie (węglarze),

16) Czełtekczyjanie (ryżownicy),

17) Haremein szerifein mukataa rajjałary,

18) Kaikczyjanie (strażnicy brodów rzecznych),

19) Dogandżyjanie (sokolnicy) (d o a n d ż y),

20) Wojniganie.

Wobec obowiązku pełnienia służby publicznej w zakresie, wyznaczonym każdej kategoryi i przy odpowiedzialności najczęściej wszystkich członków w jednej kategoryi w obec władz państwowych, użytkowali oni z przywilejów mniej lub więcej wolnych obywateli, nie tylko w znacznej mierze ciesząc się samorządem i kie-

ścijańscy. Wyszedłszy z owego pojmowania Ichczyjew, skoro w dokumentach spotykał wiadomości o rajjach uprzywilejowanych powyższych kategoryj (do których dołączył i kozaków Czajkowskiego, niedokładne podając o nich szczegóły), zaliczył ich wszystkich wyłącznie do Chrześcian (i Bułgarów) (»raja christjani s prawa i priwilegii, koito (christjani) turskata włast' naricała »serbesijet we maaf raja tajfałary« (Matr. str. 42); choć w dalszym ciągu tejże pracy sam widział się zmuszonym robić wyjątki i dopuszcza obecność i muzułmanów w tychże kategoryach. Słownictwo jurydyczne ottomańskie posiada oddzielny, wzięty z arabskiego, wyraz z i m m i, z e m m i dla nazwy opodatkowanych i w ogóle poddanych nie muzułmańskich w państwie muzułmańskiem (por. str. 33).

rownictwem własnych naczelników, ale i zwolnieniem od podatków (z wyjątkiem mniej lub więcej najniezbędniejszych). Rekrutowali się w zasadzie z muzułmańskiej i chrześcijańskiej ludności, w praktyce wszakże, gdy jak n. p. w Rumelii ludność w większości swojej była chrześcijańską, a na ziemiach bułgarskich tu i ówdzie bułgarską, większość członków tych korporacyj z konieczności lub uzdolnienia w pewnych fachach — bywała chrześcijańską i bułgarską, w niektórych chwilach i okręgach niemal wyłącznie takową.

Gdy się przyjmie ze stanowiska zwyczajowego i muzułmańskiego, a poniekąd zawodowego, podział ludności cesarstwa ottomańskiego na wieśniaków, mieszczan, wojskowych i ulemów [1], zajmowały te kategorye przeważnie stanowisko pośrednie między wieśniakami i mieszczanami z jednej strony, a wojskowymi z drugiej i posiadały dyscyplinę i obowiązki przeważnie wojskowe lub dla celów wojskowych i państwowych służące, tudzież zwolnienia podatkowe, a natomiast w znacznej mierze odpowiedzialność zbiorową korporacyi, oraz często — prawo wyborcze zgromadzeń i obradowania, zachowane wśród ludności wiejskiej i miejskiej w jej medżlisach. W razach wyjątkowych dla pewnych kategoryj dopuszczalny był żołd, lub udział w łupie na nieprzyjacielu, przeważnie wszakże zasługi opłacały się użytkowaniem nadanej ziemi, lub z owoców pracy, albo li też obu sposobami. Ciekawy poniekąd charakter całej tej instytucyi, obok rozmaitości zadań różnych kategoryj, nadawał wybitną fizyognomię nie tylko im samym, ale i społeczeństwu i państwu, wśród których powstawała ona i rozwijała się. A jeśli uprzywilejowaną odrębnością swoją odpowiadała dążeniom różniczkowym owych epok i w Europie, to natomiast niezamknięciem instytucyi w ramach ludności muzułmańskiej, ani też ograniczeniem zasadniczem tejże instytucyi obrębem chrześcijan, łagodziła seperatyzm religijny i następstwa pierwotnych przywilejów zdobywców osmańskich, a sprzyjała asymilacyi narodowościowej. Prawa i obowiązki

[1] Gdy w r. 1689 na wiadomość o zbliżeniu się wojsk rakuskich do Niszu i wąwozu dragomańskiego, W. Wezyr zebrał wielką radę wojenną, a Mahmud, aga jańczarów wezwał obecnych też przedstawicieli ulemów, aby wzięli udział w kampanii, sędzia armii anatolskiej odrzekł mu: »Ago, ludność jest podzielona na cztery klasy — włościan, kupców, żołnierzy i prawników. Pierwsi obrabiają ziemię, drudzy oddają się przemysłowowi i handlowi, obowiązkiem trzecich walczyć, a czwartych czuwać nad utrzymaniem i wykonaniem ustaw« (Hm. XII 298).

członków utrzymywały się przeważnie w rodzie po mieczu lub kądzieli, z ojca na syna, lub przez córkę na zięcia; wytwarzały się stany, że nie powiem kasty, o charakterze mniej dostojnym n. p. od spahów, ale często trwalszym i przeczącym tej niwelacyi społeczeństwa, jaką historycy europejscy dotychczas radzi widzieli w Turcyi bez wychodzących obecnie na jaw dokumentów, choć bliższe zbadanie stanu ludności n. p. bułgarskiej na miejscu i sporadyczne głosy podróżników dawniejszych [1] mogły wprowadzić na trop innych przekonań. Bez bliskiego poznania tej czy tych instytucyj niemożliwe jest zbadanie wewnętrznych a często i zewnętrznych objawów życia państwa ottomańskiego i społeczeństw jego, ani też słuszne ocenienie drugich na długi czas nawet po istnieniu tych instytucyj, a cóż dopiero przez cały czas istnienia, t. j. do r. 1839, kiedy na mocy Hattiszerifu Giulhane sułtana-Abdul-Medżyda zniesiono je.

Lewendowie (por. n. dk. VIII, IX, LXXIII, LXXIV, LXXXII) w naszych dokumentach powoływani na wyprawę węgierską z każdorazowem napomnieniem strzeżenia się przed ich maruderstwem lub niepokojeniem rajjów, znani są z imienia swego w dziejach i dawniej z częstego udziału w wojnach z Polską i Węgrami, lub w Anatolii z wojen domowych, gdzie uwiecznili się głównie za Amurata IV-go, stanąwszy pod sztandarami rokoszowymi Abazy, który głosił zemstę na jańczarach za zamordowanie sułtana Osmana; wraz z Segbanami wycięli byli oni wówczas tamtejszych jańczarów i ich sojuszników w pień (Hm. H. IX—35). Jeszcze wcześniej znana była ich bujność. W umowie zawartej między Solimanem W. a Maksymilianem węgierskim obie strony zobowiązały się dawać baczność na oddziały, naruszające pokój napadami granicznymi: po stronie tureckiej wymienieni są Lewendowie obok Martołosów (Hm. H. VI—316). Albańczyk Turmisz beg, który w ciągu lat sześćdziesięciu był w służbie państwowej i głównie pod Solimanem, powołany następnie przed W. Wezyra, aby zdał sprawę z wieści, przypisujących mu posiadanie bogactw niezmiernych, zaprzeczał ich prawdziwości, tłómacząc się, że musiał utrzymywać liczny zastęp lewendów (Hm. H. IX—133).

Ferman sułtański, wydany przez Mustafę III w roku hegiry 1182 (a więc podczas wojny, wypowiedzianej w obronie Polski, czyli t. z. »Lehistan muharebesi« w r. 1768—69 po Chr.), podaje

[1] P. niżej w odsyłaczu do Wojniganów.

bliższe o nich szczegóły (dk. sdż. tefter 165 str. 39—42, u Ichcz. Mat. str. 111—116) Sułtan nakazuje tam mobilizacyę lewendów z kaz płowdiwskiej, tatar-bazardżyskiej, ichtymańskiej, samokowskiej, pirockiej, razłoskiej, sofijskiej i newrokopskiej w ilości jednego tysiąca żołnierzy z oficerami i chorążymi — po jednym na każdych 50 osób, wybranym z ich grona, jako załogę dla pogranicznej twierdzy czarnomorsko-dnieprzańskiej Uzy. Powołanie, uruchomienie i uzbrojenie ma się wedle fermanu dokonać zgodnie ze starym zwyczajem, a z ludzi krzepkich[1] i junackich z łona wszystkich bez różnicy poddanych cesarstwa, z wyjątkiem cyganów, tudzież chromych i ułomnych ludzi, oraz małoletnich i starców, a za poręczeniem, że powołani są ludźmi miejscowymi, osiadłymi. Każdy zaciężny otrzyma z góry jako podarek po 12 groszy, a żołd w ciągu pół roku (po półtrzecia grosza (t. j. piastra) na osobę miesięcznie), tudzież porcye (taimy) utrzymania, liczyć się mające od dnia wyruszenia w pochód. Jednocześnie określono inne wydatki, jak na konie, namioty i t. p. w łącznej kwocie 41.819 groszy i 20 akcze. Przy tem powtarza się znów zastrzeżenie przed nadużyciami, oraz zaznacza się, że gdyby przy rewizyi okazało się, że w szeregach powołanych znajdują się osobistości nieodpowiednie, albo skonstatuje się zbiegowstwo z pod sztandaru, nie tylko wypłacone bachczysze i miesięczna zapłata ściągnie się (jako odszkodowanie) od ich komendantów kompanii (biuluk-baszy), ale odpowiedzialny będzie i komisarz, w którego ręku było kierownictwo zaciągu i kasa wojskowa, choć przeszkodzenie nadużyciom i prowadzenie kontroli było już ułatwione klauzulą osiadłości miejscowej, która też jednocześnie wskazuje, że musiała ta zasiedziałość być oparta na posiadaniu gruntu lub domostwa, boć przecie bezdomnych i bezrolnych nikt zmusić nie mógł, aby siedzieli na miejscu. Że zaś instytucya ta była stała i materyał jej kontyngentowy, jeśli nie ściśle liczebnie, to choćby w przybliżeniu musiał być na wszelki sposób zapewniony z góry, przeto nie mógł zależeć od posiadłości prywatnej, zmiennej i przelewalnej w ręce możliwie nieudolne lub niewieście, a więc nasuwa się wniosek dalszy i nieodzowny, że posiadanie to musiało być przywiązane do ziemi skarbowej lub koronnej. Ichczyjew (ibidem 110)

[1] I dziś w języku bułgarskim wyraz ten perski, za pośrednictwem tureczczyzny przeszły doń, jest synonimem krzepkości, mocy. »lewent je diedat« powiada Petko Todorow w swoich »Idyllach«.

przekonany jest stanowczo, że mieszkali na gruntach, podarowanych im przez rząd, a przekazywalnych na dzieci. Podług niego część ich służyła we flocie, a ogólna liczba wynosiła w czasie pokoju 2—3 tysięcy ludzi, czasu wojny, do sześciu tysięcy. Myślę, że tak mogło być na stopie wojennej w samej tylko Rumelii, a raczej nawet Bułgaryi, ogółem zaś o wiele więcej; oznaczenie zaś stopy pokojowej zbyteczne jest w obec tego, że nie tworzyli armii regularnej i stałej, choć mieli nosić mundury i otrzymywać taimy (porcye), co zapewne miało miejsce nie u wszystkich. Jako serbest-rajja-ehalisi, wolni byli od angaryi (robocizny) osobistej, jako też od ciężkich, nadzwyczajnych i wojskowych podatków, tudzież od kwaterunkowej i podwodowej powinności. Mieli własnych przełożonych, zwanych basz-bogłarami; za Mahmuda II zostali wraz z jańczarami zniesieni (1826 r. Ichcz. Mat. 110), choć ostateczna kasata zapaść musiała w 13 lat potem na mocy Giulhany Abd-ul-Medżyda[1].

Miuselimowie, konnica nieregularna, ze służbą odpowiednią piechotnym lewendom. Konie, oręż i uniform mieli własne, a taimy czasu pokoju otrzymywali na siebie i konie in natura, wyjątkowo w ekwiwalencie pieniężnym w wysokości po 1 akcze dziennie, podczas wojny zaś po 2 akcze, przyczem krom znacznego udziału w łupach na nieprzyjacielu, otrzymywali pewne daniny od świeżo podbitej ludności. Natomiast wolni byli od wszelkich ciężkich podatków, danin, taks, etc., a dziesięcinę składali tylko od zboża, nie zaś od paszy i bydląt. W równej mierze wyjęci byli od kwaterunkowego i żywienia przejezdnych urzędników i wojskowych, sług rządowych, poczty, etc. Nadane grunty mogli odstępować innym za pozwoleniem rządu i pod warunkiem objęcia praw i obowiązków ich przez nabywców lub następców, nie zaś bezwarunkowo, jak utrzymuje Ichczyjew (str. 116), bo w takim razie instytucya rychło przestałaby istnieć. Również liczba ich wynosiła o wiele więcej ponad trzy tysiące (idem ibidem), skoro podczas wyprawy pod Szigiet w 1566 roku na 250.000 nieregularnego żołnierza (w obec 48.316 głów regularnego — Hm. H. VI 264) samych miuselimów było 60.000 (Marini Sanuto IV — Hm. H. tamże). Byli więc najliczniejszymi

[1] Z naszych dokumentów LXXIII i LXXIV widać, że już w epoce Sobieskiego nie cieszyli się lewendowie dobrą reputacyą karności, co też mogło przyspieszyć zamiar ich kasaty przed ogólnem zniesieniem wszystkich uprzywilejowanych rajjowskich instytucyj, jak się to jeszcze wcześniej stało z martołosami i pandurami.

i jedną z najstarszych instytucyj, po których częste pozostały ślady w nazwach miejscowości, jak »dzielnica Miuselimska w Sofii«, »wieś Miuselemowo w Pirockiem«, »Miselim v. Miuselem w Płowdiwskiem«, »Muselijewo w Swisztowskiem«, »Miselimitie w Starozagorskiem«, »Miuselim w Tatarbazardżykskiem«, »Miuslim w Chaskowskiem«. Służba ich miała być ustanowiona i zorganizowana za sułtana Orchana i Amurata I (1325—99, Ichcz. 116).

Menzildżyjanie i Surudżujowie, pocztylioni i pocztowi, pod zwierzchnictwem własnego naczelnika menzildż basz-a. Pierwsi dostarczali koni i wszelkich potrzeb pocztowych dla stacyj we własnym okręgu, tudzież przewozili zwykłą korespondencyą pocztową i utrzymywali pocztę; drudzy zaś, jako konni pocztarze-strażnicy, konwojowali kurierów rządowych (od stacyi do stacyi), t. z. »tatarów, tatar-czochadary. Przy przewozie kas skarbowych (n. dok. LXII, LXIII, LXV, LXXVII, XCIV, CIX, CXII) dla asekuracyi onych w miejscach niepewnych i niebezpiecznych powoływano odpowiednią ilość ludzi zaufanych i uzbrojonych. Nie jest wprawdzie wymieniona tu ich nazwa powyższa, ale że byli uzbrojonymi, a broń nosili tylko muzułmanie albo rajjowie uprzywilejowani, a pierwsi nie wszędzie zaludniać mogli okolice stacyi pocztowej, przeto godzi się przypuszczać, że tymi powołanymi w dokumentach naszych byli rajjowie uprzywilejowani, menzildżyjanie, a raczej Surudżujowie; choć z drugiej strony nie widać, aby ciężyła odpowiedzialność za bezpieczeństwo kas na nich (poza wymagalnym warunkiem uczciwości), a tem mniej solidarna poręka wszystkich włościan kazy, z której menzildżyjanie pochodzili (jak chce Ichczyjew w Mat. 72). Dokumenty nasze odpowiedzialność takową nakładają na kadych i inne władze administracyjno-wojskowe kazy. Natomiast w dokumentach z 1662 r. włościanie ośmiu wsi kazy sofijskiej uznani są za menzildżych (Ichcz. 72), zobowiązanych dostarczać potrzeb pocztowych na kwotę 98.344 akcze, tudzież 13—16 koni; a ferman z 1721 r. nakazuje, by krom pomienionych ośmiu wsi, nadto $567^1/_3$ domostw rajjów obciążono odnośnym podatkiem pocztowym.

Menzildżyjanie wolni byli od angaryi i ciężkich podatków, jako też od kwaterunkowego. Instytucya ich, a więc w ogóle urządzenie poczty datuje się od Amurata I, tedy znacznie wcześniej, niż w Europie chrześciańskiej. Różnym od nich jest czausz jańczarski Omar

w dok. n. LXXXIII, nazwany również sürüdżi, wysłany dla ścigania i pojmania zbiegów, przetłumaczyłem go kursorem karnym.

Kurudżujowie, leśnicy, mieli obowiązek ochrony lasów od pożarów i straży przeciw hajdukom i w ogóle wszelkim rokoszanom, a w razie potrzeby służyć przewodnikami urzędnikom i wojsku w puszczach leśnych, jako kułauzy. W takich razach wyznaczano im zwierzchników w osobie czausz-kułauza (n. dok. XX), który również kierował w danym wypadku i derbendżyjanami, przeznaczonymi do strzeżenia wąwozów i przesmyków górskich, skoro obie te służby często stykały się wzajem, zwłaszcza w Bałkanach. Natomiast dla konserwacyi lasów zwierzchnikiem był kuru-agasy (zwierzchnik leśniczy). Kurudżujowie wolni byli od wszelkich ciężkich podatków i danin wojennych lub nadzwyczajnych, z czasem wszakże, wśród wojen długotrwałych lub spustoszenia kraju głodem i morem, płacili pewną część takowych. Mieszkali wśród lasów i na gruntach, które sami tamże wykarczowywali, a które mogli przekazywać dzieciom — na takich prawach i obowiązkach, jakie sami posiadali. Ferman sułtański z 1807 r. podaje ich w 22 kazach dzisiejszej Bułgaryi i Macedonii, a mianowicie: w samokowskiej, ichtymańskiej; razłoskiej, monastyrskiej, dupnickiej, radomirskiej, breźnickiej, znepolskiej, egri-dere-pałankskiej, pirockiej, wrańskiej, prylepskiej, szczypskiej, kumanowskiej, koczańskiej, kratowskiej, kostendylskiej, leskowskiej, weleskiej, radowiskiej, maleszewskiej i strumickiej (Ichcz. Mat. 81)[1].

Derbendży (v. Derwendży) strzegli wąwozów, przesmyków, przełęczy i przejść górskich, czuwając nad bezpieczeństwem onych (a za solidarnem poręczeniem ich samych, jako też wsi, z których pochodzili (p. ferman sułtański z r. 1721 u Ichcz. 107) przez rozstawione wszędzie nieustajace czaty. Posterunki ich bywały rewidowane przez głównego inspektora (ferman z 1787 r. Ich. krdż. str. 51). Tak było czasu pokoju, dla zapewnienia swobodnego ruchu podróżującym i kupcom od band zbójeckich. Czasu zaś wojny 1) pełnili służbę wywiadowczą o zbliżającym się do przejść owych nieprzyjacielu; 2) byli przewodnikami wojsk ottomańskich, przeprowadzając je drogami i perciami stosunkowo najwygodniejszemi i najbezpieczniej-

[1] Od tych kurudżych odróżnić należy tych, których słownik Bianchi'ego podaje jako żołnierzy-weteranów, pozostawianych po garnizonach z żołdem a bez obowiązku brania udziału w pochodzie armii: kurudżych-leśników słownik ów zwie garde forestier.

szemi; 3) w razie zbłąkania się jakiego oddziału w górach, lub przy cofaniu się takowego przed nieprzyjacielem, zaopatrywali go w razie ostatecznym żywnością. Sułtan Achmed III, kasując instytucye martołosów i pandurów (p. niżej) za ich nadużycia, przelał obowiązki tychże na derbendżych, i to wyłącznie chrześcijańskich (sdżl-tft. 134 str. 75) i kazał sporządzić 34 aktów sądowych ze wskazaniem praw i obowiązków dla nich w tyluż kazach, z których pochodzili. Naczelnikami ich bywali biuluk-basz-y. W samej tylko kazie sofijskiej, podzielonej na dwa biuluk-baszyłyki, było w roku owym kasacyi i installacyi 146 wsi, mających obowiązek dostarczać 40 derwendżych (biuluk-baszymi ich byli Bożko i Nedelko, obaj Bułgarzy). Gdyby przeciętnie liczyć takąż ilość w każdej kazie, to tylko na mocy onych 34 aktów byłoby 1360 derbendżych, z dawniejszymi zaś i w całej Rumelii liczba okazałaby się znaczną. Przy żmudnych, wymagających odwagi i czujności, a i znajomości osobliwszej terenu obowiązkach, ciężących na derbendżych, od ich zachowania się zależało powodzenie handlu i losy oddziałów wojskowych na wojnie. W owem słynnem przejściu wojsk tureckich przeciw Hunyadowi w Złatyskim derwencie 1443 r., co poprzedziło wyprawę warneńską, mogli oni oddać niepospolitą usługę, zwłaszcza że to było w porze zimowej. U powołanego wszakże przez Ichczyjewa na świadectwo słynnego historyka Seadeddina nie znajduję przy opisie przejścia przez ów wąwóz żadnej o derbendżych wzmianki ani w egzemplarzu drukowanym, ani w tym rękopiśmiennym, z którego użytkowałem zarówno ja jak i Ichczyjew, a przechowanym w publicznej bibliotece sofijskiej.

Derbendży byli wolni od angaryi i od wszelkich ciężkich podatków, tudzież od postojów i kwaterunkowego, a składali jeno po 10 asprów ispendże (a żonaci po $^1/_2$ kilo pszenicy i jęczmienia, kanun u Hm. St. 1 327) — zwykłą dziesięcinę od płodów gruntów im danych, które mogli przekazywać synom, pod warunkiem przejęcia przez tychże praw i obowiązków ojcowskich. Za służbę dodatkową, przejętą po martołosach i pandurach otrzymywali nadto pewien żołd.

Kiurekczyjanie, Diumendżyjanie i Gemidżyjanie przebywający w Rumelii nad brzegami morza Czarnego i Dunaju, oraz m. Białego (Egejskiego), a których zwierzchnik kiurekczy-baszy bywał zawsze turek, nie tylko dostarczali pewnej części personalu swego, zwłaszcza w czasach późniejszych począwszy od XVII w., do służby marynarskiej na statki wojenne rządowe, ale

przedewszystkiem obowiązani byli obserwować obce przepływające okręty i łodzie, tudzież w razie potrzeby gwałtownej dostarczać prowizyi zabrakłej statkom rządowym i spieszyć z pomocą tonącym lub rozbitkom, ku czemu mieli zawsze w pogotowiu pewną ilość własnych kaików, celować zaś i ćwiczyć się musieli sami w sztuce pływania, słowem byli strażnikami wodnymi.

W fermanie wszakże sułtańskim z 1119 r. hegiry (w czerwcu 1707 r.) (wydrukowanym u Ichczyjewa na str. 78—80, ale z datą mylną 1706 r.) wzmiankowano, że krom służby rzecznej naddunajskiej w okolicy Belgradu, Kiurekczyjanie i Diumendżyjanie byli wraz z Pandurami używani nadto do służby lądowej w strzeżeniu przesmyków pobliskich górskich przeciw zbójnikom i że ostatecznie dawano im z sąsiedniej ludności wiejskiej pewną ilość ludzi ku pomocy. Byli oni zaliczeni do rajjów wolnych i zwolnionych od wszelkich zwyczajnych i nadzwyczajnych podatków, nawet gminnych, oraz od postoju i kwaterunkowego, składali jeno dziesięcinę od płodów rolnych ziemi, wyznaczonej im w majątkach sułtańskich, chass erazi, a przekazywalnej na potomków męskich z temiż samemi prawami i obowiązkami.

Pandurowie zostali ustanowieni i zorganizowani przez sułtana Bajazeta I w końcu wieku XIV, na wzór węgierskich i wołoskich, skąd też i nazwę ich wzięto. Okrom służby policyjnej i eskortowej przy wysyłce aresztantów, zapasów żywności, amunicyi i przy obozie, bywali strażnikami po gościńcach cesarskich, zwłaszcza w górach i przy ujściu rzek większych, gdzie też miewali oddzielne dla nich zbudowane strażnice, tudzież po twierdzach. Umundurowani, ekwipowani i znakomicie dyscyplinowani pod naczelnikiem własnym basz-bogiem czasu wojny wchodzili na linię i brali udział w walkach. Zwolnieni od wszelkich podatków, danin, robocizny, kwaterunkowego etc., otrzymywali grunty koronne pod uprawę, które mogli przekazywać dziedzicznie dzieciom. W roku 1721 zostali przez sułtana Achmeda III skasowani wraz z Martołosami, za nadużycia swej władzy i służby, za samowolne pobieranie opłat i myt od przejezdnych, za rabowanie i zabijanie takowych i wreszcie za znęcanie się nad rajjami (p. ferman sułtański, wyliczający ich winy, w tlter n. 134 — 25), a funkcye ich w 34 kazach przekazano derbendżym z rajjów chrześcijańskich. Mimo to musieli jeszcze istnieć prawie sto lat dłużej, skoro (Ichcz. Mater. 109) w końcu XVIII i na początku XIX w. mieli brać tajny udział w ruchach kirdżalskich,

Paswan-oglu widyńskiego, Ali baszy janińskiego i w powstaniu serbskiem, coby świadczyło o żywotnej ich organizacyi i korporacyjności.

Martołosowie (p. dok. VI, X) powstali tak samo na ukrainach turecko-węgierskich, rakuskich i dalmackich, jak kozacy na kresach południowo-wschodnich Rzeczypospolitej polskiej z Tatarszczyzny, z żywiołów mięszanych niespokojnych, niepewnych jutra, a powstali nawet nieco wcześniej od Niżowców. Jak u ostatnich z początku, u drugich nigdy religia, przynależność państwowa i pochodzenie plemienne nie odgrywały żadnej roli, tak też Martołosowie bywali z jednej i drugiej strony kresów, mimo że pierwotnie, sądząc z nazwy, albo przeważnie rekrutowali się z madiarskich mieszkańców, albo na rubieżach węgierskich organizowali się. Z czasem wszakże, jak w Bałkanach przeciw hajdukom akindżych, a przeciw kozakom używał rząd turecki Tatarów, tak też przeciw uskokom, protegowanym przez Rakusy, forytować ze strony Porty poczęto Martołosów, i już na początku wieku XVI wspomina się o nich po stronie tureckiej (u Mariniego Sanuto, u Peczewiego, Istuantego). W zdobytym przez Solimana Ostrzyhomiu załoga ich wynosi dwa tysiące żołnierza w 1543 r. (Hm. H. V—373); wszelako w r. 1556, przy oblężeniu Szigethu przez Turków a Baboczy przez Nadasdy'ego, widzimy ich walczących znów po obu stronach: pod Alibaszą, wodzem tureckim, było ich wówczas około 10.000 ludzi, prawie tyle co jańczarów (Hm. H. VI—109). Z czasem Turcya zorganizowała ich jak azabów, w piechotę nieregularną, wobec jańczarów — regularnej, z przeznaczeniem głównie dla służby kresowej. Gdy nadzór nad nimi, jak i lewendami, za samowolne ich najazdy na ziemie rakuskie, zawarowany został umową Maksymiliana z Solimanem (p. wyżej pod Lewendami i u Hm. VI H., 316) w 1568 r., usiłowano zatrzymać ich po twierdzach i w służbie wewnętrznej. Aliści już po wstąpieniu Mahometa III na tron (1595 r.) podnieśli oni rokosz w Stambule wraz z ogłanami spahijskimi za niedanie im zwykłych podarków pieniężnych intronizacyi (Hm. H. VII, 297).

Dokumenty nasze (N. VI, X) spisane w 87 lat potem, a wiec podczas przygotowań do wyprawy wiedeńskiej, zastają Martołosów po twierdzach na dzisiejszem pograniczu Serbii z Bułgaryą, tudzież wśród ludności odnośnych kaz do użycia, wedle podanego tam fermanu — przeciw hajdukom, powstańcom i zbójnikom.

Oprócz wypadków nadzwyczajnych, jak ten ostatni, tudzież czasu wojny na polu walki, wszelką inną służbę policyjną i stra-

żniczą pełnili oni po pół roku bez przerwy na zmianę, podług przyjętych na półwyspie bałkańskim dwóch dat zawierania umów gospodarczych, wiosennej i jesiennej, t. j. jednę część od dnia św. Jerzego 23 kwietnia starego stylu (po tur. gwarowo edriles) do św. Dymitra 26 października st. st. (po tur. kasym), druga partya odwrotnie. Nawet poza służbą mieli prawo noszenia broni i munduru, czapki mieli długie czerwone (Hm. H. VII, 30), gdy krótkie takiejże barwy czapeczki nosi dotychczas ludność wiejska w Dalmacyi, Bośnii, poniekąd w Serbii i szopi bułgarscy wschodniej Bułgaryi [1].

Zwierzchnik ich, Martołos baszy miał ingerencyę tylko w sprawach administracyjnych, inspekcyjnych, sądowych i jako pośrednik między nimi a innemi władzami. Czasu pokoju i pozostali od służby górskiej lub fortecznej szli do rozporządzalności władz miejscowych, jak to widać z powyższych dwóch dok. i z aktu sądowo-administracyjnego z 1661 r., podług którego z Sofii wysłani zostali dla konwoju zapasów i amunicyi wraz z muzułmańskimi martołosami i czterej chrześcijańscy (Ichcz. Mat. 108). Podczas zaś służby w twierdzach lub akcyi militarnej szli pod komendę komendantów twierdz, lub odnośnych wodzów, albo oddzielnych komisarzy, jak to n. p. w dokumentach naszych (VI, X) rzeczonych, gdzie nimi dowodził wysłany z dworu bostandży baszy (ze straży ogrodowej pałacu).

Okrom gruntów, nadawanych im przez koronę, a które mogli sprzedawać, zastawiać, darowywać i przekazywać innym, zawsze atoli pod warunkiem wykonywania tychże samych praw i obowiązków, otrzymywali oni nadto żołd od reprezentacyi autonomicznej wilajetu, w którym przebywali, z kwot, ściąganych od rajjów w stosunku do opłacanego przez tych ostatnich podatku państwowego (p. n. dokum. VII, gdzie właśnie wzmiankowana jest ta opłata, jako martołosowa, od której zwolnieni byli sokolnicy); sami natomiast zwolnieni bywali od wszelkich podatków zwyczajnych i nadzwyczajnych, tudzież od innych powinności rajjowych. Zostali zniesieni w 1721 r. fermanem sułtana Achmeda III, razem z pandurami i z tych samych powodów; a obowiązki ich poruczono derbendżym. W tych trzech dziesiątkach kaz, które ferman wylicza na

[1] Dzisiejszy fez turecki jest co do rozmiaru i kształtu czemś pośredniem między jednemi i drugiemi, i zapewne z nich powstał i rozwinął się.

siedliska ich z pandurami, znajdują się trzy te same, co w fermanie poprzednim z 1682 r., a natomiast brakuje siedm tam wspomnianych, z czego wnosić się godzi, że albo tam wymarli, albo stamtąd zbiegli, albo przeniesieni zostali do innych kaz. Owe trzy dziesiątki kaz drugiego fermanu są następujące: ichtymańska, awret-hisarska, petrycka, jenidże wardarska, newrokopska, wodeńska, pirocka, karaferyjska, sofijska, berkowska, razłoska, tatar-bazardżyska, giumurdżyska, bałacka. dramska, czukłowska, breźnicka, sereska, dupnicka, płowdiwska, melnicka, zychneńska, praweska, kawalska, radomirska, sirisznìska, kostendylska, awgustyńska, aky-czelebijska i samokowska (Ichcz. Mat. 104). Dla lingwistów godna uwagi jest nazwa wsi w Macedonii (w kazie weleskiej): Martołcy, Martołoci (= Martołoce) po drodze górskiej z Welesu do Prylepu.

Dałgyczowie, jak sama nazwa wskazuje (= nurek, wodołaz), spuszczali się na dno wody rzecznej lub morskiej dla wydobywania stamtąd utoniętych ludzi lub towarów; krom tego wszakże spełniali obowiązek włóczków nadwiślańskich, t. j. ciągnęli lub w ogóle przeprawiali statki przez miejsca niebezpieczne (zwłaszcza wirowe, jak n. p. pod Żelazną bramą na Dunaju) W tym celu utrzymywali ustawiczną straż z kilku ludzi na stacyach Czarnego i Białego Morza, nad Dunajem, Marycą, Wardarem etc. Za usługi świadczone osobom prywatnym pobierali taksę określoną, a rządowym, od rządu utrzymanie (taimy, porcye) dzienne, oraz dzierżawę gruntów w dobrach sułtańskich, tudzież zwolnienie od ciężkich i nadzwyczajnych podatków i angaryj, a inne opłacali podług normy redukcyjnej, tak samo jak i dziesięcinę od zboża.

Kiopriudży (XV, LX, CI) mostowi, ustanowieni do strzeżenia mostów rzecznych (bez pobierania myta od przejezdnych) i utrzymywania onych w porządku i całości, tudzież wzbraniania przystępu wszystkim podczas powodzi, a w czasach zwykłych, włóczęgom tudzież zbójom, których w miarę możności mieli obowiązek chwytać i oddawać w ręce władz wyższych. Drobniejsze poprawki drzewne musieli uskuteczniać sami i własnym kosztem, posługując się wyrębem w lasach pobliskich. W razie potrzeby większej rekonstrukcyi lub wzniesienia nowego mostu, albo li też podczas przejazdu sułtana, używano oddzielnych majstrów i ludzi roboczych pod kierunkiem bostandżych pałacowych (dok. XV) a naczelnym dozorem bostandży-basza, nie zaś Kiopriudży basza, zwykłego zwierzchnika mostowych, naczelnego mostowniczego. Skła-

dając państwu tylko zwykłą dziesięcinę w ziarnie, wolni byli od nadzwyczajnych i zwyczajnych ciężkich podatków i powinności, z wyjątkiem ekwiwalentu służby wojskowej czasu wojny (jak to wskazuje dok. nasz LX), posiadali dane im bezpłatnie grunty, na których mogli stawiać domostwa i uprawiać je na swój pożytek, tudzież przekazywać potomstwu na tychże samych, co sami prawach i obowiązkach, przestrzeganych przez korporacyę dość skrupulatnie, jak to świadczy dok. nasz CI i odnośny ferman przeciw nadużyciom.

Dżambazowie (z perskiego Dżan-baz — igrający z żywotem, tyle co akrobata, któremu bliski też był powołaniem dżandar), podczas pochodu wojennego stanowili rodzaj gwardyi bejlerbeja, a z rozpoczęciem walki używani byli do najśmielszych i najryzykowniejszych przedsięwzięć, jak harcownictwa, zasadzek, pościgów, wdzierania się pierwszymi na okopy i mury twierdz nieprzyjacielskich itp. Toć rekrutowali się wyłącznie z młodych 20—25 roku życia nieżonatych ludzi, celujących muszkularnością, zwinnością, odwagą szaloną, skorochodztwem, umiejętnością niezwykłą pływania i jazdy konnej, tudzież przesadzania rowów, potoków i innych gimnastycznych właściwości. Bywało ich oddziałów dwanaście, po 200—300 ludzi w każdym, z których jedni, jako konni, drudzy jako piesi strzelcy, a niektórzy jako dragoni, wszyscy lekko odziani i uzbrojeni, w biało-żółtawych czapkach na głowie. Musieli już brać udział w wyprawie warneńskiej, bo zostali właśnie na cztery lata przedtem, podczas pierwszych bojów z Hunjadym, zorganizowani przez sułtana Amurata II 1440 roku. Czasu pokoju siedzieli po domach lub, jako koniarze, używani do rekwizycyi i zakupna koni dla armii, będąc pod dozorem i rozporządzalnością zwierzchnika własnego »wilajet dżambazijan askeri«, a na wojnę szli pod komendę mirmirana ad hoc, zwanego »umumi dżambazijan ordułaryn serdar agasy«, otrzymując taimy, dzienny żołd (w naturze) i dopuszczenie do łupów na nieprzyjacielu, porówno z najprzedniejszymi oddziałami wojsk regularnych, zwolnieni zresztą od wszelkich podatków, danin i powinności (Achmed-wefika — Fezlikei tarichi osmany str. 128 u Ichcz. Mat. 119).

Czera-chory albo Łagymdży (od łagym, podkop, mina) używani byli w charakterze majstrów do robót ziemnych, murarskich, okopowych, koszarowych w twierdzach i obozach bądź to dla wznoszenia i poprawiania fortec i koszar, bądź dla przeprowa-

dzania min i podkopów, bądź wreszcie dla fortyfikacyi obozów tureckich, spełniając w ten sposób poniekąd funkcyę pionierską i inżynieryi wojskowej (na wzór górali serbskich w armii bizantyńskiej), pod kierunkiem własnych zwierzchników czera-chor-bąsza. Jako cech występując, korporacya ta czasu służby militarnej otrzymywała żołd i porcye dzienne; a pozatem przebywała w domu do rozporządzalności władz na pierwsze wezwanie, żyjąc na gruntach skarbowych, które przekazywać wolno było następcom pod takiemiż prawami i obowiązkami. Zwolnieni byli od podatków ciężkich, jeno zamożniejsi składali daniny ispendże, dżezije, awariz-chane etc., wszyscy zaś dziesięcinę z płodów rolnych.

Czeszmedży i saatczy ustałary, studniarze i zegarmistrze. Pierwsi urządzali i poprawiali studnie publiczne, kanały do nich wiodące, oraz strzegli termów i źródeł mineralnych; drudzy zaś pilnowali, naprawiali i regulowali zegary publiczne i zawiadamiali władze duchowne o przejściu słońca przez południk w miesiącu ramazanie. Uważani byli za muaf rajjałary, t. j. wyjęci z pod podatków, chociaż poza czynnością urzędową mogli poświęcać się prywatnie zawodowi swemu.

Madendżyjanie (Maden = ruda) mieli obowiązek w obrębie własnych kaz, albo jako wysłani do innych, poszukiwania i w pewnych razach, w miarę możności, eksploatowania rud wszelkiego rodzaju za opłatą w takim razie dziesięciny od wykrytej rudy rządowi lub spahowi, jako posiadaczowi gruntu odnośnego, lub określoną opłatą roczną, albo półroczną. Byli wolni od podatków i powinności i miewali własnego zwierzchnika madendżyjan-nazyry.

Kiumiurdży, węglarze. W obec wschodniego zwyczaju zastępowania drzewa opałowego węglem drzewnym, mało przepalanym, bądź dla ogrzania lokalów (przeważnie mangałami, t. j. żarowniami), bądź dla potrzeb kuchennych i przemysłowych, użycie węgla tego było i po części dotąd pozostało powszechnem i koniecznem, jako niezbędnego artykułu w życiu. Obok więc prywatnych zorganizowano wcześnie (jeszcze za sułtana Amurata I w drugiej połowie wieku XIV) rządowy cech węglarzy, mających obowiązek wypalania i dostarczania potrzebnego węgla zarówno arsenałom i fabrykom rządowym, tudzież koszarom i budynkom państwowym, jako też dworowi sułtańskiemu i wszelkim dostojnikom koronnym, krajowym i miejskim, za skromną opłatą wartości pracy od odbiorców i kosztów przewozu (zwykle jukami na koniach, osłach, mułach etc.),

pokrywanych przez rajjów odnośnej kazy. Jako fachowi z Rumelii powoływani będąc w dalsze prowincye lub do stolicy, otrzymywali nadto dzienne porcye wynagrodzenia. Krom obowiązku tego byli węglarze ci w razach wyjątkowych używani do trzebienia lasów w celu wycięcia gościńca dla wojska i transportów. Grunty, wydzielane im, przeważnie w górskich i lesistych miejscowościach, do ich własnego użycia, mieli prawo przekazywać potomstwu na takich samych prawach i obowiązkach, na jakich posiadali je sami. Ciężkich i nadzwyczajnych podatków nie opłacali, a zwyczajne — podług normy redukcyjnej, zresztą żadnym innym ciężarom i powinnościom nie ulegali.

Czeltekczy, ryżownicy. Przy zdobyciu Rumelii, wprowadziwszy tu ryż w użycie powszechniejsze, starać się musieli Turcy o zapewnienie i zabezpieczenie stałej jego produkcyi, choćby ze względu na potrzeby porcyi wojskowych (taimów), w skład których i ryż wchodził. To też wcześnie pomyślano o założeniu i urządzeniu ryżowisk, tudzież zorganizowaniu oddzielnej klasy ryżowników, poświęconych wyłącznie tej produkcyi, a mianowicie za Mahometa II, zdobywcy Carogrodu. Soliman W. wyraźnie określa sposób przechodzenia ryżowisk w spadku na potomstwo męskie, choć własność uważała się za koronną lub zostającą w posiadaniu wysokich dostojników koronnych. Oni też lub korona otrzymywali odpowiednią dziesięcinę wyprodukowanego ryżu od $^1/_2$ do $^1/_{10}$, w miarę okolic, urodzajności, zwyczaju i oddzielnych postanowień, przyczem tak ryżownicy jak prywatni tytularni posiadacze ryżowisk nie mieli prawa przedaży publicznej ryżu swego w czasie od św. Jerzego (23 kwietnia st. st.) do dnia św. Dymitra (26 paźdz.), ponieważ w okresie tym skarb państwowy przedawał swój ryż, otrzymany w dziesięcinie. Ryżownicy zwolnieni byli od wielkich i nadzwyczajnych podatków, angaryj i innych powinności, a płacili jeno zwyczajne podatki, podług normy redukcyjnej, na ręce inspektora własnego wsi ryżowiskowych, znajdujących się przeważnie w Tracyi i Macedonii. Główne siedlisko zwierzchnika ich basz-nazyry było w Płowdiwie (Ichcz. Mat. 89—90).

Haremein szerifein mukataa rajjałary. Rajjowie legatów dla obu grodów świętych (t. j. Mekki i Medyny), byli rolnikami, osiadłymi na tych ziemiach sułtańskich, których dochody — o ile zaliczone do wakufów (t. j. legowane na cele religijne i dobroczynne) — szły głównie na utrzymanie obu grodów świętych. Zali-

czone do domenów wakufowych ziemie te były dzierżawami, a odnośni rolnicy dzierżawcami wieczystymi, tak że w braku potomka męskiego, pozostała córka obowiązana była wyjść za mąż za człowieka, przejmującego na siebie prawa i obowiązki teścia odnośnie do domen. Płacona przez nich renta, t. z. m u k a t a, tak skarbowi jak wakufowi, była ściśle określona raz na zawsze odpowiednio do danej miejscowości. Najniższa norma wynosiła po $^1/_2$ akcze od dulumu. Krom tego składali ci rolnicy pewne daniny z płodów ziemi, drzewo i węgiel dla administratora wakufu, tudzież dziesięcinę z miodu, trawy, siana etc. Natomiast byli wolni od osobistej angaryi i wszelkich ciężkich i nadzwyczajnych podatków, tudzież kwaterunkowego i wiktowego odnośnie do wszelkich urzędników, chyba że zobowiązywał ich do tego rozkaz najwyższy lub główny zwierzchnik wsi wakufskich, w każdym wypadku poszczególnym. Ustanowieni jeszcze w XIV wieku za sułtana Amurata I (Ichcz. Mat. 82), rządzili się oni własnymi wojewodami, którzy jedni mieli prawo roztrząsania wszelkich ich sporów i przewinień, z wyłączeniem wszelkich władz, nawet wezyrskiej. Uprzywilejowanie ich sięgało tak daleko, że ktokolwiek usiłował ścieśnić ich wolność lub prześladował ich, choćby był najwyższym urzędnikiem, ulegał karze surowej, a nawet śmierci (p. ferman sułtański z 1189 r. hegiry = 1774 r. w tft. N. 46 str. 96 i następ. u Ichcz. Mat. 81 i następ.).

K a i k c z y, łódkarze, zobowiązani do strzeżenia dniem i nocą rzek w tych miejscach, gdzie mostów nie było, a którędy zwykle szła droga. W razie zbliżenia się nieprzyjaciela, musieli zawiadamiać o tem władzę najbliższą za pośrednictwem zwierzchnika swego k a i k c z y - b a s z ' a. Na każdem przejściu takiem mając do rozporządzenia swego po dwa kaiki, przewozili na drugą stronę bezpłatnie urzędników i przesyłki rządowe, a od osób prywatnych pobierali taksę określoną (prywatni łódkarze oczywiście zawierali umowę dowolną). Natomiast wolni byli od angaryi (robocizny) i od wszelkich ciężkich i nadzwyczajnych podatków, danin i powinności. Mieszkali w pobliżu rzek na wydzielonych im bezpłatnie gruntach skarbowych, poza obrabianiem których w wolnych od służby chwilach mogli na tratwach spławiać drzewo, cięte w lasach i wszelkie towary.

D o g a n d ż y (s z a h i n d ż i, właściwie sokolnicy białych sokołów i c z a q y r d ż y, sępownicy), sokolnicy (por. dok. VII, LII, CVIII). Łowy uważane były tak przez władzców mongolskich, jak i otto-

mańskich za uzupełnienie służby wojskowej, za ćwiczenie i wprawę w zręczności, czujności, odwadze. Toć jedni i drudzy powoływali na takowe całe zastępy swych armij peryodycznie i regularnie[1]. Że zaś sokolnictwo stanowiło część poważną łowiectwa ówczesnego, sokolnicy tedy byli zorganizowani militarnie w trzech swoich kategoryach: »dogandży asker ogłany«, »szahindży asker biulugi« i »czaqyrdży juwadżyłar tajfasy« (Ichcz. Mat. 65). W boju w razie potrzeby występowali pod własnym sokolniczym, dogandży-baszym, jako pułk oddzielny, »dogandży ałaj«; a krom tego nosili z sobą różne gatunki sokołów, zaprawionych do służby pocztowej jak gołębie. Na łowach sułtańskich lub w pochodach uroczystych występowali czterej wielcy łowczowie (Hm.— XII, 76) (j. c. pour les chasses au faucon, au vautour, à l'épervier et au milan, idem). Godność i stanowiska te piastowali niekiedy najwyżsi dostojnicy, jak n. p. ów Ibrahim skrzypek, ulubieniec Solimana W. będąc wielkim wezyrem i bejlerbejem Rumelii, był też pierwszym sokolniczym (Hm. H. V, 45). Ostatnia ich kategorya strzegła gniazd sokolich, łowiła i wychowywała sokoły, jastrzębie i orły tak do łowów, jak do poczty. Towarzysząc konnemu otoczeniu sułtana, sokolnicy na równi z oddziałami achranów i atmadżych musieli być skorochodami. Czasu pokoju powoływani byli na łowy nie tylko z sułtanami, ale i z wezyrami, bejlerbejami, mirmiranami etc. Uważani oni byli za wolnych rajjów, wyjętych z pod robocizny i z pod opłaty ciężkich i nadzwyczajnych podatków, opłat i danin, tudzież kwaterunkowego i wiktowego (p. dok. n. VII i CVIII, wyszczególniające opłaty i zwolnienia). Dzieci zaś ich i bracia wolni byli od haraczu i ispendże (Kanun u Hm. st. I, 318). Mieszkali tak w domenach sułtańskich (dok. n. CVIII), jako też sporadycznie w różnych wioskach, gdzie mieli swe posiadłości, basztyny (dok. n. VII oraz dok. w tft. 38 str. 40 u Ichcz. Mat. 70). W skład ich wchodzili tak chrześcijanie, jak muzułmani, zrównani we wszystkich prawach i obowiązkach, krom opłaty przypadkowej martwej, t. z. mürde biha

[1] Dążącemu pod Warnę Władysławowi III Draguła wołoski przyprowadziwszy 4.000 swojej ruchawki na pomoc, na widok szczupłych zastępów Władysławowych odradzając dalszy pochód, miał wyrzec, że sułtan prowadzi więcej ludu za sobą, gdy wychodzi na łowy. To prawda, lecz świadomego zapewne zwyczajów wschodnich Drugułę trudno posądzić o tak niewłaściwe porównanie bez należytego omówienia. Wyrażenie się to widocznie kronikarza europejskiego, który nie znał istotnego znaczenia łowów sułtańskich.

(p. notę do n. dok. CVIII), która od muzułmanów wynosiła 150 akcze, a od chrześcijan 300 akcze, co oczywiście mogło się odnosić tylko do trzeciej kategoryi sokolników, t. z. czaqyrdży juwadżyłar tajfasy; dwie zaś pierwsze, t. j. dogandży asker ogłany i szahindżi asker bülugi, jako ściślej zorganizowane w oddziały militarne i przeważnie pełniące służbę wojskową, wyjęte były z pod tej powinności, zakrawającej na grzywnę. Powstanie i organizacya tej służby sięga epoki pierwszych Osmanidów, a jednym z najdawniejszych też dzieł piśmiennictwa tureckiego jest właśnie dzieło o sokolnictwie (przetłómaczone i wydane przez Hammera 1820 r. w Peszcie).

Wojnugany, z bułgarska Wojniganie (LXXXVII, LXXXI, CIV, CV). Za spółudziałem Timurtasz beja, wodza skrzydła prawego w bitwie Turków z Bułgarami pod Jambolem w 1375 r., zachwyconego walecznością i sprawnością wojników bułgarskich w tejże bitwie, na wzór onych twórca spahów sułtan Amurat I miał utworzyć też oddzielne zastępy wojników dla własnej armii (Sdl. I, 94 i AhdR). Od tej chwili ma się datować powstanie i organizacya tej najpoważniejszej ze wszystkich powyższych uprzywilejowanych instytucyj, prawie wyłącznie chrześcijańskiej, w znacznej mierze bułgarskiej, a częściowo też i serbskiej narodowości.

Przywileje ich były nader rozległe, z czasem uzupełniane, zmieniane i w chwilach krytycznych, zwłaszcza w wieku XVIII uszczuplane, to wszakże w epoce dokumentów naszych i w ogóle w wieku XVII były w pełnym rozwoju na ich korzyść. Uważani za wolnych, rządzeni bywali przez własnych zwierzchników czeri-baszych w każdej kazie i naczelnego szefa wojnugan-beja, pod zawiadowstwem drugiego wielkiego koniuszego sułtańskiego (tft. 7 str. 127, n. dok. z 1684 r.), to znów dla kilku kaz pod jednym wojnigańskim seraskierem[1] — jak się zdaje — bezpośrednio podwładnym sułtanowi (sdżl. tft. 27 str. 52 z 1221 = 1806 r. u Ichcz. Mat. 53) a miewającym nadania lenne — timary (p. dok. n. LXXXVII).

Pewne daniny (wynoszące w ogóle 72 juki akcze, Ichcz. Mat. 47) składali oni do rąk tych swoich zwierzchników w części tylko na rzecz skarbu, a przeważnie na utrzymanie i zapłatę owego swego wojnugan beja i czeribaszych, w czem byli solidarnie zobo-

[1] Choć taki seraskier w XVII w. niekiedy identyfikuje się w dokumentach z czeribaszym (p. d. LXXXVII).

wiązani (Ebs. 16). Seraskier wojniganów był na równi z lennikami spahijskimi obdarzony lennem timarowem (LXXXVII). Wyjęci byli w zupełności od wszelkich ciężkich i nadzwyczajnych podatków i powinności i posiadali każdy ojcowiznę wieczystą, t. z. basztynę, nadawaną samoistnemu wojnikowi przez państwo, przelewalną z ojca na syna, który również obowiązany był być wojnikiem, wojniganem. Rozmiar tej ojcowizny wynosił 80—150 uwratów. Z tego wyjęte były ogrody i winnice, które nie przechodziły na spadkobierców, lecz dawane były tym, którzy w ich zastępstwie zostawali wojnikami (Ebs. l. c.) (a więc były ściśle wydzielone i określone charakterem dokonywanej na nich kultury, czyli jak się wyraża nasz dok. LXXXI muqat'a, mały muqat'at). Od ojcowizny nie płacili dziesięciny, lecz jeśli który z nich zajął grunty należące do spahów, lub wykarczował dla siebie pole w lesie spahijskim, dziesięcinę musiał składać temu, w czyjem posiadaniu były te grunty; tak samo taksę od owiec i młynów, jeśli takowe tam się znajdowały (idem ibidem). Stanowi wojnigańskiemu nie wydzielało się ziem chudych i jałowych, lecz tłuste i urodzajne (id. ib.). Ludziom postronnym nie wolno było osiadać na ziemiach wojnigańskich, ani takowych uprawiać (id. ib.). Synowie, bracia i krewni wojniganów, służących w stajniach sułtańskich, jeśli sami nie byli zapisani za przynależnych do tych stajni, wpisywani byli w rejestry podatkowe haraczu i ispendże[1]. Jeśli grunty wojniganów były wspólnymi z gruntami ich braci, będących rajjami, t. j. jeśli nie było między nimi wydzielonych granic, należało wydzielić basztyny pierwszych (dokonać qaty, stąd powyższe muqat'a wydzielany), aby z nich nie opłacali podatków, taks i powinności (Ebs.).

Tworząc oddzielną konnicę, obowiązani byli zbroić się i utrzymywać konie swe kosztem własnym i podczas wojny i podczas pochodu poprzedzać gros armii i urządzać obozy dla niej w miejscach zaopatrzonych w wodę i pastwiska, strzedz obozu i koni sułtańskich, wezyrskich, mirimirańskich i w razie potrzeby brali udział w walce lub samoistnie występowali w niej jako ochotnicy (ferm. sułt. z 1207 r. heg. = 1792 p. Chr. u Ichcz. wojn. str. 11). W pewnych razach niespełnienia tych obowiązków, musieli składać odpowiedni do skarbu

[1] Wbrew Hammerowi, który ispendże nazywa podatkiem robów, niewolników; istniejące podania ustne uważają to za podatek płacony przez tych wszystkich, którzy jadali wieprzowinę.

ekwiwalent in natura lub pieniężny, jak to zdaje się wynikać z dok. naszego LXXXI w wyrażeniu miri bedelileri.

Czasu pokoju corocznie zmianami półrocznemi chadzali do rezydencyj sułtańskich w Odrynie i Carogrodzie od św. Dymitra do św. Jerzego i od św. Jerzego do św. Dymitra. Tam nosili wówczas trawę i przygotowywali siano z łąk sułtańskich dla stajni cesarskich, które oczyszczali i utrzymywali w porządku, przy pomocy lub za pośrednictwem swej czeladzi. Z tych ostatnich przeważnie funkcyj znani oni byli paru podróżnikom europejskim z XVI w., z których jeden mimochodem wzmiankuje też i o pierwszych funkcyach [1].

---

[1] Ant. Men.: ...»Wraz z tymi dwoma wielkimi miecznikami udają się tysiącem inni ludzie, zwani wojnikler, wyłącznie chrześcijanie grecy i bośniacy, nie będący renegatami, ani też płatnymi lub niewolnikami Wielkiego Turka, lecz ludźmi uprzywilejowanymi, nie opłacającymi dziesięciny, jak inni w Grecyi. Podczas przybycia ich do Carogrodu, ci z nich, na których kolej przypadała a nie przybyli, muszą po 20 asprów dziennie dawać towarzyszom na utrzymanie własne i koni. Po przybyciu do stolicy, przedstawiają się Wielkiemu Turkowi z wiązką siana na plecach; zaczem udają się do mieczników, którzy im wydzielają pomieszkania w stajniach sułtańskich. Podczas wojny zaś raz w dzień koszą siano dla armii na przestankach« (str. 150).

O parę dziesiątków lat późniejszy de Nic. tak powiada w rozdziale p. t. »Des villageois grecs appelés voiniks« str. 116:

»Są to wojacy, z wieśniaków greckich, z pewnego kraju ...... sąsiedniego z Bośnią, a będącego jak i inne pod władzą Wielkiego Turka. Ludzie ci, mimo, że są chrześcijanami, nie płacą podatków i danin, ale spełniają o wiele cięższą powinność osobistą, bądź sami, bądź ich dzieci, gdyż ulegać muszą sandżakowi tureckiemu (zwanemu u nas rządcą), który co roku zbiera ich po tysiąc dusz i wysyła do Stambułu dla przedstawienia ich u progów Wielkiego Władzcy. Każdy z nich nosi na plecach małą wiązkę siana na znak powinności swojej i służby. Gdy wielki władzca przegląd ich uczyni, prowadzeni są oni do embrechor baszy'go, który jest pewnego rodzaju Wielkim Miecznikiem, wydającym rozkazy wojakom, wskazującym im mieszkania i stajnie. Obowiązkiem wojaków tych podczas pokoju pasać konie, a czasu wojny iść z armią i codziennie, gdy takowa rozkłada się obozem, szukać, kosić i suszyć trawę dla koni. A kto nie może dokonywać tego, winien opłacać zastępcę, gdyż wszyscy ci biedni wojacy służą własnym sumptem. I właśnie dlatego, że są ubogimi, po skończeniu roboty swej dziennej, pozostały czas wolny spożytkowują w ten sposób, że graniem na gajdzie z koziego miecha (jak to widać na rycinie) zabawiają ludzi po ulicach; jednocześnie z grą, tańczą ochoczo i pląsają z taką zwinnością ciała i nóg, że po prostu satysfakcya jest człowiekowi patrzyć na to. I wszystko to wyprawiają gwoli tego tylko, aby im rzucić jaką drobną monetę, która im pomaga w utrzymaniu ich nędznego żywota... Uciekają się też oni i do innych sposobów zabawiania prostego gminu, a mianowicie zbierają się po sze-

Gdy rozległość obszaru jednej basztyny wojnickiej (1-szej kategoryi — 80 dulumów dobrej ziemi, 2-giej kategoryi do 100 uwratnı, 3-iej kategoryi 130—150 uwratów) dorównywać mogła timarowi spahijskiemu, gdy przy wieczystości jej zapewniała posiadaczowi jego trwałość stanowiska wobec zmienności timarów (mogących być przy lada jednokrotnem niestawiennictwie na służbę (por. dok. n.) odebranymi) i konsekwentnie większą niezależność materyalną; gdy wreszcie instytucya wojnigańska pokrywała siecią gęstą swych członków całą Rumelię i przedewszystkiem Bułgaryę, gdzie bywały całe osady i wioski wojnigańskie samych chrześcijan-bułgarów, stawała się ona w ten sposób poniekąd (zwłaszcza przy poparciu innych pokrewnych jej instytucyj powyższych militarnych, w przeważnym

ściu, siedmiu, przebierają się, maskują i naśladują najróżnorodniejsze w świecie zwierzęta, co też okażemy (jeśli Bóg zachowa nas przy życiu) w tomie trzecim, gdzie będzie mowa o wewnętrznem urządzeniu domu Wielkiego Turka, panującego obecnie«.

U obu autorów użyte wyrażenie »Grecy« należy oczywiście rozumieć nie w znaczeniu narodowościowem, lecz wyznaniowem; że tu rozumiano Słowian, a zwłaszcza Bułgarów, stwierdza i wskazówka etnograficzno-geograficzna pamiętnikarza francuskiego, który ową »grecką prowincyę« umieszcza w pobliżu Bośnii. Ważną przytem byłaby wzmianka włoska o bośniackich wojnikach, gdybyśmy mogli polegać na znajomości różnic narodowościowych autora. Skąd pamiętnikarz francuski zaczerpnął, że wojniganie zabawiali się tańcem, grą na dudach czy kobzie i maskaradą gwoli biedy i zarobku, nie zaś dla zabawy własnej lub gwoli obchodów obrzędowych, nie wiadomo. Ze wzmianki o maskaradzie wnioskować da się, że były to najpewniej t. z. w Bułgaryi i dotychczas dżumali (odpowiadające naszemu turoniowi małopolskiemu lub podkoziołkowi wielkopolskiemu, albo kozie ukraińskiej), obchód w przededniu Nowego Roku i następnie powtarzany podczas zapust (i w ogóle w epoce budzenia się sił przyrody ze snu zimowego do nowego, co wytworzyło w Grecyi i w Słowiańszczyznie tyle wspaniałych koncepcyj animistycznych), a polegający na tem, że chłopcy przybierają na się postać różnych zwierząt (jak kozy, niedźwiedzia, wielbłąda etc.), ubrani w odpowiednie lub pod ręką będące kożuchy lub skóry zwierzęce włosem na wierzch wywrócone, i malując twarze swoje, lub wdziewając maski; przy czem odbywają się śpiewy, tańce, gra na dudach, i ostatecznie kompania zbiera od widzów datki dobrowolne w naturze lub pieniądzach na pokrycie kosztów przedstawienia. Obchodu tego przedstawiać nie mogli sami wojniganie, już starsi i poważni wojacy a gospodarze folwarczni, lecz ich młodzież, czeladź, domownicy lub parobcy.

Daje to nam sposobność do uczynienia uwagi i nad poglądem Ichczyjewa, który twierdzi (Mater. str. 43, 46 i następ.), że podług tureckich autorytetów wojskowych (jakich?) wojniganie tworzyli trzy kategorye: 1) wojnik askeri (inaczej sipahi ogłany lub wojnik tajfasy), 2) zewaidi wojnugan

składzie chłopskich i chrześcijańsko słowiańskich) przeciwwagą demokratyczną, narodowościową i religijną instytucyj spahów, opartej na arystokratycznem rycerstwie, wyłączności islamu i ottomańszczyźnie, mimo, iż są ślady istnienia niegdyś spahów i spahiłuków również chrześcijańskich i słowiańskich, które, jak n. p. w Serbii dotrwały do ostatnich chwil, do czasu wyzwolenia się kraju tego z pod władzctwa tureckiego (SNow. G. 73). Ale były to wypadki nieliczne i sporadyczne, nie zmieniające głównego charakteru islamskiego i ottomańskiego, leżącego w osnowie tego rycerstwa.

Obie te instytucye, spahiłuki i wojnigaństwo, przedstawiały sobą przeciętne i rozwinięte dwa typy militarne, agrarne i społeczne, rzucające ogromne światło nie tylko na stosunek posiadania ziemi do służby państwowej, ale i w ogóle na charakter posiadania własności

i 3) jamak wojnugan. W akcie sądowym (sdż. tft. n. 269 str. 216. zbułgarszczonym u Ichczyjewa w Mat. 48) zeznano, że gdy w 1057 r. (= 1665) włościanie wsi Nojewce, kazy sofijskiej, zaskarżyli dwóch ziemian — Todora i Ilię, że władając ziemią w tej wsi, nie chcą płacić podatków, oskarżeni, okazawszy przywileje swe, powiedzieli: »Ojcowie nasi byli wojnikami, a my jako synowie wojników cesarskich liczymy się i zapisani jesteśmy w rejestrach cesarskich jako »zewaid wojnicy«... I ponieważ liczymy się za wojników cesarskich i w razie potrzeby spełniamy powinność wojnicką, przeto wedle prawa jesteśmy przywilejem zwolnieni od płacenia« itd.

W dokumencie zaś naszym z r. 1684 (LXXXI) i także zbułgarszczonym przez Ichczyjewa (Mat. 49 i nast.) (przyczem specyalnie pragnących zająć się tą kwestyą zwracam uwagę na odmienne w paru ustępach pojmowanie przezemnie a przez Ichczyjewa oryginału tureckiego), gdzie mowa o samowolnem przesiedleniu się wojniganów lub ich wymarciu i zaniechaniu powinności wojnickich, w pierwszej ekspozycyjnej części fermanu sułtańskiego użyto wyrażenia »rzeszami wojnickiemi tudzież ich »zewaidami« i »chajmanami« uzupełnione zostały« (woinik tajfesini we zewaidini we chaiwanadan... taqrir we...); tudzież w drugiej części imperatywnej: »resztę wojniganów, tak mężów dojrzałych, jak synów ich, młodzianów.... tudzież pozarejestrowych chajmanów wojnickich... do popisu pociągnąć« (woinuq xaimanasyny, nie zaś xaimene woinugyny, jakby należało, gdyby tworzyli rodzaj odrębny). Z tego wnioskuję, że jedna była kategorya wojniganów, a zewaidy byli ich synami lub krewnymi, zastępcami; chajmany zaś, ich czeladzią i domownikami, używanymi do pomocy i posług i zapewne przeważnie tylko do koszenia siana i czynności stajennych. Nieco zbliżonym do owych pamiętnikarzy z XVI w. w pojmowaniu zadań wojniganów jest też St. Nowakowicz (w Głas 71), który idąc za Zinkeisenem (Gesch. d. osm. Reiches) mniema, że byli oni tylko komordżyjami, wożącymi bagaże za armią. Ale komordżyjanie recte komardżyjanie (od komar = rekwizycya) byli instytucyą całkiem niezależną od wojniganów i zgoła nieuprzywilejowaną.

ziemskiej w Turcyi i na półwyspie bałkańskim, a w powstaniu i rozwoju swoim ściśle związane z ustrojem nie tylko słowiańskim i bizantyjskim, ale i całym zachodnio-europejskim z jednej strony, a dalszego Wschodu, zwłaszcza staroperskim, właściwie średniowiecza perskiego ustrojem z drugiej.

Turcy, jako horda wojownicza, wyszła z łona narodu koczowniczego, obcego ustrojowi państwowemu i społecznemu, opartemu na zasiedziałości rolnej, skoro tylko weszli do Małej Azyi i Europy, względnie Anatolii i Rumelii, skoro tam osiedli stale, przestając być hordą bezdomną, a zetknęli się ze społeczeństwem rolnem, musieli poddać się ustrojowi gotowemu, który zastali, a który nadawał się zupełnie do ustalenia ich zasiedziałości, t. j. ustrojowi dawniej tu zasiedziałego i pokrewnego sobie szczepu seldżukskiego, tudzież bizantyjskiemu, modyfikując jeno takowe do potrzeb swoich, a w miarę posuwania się na ziemie słowiańskie, do odmian, na tychże panujących, a które w głównych średniowiecza zasadach odpowiadały również bizantyjskim. Serbskie пронија (pronija) Stefana Duszana z XIV w. (p. chryzobule tegoż tudzież ojca jego Stefana Deczańskiego, dane metropolii pryzrendskiej (u SNow. w. S. 36), to bizantyjskie Πρόνοια, a tureckie spahiłuk, odpowiadające zachodnio-europejskiemu feud'owi z czasów Karola W., t. j. używalności czasowej ziemi (nie na własność), jako zapłata dawana mutatis mutandis starszyźnie z obowiązkiem stawania osobiście do posług wojennych i dostarczania takowym pewnej ilości zbrojnych ludzi, — pojęcie rozwinięte ze starorzymskiego beneficium. Natomiast powstałe z pojęcia rzymskiej własności prywatnej zachodnio-europejskie allodium znalazło odpowiedniość swą w bałkańskiej ojcowiźnie, t. j. w serbskiej i bułgarsko-tureckiej basztynie, tureckiej czytłuk sahibije, wziętej w znaczeniu szerszem, t. j. własności ziemskiej w ogóle, basztyny, czytłuk sahibije cywilnej i basztyny wojnickiej.

Nie idzie za tem, aby system lenny turecki miał powstać genetycznie bezpośrednio z urządzeń bizantyjskich. W Persyi Sassanidów w połowie VI w. po Chr. widzimy przeważną część sił zbrojnych, złożoną z jazdy lennej, gdzie każdy rycerz był obdzielany przez państwo ziemią z obowiązkiem stawania własnym sumptem jako jeździec pancerny do potrzeby wojennej. Nadana mu posiadłość zwała się timarem. Ma więc słuszność Hammer (Staatsverf. I. 45) jeśli wbrew Du Cange'owi — timar turecki wywodzi nie z bizan-

tyjskiego τιμαριον, lecz jedno i drugie z perskiego. Wraz z nazwą (do której przybyło następnie arabskie zaimet — na określenie większej posiadłości lennej — w uzupełnieniu mniejszej, timarskiej) przyjęli też Turcy i samo urządzenie rycerstwa lennego na wzór perski, oczywiście nie bezpośrednio, lecz przez Seldżuków państwa Ikonium, na ruinach którego powstało państwo Ottomańskie. Wszak założyciel państwa tego i dynastyi Osmanidów — Osmanbeg był właśnie wasalem ostatniego z Seldżukskich władzców, otrzymawszy od niego w 1289 r. jako oznakę swego lennictwa — ogon koński (buńczuk) i kaftan wraz z mieczem, rumakiem, kotłem, sztandarem i dyplomem władzy.

Prawo posiadania ziemi w zdobytych przez muzułmanów państwach, ewentualnie w Turcyi, oparło się na prawie miecza, na zdobywczości kraju, na podbiciu go przez oręż Islamu. W myśl prawa tego ziemia albo została podzielona pomiędzy zdobywców muzułmańskich, którzy nie płacili żadnego podatku, jeno dziesięcinę — 'aszr[1], i to były grunty 1) erzi aszrije; albo posiadanie ziemi potwierdzone zostało posiadaczom pierwotnym — nie muzułmańskim z obowiązkiem płacenia podatku — haraczu, i to były grunty 2) erzi haradżije; albo wreszcie ziemia została przy państwie, jako 3) erzi memleket, erzi miri, z której (po wydzieleniu z niej dóbr stołowych na potrzeby osobiste korony, czyli t. z. ziemi chas), większą część w Turcyi rozdzielono na lenna (bądź jako mniejsze kompleksy — timary, poniżej 20.000 asprów dochodu, bądź zijamety — powyżej owego dochodu) i oddano lennikom muzułmańskim, zdobywcom (lub ich synom) spahom, jako rycerstwu konnemu (i niekiedy mossellemom — wyborowym rycerzom piechoty, przeważnie z jańczarów, następnie także czauszom i muteferrikom) w posiadanie warunkowe — z obowiązkiem stawania osobiście własnym sumptem na potrzebę wojenną i sztyftowania również z ramienia swego (jeśli timar był dżebeli) odpowiedniego pocztu zbrojnych żołnierzy — lub w pewnych razach pracowania w służbie politycznej, właśnie owym czauszom i muteferrikom.

1-szy rodzaj posiadania był w Hedżas i Basra, 2-gi trafia się w Iraku; w Turcyi zas europejskiej t. j. Rumelii, Bośnii i 2-ch ba-

[1] Której nie należy identyfikować z daniną tejże nazwy, przyjętą w użyciu w Rumelii i gdzieindziej, a pobieraną od rajjów; w tej ostatniej nie tkwiło pojęcie religijne, gdy w tamtej pojęcie zarazem kultury i kultu (Fetwa Ebussuuda Hm. St. I 346).

szyłykach węgierskich — wyłącznie trzeci rodzaj. Ebu suud cf. w fetwie swojej powyższej nawet nie wspomina o dwóch pierwszych rodzajach, lecz wprost powiada: »Ziemie państwa ottomańskiego nie są ani erzi aszrije, ani erzi haradżije, jeno erzi memleket, czyli erzi miri, nie będące istotną własnością posiadaczy [1], a tylko w ich spożytkowaniu. Spah czyli lennik ściąga wprawdzie dla siebie podatek gruntowy i dochodowy, nie może wszakże gruntów odnośnych ani kupić, ani sprzedać, ani też pozostawić w spadku linii żeńskiej potomstwa, jak to przysługa posiadaczom erzi aszrije i erzi haradżije«.

W miarę gorliwości służby i zasług na wojnie spah otrzymywał powiększenie timaru bądź w kierunku terytoryalnym, bądź w większej ilości dochodów państwowych z danego mu timaru: w takiem znaczeniu rozumiałoby się wyrażenie fermanów w dokumentach naszych (LXXIV) »3-ch tys. akcze intraty na razie — jako początkowa donatywa« lub (w d. LXXVII) »z prawem podwyższenia o tysiąc akcze« i t. p.

Osiadły na ziemi lennej lud roboczy — włościanie — nominalnie był w stosunku do spaha pachciarzem, dzierżawcą, fermerem, płacąc czynsz dzierżawny (tapu — wedle oszacowania wszakże nie spahowego, a ludzi bezstronnych) i sprawując robociznę dla niego za użytkowanie odnośnego gruntu; w rzeczywistości i z prawa formalnego był posiadaczem wieczystym i glebae adscriptus. Rugować z gruntu jego samego lub jego spadkobierców nie mógł spah dowolnie, a tylko w razach nadzwyczajnych, ściśle określonych kanunem i fetwami. Wedle kanunname defterdara Okczyzade efendiego († 1629 r.) grunt włościanina, dzierżony od timarioty, przechodzi po śmierci chłopa (Hm. St. I 376) na jego syna, jako dzierżawa dziedziczna, bez opłacenia nowej tenuty (tapu); w braku syna w pewnych miejscowościach przechodzi lub nie przechodzi na córkę — za opłatą nowej tenuty, nowego czynszu, w braku córki — na stryja, czyli brata nieboszczyka, dalej — na siostrę jego, na ojca, dziadka matkę, w braku tychże — na współfermera, w braku i tego może być oddany w pacht tylko mieszkańcom wsi tejże samej, nie zaś obcym, ani nawet synowi spaha. W razie jeśli grunt włościański

[1] Ebusuud (pod którego imieniem i autorytetem dalsze kanuny były układane przez innych) nie uwzględnia tu własności jednostek moralnych, ciał zbiorowych, jak dobra wakufowe lub kongregacyj i klasztorów chrześciańskich.

pozostaje przez trzy lata nieuprawnym, posiadacz lenna może go wydzierżawić komu chce.

Grunt włościanina, aczkolwiek miał znamiona fermerskie, był ojcowizną, basztyną.

Włościanin ów, czy to muzułmański, czy nie muzułmański, był opodatkowanym i poddanym, rajją, ale poddanym nie ad personam, nie spaha, lecz państwa i sułtana i sługą tego ostatniego tak samo jak spah i każdy inny obywatel państwa. Robocizna jego (angarja) (bez porównania lżejsza od europejskiej) dla spaha nie była wyrazem poddaństwa i zależności od lennika, lecz zapłatą za użytkowanie gruntu (przypominały ją t. z. porcje galicyjskie, opisywane przed 20 laty przez St. hr. Tarnowskiego). Spah w obec swego rajji mógł wykonywać jurysdykcyę dyscyplinarną w takiej mierze, jak ją wykonywa obecnie w Europie właściciel lub kierownik fabryki w obec robotnika, ale nie dominialną. Ważniejsze spory gruntowe i angarjalne szły przed forum kadego. Rajja czy to miejski, czy wiejski, jeśli tylko był muzułmaninem, miał tak samo prawo noszenia broni jak rycerz-spah i miał czem się zastawić w razie napaści lub krzywdy możniejszego.

Aczkolwiek timary prawnie udzielane były tylko spahom (lub istotnym albo koszykowym dostojnikom) i synom spahów, aczkolwiek spah w razie dawno zaszłej śmierci ojca i niemożności wykazania się osobiście synowstwem jego, mógł wylegitymować się świadectwem dziesięciu wiarogodnych spahów lub subaszego spahów, a więc mimo charakteru rycerstwa dziedzicznego, było ono wszakże obowiązkowe i warunkowe. Jeśli syn spaha w chwili śmierci ojca miał lat dwanaście i w ciągu następnych lat siedmiu nie żądał lenna, zostawał zaliczony do klasy zarobkującej i z późniejszem żądaniem swem bywał odprawiany, chyba że się szczególnie odznaczył w wyprawie wojennej (p. Kanunname sułtana Solimana W. dany na imię bejlerbeja Rumelii-Mustafy 1530 r. Hm. St. I, 354). Jeśli spah zrzekał się dochodu swego lenna i w nadziei pozyskania jakichś korzystniejszych widoków nie chadzał w ciągu lat siedmiu na wojnę, to następnie, jak rajją, ponosił ciężary i powinności benaku i awaryzu (p. glossarium) (p. kanunname Lutfi'ego i Kiatiba Dżafera Czelebiego — Hm. St. I 427); na innem miejscu kanun wręcz się wyraża, że w takim razie spah spada do kategoryi poddanych (ibidem 414) (co pośrednio również stwierdza, że rajja nie był poddanym lennika, lecz sułtana, państwa, bo w przeciwnym razie i ów

upoddaniony spah musiałby być w stosunku poddańczym do innego spaha, co byłoby rzeczą absolotnie nie możliwą, nielogiczną w obec nieposiadania przezeń gruntu chłopskiego, i sprzeczną z duchem społeczeństwa turecko-muzułmańskiego; stosunek rajji do spaha był agrarnym, nie z osobistej zależności i służebnictwa, jak to miało miejsce z niewolnikiem, porobionym na wojnie lub kupionym, a przecież zdegradowany spah temu pochodzeniu nie zawdzięczał swej degradacyi i był muzułmaninem, a więc jako taki niewolnym robem być nie mógł)[1].

Jeśli w ustroju feodalnym Europy powstała walka wasalów przeciw suzerenowi zwierzchniczemu zakończyła się w przeważnej ilości wypadków zwycięstwem pierwszych, osłabieniem drugiego, ustaleniem się feudów dziedzicznych i pochłonięciem pierwotnej własności ziemskiej, to na półwyspie Bałkańskim — w obec nierównie słabszej walki, a raczej jak w Turcyi — usiłowań słabych przetworzenia spahiłuków w dziedziczne dobra, silna władza sułtańska

[1] Tych spahów lennych, którzy w oryginale tureckim dokumentów naszych nazywani są zuama we erbaby timar, t. j. zaimami, posiadaczami timarów, timarjotami (czyli lenn większych i mniejszych), nie należy identyfikować ze spahami żołdowymi, tworzącymi lekką kawaleryę armii centralno-koronnej, gdy tamci wchodzili w skład armii terytoryalnej odnośnej prowincyi (elajetu, wilajetu). Ilekroć mowa w tych dokumentach o dostarczaniu żywności dla ciągnących oddziałów spahijskich, należy pod nimi rozumieć spahów żołdowych.

Spahowie lenni, których lenno zwało się inaczej militarnie kyłydż, t. j. miecz, a więc lenno jedno, dwumieczowe etc. — w organizacyi militarno-terytoryalnej występowali pod wodzą własnych sierżantów (subaszych), poruczników (czeri sürüdżi), kapitanów (czeri baszy), pułkowników (ałaj begów, mirałajów), brygadyerów (sandżak-begów, mirliwów) i wreszcie zwierzchniego wodza swego terytoryalno-lennego-księcia książąt-bejlerbeja, będącego wielkorządcą prowincyi, obdarzonego oddzielnem lennem stołowem — chasem (p. Glossarium, pod tym wyrazem, gdzie też podaję i resztę szczegółów co do posiadania ziemi, tudzież praw i obowiązków lennych i rajjowych) i mającego dwór swój (»polecam — powiada ferman dok. I bejlerbejowi Mehmedowi baszy — bezwłocznie i natychmiast gorliwie i bezwzględnie dokonać całkowitego pogotowia dworu i urzędu Twego, uruchomić zdolny, doborowy, tak rozrządzalny jak pod bronią zszeregowany lud, tudzież ałajbegów i posiadaczy zijametów i timarów«....) dostojników prowincyonalnych, utworzony na wzór Dworu sułtańskiego.. Gdy przed sandżak-begiem t. j. wodzem okręgu, departamentu, noszono jeden buńczuk koński, bejlerbejem nie mógł być dostojnik, któremuby nie przysługiwało prawo do dwóch buńczuków, a jeśli nadto otrzymywał trzeci, przybierał tytuł wezyra (oczywiście nie Wielkiego).

potrafiła udaremnić te usiłowania[1] tem łacniej, gdy miała za sobą pojęcia Islamu o własności. Gdzie tych pojęć, ani silnej władzy nie było, możliwem się stawało jakie takie powodzenie wasalów, jak np. w Serbii po śmierci Duszana przy tworzeniu się wielkich dziedzictw z pronii (SNow. 56).

Zdarzały się wypadki pozostawania danego spahiłuku w jednym rodzie, ale działo się to bądź za wolą sułtańską każdorazowo tak jak i w Bośnii za wiedzą i rozporządzeniem króla (SNow. 25—26), bądź w epoce przejściowej przechodzenia danych krajów z pod władztwa państwowego tureckiego pod inne (jak np. w Serbii i Bułgaryi). Natomiast i w naszych dokumentach obecnych z XVII wieku (LXXV, LXXVIII) widzimy, że ilekroć spah nie stawiał się w czasie potrzeby wojennej na wyznaczone mu stanowisko, odbierano mu timar jego i dawano innemu.

Co zaś do basztyny, nie mówiąc już o cywilnej, ale i wojnickiej, mimo obwarunkowania takowej służebnością wojskową, zachowała ona do końca charakter posiadania wieczystego i zastrzegano tylko tytuł nadawczy, jakby dla salwowania idei koranu, że ziemia jest własnością Ałłaha (El erdh lillahi jeresseha limen jesza), a jej szafarzem namiestnik jego — chalif; ale ze znanych mi dokumentów nie znajduję żadnego o odebraniu basztyny, danej rodowi lub rodzinie, a przelania jej na inne, chyba w razie całkowitego wymarcia spadkobierców pierwotnego wojnigana. Ile razy nawet uchybił wojnigan obowiązkom swym, wynikającym z posiadania basztyny, lub zbiegł z niej (n. dok. LXXXI), pociągano go raczej do odpowiedzialności dyscyplinarnej, lub szukano zbiega i reinstalowano go na siedzibie jego, niż pozbawiono go jej, jak to czyniono ze spahami.

Gdy się zestawi przepisy wojnigańskie, zebrane w kanunach Ebussuuda (p. wyżej) z wcześniejszymi choćby np. serbskimi o basztynie, widzimy nieraz krom ogólnego charakteru im wspólnego tu i tam, bliższe niekiedy analogie w szczegółach, które porwanym łańcuchem ewolucyi wiążą się z odpowiednimi objawami starorzymskimi i zachodnio-europejskimi. Nie raz to samo da się powiedzieć, (przy uwzględnieniu różnic zasadniczych między spahiłukami a ba-

[1] Pierwotny przepis Solimanowy, że kandydaci na opróżnione lenno musieli się wykazać, jako są synami spahów, wcale nie podtrzymywał idei dziedziczności, a chyba tylko kastowości, bo kandydatura ta nie ograniczała się spuścizną ojcowską, często pomijaną, lecz w ogóle spahowską: szło o otrzymanie spahiłuku — timaru lub zijametu nie koniecznie po ojcu, a byle jakiego.

sztynami wojnigańskimi) i o wielu innych z powyższych instytucyj uprzywilejowanych turecko-chrześcijańskich, odnośnie do Europy. Dość tu zaznaczyć np. takich derbendżych, a częściowo i martołosów, których tamci zastąpili, przypominających służbę pograniczną rzymską na gruntach zwanych terrae limitaneae vel castellorum, znaną i w Byzancium za Justyniana i w germańskich markach i połabskich wetenikach (p. moją »Ukrainę połabską« z 1885 r. i w osobnem wydaniu »Z kresów połabskich«); i w serbskich kraisztach (SNow. 4, 5 i następ.), — albo takich kurudżyjanów i podobnych im organizacyj oddziałów. mających też obowiązek tropienia i zwalczania zbójników i wszelkiego rodzaju hajduków, który to obowiązek tak gorąco zaleca zakonik duszanowy posiadaczom kraisznic (Idem 7) etc.

Dalej widzący i przezorniejsi z sułtanow, wielkich wezyrów i w ogóle mężów stanu nie mogli nie widzieć korzyści dla państwa i władzy swojej w tych tkwiących w społeczeństwie podbitem pojęć i resztek urządzeń organizacyjnych społeczno-państwowych, i w miarę możności a potrzeb wyzyskać takowych. W przeciwnym razie byliby je stłumili do szczętu, skoro mieli siły po temu, nie zaś rozwijali i na podstawie ich tworzyli dalsze, analogiczne: stępiało się w ten sposób ostrze wybujałości feodalnej i nawet arabszczyzny ulemów, bez uciekania się do przełomów gwałtownych i eksponowania się na wstrząśnienia, jakie zwykle sprowadza każda inowacya zasadnicza. Gdy nie starczyło energii i siły twórczej stłumienia zakusów wybujałości, poczucie potrzeby przecie wibrować musiało w atmosferze całej państwa. Mybyśmy radzi dopatrzeć nawet w chwilach największej korupcyi dworskiej ową wibracyę potrzeby. W onem koszykowem np. obsadzaniu stanowisk lennych przez faworytów, nie należących do rodu spahów a obcych sprawie orężnej, nie zawsze tkwić mogła myśl bezcelowego nepotyzmu lub li tylko faworyzacyi niewieściej. Jeśli sułtanowie folgowali im z inklinacyi haremowej, to jednocześnie widzieć mogli w tem, jeśli nie wzmaganie bardzo skutecznych stronników władzy centralnej, to w każdym razie osłabienie zbrojnych zastępów lenniczych lub innych, grożących władzy. Niebezpieczna to była rachuba, bo się jednocześnie osłabiało siłę państwa na zewnątrz. A tego właśnie niebezpieczeństwa nie było w rozwijaniu i tworzeniu zbrojnych instytucyj uprzywilejowanych — po za lennami. Uzbrajanie powszechne ludu w prowincyach chrześciańskich, krom ryzyka, sprzeciwiało się pojęciom islamu; ale uzbro-

jenie organizacyj uprzywilejowanych uchylało ową przeciwność, a przynajmniej nie było zbyt rażącem, jeśli przywilej wyzwalający nie był dawany dla chrześcijan wyłącznie jako takich, lecz w ogóle dla poddanych, choć władza centralna wiedziała, że wydając go dla Rumelii, gdzie wiekszość była chrześcijańską, będzie się musiała oprzeć na tej większości. Owe właśnie względy islamowe stanowczo też muszą przemawiać za naszem pojmowaniem organizacyi uprzywilejowanych chrześcijan, które było faktycznem, nie zasadniczem. Wszelkie wszakże powyższe usiłowania i instytucye, jako podejmowane w interesie państwa, nie wystarczały potrzebom chrześcijańsko-słowiańskim społeczeństwa podbitego, które zadrugami, wzmacniając basztynę w obec feudalizmu, utrwalało niem też byt swój w państwie.

Natomiast poparcie szerokich mas ludowych (a więc jak w Rumelii przedewszystkiem chrześcijańskich), ogółu ich ze strony tego państwa i jego zwierzchniczej władzy sułtańskiej wyrażało się inaczej, a mianowicie w stępianiu nieustającem, w drodze przygodnych rozporządzeń administracyjnych, wojowniczej nietolerancyi prozelitów islamu (tudzież autokratyzmu władz miejscowych koronnych i lennych) humanitarnymi tegoż islamu postulatami i zasadami sprawiedliwości szerjatu.

Ogólna charakterystyka epoki na podstawie niniejszych dokumentów.

Charakterystyczną pod względem etycznym cechą dokumentów naszych, występującą zresztą wszędzie w aktach sidżyllowych, jest wyrażanie ustawiczne opieki nad rajjami. W każdym niemal fermanie sułtańskim, w każdej prawie bujurułcie władz naczelnych przy poleceniach wykonania danego rozporządzenia, przeprowadzenia danej czynności, skoro tylko w takowej przewidywano zetknięcie się władz prowincyonalnych z ludnością, surowo zaleca się unikania gwałtu lub ucisku rajjów, którym się dostaje przy tej sposobności epitet litościwy biednych (fukara) pod zagrożeniem odpowiedzialności organów wykonawczych: »zulum we teaddiden begajet ichtiraz ejlejesiz«, albo »riajaja (fukara) teaddi we tedżawuz begajet ichtiraz ejlejesiz«... i t. p. wyrażenia z małemi odmianami wyrazów ciągle się powtarzają w końcowych ustępach komunikatów rządowych, tak, że się stają w końcu formułą tyle niemal niezbędną aktów, co umieszczone na początku onych formuły tytułów (da-

wanych dostojnikom, kadym i innym funkcyonaryuszom), bez których niepodobna sobie wyobrazić aktu urzędowego tureckiego ówczesnej epoki.

Wywołuje to od razu dwa sprzeczne wrażenia dla tej epoki — dodatnie i ujemne dla niej: wielkiego uznania dla władz centralnych państwa za ich opiekę i troskliwość w obec maluczkich, a jednocześnie smutnego przypuszczenia lub nawet przeświadczenia o głęboko zakorzenionych w administracyi i u władnących jednostek nadużyciach, będących niejako stałem zjawiskiem, skoro tak stale ponawiają się ostrzeżenia i zapobiegawcze napomnienia. Z czasem wszakże napomnienia te powszednieją i stają się niemal obojętnemi, jakby okrasa stylistyczna, jak każda formuła. I zapewne musiały one tak samo obojętnie być traktowane zarówno przez adresujących, jak jeszcze bardziej przez adresatów, gdy w ostatnim dziesiątku XVII wieku ostatni z Köprülich-Mustafa wyjednał dekrety sułtańskie, zapowiadające »Nizami dżedid« — »Nowy porządek«, nie tylko polecające rozkazem ad hoc oszczędzanie rajjów, ale nawet zapowiadające wzbranianie nadzwyczajnego ich opodatkowywania, krom pogłównego w trzech kategoryach (po 4 dukaty w pierwszej, po 2 d. w drugiej i po 1 dukacie w trzeciej od głowy).

Spółczesne relacye europejskie i Hammer (w swojej historyi Ces. Ottom.), niemający możności poznania sidżillatów, podają »Nizami dżedid« jako akt nadzwyczajny, wielce humanitarny, zbliżający Turcyę do Europy. Widzimy z dokumentów niniejszych, że tak w znacznej mierze nie było: niezwyczajnym on był ze względu na ową uproszczoną kategoryzacyę opodatkowania, nie zaś ze względu na duch troskliwości i opieki, którym przejęte były rządy centralne od dawna, ciągle stając lub wyrażając chęć stawania w obronie wykonania sprawiedliwości szerjatu. Co więcej — nawet w poprzedzających »Nizami dżedid« systematach podatków sama drobiazgowość przepisów podatkowych świadczy dużo o zabiegach sprawiedliwości prawodawców. Rzadko gdzie w Europie spółczesnej spotkać można było taką dokładność owych przepisów, mimo ich rozmaitości. Dążność do reform i myśl zbliżenia się do Europy, przebijająca się jakoby w »nizami dżedid«, o wiele dosadniej przejawiła się w sto lat potem w usiłowaniach szlachetnego a słabego Selima III, który padł jej ofiarą, i nareszcie w słynnym za inicyatywą Reszyda baszy wydanym hatyszeryfie Giulhany (1839 r.) i hatyhumajumie 1856 r., choć bardziej tylko ideowo (przez wypowiedzenie zasady

równouprawnienia obywateli bez względu na religię), bez usunięcia sprzeczności z dotychczasowem pojęciem o zakresie i atrybucyach władzy autokratycznej. Przez zatrzymanie subjektywizmu w rządzeniu, bez rękojmi sądownictwa i kontroli powszechnej, wcale nie wyparto objawów dowolnej woli rządzących względem rządzonych, pozostawiając nie normom objektywnym i prawnym, lecz jej, tej dowolnej woli dokonywanie aktów zarówno dobra jak zła, nagród i kar, łaski i surowości, a więc jeśli złagodzono, to nie usunięto nadużyć, przeciw którym tak statecznie zastrzegały się akty urzędowe wieku XVII-go. Skoro »urf«, t. j. arbitralność, samowola sułtana uznawana była przez uczonych prawników muzułmańskich, (mimo zastrzegania się przeciw nadużyciom), jako jedno z 4 źródeł prawodawstwa (po szeri, kanunie i aadecie), skoro »zill-allach« — cień Boga na ziemi, jako sułtan, a więc władzca w imieniu wszechwładzy boskiej mógł najwyższego po sobie dostojnika państwowego, jakim bywał W. Wezyr, kazać ściąć lub udusić, a mienie jego skonfiskować — na mocy własnego tylko wyroku, dopóty to samo czuł się w prawie i poniekąd w obowiązku czynić tenże W. Wezyr względem własnych podwładnych, a ci wobec jeszcze niższych aż do kjaji lub mudira w obec raji, bo każdy z nich był cieniem cienia i pełnomocnikiem najwyższego władzcy (»dywan« w W. Porcie i »medżlisy« prowincyonalne stały się tylko ciałami doradczemi, nie zaś kontrolującemi lub rozstrzygającemi). Dla tego w Turcyi onych wieków bardziej niż gdzieindziej losy ludzi zależały od wartości moralnej i umysłowej władnących, bardziej niż gdzieindziej dzieje jej były dziejami jednostek i ich aktów, przy istnieniu z jednej strony niezmiennych przepisów szerjatu, a z drugiej powolnego wpływu postępowych idei wszechświata. Między absolutyzmem takiego Amurata III a Abdulhamida jużci jest różnica olbrzymia w formach i przejawach tego absolutyzmu. Dziś już niemożliwe byłoby jawne, legalne, oparte na fetwie muftego zgładzenie braci sułtańskich ze świata dla zabezpieczenia praw i spokoju panującemu, jak niemożliwa byłaby formuła dokumentów naszych, grożąca wywieszaniem popisowych przed wrotami ich domostw za niestawiennictwo. Skoro szerjat był miarodajnym obok woli sułtańskiej, skoro kady jako sędzia stał na straży wykonania tego szerjatu i zazazem onej woli z jednej strony, a z drugiej jako cień cienia boskiego, jako delegat chalifa administracyjny nie rezygnował z władzy absolutnej, zachodzić mogła kolizya w wykonaniu dowolnem administratora, opartem

na jego woli i wszechwładnem pełnomocnictwie, a niezmiennymi przepisami szerjatu i rozkazem danej chwili sułtańskim. W każdym więc wypadku poszczególnym usuwać musiał kolizyę chalif. Stąd napomnienia jego każdorazowe, zawarte w tytułach (»z szafarzy sprawiedliwości prawowiernym przedniejszemu... łaskami Opatrzności cieszącemu« i t. d.), stwierdzających wszechwładzę jego i powołanie stania na straży szerjatu i chalifatu, a z drugiej memento końcowe, grożące karami za ucisk lub niewykonanie danego rozkazu, zwalniające go jakoby na ten raz od owej wszechwładzy, a nakazujace poddanie się bezwarunkowo danemu zleceniu. W ten sposób początek i koniec każdego takiego fermanu wzajem siebie uzupełniają, odpowiadając w zupełności idei tkwiącej w chalifacie, wymogach szerjatu i absolutyzmie sułtańskim.

IV. Tekst dokumentów spolszczony.

I.

Sidżyl. 85 — str. 155.

Emirów dostojnych emirowi, z dostojników wysokich wielkiemu, mężowi pełnemu powagi, poważania, czci i wspaniałości, a godnemu obfitości łask najwyższych — bejlerbejowi Rumelii, Mehmedowi baszy — ku uwiecznieniu wielkości jego!

Mocą Najwyższego przedtem rozkazu Cesarskiego było zapowiedziane, aby po nadejściu onego, ku pomyślnemu dokonaniu przedsięwzięć wiosennej wyprawy cesarskiej, powołani i wyznaczeni ku niej z rzeczonej prowincyi mir-liwy, mir-ałaje i posiadacze zijametów i timarów byli odpowiednio przysposobieni i gotowi, ku czemu odnośne ogłoszenia i obwieszczenia pozostawiając komu innemu, zdążały też dane Tobie zlecenia i rozkaz cesarski.

Zgodnie z owym rozkazem Najwyższym, gdy czas wykonania zamierzonej wyprawy nadszedł, niniejszej chwili postanowieniem Najwyższem wydajemy nasz ferman Cesarski ku bezzwłocznemu i natychmiastowemu pogotowiu zupełnemu Dworu i urzędu Twego, ku uruchomieniu zdolnego i doborowego, rozrządzalnego, tudzież pod bronią zszeregowanego ludu, oraz rzeczonej prowincyi ałajbegów i posiadaczy timarów i zijametów na czas — da Bóg miłosierny — dnia ruzu chyzyr w sobotę na punkt zborny dla wszyst-

kich na polach Isakczy — ku zastosowaniu się i powolności Twojej względem (osoby i) zarządzeń (gwoli zwycięstw obdarzonego dostojeństwem) wodza naczelnego zwycięskich wojsk naszych, tego rządów ustawowych kierownika miłościwego i przewodnika wielkiego, wezyra naszego, Mehmeda baszy, — oby Bóg uwiecznił wielkość jego, ku dokonaniu usług Majestatowi Memu i ujawnieniu potęgi w wyprawie cesarskiej, podejmowanej w interesie wiary i państwa, a godnej honoru i chwały.

Polecam tedy, aby w sprawie tej, odpowiednio osnowie wielkiej powagi fermanu, tudzież dla rozpoczęcia wyprawy w czasie zamierzonym — w chwili nadejścia rozkazu Najwyższego, bezzwłocznie i natychmiast gorliwie i bezwzględnie dokonać całkowitego pogotowia Dworu i urzędu Twego, uruchomić zdolny, doborowy, tak rozrządzalny, jak pod bronią zszeregowany lud, tudzież ałajbegów i posiadaczy zijametów i timarów na punkt zborny w dzień — da Bóg miłosierny — ruzu chyzyr w sobotę na polach Isakczy, przy zastosowaniu się do zarządzeń odpowiednich Jego Dostojności Seraskiera, ku dokonaniu usług Majestatowi Memu, w interesie wiary i państwa, dla honoru i sławy cesarstwa podjętych.

Ani czas wskazany, ani gotowość urzędu Twego nie mają być zaniedbane. Gdyby zaś następnie wysłane do zbadania sprawy osoby bezstronne wyśledziły wojskowych, ukrywających się w domostwach swoich, nie tylko zostaliby takowi podczas pochodu naszego cesarskiego powieszeni u wrót własnych, a ich dochody służbowe oddane innym; ale i Ciebie samego, za zaniedbanie i opieszałość, do odpowiedzialności pociągnąć postanowiono. Wobec tego, wytężając baczność, pilność i czujność i w myśl niniejszego rozkazu Mego Najwyższego, na miejscach zgromadzeń publicznych i zborach ludowych czyniąc odpowiednie ogłoszenia i obwieszczenia, działaj tak, aby później ani ludzie Twoi, ani mieszkańcy nie mieli pozoru tłómaczenia się nieświadomością, ani też zastrzegania się brakiem wskazówek. To wiedzieć i godłu podniosłemu wiarę dać mają[1].

Dan w końcu miesiąca Sefer ül chair, roku tysiącznego dziewięćdziesiątego pierwszego w grodzie Konstantynopolu.

[1] T. j. niech uznają autentyczność fermanu według przyłożonego monogramu sułtańskiego czyli t. z. tugry.

II.

S. 85 — s. 204.

Z szafarzy sprawiedliwości prawowiernym przedniejszemu, sterownictwa wyznawców Boga jedynego wybitniejszemu, cnót i wiedzy rzetelnej źródłodawcy, nauk wysłańców bożych spadkobiercy, Wszechstworzeń Prawdy wieczystej wyrazicielowi, Opatrznością zapowiedzianych łask Najwyższych miłośnikowi, Jego Miłości kademu sofijskiemu, ku wzmożeniu cnót jego! Tudzież sławetnym sądownikom, źródłu cnót i doskonałości, kadym samokowskiemu, tatarbazardżyskiemu, etropolskiemu, dupnickiemu i egriderskiemu (krzywo-rzecznemu), ku pomnożeniu cnót ich! Oraz sławetnym, godnym dla innych naśladowania wzorom — intendantom miejscowym i serdarom jańczarskim i notablom kraju, mężom pracy, — ku pomnożeniu ich powagi!

Po nadejściu (niniejszego) Najwyższego reskryptu cesarskiego niech będzie wiadomo, jako dla amunicyi arsenału rządowego potrzebne są przybory żelazne, wyrobione na miejscu, a przygotowane zupełnie i całkowicie do rozrządzalności wysłanego komisarza (a mianowicie):

15.000	ryskali (zastupów) szańcowych .	po 500	dirhemów		sztuka
5.000	łopat	— 500	—		—
1.000	ryskali podkopowych Ferhada (dla min)	po $1^1/_2$	oka	wagi	szt.
1.000	rur ferhadowych	— $1^1/_2$	—	—	—
1.000	toporów jednosiecznych (jednolicowych)	— $1^1/_2$	—	—	—
500	toporów obosiecznych (dwulicowych)	— $1^1/_2$	—	—	—
30	kilofów (dźwigni)	— 15	—	—	—
20	— "	— 12	—	—	—
10	— z żelazem, razem 60 szt., każda	— 8	—	—	
10	taranów	— 8	—	sztuka	
10	—	— 7	—	—	
20	—	— 5	—	—	

(razem 40 sztuk taranów żelaza)

2.500	ok	bretnali (długich)	
3.000	—	gwoździ trawersowych	
6.000	—	—	do cienkich sztab
1.000	—	—	adryanopolsnich
2.300	—	—	zagorskich
2.200	—	—	łowczańskich

1.500 ok gwoździ deskowych
300 — — dłuższych.

Artykuły te, sporządzone w miejscowościach wspomnianych, mają być wręczone rzeczonemu komisarzowi, za rządowymi kwitami kuponowymi, znaczonymi i opatrzonymi pieczęcią, odpowiednio do odnośnych amunicyi, licząc po piętnaście akcze za 1 kilogram kosztów wyrobu.

Okrom tego ma się sporządzić:
10.000 podków dla koni po 14 akcze sztuka
10.000 podków dla mułów po 12 akcze sztuka
880.000 sztuk gwoździ rozmaitych do podkucia, po 1 akcze za każde 3 sztuki. Te trzy ostatnie artykuły sporządzić i przygotować macie za gotówkę za pośrednictwem komisarza dostarczonej.

A nadto zamówiwszy 300 kwintalów surowca (żelaza surowego) po 400 akcze 1 kwintal, w miarę wygotowania, wraz z pomienionymi przyborami amunicyi, odpowiednią z rąk komisarza gotówkę wręczając właścicielom (dostawcom), bez zwłoki dnia i godziny, całkowicie zlecenia komisarza spełnijcie, każdy z was dokładając pilności i starania, bez żadnych omówień, opóźnienia, zaniedbania, działając w myśl fermanu mojego.

Polecam tedy, abyście po otrzymaniu i ujawnieniu onego fermanu, wedle odnośnych zleceń moich, powyższą ilość żelaza dla arsenału pośpiesznie w miarę gotowości zakupując i resztę zamawiając, w zupełności oddając się zleconej usłudze, z pilnością i gorliwością, bez omówień i opieszałości, należycie działali, pieniądze z rąk komisarza otrzymane całkowicie wręczyli uprawnionym i interesem tej sprawy związanym osobom, bez wstrzymywania zapłaty nikomu.

To wiedzieć i godłu podniosłemu wiarę dać macie.

Dan 13 dnia miesiąca dżemazi-ül-ewwel roku 1092.

Wspaniałego Rozkazu Najwyższego odpis sporządził Stwórcy Najwyższego ubogi duchem Salich, kady miasta Samokowa, modlący przebaczenia.

Otrzymane dnia piątego miesiąca dżemazi ül-achyr roku 1092.

III.

S. 85 — s. 205.

Z szafarzy sprawiedliwości dla prawowiernych przedniejszym, sterownictwa wyznawców Boga jedynego wybitniejszym, cnót i wiedzy

rzetelnej źródłodawcom, wszechstworzeń prawdy wieczystej wyrazicielom, nauk proroków i wysłańców bożych spadkobiercom, Opatrznością zapowiedzianych łask najwyższych miłośnikom, Odryna, Płowdiwa i Sofii kadym — oby się wzmogły cnoty ich. Tudzież dawcy światła a biegłemu w Zakonie naibowi tekir-dagskiemu — oby się wzmogła wiedza jego! Oraz towarzyszy i kolegów przedmiotem dumy będącym ketchudom, jako też serdarom jańczarskim i biegłym w sprawach notablom kraju — oby się wzmogła ich powaga!

Po nadejściu (niniejszego) najwyższego reskryptu cesarskiego, niech będzie wiadomo, jako w myśl fermanu mego potrzeba: przygotować i wysłać teraz znaczniejszą ilość podwód wołowych dla przewiezienia amunicyi arsenału rządowego do twierdzy ujwarskiej, a mianowicie dostarczyć z kazy tekirdagskiej 170 podwód wołowych, opłacalnych z rąk komisarza po nadejściu onych z Tekirdagu do Odrynu, po 400 akcze za podwodę; również z kazy odryńskiej 170 podwód woł. za opłatą z rąk komisarza po nadejściu do Płowdiwa; dtto z kazy płowdiwskiej 170 p. w. za opł. kom. w Sofii; dtto z kazy sofijskiej 170 p. w. z opł. k. w Niszu — za każdym razem po 400 akcze i z waszej strony kadych, kjajów, serdarów i notablów kraju, jako rzeczoznawców (miejscowych), wspomniane wozy amunicyjne kazać naładować i z możliwym pospiechem wysłać, tudzież dowieść na każdą stacyę, przy wzajemnem współdziałaniu, bez zastrzeżeń, zwłoki i omówień.

Polecam tedy, po przybyciu wraz z komisarzem rozkazu mego, w myśl ujawnionej osnowy onego działając, w żaden sposób nie omieszkując i nie zwlekając, dla przetransportowania amunicyi arsenału rządowego wedle fermanu w podległych wam kazach, abyście celem wyekspedyowania wskazanej ilości podwód wołowych i uskutecznienia z rąk komisarza zapłaty właścicielom (tychże podwód), rozdzielili pomiędzy siebie (trudy) dostawy amunicyi z możliwym pośpiechem, bez zwłoki, ociągania się, opieszałości i niedbalstwa, pieniądze komu należy w zupełności wypłacili, bez ucisku i udręczenia rajjów.

To wiedzieć i godłu podniosłemu wiarę dać macie.

Dan d. 23 miesiąca dżemazi-ül-ewwel roku 1092 w grodzie Konstantynopolu.

Własnoręcznie otrzymane d. 8 miesiąca dżemazi ül achyr 1092 r.

IV.

S. 85 — s. 216.

Stanu sędziowskiego i hakimów chluby pełnym, cnót i doskonałości źródłodawcom, na przestrzeni między Rodosto a Belgradem urzędującym kadym — oby się wzmogły cnoty ich!

Po nadejściu Najwyższego reskryptu cesarskiego niech będzie wiadomo, jako dla transportowania i przewiezienia w myśl fermanu mego — amunicyi z arsenału rządowego do Belgradu, w miejscach po drodze niepewnych i niebezpiecznych potrzeba gwoli należytego jej strzeżenia i upilnowania, asystencyi przy niej i waszego wzajem należytego porozumienia się co do wyboru odpowiednich ludzi silnych, pewnych i zaufanych, zdolnych uchronić transport od zgub i zatraty, wielce się przytem — w myśl fermanu — strzegąc ucisku i uciemiężenia rajjów.

Polecam przeto, po ujawnieniu w tej sprawie rozkazu Najwyższego, w myśl onego postępując i dla skutecznego wyekspedyowania i dostarczenia na miejsce wskazane transportu, gdy takowy wejdzie w obręb kazy podległej juryzdykcyi któregokolwiek z Was, abyście po porozumieniu się wzajemnem nad doborem ludzi pewnych, silnych i zaufanych, mogących ustrzedz i zachować wspomnianą amunicyę arsenału rządowego od zaguby i roztrwonienia po drogach w miejscowościach niepewnych i niebezpiecznych, odpowiednio ich użyli, wystrzegając się przytem statecznie inkomodowania i uciskania rajjów.

To wiedzieć i godłu podniosłemu wiarę dać macie.

Dan d. 6 miesiąca redżeb-ül-miuredżdżeb roku 1092 w grodzie Konstantynopolu.

Otrzymano własnoręcznie d. 3 miesiąca szaban muazzam 1092.

V.

S. 85— s. 217.

Z szafarzy sprawiedliwości dla prawowiernych przedniejszym, sterownictwa wyznawców Boga jedynego wybitniejszym, cnót i wiedzy rzetelnej źródłodawcom, wszechstworzeń prawdy wieczystej wyrazicielom, nauk proroków i wysłańców bożych spadkobiercom, zapowiedzianemi przez Opatrzność łaskami najwyższemi cieszącym się kadym w Odrynie, Płowdiwie, Sofii i Belgradzie — oby się wzmo-

gły cnoty ich! Tudzież sądowników i sędziów wzorom, cnót i doskonałości źródłodawcom, kademu w Niszu i naibowi kazy Rodosto, oby się wzmogły cnoty ich obu! Oraz sławetnym, będącym przedmiotem chluby swych towarzyszy, kjajom miejscowym i serdarom jańczarskim i notablom kraju a znawcom spraw jego — oby się pomnożyła ich powaga!

Po nadejściu (niniejszego) Najwyższego reskryptu cesarskiego niech będzie wiadomo, jako dla pobranego teraz za fermanem moim z arsenału rządowego i przewiezienia z przystani w Rodosto do Belgradu 2.000 kwintalów prochu czarnego i 400 kwintalów kul, tudzież 100 kwint. lontów, razem 2.500 kw. amunicyi potrzeba 250 podwód, tudzież jednocześnie 10 podwód pod zapasy żywności i ładunek dla oddziału technikow artyleryi Wysokiego Dywanu — zatem w ogólnej ilości 260 wozów, przygotować i sporządzić, przy obciążeniu każdego wozu 10 kwintalami po 40 akcze kwintal i przy zapłacie podwodnikom gotówką z rąk komisarza:

260 podwód z kazy rodoskiej dla transportu z Rodosto do Odryna po 40 akcze za 1 kwintal na 4-dniówkę po 400 akcze;

260 podwód z kazy odryńskiej dla transportu z Odryna do Płowdiwa po 60 akcze za 1 kwintal na 7-dniówkę po 600 akcze;

260 podwód z kazy płowdiwskiej dla transportu z Płowdiwa do Sofii po 50 akcze za 1 kwintal na 6-dniówkę po 500 akcze;

260 podwód z kazy sofijskiej dla transportu z Sofii do Niszu po 40 akcze za 1 kwintal na 5-dniówkę po 400 akcze;

260 podwód z kazy niskiej dla transportu z Niszu do Belgradu za 1 kwintal na 10-dniówkę po 700 akcze.

Wspomnianą ilość prochu, kul i reszty amunicyi, każąc naładować i wedle powyższego rachunku uskuteczniając w zupełności zapłatę z rąk komisarza, dla przewiezienia do Belgradu i do wyładowania tamże każdy z was bacznie, bez zwłoki i opieszałości, bez udręczenia rajjów ma postąpić w myśl fermanu mego.

Polecam tedy, po nadejściu (wraz z komisarzem) rozkazu Najwyższego, zgodnie z osnową jego postępując, bez najmniejszej zwłoki i ociągania się w sposób wskazany, dla przewiezienia z Rodosto do Belgradu owej ilości kwintalów amunicyi arsenału rządowego, gdy takowa przybędzie na terytoryum podległej każdemu z was jurysdykcyi, obyście bez udręczenia rajjów uskutecznili właścicielom (podwód) oznaczoną wypłatę z rąk komisarza gotówką całkowicie

i w sposób sądowy [1], podwody rekwirując, naładowując i na miejsce przeznaczenia wysyłając; przyczem każdy z was, gorliwie a pilnie postępując, bez opieszałości i zwłoki, winien się wielce wystrzegać uciemiężenia rajjów.

To wiedzieć i godłu podniosłemu wiarę dać macie.

Dan d. 8 miesiąca redżeb-el-müredżdżeb r. 1092.

Zgodnie z oryginałem ... ubogi pisarz Mustafa Chyfzy, mołła... dzielnicy »Mahmuda baszy« w mieście Konstantynopolu.

Otrzymane własnoręcznie d. 29 m. Redżeb r. 1092.

VI

S. 7 — s. 16.

W sądownictwie i sędziowstwie sławnym, cnót i wyrazu prawdy źródłodawcom, na przestrzeni drogi między Belgradem a Ichtimanem urzędującym kadym, oby się wzmogły cnoty ich! Tudzież wśród towarzyszy i kolegów sławnym — w pomienionych kazach kjajom i serdarom jańczarskim, agom pałanek i dizdarom, i wilajetu przedstawicielom ludności a mężom pracy, oby się wzmogła powaga ich!

Po nadejściu podniosłego pisma Cesarskiego niech będzie wiadomo, jako z powodu wieści o pojawieniu się w różnych miejscach i przesmykach dziewiczych między Belgradem a Ichtimanem hajduków i rozbójników, zabiegających (podróżnym) po drogach, został dla ich wyśledzenia i wykrycia mianowany i wysłany w charakterze komisarza, z grona zwierzchników bostandżych ogrodów dworskich, godny wśród towarzyszy i kolegów naśladowania Redżeb, oby się wzmogła powaga jego. Wydanym więc zostaje ferman niniejszy w tym celu, abyście rzeczonemu komisarzowi okazali w drodze szerjatowej pomoc w wyśledzeniu i wykryciu hajduków i rozbójników, zabiegających po drogach, w wspomnianych miejscowościach, i bacznie a gorliwie ułatwili ich pojmanie, używając ku temu miejscowych po kazach martołosów, tudzież żołnierzy pałankowych i ludzi miejscowych.

Polecam tedy, po nadejściu i ujawnieniu nakazu świętego, działając w myśl onego, abyście wyżej rzeczeni wspomnianemu komisarzowi w drodze szerjatowej okazawszy współudział i pomoc

[1] T. j. notaryalnie.

w wyśledzeniu i wytropieniu w kazach waszych przebywających hajduków i przecinających drogi rozbójników, dla pojmania onych użyli martołosów kaz, żołnierzy pałankowych i zimmich miejscowych, a przytem wielce się strzegli opieszałości i zaniedbania, tudzież z okazyi danej kogokolwiekbądź z tego powodu niepokojenia i dręczenia.

To wiedzieć i godłu podniosłemu wiarę dać macie.

Dan w pierwszych dniach miesiąca dżemazi ül ewwel roku tysiącznego dziewięćdziesiątego czwartego w obozie na polu belgradzkiem.

Otrzymano własnorącznie w m. redżeb 1095 r.

VII.

S. 7— s. 11.

Z szafarzy sprawiedliwości prawowiernym przedniejszemu, sterownictwa wyznawców Boga jedynego wybitniejszemu, cnót i wiedzy rzetelnej źródłodawcy, wszechstworzeń prawdy wieczystej wyrazicielowi, nauk proroków i wysłańców bożych spadkobiercy, zapowiedzianemi przez Opatrzność łaskami najwyższemi cieszącemu się — Jego miłości kademu sofijskiemu, oby się wzmogły cnoty jego!

Po nadejściu najwyższego reskryptu cesarskiego niech będzie wiadomo (co następuje):

Z nadesłanego do cesarskiego obozu pisma zaopatrzonego pieczęcią przez przesławnego i miłościwego czynnego zwierzchnika czakyrdżych, którego chwała oby się uwieczniła, widoczna, jako mieszkańce wsi Filipowce — Mitre i Nikoła, tudzież inni z kazy rzeczonej, podług patentu najwyższego, wpisani w nowe rejestry cesarskie, są tam zarejestrowani jako dóbr nadwornych czakyrdżyjowie i jako tacy doroczny dobytek sokołów dostarczali dworowi naszemu (ku progom szczęśliwości naszej), w latach zaś braku dobytku zamieniali ekwiwalent jego, w myśl oddawnych zwyczajów i rozkazu najwyższego, odpowiednią daniną, składaną w ręce zwierzchniczego sokolniczego (dogandży basza), a chociaż płacąc przypadające na nich dżezije i ispendże, wyjęci byli z awaryzów Dywanu, podatków zwyczajnych i robocizny i jako zarejestrowani czakyrdżyjowie nie powinni byli być niepokojeni opłatami dżelbi-keszan'u, martołosowego, podkownego i kaftanowego, mimo to obecnie, oprócz tego, że bywają obciążani pomienionemi taksami, nadto mirmiranów, mirliwów ludzie, tudzież mütesselimowie, wojewodowie i inne

tłumy zwykłych napastników, ciągnąc drogą, zatrzymują się u nich i ściągając daremnie i bezpłatnie od nich jadło, paszę, owce, jagnięta, jęczmień, słomę, miód, masło i inne prowianty, wielce ich trapią i uciskają, przez co owi ani służby sokolej spełniać, ani odpowiedniego gniazdom sokolim ekwiwalentu dobytkowego składać urzędowi wraz z pomienionymi podatkami prawnymi nie są w stanie; co, jak wyżej wyjaśniwszy, wnieśli prośbę, aby przez wydanie rozkazu najwyższego w tej sprawie, poza spełnianiem właściwych im powinności i składaniem opłat, nie niepokojono i nie trapiono ich wymaganiami postronnemi i nie nakładano na nich awaryzów Dywanu, taks zwyczajnych i robocizny.

Niniejszem dla postąpienia w myśl ustaw rozkazuję i postanawiam:

Po nadejściu rozkazu najwyższego winieneś wejrzeć w tę sprawę, zali istotnie wyż wspomniani zarejestrowani są wraz z odpowiednim patentem najwyższym i w owym czasie oznaczeni tam jako czakyrdżyjowie dóbr nadwornych, bez obowiązku płacenia taks, któremi są objęci inni rajjowie z rubryk awaryzu i dżezije i czy również zgodnie z ustawą spełniali swą służbę (sokolą), oraz w latach niespełniania, przy braku gniazd sokolich, czy ekwiwalent odpowiedni daniną składali urzędującym sokolniczym należycie; a w takim razie nie dopuszczajcie do tego, aby mirmiranów i mirliwów ludzie, tudzież odkupnicy dochodów państwowych, wojewodowie i inne tłumy zwykłych napastników daremnie i bezpłatnie zabierając jadło, paszę, owce, jagnięta, jęczmień, słomę, miód, masło i inne zapasy, oraz wymuszając daniny zwane martołos akczesi i inne podatki, sprzeczne z przepisami szerjatu, kogokolwiekbądź w ten sposób trapili i uciskali i aby przez to pokrzywdzeni nie byli zniewoleni do ponowienia skarg podobnych.

To wiedzieć i godłu podniosłemu wiarę dać macie.

Dan d. 3 miesiąca dżemazi-ül-ewwel roku 1094 z obozu polnego belgradzkiego.

Otrzymany d. 3 m. dżemazi ul achyr r. 1094.

VIII.

S. 7 — s. 18.

Emirów dostojnych emirowi, Jego Wysokości znamienitych znamienitemu, powagą i poważaniem obdarzonemu, czci i wspaniałości Panu, Opatrzności łaskami najwyższemi cieszącemu się, arpałyku

sandżaku selefkijskiego posiadaczowi, Abd-ul-muminowi, oby się uwieczniło szczęście jego!

Po nadejściu reskryptu cesarskiego niech będzie wiadomo, że gdy rozgłosu zasłużonego przywódzca przesławny, kierownik powszechny i sterownik spraw ludów, wielki wezyr i wódz mój naczelny, Mustafa basza, oby się uwieczniła chwała jego, wraz ze zwycięską armią moją w dniu dwudziestym siódmym miesiąca dżemazi-ul-ula[1] z pól Zemunu ruszył na wyprawę cesarską, Wy, jako rzeczony wezyr mój, gdziekolwiekbądź Cię dojdzie rozkaz dostojny, odpowiednio onemu masz stamtąd do obozu cesarskiego pośpieszyć, a jednocześnie dołożywszy rychło pilności i starania, tych po drodze i po miastach żołnierzy i powołanych do służby żołnierskiej rzesz lewendzkich spotykanych, których wyżej wspomniany[2] przykładny i wzorowy z grona czauszów jańczarskich czausz Mustafa, oby się wzmogła powaga jego, wskaże, jako mających być wysłanymi i dostawionymi do obozu cesarskiego, wszelkiemi siłami gorliwie zatrzymać, związać, okuć i u podnóża tronu cesarskiego stawić. Ty wszakże z tego powodu po drogach, miastach i wsiach nie bawiąc i nie marudząc, masz oto ferman mój najwyższy do najrychlejszego i najspieszniejszego do obozu cesarskiego podążenia i z nim się połączenia, bez omieszkania i zaniedbania przepisów szerjatu.

Polecam tedy, po nadejściu i ujawnieniu najwyższego pełnej powagi fermanu mego, działając w myśl onego, Ty w charakterze rzeczonego mirimirana, w godzinie, w której otrzymasz rozkaz najwyższy gdziekolwiekbądź byś był, masz przebywających jawnie i tajnie po drogach i miastach żołnierzy tudzież te, które są powołane do służby żołnierskiej rzesze lewendów, za pośrednictwem wyznaczonego a wyżej wzmiankowanego komisarza wszystkich ściągnąć i wedle przeznaczenia do obozu cesarskiego wysłać; ociągających się zaś wybiegami, w powrozach i więzach do podnóża tronu kazać dostawić. Sam wszakże pod tym pretekstem, po drogach, miastach i wsiach nie bawiąc i nie marudząc, bez zwłoki dnia jednego jak najrychlej i najśpieszniej staraj się pilnie i gorliwie do obozu cesarskiego dotrzeć i tam się zjawić, przyczem zaniedbania, opieszałości, wyrządzania ucisku i udręczenia (ludzi) tudzież wykroczeń

[1] 25 maja 1683.

[2] Widocznie powołanie się na bujurułtę jednocześnie obok załączoną.

sprzecznych z szerjatem bacznie się wystrzegać masz, spełniając należycie zlecenia rozkazu najwyższego.

To wiedzieć i godłu cesarskiemu zaufanie okazać masz.

Dan na początku miesiąca dżemazi ul achyr roku tysiącznego dziewięćdziesiątego czwartego rozkazem na polu belgradzkiem.

Otrzymane własnoręcznie d. 18 m. redżeb 1094 r.

IX.

S. 7 — s. 19.

Biegłym w sprawach szerjatu, na przestrzeni drogi między Odrynem a Belgradem urzędującym kadym, oby się wzmogła cnota ich! Tudzież wzorowym wśród towarzyszy i kolegów w tychże kazach będącym serdarom jańczarskim i kjajom miejscowym i wojewodom, oby się wzmogła powaga ich!

Czyni się wiadomem, jako gdy ważną rzeczą jest, aby wyznaczeni na obecną wyprawę cesarską a przebywający jawnie i tajnie w miastach i wsiach waszych żołnierze i powołane do służby żołnierskiej rzesze lewendów zostali w myśl fermanu najwyższego ściągnięci i razem z nami udali się do obozu cesarskiego, przeto obecnie, byś usilnie wezwał przebywających w miastach i wsiach waszych jawnie i tajnie żołnierzy i powołane do służby żołnierskiej rzesze lewendów, do stawiennictwa w całkowitem pogotowiu w obozie naszym i wraz z nami udania się do obozu cesarskiego, wysyła się bujurułta niniejsza i wraz z nią z grona agów naszych przykładny i wzorowy..., oby się wzmogła powaga jego! Gdy takowy przybędzie, należy, abyście usilnie rozkazali przebywającym w miastach i wsiach waszych żołnierzom i powołanym do służby żołnierskiej rzeszom lewendów do stawienia się w obozie naszym i wraz z nami udania się do obozu cesarskiego. A jeśli wbrew rozkazowi znajdą się tacy, którzy dla udaremnienia onego uciekać sie zechcą do wybiegów, o zaszłem wraz z podaniem imion i rysopisu (opieszałych) przyszlij mi sprawozdanie, a krom tego nieposłusznych rozkazowi, w myśl fermanu najwyższego, powiązanych i skowanych stawić przed podnóże Tronu. Tak zgodnie z najwyższym fermanem działając, zakazuje się sprzecznego z tem postąpienia.

1094 r.

Otrzymane własnoręcznie d. 18 m. redżeb 1094 r.

X.

S. 7 — s. 17.

W sądownictwie i sędziowstwie sławnym, cnót i wyrazu prawdy źródłodawcom, w Jagodynie, Perakinie, Kruszewacu, Orsowie, Isfirliku [1], Brzeźniku, Niszu, Urkiubie, Sirisznika [2], Pirocie kadym, oby się wzmogły cnoty ich! Tudzież wśród kolegów i towarzyszy sławnym, w kazach waszych przebywającym kjajom i serdarom jańczarskim, i dizdarom pałankowym, i zabitom wiejskim, i notablom wilajetu, i mężom pracy, oby się wzmogła powaga ich!

Po nadejściu podniosłego pisma cesarskiego, niech będzie wiadomo, jako poprzednio gdy za rozkazem naszym świętym dla wyśledzenia i wytropienia hajduków i rozbójników na drogach publicznych wyznaczony komisarzem z grona zwierzchników bostandżych ogrodów dworskich, godny wśród towarzyszy i kolegów naśladowania Redżeb, oby się wzmogła powaga jego, dowiedział się był o obecności w różnych miejscowościach kaz waszych, hajduków i rozbójników po drogach publicznych, gwoli tego zażądał przeciw nim ludzi, a mianowicie martołosów kaz i żołnierzy z warowni tudzież miejscowych (wieśniaków), wyście powiadali, że w obrębie granic waszych niema onych (złoczyńców), a wskutek takiego niedbalstwa i lekkomyślności, rozruchy hajduckie i rozbójnicze wedle otrzymanych wiadomości wciąż trwają, przeto obecnie wydany zostaje ferman niniejszy, aby gdziekolwiekbądź się okażą onego rodzaju zbójowie, wystąpić przeciw nim i wyłowić ich na każdy sposób, przy pomocy wspomnianego komisarza, używając ku temu w drodze szerjackiej martołosów, żołnierzy z warowni i ludzi miejscowych, a to przy największej pilności i gorliwości waszej, bez zwłoki, omieszkania, opieszałości i zaniedbania, oraz bez tłumaczenia się pretekstem, że »takowych złoczyńców niema w granicach naszych«; a jednocześnie sprzecznych z szerjatem ucisków i udręczeń nikomu nie wyrządzać, tudzież pod pozorem usług bacznie unikać nadużywania mienia biednych rajjów.

Polecam tedy, po nadejściu i ujawnieniu tego wysokiej powagi fermanu mego, działając w myśl onego, abyście przy pomocy wspomnianego komisarza powziąwszy wiadomość o przebywaniu w ka-

[1] Dawniej kaza, siedziba władz powiatowych, dziś wieś w Widdyńskiem.
[2] W Radomirskiem w Bułgaryi.

zach waszych i po różnych miejscach hajduków i rozbójników, przecinających drogi, przygotowali i wyprawili przeciw nim, w drodze szerjatowej, martołosów, i żołnierzy z warowni, i ludzi miejscowych dla wyłowienia onych na każdy sposób, ku czemu dokładając pilności i starania, wielce się strzedz i unikać macie zaniedbania i opieszałości, tudzież tłumaczenia się nieobecnością złoczyńców w granicach waszych, oraz sprzecznego z szerjatem nękania i uciskania kogokolwiekbądź i pod pozorem (usług w tej sprawie) nadużywania mienia biednych rajjów, a natomiast wykonać i spełnić osnowę nakazu świętego.

To wiedzieć i godłu podniosłemu wiarę dać macie.

Dan w środku miesiąca dżemazi ul achyr 1094 r. z obozu polnego belgradzkiego.

Otrzymane własnoręcznie 5 redżeb 1094 r.

XI.

S. 7 — s. 22.

Z szafarzy sprawiedliwości dla prawowiernych przedniejszym, w sterownictwie wyznawców Boga jedynego wybitniejszym, cnoty i wiedzy rzetelnej źródłodawcom, wszechstworzeń prawdy wieczystej wyrazicielom, nauk proroków i wysłańców bożych spadkobiercom, Opatrzności łaskami najwyższemi cieszącym się, płowdiwskiemu i sofijskiemu kadym, oby się wzmogły cnoty ich obu! Tudzież przykładnemu w cnotach i sądownictwie, cnoty i wyrazu prawdy źródłodawcy, jego miłości kademu tatarbazardżyskiemu, oby się wzmogła cnota jego!

Po nadejściu reskryptu cesarskiego niech będzie wiadomo, jako godny naśladowania wśród pochwalnych i wspaniałomyślnych — rzeczywisty kuchni cesarskiej intendant Mehmed, oby się wzmogła chwała jego, przedłożywszy u strzemienia mego cesarskiego sprawę istnienia obecnie w Płowdiwie w zawiadowstwie tamtejszem dla potrzeb ognisk kuchni cesarskiej, a z budżetu tysiącznego dziewięćdziesiąt trzeciego [1] roku, piętnastu tysięcy kile ryżu, celem spiesznego przewiezienia tegoż do Belgradu, prosi o wydanie nakazu wysokiego dla zarekwirowania dostatecznej a potrzebnej ilości wozów wołowych z kaz płowdiwskiej, sofijskiej i tatarbazardżyskiej, przy na-

[1] = 1682 ery chrz.

ładowaniu w Płowdiwie każdego wozu pięćdziesięciu kilėmi ryżu, a za opłatą po piętnaście groszy od wozu.

Zgodnie z tem wydaje się niniejszy ferman mój najwyższy dla zarekwirowania z wymienionych kaz dostatecznej ilości wozów wołowych za opłatą z kasy cesarskiej po piętnaście groszy od wozu, tudzież pobrania (rzeczonego zapasu ryżu), i naładowania (nim podwód) i doręczenia osobom wyznaczonym, przy starannem unikaniu czynienia bodaj najmniejszej (komukolwiekbądź) a sprzecznej z szeriatem krzywdy.

Polecam tedy, po nadejściu i ujawnieniu nakazu wysokiego, działając w myśl onego, abyście dla przewiezienia do Belgradu piętnastu tysięcy kile ryżu, znajdującego się obecnie w Płowdiwie, ze wspomnianych kaz, za opłatą ze strony wspomnianego wyżej intendanta, dostateczną a potrzebną ilość wozów wołowych spiesznie a zgodnie z szerjatem dostarczyć, po piętnaście groszy od wozu, oraz wyznaczonemu do odebrania i przyjęcia (zapasu, takowy) doręczyć kazali, przyczem zwłoki i opóźnienia, zaniedbania i opieszałości, tudzież skrzywdzenia kogokolwiekbądź i nieopłacenia w całości starannie unikając.

To wiedzieć i godłu podniosłemu wiarę dać macie.

Dan dnia czternastego miesiąca szaban el muazam roku tysiącznego dziewięćdziesiątego czwartego z obozu polnego belgradzkiego.

Otrzymane własnoręcznie d. 27 m. szaban el muazam 1094 r

XII.

S. 7 — s. 88.

Mieszkaniec miasta Sofii, posiadacz pisma niniejszego, filar sławetnych i miłościwych, Husein aga, syn Ibrahima agi, stanąwszy przed trybunałem, w te słowa przedłożył i wyłuszczył podanie swoje: »Wali miasta tego, jako szehid poległy przy oblężeniu Wiednia, Jaśnie Wielmożny ś. p. Hasan basza, udając się na wyprawę cesarską, zostawił mi (w depozycie) swoją pannę pokojową, imieniem Fagfur. Obecnie po śmierci baszy, skoro rzeczona panna pokojowa Fagfur potrzebuje utrzymania i przyodziewy, pragnę sądowego dla niej wyznaczenia i określenia dostatecznie odpowiedniej kwoty alimentacyjnej na rachunek odnośnego spadku po zmarłym«.

Wysłuchawszy tej sprawy Prześwietny Sąd w osobie hakima szafarza błogości i dóbr wieczystych, w tym przybytku zgody, przy-

chyla się do życzeń i prośby rzeczonego Huseina agi i aktem niniejszym wyznaczając mu na alimentacyę cytowanej panny Fagfur, t. j. na jej utrzymanie i przyodziewę po piętnaście akcze dziennie, począwszy od daty dokumentu niniejszego, upoważnia go do wydatkowania tej kwoty na rachunek spadkobierców zmarłego ś. p. Jaśnie Wielmożnego Hasana baszy (intabulując ją w ten sposób na ich spadku) z tem, że w razie potrzeby wolno mu (na powyższy cel i rachunek) zaciągnąć pożyczkę, a w chwili pomyślnej (zrealizowania spadku) zwrócić się ku spadkobiercom (po zrealizowanie swej należności), co się z podaniem proszącego wciąga do ksiąg ostatniego dnia miesiąca szaban ul muazam roku tysiącznego dziewięćdziesiątego czwartego.

Świadkowie sprawy:
Mehmed efendi, registrator,
JW. Ibrahim, besze-tabi efendi, czokadar,
Abdułła czelebi, siodlarz,
Drugi Mehmed, woźny
i inni z kazy.

XIII.

S. 7 — s. 88.

Mieszkaniec miasta Sofii, ze sławetnych przykładny i wzorowy, Husein aga, syn Ibrahima agi, z dokumentem w ręku stanąwszy przed medżlisem szerjackim, temi słowy przedłożył i wyłuszczył życzenia swoje:

»Wali miasta tego, jako szehid poległy przy oblężeniu Wiednia, Jaśnie Wielmożny ś. p. Hasan basza, udając się na wyprawę cesarską, zostawił mi (w depozycie) swoją pannę pokojową, imieniem Goncze, córkę Abdułły. Obecnie po śmierci baszy, dostojnie rzeczonego, skoro wspomniana panna służąca Goncze potrzebuje utrzymania i przyodziewy, pragnę sądowego (według szerjatu) dla niej wyznaczenia i określenia dostatecznie odpowiedniej kwoty alimentacyjnej dla potrzeb jej utrzymania i przyodziewy na rachunek spadkobierców dziedzictwa nieboszczyka wspomnianego Hasana baszy«.

Wysłuchawszy tej sprawy, prześwietny sąd w osobie hakima, szafarza błogości i dóbr wieczystych (rajskich) w tym przybytku zgody, przychyla się do życzeń i prośby rzeczonego Huseina agi i aktem niniejszym wyznaczając mu na alimentacyę podanej panny Goncze, t. j. na jej potrzeby niezbędne po piętnaście akcze dziennie,

począwszy od daty dokumentu niniejszego upoważnia go do wydatkowania tej kwoty na rachunek spadkobierców zmarłego ś. p. Jaśnie Wielmożnego Hasana baszy (intabulując ją w ten sposób na ich spadku) z tem, że w razie potrzeby wolno mu (na powyższy cel i rachunek) zaciągać pożyczkę, a w chwili pomyślnej (zrealizowania spadku) zwrócić się ku spadkobiercom (po zrealizowanie swej należności), co się z podaniem proszącego wciąga do ksiąg ostatniego dnia miesiąca szaban-ul-muazam roku tysiącznego dziewięćdziesiątego czwartego. Świadkowie sprawy ci sami (co poprzednio)

XIV.

S. 7 — s. 33.

Sławnym w sądownictwie i sędziowstwie, cnót i wyrazu prawdy źródłodawcom, na przestrzeni drogi z Belgradu do Płowdiwa urzędującym kadym, oby się wzmogły cnoty ich! Tudzież sławnym wśród towarzyszy i kolegów w wspomnianych kazach przebywającym kjajom ziemskim i serdarom jańczarskim i innym mężom pracy, oby się wzmogła powaga ich!

Po nadejściu podniosłego komunikatu cesarskiego, niech będzie wiadomo, jako ferman mój najwyższy wydany zostaje obecnie w tym celu, abyście, skóro rzeczy haremu mego cesarskiego przybędą w obręb podległych wam kaz, w odpowiedniem je miejscu lokowali, w nocy przy nich stróżów stawiali i w razie potrzeby podwód wołowych dla przewiezienia dostarczali, przekazując i doręczając jeden drugiemu transport w bezpieczeństwie, tak aby doszedł miejsca przeznaczenia.

Polecam tedy, po nadejściu i ujawnieniu w tej sprawie nakazu mego, działając w myśl onego, abyście rzeczy haremu mego cesarskiego, gdy przybędą na terytorya podległych wam kaz, umieszczali je w lokalach odpowiednich, w nocy przy nich stróżów stawiali, a w potrzebnych razach podwody wołowe ściągnąć i przygotować kazali, przekazując i doręczając bezpiecznie transport jeden drugiemu, tak aby doszedł miejsca przeznaczenia; przyczem wielce się strzedz macie zwłoki i opóźnienia, zaniedbania i opieszałości i wyrządzenia komukolwiekbądź sprzecznego z szerjatem ucisku i udręczenia.

To wiedzieć i godłu podniosłemu wiarę dać macie.

Dan pierwszych dni miesiąca szewwal ül mükerrem roku tysiącznego dziewięćdziesiątego czwartego z obozu polnego belgradzkiego.

Otrzymano własnoręcznie d. 23 szewwal ül mükerrem 1094 r.

XV.

S. 7 — s. 32.

Przesławnych i przezacnych chlubie, chwałę i wspaniałomyślność skupiającemu, Władcy Przedwiecznego łaskami Najwyższemi cieszącemu się Ismailowi, Wielkiemu bostandżemu (Ogrodniczemu) odryńskiemu, oby się uwieczniła chwała jego! Tudzież sławnym w sądownictwie i sędziowstwie, cnót i wyrazu prawdy źródłodawcom, na przestrzeni drogi z Belgradu do Płowdiwa urzędującym kadym, oby się wzmogła cnota ich! Oraz sławnym wśród kolegów i towarzyszy kjajom ziemskim i serdarom jańczarskim i notablom kraju — mężom pracy, oby się wzmogła powaga ich!

Po nadejściu podniosłego komunikatu cesarskiego niech będzie wiadomo, jako gdy za łaską Boga Wszechmocnego postanowiony jest teraz nieodzownie wyjazd cesarski z Belgradu, a potrzebne z tego powodu koniecznie jest przejrzenie i naprawienie drogi między Belgradem a Płowdiwem, tudzież gdy Tobie, jako Wielkiemu Ogrodniczemu, którego chwała oby się uwieczniła w zupełności — poruczono, abyś bez żałowania jakiegobądź trudu — po zbadaniu — za pośrednictwem kadego i przedniejszych przedstawicieli kraju — będących po drodze przejść i przepraw mostowych, potrzebujące naprawy mosty należycie poprawić, a wymagające odnowienia miejsca odnowić w miarę potrzeby, zburzone zaś zupełnie po dawniejszem przejściu armii islamskiej wznowić, gdzieindziej zaś potrzebujące zasypania łożyska takowe uskutecznić kazał, przy użyciu całkowitej gorliwości do zupełnego wykonania poruczonego zadania, wydaje się przeto obecnie ferman mój, ażebyś ze swej strony z grona mogących powyższe roboty wykonać majstra zastępu ogrodniczego w Odrynie przedniejszego powołał i do całkowitego wykonania służby rychło starania dołożył. Wy zaś, kadowie i inni mężowie pracy, dla naprawy mostów i postawienia w razie potrzeby nowych — niezbędnych cieśli i robotników, tudzież drzewa i gwoździ i innego materyału, za całkowitą opłatą skarbową z rąk wyznaczonego komisarza, winniście przygotować i dostarczyć, dokładając każdy z was starannej ku temu gorliwości, a opóźnienia i zwłoki, zaniedbania i opieszałości unikając.

Polecam — po nadejściu nakazu Wysokiego i przybyciu z ogrodniczej Odrynu rzeszy majstrów, chwały towarzyszy, majstra Ibrahima, działając w myśl ujawnionego rozkazu mego, Wy, kadowie

i inni mężowie pracy, abyście po drogach każdej z podległych wam kaz potrzebujące poprawienia mosty poprawić, inne zaś w tych lub owych miejscowościach wymagające odnowienia — po zbadaniu z pomocą waszą wspólną, w miarę potrzeby odnowić, a po dawniejszem przejściu wojsk islamu całkowicie zburzone — wznieść nowe w całości, wreszcie dla dostatecznego gdzie potrzeba zasypania łożysk — niezbędnych robotników najemnych i cieśli, tudzież drzewa, gwoździ i innego materyału — wedle dawnego zwyczaju za opłatą skarbową z rąk wyznaczonego komisarza uiszczając takową całkowicie posiadaczom onego, przygotować kazali, przy należnej pilności każdego z was i po spiesznem przygotowaniu w sposób wskazany, przy współdziałaniu rzeczonego komisarza, potrzebne poprawki i odnowienia, ku większej chwale i gorliwości, należycie a sumiennie wykonali. A jeśli odpowiednio fermanowi na znajdujących się po drodze mostach — dla braku naprawki, odnowień etc., na przejściach i przeprawach okaże się, broń Boże, prawdopodobieństwo przeszkód i trudności w komunikacyi, musicie wiedzieć, że bez dania posłuchu cesarskiego tłómaczeniu się i odpowiedzi waszej, na samo zażalenie na was komisarza w tej sprawie, do zasłużonej odpowiedzialności pociągnięci zostaniecie. Ty zaś, komisarzu rzeczony, zgodnie z przeznaczeniem swojem — pieniędzy na drzewo, gwoździe i inny materyał, potrzebny do naprawy i możliwej nowej budowy mostów utajenia, zwyczajnej właścicielom zapłaty całkowitej odmówienia, przez propozycyę bezpłatnej (roboty), zwłoki sprowadzenia, bodaj szeląga komukolwiekbądź utajenia, sprzecznego z szeriatem uciskania ludzi, lub też pobierania i pozwalania na pobieranie bodaj szeląga lub okruszyny mienia — wielce się strzeżcie.

To wiedzieć i godłu podniosłemu wiarę dać macie. Dan dnia trzeciego, miesiąca szewwal ül mükerrem, roku tysiącznego dziewięćdziesiątego czwartego.

Z obozu polnego belgradzkiego.

Otrzymane własnoręcznie d. 19 Szewwala 1094 r.

XVI.

S. 7 — s. 23.

Sławnym w sądownictwie i sędziowstwie, cnót i wyrazu prawdy źródłodawcom, na przestrzeni drogi od Belgradu do Płowdiwa urzędujacym kadym — oby się wzmogły cnoty ich!

Po nadejściu komunikatu cesarskiego niech będzie wiadomo, jako zdecydowana i postanowiona jest z łaski Boga Wszechmocnego podróż cesarska z Belgradu i gwoli tego dla potrzeb osoby mojej kur i kurcząt dostarczenia okazała się potrzeba istotna, przeto niniejszem wydaje się ferman mój w tym celu, aby po cenach bieżących, urzędowo określonych, a za opłatą właścicielom z rąk komisarza, na każdej stacyi pięćset sztuk kur i kurcząt najspieszniej ściągnięto i przygotowano.

Polecam tedy: po nadejściu i ujawnieniu nakazu wysokiego, w myśl onego działając w tej sprawie, abyście na każdej stacyi dla potrzeb moich wedle fermanu, pięćset sztuk kur i kurcząt po cenach bieżących, z urzędu ustanowionych, a za pobraniem z rąk komisarza kwoty przeznaczonej przez głównego taukczy baszego — przysposobić i przygotować kazali, tak aby przed przybyciem Dworu na stacye było wszystko w pogotowiu — każdy z was oto starać się powinien, wielce unikając zaniedbania i opieszałości, tudzież przy opłacie należnej ukrywania czegokolwiekbądź.

To wiedzieć i godłu najwyższemu zaufanie okazać macie.

Dan dnia szóstego miesiąca szewwel iil miikeren roku tysiącznego dziewięćdziesiątego czwartego nakazem na polu belgradzkiem.

Otrzymano własnoręcznie d. 19 Szewwal iil mükerrem 1094 r.

XVII.

S. 7 — s. 25.

W sądownictwie i sędziowstwie naśladowania godnemu, cnoty i wyrazu prawdy źródłodawcy, Jego Miłości kademu w Petryczu, oby się wzmogły cnoty jego! Tudzież sławnym wśród towarzyszy i kolegów notablom kraju — mężom pracy — oby się wzmogła powaga ich!

Po nadejściu komunikatu cesarskiego niech będzie wiadomo, jako za łaską Boga Wszechmocnego postanowiono i zdecydowano ruszyć teraz pochodem cesarskim z Belgradu, i gdy przeto ważną i potrzebną jest rzeczą przygotowanie prowiantu na stacyach, wydaje się więc ferman niniejszy, ażebyś za wysłaną teraz gotówką z rzeczonej kazy dziesięć tysięcy kile jęczmienia — po dwadzieścia pięć akcze za 1 kile stambulskie z dostawą, trzysta kile mąki po czterdzierci akcze kile, pięćdziesiąt fur paszy po sto dwadzieścia pięć akcze fura, tysiąc pięćset kwintalów słomy — po piętnaście akcze

kwintal, dwieście pięćdziesiąt fur drzewa po sześćdziesiąt akcze fura, jak najrychlej przygotował, na stacyę sofijską przewieść kazał, intendentowi stacyjnemu, do odebrania wyznaczonemu, doręczył za pokwitowaniem i nareszcie wciągnąwszy rachunek do rejestrów odnośnych (podatkowych) — należycie z całego zadania się wywiązał.

Polecam tedy — po nadejściu i ujawnieniu nakazu wysokiego w tej sprawie, działając w myśl onego, bez najmniejszej zwłoki i omieszkania, ażebyście za wysłaną gotówkę, fermanem wskazaną, ową ilość prowiantu, do złożenia którego muszą być pociągnięci w jednakiej mierze wszyscy — tak opodatkowani jak nieopodatkowani, wedle ich możności, jak najrychlej ściągnęli i przygotowali, na stacyę sofijską zwieść kazali i intendantowi, do odebrania takowej wyznaczonemu, za pokwitowaniem doręczyli, a wciągając rachunek do rejestrów odnośnych (podatkowych), tak całą sprawą pokierowali, iżby nikomu nie dano powodu do wybiegów i tłómaczenia się rzekomem zwolnieniem od opodatkowania. Ty, kady i wy, notablowie kraju, pomnijcie, że gdyby na stacyi wspomnianej nie zastano (wczas) ściągniętego i przygotowanego prowiantu, mitręgi stąd powstałej za sprawców uznani, bez dania tłómaczeniu się waszemu żadnego posłuchu cesarskiego, karze zasłużonej ulegniecie. Postarajcie się więc wszelkiej zwłoki i omieszkania, niedbalstwa i opieszałości, a przy wypłacie wedle rachunku wskazanego, wszelkiego sprzecznego z szerjatem ucisku i udręczenia — usilnie unikać.

To wiedzieć i godłu podniosłemu wiarę dać macie.

Dan dnia... 1094 r.

Otrzymane własnoręcznie d. 10 m. szewwal-ül-mükerrem 1094 r. Kaza Petricz, liwa Kostendil:

jęczmienia kile 3000, mąki kile 300, siana fur 50, drzewa (na opał) fur 250.

XVIII.

S. 7 — s. 30.

Sławnym w sądownictwie i sędziowstwie, cnót i wyrazu prawdy źródłodawcom, na przestrzeni drogi od Belgradu do Płowdiwa urzędującym kadym, oby się wzmogły cnoty ich! Tudzież sławnym wśród kolegów i towarzyszy notablom kraju, mężom pracy, oby się wzmogła powaga ich!

Po nadejściu Wysokiego Komunikatu cesarskiego niech będzie

wiadomo, jako gdy za łaską Boga Wszechmocnego postanowioną i zdecydowaną jest rzeczą wyjazd cesarski z Belgradu, a przeto dla pomieszczenia (namiotowego) mego cesarskiego na każdej stacyi piętnaście tysięcy sztuk kołków, sto sztuk młotków, sto sztuk widełek, trzy kwintale skałek (sosnowych) i dwie fury słomy potrzeba koniecznie, wydaje się więc ferman mój niniejszy w tym celu, abyście nieodzownie bez zwłoki i omieszkania wspomniane przyrządy natychmiast przygotowali i jak najrychlej na miejsca stacyjne zwieźli i dostarczyli, w czem każdy z was działając gorliwie, ma się strzedz zaniedbania.

Polecam tedy — po nadejściu i ujawnieniu w tej sprawie nakazu wysokiego, działając w myśl onego, abyście nieodzownie, bez zwłoki i omieszkania, — dla namiotu mego cesarskiego piętnaście tysięcy sztuk kołków, sto młotków, sto widełek, trzy kwintale skałek (łuczywa) i dwie fury słomy spiesznie na każdej stacyi przygotować i tam natychmiast zwieść i dostarczyć kazali; przy czem każdy z was dokładając największej pilności, ma wszelkiej zwłoki i omieszkania, niedbalstwa i opieszałości tudzież pod tym pozorem od kogokolwiekbądź wymuszania bodaj akcze lub okruszyny rzeczy (daremnej) starannie unikać.

To wiedzieć i godłu podniosłemu wiarę dać macie. Dan dnia ósmego, miesiąca szewwal-ül-mükerrem roku tysiącznego dziewięćdziesiątego czwartego.

Z obozu polnego belgradzkiego.

Otrzymane własnoręcznie d. 12 Szewwala 1094.

XIX.

S. 7. — s. 37.

Sławnym w sądownictwie i sędziowstwie, cnót i wyrazu prawdy źródłodawcom — kademu w Niszu i... kadym, oby się wzmogły cnoty ich! Tudzież sławnym wśród towarzyszy i kolegów — do wypieku chleba wyznaczonemu Mehmedowi czauszowi, oraz przedniejszym przedstawicielom ludności krajowej — mężom pracy!

Po nadejściu dostojnego komunikatu cesarskiego — niech będzie wiadomo, jako z powodu poważnej potrzeby przygotowania w dostatecznej mierze na każdej stacyi chleba dla wojska islamowego, dezygnowanego ku strzemieniu memu cesarskiemu podczas podróży mej cesarskiej z Belgradu, zadecydowanej nieodwołalnie —

był poprzednio wydany ferman mój, ażeby dla stacyi w Niszu z zakupić się mającej poprzednio wedle nakazu mego mąki, licząc z każdego jej kile stambulskiego po pięćdziesiąt sześć bułek chleba, każda bułka po pół oka wagi, razem tysiąc pięćset bułek chleba, a znów z każdego kile stambulskiego mąki po sześćdziesiąt sześć bułek, każda bułka po sto sześćdziesiąt sześć dramów wagi — razem dziewięć tysięcy pięćset bułek, czyli w ogóle jedenaście tysięcy bułek wypiec. Gdy wszakże przedtem z powodu potrzeby zatrzymania się jeszcze dzień jeden na stacyi wyżej wspomnianej — okazuje się konieczność wypieku nadto jedenastu tysięcy bułek chleba, a więc sporządzenia i przygotowania takowych przez was na dziesięć dni przed przybyciem naszem na ową stacyę, przeto wydany zostaje niniejszy mój ferman w tym celu, ażebyście wy, kadowie, i ty do pieczywa wyznaczony komisarzu, za wypiek nakazanego dwudziestu dwóch tysięcy bułek chleba z mąki, dostarczyć się mającej ze skarbu, płacąc wedle dawnych postanowień administracyjnych po dwadzieścia cztery akcze od każdego kile wydajności, w razie zaś niedostarczenia przez skarb mąki — jedenaście tysięcy para skarbowych wydając — wedle rachuby 1 para za każdą parę bułek — prowizyę z kaz waszych sprowadzić i powyższą ilość chleba w odpowiednich a blisko położonych wskazanej stacyi miejscowościach wypiec kazali, przy czem każdy z was ma starannie unikać zwłoki i omieszkania, a dokładać największej pilności.

Polecam tedy — po nadejściu nakazu Wysokiego i ujawnieniu go w tej sprawie, działając w myśl onego, przeznaczoną dla stacyi powyższej dwudziestu dwóch tysięcy bułek chleba ilości, z mąki skarbowej, wedle normy dotychczasowej za opłatą również skarbową po dwadzieścia cztery akcze z każdego kile wypieku, a w razie niedostarczenia mąki skarbowej (za każdą parę bułek 1 para licząc) — za opłatą ze skarbu jedenastu tysięcy para — owe dwadzieścia dwa tysiące bułek chleba w miejscowościach odpowiednich a bliskich stacyi powyższej wypiec i na trzy dni naprzód tamże zwieść gotowe kazali; przy czem każdy z was ma dołożyć największej pilności, a unikać starannie zaniedbania i opieszałości; bo gdyby nakazane zamówienie wczas nie zostało wykonane i z tego powodu stalibyście się winni poszkodowania wojska islamu na stacyi wskazanej, wiedźcie, że bez dania posłuchu waszemu tłómaczeniu się i odpowiedzi, surowej a zasłużonej karze ulegniecie.

To wiedzieć i godłu podniosłemu wiarę dać macie. Dan dnia

ósmego miesiąca szewwal ül mükeren roku tysiącznego dziewięćdziesiątego czwartego.

Otrzymane własnoręcznie d. 28 miesiąca szewwel ül mükeren 1094 r.

XX.

S. 7 — s. 38.

Na przestrzeni drogi od Belgradu do Płowdiwa urzędującym panom kadym i w ogóle przedniejszym kraju, mężom pracy!

Ze względu na potrzebę doświadczonych i znających drogi czterdziestu od stacyi do stacyi przewodników dla wojska cesarskiego, za łaską Ałłacha Wszechmocnego udającego się... do Płowdiwa, wydaje się bujurułta niniejsza w tym celu, ażebyście, za wiedzą wyznaczonego czausza kułauzów, na każdej stacyi po czterdziestu ludzi sprawnych i dobranych, rozgarniętych a świadomych drogi na przewodników wybrali i ściągnęli, tudzież wspomnianemu czauszowi kułauzów oddali do rozporządzenia; przy czem usilnie unikać macie tego, aby pod owym pretekstem dopuszczano się zdzierstwa i sprzecznego z szerjatem udręczenia rajjów.

D. 17 szewwal ül mükerrem 1094 r.

XXI.

S. 7 — s. 38.

Sławnym w sądownictwie i sędziowstwie, cnót i wyrazu prawdy źródłodawcom, na przestrzeni drogi między pałanką »Hasanbasza« a Płowdiwem urzędującym kadym, oby się wzmogła cnota ich! Tudzież sławnym wśród kolegów i towarzyszy przedniejszym przedstawicielom ludności krajowej — mężom pracy, oby się wzmogła powaga ich!

Po nadejściu podniosłego komunikatu cesarskiego niech będzie wiadomo, że gdy obecnie dla podwód haremu mego cesarskiego na drogach niektórych miejscowości błotnistych potrzebne są godne bawoły, przeto wydany zostaje ferman mój w tym celu, abyście przy współdziałaniu odryńskiego Wielkiego Ogrodniczego — przesławnych i przezacnych chluby — oby się uwieczniła chwała jego i za całkowitą z rąk jego właścicielom bawołów zapłatą, tychże okrągło z każdej kazy po dwadzieścia par godnych a silnych dostarczyć ka-

zali, wystrzegając się przytem kogokolwiekbądź sprzecznego z szeriatem uciskania.

Polecam tedy — po nadejściu i ujawnieniu wysokiego nakazu mego w tej sprawie, działając w myśl onego, abyście dla podwód haremu mego cesarskiego po drogach w różnych miejscowościach błotnistych, gwoli koniecznej potrzeby przygotowania godnych ku temu bawołów, przy współdziałaniu wspomnianego wyżej odryńskiego Wielkiego Ogrodniczego i za całkowitą z rąk jego wypłatą skarbową właścicielom, z każdej kazy w okrągłej liczbie po dwadzieścia par godnych a silnych bawołów ściągnąć i do posługi zażyć kazali, przy czem opieszałości i zaniedbania, oraz pod tym pretekstem kogokolwiekbądź sprzecznego z szeriatem uciskania wielce się wystrzegając.

To wiedzieć i godłu podniosłemu wiarę dać macie.

Dan dnia dziewiętnastego miesiąca szewwala roku tysiącznego dziewięćdziesiątego czwartego.

Otrzymane własnoręcznie d. 4 zilka'de 1094 r.

XXII.

S. 7 — s. 51.

Z szafarzy sprawiedliwości prawowiernym przedniejszemu, sterownictwa wyznawców Boga jedynego wybitniejszemu, cnoty i wiedzy rzetelnej źródłodawcy, nauk proroków i wysłańców bożych spadkobiercy, wszech stworzeń prawdy wieczystej wyrazicielowi, opatrznością zapowiedzianych łask najwyższych miłośnikowi, Jego Miłości kademu sofijskiemu — ku pomnożeniu cnót jego!

Po nadejściu podniosłego pisma cesarskiego niech będzie wiadomo, jako ferman wydany zostaje dla poboru i zebrania studwudziestu tysięcy akcze [1], jako z dawna zwyczajnego ekwiwalentu powinności wojskowej od przemysłowców (i rękodzielników) sofijskich na rachunek budżetu tysiącznego dziewięćdziesiątego piątego [2] roku, odpowiednio do przysłanych (wam) za pieczęcią i ostemplowanych kopij rejestrów podatkowych, a następnie bezzwłocznego wysłania i doręczenia (pomienionego poboru) morskiemu arsenałowi rządowemu dla koniecznych i spiesznych potrzeb skarbowych, wywołanych ko-

[1] Por. dok. LX, LXVI, LXXXI, LXXXVI.

[2] T. j. 1683/4.

niecznością ekwipowania kadryg floty cesarskiej, wyruszającej na pełne morze na wiosnę da Bóg Wszechmocny szczęśliwą.

Polecam tedy: Po nadejściu nakazu najwyższego, w myśl ujawnionego w tej sprawie zlecenia działając, abyście od przemysłowców (i rękodzielników) miasta Sofii, na rachunek budżetowy określonego fermanem czasu powyższą kwotę wedle wysłanego za pieczęcią i stęplem spisu ekwiwalentu należności wojskowej, pobrać i zebrać kazali, i przesyłając dla doręczenia morskiemu arsenałowi rządowemu, nikomu, sprzecznego z poleceniem i spisem, powodu dozwłoki i uchybienia nie dawali, ani też przy ściąganiu kwoty powinności wojskowej nie pozwalali na potrącanie z niej (na rzecz waluty) ni mniej ni więcej jeno podług rachuby; grosz na sto dziesięć akcze, wielce się strzegąc folgowania wymaganiom, sprzecznym z fermanem i fasyą podatkową, a sprowadzającym ucisk i przemoc.

To wiedzieć i godłu podniosłemu wiarę dać macie.

Dan dnia ósmego świętego miesiąca zil-ka'de roku tysiącznego dziewięćdziesiątego czwartego (?), zlecone na polu belgradzkiem.

Otrzymane własnoręcznie d. 23 rebbi ül ewwel 1905 r.

XXIII.

S. 7 — s. 38.

Sławnym w sądownictwie i sędziowstwie, cnót i doskonałości źródłodawcom, na przestrzeni drogi z Belgradu do Płowdiwa przebywającym kadym, oby się wzmogły cnoty ich! Tudzież sławnym wśród kolegów i towarzyszy kjajom ziemskim, serdarom jańczarskim — mężom pracy, oby się wzmogła powaga ich!

Po nadejściu wysokiego komunikatu cesarskiego niech będzie wiadomo, jako wzorowy wśród sławnych i notablów obecnie intendent wewnętrznych apartamentów dworskich, Ali, oby się wzmogła sława jego — u strzemienia naszego cesarskiego przedłożywszy potrzebę oczyszczenia i pewnego ustopniowania miejsc dla lokali cesarskich na stacyach po drodze od Belgradu do Płowdiwa i w tym celu dostatecznej na każdą stacyę ilości rajjów przygotowania, a zarazem gwoli przysposobienia i urządzenia tamże owych lokali cesarskich, prosił o wydanie i ogłoszenie odpowiedniego nakazu wysokiego. Niniejszem więc wydaje się ferman niniejszy dla przygotowania odpowiedniej wyłuszczanym potrzebom ilości rajjów — bez sprzecznego z szerjatem molestowania kogokolwiekbądź.

Rozkazuję tedy — po nadejściu i ujawnieniu wysokiego w tej sprawie nakazu, działając w myśl onego, aby dla oczyszczenia miejsc pod lokale cesarskie na przestrzeni drogi od Belgradu do Płowdiwa i przeto na każdej stacyi dostatecznej ilości rajjów przygotowania, gwoli przysposobienia i urządzenia tamże apartamentów cesarskich, każdy z was pilności dokładając, wielce się strzegł zaniedbania i opieszałości, oraz komukolwiekbądź przy tej sposobności wyrządzenia sprzecznego z szerjatem udręczenia.

To wiedzieć i godłu podniosłemu wiarę dać macie.

Dan d....

Otrzymane własnoręcznie d. 5 zil-hidżdże 1094 r.

XXIV.

S. 7 — s. 62 [1].

Emirów dostojnych emirowi, z dostojników wysokich Wielkiemu, mężowi pełnemu powagi, wspaniałości, czci i poważania, obfitości łask najwyższych godnemu — bejlerbejowi Rumelii, oby się uwieczniła wielkość jego!

Po nadejściu podniosłego pisma cesarskiego niech będzie wiadomo, jako podług doszłych informacyj nie tylko wyznaczeni w myśl najwyższego nakazu poborcy podatków domagają się takowych od mieszkańców miast i wsi, ale jednocześnie mirmiranów i mirliwów mütesselimowie, wojewodowie, subaszowie i inne tłumy napastników przez wymuszanie (robocizny i) danin niepokoją i uciskają pozostałą po domostwach w miastach i wsiach czeladź i służbę tych nieobecnych tamże w podległych wam kazach — ludzi nadwornych i wojskowych, którzy iście odeszli na wojnę świętą, posiadają istotne prawa na d i r l i k i i w rzeczy samej nie władają jako dawni rajjowie majątkami i gruntami, wciągniętymi w dawne rubryki a w a r y z ó w i podległymi ściąganiu tychże awaryzów, jako też innych najwyższym reskryptem unormowanych podatków.

Niniejszy przeto ferman cesarski wydany został w tym celu, ażeby nie uciskano i dręczono tego rodzaju zamieszkałych w miastach i wsiach ludzi, którzy posiadając rzeczywiste prawo na żołd (dirliki), a przeznaczeni są na wyprawę cesarską w charakterze nadwornych i wojskowych, przy czem nie posiadają gruntów zdawna

[1] Por. dok. XLVII.

rajjowych, zarejestrowanych w spisach awaryzów i podpadających opodatkowaniu awaryzowemu i wszelkiemu innemu, unormowanemu rozkazem najwyższym.

Polecam tedy, abyście, postępując w myśl uświadomionego niniejszego pisma najwyższego, przy sposobności przybycia wyznaczonych poborców, nie dopuszczali do ucisku i udręczenia tych iście zamieszkałych w miastach i wsiach podległych wam kaz, którzy biorąc rzeczywisty udział w wyprawie ces. w charakterze ludzi nadwornych i wojskowych, mają niezaprzeczone prawo na dirliki, a nie posiadają majątków i gruntów z dawna rajjowych, zarejestrowanych w spisie awaryzów i ulegających opodatkowaniu, tak awaryzowemu, jak i wszelkiemu innemu, unormowanemu rozporządzeniami najwyższemi. Zastosujcie się w zupełności do tego zlecenia świętego.

To wiedzieć i godłu podniosłemu wiarę dać macie.

Dan w środku miesiąca muharrem el haram roku tysiącznego dziewięćdziesiątego piątego.

W rezydencyi Odrynie (zaszczyconym najwyższą obecnością).

Zgodnie z oryginałem i jego myślą odpisał ubogi Stwórcy Najwyższego Abd-ul-kadyr, kady miasta Kostura — oby Bóg mu przebaczył.

Otrzymane własnoręcznie d. 19 m. dżemazi ül ewwel 1095 r.

XXV.

S. 7 — s. 41.

Sławnym pomiędzy sądownikami i sędziami, cnót i doskonałości źródłodawcom, na przestrzeni drogi od Belgradu do Odrynu urzędującym kadym, oby się wzmogły cnoty ich! Tudzież sławnym wśród towarzyszy i kolegów agom pałanek, twierdz komendantom i notablom kraju, mężom pracy, oby się wzmogła powaga ich!

Po nadejściu komunikatu wysokiego niech będzie wiadomo, jako ferman mój niniejszy wydany został w tym celu, ażeby ze względu na potrzebę sprowadzenia prowizyi po stacyach dla koni wierzchowych i pociągowych, wielbłądów i cugów, oraz służby przy nich, udających się teraz z Belgradu w myśl nakazu mego ku strzemieniowi Majestatu mego Cesarskiego, zwieziono, przygotowano i dostarczono na każdą stacyę dwieście sześćdziesiąt pięć kile jęczmienia, sto sześćdziesiąt kwintalów paszy, sześćset sześćdziesiąt trzy

pary bułek chleba, sto dwadzieścia cztery ok mięsa i pięćdziesiąt fur drzewa — za pieniądze z rąk w czynnej służbie wielkiego marszałkowstwa (czausz baszyłyq) zostającego, sławnego wśród kolegów i towarzyszy Mahomeda — oby się uwieczniła sława jego!

Polecam tedy — po nadejściu i ujawnieniu nakazu wysokiego działając w myśl onego, ażeby za pobraniem pieniędzy z rąk wyżej wskazanego na każdej stacyi przygotować, zwieść i dostarczyć dwieście sześćdziesiąt pięć kile jęczmienia, sto sześćdziesiąt kwintalów paszy, sześćset sześćdziesiąt trzy pary bułek chleba, sto dwadzieścia cztery ok mięsa i pięćdziesiąt fur drzewa; przy czem każdy z was wielce się ma strzec zwłoki i opóźnienia, niedbalstwa i opieszałości, tudzież niedostarczenia prowizyi na czas przybycia bydła na stacyę.

To wiedzieć i godłu podniosłemu wiarę dać macie.

Dan dnia ośmnastego miesiąca muharremu, roku tysiącznego dziewięćdziesiątego piątego z obozu polnego belgradzkiego.

Otrzymane własnoręcznie d. 30 Sefer 1095 r.

XXVI.

S. 7 — s. 40.

Z szafarzy sprawiedliwości prawowiernym przedniejszemu, w sterownictwie wyznawców Boga jedynego wybitniejszemu, cnót i wiedzy rzetelnej źródłodawcy, wszechstworzeń prawdy wieczystej wyrazicielowi, nauk proroków i wysłańców bożych spadkobiercy, Opatrzności łaskami najwyższemi cieszącemu się — czcigodnemu kademu sofijskiemu, oby się wzmogły cnoty jego! Tudzież godnym naśladowania wśród kolegów i towarzyszy — notablom kraju, mężom pracy, oraz komisarzom stacyjnym — oby się wzmogła powaga ich!

Po nadejściu wysokiego komunikatu cesarskiego — niech będzie wiadomo — jako niniejszy ferman mój wydany został w tym celu, ażebyście ze względu poważnej potrzeby przygotowania na stacyach zapasów żywności dla weteranów ze spahów i silihdarów, powołanych obecnie na nowo do służby, dołożyli wszelkiej pilności służbowej ku jak najrychlejszemu przygotowaniu, przysposobieniu, przetransportowaniu i wyznaczonemu ad hoc komisarzowi doręczeniu: dla stacyi »Defterdar Achmed-basza-chan« w pobliżu Ormanły: trzysta siedm i pół kile jęczmienia z zakupionego dawniej za pośrednictwem intendanta stacyjnego — Hasana — oby się wzmógł

rozgłos jego — w powrocie tegoż z Belgradu; tudzież — za gotówkę wysłaną ze skarbu i wedle cen bieżących — dwa tysiące siedmset pięćdziesiąt akczelik(owego) chleba, oraz sto dwadzieścia dziewięć kwintalów słomy — po dwadzieścia pięć akcze kwintal wraz z transportem; dalej — dwadzieścia ośm czek drzewa — po dwadzieścia pięć akcze czek; wreszcie trzysta sześćdziesiąt trzy i pół oka mięsa — każde oko po dwanaście akcze; dla stacyi zaś w samej Sofii — również wedle rachuby powyższej — jęczmienia z pozostałego tamże zapasu, a innych prowizyj z kupna w kazie; nakoniec dla stacyi »Chan Dragoman« trzysta pięćdziesiąt siedm kile jęczmienia z również pozostałego na stacyi sofijskiej, a innej prowizyi podobnież z gotówki kazy sofijskiej.

Polecąm tedy — po nadejściu i ujawnieniu nakazu wysokiego działając w myśl onego, ażeby dla porcyj wyznaczonych powyższym ze spahów i silihdarów weteranom — przy wydaniu na stacyi »Achmed-basza-chan« jęczmienia z pozostałych zapasów na stacyi wskazanej i innych prowizyi, za gotówkę kupić się mających, tudzież stacyi w samej Sofii położonej i dragomańskiej jęczmienia z pozostałych na stacyi sofijskiej zapasów, a innych prowizyj za przysłaną ze skarbu gotówkę kupić się mających w ogóle w kazie sofijskiej, oraz przy przewiezieniu i najszybszem dostarczeniu transportu prowizyi z oznaczonych miejsc — każdy z was jaknajwiększej pilności dołożył, a zwłoki i opieszałości wielce się strzegł, tak że jeśli prowizya nie będzie w myśl nakazu mego przygotowana i dostarczona jak najspieszniej i w ten sposób mitręgę spowodujecie, tedy wiedźcie, jako z góry zadecydowano nie dawać posłuchu cesarskiego waszemu tłómaczeniu się i odpowiedzi, a pociągnąć was do najsurowszej odpowiedzialności i kary.

To wiedzieć i godłu podniosłemu wiarę dać macie.

Dan dnia dwudziestego piątego miesiąca muharrem el haram, roku tysiącznego dziewięćdziesiątego piątego w rezydencyi Odrynie.

Otrzymane własnoręcznie 15 Sefer ül chair 1905 r.

XXVII.

S. 7 — s. 39.

Z szafarzy sprawiedliwości prawowiernym przedniejszemu, w sterownictwie wyznawców Boga jedynego wybitniejszemu, cnót i wiedzy rzetelnej źródłodawcy, nauk proroków i wysłańców bo-

żych spadkobiercy, Opatrzności łaskami najwyższemi cieszącemu się, Czcigodnemu kademu sofijskiemu — oby się wzmogły cnoty jego — tudzież godnym naśladowania wśród kolegów i towarzyszy notablom kraju — mężom pracy, oraz komisarzom stacyjnym, oby się wzmogła powaga ich!

Po nadejściu wysokiego komunikatu cesarskiego niech będzie wiadomo, jako ze względu na potrzebę i konieczność przygotowania żywności na każdej stacyi między Belgradem a Odrynem dla mających przybyć z Belgradu ku strzemieniowi memu cesarskiemu pięciu hord gwardyi jańczarskiej, tudzież oficerów ognisk spahów, silihdarów, dżebedżych i topczych — wydaje się ferman mój niniejszy w tym celu, ażeby dla stacyi »Defterdar Ahmed-basza-chan«, znajdującej się w pobliżu Ormanły[1] z dawniej, w powrocie z Belgradu, zakupionego staraniem intendanta stacyjnego — Huseina — oby się wzmogła sława jego — i pozostawionego na stacyi jęczmienia trzysta sześćdziesiąt kile wydać, tudzież za posłane ze skarbu pieniądze dla gwardyi jańczarskiej chleba — po dwieście dram wagi i po dwa akcze ceny każda bułka — dwa tysiące bułek, a dla innych po cenie bieżącej targowej — trzy tysiące dwieście pięćdziesiąt akczelikowego chleba bułek dla tejże stacyi zakupić, a dla stacyi w samej Sofii położonej również trzysta sześćdziesiąt kile jęczmienia z pozostawionego na stacyi wydawszy — tudzież wedle rachunku zaznaczonego chleba też kupić i zaś dla stacyi dragomańskiej również z jęczmienia pozostawionego na stacyi sofijskiej trzysta sześćdziesiąt kile jęczmienia przetransportować, oraz tamże z kazy powyższej chleba zakupić — co wszystko najspieszniej zebrać i przygotować na wspomnianych stacyach i do przyjęcia prowizyi wyznaczonym (urzędnikom) wręczyć, z przestrzeganiem przez każdego z was gorliwości w spełnieniu tej przysługi.

Polecam tedy — po nadejściu nakazu wysokiego i ujawnieniu go w tej sprawie, działając w myśl onego, ażeby przy wydaniu pozostawionego jęczmienia na wspomnianych trzech stacyach, tudzież przy zakupnie również z kazy sofijskiej gotówką za wysłane pieniądze skarbowe, wedle oznaczonej rachuby chleba, oraz przy przygotowaniu i zwiezieniu na stacye wskazane wszystkiej owej prowizyi jak najspieszniej dla mającej przybyć z Belgradu gwardyi jańczarskiej i innych ognisk (wojska), każdy z was dokładając najwyższej

[1] Wieś dziś Ormanlija w okolii nowoselskiej okręgu sofijskiego.

pilności, wielce się strzegł zaniedbania i zwłoki tak, że gdybyście się bez spiesznego przygotowania i przysposobienia (zamówień) stali powodem mitręgi, tedy bez dania posłuchu cesarskiego waszemu tłómaczeniu się i odpowiedzi, postanowiono pociągnąć was do najwyższej odpowiedzialności i kary.

To wiedzieć i godłu podniosłemu wiarę dać macie.

Dan dnia dwudziestego siódmego miesiąca muharrem et haram roku tysiącznego dziewięćdziesiątego piątego — w rezydencyi naszej dobrze strzeżonej Odrynie.

Otrzymane własnoręcznie w m. sefer ül chair r. 1095.

XXVIII.

S. 7 — s. 41.

Z szafarzy sprawiedliwości prawowiernym przedniejszemu, w sterownictwie wyznawców Boga jedynego wybitniejszemu, cnót i wiedzy rzetelnej źródłodawcy, nauk proroków i wysłańców bożych spadkobiercy, wszechstworzeń prawdy wieczystej wyrazicielowi, Opatrzności łaskami najwyższemi cieszącemu się — czcigodnemu kademu sofijskiemu, oby się wzmogły cnoty jego! Tudzież przykładnemu wśród towarzyszy i kolegów dezygnowanemu do zakupna w Sofii dla wyprawy cesarskiej czerwonych i białych filców (potników etc.) N. N. — oby się wzmogła wzorowość jego!

Po nadejściu wysokiego komunikatu cesarskiego — niech będzie wiadomo, że skoro Ty, kady i Ty, komisarzu rzeczony, staliście się odpowiedzialni i karygodni w tem, iż wedle nakazu poprzedniego zakupno w kazie sofijskiej dla wyprawy cesarskiej i przesłanie do Belgradu do arsenału państwowego dla potrzeb tejże wyprawy tysiąca sześciuset czerwonych i białych filców dotychczas nie zostało uskutecznione, przeto niniejszem wydaje się ferman mój w tym celu, aby w chwili otrzymania nakazu tego — bez zwlekania pod żadnym pozorem ani minuty czasu — wspomniane filce jak najspieszniej zakupić, takowe do Belgradu przesłać i arsenałowi państwowemu doręczyć.

Polecam tedy — po nadejściu i ujawnieniu rozkazu wysokiego, działając w myśl onego, abyście bezwzględnie, bez zwłoki i omieszkania ani chwili, wspomnianą ilość czerwonego i białego filcu, zamówionego poprzednio nakazem, w powyższej kazie jak najspieszniej kupić, natychmiast do Belgradu wysłać i arsenałowi państwo-

wemu doręczyć kazali, gdyż zakupna tego jak najbardziej potrzebuje ta bieżąca wyprawa cesarska, której doniosłość w roku obecnym, da Bóg pomyślnym, nie da się porównać z innemi, tak że jeśli przez zaniedbanie i opieszałość staniecie się powodem mitręgi dla rzeczonych potrzeb arsenalskich, postanowiono was do najsurowszej odpowiedzialności i kary pociągnąć, bez dania posłuchu cesarskiego tłómaczeniu się waszemu i odpowiedzi. To też odpowiednio temu bądźcie przezorni i unikając starannie opieszałości i zaniedbania w sposób wskazany nakaz najwyższy spełnijcie.

To wiedzieć i godłu podniosłemu wiarę dać macie.

Dan dnia dwudziestego dziewiątego miesiąca muharrem el haram roku tysiącznego dziewięćdziesiątego piątego w rezydencyi Belgradzie dobrze strzeżonej.

Otrzymane własnoręcznie d. 27 sefer ül chair 1095 r.

XXIX.

S. 7 — s. 62.

W sądownictwie i sędziowstwie wsławionym, cnót i doskonałości źródłodawcom, środkowo-lewego skrzydła Rumelii kadym, oby się wzmogły cnoty ich. Tudzież sławnym, wzorowym i przykładnym w pomienionych kazach serdarom jańczarskim, oby się wzmogła powaga ich!

Po nadejściu podniosłego pisma cesarskiego niech będzie wiadomo, że ferman mój cesarski wydany i odpowiednio mianowany tudzież jednocześnie wysłany był komisarz nadworny: dla polepszenia poprzednich porcyj dziennych i eo ipso zmodyfikowania imiennych i poszczególnych rejestrów z tych przebywających w miastach i wsiach podwładnych wam kaz a wysokiego ogniska jańczarów, elewów, artylerzystów i zbrojowników (jańczarskich), którzy przed kilku laty wciągnięci byli w owe rejestry jako wybrakowani żołnierze (czałyk ołan neferaty); niniejszy zaś ferman wydano po to, abyście zechcieli zlecić wyraźnie ludziom wspomnianym, że dla zmodyfikowania rejestrów swoich mają się koniecznie stawić osobiście u progów szczęśliwości mojej; ci bowiem, którzy tego nie uczynią, pozbawieni zostaną dobrodziejstw korzystania z dochodów ziemi (i. e. porcyi), i nie mogąc sobie rościć pretensyi do jakiejkolwiekbądź służby państwowej, wejdą w sferę rajjów; z ogniska jańczarskiego mający w zupełności zapewnione porcje elewowie mają pozostać w domach ojcowskich, żołnierzy zaś normalno-rejestrowych jako obożnych

do obozu, jako granicznych ku granicy wedle przeznaczenia, odesłać zechcecie;

tudzież, abyście wy serdarowie, wobec tak poważnej chwili obecnej, nie dającej się porównać z innemi, pamiętali, że jeśli po tem wszystkiem wysłane specyalnie osoby przekonają się, iż w odnośnych wilajetach pozostali jeszcze do służby wojskowej obowiązani ludzie, pociągnięci zostaniecie bez żadnego skrupułu do surowej odpowiedzialności za brak pilności, niedbalstwo, opieszałość, obojętność i folgowanie;

nareszcie, aby się zastosowano do załączonego przy niniejszem oficyalnie oddzielnego komunikatu, który polecamy baczności waszej, wydanego pod pieczęcią i spisanego przez agę wysokiego dworu mego jańczarskiego, sławnego między książętami i dostojnikami Zulfikara agę, oby się uwieczniła Dostojność jego!

Polecam tedy, po nadejściu i ujawnieniu wydanego w tej sprawie wysokiego wielkiej powagi fermanu, ażebyście postępując w myśl onego i zastosowując się do załączonego pod pieczęcią pisma rzeczonego agi, unikali odtąd sprzecznej z dozwoloną i zaleconą wam czynnością.

To wiedzieć i godłu podniosłemu wiarę dać macie.

Dan w końcu miesiąca muharrem el haram roku tysiącznego dziewięćdziesiątego piątego podczas pobytu w Odrynie.

Zgodnie z oryginałem i myślą jego ubogi w Panu Najwyższym Abdul-kadyr, kady miasta Kosturu z pomocą bożą.

Otrzymane własnoręcznie d. 17 dżemazi ül ewwel 1095 r.

XXX.

S. 7 — s. 46.

Sądowników i sędziów wzorowi, cnót i doskonałości źródłodawcy, Jego Miłości kademu samokowskiemu, ku wzmożeniu cnoty jego! Tudzież sławetnym a przykładnym dla towarzyszy, przedniejszym mężom pracy w kraju, ku pomnożeniu powagi ich!

Po nadejściu najwyższego pisma cesarskiego niech będzie wiadomo, jako dla wyprawy naszej cesarskiej, zadecydowanej na wiosnę, da Bóg pomyślnie zapowiadającą się, ku powzięciu pomsty nad skazanymi na wieczne zatracenie niewiernymi, potrzeba było przygotowania, zakupna i wysłania przedmiotów arsenalskich ze stron samokowskich i to za gotówkę z rąk wysłanego obecnie komisarza, a mianowicie:

15.000 ryskali żelaznych po 500 dirhemów sztuka
15.000 łopat — — — — —
1.000 ryskali podkopowych Ferhada (dla min) po $1^1/_2$ oka wagi szt.
1.000 rur żelaznych ferhadowych (kiulunk) — — — — —
1.000 toporów jednosiecznych — — — — —
200 — obosiecznych — — — — —
30 sztuk dźwigni (kiuskiu) po 15 oka wagi sztuka
20 — — — 12 —
10 — — — 8 —
10 waria — 9 —
10 — — — 7 —
20 — — — 5 —
2.500 ok bretnali długich (mismar gewele)
3.000 — — krótkich (mismar mertek)
6.000 gwoździ maleńkich (mismar nazły mertek)
1.000 — rachuby odryńskiej
2.300 — — zagorskiej (Zaary, Zagry, Zagory)
1.500 — — łowczańskiej (z Łowczy)
300 ok gwoździ Szajka (? Szypka)
177.000 rozmaitych gwoździ do podków po 1 akcze za każde 3 sztuki
500 kwintalów samokowskiego surowca żelaznego po 400 akcze 1 kwintal.

To wszystko w myśl nakazu poprzedniego[1].

Że jednak ilość 15.000 ryskali okazała się niedostateczna i potrzeba nadto 11.000 ryskali (po 500 dirhemów sztuka), czyli razem z poprzednimi 26.000 sztuk kazać usiec, przygotować i za pośrednictwem komisarza(?) jak najrychlej wysłać i dostawić do Belgradu, do arsenału, przeto w myśl wydanego fermanu mego winniście dołożyć w tej mierze należytej pilności i staranności, bez zwłoki i opóźnienia działać, a wielce się wystrzegać zaniedbania i opieszałości.

Polecam tedy, abyście po nadejściu (niniejszego) nakazu najwyższego, działając w myśl onego, bez najmniejszej zwłoki i opóźnienia, podług określonego fermanem dla wyprawy cesarskiej zakupna za gotówkę z rąk komisarza rzeczonej ilości przyborów arsenału rządowego ze stron samokowskich, takowe przybory zakupić, przygotować i jak najrychlej do Belgradu wysłać kazali do tamtejszego arsenału, wielce się wystrzegając zwłoki i opóźnienia, z prze-

[1] Por. dok. II.

strzeganiem praw właścicieli (dostawców) i nikomu ujmy bodaj na 1 akcze nie czyniąc przy wypłacie kwot komisarzowych.

To wiedzieć i godłu podniosłemu wiarę dać macie.

Dan dnia drugiego miesiąca sefer ül chair roku tysiącznego dziewięćdziesiątego piątego w grodzie Odrynie.

Otrzymano własnoręcznie d. 14 m. rebi ül ewwel 1095 r.

XXXI.

S. 7 — s. 46.

Z szafarzy sprawiedliwości prawowiernym przedniejszemu, sterownictwa wyznawców Boga jedynego wybitniejszemu, cnoty i wiedzy rzetelnej źródłodawcy, nauk proroków i wysłańców bożych spadkobiercy, wszechstworzeń prawdy wieczystej wyrazicielowi, Opatrznością zapowiedzianych łask najwyższych miłośnikowi, Jego miłości kademu sofijskiemu, ku wzmożeniu cnót jego! Tudzież sądownictwa i sędziów chlubie, cnót i doskonałości źródłodawcom, kadym tatarbazarskiemu, etropolskiemu, dupnickiemu i krzyworzecznej pałanki (egriderskiemu), ku wzmożeniu cnót ich! Okaz godnym naśladowania i chlubie towarzyszy, przedniejszym mężom pracy kraju, ku pomnożeniu powagi ich!

Po nadejściu podniosłego pisma cesarskiego niech będzie wiadomo, że skoro zgodnie z przedstawieniem u progów szczęśliwości mojej sławnego i zaiste łaskawego generała zbrojowników (dżebedżi baszy), oby się wzmogła cnota jego w sławie, potrzebnym byłby oddzielny, celem odpowiedniego postąpienia, prawomocny nakaz cesarski dla przeniesienia do Samokowa i osobnemu urzędnikowi wręczenia przedmiotów arsenalskich, przygotowywanych w każdej z pomienionych kaz dla wyprawy cesarskiej roku bieżącego, da Bóg pomyślnego, przeto wydany zostaje odpowiedni nasz ferman.

Polecam tedy, po nadejściu zlecenia najwyższego, postępując w tej sprawie w myśl wydanego nakazu onego, aby w bieżącym roku, pomyślnie zapowiadającym się, wyrobione w każdej z osobna z rzeczonych kaz przedmioty arsenalskie zostały przeniesione do Samokowa i wręczone właściwemu urzędnikowi, i aby każdy z was dołożył przytem szczególnej gorliwości, bez zwłoki i opóźnienia, bez opieszałości i zaniedbania postąpił, strzegąc się przedewszystkiem porękawicznego od kogokolwiekbądź.

To wiedzieć i godłu podniosłemu wiarę dać macie.

Dan dnia czwartego miesiąca sefer ül chajr roku tysiącznego dziewięćdziesiątego piątego w grodzie Odrynie.

Zgodnie z oryginałem — w ubóstwie Bogu wszechmocnemu pokorny Mustafa, molła chylafe miasta Samokowa, modlący zmiłowania.

Doręczono d. 12 rebi ül ewwel 1095 r.

XXXII.

S. 7 — 41—42.

Z szafarzy sprawiedliwości prawowiernym przedniejszemu, w sterownictwie wyznawców Boga jedynego wybitniejszemu, cnót i wiedzy rzetelnej źródłodawcy, nauk proroków i wysłańców bożych spadkobiercy, wszechstworzeń prawdy wieczystej wyrazicielowi, Opatrzności łaskami najwyższemi cieszącemu się, czcigodnemu kademu sofijskiemu, oby się wzmogły cnoty jego! Tudzież sławnym w sądownictwie i sędziowstwie, cnót i doskonałości źródłodawcom, kadym w Pirocie, Tyrnie, Breźniku, Ichtymanie, Berkowcu i Samokowie, oby się wzmogły cnoty ich! Oraz sławnym wśród towarzyszy i kolegów, do zakupna w pomienionych kazach dla cesarskiej wyprawy mąki i jęczmienia wyznaczonemu komisarzowi Husejnowi, oby się wzmogła powaga jego, i notablom kraju, mężom pracy, oby się wzmogła powaga ich!

Po nadejściu wysokiego komunikatu cesarskiego, niech będzie wiadomo, jako ferman niniejszy wydany został w następującym celu: Skoro poprzednim nakazem polecono zakupno z kaz (powyższych) dla cesarskiej wyprawy mąki i jęczmienia i przetransportowania onych do twierdzy belgradzkiej; skoro jak najspieszniejsze przedewszystkiem kupno tych artykułów, a następnie przygotowanie transportu, wysyłka i doręczenie w twierdzy jest ze względu na przedsięwziętą w roku bieżącym, da Bóg miłosierny pomyślnym, wyprawę cesarską, nie dającą się w doniosłości porównać z innemi, sprawą jedną z najpoważniejszych, przeto (konieczną też jest rzeczą), abyście w chwili otrzymania niniejszego wysokiego zlecenia, zgodnie z nakazem poprzednim, bez zwłoki dnia i godziny kazali wspomniany prowiant naładować na podwody, do Belgradu wysłać i do odebrania wyznaczonej osobie w zupełności doręczyć, wystrzegając się bacznie zwłoki i opóźnienia, opieszałości i zaniedbania, oraz spowodowania mitręgi bodaj jednego dnia w przetransportowaniu rzeczonego prowiantu.

Polecam tedy, po nadejściu i ujawnieniu rozkazu podniosłego, w myśl owego działając, abyście natychmiast i w sposób przepisany poprzednim nakazem cesarskim, wspomnianą prowizyę jak najspieszniej zakupić, przygotować transport i bez zwłoki dnia jednego do twierdzy belgradzkiej przewieść, tudzież do przyjęcia wyznaczonej osobie doręczyć kazali.

Wy, kadowie, i wy, do zakupna wyznaczeni komisarze, oraz wy, notablowie kraju, pomnijcie, aby wobec doniosłości przedsięwziętej, da Bóg Najwyższy na wiosnę wyprawy cesarskiej, nie dającej się porównać z innemi, przy całkowitem spełnieniu usług nie poszwankować ani minuty; bo jeśli na czas i w porę prowiant wspomniany nie dojdzie miejsca przeznaczenia, i przez to, broń Boże Najwyższy, stalibyście się powodem mitręgi, nie omieszka spaść na was kara najsurowsza i to bez dania żadnego posłuchu tłómaczeniu się i odpowiedziom waszym. Stosując się do tego, zastanówcie się bacznie i w sposób wskazany rozkaz wykonajcie.

To wiedzieć i godłu podniosłemu wiarę dać macie.

Dan dnia szóstego miesiąca sefer ül chair roku tysiącznego dziewięćdziesiątego piątego w twierdzy Odrynie.

Otrzymane własnoręcznie d. 27 sefer ül chair 1095 r.

Ferman przynaglający.

XXXIII.

S. 7 — s. 49.

Sławnemu, ku chlubie i wzorowi dla innych, dzielnicy rumelijskiej skrzydła prawego ałajbejowi i tegoż skrzydła sandżaków ałajbejowi, ku pomnożeniu powagi ich!

Po nadejściu podniosłego pisma cesarskiego niech będzie wiadomo, jako wskutek postanowionej na wiosnę, da Bóg Wszechmocny pomyślną, zwycięskiej wyprawy cesarskiej i, z poddaniem się Opatrzności boskiej, odpowiednio potrzebie wyruszenia przeciw nieprzyjacielowi, skazanemu na potępienie wieczne, po otrzymaniu rozkazu najwyższego, Ty oto, jako ałajbej skrzydła prawego, oraz znajdujący się (w temże) skrzydle ałajbejowie prowincyi rumelijskiej i dla wyprawy cesarskiej pospołu wyznaczeni zaimowie i posiadacze timarów z odpowiednio w zupełności uzbrojonymi pancernymi[1] macie celem pełnej gotowości przybycia na pole belgradzkie w dzień, da

[1] Por. następną bujurułtę wezyrską i dok. XXXV.

Bóg, przesilenia wiosennego zmobilizować się i bez zwłoki dnia i godziny (tamże) wyruszyć, a zarazem w myśl fermanu mego najwyższego poddać się pod rozkazy i zgromadzić się w gotowości u boku pełnego łask, władzy i chwały przewódzcy a sterownika zwierzchniego, dotychczasowego walego aleppskiego, a obecnie na pochód węgierski mianowanego nad wojskami wiernych wodza naczelnego, wezyra mego, Mustafy baszy, oby Bóg Wszechmocny uwiecznił wielkość jego!

Polecam tedy, abyście, działając zgodnie z Najjaśniejszego Majestatu fermanem, zarówno Ty, jako ałajbej skrzydła prawego, po otrzymaniu rozkazu mego najwyższego obligowany do natychmiastowego bez zwłoki dnia i godziny pośpiechu, jako też rumelijskiej prowincyi w skrzydle prawem będący ałajbej wraz z wyznaczonymi na wyprawę cesarską pospołu zaimami i posiadaczami timarów, tudzież z całkowicie uzbrojonymi pancernymi, celem w pełnej gotowości przybycia na pole belgradzkie w dzień, da Bóg, przesilenia wiosennego, uruchomili się i wyruszyli dla zgromadzenia się u boku rzeczonego wodza mego naczelnego. Każdy z was pilnie, bez słowa objekcyi, bacznie działając, bez zaniedbania i opieszałości, aby nie omieszkał w czasie oznaczonym stawić się na miejsce wskazane i zastosował się ściśle do osnowy najwyższego rozkazu mego.

To wiedzieć i godłu podniosłemu zaufanie okazać macie.

Dan w środku miesiąca sefer szczęśliwego roku tysiącznego dziewięćdziesiątego piątego w grodzie Belgradzie.

Otrzymane własnoręcznie d. 15 rebi ül ewwel 1095 r.

XXXIV.

S. 7 — s. 50.

Sławnemu wśród kolegów i towarzyszy, prowincyi rumelijskiej skrzydła prawego ałaj-bejowi, ku pomnożeniu powagi jego!

Po pozdrowieniu wiadomo się czyni, jako bujurułta niniejsza spisana i przez wzorowego a przykładnego agę naszego...., oby się wzmogła powaga jego, wysłaną zostaje w tym celu, ażeby — gwoli postanowionej na wiosnę — da Bóg Wszechmocny pomyślną — wyprawy cesarskiej, z poddaniem się Opatrzności boskiej, przeciw niewiernym, skazanym na wieczne potępienie, wszyscy pomienionej liwy posiadacze wielkich lenn i timarów wraz ze swymi ałajbejami oraz ich w pełnej gotowości uzbrojonymi pancernymi uruchomiliście się dla ekspedycyi i pochodu, i w myśl najwyższego fermanu zgroma-

dzili się na polu belgradzkiem w dzień da Bóg najwyższy wiosennego przesilenia, stając u boku mianowanego na wyprawę węgierską naczelnego wojska Islamu wodza — Jaśnie Wielmożnego wezyra promiennej duszy, Jego Dostojności Mustafa baszy [1].

Toż jak widoczna z powyższego, należy, aby w myśl najwyższego fermąnu wielkiej powagi działając, bez zwłoki godziny czasu, pomienionego okręgu zaimowie i timaryoci wraz ze swymi ałajbejami oraz z ich pełnej gotowości pancernymi uruchomiwszy się i na dzień da Bóg Wszechmocny wiosennego przesilenia u boku Jego Dostojności Mustafa baszy, wodza naczelnego, stawiwszy się na polu belgradzkiem, sprawili się bez zwłoki i omieszkania, bez zaniedbania i opieszałości.

R. 1095.

Otrzymane własnoręcznie d. 15 m. rebi ül ewwel 1095 r.

XXXV.

S. 7 — s. 54.

Przykładnemu i wzorowemu dla innych, rumelijskiego skrzydła prawego ałajbejowi, ku pomnożeniu powagi jego!

Po nadejściu podniosłego pisma cesarskiego niech będzie wiadomo, jako ferman mój cesarski wydany został w tym celu, ażeby z powodu dla religii dzierżaw naszych doniosłości obrony twierdz i pałanek pogranicznych z Węgrami przy nadchodzącej da Bóg szczęśliwej wiośnie, prawego skrzydła twego posiadacze wielkich lenn i timarów, po otrzymaniu nakazu najwyższego, ani godziny nie zwlekając, zebrali się u boku twego i uruchomieni chyżo, najzupełniej uzbrojeni i zaopatrzeni we wszelkie rekwizyty wojenne, bojowe, zaczepne i odporne pośpieszyli na dzień da Bóg miłosierny wiosennego przesilenia na pole belgradzkie, i ażebyście tam z wytężeniem waszej dla wysokich usług moich mocy oddali się pod zawiadowstwo przebywającego w tymże Belgradzie pełnomocnego, miłościwego, pełnego chwały w sterownictwie spraw pospolitych, naczelnego wodza wojsk Islamu, wezyra mego Mustafy baszy, którego wielkość oby uwiecznił Ałłach wszechmocny! [2]

Polecam tedy, ażebyście po nadejściu nakazu najwyższego, działając w myśl wydanego w tej sprawie wielkiej powagi fermanu

[1] Por. poprzedni ferman sułtański.

[2] Por. dwa poprzednie dok.

mego, zarówno Ty, jako ałajbej, nie zwlekał i nie spóźniał się z wykonaniem cesarskiego dla pochodu zlecenia, jak również i Twego skrzydła prawego posiadacze wielkich lenn i timarów z podobnąż chyżością, najzupełniej uzbrojeni i zaopatrzeni we wszelkie rekwizyty wojenne, bojowe, zaczepne i odporne, a u boku Twego zgromadzeni i uruchomieni pospieszyli pospołu na pole belgradzkie na dzień da Bóg miłosierny wiosennego przesilenia, oddając się do odpowiedniego rozporządzenia wyżej rzeczonego wodza naczelnego a z wytężeniem wszelkich zależnych od was usiłowań dla wysokich usług moich w chwili (tak poważnej), nie dającej się porównać z innemi. Toć gdybyście się nie stawili na wskazane miejsce na polu belgradzkiem, a przytem, gdyby doszło do wiadomości mojej cesarskiej, żeście się podczas mobilizacyi po drodze dopuścili ucisku i niepokojenia biednych rajjów, ulegniecie karom najsurowszym, bez najmniejszego regresu i tłómaczenia się. Zgodnie z tem działając bacznie i przezornie, wielce się strzeżcie, byście w zachowaniu się i postępowaniu swojem nie wpadli w konflikt z podniosłą osnową nakazu świętego.

To wiedzieć i godłu podniosłemu wiarę dać macie.

M. rebbi ül ewwel roku tysiącznego dziewięćdziesiątego piątego.

Otrzymane własnoręcznie d. 5 m. rebbi ül achyr 1095 r.

Zgodnie z wysokim oryginałem pisał w grodzie Prylep ubogi a wdzięczny Bogu wszechmocnemu mołła chylafe Mustafa, syn Alego, oby nad nimi obu zmiłował się Twórca wszechdobrego.

XXXVI.

S. 7 — s. 51.

W sądownictwie i sędziowstwie sławnym, cnót i doskonałości źródłodawcom, na przestrzeni drogi między Odrynem a Belgradem urzędującym kadym, ku pomnożeniu cnoty ich! Tudzież sławnym z przykładności i wzorowości przedniejszym mężom pracy kraju, ku wzmożeniu powagi ich!

Po nadejściu najwyższego pisma cesarskiego niech będzie wiadomo, jako ferman mój zostaje wydany ku potrzebie przysposobienia i przygotowania na każdej stacyi czterystu ośmdziesięciu par bułek chleba dla gwardyi jańczarskiej, udającej się teraz z Odrynu do Belgradu do wodza naczelnego, płatnych przez nią samą, a mających się doręczyć odpowiedniemu urzędnikowi ze wszelką z waszej strony gotowością, bez utrudnień i mitręgi.

Polecam tedy, aby po nadejściu i uświadomieniu nakazu najwyższego, postępując w myśl pełnej powagi dostojnego fermanu mego i za opłatą w gotówce ze strony wspomnianej wojskowości każąc przysposobić i przygotować na każdej stacyi codziennie po czterysta ośmdziesiąt par bułek chleba, doręczalnych odnośnemu urzędnikowi, każdy z was ze szczególną pieczołowitością, a bez opieszałości i zaniedbania działał i wielce się strzegł wszelkiej mitręgi i utrudnień.

To wiedzieć i godłu podniosłemu wiarę dać macie.

Dan dnia drugiego miesiąca rebbi ül ewwel roku tysiącznego dziewięćdziesiątego piątego.

W grodzie Odrynie.

Otrzymane własnoręcznie d. 23 rebbi ül ewwel 1095 r.

XXXVII.

S. 7 — s. 50.

Rejestr poniżej podany następująca spowodowała sprawa:

Dla zadecydowanej nieodwołalnie na bieżący tysiączny dziewięćdziesiąty piąty rok najwyższej wyprawy cesarskiej potrzeba funduszu, zebranego w kazie sofijskiej, na zakupno tych przedmiotów arsenalskich, które podług fermanu wyrabiają się w tejże kazie, oraz na pokrycie również miejscowych wydatków, a mianowicie: na jęczmienne (arpa akczesi) dla sławetnego ze sławnych i miłościwych Ibrahima agi, obecnego müteselima sofijskiego; dalej na przeniesienie agów ochotników (serden geczid) do karczmy »Achmed baszy«; następnie — dla rotmistrza (czeri baszy) Mustafy agi na materyał drzewny.

Z dostojników kraju filar kolegów i towarzyszy strażnik pieczęci — Hasan aga; celujący między zaimami Achmed aga; sława kolegów serdar Osman czausz; górujący między towarzyszami El-hadż Muharem aga; sławny z przedniejszych kjajów Ali aga; górujący nad kolegami kiaja mieczników Husejn aga; celujący między towarzyszami zastępca müftah agi Ibrahim aga; filar kolegów zastępca (strażnika zawojów) Diulbend agi Alibej; sławny wśród towarzyszy Jakób aga-zade Mustafa aga; filar notablów szef wojniganów Mustafa aga; sławetny a przykładny czeri baszy Izmael aga; sławetny a przykładny El-hadż Mahmud aga; El-hadż Ebu-bekr aga; Mojżesz spah; czeri baszy spahów Hasan spah; Ach-

med spah Husejnlu; Maadżun Omer spah; zastępca syna czeri basza Ibrahim aga; sokolniczy Mahmud aga; Hasan spah z Nowosioła; Ali spah z Filipowiec i inni funkcyonaryusze wiejscy zgromadziwszy się pospołu dla obrachowania potrzebnej na powyższe wydatki kwoty, uchwalili zebrać ją przez rozkład na pojedyńcze domostwa kazy sofijskiej i wyznaczyli następujące osoby poborców z przypadającą na każdą z nich ilość (rekwirowanych) domostw — wedle poniższego spisu:

Spisane dnia 20 miesiąca rebi ül ewwel roku 1095 [1].

1) Zobowiązanie Hasana agi, strażnika pieczęci do poboru z domostw	17
2) Zobowiązanie zaima Achmed agi do poboru z domostw	20
3) — Turgan-zade Husejn agi — —	35
4) — Ibrahim agi, zastępcy Müftach agi do poboru z domostw	25
5) Zobowiązanie Ali beja, zastępcy Dülbend agi do poboru z domostw	34
6) Zobowiązanie El-hadż Muharem agi z Kremikowic do poboru z domostw	12
7) Zobowiązanie Mustafa agi, zwierzchnika wojskowego wojniganów do poboru z domostw	58
8) Zobowiązanie Jusufa agi, zwierzchnika wojskowego do poboru z domostw	16
9) Zobowiązanie Izmael agi, czeribasza do poboru z domostw	48
10) Zobowiązanie Mahmud beja, zastępcy kjaji ziemskiego do poboru z domostw	18
11) Zobowiązanie Murtaza Besze, zastępcy serdara agi do poboru z domostw	13
12) Zobowiązanie Husejn agi, kjaji silihdarów do poboru z domostw	15
13) Zobowiązanie Ibrahim agi, zastępcy Iwas agi do poboru z domostw	16
14) Zobowiązanie Ebu-bekr agi, agi Petrycza do poboru z domostw	18

Do przeniesienia

[1] T. j. 9 marca 1684 r.

Z przeniesienia

15) Zobowiązanie hadży Mahmud agi, agi Cerkwi do poboru z domostw 8

16) Zobowiązanie Iwas Besze'go, agi Łokorska do poboru z domostw 11

17) Zobowiązanie El-hadż Mahmud agi do poboru z domostw 14

18) — Ömer agi Damata — — 6

19) — Es-seid Abdurrahman agi z Wyżniej Bani do poboru z domostw 7

20) Zobowiązanie Ibrahim agi, zastępcy pisarza skarbowego do poboru z domostw 34

21) Zobowiązanie Solimana agi następcy mütewelego do poboru z domostw 12

22) Zobowiązanie Ibrahima agi, zastępcy Achmed agi, zwierzchnika balwierzy, rzeczonego Łokietek (köse) do poboru z domostw 8

23) Zobowiązanie Hasan agi, czeribasza spahów do poboru z domostw 6

24) Zobowiązanie Jakób-aga-zade Mustafa agi do poboru z domostw 26

25) Zobowiązanie Mahmud agi, sokolniczego do poboru z domostw 10

26) Zobowiązanie Musy, spaha, do poboru z domostw . . . 8

27) — Ago, spaha — — . . . 5

28) — Baba-Hasana, spaha do poboru z domostw 8

29) — Achmeda, spaha (wsi) Husejnlu do poboru z domostw 10

30) Żobowiązanie Mahmud agi, zarządcy kuchni dla ubogich (imaret mütevelisi) do poboru z domostw 2

31) Zobowiązanie Petriczurowa[1] do poboru z domostw . . . 1

32) — Mehmed agi, zwierzchnika woźnych sądowych (mühzir-baszy) do poboru z domostw 2

33) Zobowiązanie Bosniak-Achmed beja do poboru z domostw 5

34) — Ibrahim beja, cygańskiego poborcy dżezije (koptijan dżizije-dary) do poboru z domostw 12

Do przeniesienia

---

[1] Takiej nazwy wsi obecnie niema; jest tylko w okręgu sofijskim Petryna, Petrycz i Petyrłasz.

Z przeniesienia

35) Zobowiązanie Ibrahima-beja, syna czeri-basza do poboru z domostw 18
36) Zobowiązanie El-hadż Osmana, komisarza targowego (mühtesib) do poboru z domostw 5
37) Zobowiązanie Mustafy, spaha z Doganowy do poboru z domostw 3
38) Zobowiązanie Omera, spaha Maadżuni do poboru z domostw 3
39) — Soliman czelebi Maadżuni-zadego do poboru z domostw 3
40) Zobowiązanie Ibrahim czelebi-kuru-czeszmeli zadego do poboru z domostw 3
41) Zobowiązanie Iwasa (Awaza?), syna kowala Osmana (Nalband Osman oołu) do poboru z domostw 3
42) Zobowiązanie Kitasa, spaha z Manasteryszt do poboru z domostw 3
43) Zobowiązanie Hüd hüd (? kolibra) Mehmeda, spaha do poboru z domostw 2
44) Zobowiązanie Mehmeda, spaha z Pogledic do poboru z domostw 2
45) Zobowiązanie Mustafy czausza ze Złatuszy do poboru z domostw 3
46) Zobowiązanie Ibrahima, spaha z Ormanły do poboru z domostw 9
47) Zobowiązanie Ermen-Ibrahima, spaha z Orłandowic do poboru z domostw 9
48) Zobowiązanie Ibrahim czelebiego, nadzorcy policyi w Sygyrły[1] do poboru z domostw 5
49) Zobowiązanie Mehmed Saracena, brata spaha Solimana do poboru z domostw 4
50) Zobowiązanie Kadry beja, brata Borozana do poboru z domostw 3
51) Zobowiązanie Naczelnika policyi w Rebrowo do poboru z domostw 3
52) Zobowiązanie Jusuf agi, ekonoma Ibrahim czelebiego, naczelnika policyi w Szumie do poboru z domostw . . . 3

Do przeniesienia

[1] Bułg. obecnie Segyrlijewo.

Z przeniesienia

53)	Zobowiązanie Choros Ömera, naczelnika policyi w Werde Kalnie[1] do poboru z domostw	4
54)	Zobowiązanie (wsi?) Gajtanewo do poboru z domostw . .	7
55)	— Husejn-beja z Owczyn-dołu do poboru z domostw	1
56)	Zobowiązanie z Buczyny Berkowce, tudzież z Bezden'a, Dobyrczyna i Goisława[2] do poboru z domostw	9
57)	Zobowiązanie z Żeleznic, tudzież Mesztїcy[3] (? Meszetce) i Potopu do poboru z domostw	16
58)	Zobowiązanie mütewalego z Wyżniego Łozenu (Gorna Łozana, Goren Łozen) do poboru z domostw	18
59)	Zobowiązanie Husejna, spaha z Nowosela do poboru z domostw	8

Po powyższych z następujących też jako stacyjnych (pocztowych) wsi:

60)	Zobowiązanie z Busmanic do poboru z domostw	10
61)	— z Bogrowa — —	4
62)	— z Obły (? Obeły)[4] do poboru z domostw . .	3
63)	— z Herakowo — — . .	8
64)	— z Chrabyrsko — — . .	6
65)	— z Tyrnowo[5] — — . .	7
66)	— z Filipowic — — . .	3
	Razem wszystkich domostw	717

wyraźnie siedmset siedmnaście.

Na każdego gospodarza domu po 20 temenów, wyraźnie po dwadzieścia temenów na każde domostwo.

XXXVIII.

S. 7 — s. 61—62.

W sądownictwie i sędziowstwie sławnym, cnót i doskonałości źródłodawcom, na stacyach między Odrynem a Belgradem urzę-

[1] Urzędowa dzisiejsza nazwa Werdikalino.

[2] Takiej nazwy dziś niema.

[3] T. n. d. n.; jest Maczyszte i Meszelij.

[4] Może dzisiejsza Jabłanica.

[5] Zapewne wieś Trnawa — dziś bezludna — w powiecie nowosielskim okręgu sofijskiego; albo Trn w tymże okręgu — iskierskiego powiatu.

dującym kadym, oby się wzmogły cnoty ich! Tudzież sławnym z przykładności i wzorowości kjajom ziemskim, serdarom jańczarskim, przedniejszym mężom pracy kraju, agom pałanek, komendantom twierdz i towarzyszom wojskowym, oby się wzmogła powaga ich!

Po otrzymaniu najwyższego komunikatu cesarskiego niech będzie wiadomo, jako ferman cesarski wydany zostaje w następującej sprawie:

Wysłanym teraz z Odrynu do Belgradu w ważnej sprawie kurjerom nie dawano pospiesznie koni pocztowych na stacyach podwładnych Wam kaz, mimo iż dla owej potrzeby i ze strony urzędu tyle użyto nakładu i ze strony rajjów pomoc i współdziałanie okazywano. Za spowodowaną w tej mierze mitręgę, powtarzającą się już nieraz, karygodność i odpowiedzialność w obec państwa, któremu należy się posłuch, cięży na was wszystkich, wraz z potrzebą jak najrychlej zdania u podnóży tronu sprawy i wyjaśnienia: czy się to dzieje dla niedostatecznego nadzoru i braku ludzi pocztowych na popsutych teraz i rozluźnionych stacyach, czy dla nadużyć władzy w obec podwładnych, czy przez ustanie zasiłków od obowiązanych do odnośnej powinności rajjów; słowem — czyjekolwiekbądź zaniedbanie w tem leży, wyniki dochodzeń przez was wszystkich pospołu winne być zebrane, spisane i do progów szczęśliwości naszej przesłane za pośrednictwem ad hoc komisarza; porządek na stacyach podwładnych wam kaz ma być solidarnie przywrócony i zwłoka dla tych z ważnemi ekspedycyami wysyłanych kuryerom usunięta z zaleceniem bacznego wystrzegania się ponowienia podobnych niedokładności na przyszłość.

Polecam tedy, abyście zarówno wy kadowie, jak przedniejsi mężowie pracy kraju — po nadejściu nakazu najwyższego, działając odpowiednio wielkiej powagi zleceniu w tej sprawie, ze względu na odpowiedzialność i karygodność każdego z was za mitręgę w podróży wysłanych z ważnemi sprawami kurjerów, spowodowaną bądź rozluźnieniem, bądź nieporządkami stacyi pocztowych podległych wam kaz, bez najmniejszej zwłoki i opóźnienia — jak najrychlej za pośrednictwem wysłanego ad hoc do tychże kaz specyalnego komisarza — dochodzenie przeprowadzili, i o przywróceniu porządku, tudzież rękojmiach nieponawiania się na przyszłość zwłoki dla wysyłanych z ważnemi sprawami kurjerów, wreszcie o stanie i położeniu każdej stacyi wedle pilnie, rozważnie, słusznie i dokładnie

przeprowadzonego śledztwa — z wyników onego zdali nam przez rzeczonego komisarza sprawę, działając bez zwłoki i opóźnienia, a wielce unikając opieszałości i zaniedbania i spełniając w sposób wyjaśniony poruczone zadanie.

To wiedzieć i godłu podniosłemu wiarę dać macie.

Dan dnia dwudziestego drugiego miesiąca rebbi ül achyr roku tysiącznego dziewięćdziesiątego piątego.

W rezydencyi Odrynie.

Otrzymane własnoręcznie d. 15 dżemazi ül ewwel 1095 r.

XXXIX.

S. 7 — s. 54.

Miłościwych emirów emirowi, wielkich a dostojnych dostojnikowi, mężowi pełnemu powagi i poważania, czci i wspaniałości, łaskami Najwyższego obficie obdarowanemu, wielkorządcy kraju rumelijskiego — Mehmedowi baszy — ku uwiecznieniu podniosłości jego!

Po nadejściu najwyższego reskryptu cesarskiego niech będzie wiadomo, jako Tobie w uznaniu Twoich zdolności i pracy, a pod każdym względem godnemu łask i życzliwości, teraz oto chcąc Ci okazać jeszcze bardziej wysoką łaskę cesarską i przychylność Majestatu Cesarskiego, w bieżącym tysiącznym dziewięćdziesiątym piątym roku hegiry, miesiącu rebbi ül ewwel dnia dwudziestego szóstego[1] za odręcznem pismem Cesarskiem, zwiastunem stałej pomyślności, zawiadamiamy Cię o konferowaniu Ci godności Wezyratu, jako wyrazu owej życzliwości i uznania. Za czem polecam Ci, abyś po otrzymaniu niniejszego, zwiastuna stałej pomyślności, orędzia cesarskiego, zgodnie z niem łącząc na przyszłość stanowisko wezyrskie z wielkorządztwem prowincyi rumelijskiej, ku sprawowaniu rządów kraju tego, ku opiece i obronie rajjów i innych wysokich za rozkazem moim usług dla mnie, przy wytężaniu siły, gorliwości i nieustannej pieczy, uważnym też w końcu był na rychłe przysłanie ku Nam osoby odpowiedniej po dany ci berat.

To wiedzieć i godłu podniosłemu wiarę dać macie.

Dan w końcu miesiąca rebbi ül ewwel roku tysiącznego dziewięćdziesiątego piątego.

---

[1] T. j. 1684 r. d. 13 marca.

W grodzie Odrynie.

Reskrypt dla Walego rumelijskiego.

Zgodnie z wysokim oryginałem odpisał ubogi Przenajświętszego Pana Mustafa, kady armii rumelijskiej, modlący zmiłowania.

Otrzymane własnoręcznie d. 5 m. rebbi ül achyr 1095 r.

XL.

S. 7 — s. 56.

W sądownictwie i sędziowstwie sławnym, cnót i doskonałości źródłodawcom, na przestrzeni drogi między Odrynem a Budą urzędującym kadym, oby się wzmogły cnoty ich! Tudzież sławnym i wzorowym w odpowiednich tejże przestrzeni kazach mütesselimom, kjajom ziemskim, serdarom jańczarskim, notablom kraju i innym mężom pracy, oby się wzmogła powaga ich!

Po otrzymaniu podniosłego pisma cesarskiego niech będzie wiadomo, jako ferman znakomity wydany został w tym celu, ażeby każdy z was w odpowiedniej sobie kazie, gdy w obręb onej wstąp (w pochodzie swoim) upełnomocniony a miłościwy przewódzca przesławny, mąż karności powszechnej, wezyr mój Ibrahim basza, oby Bóg Wszechmocny uwiecznił wielkość jego, przygotował w okrągłej liczbie ośmdziesiąt sztuk koni pocztowych dla niego, bez zwłoki i opóźnienia, bez zaniedbania i opieszałości.

Polecam tedy, abyście rzeczeni wyżej, zgodnie z wydanym w tej sprawie wielkiej powagi fermanem podniosłym, na drogę wspomnianemu p. t. wezyrowi, gdy wstąpi w odpowiednią każdego z was kazę, przygotowawszy i zebrawszy z odpowiednich miast, wsi i stacyj pocztowych w okrągłej liczbie ośmdziesiąt koni pocztowych, wielce starali się uczynić to bez zwłoki i opóźnienia, bez zaniedbania i opieszałości, zgodnie z poważną osnową nakazu najwyższego.

To wiedzieć i godłu podniosłemu wiarę dać macie.

Dan w pierwszych dniach miesiąca rebbi ül achyr kajmakam grodu należycie strzeżonego Odrynu.

Otrzymano własnoręcznie d. 14 m. rebbi ül achyr 1095 r.

XLI.

S. 7 — s. 59.

Z szafarzy sprawiedliwości prawowiernym przedniejszemu, sterownictwa wyznawców Boga jedynego wybitniejszemu, cnót i wiedzy

rzetelnej źródłodawcy, nauk proroków i wysłańców bożych spadkobiercy, wszechstworzeń prawdy wieczystej wyrazicielowi, Opatrznością zapowiedzianych łask najwyższych miłośnikowi, Jego Miłości kademu sofijskiemu, ku pomnożeniu cnót jego! Tudzież sławnym a wzorowym i przykładnym kjajom ziemskim, i serdarom jańczarskim, i przedniejszym mężom pracy kraju, ku pomnożeniu powagi ich!

Po nadejściu podniosłego pisma cesarskiego niech będzie wiadomo, jako ferman cesarski wydany został w tym celu, ażeby z powodu koniecznej potrzeby piekarzy (płatnych z urzędu za wypiek chleba), siodlarzy, kowali (do kucia), siodlarzy do juków i robotników dla armii cesarskiej, udającej się w bieżącym, da Bóg pomyślnym, roku na wyprawę węgierską wraz z pełnomocnym a miłościwym przywódzcą przesławnym, mężem karności powszechnej, wezyrem moim, wodzem naczelnym Mustafą baszą, oby Bóg wszechmocny uwiecznił wielkość jego, przygotowano i wysłano jak najspieszniej do tegoż obozu cesarskiego z samego miasta Sofii, wraz z kompletną obsługą parobczą i innymi przyborami, trzech piekarzy, dwóch siodlarzy, dwóch kowali (do podków), dwóch siodlarzy juków i dwóch robotników.

Polecam tedy, abyście po nadejściu nakazu najwyższego, działając w myśl zlecenia mego, należycie wyjaśnionego, gwoli koniecznej potrzeby przygotowania owej ilości cechowych majstrów dla wojska Islamu pod wyżej rzeczonym p. t. wodzem naczelnym, wezyrem moim, za skarbową opłatą piekarzy, zaznaczoną w fermanie moim ilość z kompletną obsługą parobczą i resztą przyborów, wraz ze wspomnianymi wyżej innymi majstrami cechowymi dla obozu cesarskiego, stojącego w pogotowiu na polu belgradzkiem, kazali jak najspieszniej przysposobić i wysłać, spełniając w ten sposób wyjaśniony nakaz.

To wiedzieć i godłu podniosłemu wiarę dać macie.

Dan dnia jedenastego miesiąca rebbi ül achyr roku tysiącznego dziewięćdziesiątego piątego na polu grodu belgradzkiego.

Otrzymano własnoręcznie d. 29 rebbi ül achyr 1095 r.

XLII.

S. 7 — s. 60.

Najbieglejszym znawcom szerjatu, wielce cnotliwym i szanownym Ich Miłości kadym, urzędującym na przestrzeni między wy-

sokiej osłony Odrynem a Belgradem, tudzież (powrotnie) między Belgradem, Smederewem, Ruszczukiem, Widdynem i pod wysoką osłoną będącym Odrynem, ku uczczeniu cnót ich!

Po złożeniu Ich Miłościom hołdu szczerego i klejnoto-cennego jak perły, wiadomo czynimy uprzejmie, jako list niniejszy napisany i wysłany został w tym celu, ażeby poinformować będących w powyższych kazach serdarów jańczarskich, oby się wzmogła powaga ich, o wysłaniu tamże z zastępu wysokiego dworu jańczarskiego czauszów, oby się pomnożyła ich wzorowość i przykładność — Osmana czausza z czterdziestego czwartego hufca, i z agów naszych inspektora Jusufa agę, oby się wzmogła powaga ich obu, dla zebrania i zdeponowania w kasie skarbowej wszelkiego spadku po zmarłych do tej chwili bez wyraźnego testamentu jańczarach, germkach ich i paziach, tudzież towarzyszach artylerzyskich i zbrojowniczych, tak stale zamieszkałych, jako też goszczących. Jednocześnie spodziewać się godzi, że po nadejściu niniejszego (pisma) zgodnie ze starym zwyczajem, powziętą przez serdarów spadkowe kwoty skarbowe wraz z podpisanymi i zaopatrzonymi pieczęcią poszczególnymi wykazami wręczyć rzeczonym (komisarzom) i nam odesłać raczycie.

Wy zaś serdarowie, dokładając w tej sprawie własnej pilności i rozwagi, wielce się strzeżcie i baczcie, aby przypadające skarbowi fundusze, bądź szczupłe, bądź znaczniejsze, nie były w żaden sposób utajone i ukryte.

To wiedzieć i pismu niniejszemu zadość uczynić macie.

Oby cnoty zawsze wam towarzyszyły!

Dnia dwudziestego miesiąca rebbi ül achyr roku 1095.

Ze szczęśliwości Dworu jańczarskiego agów Ali.

Otrzymane własnoręcznie d. 4 dżemazi ül ewwel 1095 r.

XLIII.

S. 7 — s. 59.

Do Jaśnie Wielmożnego efendiego, szanownego i cnotliwego mołły sofijskiego.

Wydana bujurułta wysyła się z powodu mianowania z grona przykładnych i wzorowych agów naszych, agi...., oby się wzmogła powaga jego, dla zebrania dawnym dotąd zachowanym zwyczajem ustanowionego a potrzebnego zasiłku, zwanego »zachire peha«, z kazy waszej, jak to zawsze bywało ilekroć gubernatorów rumelijskich powoływano na wyprawę cesarską.

(Poleca się tedy niniejszem:)

Należy w sposób wskazany a przyjęty zwyczajowo w czasie powoływania gubernatorów rumelijskich na wyprawę cesarską, abyście kazali zebrać dystrybutywnie w myśl ustaw zasadniczych szerjatu, od mieszkańców wspomnianej kazy zasiłek na wyprawę, zwany »zachire peha« i pobór takowego rzeczonemu komisarzowi umożliwić, nie pozwalając na niczyje udręczanie gwoli tego zwyczaju, ni na większy niż on nakazuje rozkład, ani też na ściąganie wzbronionej ustawami szerjackiemi i państwowemi opłaty od ubogich.

Dnia dwudziestego siódmego miesiąca rebbi ül achyr 1095 r.

Otrzymane własnoręcznie d. 29 m. rebbi ül achyr 1095 r.

XLIV.

S. 7 — s. 60—61.

W sądownictwie i sędziowstwie wsławionym, cnót i doskonałości źródłodawcom, na przestrzeni drogi między Belgradem a Sofią urzędującym kadym, oby się wzmogła cnota ich! Tudzież wsławionym z przykładności i wzorowości, w kazach tejże przestrzeni będącym przedniejszym mężom kraju i innym ludziom pracy, oby się wzmogła powaga ich!

Po nadejściu najwyższego pisma cesarskiego niech będzie wiadomo, jako ferman cesarski wydany został z powodu wysłania z grona wysokiego dworu naszego przykładnych i wzorowych czauszów, czausza..., oby się wzmogła powaga jego, ku uregulowaniu sprawy tych koni, które bądź z poczty, bądź od przedniejszych mężów kraju w liczbie trzynastu sztuk z Sofii a dziesięciu z Szarkioji służyły teraz na przejazd do Belgradu miłościwemu pełnomocnemu a przesławnemu przywódzcy, mężowi karności powszechnej, wezyrowi memu Ibrahimowi baszy, oby Bóg wszechmocny uwiecznił wielkość jego, a obecnie powinne wrócić cało i zdrowo na miejsce zarekwirowania, do Sofii i Szarkioji, ku właścicielom z tem, aby po drodze w kazach wam podległych dopilnowano dostarczenia (owemu cugowi) paszy i strawy popasowej (dla ludzi).

Polecam tedy, po nadejściu pełnej powagi wysokiego fermanu mojego, działając w myśl onego, abyście wspomnianemu cugowi wchodzącemu w obręb każdej z podwładnych wam kaz, zapewnili odpowiednią paszę i strawę (dla ludzi) i ażeby go cało a zdrowo doprowadzono do miejsca przeznaczenia właścicielom, zgodnie z osnową najwyższego i świętego nakazu.

To wiedzieć i godłu podniosłemu wiarę dać macie.

Dan w ostatnich dniach miesiąca rebbi ül achyr roku tysiącznego dziewięćdziesiątego piątego.

W Belgradzie, zaszczyconym najwyższą obecnością.

Otrzymane własnoręcznie d. 6 dżemazi ül ewwel 1095 r.

XLV.

S. 7 — s. 80.

Z pomiędzy kadych i sędziów wzorowemu, cnoty i doskonałości źródłodawcy, Jego Miłości kademu..., oby się wzmogła cnota jego! Tudzież mianowanemu do poboru pogłównego (dżezije) w Samokowie na rok 1095 [1] Ak-jajla Mehmedowi, oby się wzmogła powaga jego!

Po nadejściu najwyższego pisma cesarskiego niech będzie wiadome następujące brzmienie fermanu mego:

Fermanem zamówionego w Samokowie dla twierdzy budymskiej stu sztuk osi żelaza, tudzież majstrowego (wyrobu) podług dawnego zwyczaju i określenia w podniosłym fermanie moim wartość masz opłacić z samokowskiego funduszu pogłównego, po zestawieniu odpowiedniego rachunku.

Polecam tedy, abyś po nadejściu i ujawnieniu nakazu podniosłego, działając w myśl onego w sposób wskazany, zestawił rachunek należności za żelazo i majstrowe (wyrób) fermanem zamówionych w Samokowie i innych kazach stu sztuk osi żelaznych i w charakterze komisarza rzeczonego, pobrawszy odpowiednie należności, pieniądze z funduszu podatkowego samokowskiego (wypłatę) na marginesie (grzbiecie niniejszego wezwania) jako dowód zadokumentował [2].

To wiedzieć i godłu podniosłemu wiarę dać masz.

Dan dnia piątego miesiąca Dżemazi ül ewwel roku tysiącznego osiemdziesiątego piątego w rezydencyi Odrynie.

Otrzymane własnoręcznie 28 m. redżeb nieparzystego 1095 r.

Zgodnie z osnową oryginału, poważnych myśli i wieku ubogi derwisz Mustafa, mołła miasta Samokowa, modlący zmiłowania.

---

[1] 1683—1684 ery chrześć.

[2] Por. dok. LXVII.

XLVI.

S. 7 — s. 61.

Najbieglejszym znawcom szerjatu na przestrzeni drogi między zaszczyconym najwyższą obecnością Odrynem a Belgradem urzędującym panom kadym, oby się wzmogły cnoty ich, tudzież serdarom jańczarskim!

Zawiadamia się o wydaniu i wysłaniu Wam pisma niniejszego przy sposobności mianowania na wyprawę cesarską, z ogniska agów, zwiastuna gorliwości i dostojeństwa generał-porucznika (Sansundży baszy) Mahmuda agi.

Gdy z pomocą bożą rzeczony (zwierzchni komisarz) generał-porucznik przybędzie do podwładnych wam kaz, zechcecie wskazać i stwierdzić (mu tożsamość) wszystkich w tychże kazach przebywających żołnierzy jańczarskich, tak izbowych, jak bezizbowych [1], i granicznych gwoli potrzeby ich obecności na granicy i poprzedniego wysłania ich rzeczonemu komisarzowi, skoro ważność chwili obecnej nie da się porównać z innemi. Okrom tego dla ponownego wcielenia do ogniska jańczarskiego i w myśl najwyższego reskryptu, na nowo inkorporowania wybrakowanych i zmodyfikowania rejestrów tak inkorporowanych żołnierzy, przygotować macie w każdej z podwładnych wam kaz, po przybyciu tam komisarza, takowych (kuł ołu) do służby zdolnych a krzepkich junaków, przyprowadzić i doręczyć ich jemu.

Wy zaś serdarowie pomnieć macie, że jeśli po odjeździe sansundży basza pozostanie w stronach waszych bodaj jeden żołnierz jańczarski, mianowany zostanie przez nas specyalny czausz, wszyscy ulegniecie najsurowszej odpowiedzialności. Toć w przewidywaniu bacznem następstw, postępując gorliwie i pilnie, wielce się strzeżcie sprzecznego z tem działania.

To wiedzieć i do niniejszego pisma zastosować się macie.

Szóstego dnia miesiąca dżemazi ül ewwel roku tysiącznego dziewięćdziesiątego piątego.

Ogniska jańczarów aga Ali.

Zgodnie z oryginałem podpisanym i opatrzonym pieczęcią, odpisał ubogi Pana Najwyższego Mehmed, kady zaszczyconego wysoką obecnością Odrynu, modlący zmiłowania.

[1] Por. dok. XLIX i LXII.

XLVII.

S. 7 — s. 62.

Najbieglejszym znawcom szerjatu, Rumelijskiej prowincyi Ich Miłości kadym, oby się wzmogły cnoty ich!

Podaje się do wiadomości, jako podług otrzymanych informacyj, nie tylko mianowani Najwyższym rozkazem poborcy podatkowi wymagają podatków od będących tylko na żołdzie mieszkańców miast i wsi, ale i podczas tychże nieobecności w domu, a pobytu w wyprawie cesarskiej, mir-miranów i mir-liwów mütesselimowie, wojewodowie, subaszowie i inne tłumy napastników, od pozostałej w domach czeladzi i służby, bez rozkazu najwyższego, wymuszając (robociznę i) daniny, uciskają ludzi, mimo iż poszkodowani, biorąc iście udział w wyprawie cesarskiej, jako nadworni i wojskowi uprawnieni są (tylko) do żołdu (dirliku), a w rzeczywistości ani w miasteczkach, ani po wsiach nie posiadają dawnych majętności i gruntów, wciągniętych w ziemskie rejestry a w a r y z o w e, ani też innych obciążalnych podatkami z mocy najwyższych rozporządzeń.

Owoż teraz, zgodnie z listem niniejszym, napisanym w myśl wydanego w sprawie powyższej najwyższego nakazu cesarskiego, należy, abyście odpowiednio najwyższemu zleceniu działając, baczyli, by nie dopuszczać do ucisku i udręczenia, wbrew ustawom zasadniczym szerjatu i bez rozkazu cesarskiego, ani jednego człowieka z liczby tych, którzy istotnie są uprawnieni do d i r l i k u, a biorących udział rzeczywisty w pochodzie cesarskim w charakterze nadwornych i wojskowych, zamieszkałych po miasteczkach i wsiach, a nie posiadających tamże majętności i gruntów awaryzowych i innymi podatkami obciążalnych, a mimo to w osobach ich czeladzi i służby, pozostałej w domach, napastowanych i krzywdzonych. Oto też się rozchodzi (wraz z pozdrowieniem waszem)[1].

Ibrahim

dyrektor skarbowy (muhassil).

Otrzymane własnoręcznie d. 17 dżemazi ül ewwel r. 1095.

XLVIII.

S. 7 — s. 62.

Najbieglejszym znawcom szerjatu, na prawem skrzydle prowincyi rumelijskiej będącym kadym, oby się wzmogła cnota ich!

[1] Por. dok. XXIV.

Zawiadamia się Ich Miłość, jako bujurułta niniejsza napisana i wysłana zostaje w celu bezzwłocznego uruchomienia i wyekspedyowania ku granicy węgierskiej tych posiadaczy zijametów i timarów, którzy mieszkając w podległych wam kazach jeszcze pozostali w domu, a są powołani do wzięcia udziału w wyprawie cesarskiej. Winniście tedy w sposób wskazany poinformowawszy się stwierdzić, którzy z zamieszkałych w kazach waszych posiadaczy zijametów i timarów powołani są do wzięcia udziału w wyprawie pod chorągwiami swych ałaj-bejów, i (dopilnować), ażeby bez zwłoki i omieszkania, uruchomiwszy się natychmiast pod znakami tychże ałaj-bejów, wyruszyli ku miejscom wskazanym ci, którzy jeszcze dotąd pozostali, co każdy z was spełnić ma pilnie, wielce się strzegąc zwłoki i opóźnienia.

Roku 1095.

Otrzymane własnoręcznie d. 18 dżemazi ül ewwel 1095 r.

XLIX.

S. 7 — s. 61.

Rozgłośnej sławy i miłościwości, chwały i wspaniałości, łaskami najwyższemi obficie i stale obdarzonemu, s a n s o n d ż y baszowi ..., oby się uwieczniła sława jego.

Po nadejściu reskryptu najwyższego niech będzie wiadomo, jako ferman cesarski wydany został w tym celu, ażebyś Ty wyżej rzeczony dołożył pieczy i starań pochwalnych ku wcieleniu do korpusu jańczarskiego wszelkiej możliwej zdolnej i krzepkiej do boju i walki ilości giermków (kuł oułłary) i jańczarów, wybrakowanych z rejestrów na całej przestrzeni, obejmującej drogę do Belgradu po miastach i wsiach, i przeto zgłaszających się i proszących o to reinstalował ponownie a dokładnie w spisach i te spisy władzy mej kompetentnej przesłał.

Polecam tedy, po nadejściu i ujawnieniu wysokiego a wielkiej powagi fermanu mojego, działając w myśl onego, ażebyś Ty rzeczony sansondży baszy dołożył starania i pieczy, we wszystkich odnośnych miejscowościach ku reinkorporowaniu zdolnych w wyjaśniony sposób do walki i boju, a zgłaszających się i proszących o to w rozmiarach wszelkiej rozrządzalnej ilości dokładnie do rejestrów wciągnął, rejestry takowe władzy kompetentnej zakomunikował,

a wysyłając popisowych do korpusu, usilnie strzegł się i unikał opieszałości i zwłoki[1].

To wiedzieć i godłu podniosłemu zaufanie okazać masz.

Dan w pierwszych dniach miesiąca dżemaziül ewwel roku tysiącznego dziewięćdziesiątego piątego.

W zaszczyconym najwyższą obecnością grodzie Odrynie.

Zgodnie z należnym oryginałowi posłuchem i czcią odpisał tenże oryginał ubogi Stwórcy najwyższego Sunułła Ali, mołła chylafe w zaszczyconym najwyższą obecnością grodzie Odrynie.

Otrzymane własnoręcznie d. 15 dżemazi ül ewwel 1095 r.

L.

S. 7 — s. 62.

W sądownictwie i sędziowstwie sławnym, cnót i doskonałości źródłodawcom, na przestrzeni drogi między Odrynem a Belgradem urzędującym kadym, oby się wzmogły cnoty ich!

Po nadejściu podniosłego pisma cesarskiego niech będzie wiadomo, jako ferman mój wydany zostaje w tej sprawie, ażebyście z powodu wysłania żołdu dla personalu trenu artyleryi, znajdującej się pod wodzem naczelnym w pochodzie cesarskim, z największą bacznością zapewnili bezpieczeństwo i całość przesyłki, zwłaszcza w miejscowościach niepewnych i niebezpiecznych, i dopilnowali przejścia jej w całości i nieuszkodzonej, z kazy do kazy.

Polecam tedy, po nadejściu i ujawnieniu nakazu podniosłego, działając w myśl onego, abyście wspomnianej kasy skarbowej po drodze do Belgradu, w miarę przewiezienia onej w obręb każdej z podwładnych wam kaz, rozciągnąwszy baczny nadzór nad miejscowościami niebezpiecznemi, w całości i nienaruszoną dopilnowali przetransportowania z kazy do kazy, strzegąc się wielce jakiegokolwiekbądź, broń Boże, uszkodzenia i naruszenia na stacyach i w podróży.

W ten sposób wskazany nakaz rzeczony spełnić i godłu podniosłemu wiarę dać macie.

Dan dnia piętnastego miesiąca dżemazi ül ewwel roku tysiącznego dziewięćdziesiątego piątego.

W rezydencyi Odrynie.

Otrzymane własnoręcznie d. 17 dżemazi ül ewwel 1095 r.

[1] Por. dok. XLVI.

LI.

S. 7 — s. 65.

W sądownictwie i sędziowstwie wsławionym, cnót i doskonałości źródłodawcom, na przestrzeni drogi między Odrynem a Belgradem urzędującym kadym, oby się wzmogła cnota ich! Tudzież sławnym, przykładnym i wzorowym przedniejszym mężom pracy kraju, oby się wzmogła powaga ich!

Po nadejściu podniosłego pisma cesarskiego niech będzie wiadomo, jako ferman mój wydany zostaje w tym celu, ażeby dla udającego się teraz z Odrynu do Belgradu na nowo popisowych trzystu dziewięćdziesięciu żołnierzy zastępu silihdarów ochotniczych, przy dołożeniu każdego z was największej pilności i uwagi, oraz unikaniu szkód i mitręgi, przygotowano i dostarczono na każdą stacyę, na dzień przed przybyciem zastępu tamże, za opłatą z rąk oficerów gotówką i bez ujmy niczyjej, licząc po pięćdziesiąt akcze za 1 kile stambulskie, dziewięćdziesiąt ośm kile jęczmienia, dziewięćdziesiąt sześć ok mięsa i ośmset (bułek) akczelikowego chleba.

Polecam tedy po nadejściu i ujawnieniu podniosłego nakazu cesarskiego, działając w myśl onego, przy największej każdego z was baczności i najstaranniejszem unikaniu opieszałości i zaniedbania, ażebyście dla udających się teraz z Odrynu do Belgradu nowo zaciężnych trzystu dziewięćdziesięciu żołnierzy zastępu silihdarów ocho-(tniczych, na każdej stacyi, na dzień przed przybyciem ich tamże a za całkowitą opłatą gotówką z rąk oficerów właścicielom (dostawcom), nikomu nie ujmując ani szeląga, przygotowali i przysposobili dziewięćdziesiąt ośm kile jęczmienia, po pięćdziesiąt akcze za każde kile stambulskie, dalej dziewięćdziesiąt sześć ok mięsa i ośmset bułek) akczelikowego chleba, wręczając takowe odpowiednio wy-, znaczonym osobistościom, bez utajenia powyższej rachuby przed właścicielami dostawy i bez czynienia komukolwiekbądź ujmy sprzecznej z szerjatem.

To wiedzieć i godłu podniosłemu wiarę dać macie.

Dan dnia piętnastego miesiąca dżemazi ül ewwel roku tysiącznego dziewięćdziesiątego piątego.

W rezydencyi Odrynie.

Otrzymane własnoręcznie d. 25 dżemazi ül ewwel 1095 r.

LII.

S. 7 — s. 67.

Z szafarzy sprawiedliwości prawowiernym przedniejszemu, sterownictwa wyznawców Boga jedynego wybitniejszemu, cnót i wiedzy rzetelnej źródłodawcy, wszechstworzeń prawdy wieczystej wyrazicielowi, nauk proroków i wysłańców bożych spadkobiercy, Opatrzności łaskami najwyższemi cieszącemu się, Jego Miłości kademu sofijskiemu, oby się wzmogła cnota jego! Tudzież sławnym w sądownictwie i sędziowstwie, cnót i doskonałości źródłodawcom ... kadym, oby się wzmogły cnoty ich!

Po nadejściu podniosłego pisma cesarskiego niech będzie wiadomo, iż z grona nadwornych sokolniczych przykładny i wzorowy w moc należnego fermanowi posłuchu sokolniczy Mahmud, oby się wzmogła powaga jego, przedłożył wysokiemu Dworowi memu sprawę, jako niektórzy z rajjów i dzieci rajjowych z jego timariockich wsi ... gminy i kazy sofijskiej, podległych w moc nowych rejestrów monarszych sokolnictwu tegoż, opuściwszy dawniejsze swe miejsca pobytu, zamieszkali w miastach, wsiach i wojskowych folwarkach kaz waszych; on zaś (Mahmud) gdy chciał zbiegów zabrać i przenieść na dawne siedliska, napotkał z ich strony niechęć i opór; o czem zakomunikowawszy, prosi o pośpieszne wydanie nakazu najwyższego dla ponownego reinstalowania ludzi rzeczonych.

Polecam tedy, po nadejściu nakazu podniosłego, dla postąpienia wedle całkowitej słuszności i prawa w rzeczonej sprawie, zażądawszy od Dworu najwyższego wierzytelnych w pieczęć zaopatrzonych kopij nowych rejestrów monarszych, poinformujcie się, ażali owi przesiedleńcy rajjowie i synowie rajjów są tam wpisani do timarjockich wsi władającego sokolnictwem (Mahmuda), czy wyszli ze wsi dawniejszych i zamieszkali w kazach waszych, czy w miejscu zamieszkania nie są wpisani do rejestrów awaryzowych i czy od czasu tego zamieszkania nie minęło lat dziesięciu. W takim razie ruszywszy ich stamtąd, odesłać zechcecie do dawniejszych wsi zamieszkania. Jeśli zaś dziesięć lat minęło i wciągnięci są do rejestrów awaryzowych w miejscu nowego zamieszkania, nie mogą być z miejsc turbowani i w myśl rejestrów ustawowych muszą pozostać rajjami państwowymi. Nie ulegając żadnym ubocznym lub mimowolnym względom i naciskowi, i nikomu też nie folgując w czynach sprzecznych ze świętym szerjatem, z ustawami państwa, z rejestrami

i nakazem cesarskim, baczcie, aby w sprawie niniejszej gwoli was nie było się zmuszonym wysłać kogobądź ponownie.

To wiedzieć i godłu podniosłemu wiarę dać macie.

Dan w środku miesiąca dżemazi ül ewwel roku tysiącznego dziewięćdziesiątego piątego.

W rezydencyi Odrynie.

LIII.

S. 7 — s. 66.

W sądownictwie i sędziowstwie sławnym, cnót i doskonałości źródłodawcom, na przestrzeni drogi między Odrynem a Belgradem urzędującym kadym, oby się wzmogła cnota ich! Tudzież sławnym wzorowym i przykładnym w tychże kazach kjajom ziemskim i innym zwierzchnikom, oby się wzmogła powaga ich!

Po nadejściu podniosłego pisma cesarskiego, niech będzie wiadomo, jako ten ferman prześwietny wydany zostaje w tym celu, ażeby przy sposobności wysyłki obecnej ku Belgradowi spahów i silihdarów ochotniczych, gdyby z ich strony zdarzyła się napaść na zwierzchników i innych robów bożych [1] (ibadullah), oficerom ich własnym, dla poskromienia podobnego rodzaju nadużyć wyznaczonym, okazaliście pomoc w odparciu rokoszan i nie poskąpili (ku temu) swej staranności i gorliwości.

Polecam tedy Wam kadym, kjajom ziemskim i innym zwierzchnikom: przy sposobności wysyłki obecnej do Belgradu zastępu spahów i silihdarów ochotniczych, gdyby się zdarzyła z ich strony napaść na zwierzchników i innych robów bożych, abyście oficerom ich własnym, dla poskromienia tego rodzaju nadużyć wyznaczonym, okazali pomoc i nie poskąpili swej staranności i gorliwości w poskromieniu rokoszan, postępując w tem zgodnie z osnową niniejszego pełnej powagi najwyższego fermanu cesarskiego.

To wiedzieć i godłu podniosłemu wiarę dać macie.

Dan w środku miesiąca dżemazi ül ewwel roku tysiącznego dziewięćdziesiątego piątego.

W rezydencyi Odrynie.

Otrzymane własnoręcznie d. 26 dżemazi ül ewwel 1095 r.

[1] T. j. spokojnych mieszkańców.

LIV.

S. 7 — s. 65—66.

Na przestrzeni między Płowdiwem a Belgradem ucieczce cnót, Ich Miłości kadym, tudzież kjajom ziemskim, i serdarom jańczarskim, i innym mężom pracy, osobiście przed ich oblicze!

Po modłach czystych i szczerem pozdrowieniu zawiadamia się, jako pismo niniejsze ułożone i przez człowieka naszego Hasana agę posłane zostaje w celu jak najrychlejszego z Waszej strony przygotowania i zebrania zapasów żywności, potrzebnej nieodbicie na przybycie nasze w kazy wam podległe, dokąd, jak Bóg Wszechmocny da, jak najrychlej wypada nam udać się ze stacyi płowdiwskiej, po przemarszu przez stacye poprzednie.

Każdy z was tedy w swojej kazie, po zebraniu i przygotowaniu za pieniądze nasze z miast i wsi przypadających prowizyi, podług rejestrów rzeczonego komisarza, zechce postarać się o to, aby po przybyciu jego już były owe prowizye gotowe w miejscach właściwych. W ten sposób byśmy za łaską Boga Wszechmocnego przybywszy, zastali już je i by się to odbyło bez żadnej mitręgi, potrzeba, aby każdy z was, rozwinąwszy poły (szat waszych) [1], dołożył całkowitej gorliwości, bez najmniejszej zwłoki i zaniedbania, przygotowując w czas wszystkie co do joty zapasy żywności potrzebne za gotówkę naszą i podług rejestrów. W tym celu każecie, za łaską Boga Wszechmocnego, po miastach i wsiach waszych w miejscach, gdzie się zwykle ludzie gromadzą, ogłaszać publicznie przez wywoływaczy, aby ze wszech stron i okolic znoszono żywność do zakupna takowej po cenie taks bieżących i nie poniżej onej. Przy cenach nie odpowiadających taksie pieniądze nie zostaną wypłacone, a nie może być mowy o tem, aby w obozie naszym kogokolwiekbądź skrzywdzono lub mu ujmę uczyniono. To należy wyraźnie podnieść i zaznaczyć przez wywoływaczy. Co do ilości rzeczonych prowizyj, w obec znacznej liczby wojska, idącego z nami, potrzeba dziennie po dwieście pięćdziesiąt ok masła czystego, siedmdziesiąt, ośmdziesiąt sztuk owiec, cztery, pięć tysięcy (porcyi) paszy (jęczmiennej) i trzy tysiące ok chleba. Ową ilość przygotowawszy, po zarejestrowaniu

[1] = zakasawszy rękawy.

i wciągnięciu w księgi sidżyllowe, zwrócić napowrót rejestry wspomnianemu adze, unikając sprzecznych z tem czynności.

Osman, aga jańczarów.

Otrzymane własnoręcznie d. 28 dżemazi ül ewwel 1095 r.

LV.

S. 7 — s. 65.

W sądownictwie i sędziowstwie wsławionym, cnót i doskonałości źródłodawcom, na przestrzeni drogi między Odrynem a Belgradem urzędującym kadym, oby się wzmogła cnota ich! Tudzież sławnym, przykładnym i wzorowym przedniejszym mężom pracy w kraju, oby się wzmogła powaga ich!

Po nadejściu podniosłego pisma cesarskiego niech będzie wiadomo, jako ferman ten mój wydany zostaje w tym celu, ażeby dla udającego się teraz z Odrynu do Belgradu nowo popisowych tysiąca sześciuset pięćdziesięciu żołnierzy zastępu spahów ochotniczych, przy dołożeniu ze strony każdego z was baczności o unikaniu szkód i mitręgi, przygotowano i dostarczono jak najspieszniej na każdą stacyę, na dzień przed przybyciem zastępu tamże, za opłatą z rąk oficerów dostawcom gotówką i bez ujmy czyjejkolwiekbądź, licząc po pięćdziesiąt akcze za 1 kile stambulskie, czterysta dwanaście i pół kile jęczmienia, dalej, również za opłatą z rąk oficerów gotówką, czterysta dwanaście i pół ok mięsa, tudzież trzy tysiące trzysta akczelikowego chleba.

Polecam tedy, po nadejściu i ujawnieniu nakazu podniosłego, działając w myśl onego, przy baczności każdego z was a najstaranniejszem unikaniu opieszałości i zaniedbania, ażebyście dla udających się teraz wyżej pomienionych tysiąca sześciuset pięćdziesięciu żołnierzy zastępu spahów ochotniczych, za opłatą z rąk oficerów gotówką właścicielom (dostawcom), a bez utajania ani akcze, licząc po pięćdziesiąt akcze 1 kile stambulskie, czterysta dwanaście i pół kile jęczmienia, dalej również za opłatą z rąk oficerów gotówką czterysta dwanaście i pół ok mięsa i trzy tysiące trzysta (bułek) akczelikowego chleba, na dzień przed przybyciem oddziału na stacyę, przysposobili i przygotowali do obustronnego doręczenia i pobrania wyznaczonym ludziom, bez czyjejkolwiekbądź sprzecznej z szerjatem ujmy.

To wiedzieć i godłu podniosłemu wiarę dać macie.

Dan dnia szesnastego miesiąca dżemazi ül ewwel roku tysiącznego dziewięćdziesiątego piątego.

Otrzymane własnoręcznie d. 26 dżemazi ül ewwel.

LVI.

S. 7 — s. 91.

Wezyrowi poważanemu, przywódzcy sławnemu, mężowi rządów świata a przezorności w sprawach powszechnych i myśli przenikliwej, sprawom poważnym i potrzebom ludzkim posłuch dającemu, mężowi uchwał ostatecznych i stanowczych na powierzonem mu stanowisku, podwalinie państwowości i szczęścia, drogowskazowi filarów pomyślności i potęgi, obdarzonemu wszechstronnymi przymiotami obywatelskości podniosłej, kierownikowi wielkiego wezyratu i namiestnikowi władzy najwyższej, wezyrowi memu, Mustafie baszy oby Bóg wszechmogący czuwał nad wielkością jego! Tudzież prawowiernych wysokiemu sprawiedliwości szafarzowi, sterownictwa wyznawców Boga jedynego wybitniejszemu, cnót i wiedzy rzetelnej źródłodawcy, wszechstworzeń prawdy wieczystej wyrazicielowi, nauk proroków i wysłańców bożych spadkobiercy, Opatrzności łaskami najwyższemi cieszącemu się, Jego Miłości kademu stambulskiemu, oby się wzmogły cnoty jego!

Po nadejściu najwyższego pisma cesarskiego niech będzie wiadomo, jako pozostałych po poległym w obronie wiary byłym rumelijskim bejlerbeju Hasanie baszy, sierot opiekun, wzorowy i przykładny Achmed, oby się wzmogła powaga jego, zawiadomiwszy nas o tem, iż gdy pozostały po nieboszczyku baszy majątek wraz z ruchomościami nie wystarcza na pokrycie długów, doznaje z tego powodu turbacyi i niepokoju od wierzycieli, domagających się całej spłaty, przedłożył u Wysokich progów naszych prośbę o wydanie odpowiedniego zarządzenia cesarskiego. Zgodnie z tem wydaje się nakaz niniejszy dla przeprowadzenia w sądowej drodze sprzedaży (nawet i) ruchomości, pozostałych po rzeczonym nieboszczyku i (odpowiedniego) pokrycia w ten sposób wedle szerjatu pretensyi wierzycieli, po poprzedniem stwierdzeniu prawnem ich praw wierzycielskich, nareszcie zaniechania dalszych, sprzecznych z szerjatem pretensyj.

Polecam tedy, po nadejściu i ujawnieniu świętego w tej sprawie nakazu, działając w myśl onego, abyście kazali w drodze są-

dowej sprzedać ruchomości, pozostałe po rzeczonym nieboszczyku i z onych, po poprzedniem stwierdzeniu wedle szerjatu praw wierzycieli, zaspokoili takowych po szerjacku, następnie nie pozwolili na dalsze z ich strony, a sprzeczne z przepisami szerjatu, niepokojenie onego Achmeda i w ogóle uchylili wszelki dalszy opór i opresyę, gwałcące te przepisy i rozkaz cesarski.

To wiedzieć i godłu podniosłemu wiarę dać macie.

Dan w ostatnich dniach miesiąca dżemazi ül ewwel roku tysiącznego dziewięćdziesiątego piątego, w rezydencyonalnem mieście naszem Odrynie.

Otrzymane własnoręcznie d. 21 m. szewwal pomyślnego 1095 r.

Zgodnie z wysokim oryginałem odpisał ubogi Pana Najwyższego Jahja, kady rezydencyonalnego grodu Konstantynopola, modlący zmiłowania.

LVII.

S. 7 — s. 67.

W sądownictwie i sędziowstwie sławnym, cnót i doskonałości źródłodawcom, na przestrzeni drogi między Odrynem a Belgradem urzędującym kadym, oby się wzmogły cnoty ich! Tudzież sławnym, przykładnym i przedniejszym mężom pracy w kraju, oby się wzmogła powaga ich!

Po nadejściu podniosłego pisma cesarskiego niech będzie wiadomo, jako niniejszy ferman mój wydany zostaje w tym celu, aby dla nowo popisowych dwustu dziewięćdziesięciu siedmiu silihdarów ochotniczych, udających się z Odrynu do Belgradu, przygotowano na każdej stacyi potrzebną nieodzownie żywność za całkowitą zapłatą dostawcom z rąk oficerów, bez utajania nikomu ani szeląga, a mianowicie: siedmdziesięciu dziewięciu i pół kile jęczmienia po pięćdziesiąt akcze za 1 kile stambulskie, dalej siedmdziesięciu sześciu i pół oka mięsa, po dziesięć akcze 1 oko, i nareszcie sześciuset ośmnastu (bochenków) akczelikowego chleba, co wszystko ma być zebrane i gotowe na każdej stacyi na dzień przed przybyciem ich tamże i doręczone przeznaczonym do pobrania osobom, z dopilnowaniem starannem z waszej strony, by się wszystko odbyło bez szkody i mitręgi.

Polecam tedy, aby po otrzymaniu i ujawnieniu nakazu podniosłego, każdy z was, działając w myśl onego, dołożył pilności i starania, wielce się strzegąc szkód i mitręgi, tudzież wszelkiej

w obec kogokolwiekbądź krzywdy, sprzecznej z szerjatem, do zebrania i przygotowania dla wspomnianych silihdarów ochotniczych na każdej stacyi siedmdziesięciu dziewięciu i pół kile jęczmienia, po pięćdziesiąt akcze za 1 kile stambulskie, siedmdziesięciu sześciu i pół oka mięsa po dziesięć akcze 1 oko i sześciuset ośmnastu (bochenków) akczelikowego chleba, wszystko na dzień przed przybyciem oddziału i z wręczeniem wyznaczonym urzędnikom, za opłatą dostawcom podług powyższej taksy, z rąk oficerów, a bez utajania komukolwiekbądź ani szeląga.

To wiedzieć i godłu podniosłemu wiarę dać macie.

Dan dnia dwudziestego czwartego miesiąca dżemazi ül ewwel roku tysiącznego dziewięćdziesiątego piątego.

W rezydencyi Odrynie.

Otrzymane własnoręcznie d. 3 dżemazi ül achyr 1095 r.

LVIII.

S. 7 — s. 69.

W sądownictwie i sędziowstwie sławnym, cnót i doskonałości źródłodawcom, na przestrzeni drogi między Odrynem a Belgradem urzędującym kadym, oby się wzmogły cnoty ich! Tudzież sławnym z przykładnosci i wzorowości przedniejszym mężom pracy w kraju, oby się wzmogła powaga ich!

Po nadejściu podniosłego pisma cesarskiego niech będzie wiadomo: Ponieważ dla wysłanych teraz z Odrynu do Belgradu dziewięciuset trzydziestu sześciu silihdarów ochotniczych potrzeba nieodzownie na każdej po ich drodze stacyi żywności za gotówkę, a mianowicie dwóchset trzydziestu czterech kile jęczmienia, po pięćdziesiąt akcze 1 kile stambulskie, dalej dwóchset trzydziestu czterech ok mięsa, po dziesięć akcze 1 oko, i nareszcie tysiąca ośmiuset siedmdziesięciu dwóch (bochenków) akczelikowego chleba, przeto ferman mój niniejszy wydany zostaje w tym celu, aby powyższa ilość żywności była zgromadzona i przygotowana na każdej stacyi podległych wam kaz na dzień przed przybyciem tam rzeczonego oddziału, i ażebyście przytem unikali zwłoki i opóźnienia, bez utajania najmniejszego szeląga z ceny powyższej, ani też czynienia komukolwiekbądź krzywdy z tego powodu.

Polecam tedy, po nadejściu i ujawnieniu nakazu podniosłego, działając w myśl onego, abyście wy, kadowie, notablowie kraju, mę-

żowie pracy, za opłatą dostawcom gotówką z rąk komisarza rzeczoną dla silihdarów ochotniczych ilość jęczmienia, mięsa i chleba, na dzień przed przybyciem oddziału na każdej z podległych wam kaz stacyi, kazali zebrać i przygotować bez zwłoki i opóźnienia, oraz wedle wskazanej ceny pobrawszy gotówką z rąk komisarza, wypłacić ją w zupełności komu należy, wielce się strzegąc najmniejszego komukolwiekbądź utajenia onej, albo z tego powodu czynienia przykrości i krzywdy.

To wiedzieć i godłu podniosłemu wiarę dać macie.

Dan dnia dwudziestego ósmego miesiąca dżemazi ül ewwel roku tysiącznego dziewięćdziesiątego piątego.

W rezydencyi Odrynie.

Otrzymane własnoręcznie d. 10 dżemazi ül achyr 1095 r.

LIX.

S. 7 — s. 65.

Uwaga wydawcy:

Tekst zupełnie identyczny z dok. LIII, jeno z datą późniejszą, a mianowicie:

Dan w końcu miesiąca dżemazi ul ula 1095 r.

Otrzymane wł. d. 28 dż. ü. ew.

LX.

S. 7 — s. 76.

Z szafarzy sprawiedliwości prawowiernym przedniejszemu, sterownictwa wyznawców Boga jedynego wybitniejszemu, cnót i wiedzy rzetelnej źródłodawcy, nauk proroków i wysłańców bożych spadkobiercy, wszech stworzeń prawdy wieczystej wyrazicielowi, Opatrzności łaskami najwyższemi cieszącemu się, Jego Miłości kademu sofijskiemu, oby się wzmogły cnoty jego!

Po otrzymaniu podniosłego pisma cesarskiego niech będzie wiadomo, jako ferman niniejszy wydany zostaje dla cofnięcia poboru należytości ekwiwalentowej służbie wojennej na rachunek roku tysiącznego dziewięćdziesiątego piątego [1], przypadającej z miasta Sofii w kwocie stu dwudziestu tysięcy akcze od rękodzielników, kramarzy, handlarzy obuwia, powroźników (i tkaczy z koziej sierci), siodlarzy,

[1] T. j. 1683/84 ery chrześć.

kowali i mostowych (köprüdżu), nakazanego i zarejestrowanego przez intendanta arsenału, a natomiast ściągnięcia od rzeczonych cechów odnośnego ekwiwalentu in natura i spiesznego przesłania go do obozu belgradzkiego, a to dlatego, że pełnomocny a miłościwy przywódzca przesławny, mąż karności powszechnej, wezyr mój Mustafa basza, oby się uwieczniła wielkość jego, dla przeznaczonych do pochodu zwycięskich wojsk jego potrzebuje furażu i żywności, ściągalnej (najłacniej) z pomienionej kazy od tychże cechów, a odpowiadającej wartością właśnie sumie wskazanej, ku czemu też sporządzono i ferman odrębny [1].

Polecam tedy, po nadejściu i ujawnieniu rozkazu najwyższego, działając w myśl onego, abyście natenczas przypadający a wspomniany pobór ekwiwalentów powinności wojskowej cofając, zgodnie z przyjętym zwyczajem dla przygotowania żywności i furażu przeznaczonym do pochodu wojskom Islamu pod rzeczonym wodzem naczelnym, po rychłym wyborze odpowiedniej ze wspomnianych cechów komisyi wojskowej, bezzwłocznie takowy ekwiwalent in natura wysłali do obozu belgradzkiego, dokładając ku temu największej pilności i wielce unikając wszelkiej zwłoki i opóźnienia, ze względu na czas naglący i w sposób wskazany, godnie spełniając zlecenia nasze.

To wiedzieć i godłu podniosłemu wiarę dać macie.

Dan dnia czwartego dżemazi ül achyr roku tysiącznego dziewięćdziesiątego piątego.

W rezydencyi Odrynie.

Otrzymano własnoręcznie d. 24 dżemazi ül achyr 1095 r.

LXI.

S. 7 — s. 73.

W sądownictwie i sędziowstwie sławnym, cnót i doskonałości źródłodawcom, na przestrzeni drogi między Odrynem a Belgradem urzędującym kadym, oby się wzmogły cnoty ich! Tudzież z przykładności i wzorowości sławnym notablom kraju, mężom pracy, oby się wzmogła powaga ich!

Po nadejściu podniosłego pisma cesarskiego niech będzie wiadomo, jako z powodu koniecznej potrzeby przygotowania dla świeżo na nowo zaciężnej trzechset ludzi gwardyi egipskiej (mysyr kułła-

[1] Por. dok. XXII, LXVI, LXXI, LXXXVI.

rynyn) mięsa i chleba na każdej stacyi, wydany zostaje niniejszy mój ferman w tym celu, aby za opłatą gotówką z rąk oficerów codziennie po sześćset dwanaście (sztuk) akczelikowego chleba i siedmdziesiąt sześć z połową ok mięsa po dziesięć akcze 1 oko, na dzień przed przybyciem (oddziału) zgromadziwszy i przygotowawszy, każdy z was dołożył ku temu gorliwej pilności, a wystrzegał się opieszałości i zaniedbania.

Polecam tedy, po nadejściu i ujawnieniu nakazu podniosłego, działając w myśl onego, aby ku sprowadzaniu i przygotowaniu dla wspomnianych żołnierzy na każdej stacyi, na dzień przed przybyciem ich tamże, a za opłatą gotówką z rąk oficerów, sześćset dwanaście akczelikowego chleba i siedmdziesiąt sześć z połową ok mięsa, po dziesieć akcze 1 oko, każdy z was dokładając jak największej pilności, a unikając zaniedbania i opieszałości, nie spowodował żadnej mitręgi w dostawie, oraz nie utajając nikomu ani akcze, wielce się strzegł jakiejbądź krzywdy.

To wiedzieć i godłu podniosłemu wiarę dać macie.

Dan dnia szóstego dżemazi ül achyr roku tysiącznego dziewięćdziesiątego piątego.

Otrzymane własnoręcznie d. 18 dżemazi ül achyr r. 1095.

LXII.

S. 7 — s. 73.

W sądownictwie i sędziowstwie sławnym, cnót i doskonałości zródłodawcom, na przestrzeni drogi między Odrynem a Belgradem urzędującym kadym, oby się wzmogły cnoty ich! Tudzież sławnym z przykładności i wzorowości kjajom ziemskim, i serdarom jańczarskim, i przedniejszym mężom pracy kraju, oby się wzmogła powaga ich!

Po nadejściu podniosłego pisma cesarskiego niech będzie wiadomo, jako z powodu wysłanej — wraz ze sławnym z rozgłosu i dostojeństwa z Wysokiego Dworu naszego podkomorzych miri-alem'em Jusufem, oby się uwieczniła sława jego, — kasy pieniężnej na zapłatę żołdu powołanej teraz na cesarską ku Węgrom wyprawę gwardyi naszej nadwornej, wydany został niniejszy ferman mój, ażeby po przybyciu transportu onego do każdego po kolei z podwładnych wam urzędów, umieszczano kasy w pewnem i bezpiecznem miejscu pod strażą odpowiednich i uzbrojonych ludzi, i ażeby

ją w całości a bezpieczeństwie przewożono ze stacyi na stacyę, powierzając ją jeden drugiemu za każdorazowem w odnośnej kazie pokwitowaniem z odbioru w całości, przy starannem unikaniu wszelkiego, broń Boże, nadwyrężenia i uszkodzenia onej.

Polecam tedy, po nadejściu i ujawnieniu nakazu najwyższego w tej sprawie, abyście działając w myśl świętego i podniosłego fermanu, podczas transportowania w sposób wskazany kasy rzeczonej przez rzeczonego szambelana, oby się uwieczniła sława jego, po przybyciu onej do podwładnego wam urzędu, kazali dawać pomieszczenie dla niej w miejscu pewnem i bezpiecznem każdej stacyi aż do chwili ruszenia jej w dalszą drogę wyznaczając ludzi odpowiednich i uzbrojonych do straży, przekazując ją jeden drugiemu z kazy do kazy w całości, przy każdorazowem pokwitowaniu z odbioru należytego, wielce się strzegąc jakiegokolwiekbądź broń Boże nadwerężenia lub uszkodzenia.

To wiedzieć i godłu podniosłemu wiarę dać macie.

Dan dnia ósmego miesiąca dżemazi ül achyr roku tysiącznego dziewięćdziesiątego piątego.

W rezydencyi naszej Odrynie.

Otrzymane własnoręcznie d. 14 dżemazi ül achyr 1095 r.

LXIII.

S. 7 — s. 72.

Najbieglejszym znawcom szerjatu, na przestrzeni między Odrynem a Belgradem urzędującym Ich Miłości kadym, oby się wzmogły cnoty ich! Tudzież sławnym z przykładności i wzorowości kjajom ziemskim i serdarom jańczarskim, i przedniejszym mężom pracy w kraju, oby się wzmogła powaga ich!

Podaje się do wiadomości, jako z powodu wysłanej teraz wraz ze sławnym z rozgłosu i dostojeństwa z Wysokiego Dworu szambelanów, miri-aalemem Justufem agą, oby się uwieczniła sława jego, kasy pieniężnej na żołd dla gwardyi nadwornej, powołanej na wyprawę cesarską ku Węgrom, wydany został ferman cesarski w tym celu, ażebyście po przybyciu onego transportu do każdego po drodze z podwładnych wam urzędów umieszczali kasę w pewnem i bezpiecznem miejscu, wyznaczając do straży onej ludzi odpowiednich a zbrojnych, oraz dla dalszego transportu przekazując ją jeden drugiemu ze stacyi na stacyę całą i bezpieczną, przy każdorazowem

z kazy do kazy pokwitowaniu z odbioru należytego w całości, wielce się strzegąc jakiegobądź, broń Boże, onej uszkodzenia lub nadwyrężenia.

Odpowiednio fermanowi temu cesarskiemu wydane zostaje pismo niniejsze, po nadejściu którego należy, abyście działając w myśl nakazu najwyższego strzegli się wpaść z nim w kolizyę, ale jednocześnie też pod tym pozorem, gwoli samych siebie, bacznie unikali i wystrzegali się czynienia jakichkolwiek ubogim rajjom, przywoływanym do usług lub dostawy, bodaj najmniejszej krzywdy i ucisku; gdyż jeśli dojdzie w tej mierze najlżejsza skarga, winni bez żadnych tłómaczeń pociągnięci zostaną do surowej odpowiedzialności, co z góry już postanowiono. Zgodnie z tem zaleca się wam baczność i przezorność, oraz jak najspieszniejsze i najskwapliwsze spełnienie i wykonanie zleceń cesarskich. Otóż i wszystko (z pozdrowieniem dla was)

Ibrahim basza.

LXIV.

S. 7 — s. 73.

W sądownictwie i sędziowstwie sławnym, cnót i doskonałości źródłodawcom, na przestrzeni drogi między Odrynem a Belgradem urzędującym kadym, oby się wzmogły cnoty ich! Tudzież w przykładności i wzorowości sławnym mężom pracy kraju, oby się wzmogła powaga ich!

Po nadejściu podniosłego pisma cesarskiego niech będzie wiadomo, jako ze względu na konieczną potrzebę przygotowania żywności dla udających się teraz z Odrynu do Belgradu Wysokiego Dworu mego jańczarów, wydany zostaje niniejszy ferman mój w tym celu, abyście dołożyli pilności ku przygotowaniu i dostarczeniu płatnej żywności na każdą stacyę, na dzień przed ich tam przybyciem, za opłatą gotówką z rąk oficerów, siedmset pięćdziesiąt par bułek chleba, sto pięćdziesiąt cztery ok mięsa i dwadzieścia jeden i pół kile jęczmienia.

Polecam tedy, aby po nadejściu i ujawnieniu nakazu podniosłego, działając w myśl onego, dla przygotowania i dostarczenia na każdej stacyi na dzień przed przybyciem tamże udających się teraz z Odrynu do Belgradu Wysokiego Dworu mego jańczarów, a za opłatą gotówką z rąk oficerów, siedmiuset pięćdziesięciu par bułek chleba, stu pięćdziesięciu czterech ok mięsa i dwudziestu jednego z połową kile jęczmienia, każdy z was dołożył jak największej gor-

liwości, unikając starannie opieszałości, zaniedbania i ani dnia w myśl fermanu mego zwłoki, oraz mitręgi i najmniejszej komubądź krzywdy.

To wiedzieć i godłu podniosłemu wiarę dać macie.

Dan dnia dziewiątego miesiąca dżemazi ül achyr roku tysiącznego dziewięćdziesiątego piątego.

Otrzymano własnoręcznie d. 23 dżemazi ül achyr 1095 r.

LXV.

S. 7 — s. 75.

W sądownictwie i sędziowstwie sławnym, cnót i doskonałości źródłodawcom, na przestrzeni drogi między Odrynem a Belgradem urzędującym kadym, oby się wzmogły cnoty ich! Tudzież z przykładności i wzorowości sławnym kjajom ziemskim, i serdarom jańczarskim, i innym mężom pracy, oby się wzmogła powaga ich!

Po nadejściu podniosłego pisma cesarskiego niech będzie wiadomo, jako z powodu wysłanej kasy na zapłatę zasłużonego przez znajdujących się obecnie w Budzie Wysokiego Dworu naszego jańczarów żołdu, wydany zostaje ferman niniejszy w tym celu, ażeby gwoli zapewnienia przesyłki tej kasy i dojścia jej na miejsce przeznaczenia, po nadejściu takowej do każdego z podwładnych wam urzędów, pomieszczano ją (na popasach i noclegach) w pewnem i bezpiecznem miejscu, z wyznaczeniem ku niej straży dla należytego strzeżenia i pilnowania, a w miejscowościach niepewnych i niebezpiecznych, by ją zawsze otaczano dostateczną ilością ludzi odpowiednich i godnych zaufania, tak ażeby przechodziła z rąk do rąk w całości i bezpieczeństwie, przy starannem z waszej strony unikaniu jakiegobądź jej uszkodzenia i nadwyrężenia.

Polecam tedy po nadejściu i ujawnieniu najwyższego w tej sprawie nakazu, abyście działając w myśl onego, wspomnianą kasę po przywiezieniu jej do podwładnych wam urzędów, umieszczali w pewnem i bezpiecznem miejscu, stawiąc straż przy niej dla należnego pilnowania i strzeżenia, a zarówno na stacyach, jak i po drodze przewozu w miejscowościach niepewnych i niebezpiecznych otaczali ją dostateczną ilością ludzi odpowiednich a zaufanych tak, ażeby w całości i bezpieczeństwie przechodziła z rąk do rąk; przyczem wielce macie unikać zwłoki i opóźnienia, zaniedbania i opieszałości, jakiegobądź, broń Boże, uszkodzenia jej lub nadwyrężenia,

oraz wyrządzenia przy tej okazyi komubądź sprzecznej z przepisami szerjatu krzywdy.

To wiedzieć i godłu podniosłemu wiarę dać macie.

Dan dnia dwudziestego siódmego miesiąca dżemazi ül achyr roku tysiącznego dziewięćdziesiątego piątego.

W rezydencyi Odrynie.

Otrzymane własnoręcznie d. 25 dżemazi ül achyr 1095 r.

LXVI.

S. 7 — s. 84.

Wzorowemu w sądownictwie i sędziowstwie, źródłodawcy cnót i doskonałości, Jego Miłości kademu..., oby się wzmogła cnota jego! Tudzież przykładnemu i wzorowemu poborcy ekwiwalentu powinności kwaterunkowej (bedeli nezli) na rok tysiączny dziewięćdziesiąty piąty z sandżaku kostendilskiego, oby się wzmogła powaga jego!

Po nadejściu podniosłego pisma cesarskiego niech bedzie wiadoma niniejsza osnowa fermanu mego, wydanego w sprawie następującej:

Dochód z ekwiwalentu powinności (ordu bedeli) wojskowej z miasta Sofii na rachunek budżetu roku tysiącznego dziewięćdziesiątego piątego [1] rozkazem i rejestrem przyznany został na rzecz mego państwowego arsenału morskiego. Zgodnie z tem intendant tegoż arsenału inkasował kwotę pobraną z tegoż miasta sto dwadzieścia tysięcy akcze. Że zaś fermanem moim nakazano pobór powinności wojskowej ekwiwalentu w naturze (aini) dla serdara i wezyra mego Mustafy baszy i jego armii zwycięskiej, przeznaczonej do wyprawy, i gdy wypada wskutek tego cofnąć pobraną z m. Sofii przez intendanta arsenału morskiego rzeczoną kwotę stu dwudziestu tysięcy akcze z tytułu powinności wojskowej i zwrócić mieszkańcom rzeczonego grodu, Ty, jako komisarz poboru kwaterunkowego, oby się wzmogła powaga Twoja, masz pokryć zwrot ten z funduszu kwaterunkowego kostendilskiego, przelewając gdzie należy całą kwotę poborową [2].

Polecam tedy, abyś Ty, jako komisarz dochodu kwaterunkowego, oby się wzmogła powaga Twoja, po nadejściu i ujawnieniu rozkazu najwyższego, działając w myśl onego, że względu na zrea-

[1] 1683/4 ery chrześć.

[2] Por. dok. XXII, LX, LXXI i LXXXVI.

lizowaną poprzednio należność in natura ekwiwalentu powinności wojskowej z miasta Sofii na rok bieżący, tudzież w obec potrzeby zwrotu odpowiedniego ekwiwalentu pieniężnego mieszkańcom tegoż miasta, rzeczoną kwotę stu dwudziestu tysięcy akcze w zupełności pokrył z funduszów ekwiwalentu kwaterunkowego, przelewając ją do kasy odpowiedniej wyznaczonym ku temu urzędnikom i pobrawszy pokwitowanie, takowe zaznaczył i zabezpieczył sądownie kodycylem na odwrotnej stronie niniejszego rozkazu najwyższego.

To wiedzieć i godłu podniosłemu wiarę dać masz.

Dan dnia czwartego miesiąca redżeb nieparzystego roku tysiącznego dziewięćdziesiątego piątego w obwarowanym grodzie naszym Odrynie.

Otrzymane własnoręcznie d. 10 m. szabanu 1095 r.

LXVII.

S. 7 — s. 79—80.

Z szafarzy sprawiedliwości prawowiernym przedniejszemu, sterownictwa wyznawców Boga jedynego wybitniejszemu, cnót i wiedzy rzetelnej źródłodawcy, nauk proroków i wysłańców bożych spadkobiercy, wszech stworzeń prawdy wieczystej wyrazicielowi, Opatrzności łaskami najwyższemi obdarzonemu, Jego Miłości kademu sofijskiemu, oby się wzmogły cnoty jego! Tudzież sławnym w sądownictwie i stanu sędziowskiego, cnót i doskonałości źródłodawcom, Samokowa, Tatarbazaru, Dupnicy, Pałanki, Etropola kadym, oby się wzmogły cnoty ich!

Po nadejściu podniosłego pisma cesarskiego niech będzie wiadomo, jako ferman mój wydany zostaje w tym celu, abyście z powodu nieprzygotowania do tej chwili stu żelaznych osi działowych, których sporządzenie w Samokowie dla twierdzy budymskiej na ten rok pomyślny polecone było oddzielnym fermanem, nakazali rzeczoną ilość stu sztuk żelaznych osi działowych jak najprędzej sporządzić w kuźniach samokowskich, tatarbazarskich, dupnickich, pałankskich, sofijskich i etropolskich, rozdzielając ku temu celowi roboty pomiędzy poszczególnych w każdej kazie kowali, odpowiednio do ich możliwości, tak ażeby przybory wskazane były dokończone i zupełnie gotowe[1].

[1] Por. dok. XLV.

Polecam tedy, abyście, po nadejściu i ujawnieniu nakazu najwyższego, zgodnie z nim działając, rozdzielili robotę sporządzenia wspomnianych stu sztuk żelaznych osi arsenalskich, zamówionych fermanem dla wyżej rzeczonej twierdzy, pomiędzy poszczególne kuźnie istniejące w kazach wskazanych, podług ich sił roboczych, tak aby rzeczone przybory arsenalskie jak najrychlej zostały wykończone i przygotowane, bez czyichkolwiekbądź tłómaczeń i omówień, bez zaniedbania i opieszałości, przy starannem z tego powodu unikaniu wszelkich udręczeń i ucisku biednych rajjów, jako dostawców towaru.

To wiedzieć i godłu podniosłemu wiarę dać macie.

Dan dnia dziewiątego miesiąca redżeb ül müredżeb roku tysiącznego dziewięćdziesiątego piątego.

W rezydencyi Odrynie.

Otrzymane własnoręcznie d. 28 redżeb ül müredżeb 1095 r.

LXVIII.

S. 7 — s. 81.

Z szafarzy sprawiedliwości prawowiernym przedniejszemu, sterownictwa wyznawców Boga jedynego wybitniejszemu, cnót i wiedzy rzetelnej źródłodawcy, nauk proroków i wysłańców bożych spadkobiercy, wszechstworzeń prawdy wieczystej wyrazicielowi, Opatrzności łaskami najwyższemi cieszącemu się, Jego Miłości kademu sofijskiemu, oby się wzmogły cnoty jego! Tudzież sławnym w sądownictwie i sędziowstwie, cnót i doskonałości źródłodawcom, Samokowa, Tatarbazardżyku, Etropola, Dupnicy i Pałanki kadym, oby się wzmogły cnoty ich! Oraz sławnym, wzorowym i przykładnym kjajom ziemskim, i serdarom jańczarskim, i przedniejszym mężom pracy kraju, oby się wzmogła powaga ich!

Po nadejściu podniosłego pisma cesarskiego niech będzie wiadomo, jako ferman mój wydany zostaje w tym celu, ażeby gwoli potrzeby przewiezienia do Belgradu sporządzonych wedle fermanu mego w rzeczonych kazach przyborów arsenalskich i amunicyi, która to potrzeba jest jedną z najpoważniejszych, wedle przypadającego na każdego z was udziału (w zajęciach), dokonano opakowania (rzeczonego transportu) na wozy o dwóchset silnych i zdrowych bawołach, obciążając każdy wóz dziesięciu kwintalami wagi i opłacalnymi po przybyciu do Belgradu gotówką z rąk komisarza (po) tysiąc

dwieście akcze i jak najrychlej cały transport wysłano do rzeczonego Belgradu.

Polecam tedy, po nadejściu i ujawnieniu nakazu podniosłego w tej sprawie, ażebyście działając w myśl onego, nieodzownie, bez zwłoki i omieszkania, gwoli przewiezienia rzeczonego transportu do Belgradu, za opłatą tysiąca dwóchset akcze, dostarczyli powyższej ilości zdrowych i silnych bawołów i za pośrednictwem komisarza arsenalskiego Redżeb Czorbadżego, oby się wzmogła powaga jego, opakowali, tudzież jak najśpieszniej do Belgradu wysłali i wręczyli (komu należy), wielce się strzegąc przytem wszelkiej zwłoki, opóźnienia, zaniedbania i opieszałości.

To wiedzieć i godłu podniosłemu wiarę dać macie.

Dan dnia jedenastego miesiąca redżeb nieparzystego, roku tysiącznego dziewięćdziesiątego piątego.

W rezydencyi Odrynie.

Otrzymane własnoręcznie d. 8 m. szaban ül muazam 1095 r.

LXIX.

S. 7 — s. 81.

Powód rejestru jest taki:

Ponieważ wydany został podniosły ferman cesarski, ażeby dla użytku państwowego sporządzone, według fermanu (poprzedniego) na rok bieżący (da Bóg) pomyślny, w kazach sofijskiej, samokowskiej, etropolskiej, dupnickiej, pałankskiej i tatarbazarskiej przybory arsenalskie zostały dystrybutywnie z każdej kazy spakowane na wozy i do stacyi belgradzkiej wysłane, przeto dystrybucya wozów na każdą kazę podaje się następująca:

z kazy	sofijskiej	wozów	332
—	samokowskiej	—	332
—	etropolskiej	—	332
—	dupnickiej	—	332
—	pałankskiej	—	332
—	tatarbazarskiej	—	332

Spisano rejestr niniejszy za wiedzą przedniejszych mężów (notablów) kraju.

Ubogi syn szeichowy Salih, kady w mieście Samokowie, rewindykator prawa (pogromca złoczyńców), modlący zmiłowania.

LXX.

S. 7 — s. 80.

Rejestr:

W obec wydanego przez wysoki sułtanat, któremu należny jest w całym świecie posłuch, podniosłego nakazu sporządzenia przez kowali kaz samokowskiej, dupnickiej, pałankskiej, etropolskiej, sofijskiej i tatarbazardżyskiej, odpowiednio do ich sił rozrządzalnych, stu sztuk żelaznych osi działowych (armatnich), potrzebnych na rok bieżący (da Bóg) pomyślny, dla twierdzy budymskiej, podaje się niżej spis rozkładu (rzeczonej roboty), wedle rozrządzalnych sił każdej kazy, zestawiony za pośrednictwem przedniejszych mężów kraju, a odpowiednio do ogłoszonego w tej mierze fermanu najwyższego.

Dnia 14 miesiąca redżeb nieparzystego roku 1095.

W kazie samokowskiej:	osi szt.	10	kwint.	6	po 6 kw.	wagi każda oś
	— —	10	—	5	— 5	—
	— —	14	—	4	— 4	—
— dupnickiej:	— —	3	—	6		
	— —	3	—	5		
	— —	2	—	4		
— pałankskiej:	— —	5	—	6		
	— —	5	—	5		
	— —	5	—	4		
— etropolskiej:	— —	8	—	6		
	— —	8	—	5		
	— —	8	—	4		
— sofijskiej:	— —	1	—	6		
	— —	1	—	5		
	— —	3	—	4		
	po 4 kwintale wagi oś cena 12					
— tatarbazardżyskiej	osi szt.	3	kwint.	6		
	— —	3	—	5		
	— —	8	—	4		
	Razem	100	podług wys. fermanu			

Za wiedzą notablów kraju spisał ten rejestr ubogi syn szeicha Salih, kady miasta Samokowa..., rewindykator prawa (pogromca złoczyńców), modlący zmiłowania.

LXXI.

S. 7 — s. 92.

Identyczny z dokumentem LXVI, ale datę wydania ma 10 redżeb, a otrzymania 25 redżeb. (Uwaga wydawcy).

LXXII.

S. 7 — s. 78—79.

Najcnotliwszego powołania najbieglejszym znawcom szerjatu na przestrzeni od rezydencyonalnego Odrynu, w Płowdiwie, Tatarbazarze, Sofii, Pirocie, Niszu, Belgradzie aż do Osieku, na prawem skrzydle Rumelii, urzędującym Ich Miłości panom wielkim mołłom i kadym, oby się wzmogły cnoty ich! Tudzież istotnie przebywającym w kazach waszych serdarom jańczarskim, podaje się do wiadomości, jako pismo niniejsze wydane zostaje z powodu i na podstawie fermanu najwyższego, wzbraniającego pod jakimkolwiekbądź względem folgowania, ociągania się i wstrzymania od wyprawy cesarskiej, a nakazującego najrychlejsze i najspieszniejsze wysłanie na miejsca wskazane tych z jańczarów, artylerzystów, zbrojowników i elewów jańczarskich, przebywających w podwładnych waszym urzędom gminach i wsiach, którzy dotychczas udziału nie wzięli we wskazanej i nakazanej ekspedycyi cesarskiej. Zaczem zostaje mianowany i wysłany z Wysokiego Dworu jańczarów, z grona czauszów wzorowy i godny naśladowania, z dwudziestego pierwszego hufca Omar czausz z tem, ażebyście w dniu, da Ałłach wszechmocny, przybycia jego do każdego z podwładnych wam urzędów kazali przez publicznych wołaczy ogłosić w miejscach zborów ludowych dosadne wezwanie i przynaglenie (rzeczonych maruderów) do wzięcia udziału w wyprawie cesarskiej, a to tak, że jeśli następnie jeszcze się ujawni nieposłuszeństwo rozkazowi świętemu i okażą się w prowincyach waszych tacy maruderzy, zostaną wysłani oddzielni komisarze ze strony Wysokiego Rządu i z ogniska naszego, a winni ulegną karze zasłużonej. Odpowiednio temu, po wezwaniu i przynagleniu, zechciejcie onych wysłać na stanowiska wskazane.

Wy zaś, serdarowie, jeśli ockniecie się w tem położeniu, że zechcecie przez palce patrzyć na ową sprawę, zostaniecie wezwani ku nam i tu pociągnięci do odpowiedzialności, według zapadłej z góry uchwały. A ty, czauszu rzeczony, docierając aż do Osieku, w każdem mieście, przez które przejeżdżać będziesz, masz dopilnować obwieszczenia wołaczy publicznych, a za powrotem — da Ałłach mi-

łosierny — ku nam, po spisaniu urzędowem w każdem mieście, imion i rysopisu żołnierzy, którzy po uczynionem tam wezwaniu nie udali się na wyprawę, a pozostali w domu, owe rejestry wraz z opornymi maruderami dostawić tu, abyśmy im wymierzyli karę odpowiednią. W ten sposób zgodnie z osnową i z motywami pisma postąpcie.

Dan w środku miesiąca redżeb ül müredżeb roku tysiącznego dziewięćdziesiątego piątego.

Szczerze przyjazny Zulfikar, aga Wysokiego Dworu jańczarów.

Otrzymane własnoręcznie d. 23 redżeb nieparzystego roku 1095.

LXXIII.

S. 7 — s. 78.

W sądownictwie i sędziowstwie sławnym, cnót i doskonałości źródłodawcom, na przestrzeni prawego skrzydła rumelijskiego począwszy od Odryna, w Płowdiwie, Tatarbazarze, Sofii, Pirocie, Niszu, Belgradzie, aż do Osieku urzędującym kadym, oby się wzmogły cnoty ich! Tudzież sławnym z wzorowości i przykładności w wspomnianych kazach mirimiranom, mirliwom, mütesselimom, kjajom i serdarom jańczarskim, i notablom kraju, mężom pracy, oby się wzmogła powaga ich!

Po nadejściu pisma najwyższego niech będzie wiadomo, jako ferman (niniejszy) wydany zostaje w sprawie następującej:

Z dezygnowanych teraz na wyprawę cesarską posiadaczy zijametów i timarów, tudzież z czterech ludu rot (buluków), z najwyższego Dworu jańczarów, z artylerzystów, zbrojowników i w ogóle z posiadaczy dochodów od jednego do tysiąca i od tysiąca do stu tysięcy, niektórzy ukrywając się po domostwach i folwarkach podległych wam kaz, do tej chwili nie wzięli udziału w spełnianiu obowiązków zarządzonej wyprawy cesarskiej i obrony (państwa); takowym przeto w żaden sposób pozwolić niepodobna na najmniejszą zwłokę, opóźnienie, zatrzymanie się i bawienie, lecz ruszyć z miejsca i jak najrychlej, jak najspieszniej natychmiast wysłać na stanowiska im wyznaczone, dopilnowując przybycia ich tam, ku czemu niezbędna z waszej strony pilność i gorliwość. Ci zaś z nich, którzy ciągnąc w pochodzie cesarskim z dezygnowanymi ku temu wezyrami dostojnymi, mirimiranami sławnymi, emirami miłościwymi, uciekają od nich, bez przełożonych po kazach waszych włócząc się w charakterze junactwa lewendów, aby nękać i uciskać biednych rajjów,

podlegają następstwom przepisów szerjatu. Przyczem postanowiono, aby po tym fermanie wysłani ludzie niezależni ukrywających się po domostwach i bez przełożonych (takich) lewendów pociągnęli do odpowiedzialności najsurowszej. A co do was, za brak czujności i pilności, nie tylko stanowiska wasze powierzone zostaną innym, ale i zasłużonej karze ulegniecie. Ferman mój cesarski ma też za zadanie wdrożenie w was myśli zastanowienia się nad wskazanemi następstwami, oraz uchylenie sprzecznego z szerjatem ucisku i nękania tak ludzi spokojnych, oddających się swoim zajęciom, jako też biednych rajjów.

Polecam tedy, aby po nadejściu i ujawnieniu niniejszego fermanu podniosłego, działając w myśl onego, każdy z was dołożył niewymownej czujności i pilności w celu ruszenia z miejsca i najrychlejszego, najspieszniejszego wysłania natychmiastowego na posterunki wyznaczone, oraz dopilnowania przybycia tamże tych wszystkich rzeszy żołnierzy, którzy dotychczas nie wzięli udziału w zarządzonym cesarskim pochodzie i obronie, a ukrywają się po domostwach i folwarkach, a to bez najmniejszej zwłoki i nie pozwalając na żadne przestanki i odpoczynki, oraz poddania następstwom przepisów szerjatu tych, którzy oddzieliwszy się od baszów i włócząc się bez przełożonych po kazach waszych, napastują i dręczą biednych rajjów. Zaczem postanowiono, aby następnie wysłani ludzie niezależni pociągnęli do najsurowszej odpowiedzialności ukrywających się jeszcze po domach i bezdomne bandy grabieżcze, a również i was, zobowiązanych do czuwania, za brak którego czeka was nie tylko utrata posad, ale i kara zasłużona. W obec tego kierując się przezornością i rozwagą, strzeżcie się bacznie folgowania tym, którzy zarówno oddających się spokojnie swoim zajęciom, jako też biednych rajjów usiłują, wbrew przepisom szerjatu, dręczyć uciskać, grabić i uprowadzać w niewolę, oraz nakażcie osnowę świętą niniejszego mego fermanu cesarskiego obwieścić i publicznie ogłosić we wszelkich miejscach zboru i zgromadzeń ludu, aby później nie tłómaczono się nieświadomością i nieznaniem.

To wiedzieć i godłu podniosłemu wiarę dać macie.

Dan dnia ... to jest w środku miesiąca redżeb ül müredżeb roku tysiącznego dziewięćdziesiątego piątego.

W rezydencyi Odrynie.

Otrzymane własnoręcznie d. 23 nieparzystego redżebu 1095 r.

Ferman dla ruszenia rzeszy żołnierzy w pochód.

LXXIV.

S. 7 — s. 79.

Wzorowemu z pomiędzy sławnych filarów rządu Ejubowi, oby się wzmogła sława jego!

Po nadejściu podniosłego pisma cesarskiego niech będzie wiadomo, jako ferman ten cesarski wydany zostaje w tym celu, abyś gorliwie i starannie w każdem mieście i miasteczku, przez które przejeżdżać będziesz z Odrynu do Osieku, kazał za pośrednictwem wołaczy publicznych obwieścić o konieczności wyruszenia na oznaczone stanowiska i najrychlejszego objęcia służby cesarskiej tych żołnierzy, którzy są przeznaczeni na wyprawę cesarską a dotąd w domu pozostają, oraz pociągnięcia do odpowiedzialności tych z wojskowych, którzy z pod sztandarów wyprawy cesarskiej wezyrów dostojnych, mirimiranów i mirliwów opuściwszy służbę w szeregach lewendów ukrywają się po miastach i miasteczkach i mimo wezwania dotąd poza szeregami armii w domach pozostają.

Polecam tedy, po nadejściu i ujawnieniu w tej sprawie niniejszego wielkiej powagi fermanu podniosłego, w zastosowaniu się do niego, abyś kazał przez wołaczy publicznych obwieścić po wszystkich miastach i miasteczkach po drodze z Odrynu do Osieku i pilnie a gorliwie dopilnować, ażeby wyruszyły z domów rzesze żołnierzy, przeznaczone do wyprawy cesarskiej i najrychlej udały się na miejsca wskazane dla objęcia służby cesarskiej; tych zaś, którzy opuścili szeregi lewendów z pod sztandarów dostojnych wezyrów, mirimiranów i mirliwów, dążących na rzeczoną wyprawę, i ukrywając się po miastach i miasteczkach, mimo wezwania, pozostają dotąd w domu, pociągnąć gwoli nauki i przykładu innym do odpowiedzialności surowej, ani krzty im nie folgując i nie użyczając im żadnej osłony, gdyż w razie zaniedbania, opieszałości i najmniejszej folgi, okazanej bodaj jednemu, postanowiono bez pardonu i niezwłocznie ciebie też samego poddać poważnej odpowiedzialności. Odpowiednio temu, dokładając potrzebnej pilności i czujności, w sposób wskazany spełniając osnowę podniosłego zlecenia, a sprzecznych z niem czynów występnych starannie unikając, działaj bez straty chwili czasu.

To wiedzieć i godłu podniosłemu wiarę dać masz.

Dan w środku miesiąca redżeb ül müredżeb roku tysiącznego dziewięćdziesiątego piątego.

W rezydencyi Odrynie.

Otrzymane własnoręcznie d. 27 redżebu nieparzystego 1095 r.

LXXV.

S. 7 — s. 87.

Kaza Sofia — liwy rezydencyonalnej baszy
na Mehmeda Eljasza Gruzina
wieś Agacz-ogłu powyższej przynależności
(intratnej na) 3.000.

Skoro z grona weteranów ochotniczych z pod twierdzy wiedeńskiej wspomniany wzrostu średniego, oczu płowych, brwi niezrośniętych rzeczony Mehmed Iljas Giurdż (Eliasz Gruzin) zeznał, jako wziął udział w wyprawie cesarskiej; a jako już przedtem wydany był ukaz najwyższy o obsadzeniu (w razie zawakowania) timaru, początkowo trzechtysiącznego, przez godnego i odpowiednio ku temu poleconego; skoro posiadacz (właśnie) trzechtysiącznego timaru Agacz-ogłu[1] i innych w sofijskim rezydencyi baszowskiej sandżaku Mehmed nie okazał się obecny w nakazanej wyprawie cesarskiej i przy oblężeniu Wiednia, a przeto w ten sposób prawa jego na timar uważane być muszą za wygasłe; skoro wydany został nakaz obsadzenia onego tak wskutek polecenia o konferowaniu go onemu weteranowi, jak wobec zaświadczenia o jego weterańskie przez agę prawego skrzydła weteranów Ibrahima, oby się wzmogła powaga jego, z jednej strony, a stwierdzenia przez ałajbega prawego skrzydła Alego, oby się wzmogła powaga jego, nieobecności tamtego, wyżej wspomnianego ani przy oblężeniu Wiednia, ani w innych usługach cesarskich, z drugiej, toć konferował je tamtemu na prośbę jego mającemu zamieszkać w temże co timar sandżaku i pod warunkiem służenia w wyprawie pod sztandarem własnego ałajbega, wali wspaniałomyślny, przywódzca sławny, kierownik spraw świata, b. rzeczywisty gubernator aleppski, wódz armii Islamu w wyprawie węgierskiej, wezyr Mustafa basza, oby się uwieczniła wielkość jego, (bieżącego) tysiącznego dziewięćdziesiątego piątego roku w środku miesiąca redżeb ül müredżeb[2].

[1] Niema dziś posiadłości tej nazwy, może to będzie Drwenica w okolicy sofijskiej.

[2] W końcu czerwca 1684 r.

Po otrzymaniu rozkazu wymiany i fermanu dla wydania świadectwa, zgodnie z wyższem zleceniem wydaje się takowe dla otrzymania beratu cesarskiego na przelanie praw do wspomnianego trzech tysięcy akcze intraty na razie timaru, w sposób wskazany i jako początkowa donatywa z nieuczestniczącego w oblężeniu Wiednia i wyprawie cesarskiej jednego Mehmeda na drugiego weterana.

Dan d. 24 miesiąca redżeb ül müredżeb roku tysiącznego dziewięćdziesiątego piątego.

Z obozu polnego budymskiego.

Otrzymane własnoręcznie d. 13 ramazanu pomyślnego 1095 r.

Zgodnie z oryginałem spisał ubogi Pana najwyższego Resulzade Mustafa, kady armii sułtańskiej — modlący zmiłowania.

LXXVI.

S. 7 — s. 79.

W bieżącym tysiącznym dziewięćdziesiątym piątym roku, za pośrednictwem pełnego zaufania i przykładności Mehmeda agi, dla ściągnięcia od rękodzielników sofijskich ekwiwalentu (w naturze) powinności wojskowej, nadszedł rozkaz najwyższy, któremu się należy pełne głębokiego poszanowania posłuszeństwo. Z powodu wszakże ciężkich czasów wspomniani rękodzielnicy, przeprowadziwszy pomiędzy siebie rozkład ekwiwalentu służby wojskowej (na gotówkę), takowy .... wraz z rejestrem wręczyli rzeczonemu komisarzowi, jak to poniżej wykazano i spisano w końcu miesiąca redżeb nieparzystego roku wspomnianego, t. j. 1095 r.[1]

Korzenni sklepikarze	59.330
Rzeźnicy	59.330
Piekarze	25.000
Szewcy (handlarze obuwia)	22.742
Balwierze	8.155
Siodlarze	12.795
Powroźnicy (i tkacze z koziej sierci)	28.456
Niciarze	16.110
(?) Oberżyści	9.000
Kowale	15.160
Czapkarze	4.738
Do przeniesienia	260.816

[1] T. j. w połowie lipca 1684 r. po Chr.

Z przeniesienia	260.816
Sukiennicy	4.738
Złotnicy	4.265
Kotlarze	3.320
Siodlarze juków	3.320
Razem	276.459 [1].

LXXVII.

S. 7 — s. 82.

Sławnym w sądownictwie i sędziowstwie, cnót i doskonałości źródłodawcom, na przestrzeni drogi z Odrynu w kazach Smederewa, Zwornika, Kruszewacu, Wuczytrnu i Skopii urzędującym kadym, oby się wzmogły cnoty ich! Tudzież sławnym z przykładności i wzorowości mütesellimom i kjajom ziemskim, i serdarom jańczarskim i przedniejszym mężom pracy w kraju, oby się wzmogła powaga ich!

Po nadejściu najwyższego pisma cesarskiego niech będzie wiadomo, jako ferman mój wydany zostaje w tym celu, ażeby gdy wysłany teraz w owe strony transport kasy wejdzie do każdej z podwładnych wam kaz, takowa kasa była stawiana w miejscu pewnem i bezpiecznem, w nocy strzeżona, a w drodze eskortowana dostateczną ilością ludzi zaufanych, wreszcie by w całości i bezpieczeństwie a jak najrychlej przekazywana była z rąk do rąk przy bacznem unikaniu z waszej strony opieszałości, zaniedbania i wszelkich z tego powodu omówień i tłómaczeń.

Polecam tedy, po nadejściu i ujawnieniu nakazu Najwyższego w tej sprawie, w myśl onego działając, abyście wspomnianą kasę, po nadejściu jej do podwładnych wam kaz, umieszczali ją pewnie i bezpiecznie, w nocy strzedz kazali, a na drogę dawali jej dostateczną eskortę ludzi zaufanych, i o ile można najrychlej przekazując ją w bezpieczeństwie i całości z rąk do rąk, wszelkiego zaniedbania, opieszałości i broń Boże uszkodzenia lub nadwyrężenia onej, tudzież przy tej sposobności czynienia komukolwiekbądź ucisku lub udręczenia starannie unikali, spełniając w ten sposób dane wam osnowy niniejszego mego nakazu świętego zlecenie.

To wiedzieć i godłu podniosłemu wiarę dać macie.

[1] Por. dok. LX, LXVI i LXXI.

Dan dnia czwartego miesiąca szaban el muazam roku tysiącznego dziewięćdziesiątego piątego.

W rezydencyi naszej Odrynie.

Otrzymane własnoręcznie d. 10 m. szaban el muazam 1095 r.

LXXVIII.

S. 7 — s. 85.

Walemu miłościwemu, przywódzcy sławnemu, mężowi rządów świata a przezorności w sprawach powszechnych, przenikliwemu a poważnemu kierownikowi i rozjemcy ludzi, filarowi państwa i jego pomyślności, drogowskazowi filarów szczęścia i życia, mężowi cieszącemu się obfitością darów wszechmożliwej przyjaźni i życzliwości podniosłej, wielkorządcy prowincyi rumelijskiej, wezyrowi memu Mehmedowi baszy, oby wieczyście z nim była łaska boża!

Po nadejściu podniosłego aktu cesarskiego niech będzie wiadomo, jako ukaz mój wydany zostaje z powodu nadesłanego nam do obozu cesarskiego przez przykładnego i wzorowego z prawego skrzydła ałajbega Alego, oby się wzmogła powaga jego — pisma, w którem przedkłada sprawę następującą:

Ponieważ Soliman, posiadacz timaru czterech tysięcy akcze we wsi Bałdyr[1] i innych w sofijskim baszowskim sandżaku i nahii ..., tudzież inny Soliman, posiadacz timaru trzech tysięcy akcze wsi Sersamo[1] i innych w tejże liwie i w tejże nahii, dotychczas nie stawili się na wyprawę cesarską, postanowioną na rok bieżący (da Bóg) pomyślny, przeto timary ich muszą być uważane za wygasłe. Że zaś przedtem na posiadanie timaru sześciu tysięcy akcze z prawem podwyższenia o tysiąc akcze dla godnego i odpowiednio poleconego był wydany ukaz najwyższy, toć teraz prosi właśnie (rzeczony Ali) o wydanie na wakujące timary fermanu cesarskiego dla Hendana, (męża) wzrostu wysokiego, oczu płowych, brwi niezrośniętych, przy załączeniu w obozie naszym spisu (hipotecznego), jako wieś Sersamo nie jest obciążona ani powinnością kedyklikową, ani żadnym innym na czyjąbądźkolwiek korzyść serwitutem i że beraty na dwumieczowe timary dadzą się zamienić jednym beratem.

[1] Ani w powiecie, ani w całym okręgu sofijskim niema dziś wsi Bałdyr i Sersamo; natomiast Bałdyr-kioi istnieje w okręgu warneńskim, powiecie prowadyjskim.

Polecam tedy, abyś wglądnął w tę sprawę i przekonał się, czy wspomniany (Hendan) posiada przywilej na podaną ilość timaru wraz z podwyższeniem i czy wskazane timary są wakującymi wskutek niestawiennictwa ich posiadaczy ku wyprawie cesarskiej, a w takim razie dla zmiany beratów dwumieczowej służby timarowej na nowy jeden berat wydasz odpowiednie świadectwo (tezkere) rzeczonemu Hendanowi na objęcie zwiększonego zlaniem się timaru, jeśli na takowym nie ciąży powinność kedyklikowa i pod warunkiem, że nowy posiadacz stanie w wyprawie cesarskiej pod chorągwią tego ałajbega, który przebywa w tymże samym, co nadany timar, sandżaku.

To wiedzieć i godłu podniosłemu wiarę dać macie.

Dan w pierwszych dniach miesiąca szaban ül muazam roku tysiącznego dziewięćdziesiątego piątego.

Rozkazem w twierdzy budymskiej.

Zgodnie z oryginałem spisał ubogi Najwyższego Pana syn Resula Mustafa, (najwyższy) sędzia armii władcy mego modlący zmiłowania.

Doszło rąk naszych d. 29 m. szabana 1095 r.

LXXIX.

S. 7 — s. 88.

Z szafarzy sprawiedliwości prawowiernym przedniejszemu, sterownictwa wyznawców Boga jedynego wybitniejszemu, cnót i wiedzy rzetelnej źródłodawcy, wszechstworzeń prawdy wieczystej wyrazicielowi, nauk proroków i wysłańców bożych spadkobiercy, Opatrzności łaskami najwyższemi cieszącemu się, Jego Miłości kademu sofijskiemu, oby się wzmogły cnoty jego!

Po nadejściu podniosłego pisma cesarskiego niech będzie wiadomo, jako po śmierci ś. p. Küczuk-Hasana baszy, poległego jako szehid w obronie wiary, sierot jego na mocy szerjatu wyznaczony opiekunem wzorowy i przykładny..., oby się wzmogła powaga jego, u Wysokiego Dworu mego przedłożył prośbę o wydanie nakazu cesarskiego, dozwalającego mianowanemu przezeń piśmiennie za podpisem i pieczęcią zastępcy opiekuńczemu Achmedowi rozporządzać tym rzeczonego (Hasana baszy) depozytem spadkowym, który mütesselim zmarłego Abdi sądownie złożył w Sofii w bezestanie, a to za okazaniem wspomnianego pełnomocnictwa.

Zgodnie z tem wydany zostaje nakaz niniejszy.

Polecam tedy, po nadejściu i ujawnieniu rozkazu podniosłego, w myśl onego działając, aby rzeczonego opiekuna zastępcy wspomnianemu dozwolone było, na mocy pełnomocnictwa odnośnego i za wiadomością sądu rozporządzać całkowicie wskazanym depozytem spadkowym nieboszczyka, i ażebyście następnie, wbrew szerjatowi i rozkazowi cesarskiemu nie pozwalali nikomu wtrącać się w tę sprawę i oponować jej, unikając w ten sposób potrzeby ponownego nakazu.

To wiedzieć i godłu podniosłemu wiarę dać macie.

Dan pierwszych dni miesiąca szaban ül muazam roku tysiącznego dziewięćdziesiątego piątego.

W rezydencyi naszej Odrynie.

Otrzymane własnoręcznie d. 25 miesiąca ramazanu pomyślnego 1095 r.

LXXX.

S. 7 — s. 82.

Ze sławnych i wielkich chlubnemu, dobra i wielkości przymioty w sobie skupiającemu, Opatrzności łaskami najwyższemi cieszącemu się, z grona szambelanów progów moich wysokich (der giahi muallam kapudżu baszyłaryndan) Osmanowi, oby się uwieczniła sława jego.

Po nadejściu najwyższego pisma cesarskiego niech będzie wiadomo, jako podniosły ferman mój wydany został w tym celu, ażebyś wszędzie w miastach i miasteczkach po drodze z Odrynu do Budy kazał przez wołaczy publicznych ogłosić i wszystkim obwieścić o konieczności wyruszenia tych rzesz żołnierzy z domów, którzy są wyznaczeni na wyprawę moją cesarską, tudzież skierowania ich na stanowiska wskazane gwoli jak najrychlejszego ich uruchomienia w służbie cesarskiej, ku czemu ma być dołożona pilność i staranność.

Polecam tedy, po nadejściu i ujawnieniu podniosłego pełnej powagi w tej sprawie nakazu, działając w myśl onego, abyś wszędzie po drodze w miastach i miasteczkach kazał przez wołaczy publicznych wszystkim ogłosić i obwieścić, jako przeznaczone na wyprawę moją cesarską rzesze żołnierzy mają być ruszone z domów i na wskazane stanowiska ściągnięte jak najrychlej dla objęcia

służby cesarskiej; ku czemu masz dołożyć pilności i starania tak, że jeśli po tem obwieszczeniu nie odejdą oni na stanowiska wskazane, a po poufnem wyśledzeniu znajdą się ukryci po domach, to postanowiono, bez żadnego zmiłowania, powiesić winnych przed ich własnymi wrotami, wymierzając im w ten sposób karę zasłużoną. Wobec czego, zwłoki i opóźnienia, zaniedbania i opieszałości starannie unikając, działajcie zgodnie z osnową fermanu podniosłego, któremu należy się posłuszeństwo.

To wiedzieć i godłu podniosłemu wiarę dać macie.

Dan w pierwszych dniach miesiąca szaban ül muazam roku tysiącznego dziewięćdziesiątego piątego.

W obronnej rezydencyi naszej Odrynie.

Otrzymane własnoręcznie d. 11 m. szabanu 1095 r.

LXXXI.

S. 7 — s. 127.

Z szafarzy sprawiedliwości prawowiernym przedniejszemu, w sterownictwie wyznawców Boga jedynego wybitniejszemu, cnoty i wiedzy rzetelnej źródłodawcy, wszechstworzeń prawdy wieczystej wyrazicielowi, nauk proroków i wysłańców bożych spadkobiercy, Opatrzności łaskami najwyższemi cieszącemu się, Jego Miłości kademu sofijskiemu, oby się wzmogły cnoty jego! Tudzież godnemu naśladowania wśród kadych i sędziów, (cnót i) wyrazu prawdy źródłodawcy, kademu pirockiemu i trnskiemu, oby się wzmogły cnoty ich!

Po nadejściu podniosłego komunikatu cesarskiego niech będzie wiadomo, jako chwała z przesławnych i najwspaniałomyślniejszych, wtóry wielki koniuszy Ali, oby się uwieczniła sława jego, przysłał do progów szczęśliwości naszej zaopatrzone pieczęcią tezkere, w którem zawiadamia, iż gdy z zaliczających się do drugiej stajni cesarskiej wojnuganów jedni siedliska swe opuściwszy, w innych kazach i wsiach osiedli, drudzy zaś powymierali i zdezertowali, i przez zaniechanie w ten sposób ciężących na nich zobowiązań przypadające od nich opłaty mukataa tudzież ekwiwalentów podatkowych i służba na łąkach poważnemu uległy uszczerbkowi i niedoborowi, prosi więc o wydanie odpowiedniego nakazu najwyższego w tym kierunku, ażeby rzesze wojników, podług dawnych rejestrów, na miejsca siedlisk ich reinstalowano i po przeprowadzeniu zgodnie ze starym zwyczajem, co trzy lata, bez uszczerbku dla bie-

dnych rajjów, kontroli zmarłych i dezerterów, na ich miejsce dziećmi ich, tudzież pozarejestrowymi a będącymi w posiadaniu basztyny rzeszami wojnickiemi, tudzież zewaidami i chajmanami, wedle słuszności popisowi poddanymi, uzupełnione zostały rejestrowo.

Polecam tedy, po nadejściu i ujawnieniu rozkazu najwyższego, działając w myśl onego, abyście wy, kadowie, szczerze przejęli się tą sprawą, a więc, skoro z rzesz wojnigańskich, zaliczających się do wtórej stajni cesarskiej, a przebywających w kazach waszych i wniesionych w dawne rejestry, jedni powymierali, a drudzy zdezertowali, aby rozpierzchłych do dawnych ich siedlisk sprowadzić — jak było dawniej — co trzy lata, bez uszczerbku i pokrzywdzenia rajjów, w drodze szerjackiej [1], po potrąceniu zmarłych resztę wojniganów, tak mężów dojrzałych, jak synów ich młodzianów (murahik), wedle ich zdolności służbowej i płacenia ekwiwalentów powinności, tudzież pozarejestrowych chajmanów wojnickich sprawiedliwie i wedle słuszności, przy pomocy wspomnianego wysokiej dostojności komisarza do popisu pociągnąć i uzupełnić nimi rejestry; przyczem zgodnie z dawnymi kanunami nikogo nie obciążać i nie uciskać, lecz nader pilnie strzedz się, ażeby pod tym pozorem nie pociągać tych innych z ostatniego rejestru rajjów do służby, którzy przebywają we wsiach wojnigańskich a nie są wojniganami, tudzież starannie unikać fiskalnego udręczania i uciskania kogokolwiekbądź na przekór szerjatowi i kanunom, a w sposób najgodziwszy wywiązując się z obowiązków swoich, nie uchylać się z drogi prawdy i sprawiedliwości.

To wiedzieć i godłu podniosłemu wiarę dać macie.

Dan dnia ośmnastego miesiąca szaban roku tysiącznego dziewięćdziesiątego piątego.

W rezydencyi Odrynie.

Otrzymane własnoręcznie w miesiącu księżycowym rebbi ül ula 1096 r.

LXXXII.

S. 7 — s. 85.

Walemu miłościwemu, przywódzcy sławnemu, mężowi rządów świata a przezorności w sprawach powszechnych, przenikliwemu

[1] T. j. przy współdziałaniu i za pośrednictwem stróżów i wykonawców szerjatu, a więc kadych.

a poważnemu kierownikowi i rozjemcy ludzi, filarowi państwa i jego pomyślności, drogowskazowi filarowemu szczęścia i życia, mężowi cieszącemu się obfitością darów wszechmożliwej przyjaźni i życzliwości, staroście beneficyów jęczmiennych (arpałyk) sandżaku aintabskiego i malatyjskiego, wezyrowi memu Sijawusz baszy, oby Bóg wszechmocny uwiecznił dostojność Jego!

Po nadejściu podniosłego reskryptu cesarskiego, niech będzie wiadomo, jako znakomity ferman mój wydany został gwoli sprawy następującej:

Ponieważ wieść obiega, że z przeznaczonych na obecną wyprawę węgierską rzesze żołnierzy i lewendów, z pod sztandarów wezyrów sławnych, mirimiranów dostojnych i wodzów, cieszących się szacunkiem powszechnym, zbiegłszy, po różnych miejscach ukrywają się, godziwem i należnem jest zwrócenie bacznej uwagi waszej na to, aby rzeczeni zbiegowie tak żołnierze, po domach kryjący się, jak rzesze lewendów, włóczących się zdala od domostw, wszyscy byli pochwytani i odesłani, wedle przynależności chorągwiom wojskowym, do przewodzącego na wyprawie węgierskiej armii Islamu, wodza naczelnego, walego miłościwego, wodza sławnego, rządzącego sprawami świata, wezyra mego, Mustafa baszy, oby Bóg wszechmocny uwiecznił wielkość jego, celem objęcia właściwej im a podniosłej dla mnie służby, a w razie wahania się tychże zbiegów-żołnierzy i lewendów, i wybiegów ich, obciążani byli wedle przepisów szerjatu wyrokami należnymi, tudzież, abyście dołożyli wielkiej pilności i gorliwości dla jak najrychlejszego, da Bóg, wysłania i dostawienia ich na miejsce przeznaczenia.

Polecam tedy, po nadejściu i ujawnieniu w tej sprawie podniosłego i wielkiej powagi fermanu mego, działając w myśl onego ażebyś jako mój p. t. wezyr, wszystkich owych ukrywających się po domach żołnierzy i odbiegłych od swych sztandarów lewendów pochwytawszy, dołożył starannej gorliwości dla odesłania ich na odpowiednie stanowisko wskazanemu wodzowi memu ku spełnieniu podniosłej mej służby, tak ażeby jak najrychlej, da Bóg, dostali się na miejsce przeznaczenia; a w razie wahania się tychże zbiegów i maruderów lub jakich z ich strony wybiegów, byli takowi wedle szerjatu ukarani, ku czemu dokładając baczności i pilności spełnisz w ten sposób należycie rozkaz niniejszy wedle osnowy jego świętej.

To wiedzieć i godłu podniosłemu wiarę dać masz.

Dan w końcu miesiąca szabanu wielkiego, roku tysiącznego dziewięćdziesiątego piątego.

W grodzie Odrynie Najwyższej Obecności.

Doszło rąk naszych d. 29 m. szabanu 1095 r.

LXXXIII.

S. 7 — s. 89—90.

W sądownictwie i sędziowstwie sławnym, cnót i doskonałości źródłodawcom, na przestrzeni między Odrynem a Osiekiem urzędującym kadym, oby się wzmogły cnoty ich! Tudzież sławnym z przykładności i wzorowości, rzeczonych kaz serdarom jańczarskim, oby się wzmogła powaga ich!

Po nadejściu podniosłego pisma cesarskiego niech będzie wiadomo:

Gdy w bieżącym roku pomyślnym oczywistą się okazuje akcya (nieprzyjazna) niewiernych, w prochu ziemi pełzających, to jednocześnie z zastępu żołnierzy (naszych), powołanych na wyprawę cesarską (przeciw tymże giaurom), niektórzy jańczarowie, artylerzyści i zbrojownicy, umknąwszy z niej, chronią się po wsiach i miasteczkach, unikając przynależnej im służby, a inni znów zajęli się zbójectwem. Przeto dla ściągnięcia z miasteczek i wsi tego rodzaju band żołdackich i jak najrychlejszego onych wysłania na wyprawę cesarską, z grona przykładnych i wzorowych czauszów jańczarskich c z a u s z Omar, oby się wzmogła powaga jego, mianowany i naznaczony został k u r s o r e m k a r n y m. Gdy takowy przybędzie do każdej z podwładnych wam kaz, abyście przy pomocy jego, rzeczonych zbiegów, bądź jako domowych, bądź jako gości przebywających po miasteczkach, przedmieściach i wsiach, bez zwłoki dnia i godziny na wyprawę cesarską wysłali i przybycia ich tam dopilnowali. Ty zaś, czauszu rzeczony, i wy, serdarowie jańczarscy, nie dajcie się unieść stronniczości lekkomyślnej i zaniedbaniu bodaj najlżejszemu, gdyż w razie przeciwnym, bez uwzględnienia waszej odpowiedzi i tłómaczenia się, wedle z góry powziętej uchwały (przy ujawnieniu nagannego zachowania się), czeka was (niezawodnie) brzemię odpowiedzialności moralnej i ustawowej. A zaś onych z wyprawy cesarskiej zbiegów, którzy się oddali zbójectwu, macie pojmawszy ich uwięzić, tudzież imiona ich i rysopisy ujawnić dla wymierzenia zasłużonej im kary.

I oto w tym kierunku wydany zostaje nakaz niniejszy dla zastosowania się też jednocześnie do osnowy pisma, za przyłożeniem pieczęci wydanego przez rzeczywistego agę jańczarów Wysokiego Dworu naszego, sławnego między książętami i wielmożami Zulfikara agę, oby się uwieczniła wielkość jego!

Polecam tedy, po nadejściu i ujawnieniu podniosłego nakazu mego, działając w myśl fermanu pełnego powagi i wielkości, tudzież zastosowując się do pisma rzeczonego p. t. Agi, abyście się nie dopuścili żadnej z niemi sprzeczności.

To wiedzieć i godłu podniosłemu wiarę dać macie.

Dan pierwszych dni miesiąca ramazanu pomyślnego, roku tysiącznego dziewięćdziesiątego piątego.

W rezydencyi naszej Odrynie.

Otrzymane własnoręcznie d. 11 m. szewwalu pomyślnego 1095 r.

LXXXIV.

S. 7 — s. 89.

Wzorowemu w sądownictwie i sędziowstwie, źródłodawcy cnoty i doskonałości, kademu berkowackiemu i i..., oby się wzmogły cnoty ich!

Po nadejściu pisma najwyższego niech będzie wiadomo, jako przykładny i wzorowy Achmed, oby się wzmogła powaga jego, do Najwyższego Dworu Naszego wniósł podanie, w którem przedstawił sprawę następującą:

Chodży syn Hasan basza, będący w roku tysiącznym dziewięćdziesiątym [1]... rumelijskim bejlerbejem, w wykonaniu obowiązków (i praw) z nadanego mu beneficyum (chas) berkowackiego, skoro data marcowego poboru beneficyalnego zeszła się z datą zmiany urzędu, zrealizował był ów pobór w roku wspomnianym; gdy atoli ster rzeczonego ejaletu powierzono walemu miłościwemu, wodzowi sławnemu, sterującemu sprawami świata, wezyrowi memu, Mehmedowi baszy, oby Ałłach wszechmocny uwiecznił wielkość jego, z ramienia jego w o j e w o d a wskazanego beneficyum..., opierając się na tem, że z roku rzeczonego pobór marcowy przypadał na datę zmiany urzędu na rzecz pryncypała jego (i przeto należał temuż), dopuszczał się różnych weksacyj.

[1] T. j. 1679/80 r. po Chr.

Co przedłożywszy, prosi nas (Achmed) o wydanie cesarskiego w tej mierze zarządzenia.

W następstwie powyższego wydaje się nakaz niniejszy w celu postąpienia podług kanunu, a mianowicie w tym kierunku, że ponieważ z marcowego wpływu przypadające podatki, taksy i daniny resmi-penak, miudżerred, resmi-czyft, tudzież ispendże ściągają się pierwszego marca, przeto komu na ów dzień przypadło zetknięcie się dat zmiany urzędu, na rzecz tegoż cały pobór dochodu marcowego przypada.

Polecam tedy, po nadejściu i ujawnieniu nakazu podniosłego, działając w myśl onego, abyście sprawę nierozstrzygniętą raz poddawszy rozpatrzeniu, wedle prawa i słuszności wejrzawszy w nią, przekonali się, jako data poboru marcowego, jak to wyżej wyjaśniono, nie styka się z datą zmiany urzędu na rzecz obecnie władającego rzeczonym ejaletem w mowie będącego walego, a przeciwnie na rzecz byłego mirimirana Hasana baszy, i skoro na korzyść tegoż pobór nastąpił, tedy jeśli o rzeczone beneficyum wspomniany wojewoda... pieniactwo i spory persekwuje, odeprzyjcie i wzbrońcie takowych, a nie pozwalajcie mu w wykonywaniu jego pretensyi na jakiebądź weksacye; gdyby zaś on interweniując w tej sprawie ściągał ponownie gwałtem już raz zrealizowany pobór, tedy, po przeprowadzeniu dowodu i wydaniu wyroku, odbierzcie i zwróćcie (pobrane komu należy), bacząc na to, aby rajjowie w jednym i tym samym roku dwa razy tegoż samego poboru nie składali; zaczem nikomu nie pozwalajcie na czyny, sprzeczne z szerjatem, kanunami i rozkazem cesarskim; a po spisaniu nazwisk opornych i zawiadomieniu o nich, unikajcie konieczności ponownego w tej sprawie nakazu mego.

To wiedzieć i godłu podniosłemu wiarę dać macie.

Dan ostatnich dni miesiąca szaban ül muazam roku tysiącznego dziewięćdziesiątego piątego.

W rezydencyonalnym grodzie Odrynie.

Otrzymane własnoręcznie d. 5 szaban ül muazam[1].

LXXXV.

S. 7 — s. 90.

Cnotliwego powołania znawcom prawdy istotnej, na przestrzeni między rezydencyonalnym Odrynem a Osiekiem urzędującym wielkim

[1] Oczywiście omyłka w dacie jednej lub drugiej.

mołłom, oby się uwieczniła wielkość ich! Tudzież panom kadym, oby się wzmogła cnota ich! Oraz serdarom jańczarskim. Podaje się do wiadomości, jako w strony wasze z grona przykładnej i wzorowej dwudziestej pierwszej roty Omar czausz mianowany i naznaczony kursorem, wysłany został wraz z podniosłym nakazem cesarskim dla pojmania i rychłego odesłania na wyprawę cesarską tych z zastępów jańczarskich, artylerzyskich i zbrojowniczych (dżebedżi) żołnierzy, którzy — jak to do słuchu naszego doszło — bądź to przebywają po miasteczkach, bądź nawet trudnią się zbójectwem, a którzy opuścili służbę Padyszacha i zbiegli z wyprawy cesarskiej w chwili, kiedy widocznem się stało (nieprzyjazne) zachowanie się, do tego stopnia poziome jak proch ziemi, niewiernych i kiedy właśnie z tego powodu podjęto przeciw nim wyprawę rzeczoną.

Gdy, da Bóg Wszechmocny, wspomniany czausz przybędzie do każdego z podwładnych wam urzędów i ujawni brzemienny szczęśliwością podniosły nakaz cesarski, zechciejcie owych w miasteczkach waszych, nahijach i po wsiach przebywających lub wędrownie goszczących żołnierzy jańczarskich, artylerzyckich i zbrojowniczych, bez zatrzymywania ani jednego, natychmiast odesłać na podjętą wyprawę cesarską. Ty zaś, czauszu rzeczony, i wy, serdarowie jańczarscy, jeśli z owych zbiegów pofolgujecie komukolwiekbądź niedbalstwem i zatrzymacie go w owych stronach, wedle powziętej na ten wypadek uchwały, bez uwzględnienia waszego tłómaczenia się, podda się was naganie i odpowiedzialności moralnej i karnej. Opornych zaś i zbójectwem trudniących się uwięziwszy a imiona ich i rysopisy spisawszy, nam przedłożycie, aby wedle tego wymierzyć im karę zasłużoną.

To wiedzieć i odpowiednio temu postąpić macie. Oto i wszystko wraz z pozdrowieniem dla was.

Dan w księżycowym miesiącu ramazanie pomyślnym, roku tysiącznego dziewięćdziesiątego piątego.

Ubogi Zulfikar, obecny Wysokiego Dworu jańczarskiego aga.

LXXXVI.

S. 7 — s. 123.

Z szafarzy sprawiedliwości prawowiernym przedniejszemu, w sterownictwie wyznawców Boga jedynego wybitniejszemu, cnót i wiedzy rzetelnej źródłodawcy, nauk proroków i wysłańców bożych

spadkobiercy, wszechstworzeń prawdy wieczystej wyrazicielowi, Opatrzności łaskami najwyższemi cieszącemu się, Jego Miłości kademu sofijskiemu, oby się wzmogły cnoty jego!

Po nadejściu podniosłego pisma cesarskiego niech będzie wiadomo, jako ze względu na potrzeby amunicyjne floty mojej cesarskiej, która przy pierwszych oznakach wiosny, da Ałłah wszechmocny, pomyślnej na pełne morze wyruszy, ważnem i koniecznem jest zaopatrzenie skarbu (tejże floty) w fundusz odpowiedni, wydany zostaje ferman mój niniejszy, ażeby na poczet budżetu roku tysiącznego dziewięćdziesiątego szóstego [1] pobór pełnego ekwiwalentu powinności wojskowej w kwocie stu dwudziestu tysięcy akcze [2], do spłacenia których wedle postanowień ustawowych zobowiązane są rzesze rzemieślnicze samego miasta Sofii, po ściągnięciu i zebraniu takowego w czasie właściwym dla potrzeb arsenału cesarskiego do rąk intendanta tegoż arsenału, oby się wzmogła sława jego, doręczony został, a to podług danej mu zaopatrzonej w pieczęć i godła kopii spisów podatkowych.

Polecam tedy, po przybyciu, z nakazem najwyższym, rzeczonego komisarza i po ujawnieniu w tej sprawie zlecenia, działając w myśl onego, ażeby przypadający na poczet okresu wspomnianego[a podług dawnych postanowień ustawowych od rzesz rzemieślniczych samego miasta Sofii przypadającej kwoty stu dwudziestu tysięcy akcze z tytułu ekwiwalentu powinności wojskowej pobór wedle wskazanemu komisarzowi danej za pieczęcią i godłem kopii spisów podatkowych, po ściągnięciu i zebraniu w czasie właściwym na potrzeby arsenału morskiego rządowego, wspomnianemu intendantowi arsenalskiemu, oby się wzmogła chwała jego, doręczony został. Przyczem na sprzeczne z poleceniem i spisami tłómaczenia i odwłokę w wypłacie zezwolić nie macie, a czasu poboru na każde sto dziesięć akcze tylko po groszu lwim czystej monety przyjmując dla skarbu, ani mniej ani więcej nie dopuszczać, oraz uszczerbku i straty dla tegoż skarbu a sprzecznego z fermanem domagania się nadwyżkowego spłaty, tudzież z tego powodu nacisku i śrubowania fiskalnego wielce się strzedz.

To wiedzieć i godłu podniosłemu wiarę dać macie.

---

[1] 1684/5 po Chr.

[2] Por. dok. XXII, LX, LXVI, LXXI.

Dan dnia dziewiętnastego miesiąca ramazanu pomyślnego, roku tysiącznego dziewięćdziesiątego piątego.

W rezydencyi Odrynie.

Otrzymane własnoręcznie d. 23 seferül chair 1096 r.

LXXXVII.

S. 7 — s. 88.

Sławny w chwale i miłościwości Redżeb, rzeczywisty pierwszy koniuszy, oby się uwieczniła chwała jego, do Wysokiego Dworu mego przysłał pismo, w którem powołując się na zgon Izmaila Mehmeda, posiadacza timaru Peremircze[1] w baszowskim sandżaku sofijskim i tegoż nahii, tudzież innych wsi — intraty siedmnastu tysięcy sześciuset akcze, będącego jednocześnie seraskierem wojnuganów w nahijach sofijskiej i pirockiej, wstawia się i prosi o nadanie wakującego w ten sposób timaru jako odpowiedniemu i zasługującemu nań, z szóstej roty, z zastępu drugiej stajni siodlarzy, będącemu dotąd na żołdzie pięciu akcze, a (obecnie) wysoko dzierżącemu podniosły (niniejszy) majestatu hakanowego akt, samym już tytułem swoim wieńconośnym wdrażający tak znakomitą promocyą uczucie radości i chluby, przykładnemu i wzorowemu Mehmeda (synowi) Mehmedowi samokowi'emu (Samokowskiemu), oby się wzmogła powaga jego.

Zgodnie z tem przedłożeniem, po wydaniu w (bieżącym) tysiącznym dziewięćdziesiątym piatym roku w pierwszych dniach miesiąca ramazanu rozkazu na sporządzenie świadectwa nominacyi, wraz z godnością czeribaszyłyku we wskazanych nahijach, podług powyższego, i ów na siedmnaście tysięcy sześćset akcze po zmarłym Izmailu rzeczonym timar konferując, nadaję jak następuje:

Wsi	Peremircze	przynależności wskazanej	o	11.700	akcze
—	Włach[2]	— sofijskiej	—	600	—
—	Ogradyszte	— wskazanej	—	2.300	—
(Od)	wojnuganów Sofii, Pirotu, Berkowca i Breźnika			3.000	—
. . .				. . .	
			Razem	17.600	akcze

I polecam, abyś od dnia dzisiejszego pod rękę ci danem dobrem tak władał, iżby połączone ze służbą czeri-basza obo-

[1] W urzędowej dzisiejszej nazwie bułg. Birimirci.

[2] Zapewne dzisiejsza Własi.

wiązki spełniane były bez zarzutu, należycie i skutecznie, bez żadnej odtąd (czyjejkolwiekbądź) przekory i przeczenia, bez interwencyi i uzurpacyi w obrębie powierzonego ci zakresu działania.

To wiedzieć i godłu podniosłemu wiarę dać mają.

Dan w rezydencyi naszej Odrynie.

Doszło własnoręcznie d. 23 miesiąca ramazanu pomyślnego, r. 1095.

Kopię dosłowną oryginału odpisał Seid szerif Mehmed, kady miasta Odrynu.

LXXXVIII.

S. 7 — s. 89.

Z szafarzy sprawiedliwości prawowiernym przedniejszemu, w sterownictwie wyznawców Boga jedynego wybitniejszemu, cnót i wiedzy rzetelnej źródłodawcy, nauk proroków i wysłańców bożych spadkobiercy, wszechstworzeń prawdy wieczystej wyrazicielowi, Opatrzności łaskami najwyższemi cieszącemu się, Jego Miłości kademu sofijskiemu, oby się wzmogły cnoty jego! Tudzież wzorowemu i przykładnemu mütesellimowi sofijskiemu, oby się wzmogła powaga jego!

Po nadejściu podniosłego pisma cesarskiego niech będzie wiadomo:

Gdy gwoli pochodu armii Islâmu gościńcami i przez mosty w podjętej obecnie wyprawie cesarskiej, okazała się potrzeba naprawy pałanek w Aleksinacu, Rażnej i Parakinie, z sąsiednich im Prysztyny, Urkiubu i Niszu kadowie wraz z serdarem urkiubskim i niejakim Mehmedem wysłanemu za rozkazem najwyższym komisarzowi do zarekwirowania i zarejestrowania z odnośnych miejscowości potrzebnego materyału drzewnego, powiedzieli: »My materyału drzewnego nie wydajemy za prostym nakazem«, nie okazawszy w ten sposób posłuchu fermanowi podniosłemu.

Gdy więc w braku rzeczonego materyału, tudzież robotników i cieśli odwleka się — jak widoczna — wspomnianych pałanek naprawa, przeto wydany zostaje ferman niniejszy w tym celu, abyś ty, jako mütesselim, za pośrednictwem wysłanego z swej strony komisarza, osobiście (przywołał i) zawezwał wspomnianych kadyłyków kadych i (świadomych sprawy) mężów pracy do bezzwłocznego w myśl nakazu wysłania i doręczenia materyału drzewnego robotnikom i cieślom, skoro pomiędzy nich już rozłożono robotę; a gdyby

i tym razem zwlekano, nieposłusznych fermanowi nazwiska i rysopisy zanotował i przedłożył u progów Szczęśliwości Naszej.

Polecam tedy po nadejściu i ujawnieniu niniejszego w tej sprawie rozkazu podniosłego, działając w myśl onego, skoro dla naprawy wspomnianych pałanek gwoli pochodu zwycięskich wojsk moich w niniejszej wyprawie cesarskiej pośpiech w tej mierze jest jedną ze spraw najważniejszych dla wiary i potęgi państwa mego, abyście winnych zwłoki w naprawie kadych przywoławszy, dosadnem napomnieniem pouczyli każdego z nich o konieczności jak najrychlejszego dostarczenia, w myśl fermanu, materyału drzewnego, tudzież robotników i cieśli, i dokonania w ten sposób dzieła (poruczonego), opornych zaś rozkazowi i niepoprawnych imiona i rysopisy zaznaczywszy, przedłożyli je u progów szczęśliwości mojej do pociągnięcia winnych do odpowiedzialności wedle fermanu, jakiby się wydało w razie potrzeby.

To wiedzieć i godłu podniosłemu wiarę dać macie.

Dan dnia dwudziestego szóstego miesiąca ramazanu pomyślnego, roku tysiącznego dziewięćdziesiątego piątego.

W rezydencyi Odrynie.

Otrzymane własnoręcznie d. 9 miesiąca szewwal ül mükerrem 1095 r.

LXXXIX.

S. 7 — s. 91.

Cnotliwemu znawcy prawdy istotnej, Jego Miłości Jaśnie Wielmożnemu molle sofijskiemu i Ich Miłości kadym rumelijskim, oby się wzmogły cnoty ich!

Wiadomo się czyni, jako podług doszłych do nas wieści i otrzymanych wiadomości, z wyznaczonych do wyprawy węgierskiej lenników — timarów i zijametów prowincyi rumelijskiej, unikając służby (wojskowej) jedni już przedtem okazali się nieobecnymi w Budzie, drudzy zaś zbiegli z Osieku, i włóczą się lub ukrywają w podległych wam kazach, przeto bujurułta niniejsza wydaje się w tym celu, ażeby gwoli ich ukarania wedle szerjatu zostali pojmani i stawieni do przesłuchu w dywanie rumelijskim.

Należy tedy po zbadaniu starannem (i wyśledzeniu), azali z powołanych do teraźniejszej wyprawy węgierskiej nieobecni na niej lub zbiegli z niej lennicy zijametów i timarów, unikając świętej

walki wiernych i ciężących na nich odpowiednio (nadanym beneficyom) obowiązków, istotnie przebywają i ukrywają się w kazach waszych, onych w takim razie, zgodnie ze szerjatem, pojmać i pociągnąć do odpowiedzialności karnej, a więc i stawić przed dywanem rumelijskim. Wzywa się przeto was uprzejmie do łaskawego uczynienia zadość wymaganiom bujurułty w tej sprawie z całą gorliwością waszą i staraniem, a unikaniem opieszałości i zaniedbania, oraz nadużycia i przekroczenia kompetencyi z czyjąkolwiekbądź krzywdą.

Dan d. 28 m. ramazanu pomyślnego 1095 r.

Otrzymane własnoręcznie d. 14 miesiąca szewwal czcigodnego r. 1095.

XC.

S. 7 — s. 91.

Sławnym w sądownictwie i sędziowstwie, cnót i doskonałości źródłodawcom, na przestrzeni między »Dżesri Mustafa pasza« a Belgradem urzędującym kadym, oby się wzmogła ich cnota! Tudzież sławnym z przykładności i wzorowości notablom kraju, mężom pracy, oby się wzmogła powaga ich!

Po nadejściu najwyższego komunikatu cesarskiego niech będzie wiadomo, jako poprzednio w kierunku z Belgradu do Odrynu Achmed, a odwrotnie Husejn wyznaczeni byli jeneralnymi komisarzami obozu dla zebrania na wszystkich stacyach rzeczonej przestrzeni, wszelkich pozostałych zapasów żywności, jakąbądź by takowa była. Obecnie ferman mój wydaje się w tym celu, abyście bez zwłoki i omieszkania, bez opieszałości i zaniedbania ułatwili wysłanemu teraz wojskowemu defterdarowi (kraju) Abu-Bekrowi, którego sława oby się wzmogła, skontrolowanie (powyższego zadania) na miejscu i dokładne sporządzenie rejestru, oraz przesłanie Nam takowego.

Polecam tedy, po nadejściu rozkazu podniosłego i ujawnieniu go, czasu objazdu, z defterdarowego ramienia Fadłego, przykładnego i wzorowego, oby się wzmogła powaga jego, działając w myśl tegoż rozkazu, abyście ku łacnemu onego wykonaniu, bez zwłoki i omieszkania, bez zaniedbania i opieszałości, wielce się strzegąc zaguby pozostałych na stacyach zapasów i utajania onych przed rejestrem, zebrane tam i napowrót po stacyach przez komisarzy Achmeda i Husejna, w sposób wskazany skontrolować ułatwili obecnie na

miejscu, tak aby pozostała na każdej stacyi ilość była dokładnie sprawdzona i wciągnięta za wiedzą defterdara w rejestr, i tąż drogą przez Fadłego, przykładnego i wzorowego wśród towarzyszy ku wzmożeniu powagi jego, podpisany za przyłożeniem pieczęci rejestr ów by był do Carogrodu mego progów szczęśliwości mojej wysłany.

To wiedzieć i godłu podniosłemu wiarę dać macie.

Dan d. piątego miesiąca szewwal ül mükerrem roku tysiącznego dziewięćdziesiątego piątego.

Otrzymane własnoręcznie d. 26 szewwal ül mükerrem 1095 r.

XCI.

S. 7 — s. 118.

Godny naśladowania i wzorowy między towarzyszami, skrzydła prawego ałaj bej Ali, oby się wzmogła powaga jego, do obozu naszego cesarskiego pismo nadesłał z przedstawieniem i prośbą, iż ponieważ Achmed, posiadacz timaru na dziesięć tysięcy akcze, znajdującego się w obrębie sandżaku baszowskiego w nahii sofijskiej posiadłości Ak-Daniszmend[1] i innych wsi, w bieżącym z łaski bożej pomyślnym roku w potrzebie wojennej pod Budą nie stawił się, i w ten sposób lenno jego okazało się wygasłem, by takowe nadać średniego wzrostu, oczu płowo-niebieskich, brwi niezrośniętych Mehmedowi, a to zgodnie z dawniejszem przyrzeczeniem cesarskiem udzielenia wakującego początkowo na trzy tysiące akcze timaru najgodniejszemu, którýby odpowiednio był polecony.

W następstwie tego przedstawienia i tego wstawiennictwa, zgodnie z propozycyą akceptacyjną walego głośnego, przewódzcy przesławnego, sterującego sprawami powszechnemi, rzeczywistego wielkorządcy aleppskiego, wodza naczelnego wojsk Islamu w wyprawie węgierskiej, wezyra miłościwego Mustafa baszy, oby Ałłah Wszechmocny uwiecznił wielkość jego, i pod warunkiem, aby kandydat zobowiązał się do zamieszkania w okręgu rzeczonego timaru oraz pod sztandarem odnośnego ałaj beja wziął udział w wyprawie, w pierwszych dniach miesiąca szewwal ül mükerrem roku tysiącznego dziewięćdziesiątego[2] piątego timar ów został kandydatowi konferowany; zaczem po udzieleniu sankcyi najwyższej temu nadaniu i ponieważ

[1] Niema dziś posiadłości z tą nazwą (zapewne będzie to wieś Bielica w okolicy sofijskiej); ale tak się nazywa też jedna z dzielnic m. Sofii.

[2] T. j. przed 19 września 1684 r.

ferman na otrzymanie świadectwa został wydany, przeto niniejszem wydaje się takowe zgodnie z nakazem najwyższym, celem otrzymania beratu cesarskiego na przelanie praw do wyżej zaznaczonego w sposób wskazany na razie tylko trzechtysięcznego timaru z rzeczonego Achmeda, który w bieżącym roku pomyślnym nie stawił się z usługą pod twierdzą budymską, na rzeczonego Mehmeda.

Dan d. 8 m. szewwalül mükerrem, roku tysiącznego dziewięćdziesiątego piątego rozkazem w twierdzy belgradzkiej.

Otrzymane własnoręcznie d. 24 m. muharem el haram r. 1096.

Zgodnie z oryginałem za łaską Boga wszechmocnego Ibrahim, kady obozu cesarskiego, modlący zmiłowania.

XCII.

S. 7 — s. 102.

Z szafarzy sprawiedliwości prawowiernym przedniejszemu, w sterownictwie wyznawców Boga jedynego wybitniejszemu, cnót i wiedzy rzetelnej źródłodawcy, nauk proroków i wysłańców bożych spadkobiercy, wszechstworzeń prawdy wieczystej wyrazicielowi, Opatrzności łaskami najwyższemi cieszącemu się, Jego Miłości kademu kazy sofijskiej, oby się wzmogły cnoty jego!

Po nadejściu podniosłego pisma cesarskiego, niech będzie wiadomo, jako na poczet roku tysiącznego dziewięćdziesiątego piątego dla potrzeb wyprawy cesarskiej potrzebny i konieczny jest pośpieszny pobór i zebranie ekwiwalentu pieniężnego sursatowej prowizyi z kazy rzeczonej. Przeto niniejszem wydaje się ferman mój w tym celu, aby podług kopii spisu za pieczęcią i godłem doręczonej (wyznaczonemu) komisarzowi — pośpiesznie ściągnąć i zebrać, tudzież jak najrychlej przelać do kasy rządowej ekwiwalent prowizyjny, licząc po czterdzieści akcze stambulskie kile jęczmienia, po dziewięćdziesiąt akcze kile mąki, po dwieście akcze sztukę owiec, po trzydzieści akcze oko masła świeżego, po dwadzieścia akcze oko miodu, po siedmdziesiąt akcze furę drzewa i po trzydzieści akcze kwintal słomy — (ogółem) cztery juki siedmnaście tysięcy trzysta akcze.

Polecam tedy po nadejściu i ujawnieniu w tej sprawie podniosłego nakazu mego, działając w myśl onego, abyście podług posłanej za pieczęcią i godłem kopii spisu, kazali pośpiesznie pobrać i ściągnąć na poczet wskazanego budżetu oznaczoną kwotę ekwi-

walentu prowizyi, nie dopuszczając żadnych tłómaczeń i remonstracyj, sprzecznych z nakazem i spisem, i z odnośnego poboru nie wyjmując nikogo, ani zwolnionych ani nie zwolnionych od podatków, a obciążając wszystkich pospołu tak, aby nikt nie mógł się ekskuzować zwolnieniem i zaprzeczeniem, i czasu poboru połowę kwoty należnej, t. j. dwa juki ośm tysięcy sześćset pięćdziesiąt akcze ściągnąć reljefnymi groszami lwimi (aini esedi gurusz), licząc grosz po sto dziesięć akcze; drugą zaś pozostałą połowę, t. j. również dwa juki ośm tysięcy sześćset pięćdziesiąt akcze, częściowo pełnymi groszami po sto dwadzieścia akcze, a częściowo lwimi, po sto dziesięć w stosunku czystej monety egipskiej, po trzy para na 1 akcze, nie przyjmując ani mniej ani więcej, ni aljażowej monety, lub czerwonej, ni całkiem fałszowanej, wielce się w ten sposób strzegąc przyczynienia skarbowi szkody i uszczerbku, lub też krzywdzenia kogokolwiek przez pobranie wyższej ponad wskazaną fermanem należność.

To wiedzieć i godłu podniosłemu zaufanie i wiarę dać macie.

Dan dnia dziesiątego miesiąca szewwal ül mükerrem roku tysiącznego dziewięćdziesiątego piątego w rezydencyonalnym Odrynie.

Otrzymane własnoręcznie d. 17 zi'l ka'de esszerife 1095 r.

XCIII.

S. 7 — s. 99.

Z grona sądowników i sędziów naśladowania godnemu, cnoty i doskonałości źródłodawcy, Jego Miłości kademu breźnickiemu, oby się wzmogła cnota jego! Tudzież sławnym z przykładności i wzorowości notablom kraju, mężom pracy, oby się wzmogła powaga ich!

Po nadejściu wysokiego pisma cesarskiego niech będzie wiadomo, jako z powodu ważności rychłego zebrania i poboru z powiatu breźnickiego na rok tysiączny dziewięćdziesiąty piąty prowizyi sursatowej[1] dla potrzeb wyprawy cesarskiej, w moc niniejszego fermanu mego za udzieloną komisarzowi kopią spisu, opatrzoną pieczęcią i godłem, ma się jak najrychlej pobrać, zebrać i pospiesznie przelać do kasy skarbowej ekwiwalent pieniężny rzeczonej prowizyi sursatowej w kwocie trzydziestu siedmiu tysięcy czterystu pięćdziesięciu akcze, licząc po czterdzieści akcze każde kile stam-

[1] P. glossarium pod akcze, waluta i sursat.

bulskie jęczmienia, po dziewięćdziesiąt akcze kile mąki, po dwieście akcze sztuka owiec, po trzydzieści akcze oko masła świeżego, po dwadzieścia akcze oko miodu, po siedmdziesiąt akcze furę drzewa, po trzydzieści akcze kwintal słomy.

Polecam tedy, po nadejściu i ujawnieniu w tej sprawie nakazu świętego, działając w myśl onego, abyście na rachunek budżetu powyższego z powiatu rzeczonego ową kwotę ekwiwalentu prowizyi sursatowej a wedle kopii posłanej spisu zaopatrzonej pieczęcią i godłem kazali jak najrychlej ściągnąć i zebrać, nie pozwalając wbrew nakazowi nikomu demonstrować zwłoką i tłómaczeniem się, a natomiast włączyć do poboru zarówno wszystkich zwolnionych i niezwolnionych z podatków tak, ażeby nikt nie mógł się opierać lub tłómaczyć prawem zwolnienia; przyczem przy ściąganiu owej kwoty połowę jej, t. j. ośmnaście tysięcy siedmset dwadzieścia pięć przyjąć w rachubie po sto dziesięć akcze na jeden dokładny reljefny grosz lwi[1], a drugą pozostałą połowę, t. j. również ośmnaście tysięcy siedmset dwadzieścia pięć akcze po sto dwadzieścia na pełny grosz, a jednako z poprzednią rachubą 110 na grosz lwi, w stosunku czystej monety egipskiej po trzy akcze na 1 para, nie przyjmując ani mniej, ani więcej, ni też monety aljażowej lub czerwonej, albo oberżniętej, ni całkiem fałszowanej, wielce się w ten sposób strzegąc przyczynienia skarbowi szkody i uszczerbku, lub też krzywdzenia kogokolwiek przez pobranie wyższej ponad wskazaną fermanem należność.

To wiedzieć i godłu podniosłemu wiarę dać macie.

Dan dnia dziesiątego miesiąca szewwal ül mükerrem, roku tysiącznego dziewięćdziesiątego piątego w Odrynie rezydencyonalnym.

Otrzymane własnoręcznie d. 17 miesiąca zi'l-qa'de 1095 r.

XCIV.

S. 7 — s. 90.

Sławnym w sądownictwie i sędziowstwie, cnót i doskonałości źródłodawcom, na przestrzeni drogi między Płowdiwem a Belgradem urzędującym kadym, oby się wzmogła cnota ich! Tudzież sławnym z przykładności i wzorowości kjajom ziemskim, i serdarom jańczarskim, i notablom kraju, mężom pracy, oby się wzmogła powaga ich!

---

[1] P. glossarium pod akcze i waluta.

Po nadejściu podniosłego komunikatu cesarskiego niech będzie wiadomo, jako osnowa fermanu mego polega na tem, aby z powodu wysłania teraz za oddzielnym fermanem kasy do Belgradu z Płowdiwa, dla przewiezienia onej w całości i bezpieczeństwie przez niepewne i niebezpieczne miejscowości każdego z podwładnych wam urzędów, otaczano ją ludźmi pewnymi, na których polegać można; przy zatrzymywaniu się na stacyach umieszczać ją w pewnych i bezpiecznych gospodach (konakach), a nocami strażą obstawiać, i w ogóle zarówno na przestankach, jak w podróży należycie strzegąc i pilnując, w całości i nienaruszoną z rąk do rąk przekazywać bez uszczerbku i nadwyrężenia.

Polecam tedy po nadejściu i ujawnieniu nakazu podniosłego, działając w myśl onego, abyście wysłaną za fermanem z Płowdiwa do Belgradu kasę, po nadejściu onej w obręb każdego z podwładnych wam urzędów, otaczali w miejscach niepewnych i niebezpiecznych ludźmi odpowiednimi i na których polegać można, na przestankach i w podróży należycie strzegąc i pilnując, w całości i bezpieczeństwie przekazywali ją z rąk do rąk, bacząc pilnie, aby broń Boże nie doznała uszkodzenia i nadwyrężenia, i w ten sposób wedle nakazu dostawić ją na miejsce przeznaczenia.

To wiedzieć i godłu podniosłemu wiarę dać macie.

Dan .....

Otrzymane własnoręcznie dnia 12 m. szewwal ül mükerrem, roku 1095.

XCV.

S. 7 — s. 96.

Sławnym w sądownictwie i sędziowstwie, a cnót źródłodawcom, na przestrzeni między Odrynem a Budą urzędującym kadym, oby się wzmogła ich cnota! Tudzież sławny z wzorowości i przykładności notablom kraju, mężom pracy, oby się wzmogła powaga ich!

Po nadejściu wysokiego pisma cesarskiego niech będzie wiadomo, jako ferman mój wydany zostaje dla przygotowania na każdej stacyi (powyższej przestrzeni) dwustu szesnastu akczelikowego chleba, tudzież po dwadzieścia dwa oka mięsa za gotówkę wysyłanym obecnie z Odrynu do Budy Wysokiego Dworu mego jańczarom, oraz dla należnego strzeżenia i pilnowania i przy przekazywaniu w całości i pewności z rąk do rąk każdego z was, wie-

zionej jednocześnie kasy, zabezpieczenia onej przed nadwyrężeniem i szkodą.

Polecam tedy po nadejściu nakazu świętego i ujawnieniu go w tej sprawie, działając w myśl onego, abyście dla rzeczonych żołnierzy za opłatą od nich gotówką kazali bez czyjejkolwiek inkomodacyi, na każdej stacyi przygotować dwieście szesnaście b. akczelikowego chleba i po dwadzieścia dwa oka mięsa, wręczając takową prowizyę wyznaczonemu z ich strony oficyaliście; oraz abyście wiezioną jednocześnie przy nich kasę tak na stacyach, jak w drodze, w miejscach niepewnych i niebezpiecznych kazali strzedz należycie, i w całości a bezpieczeństwie przekazywać ją z rąk do rąk każdego z was, bez zwłoki i opóźnienia, bez, broń Boże, nadwyrężenia i uszkodzenia dostarczyć na miejsce przeznaczenia, starannie unikając czynienia komukolwiekbądź z tego powodu sprzecznych z szerjatem i ustawami państwa przykrości i udręczenia.

To wiedzieć i godłu podniosłemu wiarę dać macie.

Dan dnia czternastego miesiąca szewwal ül mükerrem, roku tysiącznego dziewięćdziesiątego piątego w rezydencyonalnem mieście Odrynie.

Otrzymane własnoręcznie dnia 25 m. szewwal ül mükerrem 1095 r.

XCVI.

S. 7 — s. 101.

Sławnym w sądownictwie i sędziowstwie, cnót i wyrazu prawdy źródłodawcom, środkowego skrzydła rumelijskiego kadym, oby się wzmogły cnoty ich! Tudzież sławnym wśród kolegów i towarzyszy, w kazach odnośnych urzędującym kjajom ziemskim i mężom pracy, oby się wzmogła powaga ich!

Po nadejściu podniosłego komunikatu cesarskiego niech będzie wiadomo, jako gwoli wpisu synów spahisowych, za żołdem początkowo sześciu akcze, a następnym dodatkiem czterech akcze, do służby w obronie i interesie wiary mających być wcielonymi w szeregi ochotników dla potrzeby obecnej wyprawy węgierskiej, nakaz mój wydany i dla przeprowadzenia spisu kjaja z ogniska spahów, wzorowy wśród sławnych i filarów onego Hasan, oby się wzmogła chwała jego, wyznaczony i wysłany został. Niniejszy ferman mój najwyższy wydaje się w tym celu, ażebyście wy, kja-

jowie ziemscy i mężowie pracy, z pominięciem rajjów i synów rajjowych, całkowity swój udział okazali w zaciągnięciu robów carskich i (dzieci) wojskowych do spisów, wybierając zdolnych do boju i wojny, w użyciu broni zręcznych a wprawnych, z junaków krzepkich a należycie uzbrojonych, pod warunkiem otrzymania świadectwa żołdowego początkowego i następnego po całkowitej służbie całorocznej od czasu wciągnięcia ich za łaską Ałłaha wszechmocnego do spisu; a po spisaniu jak najrychlej owych bojowców w oznaczone, liczbie i po uzupełnieniu takowej, ich samych do walego znakomitego, kierownika przesławnego, spraw powszechnych sterownika, wyprawy węgierskiej wodza naczelnego, wezyra mego, Mustafa baszy, oby Ałłah wszechmocny uwiecznił wielkość jego, wysłali gwoli należytego przeglądu i uczynienia ich gotowymi do służby mojej przy usilnej każdego z was pilności i staranności.

Polecam tedy, po nadejściu i ujawnieniu najwyższego nakazu mego, działając w myśl onego w tej sprawie, abyście wy, kadowie, i wy, kjajowie ziemscy, i mężowie pracy, w wypadku wskazanym, z pominięciem rajjów i synów rajjowych, całkowity swój udział okazali w zaciągnięciu robów carskich i wojskowych (dzieci) do spisów, wybierając zdolnych do boju i wojny, w użyciu broni zręcznych i wprawnych, z junaków krzepkich a należycie uzbrojonych, pod warunkiem otrzymania świadectwa na żołd początkowy i następny po całkowitej służbie całorocznej, a po śpiesznem zestawieniu w liczbie wskazanej i uzupełnieniu spisu, takowych bojowców do p. t. seraskiera rzeczonego wysłali dla uczynienia im należytego przeglądu i gotowości w służbie mojej; w czem każdy z was, dokładając wytężonej pilności i starania, ma wielce się strzedz opieszałości i zaniedbania, a działać zgodnie z osnową podniosłego wysokiego fermanu cesarskiego.

To wiedzieć i godłu podniosłemu wiarę dać macie.

Dan w środku miesiąca szewwal ül mükerrem roku tysiącznego dziewięćdziesiątego piątego w rezydencyi Odrynie.

Otrzymane własnoręcznie d. 23 zil ka'de esszerife 1095 r.

XCVII.

S. 7 — s. 96.

Sławnym w sądownictwie i sędziowstwie, cnót i doskonałości źródłodawcom, na przestrzeni między Odrynem a Budą urzędującym

kadym, oby się wzmogła cnota ich! Tudzież sławnym z przykładności i wzorowości kjajom miejscowym i serdarom jańczarskim i innym mężom pracy, oby się wzmogła powaga ich!

Po nadejściu wysokiego pisma cesarskiego niech będzie wiadomo, jako ferman mój wydany zostaje w tym celu, ażebyście wysłanym teraz z Odrynu ku obronie twierdzy budymskiej pięciu secinom wysokiego dworu mego jańczarom, w miarę przybycia ich do urzędów i stacyj podwładnych wam, kazali za opłatą od tychże jańczarów przygotować na każdy dzień za tysiąc akcze chleba i po sto ok mięsa, bez żadnego dla nich uszczerbku i mitręgi.

Polecam tedy, po nadejściu i ujawnieniu w tej sprawie nakazu świętego, działając w myśl onego w sposób wskazany, abyście czasu pochodu rzeczonego rycerstwa ku Budzie, w miarę ich przybywania na stacye i do urzędów wam podwładnych, kazali na tychże stacyach przygotować codziennie, za gotówkę, tysiąc akczelikowego chleba i po sto ok mięsa, dla wręczenia onym bez uszczerbku i mitręgi.

To wiedzieć i godłu podniosłemu wiarę dać macie.

Dan d. ośmnastego miesiąca szewwal ül mükerrem roku tysiącznego dziewięćdziesiątego piątego w rezydencyonalnem mieście Odrynie.

Otrzymane własnoręcznie w miesiącu księżycowym zil hidżdże 1095 r.

XCVIII.

S. 7 — s. 114.

Z grona sądowników i sędziów naśladowania godnemu, cnoty i doskonałości źródłodawcy, Jego Miłości kademu samokowskiemu, oby się wzmogły cnoty jego!

Po nadejściu podniosłego pisma cesarskiego, niech będzie wiadomo, co następuje:

Przesyłając jako kady ku progom szczęśliwości naszej referat, zawiadamiasz, iż zgodnie z ogłoszonym fermanem świętym nakazany w stronach Samokowa w bieżącym roku pomyślnym wyrób stu osi działowych, po rozkładzie roboty na poszczególne kazy, został dokonany i pozostaje do rozporządzenia; wszelako dla przewiezienia onego na miejsce wskazane tak, aby — jak to i dawniej bywało — każda kaza wyrobione w niej osie sama je tam dostar-

czyła, licząc na to sześćdziesiąt dwa wozy, a na każdy wóz po ośm kwintalów ładunku, potrzebny byłby oddzielny nakaz święty.

Po przeprowadzeniu dochodzeń z ksiąg i rejestrów płatniczych w archiwum skarbowem okazało się, że skoro zamówione w stronach samokowskich przedmioty amunicyjne (i arsenalskie) bywały wyrabiane w każdej z osobna kazie, toć i każda kaza sama ekspedyowała, i że istotnie znajduje się w temże archiwum wciągnięty i wpisany ku temu celowi wydany nakaz, rachujący przewóz do Belgradu po tysiąc dwieście akcze od fury, za opłatą skarbową. Więc i obecnie wydaje się ferman niniejszy dla spakowania rzeczonego artykułu arsenalskiego na czterdziestu pięciu wozach za opłatą tysiąca dwustu akcze od każdej fury za przewóz i wysłanie transportu do Belgradu.

Polecam tedy, po nadejściu i ujawnieniu nakazu świętego, działając w myśl onego, abyście wedle wyrobu rzeczonych osi w odnośnych kazach kazali z każdej z nich jak najspieszniej wysłać transport do Belgradu, zamawiając na ten cel czterdzieści pięć wozów i obładowując je w miarę ich obciążalności, a w spełnieniu poleconego zadania dokładając swej baczności i uwagi. Zapłatę zaś należną za transport w kwocie tysiąca pięciuset akcze kazać wypłacić w całkowitości z rąk komisarza gotówką, nie pozwalając na utajenie bodaj jednego akcze.

To wiedzieć i godłu podniosłemu wiarę dać macie.

Dan w środku miesiąca szewwal ül mükerrem roku tysiącznego dziewięćdziesiątego piątego w rezydencyi Odrynie.

Otrzymane własnoręcznie d. 28 zil ka'de esszerife 1095 r.

XCIX.

S. 7 — s. 96—97.

Sławnym w sądownictwie i sędziowstwie, cnót i doskonałości źródłodawcom, na przestrzeni między Belgradem a Odrynem urzędującym kadym, oby się wzmogła cnota ich! Tudzież sławnym z przykładności i wzorowości notablom kraju, mężom pracy, oby się wzmogła powaga ich!

Po nadejściu wysokiego pisma cesarskiego, niech będzie wiadomo, jako po zgonie poległego w obronie wiary wezyra Mehmeda baszy, tegoż konie, wielbłądy, muły i inne pozostałości, gdy wedle

rozkazu mego ku strzemieniowi memu cesarskiemu wytransportują się z Belgradu, tedy po nadejściu transportu tego w obręb każdego z podwładnych wam urzędów, macie wedle niniejszego fermanu jęczmienia czterdzieści kile po pięć akcze, słomy kwintalów dwadzieścia po pięć akcze, a zarazem odpowiednią ilość przewodników dostarczyć, w całości i bezpieczeństwie przekazując transport z rąk do rąk i strzegąc go tak, aby bez uszczerbku i utrudzenia jak najrychlej był ekspedjowany, przy wzajemnem z waszej strony współdziałaniu.

Polecam tedy, po nadejściu i ujawnieniu w tej sprawie rozkazu podniosłego, działając w myśl onego, abyście dla pozostałych po poległym w obronie wiary Kara Mehmedzie baszy, a za fermanem moim ku strzemieniowi memu cesarskiemu wysłanych z Belgradu koni, wielbłądów, mułów i reszty dobytku, po nadejściu transportu w obręb terytoryum każdego z podwładnych wam urzędów, kazali za dostateczną opłatą z rąk komisarza, przygotować jęczmienia kile czterdzieści po pięć akcze, i słomy kwintalów dwadzieścia po pięć akcze, bez uszczerbku i utrudzenia ekspedyując i jak najrychlej wysyłając, a wzajem sobie okazując współdziałanie przy wykonaniu w sposób powyższy zlecenia mego.

To wiedzieć i godłu podniosłemu wiarę dać macie.

Dan w środku miesiąca szewwal ül mükerrem roku tysiącznego dziewięćdziesiątego piątego w rezydencyonalnem mieście Odrynie.

Otrzymane własnoręcznie d. 3 zil hidżdże 1095 r.

C.

S. 7 — s. 119.

Godny naśladowania wśród kolegów i towarzyszy, skrzydła prawego ałajbeg Ali, oby się wzmogła powaga jego, do obozu naszego cesarskiego nadesłał pismo, w którem przedkłada, jako Ali, posiadacz o trzech tysiącach dochodu timaru wsi Rebrowo i innych w nahii i sandżaku bąszowskim sofijskim, umarł, a pozostały syn ani osobiście, ani przez stawiennictwo żołnierzy pancernych (dżebelli) dotychczas nie ujawnił pochopności do dzierżenia timaru, który w ten sposób okazał się wakującym. Że zaś już przed tym rozkazem najwyższym przyrzeczono nadać pierwszy wakujący, początkowo na trzy tysiące timar, przedstawionemu za godnego ku temu —

wzrostu ... oczu ... brwi rzeczonemu[1] Jusufowi, przeto za nim się teraz wstawia i prosi o uwzględnienie jego kandydatury ałajbeg. W obec tego, po stwierdzeniu nieobecności wspomnianych dżebellich przez rumelijskiego agę dżebellich Husejna, oby się wzmogła powaga tegoż, tudzież ujawnieniu z dzienników wojskowych niestawiennictwa syna Alego w obozie cesarskim, najwyżej rozkazano rozrządzić odpowiednio tym timarem, jeśli nie ciąży na nim serwitut gedekli. Zaczem według ujawnionego rozkazu najwyższego, skoro pod warunkiem zamieszkania przez kandydata w sandżaku kompetowanego timaru i wzięcia udziału w wyprawie pod chorągwią odnośnego ałajbega, w pierwszych dniach miesiąca szewwal ül mükerrem roku tysiącznego dziewięćdziesiątego piątego[2] ze strony walego głośnego, kierownika przesławnego, sterującego sprawami powszechnemi, rzeczywistego wielkorządcy aleppskiego, wodza naczelnego wojsk Islamu w wyprawie węgierskiej, wezyra miłościwego, Mustafa baszy, oby Bóg wszechmocny uwiecznił wielkość jego, wysoka rezolucya nastąpiła, i ponieważ w następstwie tego był wydany ferman dla sporządzenia tezkere, przeto skoro zgodnie z rozkazem najwyższym timar rzeczony z dochodem początkowo trzech tysięcy akcze, w sposób wskazany, od syna zmarłego Alego przechodzi na powyżej zaznaczonego Jusufa, wydaje się mu niniejszy temesiuk dla beratu cesarskiego.

Dan w miesiącu szewwal ül mükerrem roku tysiącznego dziewięćdziesiątego piątego.

Z obozu w Belgradzie Istewni.

Otrzymane własnoręcznie d. 26 muharrem ül haram r. 1095.

Zgodnie z oryginałem ubogi Mehmed, defterdar ejaletu rumelijskiego.

---

[1] Widocznie istniał inny z dawniejszą datą a przyłączony (w oryginale) do niniejszego dokument, w którym o tym Jusufie była mowa, skoro tu wyrazem mezbur (rzeczony, wyżej wspomniany) powołuje się oblig niniejszy (na niego), którego tekst oryginalny, zostający w ręku posiadacza (Jusufa) musiał zawierać określenie wzrostu, oczu i brwi, tu tylko w kopii (zarejestrowanej w księgach sidżyllowych) wykropkowane, dla uniknięcia nadużyć.

[2] T. j. przed 20 września 1684 r.

CI.

S. 7 — s. 98.

Walemu miłościwemu, kierownikowi sławnemu, mężowi rządów świata, w sprawach powszechnych przezornemu, myśli przenikliwej, poważne zadania społeczeństwa sprawującemu zdaniem stanowczem, podwalin władzy i pomyślności budowniczemu, szczęścia i wielkości filarowi znamienitemu, wszechstronnymi przymiotami obywatelskości podniosłej obdarzonemu, rumelijskiej prowincyi wielkorządcy, baszy wezyrowi memu, oby Ałłah wszechmocny uwiecznił wielkość jego! Tudzież z szafarzy sprawiedliwości prawowiernym przedniejszemu, w sterownictwie wyznawców Boga jedynego wybitniejszemu, cnoty i wiedzy rzetelnej źródłodawcy, wszechstworzeń prawdy wieczystej wyrazicielowi, nauk proroków i wysłańców bożych spadkobiercy, Opatrzności łaskami darów najwyższych cieszącemu się, czcigodnemu kademu sofijskiemu, oby się wzmogły cnoty jego!

Po nadejściu wysokiego komunikatu cesarskiego, niech będzie wiadomo, jako posiadacze fermanu cesarskiego, mieszkańce wsi N. kazy rzeczonej, do przybytku Najdostojniejszego przysłali ludzi swych z relacyą, iż gdy sami są mostownikami i mostowników synami, wciągniętymi w nowe rejestry królewskie i jako tacy służbę coroczną przy opatrzeniu i naprawie mostu N. spełniającymi, jednocześnie w gronie swem mają ludzi, którzy wbrew rejestrom dawnym, należnej tamże służby nie wykonywują i przez to podróżnym sprowadzają mitręgę, proszą więc o wydanie odpowiedniego a podniosłego zarządzenia w tej mierze.

Wskutek tego polecam, po nadejściu i ujawnieniu nakazu świętego, abyś zgodnie z całkowitą słusznością w osnowę sprawy przedłożonej wejrzał, i jeśli tłómaczący się niespełnianiem robót ludzie rzeczeni wsi wspomnianej są z dziada pradziada rajjami i synami rajjów, do rejestrów wciągniętymi, tedy rzeczonych napomnij i rozkaż im, aby przypadającą na nich służbę przy opatrzeniu i naprawie mostu pospołu z innymi mieszkańcami wsi wspomnianej spełniali; a jeśli i po napomnieniu wzdragać się będą roboty i w ten sposób znów mitręgi staną się sprawcami, po zdaniu sprawy o zaszłem, postąpcie tak, aby na przyszłość nie wywoływać konieczności ponownych zleceń w sprawie, sprzecznej z szerjatem, ustawami administracyjnemi, rejestrami i osnową rozkazu najwyższego.

To wiedzieć i godłu podniosłemu wiarę dać macie.

Dan pierwszych dni miesiąca zil ka'de roku tysiącznego dziewięćdziesiątego piątego w rezydencyi Odrynie.

Otrzymane własnoręcznie d. 18 zil ka'de 1095 r.

Ferman o moście i naprawie onego.

CII.

S. 7 — s. 101.

Walemu miłościwemu, kierownikowi sławnemu, mężowi rządów świata a przezorności w sprawach powszechnych i myśli przenikliwej, sprawom poważnym i potrzebom ludzkim posłuch dającemu, mężowi uchwał ostatecznych i stanowczych na powierzonem mu stanowisku, państwowości i szczęścia podwalinie, filarów pomyślności i potęgi drogowskazowi, wszechstronnymi przymiotami obywatelskości podniosłej obdarzonemu, wielkorządcy prowincyi rumelijskiej, wezyrowi memu Mehmedowi baszy, obyAłłah wszechmocny uwiecznił wielkość jego!

Po otrzymaniu podniosłego pisma cesarskiego, niech będzie wiadomo, jako wzorowy i przykładny skrzydła prawego ałajbej Ali, oby się wzmogła powaga jego, do obozu cesarskiego przysłał nam pismo, w którem przedkłada, iż Memi, posiadacz timaru trzech tysięcy akcze na wsi Goisław[1] i innych w sofijskim sandżaku baszowskim i nahii tamże, otrzymawszy takowe lenno po Hendanie, wedle świadectwa mirimirana, nie przybył dotąd na tegoroczną wyprawę cesarską, ani też była obecna w niej chorągiew jego z żołnierzami, i że przeto timar jego musi być uważany za wygasły; że zaś przedtem za rozkazem świętym przyrzeczone było w razie wakansu lenno na razie o trzech tysiącach akcze intraty takiemu, któryby się okazał godnym onego wedle przedłożenia, i ferman cesarski w tej mierze wydano, wzrostu średniego, oczu siwych, brwi niezrośniętych Achmedowi, przeto wstawia się teraz i prosi za nim (rzeczony Ali).

W następstwie powyższego wydaje się niniejszy nakaz mój na wglądnięcie w dzienniki imienne armii, przedkładane obozowi memu cesarskiemu i przez wykreślenie Memi'ego z takowych, jeśli stracił prawo do rzeczonego timaru, stwierdzenie, czy timar ten jest wolny czy nie ciąży na nim zobowiązanie ze stosunków g e d i k l i.

Polecam tedy, abyś się przekonał, czy rzeczony Achmed posiada przyrzeczenie na owej intraty timar i czy też takowy istotnie

[1] Obecnie niema wsi tej nazwy; może Goin-doł w okręgu sofijskim.

jest wygasły, a w takim razie udzielisz mu go, jeśli nie ciąży na timarze serwitut i wydasz odpowiednie zaświadczenie, pod warunkiem, aby nowy timariota zamieszkał w nadanym timarze i pod sztandarem swego ałajbegą wyruszył na wyprawę cesarską.

To wiedzieć i godłu podniosłemu wiarę dać masz.

Dan w ostatnim dniu miesiąca szewwal ül mükerrem roku tysiącznego dziewięćdziesiątego piątego w obozie twierdzy budymskiej.

Otrzymane własnoręcznie d. 24 m. zi'l ka'de 1095 r.

Zgodnie z wysokim oryginałem Mehmed, defterdar timarów prowincyi rumelijskiej.

CIII.

S. 7 — s. 107.

Z szafarzy sprawiedliwości prawowiernym przedniejszemu, w sterownictwie wyznawców Boga jedynego wybitniejszemu, cnót i wiedzy rzetelnej źródłodawcy, nauk proroków i wysłańców bożych spadkobiercy, wszechstworzeń prawdy wieczystej wyrazicielowi, Opatrzności łaskami najwyższemi cieszącemu się, Jego Miłości kademu sofijskiemu, oby się wzmogły cnoty jego! Tudzież sławnemu wśród towarzyszy z wzorowości kjaji ziemskiemu i serdarowi jańczarskiemu, i notablom kraju, mężom pracy, oby się wzmogła powaga ich!

Po nadejściu wysokiego pisma cesarskiego niech będzie wiadomo, jako ferman mój wydany został w tym celu, ażeby, z powodu zaszłej obecnie potrzeby dla wielbłądów skarbowych leż zimowych w Płowdiwie przygotowania, kupienia i dostarczenia tamże jęczmienia po trzydzieści akcze kile stambulskie i słomy po trzydzieści akcze kwintal, za opłatą gotówką z rąk przeznaczonego ku odebraniu obstalunku tego urzędnika, w pomienionej kazie jak najrychlej dwa tysiące kile jęczmienia i dwa tysiące pięćset kwintalów słomy kupić, natychmiast do Płowdiwa przewieść i przeznaczonemu do odebrania transportu tego urzędnikowi doręczyć, przy dołożeniu ku temu celowi starannej każdego z was pilności.

Polecam tedy, po nadejściu i ujawnieniu niniejszego w tej sprawie rozkazu świętego, w myśl onego działając, bez żadnej zwłoki i opóźnienia, abyście dla wielbłądów skarbowych w pomienionej kazie wedle fermanu jęczmienia i słomy jak najrychlej kupić i natychmiast do Płowdiwa je przewieść i do odebrania onych wyzna-

czonemu urzędnikowi doręczyć kazali. Przyczem każdy z was ma sporo pilności dołożyć, zwłoki i omieszkania wielce strzedz się, do partycypacyi i złożenia ekwiwalentu zarówno zwolnionych, jak niezwolnionych od podatku jednako pociągnąć, tak aby nikt nie ważył się tłómaczyć ani usuwać od powinności prawem zwolnienia, a podczas dostawy — pieniądze z rąk przeznaczonego do odebrania onej urzędnika pobrane, podług rachunku wskazanego powyżej, dostawcom całkowicie wypłacić[1], bez świadomego utajania ani jednego akcze, wreszcie zwłoki i opóźnienia, zaniedbania i opieszałości pilnie unikać.

To wiedzieć i godłu podniosłemu wiarę dać macie.

Dan dnia piętnastego miesiąca zi'l ka'de roku tysiącznego dziewięćdziesiątego piątego w rezydencyi naszej Odrynie.

Otrzymane własnoręcznie d. 7 zi'l hidżdże esszerife 1095 r.

Ferman zakupna (dla) wielbłądów płowdiwskich.

CIV.

S. 7 — s. 102.

Rejestr poniżej podany następująca wywołała sprawa:

Gdy z powodu wyprawy cesarskiej bieżącego roku pomyślnego na rachunek budżetu tysiącznego dziewięćdziesiątego piątego roku, przykładnemu i wzorowemu Ibrahimowi adze polecono i poruczono pobór i zebranie kwot ekwiwalentu sursatowego; gdy podług wręczonego mu podniosłego nakazu sułtańskiego i kopii monarszego rejestru sursatowego poborowi temu ulegają wszyscy, zwolnieni i niezwolnieni od podatków; gdy wszakże z poboru tego wyjęte są grupy wojnuganów, na mocy posiadanych przez nich orędzi cesarskich, ekscypujących je z ogółu rajjów, i przeto jako takie nie wchodzą one w rachubę, tedy dla poborowej akcyi, wymaganej przez izbę obrachunkową, zebrała się komisya, w skład której weszli następujący notablowie kraju:

Filar notablów Zaim Achmed aga, godzien naśladowania Turgański syn Husejn aga, sława towarzyszy serdar Osman aga, godzien naśladowania kjaja ziemski Ali aga, wyborowego z towarzyszy strażnika pieczęci (mühürdar) Hasana agi zastępca Szaban pisarz,

[1] Polecenie to rozumieć tak wypada, że tymczasowa wypłata przy kupnie ma nastąpić z kasy skarbowej centralnej, która następnie zainkasuje odnośną kwotę z rozkładu należności od partycypantów.

wyborowego z kolegów Miftaha agi zastępca Ibrahim aga, syn Gezdański Mustafa aga, poborca pogłównego cygańskiego Husejn aga, Kurd Ibrahim aga, sokolniczy (toandży baszy) Mahmud aga, Iwaza agi zastępca Ibrahim aga, wójt z Buczyna Musli-bej, ałajbega zastępca Hasan bej i inni wiejscy oficyaliści administracyjno-policyjni (subaszowie);

a zebrawszy się, przeprowadziła rozkład kwoty poborowej sursatowego ekwiwalentu prowizyi pomiędzy wsie poszczególne, w miarę obciążalności każdej z nich, przyłączając do tego rejestru spis nieściągalnych dotąd na rok rzeczony niedoborów z innych podatkowych powinności a mianowicie: ze wsi Żeleznicze ośmdziesiąt dwa z połową groszy niedoboru kwoty kwaterunkowej; z tejże wsi pięćdziesiąt groszy niedoboru powinności awaryzu; ze wsi Czerkiłowcze[1] z kwaterunkowego i powinności awaryzowej pięćdziesiąt groszy; ze wsi Kumaryca pięćdziesiąt cztery groszy niedoboru kwaterunkowego.

Tak sporządzony przez notablów krajowych łączny spis został wręczony wspomnianemu komisarzowi, Ibrahimowi adze, wraz z poniżej załączonym poszczególnym rejestrem poboru sursatowej kwoty ekwiwalentu prowizyi.

Spisany dnia dwudziestego piątego miesiąca zi'l ka'de esszerife roku tysiącznego dziewięćdziesiątego piątego:

Dragalewczi	Orman[2]	Kara-bułat[3]	Doganowo	Ormanły
cz.	cz.	cz.	cz.	cz.
7	3	2	5	10
Łozeń-dołni	Seferlu[4]	Gajtanewo	Küczuk-oba[5]	Diwane Daud[6]
cz.	cz.	cz.	cz.	cz.
3	3	4	3	6
Ak-daniszmend[7]	Neguszewo	Istołnik[8]	Bajdżanły[9]	Żełowo[10]
cz.	cz.	cz.	cz.	cz.
3	3	4	3	8
Musa-kioj[11]	Hadży-Korman[12]	Bogrow-pasza[13]	Kriwnije[14]	Iwrażdebna[15]
cz.	cz.	cz.	cz.	cz.
5	1	3	4	2

[1] Tej obecnie nazwy niema, zapewne musi to być Cegriłowci w okolicy trnskiej, okręgu sofijskiego. [2] Niema dziś. [3] Niema dziś. [4] Odczytane Sygyrły — Sygyrlijewo. [5] Osada czerkieska, zwana też Mało-seło, dziś wyludnione. [6] N. dz. [7] N. dz. [8] Po bułg. Stołnik. [9] N. może Bajłowo. [10] Żelawa. [11] N. może Musaczewo. [12] N. m. Korman. [13] N. zapewne Bogrow dołni i gorni. [14] Zap. Kriwina. [15] Buł. Wrażdebna.

Czełopecz[1] cz. 2	Kumikowce[2] cz. 1	Bo(u)ho(u)da[3] cz. 7	Sesławcze cz. 9	
Ogradiszte cz. 4	Osen-ugłak[4] cz. 6	Łakatnik cz. 8	Nakbuł[5] cz. 5	
Łukowo cz. 2	Łokorska cz. 6	Negowan cz. 4	Birimircze cz. 8	Podujene cz. 2
Banczar[6] cz. 2	Petricz cz. 3	Żeleznicze cz. 10	Pustu Pasareł[7] cz. 6	Husejnlu[8] cz. 4
Kodża ahmedlu[9] cz. 2	Setiwracz[10] cz. 1	Malina-zir[11] cz. 5	Czukorowo cz. 6	
Isłafcze[12] cz. 3	Tirepicz[13] cz. 1	Kumaricze[14] cz. 4	Kuriła cz. 7	
Ktna[15] cz. 1	Iskrecz cz. 2	Brajkofcze cz. 1	Burkofcze[16] cz. 2	
Bestricz cz. 7	Batnofcze[17] cz. 7	Batkofcze cz. 1	Bałsza cz. 6	Dobrosławcze cz. 3
Malina-bała[18] cz. 3	Czurjak[19] cz. 2½	Gürdżi[20] cz. 1	Wojnugofcze[21] cz. 2	
Czerklefcze[22] cz. 12	Sarczyna[23] cz. 3	Iwanjane cz. 12	Koklijaja[24] cz. 1	
Drmsza cz. 2	Czerkowo[25] cz. 5	Pernik cz. 7	Meszticze[26] cz. 2	
Bogdan-doł cz. 5	Diwatine cz. 6	Raduj cz. 6	Czekancze cz. 4	

[1] Czelepecz. [2] Kremikowce (u tur. w oryginale niewyraźne, może być odczytane jako r). [3] N. może Buhowo albo Bohowa, [4] N. może Ośenowłak [5] N. [6] Panczarewo. [7] Zapewne dziś Pasareł gorni i dołni. [8] N. [9] Kodżamatlijewo [10] N. [11] M. dołna. [12] Albo Sławkowa albo Sławowci. [13] Trebicz. [14] Kumarica (w dalszym ciągu podobnie lekkie odmiany, zależne od pisowni i wymowy w obu językach, pomijamy). [15] Kytina. [16] Albo Brakjowci albo Brenkowci. [17] Batanowci są tylko w okolii radomirskiej okręgu küstendylskiego. [18] M. gornia. [19] Może Czurek. [20] Güredżyja. [21] Wojnegowci. [22] Crklewci. [23] Może Caryczyna-koliba. [24] Może być Koklijane, bułg. Kokalane (a więc omyłka pisarza sidżyllatowego). [25] Zapewne Crkwą, gdyż Czerkowo w okręgu starozagorskim. [26] Mesztyca.

G(K)ilane[1]	Mirujane[2]	Mtacz[3]	Parczełofcze[4]
cz.	cz.	cz.	cz.
5	2	1	2
Izłatusza	Grar(d)ecz[5] Wrde kałna	Ibłancze[6]	Oguj[7]
cz.	cz.	cz.	cz.
4	4	8	8

Chasrdży[8]	Rebrowo	Bezden	Jana	Gołanofcze[9]
cz.	cz.	cz.	cz.	cz.
2	2	1	2	4
Podgumer	Gincze	Drgoszytcze[10]	Czereczl[11]	Kałkas
cz.	cz.	cz.	cz.	cz.
$2^1/_2$	2	2	12	1
Czyflik Hasan bej[12]	Tasz-kesen[13]	Batulija	Obradofcze	Isłatina
cz.	cz.	cz.	cz.	cz.
2	$2^1/_2$	2	12	1
Kłkandży[14]	Gołaszowo[15]	Ilijancze	Bałwan[16]	Żtne[17]
cz.	cz.	cz.	cz.	
1	1	3	1	
Wołujak	Rudasznicze[18]	Gurmazowo	Tepluk[19]	Kaczylane
cz.	cz.	cz.	cz.	cz.
2	2	2	1	1

Muszta[20]	Dżebendże bała[21]	Masłowo	Suhy-doł
cz	cz.	cz.	cz.
4	2	1	2
Kostimbrod-bała[22]	Rujta[23]	Gałyufcze[24]	Mahłowo[25]
cz.	cz.	cz.	cz.
2	1	1	1

Kostimbrod-zir[26]	Grdoman	Ryłowo[27]	Kaziczane	Kumancza[28]
cz.	cz.	cz.	cz.	cz.
2	12	12	2	2
Szuma	Prymczurowo[29]	Dobreczyn[30]	Mahle Mehmed-pasza[31]	Hrasnik
cz.	cz.	cz.	cz.	cz.
1	1	$2^2/_2$	2	2
Bukowik (Bukojek)[32]	Mynastyryszte	Małszowcze[33]	Kładnicza	Orłandofcze
cz.	cz.	cz.	cz.	cz.
12	2	2	1	2

[1] N. [2] Mirowjane. [3] N. może Mityczyna, ale jeśli czyta Mkacz, to może Makocewo. [4] N. [5] Gradec. [6] Jabłanica. [7] Ogoja. [8] N. [9] Gołanowci. [10] N. może Dragotince albo Draguszynowo. [11] N. [12] N. może Simeonowo. [13] Teraz Saranci. [14] N. [15] N. może Golesz. [16] W tyrnowskim okręgu. [17] Może Żyten. [18] N. [19] Może się czyta P e t l u k = ? Czu-Petlowo. [20] N. [21] N. ? = Czepinci. [22] Kostin-brod. [23] Może Ryto. [24] Może Gyłybowci. [25] Może Małowo [26] N. Kostin-brod (w tureckim oryginale 2 było: górny i dolny, teraz jeden). [27] N. [28] Zapewne Kumanica. [29] N. [30] Doberczyn. [31] N. [32] N. może Bukowiec albo Bukow doł. [33] Małaszewci.

Włkofcze	Potop	Pogledecz	Szyjakofcze	Ofczyn-doł[1]
cz.	cz.	cz.	cz.	cz.
2	2	12	2	1
Dragiczowo[2]	Buczyna-zir[3]	Czuneł[4]	Kumancza[5]	
cz.	cz.	cz.	cz.	
Mczepolna[6]	Buczyna bała[7]	Bojana	Leskow-doł	Kaługericza[8]
cz.	cz.	cz.	cz.	cz.
2	$2\frac{1}{2}$	$2\frac{1}{2}$	1	2
Mirczaj[9]	Drenowo	Gołsław[10]	Dżebindże-zir[11]	
cz.	cz.	cz.	cz.	
2	2	2	1	
Prolesza	Busmancze	Bogrow-menzil[12]	Obła[13]	
cz.	cz.	cz.	cz.	
2	6	3	3	
Herakowo	Rabiska[14]	Trnowo[15]	Gorublane	
cz.	cz.	cz.	cz.	
4	3	7	8	
Nurtina (Newretne[16] Nuretne)	Rakofcze[17]	Łozina-bała[18]	Nowosel(o)	
cz.	cz.	cz.	cz.	
1	7	12	7	
Jukary bania[19]	Buczyna Berkofce[20]	Filipowcze		
cz.	cz.	cz.		
7	3	3		

Ogółem czyreków 512 — wyraźnie pięćset dwanaście; na każdy czyrek lwich 7 i ćwierci (rube) 3, wyraźnie po groszy (piastrów) siedm i po trzy ćwierci.

CV.

S. 7 — s. 104.

Gdy na poczet roku tysiącznego dziewięćdziesiątego piątego dla potrzeb wysłanej ze strony wysokiego sułtanatu wraz z gotówką kuchni cesarskiej nakazano kupić w kazie sofijskiej trzy tysiące ok masła i gotowe spiesznie wytransportować do zaszczyconego wysoką obecnością Odrynu kosztem dwudziestu siedmiu akcze za każde oko; gdy podług świętego rozkazu sułtańskiego i kopij rejestrów monarszych, danych przykładnemu i wzorowemu Ali adze, który został

[1] N. [2] Dragiczewo. [3] Istnieje Buczyno golemo i B. mało. [4] N. [5] Zap. Kumanica. [6] Jest Meczopolanska. [7] Jak wyżej. [8] Z powodu częstego napadu zbójników wyludniło się od dawna. [9] Myrczajewo. [10] I w oryg. tur. zapewne czytać trzeba G o i s ł a w, jak to i w dok. XXXVII str. 118: może to dzisiejszy Goin-doł. [11] Czepinci. [12] Jest Bogrow gorni i dołni. [13] Obiela. [14] N. [15] Jest Trnawa, a Trnowo w okręgu starozagorskim i trnowskim. [16] N. [17] Rakowica golema i małka. [18] Łozen gorni i dołni. [19] (Gorna)bania. [20] Jest Buczyno golemo, B. mało i B. derwent.

upoważniony i zobowiązany do zebrania i przygotowania (zleconego transportu), wyjęci i niewyjęci z podatków winni być pociągnięci do złożenia rzeczonej podaży; gdy wszelako z drugiej strony nie mogą brać udziału ni w podaży, ni w jej ekwiwalencie sursackim grupy wojnuganów, jako w przeciwieństwie do reszty rajjów legitymujący się odręcznymi przywilejami cesarskimi, przeto przy uwzględnieniu potrzeby rachuby poboru ćwiartkowego (czirek, kwarty), zebrała się komisya notablów kraju, w skład której weszły następujące osoby:

Filar notablów Zaim Achmed aga, godzien naśladowania Turgański syn Husejn aga, sława towarzyszy serdar Osman aga, godnego naśladowania strażnika pieczęci Hasana agi zastępca Szaban pisarz, wyborowego z kolegów Miftaha agi zastępca Ibrahim aga, syn Gerdański[1] Mustafa aga, poborca pogłównego cygańskiego Husejn aga, kurd Ibrahim bej, sokolniczy Mahmud aga, Iwaza agi zastępca Ibrahim bej, zabit z Buczyna Musli bej, ałaj beja zastępca Hasan subaszy i inni wiejscy oficyaliści administracyjni.

Tak zebrani notablowie po rozkładzie i rozpisaniu potrzebnej na zakupno masła czystego (świeżego) kwoty pomiędzy oddzielne wsie w miarę ich obciążalności, uzupełnili pobór dodatkiem kwoty potrzebnej na pokrycie uczynionych wydatków następujących z roku bieżącego:

na osie działowe	100	groszy
garkuchniom dla ochotników wojskowych (serden geczti) Sjawusza baszy	150	—
dla martołosów	20	—
dla przybyłego do Alego agi komisarza	30	—
— komisarza osi	10	—
na wydatki prowizyi dla parobków Kara Mehmed baszy	10	—
na gwoździe El-Hadż Husejnowi adze i na drzewo budulcowe dla Abdułły agi	$12^1/_2$	—
dla zastępcy w sprawach mostowych	50	—
na wydatki podróżne dla pocztmistrza w czasie podróży do Seres (?)	35	—
na pogrzeb nieboszczyka sługi Zaima Achmeda agi czasu zatrzymania się tu jego	4	—
na drzewo budulcowe dla szeicha przy łaźni meczetowej	$4^1/_2$	—

[1] W dok. poprzednim nazwany Gezdański.

inne wydatki wilajetowe . . . . 70 —
tudzież dla poborców (sum powyższych) . . . . . . 40 —

Po dodaniu i spisaniu w ten sposób onych kwot w obecności notablów, wręczony został wspomnianemu komisarzowi Ali adze cały rachunek wraz z poniżej wyszczególnionym spisem rozkładu kwot, na zakupno masła, pomiędzy poszczególne gospodarstwa.

Spisano w pierwszych dniach świętego miesiąca zi'l hidżdże 1095 r.

W zakresie przyjętym przez Zaima Achmeda agi:

Pernik	Czełopecz	Isłatina	Ktna	Masłowo
cz.	cz.	cz.	cz.	cz.
7	2	1	1	1

Herakowo Drasnik[1]

Razem czyreków $16^{1}/_{2}$.

W zakresie strażnika pieczęci Hasana agi:

Słafcze[2]	Diwane Daud	Istołnik	Bogrow-menzil	Busmandże	Obła
cz.	cz.	cz.	cz.	cz.	cz.
9	6	3	3	6	3

Razem 30.

W zakresie Husejna agi, syna Turgańskiego:

Bojana	Bodujene	Setiwracz[3]	Redina	Petluk[4]	Chrabeska[5]
cz.	cz.	cz.	cz.	cz.	cz.
$2^{1}/_{2}$	2	1	1	1	3

Mahłowo[6]	Koklijane[7]	Küredżi (Güredżi)[8]	Brajkofcze	Meczepołna[9]
cz.	cz.	cz.	cz.	cz.
1	3	1	1	2

Parczłofcze[10]
cz.
2

Razem 17.

W zakresie Ibrahima beja zastępcy Miftaha agi:

Dragalefcze	Łozina-zir	Grdoman[11]	Rabłowo[12]	Panczar
cz.	cz.	cz.	cz.	cz.
7	3	12	12	2

Prolesza
cz.
2

Razem cz. 17.

[1] N. może Drasin por. w poprzed. dok. Hrasnik. [2] N. może Sławowica albo Sławowci, p. poprzedni dok. [3] Swietowraczańe. [4] Niema teraz, może to będzie z poprzedniego dokumentu również nie istniejący Tepluk. [5] Może Chrabrsko [6] Małowo. [7] Kokalane. [8] Giuredżija. [9] Zap. Meczopolanska. [10] N. [11] Gradoman. [12] Jest Rabrowo w widyńskim okręgu.

W zakresie Ali beja zastępcy Dilbend agi:

Diwotina	Raduj	Kriwina	Negowan	Isłafcze	Batulja
cz.	cz.	cz.	cz.	cz.	cz.
6	4	6	4	3	2

Razem cz. 25.

W zakresie Hadży Kormana, zastępcy serdara agi do spraw wyborów specyalnych:

Hadży Korman [1]	Bogrow-pasza	Jana	Mkacz [2]	Tkeszewo [3]
cz.	cz.	cz.	cz.	cz.
1	3	2	1	3

Razem 10.

W zakresie Ibrahima beja zastępcy pisarza skarbowego:

Gorublane	Orman	Bajchanły [4]	Küczük Oba [5]	Dragoszticze [6]
cz.	cz.	cz.	cz.	cz.
8	3	3	3	2

Czyftlik Hasan bej [7]
cz.
2

Razem czyreków 21.

W zakresie p. p. Ibrahima beja, zastępcy Iwaza agi:

Rakofcze	Iskrecz	Iljancze	Kuriła	Łakatnik	Osny (Usny) Ogłak [8]
cz.	cz.	cz.	cz.	cz.	cz.
7	2	3	7	8	6

Obradofcze
cz.
12

Razem czyreków 36½.

W zakresie p. p. Jusufa efendiego, zastępcy Jakuba agi-zade:

Żełowo	Podgumer	Wołujak	Rebrowo	Leskow doł
cz.	cz.	cz.	cz.	cz.
8	2½	2	2	1

Razem cz. 10½.

W zakresie p. p. El-hadż Mahmuda agi:

Orłandofcze	Gradecz	Rudasznicze	Kumancze	Pogledicz
cz.	cz.	cz.	cz.	cz.
3	5	3	3	12

Razem kwost 13½?

W zakresie rzeczonego Mahmuda agi chawasa rumelijskiego:

Czerkowo	Suh doł	Neswrtna [9]
cz.	cz.	cz.
5	2	1

Razem cz. 8.

---

[1] Korman. [2] Może Makocewo. [3] N. [4] Bajdżanły = ? Bajłowo. [5] ? Mało selo. [6] Może Dragowisztica. [7] N. [8] Zapewne Osienowłak. [9] N.

W zakresie p. p. Omera agę:

Gencze [1]	Bałwan
cz.	cz.
2	1

Razem czyreków 3.

W zakresie p. p. El-hadż Abu-Bekra agę:

Petrycz	Jetrebidż [2]	Dobrosłafcze	Batkofcze
cz.	cz.	cz.	cz.
3	1	3	1

Razem cz. 8.

W zakresie p. p. El-hadż Mahrem agę:

Żeleznicze	Potop	Kirmikofcze [3]
cz.	cz.	cz.
10	2	1

Razem cz. 13.

W zakresie p. p. Mustafa agę, czeri basza:

Kara bułat	Głbofcze	Czencze bała [4]	Czunel [5]
cz.	cz.	cz.	cz.
2	1	2	1

Razem cz. 42 (?)

W zakresie p. p. Jusuf agę, czeribasza:

Maleszofcze [6]	Wojnugofcze	Kaługericze	Czencze-zir
cz.	cz.	cz.	cz.
2	2	2	1

Razem cz. 7.

W zakresie p. p. Ali-beja zastępcy Ak-pyła Mehmeda agi:

Brimircze [7]	Ogradiszte	Czerklefcze [8]
cz.	cz.	cz.
8	6	12

Razem czyreków 12½ (?)

W zakresie p. p. Husejna agę, poborcę pogłównego cygańskiego:

Ogoj	Chasrdży	Kałkas	Moszyne(o)	Mirczaj [9]	Gilane [10]	Czurjak [11]
cz.	cz.	cz.	cz.	cz.	cz.	cz.
8	2	1	4	2	5	2½

Buczyna-bała	Buczyna-zir	Kałkadży
cz.	cz.	cz.
2½	2	1

Razem czyreków 28½.

W zakresie p. p. chowasa łokorskiego:

Łokorsko	Mirowjane	Budkofcze [12]
cz.	cz.	cz.
6	2	2

Razem cz. 10.

[1] Zapewne Ginci. [2] Trebicz. [3] Kremikowci. [4] Zapewne albo Cenewci albo Czepinci. [5] Mów Cernel. [6] Może Maleszkowci. [7] Birimirci. [8] Crklewci. [9] Myrczajewo. [10] Może Gnilane. [11] N. [12] N.

W zakresie przyjętym p. Alego Czak-zade Hasan-czelebiego:

Kumarycze	Kaziczane	Szyjakofcze	Kostimrod-bała[1]	Malina-bała
cz.	cz.	cz.	cz.	cz.
4	2	2	2	3

Razem cz. 13.

W zakresie przyjętym p. p. Ibrahima beja, zastępcy syna czeri-basza:

Pustu Pasarel	Malina-zir	Bogdan doł	Gurmazowo	Kaczylane
cz.	cz.	cz.	cz.	cz.
6	5	6	2	1

Razem cz. 20.

W zakresie p. p. czeri-basza spahów:

Hasan-aga
Piłancze[2]
cz.
8

W zakresie p. p. Gerdani-zade Mustafa agę:

Musa-kioj	Kodża Ahmedlu
cz.	cz.
5	2

Razem cz. 7.

W zakresie p. p. zastępcę agi spahów, Musy efendiego:

Ak-daniszen[3]	Czykandże[4]
cz.	cz.
3	2

W zakresie p. p. Mehmeda efendiego, zastępcę Ahmeda spaha:

Husejnlu	Gułanofcze[5]
cz.	cz.
4	4

Razem cz. 8(?)

W zakresie p. p. wieś Wyżnią banię (jukary bańa):

cz.
7

W zakresie p. p. wieś Sygyrły[6]

cz.
3

W zakr. p. p. Sulejmana agę, mütewalego:	W zakr. p. p. Mustafę agę, mütewalego:
Trnowo	Łozina-bała
cz.	cz.
7	12

W zakresie p. p. sukiennika Ahmed czelebiego:

Buchowo	Jelesznicze[7]
cz.	cz.
7	4

Razem czyreków 11.

[1] Kostin-brod. [2] N. może Płaninica. [3] N. por. z poprzedn. dok. Ak-daniszmend. [4] Zapewne Czekanczewo. [5] Zapewne Gulenowci. [6] Segyrlijewo (por. z poprzedn. dok. seferlu). [7] Elesznica.

W zakresie p. p. Ibrahima pisarza:

Łukowo	Dragiczowo	Meszticze
cz.	cz.	cz.
2	2	2

Razem cz. 6.

W zakresie p. p. Derwisza zastępcę spaha Ibrahima:

Ormanły
cz.
10

W zakresie p. p. Husejna czelebiego:

Bezden	Szuma
cz.	cz.
1	1

Razem cz. 2.

W zakresie p. p. Ahmeda czelebiego:

Sarczyna	Czereczel[1]
cz.	cz.
3	12

Razem cz. 42(?).

W zakresie przyjętym p. p. Mahmuda agę, sokolniczego:

Nagbuł[2]	Batnofcze[3]
cz.	cz.
5	7

Razem 12.

W zakresie p. p. Omara czelebi Choros-zade'go:

Werde kałna[4]
cz.
4

W zakresie p. p. El-hadż Hamzę:

Kajtanowo[5]
cz.
4

W zakresie p. p. Wielmożnego El-hadż Osmana:

Iwrażdebna	Wukujek[6]
cz.	cz.
2	12

Razem czyreków 32.

W zakresie p. p. Uzun Ahmeda:

Doganowo	Kostimrod[7]
cz.	cz.
5	2

Razem cz. 7.

[1] Cerecel [2] N. [3] Są Batanowci ale w okręgu küstendilskim. [4] Werdikalino. [5] Gajtanewo. [6] N. może Wlkowija albo Wukan albo Wołujak. [7] Kostinbrod.

W zakresie p. p. Musaliha beja:

Puczyna[1]-Berkofcze
cz.
3

W zakresie p. p. Mehmeda agę, zwierzchnika petycyjnego (mahzar basza):

Dobreczyn[2]	Kładencze[3]
cz.	cz.
$2^1/_2$	1

W zakresie p. p. Mahmeda agę mütewalego:

Dzielnica (mahała) Mehmed-pasza
cz.
2

Razem cz. $5^1/_2$

W zakresie p. p. Kajtasa spaha:

Mynastyryszte
cz.
2

W zakresie p. p. Mehmeda czelebiego:

Izłatusza
cz.
3

W zakresie p. p. Ibrahima beja:

Bałsza
cz.
6

W zakresie p. p. Izmaila beja:

Dżekurawa[4]	Besztricze[5]
cz.	cz.
6	7

W zakresie p. p. wieś Iwanjane:

cz.
12

W zakresie p. p. w. Tasz-kesen:

cz.
$2^1/_2$

W zakresie p. p. w. Gławszewo[6]

cz.
1

W zakresie p. p. Jusufa czelebiego

Żetne[7]
cz.
$2^1/_2$

[1] Zapewne Buczyno golemo i mało. [2] Doberczyn. [3] Zapewne Kładnica. [4] Zapewne Czekyrowa. [5] Zapewne Bistryca. [6] N. [7] Zapewne Żyten.

W zakr. p. p. w. Primczurewo [1]	W zakr. p. p. w. Nosil [2]	W zakr. p. p. w. Gubsław [3]
cz.	cz.	cz.
1	7	2
W zakr. p. p. w. Drenowo	W zakr. p. p. w. Ofczyn-doł	W zakr. p. p. Sjawusz beja Filipofcze
cz.	cz.	cz.
2	1	3

W zakresie p. p. Sulejmana czelebiego:

Dremsza	Włkofcze
cz.	cz.
2	2

Razem $5^1/_2$.

Ogółem czyreków 511 — wyraźnie pięćset jedenaście; na każdy czyrek: [4]

lewów	rubcze	para [5]
2	1	5

CVI.

S. 7 — s. 119.

W sofijskiej liwie baszowskiej i nahii tegoż imienia.

Dla Ibrahima syna Solimanowego, przelanie praw ojca nieboszczyka na wieś Gajtanowa powyższej przynależności 6.000 (akcze).

Godny naśladowania wśród kolegów i towarzyszy, skrzydła prawego ałaj beg Ali, oby się wzmogła powaga jego, do obozu naszego cesarskiego pismo nadesłał, w którem przedkładając, jako posiadacz sześciotysiącowego na wsi Gajtanowa i innych w nahii i sandżaku sofijskim timaru poległ za wiarę świętą, i że przeto timar zawakował, i ze względu na to, że wzrostu..., oczu..., brwi..., wieku w przybliżeniu... będący Ibrahim wykazał się być istotnie synem ojca swego, wspomnianego Solimana, a dwaj posiadacze zijametów i dziesięciu timarjotów z liwy powyżej zaznaczonej zaświadczyli niewątpliwą tożsamość onego Solimana, jako posiadacza beratu na ów timar, wstawia się i prosi o konferowanie timaru tego rzeczonemu synowi, tudzież wydania odpowiedniego w tym celu zarządzenia. Zgodnie z tem, skoro po ujawnieniu nakazu najwyższego

[1] N. [2] Może Nowoseł-czyflik. [3] N. porówn. z poprzedn. dokumentu Goisław. [4] Dziś czyrek jest srebrną monetą mało co większą od franka i = $^1/_4$ medżydyi, w XVII w. sam piastr lwi = często 3 fr. [5] T. j. po 2 piastry + $^1/_4$ + 5 para.

Uwaga. Niezaopatrzone odsyłaczami nazwy albo tak samo z możliwie zrozumiałemi odmianami brzmią i w bułg. języku, albo poinformowania się o nich należy w poprzednim dokumencie w odsyłaczach szukać.

i pod warunkiem zamieszkania kandydata w sandżaku odnośnego timaru, tudzież wzięcia przezeń udziału w wyprawie, pod chorągwią odnośnego ałaj beja, w ostatnich dniach miesiąca ramazanu pomyślnego, roku tysiącznego dziewięćdziesiątego piątego [1] odpowiednio nadawcze wysokie upoważnienie udzielono walemu głośnemu, przesławnemu spraw powszechnych sterownikowi, rzeczywistemu wielkorządcy aleppskiemu, wojsk Islamu na wyprawie węgierskiej wodzowi naczelnemu, wezyrowi miłościwemu Mustafie baszy, oby Bóg wszechmocny wielkość jego uwiecznił, a wskutek tego i ferman do udzielenia tezkere wydany został, przeto gdy w myśl nakazu najwyższego nadanie wspomnianego sześciu tysięcy dochodu timaru, w sposób wskazany, przez przelanie praw do niego z rzeczonego ojca, ś. p. Solimana, na syna tego, wspomnianego Ibrahima, ze wszechstronnem uwzględnieniem przywilejów prawnych, dokonane zostało, i niniejsze tezkere dla beratu cesarskiego wydaje się.

Dnia 8 miesiąca zi'l hidżdże roku tysiącznego dziewięćdziesiątego piątego z obozu grodu Budy.

Otrzymane własnoręcznie dnia 26 miesiąca muharrem el haram 1095 roku.

CVII.

S. 7 — s. 107.

Z szafarzy sprawiedliwości prawowiernym przedniejszemu, w sterownictwie wyznawców Boga jedynego wybitniejszemu, cnót i wiedzy rzetelnej źródłodawcy, nauk proroków i wysłańców bożych spadkobiercy, wszechstworzeń prawdy wieczystej wyrazicielowi, Opatrzności łaskami najwyższemi cieszącemu się, Jego Miłości kademu sofijskiemu, oby się wzmogły cnoty jego! Tudzież sławnym wśród towarzyszy z wzorowości i przykładności kjajom ziemskim i serdarom jańczarskim, i notabiom kraju, mężom pracy, oby się wzmogła powaga ich!

Po nadejściu podniosłego pisma cesarskiego, niech będzie wiadomo, jako ferman mój wydany został w tym celu, ażeby z powodu wielce ważnej obecnie potrzeby przygotowania wozów pod ładunek i zarekwirowania takowych z okolic Sofii, jeśli są tam konstrukcyi sremskiej i odryńskiej, jak najspieszniej je zebrać wraz

[1] T. j. w pierwszych dniach września 1684 r.

z ludźmi do obsługi, i natychmiast do Odrynu wysłać a przeznaczonemu do odebrania onych urzędnikowi doręczyć, w czem wymagalna jest od każdego z was należna pilność a staranność z bacznem unikaniem zwłoki, opieszałości i zaniedbania.

Polecam tedy, po nadejściu i ujawnieniu niniejszego w tej sprawie nakazu świętego, w myśl onego działając, aby przy staraniu i pilności każdego z was, a nadewszystko bez zwłoki, omieszkania, niedbalstwa i opieszałości, ile sie da w okolicy Sofii sremskich, odryńskich i konnych wozów wraz z ludźmi potrzebnymi do obsługi onych w sposób wskazany wyszukać i natychmiast najspieszniej pod ładunek ciężarowy do Odrynu wysłać i na miejsce wedle zlecenia dostawić.

To wiedzieć i godłu podniosłemu wiarę dać macie.

Dan dnia czternastego miesiąca zi'l hidżdże esszerife roku tysiącznego dziewięćdziesiątego piątego w rezydencyi naszej Odrynie.

Otrzymano własnoręcznie d. 17 zi'l hidżdże esszerife 1095 r.

CVIII.

S. 7 — s. 118.

Sławnym w sądownictwie i sędziowstwie, cnót i wyrazu prawdy źródłodawcom, kadym urzędującym w miejscowościach objętych zwierzchniczem sokolnictwem (doandży baszyłyk) sofijskiego baszowskiego sandżaku, oby się wzmogły cnoty ich!

Po nadejściu podniosłego pisma cesarskiego niech będzie wiadomo, jako biegłych i przedniejszych chlubą będący a w czynnej służbie zostający starszy sokolniczy (czakyrdży baszy) domen sułtańskich, oby się uwieczniła sława jego, do progów szczęśliwości naszej przysłał za pieczęcią tezkere, w którem zawiadamiając, że w powyżej wskazanych okręgach sędziowskich zarejestrowani w nowych spisach kamery monarszej i za patentami mianowani w domenach sułtańskich sokolnicy (czakrywadży) wraz z dziećmi swoimi nie przysłali ku progom szczęśliwości naszej przypadających na rok dziewięćdziesiąty szósty sokołów, przedkłada, aby tych, którzy się nie wykażą istotnemi pieczęcią opatrzonemi świadectwami ze spełnionej powinności, wedle starego zwyczaju dotąd zachowanego opodatkować i ściągnąć z nich, jeśli są muzułmanami, po sto pięćdziesiąt akcze, a od niewiernych po trzysta akcze należności martwej mürde pahałary skarbowej, tudzież owczą należność,

i strawną i taksę weselną i za przewinienia i z rubryki dochodów nieprzewidzianych (b e d a w a)[1] tak skarbowych jak i wszelkich innych[2] bezpośrednich i pośrednich opłat wedle dawnego zwyczaju, i ku spełnieniu tej czynności proponuje z grona sokolniczych domenowych wzorowego i przykładnego sokolniczego N. N., oby się wzmogła powaga tegoż; zaczem gwoli zadań powyższych uprasza nas o wydanie nakazu najwyższego.

Zgodnie z tem wydany zostaje ferman mój niniejszy.

Polecam tedy, po przybyciu rzeczonego sokolniczego, oby się wzmogła powaga jego, wraz z nakazem najwyższym, po ujawnieniu tegoż, działając w myśl onego, abyście tych w pominionych sądowych okręgach sokolników domen sułtańskich i ich dzieci, którzy są mianowani za patentami i zarejestrowani w spisach monarszych, a nie dostarczyli do Dworu naszego przypadających na czas wyżej wskazany sokołów, i nie wykażą się świadectwami zaopatrzonemi pieczęcią ze spełnionej powinności, obłożyć dali, jeśli są muzułmanami, po sto pięćdziesiąt akcze, a giaurskich po trzysta akcze skarbową opłatą martwą, tudzież owczą zwykłą, taksą strawnego, taksą weselną i za przewinienia, i z rubryki wydatków nieprzewidzianych i skarbowych i wszelkich innych bezpośrednich i pośrednich opłat, wedle dawnego dotąd zachowanego zwyczaju; a ściągając takowe, abyście nikomu nie pozwalali na zaprzeczenia i wykręty, a tak ściągniętą kwotą przeprowadzili zapłatę utrzymania sokołów skarbowych i żołdu sokolników domen sułtańskich, bacząc wszakże przytem i wielce się strzegąc, aby w braku sokolników z dawniejszych rejestrów nie podstawiać rajjów z innych spisów[3].

To wiedzieć i godłu podniosłemu wiarę dać macie.

Dan dnia piętnastego miesiąca zi'l hidżdże, roku tysiącznego dziewięćdziesiątego piątego.

W rezydencyi Odrynie.

Otrzymane własnoręcznie 26 muharrem r. 1096.

Ferman sokolniczy.

---

[1] T. j. bad-hawa.

[2] T. j. gminnych, prowincyonalnych etc.

[3] Np. prywatnych, zostających w służbie spahów i t. p.

CIX.

S. 7 — s. 110.

Stanu kadych i sędziowskiego sławnym, cnót i słowa czcigodnego źródłodawcom, na przestrzeni pomiędzy przybytkiem szczęśliwości naszej a Belgradem, tudzież między Belgradem a Osiekiem urzędującym kadym, oby się wzmogły cnoty ich!

Po nadejściu podniosłego pisma cesarskiego niech będzie wiadomo, jako ferman mój wydany został w tym celu, ażeby, z powodu przesyłki do Belgradu, a z Belgradu do Osieku żołdu dla czterech rot (gwardyi) spahów, każdy z was, gdy na terytoryum podległej mu władzy transport przybędzie, zarówno na przestankach jak w ciągu przewozu w miejscach niebezpiecznych i niepewnych, należną otoczył go czujnością i ochroną, oraz w całości i bezpieczeństwie przekazywał następnemu, bez zwłoki i omieszkania, wielce się strzegąc tego, aby broń Boże posyłka nie doznała uszczerbku i uszkodzenia.

Polecam tedy, po otrzymaniu i ujawnieniu świętego w tej sprawie nakazu mego, działając w myśl onego, ażeby każdy z was po przybyciu na terytoryum jego rzeczonej dla czterech rot spahów żołdu kasy w drodze do Osieku, zarówno na przestankach, jak w przejeździe, w miejscach niepewnych i niebezpiecznych, należną otoczył też kasę czujnością i ochroną, tudzież bezpiecznie i w całości przekazywał jeden drugiemu, wielce się strzegąc zwłoki i omieszkania, również broń Boże nadwerężenia i uszkodzenia onej, oraz wyrządzania komukolwiekbądź z biednych (ludzi) pod tym pozorem krzywdy i udręczenia.

To wiedzieć i godłu podniosłemu wiarę dać macie.

Dan dnia dwudziestego piątego miesiąca zi'l hidżdże esszerife roku tysiącznego dziewięćdziesiątego piątego w rezydencyi naszej Odrynie.

Otrzymane własnoręcznie d. 2 muharrem el haram 1096 r.

CX.

S. 7 — s. 121.

Sławnym w sądownictwie i sędziowstwie, cnót i wyrazu prawdy źródłodawcom, na skrzydle środkowem Rumelii urzędującym kadym, oby się wzmogły cnoty ich!

Po nadejściu wysokiego pisma cesarskiego, niech będzie wiadomo, jako za łaską Ałłaha, Pana Panów, wdrażającego wdzięczność, przy pierwszych objawach wiosny pomyślnej wyprawę wojenną, ku zwycięstwu wiodącą, niewątpliwie sporządzić postanowiono. Niniejszy więc ferman cesarski wydany zostaje w tym celu, ażeby w każdej z podwładnych wam kaz mieszkający a przeznaczeni do wzięcia udziału w zamierzonej wyprawie cesarskiej gedikowi Wysokiego Dworu muteferrikowie, i czauszowie, i Dywanu Cesarskiego, jako też ksiąg katastralnych pisarze i praktykanci zostali w czas ze swych domostw absolutnie ruszeni i bez omieszkania a zatrzymywania się w jednem miejscu, do Odrynu na dzień newruzu firuz stawieni.

Polecam tedy, skoro tylko z grona czauszów godny naśladowania i przykładu czausz Husejn, oby się wzmogła powaga jego, z najwyższym rozkazem przybędzie, aby działając po myśli wydanego fermanu Wysokiego, w każdej z podwładnych wam kaz przebywające a powyżej wskazane osoby w czas ze swych domostw koniecznie były ruszone i bez omieszkania a zatrzymywania się gdziekolwiekbądź, do Odrynu na dzień newruzu firuz stawieni tak, że jeśli w czasie oznaczonym na miejscu wskazanem nie okażą się one obecnemi, władza cesarska nie da żadnego posłuchu tłómaczeniu się i usprawiedliwianiu, a natomiast nie tylko prawa ich na dotychczasowe dochody (dirlik) zostaną na inne osoby przelane, ale nadto winnych do odpowiedzialności, nagany i kary pociągnąć postanowiono. Odpowiednio temu zarządziwszy i kogo należy poinformowawszy, abyście chwili nie zwlekając, w sposób wskazany osnowę wysoką fermanu cesarskiego wykonali.

To wiedzieć i godłu podniosłemu wiarę dać macie.

Dan w środku miesiąca muharrem el haram roku tysiącznego dziewięćdziesiątego szóstego w rezydencyi Odrynie.

Otrzymane własnoręcznie d. 7 sefer ül chair 1096 r.

Ferman Dworu Wysokiego, nakazujący muteferikom i czauszom udział w wyprawie.

CXI.

S. 7 — s. 121—122.

Cnotliwym znawcom prawd istotnych, na środkowem skrzydle Rumelii urzędującym Ich Miłości kadym, oby się wzmogły cnoty ich!

Podaje się do wiadomości, jako pismo niniejsze wydane zostaje na podstawie najwyższego rozkazu cesarskiego, ze względu na postanowioną da Bóg na wiosnę pomyślną przy pierwszych jej objawach wyprawę wojenną, ku zwycięstwu wiodącą, tudzież na odpowiednią potrzebę ruszenia wczas z własnych domostw i bez omieszkania a zatrzymywania się gdziekolwiekbądź, do Odrynu na newruzu firuz stawienia zamieszkałych w podległych wam kazach, a przeznaczonych do wzięcia udziału w onej wyprawie muteferrików, czauszów, Dywanu Cesarskiego, jako też ksiąg katastralnych pisarzy i praktykantów.

Po nadejściu pisma niniejszego należy, abyście, stosownie do rozkazu Wysokiego, osoby wskazane, a w każdej z podwładnych wam kaz zamieszkałe, z domostw ich własnych wczas ruszyli i nie pozwalając na zatrzymywanie się ich nigdzie, na wskazane miejsce dostawili, a to tak, że jeśli wczas na miejscu wskazanem nie okażą się one obecne, żadnemu tłómaczeniu się i usprawiedliwianiu posłuchu się nie da, a krom przelania praw na dochody ich na inne osoby, winni do odpowiedzialności i kary pociągnięci zostaną; w końcu niestawiennictwo ich przypisze się waszemu zaniedbaniu i stanie się przedmiotem nagany dla was. Ze względu na to, przyłóżcie sprawie tej najwięcej własnej pilności i gorliwości. Oto i wszystko (z pozdrowieniem was).

Ibrahim basza, serdar i seraskier wojsk Islamu.

Pismo w. wezyra.

CXII.

S. 7 — s. 121.

Sławnym w sądownictwie i sędziowstwie, cnót i wyrazu prawdy źródłodawcom, w kierunku przestrzeni od Odrynu do Belgradu przebywającym kadym, oby się wzmogły cnoty ich! Tudzież wsławionym z przykładności wśród towarzyszy kjajom ziemskim, i serdarom jańczarskim, i notablom kraju, mężom pracy, oby się wzmogła powaga ich!

Po nadejściu najwyższego pisma cesarskiego niech będzie wiadomo, jako z grona Wysokiego Dworu gedikowych czauszów, czausz Mahmud, oby się wzmógł rozgłos jego, został obecnie za rozkazem moim z ekspedycyą skarbową pięciuset kies akcze żołdu dla armii Islamu do Belgradu wysłany. Niniejszy ferman cesarski uja-

wnia się w tym celu, aby wszędzie po drodze przejazdu rzeczonego transportu, pod takowy w obrębie miejscowości każdego z podwładnych wam urzędów na każdej stacyi, krom pocztowych, po sześć prywatnych jucznych bydląt dostarczono, transport w bezpiecznych miejscach lokowano, w nocy go pilnowano, straż przy nim stawiano, z rąk do rąk każdy z was jeden drugiemu w całości i bezpieczeństwie przekazywał, za pokwitowaniem i zaświadczeniem odnośnej kazy na każdej stacyi, a przy dołożeniu wszelkich usiłowań i pilności wielce się strzedz i unikać, aby broń Boże transport nie doznał uszkodzenia i nadwerężenia.

Polecam tedy, po nadejściu nakazu najwyższego, działając w myśl onego, aby, skoro rzeczona ekspedycya skarbowa, udająca się do Belgradu, wejdzie po drodze w obręb każdego z podwładnych wam urzędów, na każdej stacyi, oprócz pocztowych, po sześć też prywatnych bydląt jucznych dostarczono, transport w bezpiecznych miejscach lokowano, w nocy go pilnowano, straż przy nim z ludzi zaufanych stawiano, z rąk do rąk każdy z was jeden drugiemu w całości i bezpieczeństwie przekazywał, za pokwitowaniem i zaświadczeniem odnośnej kazy na każdej stacyi, a przy dołożeniu wszelkich usiłowań i pilności, abyście się wielce strzegli i unikali wszelkiego, broń Boże, uszkodzenia i nadwerężenia transportu. Umieszczanie go w miejscach bezpiecznych i przekazywanie z rąk do rąk w całości i bezpieczeństwie jest sprawą nader poważną, bez żadnego porównania z analogicznemi (w innych czasach i okolicznościach) okazyami. To też bez zwłoki dnia i godziny w sposób wskazany rozkaz mój z obowiązku waszego wykonajcie.

To wiedzieć i godłu podniosłemu wiarę dać macie.

Dan dnia dwudziestego piątego miesiąca muharrem el haram roku tysiącznego dziewięćdziesiątego szóstego.

W rezydencyi Odrynie.

Otrzymane własnoręcznie d. 5 sefer ül chair r. 1096.

Zgodnie z wysokim oryginałem spisał ubogi Musalli, kady miasta Odrynu.

CXIII.

S. 7 — s. 131.

Wśród sądowników i sędziów wzorowemu, cnoty i wyrazu prawdy źródłodawcy, Jego Miłości kademu w Breźniku, oby się wzmogła cnota jego!

Po nadejściu podniosłego pisma cesarskiego niech będzie wiadomo, że skoro na wiosnę, da Bóg zapowiadającą się pomyślnie, podjęcie wyprawy cesarskiej przeciw skazany na potępienie niewiernym postanowiono niezawodnie i gwoli tego wydany był ferman mój cesarski dla ściągnięcia wedle kanunów ekwiwalentu prowizyjnego celem przygotowania i zwiezienia żywności i obroku na stacyę i w pochodzie dla jańczarów wysokiego dworu mego, jako też sześciu ich (znanych) rot (a*ł*tybüluk chalki), tudzież innych oddziałów żołdowych (kapu ku*łł*aryn), które powołane są do wzięcia udziału w wyprawie mojej cesarskiej wraz z rzeczywistym walim, znakomitym a wspaniałomyślnym, kierownikiem przesławnym, spraw powszechnych i porządku pospolitego sterownikiem a administratorem, wielkim wezyrem i wodzem naczelnym, Ibrahimem baszą, oby Bóg wszechmocny uwiecznił wielkość jego, przeto obecnie wydany zostaje ukaz mój, abyś w charakterze kadego z podwładnej ci kazy czterysta kile stambulskich jęczmienia, siedmdziesiąt pięć kile mąki, czterdzieści sztuk owiec, pięćdziesiąt ok masła czystego, czterdzieści ok miodu, dwadzieścia fur drzewa, sto kwintalów słomy ekwiwalentu prowizyjnego ściągnąwszy, na stacyę sofijską zwieść i stacyjnemu obozu mego cesarskiego intendantowi doręczyć kazał.

Polecam tedy, po nadejściu nakazu mego działając w myśl onego, bez omieszkania i zwlekania dnia i godziny, abyś powyżej spisaną ilość ekwiwalentu prowizyjnego od posiadaczy ściągnąwszy i na wskazaną stacyę przygotowaną dostarczywszy, oraz stacyjnemu intendantowi cesarskiemu doręczywszy za pokwitowaniem, wpisał takowy do rejestrów podatkowych, i w ten sposób spełnił obowiązek służby twojej w zupełności. Że zaś tenże ekwiwalent prowizyjny nie należy do podatków wyjątkowych, a podlegają mu zwolnieni i nie zwolnieni z takowych i wszyscy muszą być nim obciążeni wedle możności, przeto nikomu nie dopuszczaj sprzeciwu i wyłamania się z pod niego tak, że jeźli zaznaczony fermanem moim ekwiwalent prowizyjny na wskazanej stacyi w zwiezieniu i przygotowaniu ulegnie zaniedbaniu, i w ten sposób trudności i mitręgi, a tem samem poszkodowania wojska mego islamowego stanie się przyczyną i powodem, nie tylko się nie uratujesz utratą posady, która będzie dana innemu, ale nadto wiedz, że karze najsurowszej ulegniesz. Ty, kady, i wy, kjajowie ziemscy, i wy, serdarowie, i wy, notablowie kraju, wielce baczcie na to, aby osobiście i wspólnie dopilnować przewózki ekwiwalentu prowizyjnego i przysposobić go do całkowitej

gotowości a używalności, przyczem wzajem sobie pomagając, nie dopuszczajcie i nie niewolcie do postępowania wprost z tem sprzecznego. Sprawa tego zaprowiantowania jest w ogóle jedną z poważnych i o powodujących jej zwłokę a przeszkody stąwiających złóżcie relacyę piśmienną z zawiadomieniem do progów szczęśliwości mojej.

To wiedzieć i godłu podniosłemu wiarę dać macie.

Dan w pierwszych dniach miesiąca sefer ül chair roku tysiącznego dziewięćdziesiątego szóstego w rezydencyi naszej Odrynie.

Otrzymane własnoręcznie d. 29 m. rebbi ül ula 1096 r.

CXIV.

S. 7 — 122—123.

Sławnym w sądownictwie i sędziowstwie, cnót i wyrazu prawdy źródłodawcom, na przestrzeni drogi między Odrynem a Belgradem urzędującym kadym, oby się wzmogły cnoty ich! Tudzież sławnym między towarzyszami i kolegami kjajom ziemskim i serdarom jańczarskim i agom żołnierzy i innym mężom pracy, oby się wzmogła powaga ich!

Po nadejściu komunikatu cesarskiego, niech będzie wiadomo, jako dla naprawy twierdzy budymskiej, jednego z głównych kresowych przedmurzy Islamu, wielce potrzebne okazało się przysposobienie sporej ilości murarzy i majstrów budowlanych, tudzież rychłe ich tamże dostarczenie; przeto ferman mój wydany zostaje w tym celu, ażeby — gdy wysłani teraz pięćdziesięciu majstrów budowlanych i murarzy, po drodze do rzeczonej twierdzy ockną się w miejscowościach podwładnych wam urzędów — umieszczano ich w miejscach odpowiednich, wikt i obrok przygotowano, konie dla ich przejazdu trzymano (w pogotowiu), wielce starannie i bacznie przekazywano ich od urzędu do urzędu, tak aby przy ekspedyowaniu i ich dostawieniu do twierdzy rzeczonej jak najrychlej, dołożono z waszej strony największej gorliwości i pilności, przeto najbardziej się strzedz, by nie stać się winnymi broń Boże opóźnienia i zwłoki w przybyciu tychże majstrów budowlanych i murarzy do twierdzy rzeczonej.

Polecam tedy, gdy z nakazem najwyższym przybędzie z grona Wysokiego Dworu czauszów Mehmed czausz, oby się wzmogła powaga jego, w myśl najwyższego rozporządzenia działając, abyście w żaden sposób nie folgując zwłoce i omieszkaniu, wysłanych do

poprawy twierdzy rzeczonej, w oznaczonej liczbie majstrów budowlanych i murarzy, gdy po drodze wytkniętej ockną się oni w miejscowościach podwładnych wam urzędów, umieszczali w miejscach odpowiednich, dostarczali potrzebnej strawy dla ludzi i obroku dla koni, które im dawać należy, oraz polecać i przekazywać ich z rąk do rąk każdego z was raźnie i pośpiesznie, tak ażeby jak najrychlej do twierdzy rzeczonej byli wysyłani i stawieni; przyczem każdy z was ma dołożyć największej staranności i baczności, gdyż jeśli, broń Boże, przez opóźnienie ich nastąpi zwłoka w naprawie twierdzy, wiedźcie, iż postanowiono nie dawać wówczas posłuchu cesarskiego żadnemu usprawiedliwianiu, a ulegniecie zasłużonej naganie i surowej karze. Odpowiednio temu miejcie się na baczności i czujności, gorliwie postarajcie się o jak najspieszniejsze ekspedyowanie rzeczonych ludzi i dostawienie ich na miejsce przeznaczenia.

To wiedzieć i godłu podniosłemu wiarę dać macie.

Dan dnia dwunastego miesiąca sefer ül chair roku tysiącznego dziewięćdziesiątego szóstego w Odrynie rezydencyi.

Otrzymane własnoręcznie d. 21 sefer ül chair 1096 r.

Rozkaz najwyższy gwoli udających się do Budy murarzy.

CXV.

S. 7 — s. 126.

Z szafarzy sprawiedliwości prawowiernym przedniejszemu, w sterownictwie wyznawców Boga jedynego wybitniejszemu, cnót i wiedzy rzetelnej źródłodawcy, wszechstworzeń prawdy wieczystej wyrazicielowi, nauk proroków i wysłańców bożych spadkobiercy, Opatrzności łaskami najwyższemi cieszącemu się, Jego Miłości kademu sofijskiemu, oby się wzmogły cnoty jego!

Po nadejściu Wysokiego pisma cesarskiego niech będzie wiadomo, jako przy pierwszych zwiastunach wiosny, da Bóg wszechmocny, pomyślnej, niewątpliwie postanowioną jest wyprawa cesarska na ziemie skazanych na wieczne potępienie giaurów. Gwoli tego wydany i ujawniony zostaje ferman cesarski w tej myśli, iżby ze względu na potrzebę przygotowania i zebrania na stacyach i po drodze strawy i obroku dla udających się na tę wyprawę z wielce miłościwym walim, przesławnym w rządach publicznych kierownikiem, spraw powszechnych sterownikiem, ładu społecznego dźwignią, wielkim wezyrem i wodzem naczelnym Ibrahimem baszą, oby Ałłach

wszechmocny pomnożył wielkość jego, czterech rot Wysokiego Dworu naszego jańczarów i innych robów podwoi moich (we sair kapu kułłarynyn), kontrybucya zapasów odpowiednich wedle kanunów została w pełnej gotowości ściągnięta. W tym celu wydaje się też obecnie nakaz zebrania i przygotowania w podwładnej wam kazie ni mniej ni więcej jeno pięciu tysięcy trzydziestu stambulskich kile jęczmienia, sześciuset pięćdziesięciu sześciu kile mąki, pięciuset pięciu sztuk owiec, pięciuset czterech ok masła świeżego, trzysta ok miodu, stu pięćdziesięciu trzech wozów drzewa, ośmiuset pięciu kwintałów słomy, i żebyś Ty, jako rzeczony kady dostojny na stacyę sofijską kazał powyższą prowizyę zwieść i cesarskiemu wojennemu intendantowi stacyjnemu doręczył.

Polecam tedy, po nadejściu i ujawnieniu rozkazu najwyższego, w myśl onego działając, a dnia i godziny nie zwlekając, abyście ilość powyższą kontrybucyjnych zapasów ściągnąwszy i od posiadaczy podjąwszy, na stacyę wskazaną zwieść i przygotować kazali, a wręczywszy ją cesarskiemu intendantowi stacyjnemu, za pokwitowaniem i wciągnięciem do spisów podatkowych, całkowicie swój obowiązek spełnili. Rzeczona kontrybucya zapasów skoro nie jest państwową powinnością wyjątkową (kanunową) (tekjalıf urfije ołmajub), lecz powszechną (szerjatową), której uledz muszą i wyjęci i niewyjęci z podatków, przeto gwoli tej powszechności winna być na wszystkich rozłożona w miarę każdego możności, i odpowiednio temu ściągnięta, bez zezwolenia na czyjkolwiekbądź protest lub wyjątek, a to tak, że jeśli wyznaczona fermanem rzeczona kontrybucya zapasów nie zostanie zebrana i przygotowana na stacyi wskazanej, poszłoby to na karb zaniedbania Twego, a więc powodując mitręgę i stając się winnym uszczerbku i strat dla armii Islamu, nie tylko naraziłbyś się na stratę urzędu swego na rzecz innej osoby, lecz nadto do najsurowszej odpowiedzialności pociągniętymbyś został. Ty tedy, kady, i wy, kjajowie miejscowi (ziemscy), i serdarowie jańczarscy, i notable kraju, zgodnie i społem na wskazaną stacyę osobiście dowozu rzeczonych zapasów kontrybucyjnych dopilnujcie, tak aby tam w pełnej zostały gotowości; przyczem starannie unikając zwłoki i omieszkania, a wzajem sobie okazując współudział, na żadne następnie sprzeczności nie pozwalajcie; jednem słowem, ze względu na ważność tej sprawy prowiantowej, winnych co do niej zwłoki i opóźnienia zapisawszy, relacyę o tem do progów szczęśliwości naszej przedłożycie.

To wiedzieć i godłu podniosłemu wiarę dać macie.

Dan w pierwszych dniach miesiąca sefer el chair roku tysiącznego dziewięćdziesiątego szóstego.

W rezydencyi naszej Odrynie.

Otrzymane własnoręcznie d. 13 rebbi ül ewwel 1096 r.

CXVI.

S. 7 — s. 130.

Z szafarzy sprawiedliwości dla prawowiernych przedniejszym, w sterownictwie wyznawców Boga jedynego wybitniejszym, cnoty i wiedzy rzetelnej źródłodawcom, wszechstworzeń prawdy wieczystej wyrazicielom, nauk proroków i wysłańców bożych spadkobiercom, Opatrzności łaskami najwyższemi cieszącym się (kadym)..., oby się wzmogły cnoty ich obu! Tudzież godnemu naśladowania w sądownictwie i sędziowstwie, cnót i wyrazu prawdy źródłodawcy, Jego Miłości kazy pirockiej kademu, oby się wzmogła cnota jego! Oraz sławnym z przykładności i wzorowości kjajom ziemskim, i serdarom jańczarskim, i notablom kraju, mężom pracy, oby się wzmogła powaga ich!

Po nadejściu podniosłego komunikatu cesarskiego, niech będzie wiadomo, skoro przy pierwszych oznakach wiosny, da Bóg, pomyślnej, wyprawa na Węgry nieochybnie jest postanowiona, a dla tej wyprawy koniecznie potrzebną jest rzeczą zaopatrzenie się w znaczną liczbę saperów (ryskalników, kopaczy) dla robót szańcowych (meterislerde), przeto niniejszem wydany zostaje ferman mój w tym celu, abyście jak najśpieszniej zarekwirowali i bezzwłocznie do obozu mego cesarskiego wysłali do rąk odpowiednich (przeznaczonych do przyjęcia), z kazy płowdiwskiej sześćdziesięciu, z sofijskiej trzydziestu i pirockiej dwudziestu ludzi sapernych za wynagrodzeniem po ośmdziesiąt groszy dla każdego z tem, że po czterdzieści groszy lwich otrzyma każdy gotówką z rąk wyznaczonego ku temu komisarza, a drugich czterdzieści, skoro zostaną w służbie do dnia ruzu kaasyma, za pieczęcią i znaczonym kwitem podatkowym (danym) na ręce komisarza.

Polecam tedy, po nadejściu nakazu podniosłego i po przybyciu z grona czauszów Dworu Najwyższego, wzorowego i przykładnego wśród towarzyszy czausza Chalila, oby się wzmogła powaga jego, abyście, działając w myśl ujawnionego w tej sprawie nakazu, bez

najmniejszej zwłoki i omieszkania, fermanem wskazanych z powyższych kaz ludzi sapernych zarekwirowali, wszakże bez kierowania się przymusem względem opodatkowanych (rajjów) i bez nacisku a niewolenia kogokolwiekbądź, lecz dobrowolnie zgłaszających się, z wykluczeniem niedorostków, umysłowo chorych i słabowitych, lecz zdrowych, silnych, wytrzymałych wybrawszy wraz z kierownikiem dla nich i po jednym poręczycielu, takowy zastęp najśpieszniej do obozu mego cesarskiego sprowadzili i za poświadczeniem do przyjęcia ich wyznaczonemu przekazali, a zarejestrowawszy sprawę w spisach podatkowych, takową w zupełności załatwili. Do wydatków t. j. rekwirowania tego pociągnąć wszystkich w jednakiej mierze należy i opodatkowanych i zwolnionych z podatków, i to w sposób taki, aby nikt nie mógł się tłómaczyć zwolnieniem podatkowem; przyczem wielce się strzeżcie zwłoki i omieszkania, opieszałości i zaniedbania.

To wiedzieć i godłu podniosłemu wiarę dać macie.

Dan dnia dwudziestego piątego miesiąca sefer ül chair roku tysiącznego dziewięćdziesiątego szóstego w rezydencyi Odrynie.

Otrzymane własnoręcznie d. 26 miesiąca rebbi ül ewwel 1096 r.

Spis ludzi sapernych z pod baszowskiego znaku rumelijskiego:

Zwerbowani obecnie z kaz baszowskiego znaku rumelijskiego niemuzułmańscy saperni:

kazy	płowdiwskiej	ludzi	60
—	sofijskiej	—	30
—	pirockiej	—	20
		Razem ludzi	110

Na każdego człowieka po groszy	80	
Wszystkiego —	8.800	
Zaliczka dana gotówką od komisarza groszy		4.400
Reszta pozostała w rejestrze —		4.400

Spisane dnia 25 sefer el chair r. 1096.

Otrzymane własnoręcznie d. 26 m. rebbi ül ewwel 1096 r.

Mołła ....[1]

[1] Podpis nieczytelny.

CXVII.

S. 7 — s. 128.

Cnót ucieczce, biegłym w szerjacie, prowincyi rumelijskiej Ich Miłości kadym, oby się wzmogły cnoty ich! Tudzież naśladowania wśród towarzyszy godnym, tejże prowincyi kjajom i innym zabitom, których powaga oby się wzmogła, podaje się do wiadomości, jako gdy na bieżący rok pomyślny pewną i zdecydowaną jest bliska zwycięstwa wyprawa cesarska przeciw giaurom Węgier i by gwoli temu byliśmy w gotowości i pogotowiu o ile można najspieszniej wraz z prowincyi rzeczonej posiadaczami timarów i zaimów, rozkazy najwyższe były niejednokrotnie ponawiane; przeto wydana zostaje bujurułta niniejsza w tym celu, ażeby do korpusu rumelijskiego należący muteferrikowie, pisarze, czauszowie i inni z timarjotów i posiadaczy zaimów zdolni do boju i broni, z woli J. C. Mości padyszacha godni prawa na dirliki robscy synowie, najspieszniej ściągnięci i stawieni zostali pod chorągiew; gdy zaś przybędzie mianowany dla tej czynności a wysłany, godny naśladowania wśród sławnych i wspaniałych kjaja rumelijski Hasan, oby się wzmogła sława jego, potrzeba, abyście się starali przy jego współudziale skontrolować i w miejsca wskazane powysyłać płatników (chardżłykczy), którzy takowymi są wedle dawnego zwyczaju, a z których niektórzy w tej sprawie (już) odjechali.

Wy zaś, którzy w owych stronach jesteście muteferrikami, pisarzami, czauszami i innymi rumelijskich timarów i zaimów ludźmi, gdy po nadejściu bujurułty omieszkacie jak najspieszniej stawić się na miejsca wskazane, a natomiast skierujecie się na drogę wybiegów, wymijań i tłómaczeń zwłoki, krom przejścia dirlików waszych w ręce godniejsze, nie unikniecie nadto gniewu cesarskiego, gdyż chwila dzisiejsza (jest poważną i) nie da się porównać z innemi, Baczcie i strzeżcie się sprzeciwić rozkazowi cesarskiemu, toć zastosujcie się do brzmienia bujurułty niniejszej.

Dan d. 6 rebbi ül ewwel roku 1096.

Otrzymane własnoręcznie 20 rebbi ül ewwel 1096 r.

CXVIII.

S. 7 — s. 135.

Sławnym w sądownictwie i sędziowstwie, cnót i wyrazu prawdy źródłodawcom, na przestrzeni między Odrynem a Belgradem urzę-

dującym kadym, oby się wzmogły cnoty ich! Tudzież sławnym z wzorowości i przykładności kjajom ziemskim, serdarom jańczarskim i innym kraju notablom, mężom pracy, oby się wzmogła powaga ich!

Po nadejściu podniosłego komunikatu cesarskiego, niech będzie wiadomo, jako za fermanem cesarskim wysłani zostali obecnie do twierdzy budymskiej tysiąc trzysta siedmdziesiąt trzej ludzie z korpusu zbrojowników (płatnerzy, rusznikarzy etc.)[1] Wysokiego Dworu mego. Ferman niniejszy wydany zostaje w tym celu, ażebyście po przybyciu tego oddziału do miejscowości podległych wam urzędów przygotowali dlań tysiąc trzysta siedmdziesiąt trzy pary bułek chleba, po dwa akcze każde dwieście dram[2], tudzież dwieście siedmdziesiąt ośm ok mięsa, po siedm akcze oko, wreszcie trzynaście kile jęczmienia po czterdzieści akcze kile; a po nadejściu nakazu onego, bez omieszkania i zwlekania godziny i chwili, najspieszniej dla rzeczonych ludzi za pośrednictwem wyznaczonych do odbioru osób, po wskazanej cenie doręczyli za opłatą właścicielom z rąk dezygnowanych oficerów, a ze starannem unikaniem wszelkiej zwłoki i opóźnienia, tak aby rzeczony oddział wczas i jak najspieszniej otrzymać mógł potrzebną mu prowizyę.

Polecam tedy, po nadejściu podniosłego nakazu mego, działając w myśl owego, abyście dla wysłanego do twierdzy budymskiej z Wysokiego Dworu mego oddziału zbrojowników, oną fermanem moim wskazaną ilość prowizyi, bez omieszkania i zwlekania godziny i minuty, jednocześnie z nadejściem rozkazu najspieszniej przygotowali i wyznaczonym do odebrania takowej osobom a wedle rachunku przypadającego, wyżej wskazanego, za opłatą z rąk zaznaczonych oficerów w zupełności doręczyć kazali, bez utajania komukolwiekbądź bodaj jednego akcze; a przy przygotowaniu i doręczeniu wskazanej i wyżej wymienionej na każdą stacyę ilości chleba, mięsa i jęczmienia, czynili to bez uszczerbku i mitręgi, a z całkowitem uwzględnieniem praw posiadaczy prowizyi, wielce się strzegąc utajania, a w ten sposób wskazany spełniając należycie osnowę wysokiego nakazu mego.

To wiedzieć i godłu podniosłemu wiarę dać macie.

---

[1] Dżebedżi.

[2] 400 dram = 1 oko.

Dan dnia dwunastego miesiąca rebbi ül ewwel roku tysiącznego dziewięćdziesiątego szóstego w rezydencyi naszej Odrynie.

Otrzymane własnoręcznie d. trzeciego rebbi ül achyr 1096 r.

CXIX.

S. 7 — s. 129.

Sławnym w sądownictwie i sędziowstwie, cnót i doskonałości źródłodawcom, na przestrzeni między Odrynem a Belgradem, tudzież Belgradem a miejscem pobytu wielkiego wezyra, Ibrahima baszy urzędującym kadym, oby się wzmogły ich cnoty! Oraz sławnym z wzorowości i przykładności we wspomnianych kazach funkcyonującym kjajom ziemskim, serdarom jańczarskim, notablom kraju i innym mężom pracy, oby się wzmogła powaga ich!

Po nadejściu podniosłego komunikatu cesarskiego niech będzie wiadomo, jako gdy z zastępu wysłanych teraz z Odrynu ochotników jańczarskich (serden geczti) a będących w służbie nadwornej i innych tak spahisowych, jak artylerzyskich i płatnerskich woluntaryuszy w czasie drogi zbiegli, wydany zostaje niniejszy ferman mój najwyższy, ażeby z pomocą znajdujących się w niektórych miejscowościach podwładnych wam kaz oficerów nieodzownie pojmano owych zbiegów, a po zatrzymaniu i osadzeniu ich w twierdzy, imiona i rysopisy ich wraz ze sprawozdaniem podać do wiadomości zwierzchniczego urzędu mego państwowego, unikając starannie wszelkiego komukolwiekbądź w tej mierze folgowania i udzielania protekcyi.

Polecam tedy, po nadejściu i ujawnieniu wysokiego w tej sprawie fermanu mego, działając w myśl onego, abyście przy pomocy znajdujących się w podwładnych wam kazach oficerów, niezawodnie pochwytali i zatrzymali zbiegłych po drodze z powyższych oddziałów, a po osadzeniu ich w twierdzy, imiona ich i rysopisy wraz ze sprawozdaniem podali do wiadomości zwierzchniczego urzędu mego państwowego, unikając starannie wszelkiego w tej mierze folgowania lub kogokolwiekbądź faworyzowania; gdyż jeśli do słuchu mego cesarskiego dojdzie wiadomość o folgach i pobłażliwości, okazanej bodaj jednemu z powyższej tłuszczy, bez czekania na wasze tłómaczenie się, postanowiono pociągnąć was do odpowiedzialności i kary. Odpowiednio temu, bez straty chwili czasu, przystąpcie do wykonania podniosłej osnowy rozkazu mego najwyższego.

To wiedzieć i godłu podniosłemu wiarę dać macie.

Dan w środku miesiąca rebbi ül ewwel roku tysiącznego dziewięćdziesiątego szóstego.

W rezydencyi naszej warownej Odrynie.

Otrzymane własnoręcznie d. 25 m. rebbi ül ewwel 1096 r.

CXX.

S. 7 — s. 129.

Biegłym w sprawach szerjatu, na przestrzeni między Odrynem i Belgradem a miejscem pobytu seraskiera, wielkiego wezyra Ibrahima baszy urzędującym Ich Miłości kadym, oby się wzmogły cnoty ich! Tudzież sławnym z przykładności i wzorowości, w kazach wspomnianych funkcyonującym kjajom ziemskim, serdarom jańczarskim i notablom kraju, mężom pracy, oby się wzmogła powaga ich! Podaje się do wiadomości, jako pismo niniejsze wydane zostaje na podstawie najwyższego rozkazu cesarskiego treści następującej:

Skoro z zastępu wysłanych teraz z Odrynu są podczas podróży już zbiegli ochotnicy jańczarscy, a służbowi tegoż znaku nadwornego oraz bądź ochotnicy spahisowi, bądź płatnerscy, bądź artyleryjscy, jeśli okażą się zbiegłymi w drodze, za pomocą znajdujących się w różnych miejscowościach podległych wam kaz oficerów, nieodzownie takowych zbiegów pojmać (należy), a po zatrzymaniu i osadzeniu ich w twierdzy, imiona i rysopisy ich wraz ze sprawozdaniem podać do wiadomości zwierzchniczego urzędu państwowego, unikając starannie wszelkiego komukolwiekbądź w tej mierze folgowania i udzielania protekcyi.

Po nadejściu fermanu najwyższego, działając w myśl onego, za pomocą znajdujących się w różnych miejscowościach podwładnych wam kaz oficerów macie nieodzownie z powyższych tłuszcz zbiegów zatrzymać i po osadzeniu ich w twierdzy, imiona ich i rysopisy wraz ze sprawozdaniem podać do wiadomości zwierzchniczego urzędu państwowego, a to tak, że jeśli się okaże pobłażliwość i sfolgowanie bodaj jednemu ze wspomnianej tłuszczy, bez czekania na odpowiedź i tłómaczenie się z waszej strony, postanowiono pociągnąć was do kary najsurowszej. Ze względu na to dołóżcie najbaczniejszej gorliwości i pilności. Owoż i wszystko (wraz z pozdrowieniem dla was). Ibrahim [1].

[1] Bardzo nieczytelny podpis, najprawdopodobniej: Ibrahim.

CXXI.

S. 7. — s. 128.

Emirów dostojnych emirowi, Jego Wysokości znamienitych znamienitemu, powagą i poważaniem obdarzonemu, czci i wspaniałości Panu, Opatrzności łaskami najwyższemi cieszącemu się, bejlerbejowi Rumelii, Izmaiłowi baszy, oby się uwieczniły wielkie zdolności jego!

Po nadejściu podniosłego pisma cesarskiego niech będzie wiadomo, że skoro do zapowiadającej się zwycięsko na bieżący rok pomyślny wyprawy cesarskiej jesteś z całkowitem a godnie wyekwipowanem i męsko odżywionem a uzbrojonem Dworu Twego i całej prowincyi wojskiem powołany, a do słuchu cesarskiego doszło, jako niegodziwi i skazani na wieczne potępienie giaurowie ruchy niepomyślne przedsiębiorą, a niektórzy miejscami gromadzą się i skupiają, tedy obecnie wydany zostaje i ujawnia się niniejszy mój ferman znakomity, ażebyś z owem całkowitem a godnie wyekwipowanem i męsko odżywionem a uzbrojonem Dworu Twego i całej prowincyi wojskiem był w gotowości i przysposobiony do działania wedle tego, jak Ci następnie zostanie ujawnione oddzielnym fermanem moim podniosłym.

Polecam tedy, po nadejściu i ujawnieniu niniejszego wielkiej powagi fermanu mego, postępując w myśl onego, ażebyś w charakterze p. t. mirimirama, skonsygnowawszy całej prowincyi wojsko, sam też z całkowitym godnie wyekwipowanym, męsko odżywionym zastępem Dworu Twego był w należytem przysposobieniu i gotowości, i gdy następnie udzielony ci będzie oddzielny ferman mój najwyższy, działając w myśl onego, spełnił należycie osnowę podniosłą rozkazu mego wysokiego.

To wiedzieć i godłu podniosłemu wiarę dać macie.

Dan w pierwszych dniach miesiąca rebbi ül ewwel, roku tysiącznego dziewięćdziesiątego szóstego.

W twierdzy warownej budymskiej.

Otrzymane własnoręcznie d. 20 rebbi ül ewwel 1096 r.

Zgodnie z oryginałem sułtańskim spisał mołła strzeżonego grodu Chalifatu, ubogi Mustafa, oby się i nad nim uniosła dostojność boska.

CXXII.

S. 7 — s. 128.

Sławnym w sądownictwie i sędziowstwie, cnót i wyrazu prawdy źródłodawcom, na przestrzeni między Odrynem a Belgradem urzędującym kadym, oby się wzmogły cnoty ich! Tudzież sławnym z przykładności i wzorowości notablom kraju, mężom pracy, oby się wzmogła powaga ich!

Po nadejściu podniosłego komunikatu cesarskiego niech będzie wiadomo, jako za fermanem moim wysłana teraz została ekspedycya skarbowa z pieniądzmi z Odrynu do Belgradu; ferman przeto niniejszy wydany zostaje w tym celu, ażeby skoro takowa wejdzie na terytorya podwładnych wam urzędów, przy takowej w miejscach niepewnych i niebezpiecznych stawiano godnych zaufania ludzi na straży, a przy bacznem strzeżeniu i pilnowaniu jej, abyście w całości i bezpieczeństwie przekazywali ją z rąk do rąk, przyczem z dołożeniem największej pilności, starannie unikać należy wszelkiego broń Boże jej uszkodzenia i nadwerężenia.

Polecam tedy, po nadejściu i ujawnieniu rozkazu najwyższego, w myśl onego działając, abyście przy przybyciu rzeczonej a wysłanej z Odrynu do Belgradu pieniężnej ekspedycyi skarbowej na terytorya wam podległe, stawiali przy niej w miejscach niepewnych i niebezpiecznych straż z ludzi zaufanych, a przy bacznem strzeżeniu i pilnowaniu jej, abyście w całości i bezpieczeństwie przekazywali ją z rąk do rąk; przyczem z dołożeniem największej pilności starannie unikać należy wszelkiego broń Boże jej uszkodzenia i nadwerężenia, i w ten sposób rozkaz wypełnić.

To wiedzieć i godłu podniosłemu wiarę dać macie.

Dan dnia piętnastego miesiąca rebbi ül ewwel, roku tysiącznego dziewięćdziesiątego szóstego.

W rezydencyi Odrynie.

Otrzymane własnoręcznie d. 20 rebbi ül ula 1096 r.

CXXIII.

S. 7 — s. 135.

Sławnym w sądownictwie i sędziowstwie, cnót i wyrazu prawdy źródłodawcom, na przestrzeni między Płowdiwem a Belgradem urzędującym kadym, oby się wzmogły cnoty ich! Tudzież sławnym

z przykładności i wzorowości notablom kraju, mężom pracy, oby się wzmogła powaga ich!

Po nadejściu podniosłego komunikatu cesarskiego, niech będzie wiadómo, że gdy obecnie z Płowdiwa do Belgradu sto cugów [1] wielbłądów wysłano, ferman mój niniejszy wydany zostaje w tym celu, ażeby wszędzie po stacyach, gdzie owe cugi się zatrzymają, za opłatą gotówką z ich strony, przygotowano i dostarczono im na każdy cug po jednym kile jęczmienia i po kwintalu słomy, licząc przy otrzymaniu zapłaty po czterdzieści akcze 1 kile i po trzydzieści akcze kwintal słomy, a to bez żadnego uszczerbku i mitręgi.

Polecam tedy, po nadejściu nakazu podniosłego, działając w myśl onego w tej sprawie, abyście też w sposób wskazany dla wysłanych z Płowdiwa do Belgradu stu cugów wielbłądów wszędzie na stacyach, gdzie się one zatrzymają, a za opłatą gotówką z ich strony, bez niczyjego też ucisku, jęczmienia po czterdzieści akcze 1 kile i słomy po trzydzieści akcze kwintal, na każdy cug po 1 kile jęczmienia i po kwintalu słomy zgromadzili i dostarczyli, bez mitręgi i uszczerbku dla cugu, a jednocześnie wielce się strzegli, aby pod tym pozorem nie wymagać od biednych rajjów, dostawców obroku, daremszczyzny, i w ten sposób dręczenia ich i uciskania.

To wiedzieć i godłu podniosłemu wiarę dać macie.

Dan piętnastego miesiąca rebbi ül ewwel, roku tysiącznego dziewięćdziesiątego szóstego.

W rezydencyi Odrynie.

Otrzymane własnoręcznie d. trzeciego miesiąca rebbi ül achyr roku 1096.

CXXIV.

S. 7 — s. 143.

Sławnym w sądownictwie i sędziowstwie, cnót i wyrazu prawdy źródłodawcom, w obrębie drogi między Odrynem a Belgradem urzędującym kadym, oby się wzmogły cnoty ich! Tudzież sławnym z przykładności i wzorowości notablom kraju, mężom pracy, oby się wzmogła powaga ich!

Po nadejściu podniosłego komunikatu cesarskiego niech będzie wiadomo, jako za łaską Boga Wszechmocnego dla obrony Budy wy-

[1] Zwykle po siedm wielbłądów w cugu.

znaczeni i z Odrynu w liczbie trzystu trzech ludzi artylerzystów Dworu naszego najwyższego wysłani zostali; gwoli tedy potrzebnej dla nich prowizyi, dziennie sześćdziesiąt ok baraniny, po siedm akcze za czterysta sześćdziesiąt dwa akcze, tudzież dziennie trzysta dwadzieścia trzy pary bułek chleba, każda para po dwieście dram wagi, a po dwa akcze ceny, za sześćset czterdzieści akcze, oraz dla ich wodę noszących koni, trzy kile jęczmienia, po czterdzieści akcze, za sto dwadzieścia akcze, wydany zostaje niniejszy ferman mój w tym celu, ażebyście wspomnianą prowizyę jak najrychlej zamówili, przygotowali i sprowadzili na każdą stacyę i po cenie a rachubie wskazanej opłatę z rąk wyznaczonego komisarza pobrawszy, rozdzielili pomiędzy właścicieli (prowizyi) wedle ich praw własności, a wielce się przytem strzegli nie ukrywania ani akcze przed nikim.

Polecam tedy, po nadejściu nakazu świętego, działając w myśl onego w sposób wskazany, abyście dla owej liczby wysłanych do obrony Budy Dworu mego najwyższego artylerzystów, na każdej po drodze ich do Belgradu stacyi na dzień ich tamże przybycia wspomnianą prowizyę za gotówkę, z kasy cesarskiej wysłaną, sprowadzić i przygotować, tudzież wyznaczonej do odbioru osobie całkowicie wręczyć kazali, oraz wedle rachunku powyższego z rąk wyznaczonego komisarza pieniądze pobrawszy, takowe właścicielom prowizyi z poszanowaniem praw ich własności wypłacić kazali, nie ukrywając z tego ani jednego akcze, a wielce się strzegli żołnierzy po drodze nie mitrężyć, przy tem baczyć, aby pod tym pozorem wielce unikano wymuszania datków od biednych rajjów i w ten sposób nękania i uciskania ich.

To wiedzieć i godłu podniosłemu wiarę dać macie.

Dan d. ośmnastego miesiąca rebbi-ül-ewwel, roku tysiącznego dziewięćdziesiątego szóstego.

W rezydencyi Odrynie.

Otrzymane własnoręcznie d. 11 rebbi ül achyr 1096 r.

CXXV.

S. 7 — s. 143.

Sławnym w sądownictwie i sędziowstwie, cnót i wyrazu prawdy źródłodawcom, w obrębie drogi między Odrynem a Belgradem urzędującym kadym, oby się wzmogły cnoty ich! Tudzież sławnym

z wzorowości i przykładności kjajom ziemskim, serdarom jańczarskim, notablom kraju, mężom pracy, oby się wzmogła powaga ich!

Po nadejściu podniosłego komunikatu cesarskiego, niech będzie wiadomo, jako z powodu odkomenderowania i wysłania stu trzydziestu czterech ludzi z transportem czterdziestu wozów artyleryjskich do dział ciężkiego kalibru i czterech jaszczyków z amunicyą z Odrynu do Belgradu wydany zostaje ferman niniejszy w tym celu, abyście gwoli potrzeby porcyj prowizyjnych dla onych ludzi, sprowadzili i przygotowali dla nich dziennie dwieście sześćdziesiąt ośmioakczelikowego chleba, po dwieście dramów wagi para bułek, tudzież dziennie dwadzieścia siedm ok baraniny za sto ośmdziesiąt dziewięć akcze, po siedm akcze oko, oraz dla dwustu pięciu sztuk ich koni, dziennie pięćdziesiąt jeden i pół kile jęczmienia za dwa tysiące sześćdziesiąt akcze, licząc po czterdzieście akcze 1 kile, tudzież dwadzieścia jeden kwintalów słomy za sześćset trzydzieści akcze dziennie, po trzydzieści akcze 1 kwintal, z tem, aby ta ilość prowizyi została na każdą stacyę na dzień przed przybyciem transportu przygotowana i dostarczona, za opłatą wedle wskazanych cen i rachunku z rąk wyznaczonego do odbioru komisarza, przy całkowitem przestrzeganiu praw właścicieli, a bez utajania komukolwiekbądź ani jednego akcze.

Polecam tedy, po nadejściu nakazu najwyższego, działając w myśl onego, abyście w sposób wskazany, dla wspomnianej ilości ludzi na każdej stacyi po drodze ich przejazdu, wedle rachunku wskazanego płacąc właścicielom prowizyi, przygotowali i zwieść kazali jak najrychlej za pieniądze, z rąk wyznaczonego ku temu komisarza, przy całkowitem poszanowaniu praw właścicieli, nikomu nie utajając ani jednego akcze, i pod tym pozorem wielce się strzegąc uciskania i udręczania biednych rajjów.

To wiedzieć i godłu podniosłemu wiarę dać macie.

Dan dnia dwudziestego siódmego miesiąca rebbi ül ewwel, roku tysiącznego dziewięćdziesiątego szóstego.

W rezydencyi Odrynie.

Otrzymane własnoręcznie d. 10 rebbi ül achyr 1096 r.

CXXVI.

S. 7 — s. 142—143.

Sławnym w sądownictwie i sędziowstwie, cnót i wyrazu prawdy źródłodawcom, na przestrzeni drogi między Odrynem a Belgradem

urzędującym kadym, oby się wzmogły cnoty ich! Tudzież sławnym z przykładności i wzorowości kjajom ziemskim, serdarom jańczarskim i innym kraju notablom, mężom pracy, oby się wzmogła powaga ich!

Po nadejściu wysokiego komunikatu cesarskiego, niech będzie wiadomo, jako za fermanem wysłano teraz w stronę Belgradu pięćdziesiąt sztuk dział wielkiego kalibru [1], niniejszy ferman wydany zostaje w tym celu, abyście wszędzie po drodze, gdzie one wejdą w obręb miejscowości podwładnych wam kaz, każąc je bacznie strzedz i pilnować, w całości i bezpieczeństwie przekazywali transport ów jeden drugiemu, bez zwłoki i omieszkania, na stacyach zaś w ciągu podróży zabezpieczając je od uszkodzenia, bez straty dnia i godziny, wysyłali w kierunku Belgradu, wielce się strzegąc opóźnienia.

Polecam tedy, po nadejściu nakazu podniosłego, działając w myśl onego, abyście przy wejściu rzeczonego transportu dział królewskich na terytorya podległych wam kaz, należnie a bacznie strzedz i pilnować kazali, w miejscach niepewnych i niebezpiecznych stawiąc przy nich straż dostateczną ludzi, w całości i bezpieczeństwie przekazywali jeden drugiemu bez zwłoki i omieszkania, a na stacyach i w podróży od uszkodzenia chronili, bez straty dnia i godziny, w kierunku Belgradu wysyłali, wielce unikając opóźnienia.

To wiedzieć i godłu podniosłemu wiarę dać macie.

Dan dnia dwudziestego dziewiątego miesiąca rebbi ül ewwel, roku tysiącznego dziewięćdziesiątego szóstego.

W rezydencyi Odrynie.

Otrzymane własnoręcznie d. 10 rebbi ül achyr 1096 r.

CXXVII.

S. 7 — s. 143–144.

Z szafarzy sprawiedliwości pr. przedniejszemu, w sterownictwie wyznawców Boga jedynego wybitniejszemu, cnoty i wiedzy rzetelnej źródłodawcy, wszechstworzeń prawdy wieczystej wyrazicielowi, nauk proroków i wysłańców bożych spadkobiercy, Opatrzności łaskami najwyższemi cieszącemu się, Jego Miłości kademu sofijskiemu, oby się wzmogły cnoty jego! Tudzież wśród towarzyszy i kolegów na-

[1] Szahi toplar, dział królewskich.

śladowania godnemu, w onych stronach serdarowi jańczarskiemu...» oby się wzmogła powaga jego!

Po nadejściu podniosłego pisma cesarskiego, niech będzie wiadomo, jako ze strony w rzeczywistej służbie wezyratu u Wysokiej Porty naszej będącego agi jańczarów, walego rozgłośnego, kierownika przesławnego, sprawami powszechnemi sterującego, wezyra mojego, Zulfikara baszy, oby Bóg wszechmocny uwiecznił wielkość jego, podano nam za pieczęcią pismo treści następującej:

Gdy z grona rzeźników nadwornych, zaliczony do służby elewów jańczarskich (adżamy ogłany), Kara Ali w roku tysiącznym dziewięćdziesiątym szóstym[1] w owych stronach bez spadkobierców umarł, i przeto pozostały po nim spadek przypada skarbowi jańczarskiemu, a sofijski zastępca baszowski (mütesellim) niejaki..., wbrew kanunom ściągnął i pobrał go, od wysokich progów moich z grona czauszów, godny wśród kolegów i towarzyszy naśladowania..., oby się wzmogła powaga jego, wyznaczony i wysłany został w tym celu, aby po wspomnianym nieboszczyku spadek i wszelka pozostała gotówka, a przez rzeczonego mütesellima przejęta, od tegoż wzięta i czauszowi wyżej wymienionemu wręczona i stosownie do przepisów szerjatu do skarbu jańczarskiego przelana została. Ty zaś, w charakterze rzeczonego serdara, zaniedbania tej sprawy stawszy się winnym i kary zasługującym, musisz teraz największej dołożyć gorliwości, aby do tej chwili rzeszy jańczarskiej i jej wychowańcom, jako też jej artylerzystom i zbrojownikom przypadające jako też inne spadki i gotówka pobrane, wedle spisów poszczególnych, wspomnianemu czauszowi wręczone zostały, przy starannem unikaniu zatajenia czegokolwiekbądź.

Wobec powyższego, jeśli niema spadkobiercy prawowitego (naturalnego) i spadek skarbowi jańczarskiemu przypada i należy się zgodnie z przepisami szerjatu i kanunów, wydany zostaje niniejszy mój ukaz dla odpowiedniego postąpienia.

Polecam tedy, po nadejściu i ujawnieniu rozkazu podniosłego działając w myśl onego, skoro sprawa poprzednio bez rozpatrzenia się w niej wedle szerjatu była traktowana, abyś w obecności stron spornych, zgodnie z prawem i sprawiedliwością całkowicie ją zbadał, a owe za pieczęcią ze strony wspomnianej wysłane pismo uwzględniwszy, skoro w niem podane zawiadomienie zgadza się z istotnym

[1] 1684/5 ery chrześć.

stanem rzeczy, wedle niezbędnych a od dawna obowiązujących przepisów szerjatu postąpiwszy, skoro się nie okazuje spadkobierca prawowity i spadek skarbowi jańczarskiemu przypada, takowemu, po stwierdzeniu tożsamości dotychczasowego zawiadowcy i odebraniu od onego, doręczyć zarządził, a na przyszłość sprzecznego z szerjatem, kanunem, osnową wspomnianego za pieczęcią wydanego pisma, oraz z rozkazem mym cesarskim tłómaczenia, zwłoki i sporu nie dopuszczał.

To wiedzieć i godłu podniosłemu wiarę dać macie.

Dan w ostatnich dniach miesiąca rebbi ül ewwel, roku tysiącznego dziewięćdziesiątego szóstego.

W rezydencyi naszej należycie obwarowanej Odrynie.

Otrzymane własnoręcznie d. 15 rebbi ül achyr 1096 r.

CXXVIII.

S. 7 — s. 144.

Jego Cześć i mądrej cnotliwości Jaśnie wielmożny... Po wynurzeniu Jego Wspaniałości czystego jak perły pozdrowienia i powitania, a po okazaniu należnej Jego Świetności czci i hołdu szczerego, czyni się Jemu i rzeczywistemu w Sofii serdarowi jańczarskiemu wiadomem, iż skoro doszło do słuchu naszego, jako przebywający w owych stronach niejaki... müteseIlim sofijski, wbrew kanunowi ściągnął i pobrał spadek po zmarłym tamże bez prawowitego spadkobiercy towarzyszu (naszym) Kara Alim, z grona rzeźników pałacowych a zaliczonym do służby elewów jańczarskich (adżemi ogłany) pozostały, a przypadający i należny skarbowi jańczarskiemu, pismo niniejsze wydaliśmy i z grona czauszów jańczarskich Dworu Wysokiego, godnego wśród towarzyszy i kolegów naśladowania, czausza Ibrahima z dwudziestej piątej roty wraz z czokadarem Jusufem, oby się wzmogła powaga ich obu, wyznaczyliśmy i wysłaliśmy dla dochodzenia (sprawy). Po przybyciu ich (ku wam), należy ich z łaski waszej gorliwie poprzeć w odebraniu od wspomnianego müteseIlima wszelkiego spadku i gotówki mniejszej i większej, jakie tenże wbrew szerjatowi i kanunowi po rzeczonym nieboszczyku ściągnął i pobrał, tak, aby takowe czauszowi doręczone i do skarbu jańczarskiego wysłane zostały.

Ty zaś, serdarze, skoro zgon rzeczonego elewów jańczarskich towarzysza Kara Alego jest faktem dokonanym, przez zaniedbanie

i opieszałość, zasłużonej kary stajesz się winnym, teraz tedy zajmij się tą sprawą pilniej i jańczarskiej, elewów, artylerzyskiej i amunicyi towarzyszy rzeszy przypadający, wedle kanunu, po zmarłym spadek, zgodnie z rejestrem rozdzielającego w onych stronach spadek wojskowy urzędnika, ściągnąwszy i pobrawszy dla wysłania takowego do skarbu jańczarskiego, ani się waż inaczej postąpić. Należność skarbu jańczarskiego wraz z gotówką, tak po rzeczonym a zmarłym towarzyszu elewów, jako też inne do tej chwili pozostałe a pobrane wraz z poszczególnymi rejestrami wszystko wspomnianemu czauszowi doręczysz, przyczem wielce się strzeż utajenia czegokolwiek.

To wiedzieć i podług osnowy pisma niniejszego postąpić masz.

Dan ostatnich dni miesiąca rebbi ül ula, roku tysiącznego dziewięćdziesiątego szóstego.

Muchlis Zulfikar
Dworu Wysokiego
Aga jańczarski.

CXXIX.

S. 7— s. 144.

Biegłym w sprawach szerjatu, na przestrzeni drogi między obronnym Odrynem a kazą widyńską urzędującym panom kadym, oby się wzmogły cnoty ich! Tudzież w kazach powyższych przebywającym serdarom jańczarskim, czyni się wiadomo, jako z powodu pobrania przez serdarów jańczarskich mienia i gotówki po stale zamieszkałych lub goszczących w owych stronach podległych wam kaz a bez wiadomych spadkobierców zmarłych do tej chwili towaszyszach jańczarskich, ich elewach i kolegach artylerzyskich, oraz dla przesłania onego spadku do (ogólnego) skarbu (jańczarskiego) wydaje się pismo niniejsze, a jednocześnie naznacza się i wysyła z grona czauszów jańczarskich Dworu Wysokiego przykładny i wzorowy z dwudziestej piątej roty czausz Ibrahim, tudzież z czokadarów naszych Jusuf, oby się wzmogła powaga ich!

Po przybyciu ich godzi się tuszyć, że raczycie dołożyć pilności i gorliwości waszej dla doręczenia, za poszczególnie zestawionymi i pod pieczęcią ułożonymi rejestrami, rzeczonym (komisarzom) ściągniętego i pobranego przez serdarów jańczarskich mienia i gotówki po zmarłych, celem przesłania i dostawienia onych (ogólnemu) skarbowi (jańczarskiemu).

Wy zaś, serdarowie jańczarscy, należne od was wszelkiego rodzaju drobniejsze i znaczniejsze pozostałości (mienia), wedle tego co się wyżej napisało, doręczając (komu należy), strzeżcie się, aby nic nie było ukrytem i utajonem. Przy tej sposobności, podległych władzy waszej wojskowych jańczarskich wraz z żołnierzami artylerzyskimi i płatnerskimi (d ż e b e d ż i), tak przeznaczonych do wyprawy cesarskiej, jak granicznych i sielskich o t r a k ó w, wszystkich do stolicy wysłać (macie), nie zatrzymując, ani faworyzując nikogo, gdyż w razie prawdopodobieństwa pozostania bodaj jednej osoby z owej rzeszy, postanowiono bez czekania na tłómaczenie się, pociągnąć was do odpowiedzialności. Rozważcie te następstwa należycie i wedle pisma niniejszego postąpcie.

Dan w pierwszym dniu miesiąca rebbi ül achyr, roku tysiącznego dziewięćdziesiątego szóstego.

Ubogi Zulfikar, Dworu Wysokiego obecnie aga jańczarski.

V. Glossarium.

A d ż e m o g ł a n — dzieci i chłopcy chrześcijańscy, zabrani do wychowania na jańczarów (d. CXXVII, CXXVIII).

A g a — pan, dla godności nadwornej lub wojskowej; nawet podoficerów lub niższych urzędników pałacowych przez grzeczność tytułowano i tytułują agami. Z najwyższych dostojników tytuł ten przysługiwał zwierzchnikowi rzezańców czarnych w seraju sułtańskim — k y z ł a r a g a s y (t. j. pan panien, dziewcząt) i wodzowi korpusu jańczarskiego — j e n i c z e r i a g a s y.

A k c z e = aspr — drobna moneta miedziana = $^1/_3$ para (t. j. 3 akcze na jeden para, czyli 120 akcze w piastrze lub groszu, liczącym 40 para (p. waluta).

A ł a j — rzesza, pułk, zastęp; a ł a j b e g — pułkownik = m i r a ł a j.

A n g a r j a — pańszczyzna, robocizna, nie zawsze i wszędzie jednakowa. W kanunname djarbekirskim (Hm. St. v. 246) wyznaczano robociznę od każdego domostwa po trzy dni robocze w roku, albo ekwiwalent po 2 aspry za każdy dzień.

A r p a ł y k — jęczmienne (d. VIII, LXXXII), przeważnie dochody sądowe.

A w a r y z — nadzwyczajna powinność pańszczyźniana, lub jej

ekwiwalent pieniężny (wciągany do rejestrów gruntowych), któremu w XVI i XVII wieku ulegało 100.000 domostw; z tych każde płaciło po 300 asprów, a 20.000 domostw było zwolnionych, czyli t. z. czorek. — Chauli awariz — opłata familijna. Awarizi diwanije — opłata cłowa, lub ekwiwalent robót przymusowych (jak np. wianie zboża w portach handlowych), dalej służba pionierska, stawiennictwo synów do służby jańczarskiej etc. (d. VII). Zaliczały się one, jak wszystkie inne awaryzy, do t. z. tekjalifi urfije t. j. opłat nakazanych nie przez zakon zasadniczy — szerijat, lecz przez kanuny, t. j. ustawy administracyjno-polityczne.

Basza — p. w dziale lingw.

Basztyna — ojcowizna, p. wstęp i slavica.

Bedawa i. e. bad-u-hawa (wiatr i powietrze) — taksy przypadkowe ze źródeł niewiadomych lub nieprzewidzianych.

Beg, bej — książę, naczelnik ludu — tytuł ten przysługuje w wojskowości starszym oficerom, począwszy od majora do jenerała, w cywilnym stanie, dystyngowańszej inteligencyi.

Berat (d. CVI i in.) (= teraz przeważnie szehadet name) — przywilej, dyplom sułtański — w naszych dokumentach na posiadanie lenn dla spahów, w ogóle wszelkich lenników, włączając w to i bejlerbejów, tudzież baszów i sandżak begów, wydawany za okazaniem tezkere, czyli zaświadczenia, które ze swojej strony poprzedzone być musiało takwilatem, czyli rodzajem asygnacyi. Od każdego konferowanego lenna pobierał na rzecz reis efendiego taksę szef gabinetu jego — ameddżi efendi.

Bezestan — hala targowa kryta, zamykana z zewnątrz, gdzie każdy kupiec ma swój kram, oddzielnie przez niego samego zatwierany i otwierany. W halach takich, będących pod strażą władzy publicznej, bywały oddzielne komory na przechowywanie depozytów prywatnych i sądowych.

Bejlerbej — książąt książę, wielkorządca prowincyi, najczęściej basza buńczuczny.

Basza w arabsk. = tur. pasza, p. w uwagach lingwistycznych.

Bostandży (z persk. bustan — ogród, sad) — ogrodnik. Bostandży baszy — ogrodniczy, był jednym z wysokich dostojników pałacowych, nominalnie mianowany wraz z zastępem podwładnych mu bostandżych zbrojnych, liczba których rożnymi czasy wynosiła od 600—3000 ludzi, dla dozorowania i strzeżenia ogrodów i willi sułtańskich, seraju z zewnątrz i Bosforu, tudzież stawania

osobiście u steru kaiku sułtańskiego; w rzeczywistości wszakże tworzył z podwładnymi najbliższą i najzaufańszą gwardyę przyboczną padyszacha. On jeden wraz z nimi miał prawo w obecności sułtana noszenia broni i stawania z nią przed nim (przywilej, którego nawet w. wezyr był pozbawiony). Jemu przeważnie polecał sułtan wykonywanie skrycie wydanych wyroków śmierci nad najwyższymi dostojnikami, wypadłymi z łaski, lub w zastępstwie jego — chasseki adze wraz z tegoż 30 podwładnymi. Bostandżowie tworzyli dziewięć klas, wedle rodzaju służby lub wieku życia i służby i różnili się barwą pasów; stacyonowali na 13 miejscach wewnątrz Stambułu i w 27 na przedmieściach i willach lub w ogrodach sułtańskich.

Benak p. Penak i dok. LXXXIV.

Bülük — rota, pułk, przeciętnie z 400 żołnierzy. Taką nazwę nosiły pierwsze 62 pułki jańczarskie, dalsze 36 — segban (sejmeny), a pozostałe 100 p. — dżemaat (zebranie, rzesza), albo pijade, v. jaja (piechota).

Bujurułdu, t. j. rozkazano — rozkaz, bujurułta, zlecenie, układane zwykle przez jednego z dwóch pisarzy koronnych (büjük tezkeredży) podległych w. marszałkowi koronnemu (czausz baszowi) w imieniu w. wezyra lub innych najwyższych dostojników, jak agi jańczarów etc., i oczywiście nie posiada monogramu sułtańskiego t. z. tugry, jak ferman, ale tylko podpis dostojnika lub prosty wyraz »bujurułdu«. Różni się też od fermanu formułą, stylem i często językiem, oraz charakterem pisma. Jeśli akt wezyrski nie jest bujurułtą, ale pismem rozkazującem (mektubi emr usłub), albo wprost pismem (wezir mektubi) samoistnem lub towarzyszącem fermanowi, układa je mektubczy efendi, szef gabinetu wezyrskiego, za pośrednictwem kancelaryi swojej 30 sekretarzy.

Chass, Timar, zijamet (dok. I, LXXXIV, LXXXIX i in.). Podług zgodnej opinii defterdara Mohammeda Czelebiego i mufti'ego Ebusuda (z których drugi był głośnym z fetw swoich za Solimana W., a pierwszy kady askierem i wydawcą kanunname)[1], dopuszczalne były tylko trzy kategorye własności ziemskiej wedle pojęcia prawa muzułmańskiego. Pierwsza obejmowała dobra, podległe dziesięcinie ('aszr), a powstałe z nadania muzułmanom w epoce zdobycia danego kraju i uważane jako istotna własność używających z niej

[1] Z tym Ebusuudem solimanowym nie należy identyfikować drugiego Ebusuuda, który wydał kanunname w XVIII w., wspomnianego przez nas we wstępie.

(mülk); takowe wolne były od trybutu, pogłównego i podatku gruntowego (charadż); do drugiej należały dobra, opłacające haracz, a powstałe z dawnej własności posiadaczy niemuzułmańskich, pozostawione im w chwili zdobycia kraju; oprócz haraczu pobierano od nich i podatek od produktów (ch. mukaseme); trzecia nareszcie obejmowała dobra koronne (erzi memleket)[1], których używanie i władanie dawano dożywotnie i warunkowo z obowiązkiem spełnienia powinności w obec państwa, głównie wojskowej, t. j. spahom. Włościanie, osiedli na tych ostatnich dobrach (rajjowie), a uprawiający grunty odnośne na swój pożytek, zobowiązani byli płacić posiadaczom onych a lennikom korony tenutę dzierżawną (tapu), podatek gruntowy (resmi czyft) i taksę, dziesięciną zwaną, która wszakże często wynosiła więcej niż dziesiątą część zbiorów, bo 9-tą, 8-mą a niekiedy i połowę. Beneficyum na tych ziemiach, dawanych spahom, wynoszące poniżej 20.000 asprów rocznego dochodu, zwało się timarem, od 20.000 zaś do 50.000 zijametem. Dane lenno mogło być podzielone na wiele części (hissa) pomiędzy różnych posiadaczy, ale zawsze uważane były jako części składowe jednego lenna. Jeśli zaim, posiadacz zijametu 20—50.000 asprów zginął na wojnie, pozostawiając n. p. 3 synów, pierwotne ustawy pozwalały na wydzielenie z lenna jego każdemu z synów timar po 4–5 tysięcy asprów; lecz jeśli umierał czasu spokoju, na łonie rodziny, dwaj synowie otrzymywali razem timar na 5 tysięcy, a trzeci tylko wyłącznie na 4 tysiące. Natomiast jeśli synowie już za życia ojca byli posiadaczami własnych timarów, po śmierci jego mogli otrzymać powiększenie z jego lenna od 200 do 2.000 asprów, a to w stosunku do wartości ich własnych lenn. Pierwotny przepis Amurata I organizatora jańczarów i spahów, a ustanawiający wieczystość zijametów i timarów w linii męskiej, nie miał następnie znaczenia praktycznego, tak samo jak i drugie tegoż sułtana postanowienie, że za przewinienia lennika wobec państwa mogła mu być odjęta możność spożytkowania onego na swoją korzyść, lecz konfiskata nie dotykała dzieci jego. Nasze dokumenty z XVII w. (d. LXXV, LXXVIII, LXXXVII, XCI, C, CII) wykazują, że lenno, odebrane jednemu spahowi, dawane było innemu, zupełnie obcemu, a na siedm wypadków tylko w jednym (d. CVI) konferowano synowi. Odsyłam czytelnika do poglądu naszego, wyrażonego we wstępie do tej publikacyi.

[1] Jako dobra koronne w przeciwieństwie do powyższych emlagi szabane, które w spadku przechodziły na następców dziedzicznych podług szerjatu.

Stosunkowo najbardziej do pojęcia beneficyalnego naszych starostw w Rzeczypospolitej polskiej zbliżone były te tureckie beneficya ziemskie, które wydzielano z dóbr koronnych lub sułtańskich, t. z. chassów, nadawane wysokim dostojnikom za zasługi już dokonane lub podczas pełnienia obowiązków państwowych, jak n. p. w dok. naszym LXXXIV majątki nadane najpierw Hasanowi baszy, a później Mehmedowi baszy, bejlerbejom rumelijskim.

Timary i zijamety różniły się od starostw naszych zarówno charakterem donatywy, która obowiązywała spaha do stawiennictwa na wojnie osoby swojej i ludzi uzbrojonych kosztem jego, jak i charakterem poboru dochodów, z których spah przeważną część nie wyciągał bezpośrednio sam z własnej gospodarki rolnej, folwarcznej i praw do ziemi, lecz z percepcyi dochodów państwowych, przypadających na nadany obszar beneficyalny, a więc z pewnych podatków, danin, taks, powinności etc., bądź w całości, bądź w pewnej części, t. j. po potrąceniu pewnego procentu na rzecz skarbu bezpośrednio, lub na wakufy, jeśli odnośny serwitut ciążył na obszarze nadanym. W pierwszym wypadku (podziału między spahem a fiskusem) część, przypadająca obdarowanemu, z czasem w miarę zasług jego, lub łaski sułtańskiej i w ogóle rządu, mogła być powiększona kosztem fiskusu. I w tem to znaczeniu (krom terytoryalnego) pojmowałbym wyrażenie (n. p. w dok. LXXVIII i innych) o obsadzeniu timaru wakującego, początkowo, na razie (ibtidadan...) 6-cio tysiącznego, t. j. z auspicyami na powiększenie z czasem intraty po nad obecną 6 tysięcy akcze.

Chajman, p. odsyłacz do wojniganów na wstępie.

Charidż es defter — ci, którzy nie są do rejestrów podatkowych wciągnięci, lecz przybyli z zewnątrz i uprawiają rolę. W ciągu pierwszych trzech lat nie płacili oni żadnych danin krom taksy od przezimowania, po trzech latach benak lub resmi czyft.

Czakyrdży — sępiarz, prowadzący łowy z sępami (gdy szahindży z sokołami — sokolnik właściwy), zwierzchnik ich czakyrdży baszy (d. VII).

Czausz — 1) urzędnik dworski, a nawet dostojnik, zwykle obdarzony wielkiem lennem (zijametem) i dlatego zwany też zijametli albo gedekli czausz; w przeciwieństwie do szambelana (kapidży baszy), używanego do zleceń wewnątrz państwa, posyłany był za granicę — jako poseł, nuncyusz, choć dostojeństwem stał niżej nie tylko od nadzwyczajnych wielkich posłów, ale i małych,

wysyłanych przez dwory europejskie do Sułtana i W. Porty. Ale dawniej W. Porta zawsze trzymała się zwyczaju tego postponowania mocarstw chrześcijańskich (wysyłając jednocześnie do państw muzułmańskich n. p. Persyi i gdzieindziej wielkich posłów) i dopiero od pokoju karłowickiego reprezentowana poczęła być stalej za granicą przez równorzędnych ambasadorów i posłów, a liczba takich czauszów wynosiła od 20 do 40; 2) sługa policyjno-sądowy w rodzaju woźnego, który był wykonawcą rozkazów najczęściej ministra policyi czyli marszałka wielkiego (czausz basza), wprowadzał do Dywanu strony sporne i otrzymywał na rękę wyrok; liczba takich czauszów wynosiła 630 ludzi, będących tak samo jak poprzedni czauszowie pod naczelnem zwierzchnictwem czausz-basza (mając przytem swego inspektora); 3) w korpusie jańczarów każdy pułk (orta) miał swego czausza wojskowego — orta-czausz, który ścigał przestępców i wykonywał na nich karę. W tej kategoryi występuje w dokumencie naszym LXXXIII. Zwierzchnikiem ich był basz-czausz, w randze jenerała, pełniący jednocześnie funkcye komendanta 5-go regimentu jańczarów; 4) podoficer w dzisiejszej armii tureckiej.

Czausz-baszyłyq — wielkie marszałkowstwo koronne (d. XXV).

Czek = około $^1/_4$ tonny = 4 kwintale = 200 ok (d. XXVI).

Czeri-basz-y (od czeri wojsko, basz-głowa) — rotmistrz, kapitan.

Czeri-baszyłyq wojniganów (d. LXXXVII) — zwierzchnictwo wojenne okręgowe tej instytucyi, połączone z lennem.

Czokadar — kamerdyner zarówno na dworze sułtana jak baszy; czokadar-baszy — pierwszy kamerdyner sułtański.

Czorek — zwolniony — p. avaryz.

Czyft, resmi czyft p. penak, resmi penak.

Defterdar (od defter, tefter z greck. Διφθέρα) właśc. rejestry i księgi buhalteryjne prowadzący urzędnik. Pierwszy defterdar, czyli właściwy minister skarbu był szefem 27 izb (a z dodatkowemi 34-ch), gdzie się koncentrował zarząd całej skarbowości państwa. Księgi odnośne prowadzono w połowie po persku, w połowie po turecku — przy użyciu pisma odrębnego, t. z. szikiaste (tur. qyrma — złamanego), odmiennego od zwykłego kancelaryjnego diwani. W IX-tej izbie tych wielkich t. z. mewkufat kalemi prowadzono też rachunki rekwizycyi in natura nuzul i sur-

sat, tudzież ekwiwalentu ich pieniężnego nuzul bedeli, sursat bedeli.

Dirlik, Derlik (d. XXIV, LVII) — żołd janczarów i innej broni, tudzież w ogóle ich utrzymanie, a nawet dochód spaha lennego (Hm. St. I 351, p. tamże kanunname dane na imię bejlerbeja rum. Mustafy 1530 r.) — z pierwotnego znaczenia »źródło dochodów« p. koment. lingw. pod d. CX.

Dizdar — komendant twierdzy lub warowni.

Dram = $^1/_{400}$ oka.

Dywan (z persk. diwan) 1) zgromadzenie, posiedzenie, a więc najpierw posiedzenie Rady państwa pod prezydencyą w. wezyra, następnie wszelkie inne, a nawet rządowe i prywatne; 2) zbiór utworów lirycznych jednego autora; 3) w znaczeniu kobierca lub sofy używa się tylko na Zachodzie.

Dżebedży — (XXVII i i.) płatnerz, zbrojownik; dżebeli — kirasyer, pancerny.

Dżelbi-keszan — opłata od owiec, składana przez wieśniaków rządowi na ręce lennika, na którego własną korzyść przypadało 10%.

Dżizije albo haracz (d. VII i i.) — podatek pogłówny od niewiernych, t. j. niemuzułmanów — podług 3-ch klas: w 1-szej po $2^1/_2$ piastra od głowy, w drugiej — 5 p., w 3-ciej 10 p. Rachunki z tego podatku prowadzono w VIII izbie defterdaratu, t. z. dżizije muhassebesi kalemi.

Efendi — pan — dla cywilnych i duchownych, a jednocześnie i każdorazowy następca tronu — jak w królewskiej Francyi — nosi tytuł efendiego.

Emanet (d. XII, XIII) — zakład, rękojmia, depozyt. Z czterech (emanet, arijet, idżare, rein) terminów jurysprudencyi arabsko-tureckiej najpierwsza to, najłagodniejsza forma depozytu, nieobwarowanego żadną klauzulą, żadną rękojmią materyalną, żadnem zobowiązaniem prawnem.

Emir — książe, naczelnik — w arabskim jęz. odpowiada tur. bej, beg; w Turcyi niekiedy daje się ten tytuł potomkom proroka Mahomeda, choć właściwie ku temu służy sejid.

Emir-ul-umerai — książe książąt = bejlerbej.

Ferman (z persk. fermuden — rozkazać) — rozkaz monarchy, ukaz, nakaz, reskrypt, komunikat — zwykle na piśmie wyrażony i z monogramem sułtańskim, czyli tugrą. Wszystkie fermany

i rozkazy W. Porty (z wyjątkiem finansowych) przygotowują się w pierwszej sekcyi urzędu kanclerskiego (diwani humajun kalemi), którego najwyższym zwierzchnikiem jest kanclerz — reis efendi. Sekcya ta jest zarazem ekspedytem, archiwum i registraturą fermanów. Wygotowany przez koncepistę (szagird), sekretarzy i kancelistów ferman lub berat musi przejść przez ręce mundatora, mumejiza, który czuwa zarówno nad czystością stylu, nad podtrzymaniem jedności języka, jak nad osnową każdego aktu, czy koncept odpowiada w zupełności duchowi ustaw i wymogom administracyjnym. Po aprobacie jego idzie ferman do referendarza państwowego (beglikczy efendi), a gdy ten go zaaprobuje — do kanclerza i w końcu do sekretarza państwa dla tugry sułtańskiej (niszandży baszy), która zastępuje miejsce pieczęci, a bez której żaden ferman niema mocy prawnej. W końcu każdego z fermanów w dokumentach naszych zwie się ona alameti szerif — godło podniosłe, godło święte. Pisane są fermany małem pismem (diwani) podług niezmiennych formuł, wyrobionych w kanclerstwie — przy nadaniu adresatom najzupełniejszych tytułów, których bujurułta nie zawiera, tak że z pierwszego wejrzenia, jeśli to jest oryginał (choćby się nawet jeszcze nie spostrzegło tugry), a z pierwszych wyrazów, jeśli to jest kopia, poznać można i odróżnić ferman od innych aktów. Każdy ferman onych czasów, a więc i w dokumentach naszych, oprócz pełnego tytułu adresatom na początku, formuły tugralnej i daty na końcu, w treści swej składa się z dwóch części: ekspozycyjnej i imperatywnej, zwykle jednako brzmiących, z małemi niekiedy odmianami. W. wezyr i wezyrowie t. z. kopułowi, skoro byli naznaczani naczelnymi wodzami armii, mieli prawo z obozu wydawać fermany sułtańskie i przykładać na nich tugrę.

Gurusz — grosz, piaster = 40 para, moneta miedziana v. aljażowa. Esed gurusz — grosz lwi. W 21 art. traktatu pokojowego, zawartego 1607 r. przez sułtana Achmeda z Polską, powiedziano: »nie będzie się wymagało od nich (negocyantów wchodzących z Polski w dzierżawy sułtana i po opłacie cła) żadnej taksy od groszy, które oni z sobą przyniosą; lecz ponieważ grosze lwie, pochodzące z Polski, nie mają pełnej wagi i przeto wyrządzają monecie cesarskiej wielki uszczerbek, przeto dla wszystkich dzierżaw naszych zabroniliśmy obiegu groszy lwich; na przyszłość tedy wolno wprowadzać do cesarstwa tylko groszy pełnej wagi (Hm. VIII, 411).

G e d i k, k e d i k — ciężar, serwitut lenny (LXXVIII, CII i inne). G e d i k l i, k e d i k l i — kedikowy. G e d i k l i k, k e d e k l i k — powinność, powstała niekiedy ze stosunku jednego lenna do drugiego, albo w razie połączenia ich w jeden kompleks, lub rozdziału jednego na dwa, albo wreszcie z apanażów, wyznaczonych po śmierci lennika dzieciom jego, a ciążących na lennie,[1] najczęściej wszakże wymuszone z nadużycia. W czasach rozprzężenia się dyscypliny administracyjnej i wojskowej, począwszy od początków XVII w. — nie tylko dawano jańczarom i spahom rejestry poborcze (n. p. z haraczu od rajjów), aby ci podług takowych ściągali podatki lub odprzedawali przez licytacyę[2] trzecim osobom, lecz i oni sami powinnościami i serwitutami dla siebie obciążali kupców, majstrów rzemieślniczych i w ogóle różne sfery dostatniejsze. Taki jańczar lub spah żołdowy zjawił się n. p. u golarza, zostawiał u niego swą brzytwę i dopóki takowa pozostawała tamże, właściciel golarni musiał się opłacać kontrybucyą depozytaryuszowi, za co mu tenże obiecywał obronę od innych napaści lub żądań kolegów. W tym celu i sami obywatele szukali niekiedy takiej obrony i dobrowolnie oddawali się w opiekę temu lub owemu jańczarowi lub spahowi, ofiarując w zamian pewną rentę miesięczną lub roczną jako serwitut, który też i zwał się g e d i k i e m (w oderwanem pojęciu jako prawo — g e d i k l i k i e m), a przechodził w spadku na dzieci lub w ogóle spadkobierców stron obu — jako prawo z jednej, a obowiązek z drugiej strony. Że zaś syn lub spadkobierca jańczara czy spaha nie zawsze był wojskowym i obrony udzielić nie mógł, a mimo to obowiązek serwitutu trwał ciągle i ciążył brzemieniem bez żadnej rekompensaty, przeto obciążony nim obywatel dla zwolnienia się od ciężaru, legował część majątku instytucyi dobroczynnej — w a k u f o w i, lub — jak się zdaje wynikać z dokumentów naszych — wskazanych powyżej — lennom, ze strony których udzielano mu za to opiekę i przeciw posiadaczom prawa serwitutowego i przeciw zabiegom lub uroszczeniom nowych natrętów.

H a r ä m — miejsce święte, do którego przystęp wzbroniony niewiernym lub obcym; w pierwszem znaczeniu rozumieją się prze-

[1] G e d i k - t i m a r były lenna płatne (zwykle po 3.00 asprów) powstałe za Köprülego I w 1659 r.) w niektórych sandżakach anatolskich zamiast lenn zwykłych spahijskich (Hm. XI, 75).

[2] Hm. VIII, 316, 362, 345.

dewszystkiem oba święte grody muzułmańskie Mekka i Medyna (haremein), w drugiem — babiniec, oddział żeński domu.

Hakim (d. IV) hakim-i-szeri — zwierzchnik sądowy kadych wilajetu, w przeciwieństwie do hakim-i-urf — zwierzchnik polityczny.

Ispendże v. Pendżik (d. VII i in.) — był podatkiem pogłównym, płaconym przez niemahometan panu lennemu (spahowi), gdy haracz sułtanowi (p. kanunname Selima II u Hm. St. I 326) — na zasadzie piątej części wykupu niewolnika z niewoli w myśl nakazu Amurata I z r. 764 heg. (= 1362) (p. kanun u Hm. St. I 422). Skoro zaś ispendże zapisane było na grunt, nie zaś na osobę, i na gruncie tym osiadł mahometanin, musiał i on je płacić (kan. u Hm. St. I 429). Zakonnicy chrześć. wyjęci byli z ispendże, jeśli nie uprawiali gruntu, lecz żyli z jałmużny (kan. Hm. St. I 430). W różnych czasach i wilajetach był różny. Wśród ludu dotychczas utrzymała się tradycya, że ispendże płacili ci tylko, którzy jadali wieprzowinę. Podług słownika Bianchi'ego i Zieflera (t. I 749) ispendże jako podatek płacony od głowy zamieszkałych na Pera, Gałacie i w ogóle do ujścia m. Czarnego, wynosił 8 para i dochód szedł na potrzeby meczetu Achmed I.

Juk (właściwie — brzemię, ciężar) = 100.000 akcze czyli asprów, z których 3 nominalnie odpowiadało 1-mu para (40 para = 1 grosz, piaster), ze względu wszakże na zmienność wartości monety często 1 asper dorównywał para, lub nawet przewyższał go wartością, tak że 1 juk co najmniej wynosił 2.500 piastrów.

Kadryga (d. XXII) — rodzaj galery znaczniejszej o 10—17 burtach (ławach wioślarskich) po 3—4 wioślarzy na każdej burcie.

Kady, kazy — sędzia, zwierzchnik szerjacki kazy — z klasy ulemów. Kady każdego z dziesięciu miast drugiego rzędu, do których w Rumelii należały Sofia, Płowdiw (Filipopol), Belgrad, nosił tytuł małego mołły i w ogóle hakima, gdy 3-cio i 4-to rzędni — po prostu kadych, lub naibów (podsędków).

Kaza — 1) sędziowstwo, obowiązek sędziego; 2) uchwała wyrok jego; 3) los, wypadek; 4) powiat administracyjno sądowy.

Kanun — ustawy polityczno-administracyjne — p. szerjat.

Kapu chalki — 1) świta wielkorządcy; 2) milicya jego.

Kapu kułu właśc. służby Porty, — wojska żołdowe, pań-

stwa, pełniący służbę w stolicach — dla odróżnienia od serhadd kułu, takiegoż wojska na granicy.

Kapudżu baszy — podkomorzy, szambelan.

Kuł ołu (ogłu) — dosłownie syn roba, niewolnik, rob.

Ketchuda pisze się, wymawia kiaja — rzecznik, adwokat, pełnomocnik prowadzący interesy i sprawy danej instytucyi, urzędu lub terytoryum, stąd 1) kiaja beg — minister spraw wewnętrznych; 2) kuł-kiaja — pierwszy generał porucznik korpusu jańczarów; 3) kiaja jeri aga — zastępca poprzedniego; 4) kiaja kjatibi — sekretarz gabinetu ministra spraw wewnętrznych; 5) ketchuda jerleri — kiaja ziemski, miejscowy funkcyonaryusz, rzecznikujący interesy powiatu lub okręgu, lub też jako ajent i adwokat lenników; 6) kiaja — zwierzchnik juhasów (pazar — dideni) i stada owiec lub w ogóle bydła zebranego na hali (w ilości około 600 sztuk); kilku takich stad zwierzchnik — basz-kjaja. Obie te ostatnie funkcye i nazwy utrzymały się dotąd i wśród ludności bułgarskiej i odpowiadają naszemu w Tatrach, tudzież węgierskiemu i wołoskiemu bacy.

Kise (d. CXI) — kiesa = 500 piastrów.

Kile — garniec.

Kyje — stare oko wagi.

Kułauz (d. XX) — wyraz staroturecki = przewodnik, strażnik zbrojny.

Lewend — p. wstęp.

Meteris — mały okop, składający się z dołku i przedpiersia z wykopanej z dołku ziemi dla ukrycia i zasłonięcia żołnierza.

Mały muqāt'ān (dok. LXXXI) dobro wydzielone) = powinność, świadczona w zamian za dane grunty, ściśle odcięte, które stając się ojcowizną (basztyną) przechodziły z ojca na syna, pod warunkiem spełniania przez tego ostatniego obowiązków wojnigańskich ojca.

Merahiq (dok. LXXXI w tekście tur.) określenie niepełnoletnich ale już rozwiniętych umysłowo młodzieńców około 15 go roku życia.

Mihter baszysy (d. XXIII) 1) kapelmistrz muzyki wojskowej młodszy; 2) zwierzchnik służby namiotowej.

Mir — książe, naczelnik (= emir) używa się wszakże w złożonych wyrazach: mir-miran (= emir ul umerai), miri-achor (zwierzchnik stajni). Wielki koniuszy.

Miri aalem (d. LXIII) — książe sztandaru, t. j. chorąży koronny i herold państwowy, należy do dostojników strzemienia cesarskiego (rikjab agałar), a więc do aajanów, pierwszych wielmożów i senatorów; w randze idzie zaraz po adze jańczarów, zwykle nominowany z grona emirów. Hm. (Osm. R. u St. Verfas. II 45) nie zalicza go do podkomorzych czyli szambelanów, co wydaje się bardzo słusznem ze względu na jego rangę wysoką; w dokumencie wszakże naszym LXII wyraźnie zaznaczono, że jest on z zastępu kapndżu baszyłaryndan (t. j. podkomorzych, szambelanów) n. b. jeśli poprawka nasza tekstu czy jego odpisu jest słuszna: powiedziano tam mir ali, co nie ma sensu, najprawdopodobniejszem więc wydało się nam miriaalem. Kwestya więc pozostaje otwarta.

Mir-liwa pisano = Sandżak bej, mówiono — brygadyer, szef spahów w organizacyi militarnej całego sandżaku, liwy, departamentu, okręgu.

Miri bedelileri (bedel) (d. LXXXI) — ekwiwalent służby wojskowej i w ogóle państwowej, t. j. usługa lub danina, spłacana w zamian za obowiązek służby wojskowej.

Mudżerred, müdżerred — kawaler, nieżonaty; resmi müdżerred — taksa od nieżonatych rolników, p. resmi penak.

Muhzyr (odźwierny), muhzyr-aga komendant oddziału jańczarów przy wezyrze lub baszy dla wykonywania rozkazów jego.

Mukataa (d. LXXXI) 1) roczna kwota dzierżawna dziesięciny od danego ściśle określonego kawałka gruntu; 2) czynsz roczny z dzierżawy podatków za każdorazową roczną umową (wydzierżawiany najwięcej dającemu), w przeciwieństwie do malikane, t. j. dożywotniej dzierżawy w kwocie ryczałtowo złożonej — por. mały muqatan.

Muszyr (müszir z ar. muszir) — pokazujący, radzący, kierujący — w XVII wieku nie był jeszcze jak teraz stopniem wojskowym marszałka polnego, lecz prostym epitetem: tłómaczę go kierownikiem lub przywódcą.

Muteferrika (d. CX, CXI) — furier, oficer nadworny, tak samo jak czausz pełniący obowiązki polityczne i gwardzisty konnego. Muteferiki częścią byli lennymi (gedekli, zijametli) w liczbie około 200, częścią żołdowymi (ulufeli) w liczbie 300; ciągnęli na wojnę wówczas dopiero, gdy sam sułtan był na niej obecny, zresztą — jak czauszowie — używani byli do posług dyplomatycznych.

Mütesarrif — dosłownie posiadacz, w naszych dokumentach jako posiadacz wszelkiej władzy, nie zaś jak dziś nazwa to urzędnika, prefekta, który w XVII w. nosił miano mütesselima.

Mütesselim = dziś mütesarrif, zastępca baszy czy gubernatora, prefekt, rządzący samoistnie w mieście i okręgu, gdzie nie rezyduje gubernator.

Mułła (z arabska mewla — pan, sędzia) — tytuł dawany przedniejszym kadym.

Mürde pahałary (d. CVIII). Jeśli sokolnik żywił i wychowywał sokoła, który mu następnie zdechł, tak że nie mógł go dostawić na dwór, liczyło mu się nie cenę i wartość, lecz koszty utrzymania onego sokoła i to się zwało należnością martwą — mürde pahałary.

Nahije — nahija, mniejsza od kazy jednostka administracyjna = kilku gminom.

Naib — zastępca kadego lub mołły, podsędek, wikary, 5-ciu kategoryi.

Nuzul p. sursat.

Newruzu firuz (CX, CXI) t. j. nowy dzień pomyślny 9/21 marca wiosennego przesilenia.

Oturak, otrak — weteran, lub spensyonowany, ale w razie potrzeby powoływany do służby żołnierz.

Pałanka z madjarsk. palànk — mała warownia z drzewa i ziemi zbudowana.

Para — drobna moneta miedziana, dawniej zawierająca w sobie 3 akcze v. aspry. 30 para = 1 groszowi, piastrowi.

Pasza p. basza. — Penak, Benak p. Resmi-p.

Rajja plur. polskie — rajjowie poddani, opodatkowani, w naszych dokumentach przeważnie jeszcze ma pierwotne przenośne znaczenie (p. etymologię wyrazu w komentarzach lingwistycznych w odsyłączu do dok. CVIII), t. j. poddanych bez różnicy religii i dopiero w XVIII wieku (p. odsyłacz do instytucyi uprzywil. we wstępie i dalej tamże pod wyrazami martołosowie i derbendży) zaczyna być chwiejność w znaczeniu.

Resmi penak, benak, müdżerred, resmi czyft (d. LXXXIV), daniny i taksy gruntowe, opłacane przez poddanego panu lennemu, czy nim był prosty spah, posiadacz timaru, czy też sandżakbey, lub też bejlerbey, posiadacze większych lenn, zijametów. Daniny te i taksy, tak samo jak ispendże, uiszczano 1-go lub

w ogóle na początku marca greckiego kalendarza. Czyft (para) wynosił 100—150 dönüm czyli szefli (dönüm = 40 kroków = 1/2 korca) przy paru wołach. Opłata w różnych wilajetach była różna. Przeciętnie od całego czyftu płaciło się 30 asprów, za połowę — połowę; kto posiadał mniej niż połowę czyftu, płacił 12 asprów i to już pod tytułem penak, benak czyli półkopytkowe. (Hammer pomyliwszy się w dyakryzacyi liter jak przerobił basztynę na jasztynę, tak też penak lub benak na nebak)[1]. Müdżerred zaś był taksą od nieżonatych, która wynosiła mniej więcej 6 asprów. W kanunname djarbekirskim znajdujemy wiadomość, że poddani niemahometańscy nie płacili tam żadnego resmi czyft, lecz natomiast 25 asprów ispendże.

Rikjabi humajun — strzemienia cesarskiego te są urzędy, które pozostają w rezydencyi, w przeciwieństwie do orduju humajun, t. j. urzędów, które wyruszyły z sułtanem lub w. wezyrem do obozu ces. na wojnę.

Ruzu kaasym — dzień św. Dymitra, 26 października st. stylu.

Sandżak bej mówiono = mirliwa pisano: p. Mirliwa

Sansondżu baszy (d. XLIX i inne) — 3-ci generał porucznik jańczarów. Jak nazwy oficerów każdego pułku (orta) jańczarskiego poszły od zajęć kuchennych i pierwszych potrzeb życia, tak znów wyższych oficerów. a mianowicie czterech pierwszych generał-poruczników — od zajęć łowieckich, myśliwskich.

Segban-baszy 1-szy gen. por. = psiarnik, strażnik psów (od persk. sek — pies).

Zagardży-baszy — 2-gi g. p., on też jednocześnie był komendantem 64 roty jańczarskiej — strażnik wyżłów (od zagar — wyżeł, madjarsk. agar, polsk. ogar).

Samsundży baszy — 3-ci g. p. i zarazem komendant 71 roty — strażnik brytanów (od samsun — brytan).

Taukczy-baszy — główny kokoszarz, t. j. urzędnik czuwający nad drobiem (kokoszą).

Turnadży baszy — 4-ty g. p. — dozorca żórawi.

Serdar — głowa wojska, wódz; serdar ekrem — wódz naczelny; serdar jańczarski — komendant placu lub twierdzy

[1] Litery b, p, n, i, j, t mają w alfabecie turecko-arabskim jednę i tę samą postać, różnią się tylko dyakryzacyą, czyli ilością i stanowiskiem kropek nad niemi i pod niemi.

(stąd też dizdar zwany), mianowany przez agę jańczarów; seraskier — głowa wojska (obecnie minister wojny); seraskier wojniganów = czeribaszy wojniganów (LXXXVII).

Serden-geczti (d. XXXVII i in.) — ochotnicy, brani z jańczarów i spahów żołdowych.

Silihdar (d. XXVI, XXVII, LI, LIII, LVII, LVIII), 1) kawalerzysta ciężkiej jazdy, 2) giermek sułtański.

Sipahi — spah, 1) lennik zbrojny konny p. wstęp, 2) kawalerzysta na żołdzie, którego wysokość wynosiła niejednokrotnie w czwórnasób tyle, co żołd jańczara. Początki wojska tego sięgają wieku XIV — Amurata I. Generał ich zwał się sipahiłar agasy, a czerwony sztandar ich był po prawej stronie świętej chorągwi (sandżaki szerif). W XVII w. za czasów Mahometa IV liczba tych żołdowych spahów 7203 ludzi, a żołd roczny 4.343.196 asprów = 108.579 piastrów (Hm. St. II 237).

Sursat (d. CV), dostawa in natura podczas wojny nie tylko zboża w ziarnie jęczmienia i owsa, jak chce Hammer (Osm. R. St. I 328) ale, jak wskazują dokumenty nasze (XCII, XCIII) także mąki, owiec, masła, miodu, drzewa, słomy, i to nie z okolic, przylegających do drogi, którędy ciągnie wojsko, jak powiada tenże, ale jak widzimy, zda się z tychże dok., w ogóle dla wyprawy wojennej. W XVII wieku dostawa ta naturalna zamieniana już była na ekwiwalent pieniężny. Sursat zachiresi bedeli. A Nuzul właśnie zdaje się być dostawą prowiantu in natura lub w ekwiwalencie pieniężnym (bedeli nuzul) na potrzebę wojska na jednę stacyę (jak zresztą wyraz sam wskazówkę daje) czyli marszu jego w ciągu doby.

Sürüdżü, 1) pocztylion, 2) kursor karny wojskowy (d. LXXII, LXXXV).

Szehid (d. XII, XIII...) z arabsk. męczennik, t. j. wojownik, poległy w boju za wiarę i sprawiedliwość. Słynny pisarz dramat. Kemal bej, ojciec literatury Młodej Turcyi, w utworach swoich tytuł ten nadaje i wojownikom, poległym w obronie ojczyzny.

Szeri, szerijat. Cztery są źródła prawodawstwa muzułmańskiego: I) szerjat, szeri szerif, prawo boskie, II) kanun, ustawy państwowe, III) aadet, prawo zwyczajowe i IV) Urf, wilkirze sułtańskie, fermany arbitralne panujących.

I) Szeri, szerjat, jako boskie, niezmienne, zasadnicze, jest podstawą każdego prawodawstwa w pojęciu muzułmańskiem. Opiera

się ono również na 4-ch źródłach: 1) koranie, księdze świętej Islamu, wedle wiary wyznawców jego danej prorokowi Mahometowi przez Boga za pośrednictwem archanioła Gabryela; 2) Sunnie albo Hadisie, t. j. tradycyach, obejmujących słowa i czyny Mahometa; 3) Idżmaa, zebraniu zdań i wykładów pierwszych następców Mahometa; 4) kijasie, analogiach, t. j. wyrokach, komentarzach i fetwach (opartych na 3-ech poprzednich źródłach), wydanych przez imamów i doktorów Islamu, począwszy od II-go wieku hegiry aż do zbioru fetw XVIII w. Turcy, jako sunnici, uznają tylko cztery sekty za ortodoksalne, założone przez imamów: Ebu Hanife, Szafii, Malik i Hanbel. Ci czterej imami tworzą pierwszą z siedmiu klas uczonych jurystów islamskich, którzy wypracowali ich corpus juris. Najbardziej wszakże w użyciu i rozpowszechnionym jest corpus Multeka szeicha Ibrahima aleppskiego z XVI w. za czasów Solimana W. Podług Multeka zasadnicze prawo mahometańskie składa się z pięciu działów czyli tytułów: 1) Itikadat, dogmaty, 2) Ibadat, obrzędy religijne, 3) moamelat, czyny i postępki obywateli, tudzież stosunki między nimi; 4) Ukubat, kary i 5) Kefarat, odkupienie, pojednanie. I tak jest w rzeczywistości; szerjat bowiem nie tylko stanowi zakon, księgę religijną, ale i prawo cywilne, karne i publiczne, co więcej, wykonywanie nawet obrzędów i przepisów religijnych pozostawiono tam nie tylko sumieniu ludzkiemu, ale i kontroli władz państwowych. Doktorowie szerjatu, ulemowie są nietylko teologami, ale i jurystami świeckimi i wojskowymi w najszerszem znaczeniu tego wyrazu.

II) Kanun, ustawy państwowe, z początku istnienia państwa ottomańskiego wydawane w formie fermanów, t. j. rozkazów monarchy, następnie jako chatti szerif lub chattihumajun, orędzia cesarskie, wydawane zwykle na przedłożenie w. wezyra, albo za uchwałą rady państwa, Dywanu. Każda gałęź administracyi państwowej i oddzielne prowincye miały różnymi czasy zbiory takich kanunów czyli kanunname. Dziś kanun ma rozleglejsze znaczenie, jako ustawa i prawo, lex w ogóle.

III) Aadet, prawo zwyczajowe rozstrzyga we wszystkich tych wypadkach, których nie określa ani szerjat, ani kanun, lub zastosowuje się na poparcie tamtych. W dokumentach naszych często się fermany powołują na aadet.

IV) Urf, postanowienia i nakazy monarchy, nie objęte kanunem, lecz muszą być oparte na nim i szerjacie, jeśli temu ostatniemu

przeczą, uważane są za wyraz tyranii i autor ich ściąga na siebie pomstę. Sułtan, będąc prawodawcą kanunu i urf'u, a po części aadetu, jest wykonawcą przepisów szerjatu i w jego imieniu jako delegaci jego funkcyonują kady-askerowie, mołłowie, kadowie, naibowie.

Subaszy (d. XXIV) 1) sierżant spahów lennych; 2) dozorca policyjny.

Taukczy (od tauk, kura) -- kokoszarz. Taukczy baszy, urzędnik dworski nad kokoszarzami, t. j. dozorca kur i w ogóle drobiu.

Tekjalif (tekalif) — podatki nadzwyczajne. Tekjalif urfije, örfije (d. CXV) albo awarizi diwanije — podatki nie z szerjatu, a z nakazów sułtańskich pochodzące bądź w naturze, bądź w gotówce, najczęściej nakładane w czasach nadzwyczajnych na potrzeby wojny, bądź na pewne tylko klasy ludności, bądź na pewne okręgi. Do odnośnych powinności zaliczano też często podwody i robociznę; zniesione zostały w 1839 r. haty szeryfem Gülchane i ponownie haty humajunem 1856 r.

Temen (d. XXXVII) — moneta, w XVII w. = 46—48 akcze.

Temessiuk — 1) oblig, 2) dokument posiadania.

Tezkere — bilet, kartka, świadectwo.

Timar — lenno mniejsze, poniżej 20.000 akcze dochodu, p. wstęp i Chass powyż. w Glos.

Topczy (od top działo) (d. XXVII i inne) — artylerzysta, kanonier.

Tumen z perskiego (10.000) moneta srebrna = 12 fr. (dok. XXVII).

Urf, urfije, p. szerjat i tekjalif.

Wali (z arab. l. mn. wülat) — sterownik, rządca, kierownik, nie zawsze w owych wiekach, jak teraz, oznaczał urzędu gubernatora jeneralnego, (którym był bejlerbej). W dok. XII gubernatorem Sofii, a więc nie jeneralnym wilajetu, był wali Hasan basza. Używano najczęściej tego wyrazu jako tytułu, lub gwoli godności honorowej, albo jako epitetu, stąd dawał się też wyższego rzędu kadym, drugiego i pierwszego stopnia, jako w naszych dokum. widoczna przy tytule kadego sofijskiego: ewla wülat ül müwehedin, t. j. »w sterownictwie wyznawców Boga jedynego wybitniejszemu«. W fermanach dla bejlerbejów (np. dok. CI, CII) lub też dla wodza naczelnego (dok. LXXIV) pozostawiam wyraz wali bez spolszczenia.

Wojewoda (d. VII, IX, XXIV, LXXXIV). W aktach dyplomatycznych tytuł, jak również hospodara, dawano hołdownikom W. Porty, panującym na Multanach i Wołoszczyźnie, lub pewnym rządcom okręgów w Anatolii; w naszych zaś dokumentach są to oficyaliści policyjno-ekonomiczni, zależni od walego i nieraz spełniający funkcye jego jako ekonomowie i mandataryusze; administratorowie dóbr sułtańskich nosili też to miano.

Wakf, wakuf (z arabsk. plur. ewkaf), (instytucye dobroczynne), dobra duchowne, powstałe z legatów i zapisów bądź osób prywatnych, bądź skarbu i sułtana na utrzymanie lub założenie meczetów, szkół przy nich, szpitali, garkuchni dla ubogich, etc. Legaty te bywają bądź w postaci gotówki, bądź dóbr ziemskich i miejskich, zakładów przemysłowych, sklepów, handli lub wreszcie sum, zahypotekowanych na różnego rodzaju dobrach. Jeśli majątek ziemski należy do wakufu, dziesięcinę od niego pobiera tenże. W niektórych prowincyach (jak n. p. w Diarbekirze) czwarta część zbioru zboża z takiego majątku szła na rzecz wakufu, reszta na rzecz Dywanu. Dotąd istnieje oddzielne ministerstwo tureckie dla generalnej administracyi wakufów, których poszczególne majątki powierza się w zarząd urzędnikom lub osobom prywatnym, niekiedy dziedzicznie.

Waluta. Przy spodleniu monety na początku XVII w. różnica między kursem handlowym a przymusowym, podług którego przyjmowano wpłaty w kasach rządowych, wynosiła 20, 50 i 20, 50, t. j. dukat miał wartość obiegową 130—160 asprów (akczę), a piastr (grosz) 80—110 asprów; skarb zaś przyjmował pierwszy po 110 asprów, drugi po 60 asprów (Hm. VIII. 47—48). Por. nasz dok. XXII.

Wojnugan, woinigan, uprzywilejowany zbrojny rajja milicyjny z określonym zakresem funkcyi stajenno-obozowo-frontowej, p. wstęp.

Zabit, 1) wszelki funkcyonaryusz polityczny, posiadający władzę w przeciwieństwie do sądowego hakima, 2) urzędnik policyjny na wsi i 3) dziś oficer.

Zachire peha (beha) (d. XLIII), dosł. cena żywności, zasiłek prowizyjny podczas wojny.

Zewaid, 1) dodatek, 2) nadliczbowy wojnik, wojnigan.

Zijamet — lenno wielkie od 20.000 asprów i wyżej; zaim posiadacz takiego lenna, p. wstęp i Chass powyżej w Gloss.

Zimmi, zemmi, niemuzułmański opodatkowany poddany.

VI. Komentarze lingwistyczno-filologiczne.

Uwaga ogólna. Dzisiejszego zwokalizowania gardłowych i tylno-językowych ani śladu, co stwierdza wymowa odnośnych wyrazów tur., zachowana w języku polskim i w ogóle u ludów europejskich, które ją przyjęły w epoce najczęstszych stosunków z Turcyą w XVI i XVII w. (aga, beg zam. dzisiejszych aa, bej). O takiej artykulacyi jak oładżan zam. oładżaqsyn, köpołu zam. köpek ogłu mowy być nie mogło, bo zresztą proces ten jest produktem czasów najnowszych, forsownie dokonywany w drugiej połowie XIX w.

Z innych cech i objawów języka dokumentów ślady: a) w fonetyce — uwargowienia fonem rdzennych i przyrostkowych w obec dzisiejszego uzębienia; b) w morfologii — form czasownikowych ściągniętych zamiast pełnych dzisiejszych (gdy w zaimkach niekiedy odwrotnie); c) w słownictwie — archaizmów staroturekckich obok wyrazów (lub fonem) słowiańskich; d) w semaziologii — odmian znaczenia pierwotnego wyrazów arabskich przy zachowaniu pierwotnej wartości wyrazów staroturekckich, zachowanej dziś tylko w gwarach ludowych.

Styl i język przeważnie poprawny, niekiedy wzorowy, oprócz kilkunastu niedbale ułożonych aktów. Bujurułty zwięzlej są koncypowane, fermany bardziej rozwlekłe, jedne i drugie podług ściśle wypracowanych szablonów kancelaryjnych. Wielka obfitość figur retorycznych (metonymia: »w chorągwi«, »sandżaku«, zamiast »w pułku«, »w batalionie«, »fazl« zam. »fazilet«; synekdocha: »do progów szczęśliwości« zam. »do Dworu cesarskiego« i t. p. przenośnie, zwłaszcza nadmiar hyperboł i metafor w tytułach).

Dok. I. w bułunmaja s. n. (optativ praes.) końcowe nun zamiast dzisiejszego kiaf, sagyrnun, nie wyklucza możności odmiennej dyrektywy wokalnej dla hereketu s.;

qapun̄, użyte przez sułtana do bejlerbeja, gdy dziś to wyrażenie (= porta) służy tylko dla Wysokiej Porty.

Begler-begisi — bułgaryzm, zam. begler-begi (beilerbei).

D. II. haqqyndan gelinmek — pociągnąć do odpowiedzialności, wyrażenie używane dziś tylko w mowie potocznej i w gwarach ludowych.

gelmegin (gelmejin) — gwoli, z powodu przybycia, ponieważ przybył, wyrażenie wyszłe z użycia przed kilkudziesięciu laty, zamiast którego dziś gelmejinden dołai i w ogóle formy, jak »jazdygyndan dołai«, »jazdygy ičin«, »jazdygyndan« etc.;

kimesnenin = kimsenin dzisiejszemu (por. w dok. LV i w. i. kimesneje).

D. VII. w čaqrywadżysy »wa« wstawka bułgarska; — wojewodałary plur. od słowiańskiego wojewoda, p. Glossarium; również w dok. IX »wojewodałar«, podobnież w innych.

D. VIII. zam. błędnego »asakiri mensuremin ile« winno być »asakiri mensurem ile«; zam. »wasyl bir gün« w. b. »wasyl ołub bir gün«; zam. »orduju irsal we teallul üzre« w. b. »orduju humajuna (albo »humajunuma«) irsal we teallul üzre«; zam. »mülagy ittirilmesini« w. b. »m. edilmesi« albo »m. etmeniz«, albo zwrot ów źle się stosuje do żołnierzy; zam. »ihtimam we jołłarda« w. b. »ihtiman idüb we jołłarda«. W ogóle dokument ten bardzo niedbale zredagowany i odpisany.

D. XII, XIII. »sadry kitaby tubale«, tytuł niedodawany już dziś sędziom; XII. »beše«, wielkiego znaczenia człowiek.

D. XVI. między wyrazami »ettirilmek« i »fermanym« brakuje wyraz powodu wydania fermanu, a więc »babynda«; również między »ołunan« a »mübašir jedinden« brak przedmiotu, a więc »aqčeleri«.

D. XVII. zdania »zechairi... teslim we temessük ałub mefqufat defterine qaid we itmamy chizmet ejlejub« niepoprawnie zestawiono: przez wtrącenie »temessük ałub« naruszono łączność syntaktyczną między poprzedzającem a następującem, której wyrazem czasownik »ejlejub« służący dla obu; więc albo należało owo wtrącone zdanie przesunąć gdzieindziej, albo wyrazowi »teslim« dać czasownik oddzielny, własny.

D. XIX. »müstewfa« — obficie, archaizm i jako taki bardzo rzadko używany teraz.

D. XX. w wierszu 2-gim pomiędzy wyrazami »orduju humajun« a »Filibeje«, jest wyraz skrócony nieczytelny, prawdopodobnie potrzeba »Belgradtan«. W tymże wierszu »ihdai tariqy we rif'at ołmaq üzre« niezrozumiałe i błędne, zapewne miało i musiało być: »ahwali tariqy waqyf ołan üzre«; w 3-cim wierszu »debar« czy coś podobnego, nieistniejącego w języku, musi być zastąpiony wyrazem »ordu«. Tamże qułauz, przewodnik, wyraz staroturecki.

D. XXIV. id. CII. sefere ešmek, gaza ešer(?), sefer ešen i w dok. XLVII. »seferi humajun eszen.... qapu qułłary« i w d. XLVIII: »sefere ešmek üzre«, czasownik ešmek już dziś nie używany.

D. XXIX. »gönderür«, gönderür gerek« zamiast dzisiejszej formy »göndermek gerek«.

D. XXXV. »qudret« teraz dla boskiej potęgi używa się, dla ludzkiej zaś »maqdaret«.

D. XXXVII, LXXXI, CIV i inne: wojnugan, od serbsko-bułgarskiej morfemy wojnik z perskim pluralnym sufiksem an, odpowiednią harmonizacyą progresywną drugiej zgłoski i udźwięcznieniem nagłosu tylno-językowego w trzeciej. Bułgarzy używają tej formacyi pluralnej jako liczby pojedyńczej z odrzuceniem harmonizacyi, a więc wojnigan. Że tu wszakże nie może być mowy o rodzimości słowiańskiej przyrostkowania na podobieństwo n. p. rosyjskiej zgrubiałej morfemy malczugan od malczyk, lub bułgarskiego przezwiska familijnego maczugan (ani też bliższej analogii niema z buzdyganem, rum. busdugan), dowód nam daje dokument nasz LXXXI w wyrażeniu wojnik baštynasyna, gdzie osnowna morfema zachowana została w języku tureckim, a gdzie też w całym dokumencie mowa o ojcowiznie (basztyna) wojnuganów, użytych też pluralnie jak wyżej. Czy przed ostatecznem skonsolidowaniem wyrązu nie przeszedł on poprzednio przez stadya pośrednie n. p. woinuq, a nawet woinaq, trudno orzec wobec alfabetu i pisowni arabsko-tureckiej, które nie mogą dać na to odpowiedzi. Hm. (St. verf. I 432) reprodukując kanun odpowiedni, podaje formę wojnak, a nawet pochodny od niego wojnaklik (jak on to wraz z innymi filologami zachodnio-europejskimi transponuje; powinno być woinaqłyq), ale na nim trudno w takich razach polegać, bo zresztą i niewiadomo, na czem on taką artykulacyę opiera. W niniejszych dokumentach naszych, a zarówno i w rękopisowym egzemplarzu kanunname Ebusuuda (w bibliotece publicznej sofijskiej), użyto wszędzie pisowni winq, a więc prawie żadnej dyrektywy wokalnej, ze względu wszakże na końcowe q (qaf) nie zaś k (kef) przypuszczać wolno, że mogło być woinuq, mniej prawdopodobne wojnyq, jeszcze mniej woinaq, a najmniej woinik.

Baštyna w tychże dokumentach ojcowizna ziemska, gruntowa (p. wstęp), od bułg. bašta — ojciec, choć pierwiastek urało-ułtajski. Hammer (Stverf. I 309, 311, 326) przy swojej zdu-

miewającej nieznajomości języków słowiańskich, wszędzie uparcie pisze »Jaschtina, ein Saatfeld, ein befreytes Grundstück, das Grosfeld«. Nie trudno wytłómaczyć sobie błąd taki, wobec tego, że b i j (i) w alfabecie tureckim jednaką mają postać i różnią się tylko diakrytyzacyą: b ma jednę kropkę u dołu, j dwie. Jeśli w druku lub rękopisie, który miał zasłużony zresztą tylu cennych dzieł oryentalnych autor, mucha upstrzeniem dodała punkt drugi, odczytał Hammer jasztyna, zwłaszcza że go mogła kusić wrzekoma tureckość pierwiastku jaš.

D. XXXIX adamyn accus. skrócone, zam. teraźn. adamyny.

D. XLI. »mükemmel chudamy-ła we alaty sairesiile«. Ponieważ alaty sairesi, jako przybory, narzędzia, w zdaniu tem uzupełnia pojęcie chudam, przeto ten ostatni wyraz musiał mieć znaczenie nie tylko parobków, ale zarazem narzędzia, albo parobków uznano jako narzędzie, toć spolszczyłem: »z kompletną usługą parobczą i innymi przyborami«.

D. XLII, XLIII. ołu geldiji, ołu gelmek (p. dok. CVIII) starotureckie wyrażenie (oła, ołu, oły gelmek), dziś tu i ówdzie tylko w gwarach ludowych zachowane, jak n. p. w Deli-Ormanie (w Bułgaryi wschodniej) w formach oła geldi (= dzisiejsz. literack. idile geldi), oła gelmisz; mówią tam: »babadan dededen böile oła gelmisz (= tak pono było i dotąd zachowało się)[1] (z dziada, pradziada tak pono było).

D. XLV i d. LXVII. qadyłyqłarda (zam. arabsk. plur. quzatta) użyte tu w znaczeniu »w kazach«, »w powiatach« (p. dok. LXXXVIII qadyłyqłaryn, juryzdykcyj sądowych); dziś z sufiksem tureckim wyraz ten używa się abstrakcyjnie, jako pojęcie wykrętnego lub dowcipnego wyrokowania i w ogóle wydawania wyroków

[1] Wobec tego niepodobna nam się zgodzić na przypuszczenie jednego z młodych uczonych tureckich (który będąc u mnie miał sposobność przejrzenia tych trzech dokumentów) w możliwości odczytania odnośnych wyrazów jako ülüklemek, ülüklediji albo ewleklemek, ewlekdiji i w tym ostatnim razie wyprowadzania ich od ewlek = 1/4 dekaru, a więc rozmierzania, nadzielania, dystrybuowania. Wprawdzie tak jego, jak memu odczytywaniu pewną dywersyę sprawia w dok. XLIII końcowe qaf zam. kiaf, lecz widoczna, że to jest prosta omyłka pisarza, bo we wszystkich innych odmianach tej morfemy w obu innych powyższych dokumentach wszędzie stoi palatalne k.... Podaję powyższą odmienną wersyę dla ewentualnej dyskusyi.

i opinii na wzór tej anegdoty, podług której, gdy dwie strony spór wiodące przyszły do sędziego, aby rozstrzygnął, czy znaleziony orzech ma należeć do tego, kto pierwszy zobaczył go, czy do tego, kto go podjął, sędzia rozłupawszy orzech, jedną połowę łupiny dał jednej stronie, drugą drugiej, a ziarnko sam zjadł. Stąd mówi się teraz czoq qadyłyq etma, albo wer bir qadyłyq edejim.

D. LII. tekrar adam warmały eilemejesiz = dzisiejsz. wyrażeniu: wardyrmaga (ja) sebeb ołmamałysynyz, albo t. a. jołłamaga (ja) ołmamałysynyz — »obyście nie spowodowali (potrzeby) ponownego wysłania człowieka«, albo »oby gwoli was nie było się zmuszonym do wysłania kogobądź ponownie«.

D. LXV. mustahiq, müstahiq = teraz mustaq.

D. LXVI. tersanei amirem odżaqłygy ołub, »odżaqłyq« — »źródło dochodów«, obecnie »kominek«.

D. LXVII. Samaqow, samaqow, samaqowłarda, samaqowłaryna — od wyrazu bułg. »Samokow«. W pierwszym i drugim razie użyte jako nazwa miasteczka, gdzie się dobywa słynna ruda żelazna i są kuźnie, walcownie etc.; w trzecim oznacza »w lejarniach« v. »w kuźniach«, w czwartym »kowalom« i toż samo w dok. LXX samaqowłaryn kowali; a zaś w dok. LXXXVII Mehmed Mehmed samaqow, jako przezwisko, tudzież gdzieindziej samaqowi jako miejsce pochodzenia, przymiotnik = samokowski.

D. LXXII. »bu tarafa awdet eiledügünde (ejledüginde)« = teraz eiledijinde, »ołasyz« opt. praes. ściągnięte z ołasynyz, jak również qyłasyz z qyłasynyz we wszystkich fermanach sułtańskich. Dziś ta forma używa się niekiedy tylko przez bardzo starych turków, pamiętających jeszcze częstsze używanie jej z czasów dawniejszych, p. również d. LXXXIV: ettirmejesiz (zam. ettirmejesiniz), eilemejesiz (zam. eilemejesiniz).

D. LXXVI. wyraz prawdopodobnie czirek niewyraźny, w 9tej pozycyi napisano aszczyjan, może achczyjan, po wyrazie tewzii (rozkład) potrzebny jest czasownik turecki, np. eiledikleri. W ogóle dokument ten, ułożony przez pisarza mieszczańskiego niewprawnego, jest trudno zrozumiały; nie podano waluty — zapewne akcze.

LXXXI. woiniq baštynasyna p. wyżej XXXVII.

mały muqat'an — p. glossarium.

miri bedelileri — p. glossarium.

»chususu mezbure muqajed ołub göresiz« = teraźn. muqajed ołasynyz. W 5-tym wierszu str. 84 wyraz niezrozumiały dżabir lub dżair zapewne zam. dżabi.

merahiq p. glossarium.

D. LXXXII. »berwedżhi arpałyq Aintab we Malatija sandżaqłaryna mütesarif ołan« — arpałyq dosłownie »źródło dochodów z jęczmienia« = przeważnie dochody sądowe; dziś używa się ten wyraz tylko w gwarach ludowych dla szykanowania.

D. LXXXIII. eilejesiz, qyłasyz, göstermejesiz formy ściągnięte zam. eilejesiniz, qyłasynyz, göstermejesiniz; jazub — jak i gdzieindziej formy labialnych sufiksów qałub, čyqub, syqub etc. zam. dzisiejszych zębowych na y (jazyb, qałyb, čyqyb etc.) — por. u Hm. VIII. 391, qałur i 387 gendü (zam. kendi).

mazhar należy do tej kategoryi wyrazów arabskich, którym Turcy nadali znaczenie nieznane Arabom; u tych ostatnich wyraz ten oznaczał i oznacza miejsce ujawnienia przedmiotu, widowisko, przedmiot jakiejś czynności, w powyższym zaś dokumencie ma znaczenie »otrzymania«, »zdobycia« (nagany, kary).

iqab, zastąpione dziś przeważnie przez dżeza, miało znaczenie intensywniejsze i szersze, włączające obok kary pojęcie odpowiedzialności moralnej w obec Boga i rządu, gdy dżeza wyrażało tylko formalną karę ustawową.

D. LXXXIV. »wojewoda« w. słow. p. wyżej.

»nesnesin« zam. »nesnesini«.

D. LXXXIV (Benak). Oryentalista bułgarski p. Iwan Dymitrow (o którym wspomnieliśmy w pracy naszej »Grób Warneńczyka na str. 54), wypowiedział mniemanie (w rozmowie ustnej ze mną), że penak powstało z bułgarskiego bedńak (= biedak — polsk.). Możliwe to, ale jako co najmniej beńak, gdyby się miało pewność, że Turcy XVII w. istotnie ten wyraz tak wymawiali, w tej tylko bowiem formie, pierwotnie beńńak mogła morfema owa stać się turecką, t. j. przez wpływ, dość rzadko w jęz. tureckim zdarzający się, spółgłoski następującej *n* na poprzednią *d* i asymilacyą, zdwojeniem n i ewentualnie elizyą jednego n. Ale co do tego nie daje nam żadnej dyrektywy pisownia sidżyllatów i innych dokumentów co do takiej formy wyrazu, nie zaznaczając ani zdwojenia n, ani palatalizacyi. Że omijanie takie często się zdarza w pisowni tureckiej, więc zarzutów przeciw zdaniu p. D. stawiać nie możemy ani ze stanowiska fonetycznego, ani semaziologicznego, skoro co do tego

ostatniego wyrażenie brzmiałoby z domyślnym resm — resmi benak (czy beńńak), t. j. podatek od ubogich, [a jak wiadomo (p. Resmi czyft, resmi müdżerred i resmi benak pod Resmi w glossarium) gdy opłata resmi czyft t. j. z gruntu 106—150 czyli na 50—75 korcy wysiewu wynosiła 30 asprów, mający mniej niż połowę czyftu, a więc uboższy płacił 12 asprów, co się nazywało benak, penak]. Byłaby to formacya wyrazu analogiczna z tą, jaką zaznaczyliśmy w wyrazie Kostimrod (p. komentarz do dok. CIV, CV), powstałego w tureczczyznie z bułgarskiego Kostin-brod drogą ewolucyi labializacyjnej, asymilacyjnej i elizyjnej: Kostinbrod — Kostimbrod — Kostimmrod — Kostimrod, a na ten precedens nie chce się właśnie zgodzić p. D. mimo, iż pisownia sidżyllatu stwierdza ostatnią fazę ewolucyjną w postaci Kostimrod. W jednym z onych dok. sidżyllatu jest jedna tłusta kropka, powstała ze zlania się dwóch lub jako kreska używana przy i u dołu; tu można się jeszcze sprzeczać o to, czy to nie jest jedna kropka za tłusto napisana, jedna służąca literze b, ale w drugim dokumencie najwyraźniej stoją dwie kropki, a więc niewątpliwie jest litera *i*, poprzedzającą *m*, gdy p. D. utrzymuje, że to omyłka zamiast jednej — dla *b* i czyta wyraz Kostimbrod bez asymilacyi, zdwojenia i elizyi, koniecznych też w wyrazie benak, jeśli się chce go wywodzić od bułg. bedńak.

D. LXXXVIII — wermeziz aorist praes. i fut. negativ, zgodne z ąderbedżańską formą, zam. dzisiejszej wermejiz. Wahrmund (Prakt. Handb. d. osm. türk. Spr. str. 135) obok tej ostatniej znał jeszcze i pierwszą formę; getürmek (przez waw) = dziś getirmek (przez je), wszakże w wymowie dzisiejszej różniczkuje się dwojako dla dwóch odcieni pojęcia: getirmek — przywołać (przywieść) w tę stronę, a getürmek w oną stronę.

D. LXXXIX. po tytule na początku Rum ejaletinde zam. Rumeli ejaletinde. Dalej zaś: »bazyłary... Budunde we bazyłary Esekten firar we gaib idüb« zamiast jakby należało: »bazyłary Budunde gaib ołub we bazyłary Esekten firar idüb«; zaraz potem: tachty qazałarynyzda sakin we ichtifa-eiledikleri muqarer we istima'myz ołmagyn« zam. jakby należało: »tachty qazałarynyzda sakin ołduqłary we ichtifa eiledikleri (albo: iqamet we ichtifa eiledikleri) muqarer we mesmu'muz ołmagyn«. W ogóle cały ten dokument nieszczególnym językiem i stylem ułożony.

D. XCII, XCIII. aini esedi guruš (reliefny grosz lwi) — nie w użyciu teraz.

D. XCVIII. mewqufat defterlerine. Tem mianem szerokiem określano rejestry zamówień i wypłat, a nawet w ogóle rachunki skarbowe, które dziś noszą nazwę malije defterleri; dawniejsza zaś nazwa mewqufat defteri służy obecnie dla innej i bardziej ograniczonej funkcyi, mianowicie dla rejestrów i rachunków emerytury urzędników, t. j. odliczania procentów od pensyi pobieranej bieżącej na poczet przyszłej emerytury.

D. CI. bunagü, zapewne mylnie, metatezys, zam. bugüna w wierszu 7-mym wyraz chylaf zbyteczny. W wierszu przedostatnim »we me'abir emri humajun« niezrozumiałe i błędne, zapewne musiało i powinno było być: mefad emri humajun amel ile albo ... mughair...

D. CIV i CV w kilku setkach nazw wsi ciekawe dywergencye i korespondencye fonetyczne w odpowiednich wzajem morfemach bułgarskich i tureckich, lub wpływ poprzedzających spółgłosek na następujące w obrębie morfemy jednego języka zwłaszcza tureckiego, zjawisko częste, albo na odwrót następującej na poprzednią, co już rzadziej się zdarza w tureczyźnie: np. Kostimrod od Kostinbrod.

D. CVI. Okrom niewzorowej, wadliwej i niedbałej stylizacyi i języka (n. p. użycia raz po raz w jednem zdaniu gerundiów ołunub, ołunub, werilib, bujurułub i t. p.), tudzież opuszczenia niezbędnych syntaktycznie wyrazów (ołmaq), z powodu niejasnej ekspozycyi pojęć i faktów, nastręcza dokument ten niejasność i wątpliwości w zrozumieniu w dwóch zwłaszcza razach:

1) Wobec wyłuszczonej potrzeby zebrania z mieszkańców powiatu kwoty na zakupno masła dla kuchni cesarskiej, co ma znaczyć wyrażenie, iż wraz z kuchnią wysłano też i gotówkę z urzędu dworskiego. Inaczej niepodobna zrozumieć sprzeczności, chyba w ten sposób, że danina od opodatkowanych przeznaczona została na kupno masła, a gotówka sułtańska na koszty transportu jego, choć takowe w kwocie 27 akcze od oka z Sofii do Odrynu wydają się za nadto wysokimi.

2) Pomiędzy motywami zebrania się komisyi daninowej i jej czynności podano też »čeirek hysabyndan tachsil ołunmaq lazym getmegin«. Co ma znaczyć ta ćwierć, ta rachuba ćwiartkowa? Czy ilość wojnuganów w powiecie, względnie ilość możliwej od nich da-

niny wynosiła czwartą część ogółu mieszkańców i konsekwentnie przez ich zwolnienie od daniny potrzebę o takąż ćwierć podwyższenia rozkładu daniny na resztę mieszkańców? lub też ta ćwierć podana została jako norma daninowa od ogółu produkcyi masła, zamiast przyjętej zwykle dziesięciny? W odpowiedzi na tę alternatywę użyłem w przekładzie wyrażenia: »przy uwzględnieniu potrzeby rachuby poboru ćwiartkowego«. Przy uznaniu pisowni wyrazu za błędną, zamiast czorek, t. j. zwolniony, należałoby przypuścić, że ową daninę zaliczono do powinności awaryzowych, co znów zanadto byłoby dowolnem pojmowaniem terminów jurydyczno-podatkowych. Sam czyrek przyjąłem za monetę = ćwiartkę medżydii.

D. CVIII. čaqrywadżyłaryn — zbułgarszczona forma, zam. čaqyrdżyłaryn. Zbułgarszczenie widzę w przestawce yr na ry i we wzrostku (infiksu) wa; — ułu geldiji — archaizm, p. notę do dok. XLII, XLIII; (w końcowym ustępie:) ra'jasyna (od arabsk. ra'ā pasać, paść, stąd ra'ijje — pasące się stado, lud, poddani, plural. ra'aja używane w jęz. tur. jako singular.) (por. we wstępie odsyłacz do uprzywil. instytucyj). Wobec zestawionych w tymże dokumencie dwukrotnie wyraźnie wyrażeń müsülmanłaryndan i keferesinden dla odróżnienia muzułmańskich sokolników od giaurskich (niewiernych), mniemać należy, że to wyrażenie ra'ja dane było bez różnicy dla wszelkiej religii sokolników, czyli w tem pierwotnem przenośnem od stada do ludu znaczeniu, jakie ono miało u arabów i turków, t. j. poddanych, zostających pod opieką a opodatkowanych (nie zaś w europejskiem i późniejszem nawet u turków — tylko poddanych niemuzułmańskich). Że zaś wśród ludności wiejskiej (w tym razie górskiej), z której się rekrutowali w Rumelii sokolnicy, krom turków, masę większości stanowili Słowianie (we wschodniej bułgarzy, w zachodniej serbowie), przeto dokument ten zaświadcza, iż służba sokolników powierzona była i jednym i drugim, nie zaś jednym z nich wyłącznie; przyczem możliwe, że nie tyle z panującego narodu ottomanów (osmanły) rozumieć tu należało rajjów muzułmańskich, lecz przeważnie innych podległych im wyznawców Mahometa, jak juruków, kyzyłbaszów, pomaków etc.

D. CX. dirlik, 1) zbieranie, źródło dochodów; 2) żołd i w ogóle utrzymanie jańczara, a niekiedy i innej broni; 3) zgodny: wyraz dziś nie używany, a zastąpiony w 3-ciem znaczeniu wyrazem gelir (aorist używany jako rzeczownik lub przymiotnik), natomiast dziś jeszcze w użyciu jest forma jego negatywna dirliksiz = niezgodny.

D. CX, CXI. Oba dokumenty syntaktycznie niedbale ułożone. Tak n. p. w pierwszym z nich zamiast »ewlerinden ichradż idüb we bir jerde meks we aram ejlemejub«, powiedziano: »ewlerinden ichradż we bir jerde meks we aram ejlemejub«, t. j. nie ruszając z domostw i nie zatrzymując się nigdzie. W drugiej połowie pierwszego dokumentu ichradż pozostawiono bez czasownika tak samo, jak w pierwszej połowie drugiego dokumentu: natomiast w drugim dokumencie tertib ołunur poprawniej wygląda wobec wyrażenia pierwszego dok. tertib ołunmaq.

D. CXVII. Sadyr ołmagyn anłarki, tudzież niżej gerek dir ołki — konstrukcye w duchu języków indoeuropejskich i niekoniecznie pod wpływem języka perskiego utworzone, który mniej oddziaływał w wieku XVII na język turecki, niż w wiekach poprzednich. — Sakil ołub, metatezys, zam. Salik z arabsk. — wybierać się w drogę, zamierzać etc.

D. CXVIII. »neferaty mezburenin te'chir qałmajub begajet ichtiraz eilejesiz«, poprawniej powinnoby być: »neferaty mezburenin te'chirde qałmasyndan begajet...«, albo »neferaty mezbure te'chir idilmejub bundan begajet« itd. — »kimesnenin bir aqczesi« — bułgaryzm, powinno być: »bir aqczesini«. — »ketim ołunmamaqtan« omyłka, powinno być: »ołunmaqtan«.

D. CXXVI. »Belgrada isal ołmamaqła« omyłka, zam. »ołunmamaqła« tak jak w 2-giej części fermanu.

D. CXXIX. »jeničeri serdarłarynyn achz eiledikleri« mylnie zam. »jeničeri serdarłaryn achz idilen«.

Uwaga. Pasza wszędzie spalszczam na basza, zgodnie z najcelniejszymi pisarzami polskimi epoki zygmuntowskiej, stanisławowskiej, mickiewiczowskiej (a wbrew wielu dzisiejszym autorom i dziennikom), t. j. w formie nie osmańskiej, a arabskiej wyrazu tego, która mogła być znana ojcom naszym, choć nie wykluczona możliwość, że się wzorowano też na analogii z wyrazami tureckimi besze a jeszcze bardziej basz-y (t. j. basz-i, głowa jego, nominat. absol. z sufiksem zaimkowym). Rozstrzygającym wszakże musiał być, a dla mnie jest stanowczo, wzgląd na potrzebę różniczkowania w obec wyrazu rodzimego pasza (karm dla bydła), obok przeświadczenia, że nawet przyjmując pisownię turecką wyrazu, nie reprodukuje się go w zupełności; w postaci reprodukowanej nie istnieje on w naturze i istnieć nie może. Neologizm dopuszczalny byłby wówczas tylko, gdybyśmy wymowę osmańską przyjąć mogli w zupełności, t. j. krom artykulacyi i akcentacyę też pasza, a więc z akcentem na 2-giej zgłosce, jak to mają Turcy, co się wszakże sprzeciwia duchowi języka polskiego i nie dałoby się uwidocznić w piśmie, pozbawionem znaków akcentowych.

VII. Spis i treść dokumentów wraz z rozwiązaniem daty każdego według ery chrześcijańskiej kalendarza gregoryańskiego.

[1] Skrócenia nazw miesięcy kalendarza mahometańskiego:

M = Muharräm
S = Sefer
RI = Räbi ül ewwel
RII = Räbi ül achyr
Dż. I = Dżemazi ül ewwel
Dż. II = Dżemazi ül achyr
Rdż. = Rädżäb
Sz. = Szaban
Rm. = Ramazan
Szw. = Szäwwal
Dz. I = Dzul kade v. Zil kade
Dz. II = Dzul Hidżdżä v. Zil hidżdże.

Rok 1684.

Rok 1685.

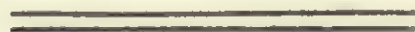
Omyłki druku.

W tekście tureckim;

str.	wiersz	wydrukowano	winno być
113	24	. . . . . .	3 5 3
—	25	12½	13½
114	20	2	½
—	—	42	4½

(NB. 51 10 czwarty wyraz wydrukowano z kropkami, podług których czyta się bimeniki, w innych miejscach tekstu przy inaczej ustawionej dyakryzacyi nämäkahu, w oryginale zaś sidżyllatowym odnośny wyraz napisany bez żadnych kropek).

Spis rzeczy.

صحیفه	سطر	خطا	صواب
١٠٦	١٧	کزدانی	کردانی
١٠٨	٢٢	پووغوص	پودغوص
١٠٩	٢٢	غولسلاو	غوبسلاو
١٠٩	٤ ـ ٧	قوستمبرود	قوستیمرود
١١٥	١٣	قوشیم ودبالا	قوسیمرودبالا
١١٦	٣	اق دانش	اق دانشمند
١١٧	٢	درده قالانه	ورده‌قالنه
١١٧	٦	قوستمبرود	قوستیمرود
١١٧	٩	مصلح	مصلی
١١٨	٢	سپاوش	سیاوش
١٢١	٢١	کوزند	کزند
١٢٤	١٧	اعلامت	علامت
١٣٤	١٣	مخفوف	مخوف
١٣٤	١٨	مخفوف	مخوف
١٣٨	١٠	محفوف	مخوف
١٣٩	٢٣	درتحیات صافیان	دررتحیات صافیات
١٤٠	١١	قره عالی	قره علی

صحیفه	سطر	خطا	صواب
٣٧	١٩	اولورسیز	اولەسز
٣٨	٧	سنیك	سنك
٣٩	١٧	اولا كه	اولان
٤١		ص ٥٠	ص ٥١
٤٣		پوغلەدج	پوغلدج
٤٨	٢٠	جانبه	جانبه
٥٠	١٩	كلانى	كلان
٥١	٧	٢٠٩٥	١٠٩٥
٥٢		٦٢	٦٣
٥٣		٦٢	٦٣
٥٤		٦٢	٦٣
٥٥	٣	خزینهٔ	خزینه
٦٠	٥	الخده	٠٠
٦١	١	اعلامت	علامت
٦٣	٣	الثامع	التاسع
٦٤	٤	مؤیتان	مویتابان
٧٢	٦	٣٢٢	٣٣٢
٧٢	١٥	دنكلرى	دنكلرى
٧٦	١٣	قضا كزه	قضا كزده
٧٧	١٤	همایونمك	همایوننمده
٧٩	١٨	وراد	وارد
٨١	١٤	تیمارلره	تیمارلرى
٨٤	١٠	ایلممكین	ایلمكین
٩٠	٢٠	بریمیرجه	برمحه
٩٠	٢٣	ولات	ولاه
٩١	١١	ورا كین	ویرا كن
٩٣	١٨	صیحتى	صحتى
٩٤	٦	محمد	محمود
٩٥	١٨	زبون	زیوف
٩٦	٦	طقسانلر	طقسانر
٩٩	٩	صرب	ضرب
١٠٠		١١٤	١٠٤

طبعندن صوکره کوریله‌بیلن خطالرك تصحیحنه دائر جدولدر

صحیفه	سطر	خطا	صواب
٤	١٨	یمار	تیمار
٦	٧	شبقه	شبقه
٦	١٠	کم	کیم
٨	٦	ویرمك	ویرلمك
٨	١٤	جبه خانه‌یه	جبه خانهٔ
١٠	٦	ایرشتدیرمکدن	ایرشدرمکدن
١٠	١١	اولاشتدیروب	اولاشدیروب
١٠	١١	ایرشتدیرمکدن	ایرشدرمکدن
١١	٥	مارتلوسلرینه	مارتلوسلرینی
١٢	٢	مبری	میری
١٣	٢	والمعین	المعین
١٦		(١٠)	(١١)
١٧	١٠	اوزرلرسه	اوزرلرینه
١٧	١٢	صرورتده	ضرورتده
١٧	١٤	خمس	..
١٧	١٦	المخص	المحضر
١٩	٥	باشی	باشیسی
٢٠	١٣	ترمیخنده	ترممنده
٢٠	١٣	مجدد	مجد
٢٢	١١	قاضیسی	قاضی
٢٥	٣	دابر	دابن
٢٧	٤	خجأ حاصبه	خیمهٔ خاصه
٣١	٩	شعیرك	شعیردن
٣٢		ص ١	ص ٤١

١١ نجی صحیفه‌نك صوك سطرنده « استانهٔ سعادتمه طغانلری » جمله‌سی « طفانلری استانهٔ سعادتمه » اوقونه‌جقدر .

اولنان تحت قضالريكزده بو آنه دكين مقيم ومسافر وبلا وارث معروف اولان يكيچرى وعجمى اوغلانى وطوپجى يولداشلرك يكيچرى سردارلرينك اخذايلدكلرى بيت المال ونقودى يدلرندن اخذ وطرف بيت الماله كتورمك ايچون اشبو مكتوب تحرير اولنوب ودركاه عالى يكيچرى چاوشلرندن قدوة الاماثل والاقران يكرمى بش بلوكك ابراهيم چاوش وچوقه دارلريمزدن يوسف زيد قدرهما تعيين وارسال اولنمشدر لدى الوصول مأمولدركه طوايف مزبورنك اخذ وقبض اولنان بيت المال ونقودلرينى يكيچرى سردارلرندن ممضى ومختوم مفردات دفتريله مرقومانه تسليم وطرف بيت الماله ارسال وايصالى بابنده تقيد وسعى دقت بيوره لر وسزكه يكيچرى سردارلرى سز ذمتلريكزده اولان قليل وكثير بيت المال هرنه ايسه منوال محرر اوزره تسليم ايليوب بر نسنه كتم اخفا ايتمكدن بغايت احتراز ايليه سز وتحت حكومتلريكزده اولان اهل سفر يكيچرى وطوپجى وجبه جى نفراتى مأمور اولدقلرى سفرهمايونه وسرحدلرينه وقورجى اوتراق اولنلرى بالجمله استانهٔ سعادته يولليوب بر فردى حمايه ايليوب اليقوميه سز شويله كه طوائف مزبوروندن برفرد قالمق احتمال اولور ايسه صكره بر وجهيله جوابه قادر اولميوب معاتب اولمكز مقرردر آكا كوره عاقبت انديش اولوب موجب مكتوب ايله عامل اولاسز تحريراً فى غرهٔ ربيع الاخره سنه ست وتسعين والف

الفقير ذوالفقار
اغاى يكيچريان
دركاه عالى
حالا

تسلیمات وافیات اتحافندن صکره بالفعل صوفیه‌ده اولان یکیچری سرداری اعلام اولنان اولدرکه اوجانبده قصابان خاصه خداملرندن اولوب عجمی اوغلانی قره‌علی نام یولداش بلا وارث معروف فوت اولوب مخلفات متروکاتی یکیچری بیت المالی طرفنه عاید وراجع ایکن اوجانبده صوفیه متسلمی... نام کمسنه خلاف قانون اخذ وقبض ایلدوکی مسموعمز اولمغین اشبو مکتوب تحریر اولنوب درکاه عالی یکیچری چاوشلرندن قدوة الاماثل والاقران یکرمی بش بلوکك ابراهیم وچوقداریمز یوسف زید قدرهما ناظر تعیین وارسال قلنمشدر وصولنده کرکدرکه متوفای مزبورك قلیل وکثیر متسلم مرقوم طرفندن قبض اولنان مخلفات ونقود هرنه ایسه بحسب الشرع والقانون متسلم مرقومدن اخذ وچاوش مرقومه تسلیم وطرف بیت الماله ارسال اولنمق بابنده ساعی همت بیوریله وسنکی سردارسن فوت اولان مرقوم قره عالی عجمی اوغلانی اولدوغی امر مقرر اولوب اهمال واغماض ایلدوکك سبب ایله عقابه مستحق اولمش سکدر امدی بو خصوصه زیاده مقید اولوب واقع اولان یکیچری وعجمی اوغلانی وطوپچی وجبه‌جی طائفه‌سنك مخلفاتی قانون اوزره اوجانبده دفتر قسام عسکری موجبنجه اخذ وقبض اولنوب طرف بیت الماله ارسال ایدوب غیری دورلو ایله‌میه‌سن ومزکور عجمی اوغلانی متوفانك وسایر بو آنه دکین مقبوضك اولان بیت المال نقودی مفردات دفتری ایله بالجمله چاوش مرقومه تسلیم ایدوب بر نسنه کتم واخفا اولنمقدن بغایت احتراز ایلیه‌سز شویله بیلوب مضمون مکتوب ایله عامل اولاسز فی اواخر شهر ربیع الاولی سنه ست وتسعین والف

مخلص ذوالفقار
اغای یکیچریان درکاه
عالی

(۱۲۹) س ۷ ص ۱٤٤

شرایع شعار محمیهٔ ادرنه‌دن ودین قضاسنه واروب کلنجه یول اوزرنده اولان قضاة افندیلر زید فضلهم وذکر اولنان قضالرده واقع یکیچری سردارلری اعلام

قدوة الاماثل والاقران ... زيدقدره تعيين وارسال اولنمغين متوفای مزبورك متسلم مذكور طرفندن قبض اولنان مخلفات ونقود هرنه ايسه بحسب الشرع متسلم مذكوردن چاوش مومی اليه اخذ وتسليم وطرف بيت الماله ارسال اولنوب سنك سردار مزبور سن خصوص مزبورده اهمالك سببی ايله عقابه مستحق اولمش سكدر خصوص مزبوره زياده مقيد اولوب واقع اولان يكيچری وعجمی اوغلانی وطوبجی وجبه جی طائفه سنك وعجمی اوغلانی متوفای مزبورك وسائردن بو آنه دكين مقبوضاتك اولان مخلفاتی ونقودی مفردات دفترلر ايله چاوش مومی اليه تسليم ايدوب بر نسنه كتم اولنمقدن بغايت احتراز ايليه سز ديو بالفعل وزارتله دركاه معلام يكيچرم اغاسی اولان دستور مكرم مشير مفخم نظام العالم وزيرم ذوالفقار پاشا ادام الله تعالی اجلاله طرفندن مهرلو مكتوب ويرلمكين فی الواقع وارث معروفی اولميوب ومخلفاتی يكيچری بيت المالی طرفنه عايد وراجع ايسه شرع وقانون اوزره عمل اولنمق امرم اولمشدر بيوردمكه حكم شريفمله وصول بولدقده بوبابده صادر اولان امرم اوزره مقدما بر دفعه شرعله كوريلوب فصل اولنميان خصوصلری خصما مواجهه سنده تمام حق وعدل اوزره تفحص ومشار اليه طرفندن ويريلان مهرلو مكتوبه نظر ايدوب كوره سن اعلام اولديغی اوزره ايسه اولبابده مقتضای شرع قديمله عمل ايدوب دخی متوفای مزبورك ظاهرده وارث معروفی اولميوب مخلفاتی يكيچری بيت المالنه عايد اولمغله توجه ايدندن بعدالثبوت حكم ايدوب اليويروب من بعد شرع وقانونه و مشار اليه طرفندن ويريلان مهرلو مكتوبه وامر همايونمه مخالف تعلل ونزاع ايتديرميه سن شويله بله سن علامت شريفه اعتماد قله سز تحريراً فی اواخر شهر ربيع الاول سنه ست وتسعين والف

وصل الينا فی ١٥ ربيع الاخر سنه ١٠٩٦

بمقام
ادرنه
المحروسه

(١٢٨) س ٧ ص ١٤٤

عزتلو وفضيلتلو افندی حضرتلرينك عزحضورلرينه درتحيات صافيان وغرر

ویکیچری سردارلری وسایر اعیان ولایتك ایش ارلری زید قدرهم توقیع رفیع همایون واصل اولیجق معلوم اولاکه حالا ادرنه‌دن سفرهمایونم ایچون بلغراد جانبنه ارسالی فرمان اولان اللی قطعه شاهی طوپلر یول اوزرنده هرقنغیکزك تحت قضاسنه داخل اولور ایسه کرکی کبی محکم حفظ وحراست ایدرك امین وسالم بربریکزه اولاشدیروب عوق وتأخیردن ومنازل ومراحلده ضررکزند ایرشدیرمکدن وبرکون اول وساعت مقدم بلغراده ایصال اولنامغله تأخیر اولمقدن بغایت احتراز ایلیه‌سز دیو فرمانم اولمشدر بیوردمکی حکم شریفمله واردقده بوبابده صادر اولان امرم اوزره عمل ایدوب دخی ذکر اولنان شاهی طوپلریول اوزرنده هرقنغیکزك تحت قضاسنه داخل اولور ایسه کرکی کبی محکم حفظ وحراست ومخفوف ومخاطره‌لو اولان یرلرده کفایت مقداری ادملر قوشوب امین وسالم بربریکزه اولاشدیروب عوق وتأخیرنده ومنازل ومراحلده ضرر وکزند ایرشدیرمکده وبرکون اول وبرساعت مقدم بلغراده ارسال وایصال اولنمامغله تأخیر قالمقدن بغایت احتراز ایلیه‌سز شویله بیله‌سز علامت شریفه اعتماد قله‌سز تحریراً فی یوم التاسع والعشرین شهر ربیع الاول سنه ست وتسعین والف

وصل الینا فی ۱۰ ربیع الاخر سنه ۱۰۹۶ بمقام

ادرنه المحروسه

(۱۲۷) س ۷ ص ۱۴۳—۱۴۴

اقضی قضاة المسلمین اولی ولاة الموحدین معدن الفضل والیقین حجة الحق علی الخلق اجمعین وارث علوم الانبیاء والمرسلین والمختص بمزید عنایة الملك المعین مولانا صوفیه قاضیسی زیدت فضائله وقدوة الاماثل والاقران اولجانبده یکیچری سرداری زید قدره توقیع رفیع همایون واصل اولیجق معلوم اولاکه اولجانبده قصابان خاصه خداملرندن عجمی اوغلانی اولان قره علی بیك طقسان التی سنه‌سنده بلا وارث فوت اولوب مخلفاتی یکیچری بیت المالنه عاید اولمشیکن صوفیه متسلمی .... نام کمسنه خلاف قانون اخذ وقبض ایتمکله درگاه معلام چاوشلرندن

اوزرنده واقع اولان قاضیلر زید فضلهم ومفاخرالاماثل والاقران کتخدا یرلری
ویکیچری سردارلری زید قدرهم توقیع رفیع همایون واصل اولیجق معلوم
اولا که حالیا ادرنه‌دن بلغراده ارسال اولنان قرق عدد شاهی طوپ عربه‌لری
ودرت عدد مهمات عربه‌لرینه تعیین وارسال اولنان یوز اوتوز درت نفرك
تعیینلری ایچون اقتضا ایدن یومیه ایکیوز التمش سکز آقچه‌لق نان بهر چفت
ایکیشر یوز درهم اولمق اوزره ویومی یکرمی یدی وقیه لحم غنم یدیشر آقچه‌دن
یوز سکسان طقوز آقچه وایکیوز بش رأس بارکیرلرك یومیه اللی بربچق کیله
آربه‌لری قرق آقچه‌دن ایکی بیك التمش آقچه ویکرمی برقنطار صمان دخی اوتوزر
اقچه‌دن یومی التیوز اوتوز آقچه بهر منزلده برکون مقدم ذکر اولنان زخایری
تدارك وحاضر وآماده ایدوب وحساب مرقوم اوزره لازم کلان بهاسنی قبضنه مأمور
اولان مباشردن اصحاب حقوقك حقلرینی تماماً آلوب وبرکمسنه‌نك برآقچه‌سنی
کتم ایتدیرمیه‌سز دیو فرمانم اولمشدر بیوردمکی حکم شریفمله واردقده بوبابده
صادر اولان امرم اوزره عمل ایدوب دخی وجه مشروح اوزره نفرات مزبوره‌نك
ادرنه‌دن بلغراده وارنجه یول اوزرنده واقع هرمنزلده اقچه‌سی حساب مرقوم
اوزره اصحابنه ویرلمك شرطیله اولمقدار زخایری برکون اول تدارك وحاضر وآماده
ایدوب وحساب مرقوم اوزره لازم کلان بهاسنی قبضنه مأمور اولان مباشر
یدندن اصحاب حقوقه حقلرینی تماماً ویروب کمسنه‌نك برآقچه‌سنی کتم ایتدیرمکدن
وبو بهانه ایله فقرایه ظلم وتعدیدن بغایت احتراز ایلیه‌سز شویله بیله‌سز علامت
شریفه اعتماد قله‌سز تحریراً فی الیوم السابع والعشرین شهر ربیع الاول سنه ست
وتسعین والف   بمقام

وصل الینا فی ۱۰ ربیع الاخر سنه ۱۰۹۶   ادرنه المحروسه

(۱۲۶)   س ۷   ص ۱۴۲—۱۴۳

مفاخر القضاة والحکام معادن الفضائل والکلام ادرنه‌دن بلغراده وارنجه یول
اوزرنده واقع اولان قاضیلر زید فضلهم ومفاخرالاماثل والاقران کتخدا یرلری

(١٢٤)　　　س ٧　　　ص ١٤٣

مفاخرالقضاة والحكام معادن‌الفضائل والكلام ادرنه‌دن بلغراده وارنجه يول اوزرنده واقع اولان قاضيلر زيد فضلهم ومفاخرالاماثل والاقران اعيان ولايتك ايش ارلرى زيد قدرهم توقيع رفيع همايون واصل اوليجق معلوم اولاكه انشاءالله تعالى ادرنه‌دن بدون محافظه‌سنه تعيين وارسال اولنان اوچيوز اوچ نفر دركاه معلام طوبچيلرينه يوميه اقتضا ايدن التمش التى وقيه لحم غنم يديشر آقچه‌دن درتيوز التمش ايكى آقچه ويوميه اوچيوز يكرمى‌اوچ‌جفت نان بهر چفتى ايكيشر يوز درهم اولمق اوزره ايكيشر آقچه‌دن آلتيوز قرق آقچه ويوميه سقا باركيرلر ايچون اوچ كيل شعير قرقر آقچه‌دن يوز يكرمى آقچه بهر منزلده بركون اول ذكر اولنان زخايرى تدارك وحاضر وآماده ايدوب ولازم كلان بهاسنى حساب مرقوم اوزره قبضنه مأمور اولان مباشردن اخذ واصحاب حقوقه حقلرينى بالتمام توزيع ايدوب كمسنه‌نك برآقچه‌سى كتم اولنمقدن زياده حذر ايليه‌سز ديو فرمانم اولمشدر بيوردمكى حكم شريفمله واددقده بوبابده صادر اولان امرم اوزره عمل ايدوب دخى وجه مشروح اوزره بدون محافظه‌سنه تعيين اولنان اولمقدار نفر دركاه معلام طوبچيلرينى بلغراده وارنجه هرمنزلده ذكر اولنان زخيره‌يى خزينهٔ عامره‌مدن ارسال اولنان نقد آقچه ايله بركون‌مقدم حاضر وآماده وقبضنه‌مأمور اولانه بالتمام تسليم ايدوب واصحاب حقوقه حقلرينى حساب مرقوم اوزره مباشر مزبور يدندن آلديروب كمسنه‌نك برآقچه‌سى كتم اولنمقدن ويوللرده نفرات مزبوره مضايقه چكديرمكدن بغايت احتراز ايليه‌سز اما بوبابده اهتمام ايدوب بوبهانه ايله رعايا فقراسندن اخذ جلب مال اولمغله ظلم وتعديدن بغايت احتراز ايليه‌سن شويله بيله‌سن علامت شريفه اعتماد قله‌سز تحريراً فى اليوم الثامن عشر شهر ربيع‌الاول سنه ست وتسعين والف　　　بمقام

وصل الينا فى ١١ ربيع‌الاخر سنه ١٠٩٦　　　ادرنه‌المحروسه

(١٢٥)　　　س ٧　　　ص ١٤٣

مفاخرالقضاة والحكام معادن‌الفضائل والكلام ادرنه‌دن بدونه وارنجه يول

کتورەسن شـویله بلەسز علامت شریفـه اعتماد قلەسز تحریراً فی الیوم الخامس عشر شهر ربیع الاول سنه ست وتسعین والف

وصل الینا فی ۲۰ ربیع الاول سنه ۱۰۹٦ — ادرنه المحروسه

(۱۲۳) س ۷ ص ۱۳۵

مفاخرالقضاة والحکام معـادنالفضائل والکلام فلبەدن بلغرادە وارنجە یول اوزرندە واقع اولان قاضیلر زید فضلهم ومفاخرالاماثل والاقران اعیان ولایتك ایش ارلری زید قدرهم توقیع رفیع همایون واصل اولیجق معـلوم اولاکه حالا فلبەدن بلغرادە ارسال اولنـان یوز قطار دوەنك یول اوزرندە نزول ایلدکلرندە منـازلدە آقچەلری بروجه نقـد کندو طرفلرندن ویرلمك اوزرە شـعیرك بهر کیلەسی قرقرآقچەیه اولمق اوزرە وصمانك قنطاری اوتوزرآقچەیه اولمق اوزرە هرقطارە برر کیله شعیر ایله برر قنطـار صمان تدارك واقچەلری ایله طرفلرینه تسـلیم ایدوب ضرورت ومضایقه چکدیرمیەسز دیو فرمانم اولمشـدر بیوردمکی حکم شریفمله واردقده بوبابده صادر اولان امرم اوزرە عمل ایدوب دخی وجه مشروح فلبەدن بلغرادە ارسال اولنان یوز قطـار دوە نزول ایلدوکی منازلدە آقچەلری کندو طرفلرندن ویریلوب کمسنەیه تعدی اولنمامق اوزرە شعیرك کیلەسی قرقر آقچەیه وصمانك قنطاری اوتوزر آقچەیه اولمق اوزرە هر برقطار ایچون برر کیله شعیر ایله برر قنطار صمان آلیویروب وطرفلرینه تسلیم ایدوب ضرورت ومضایقه چکدیرمیەسز اما بو بهانه ایله آقچەلری ویرلیوب رعایا فقراسندن جلب مال اولنمغله ظلم وتعدیدن بغـایت احتراز ایلیەسز شـویله بلەسز علامت شریفه اعتماد قلەسز فیالیومالخامس عشر شهر ربیعالاول لسنه ست وتسعین والف

وصل الینا فیالیوم الثالث ربیعالاخر سنه ۱۰۹٦ — بمقام ادرنهالمحروسه

ایدوب سندخی مکمل ومزین ومستوفی قپوك عسکریله حاضر وآماده اولاسنکی انشاءالله تعالی صکره‌دن نوجهیله فرمان شریفم صادراولور ایسه موجبیله عمل ایدوب صادر اولان امر شریفمك مضمون منیفی ایله عامل اولاسن شویله بله‌سن علامت شریفه اعتماد قله‌سز تحریراً فی اوائل شهر ربیع اول لسنه‌ست وتسعین والف

وصل الینا فی ٢٠ ربیع الاول سنه ١٠٩٦ بمقام

قلعه بودین

المحروسه

مطابق الاصل السلطانی حررالفقرالیه جل شانه

مصطفی المولی بمحمیه خلافه

(١٢٢) س ٧ ص ١٢٨

مفاخرالقضاة والحکام معادن الفضائل والکلام ادرنه‌دن بلغراده وارنجه یول اوزرنده واقع اولان قاضیلر زید فضلهم ومفاخر الاماثل والاقران اعیان ولایتك ایش ارلری زید قدرهم توقیع رفیع همایون واصل اولیجق معلوم اولاکه حالا ادرنه‌دن بلغراده ادخالی فرمانم اولان خزینه یول اوزرنده هرقنغکزك تحت حکومتنه داخل اولورایسه مخفوف ومخاطره‌لو اولان محللرده یاننه معتمدعلیه ادملر قوشوب محکم حفظ وحراست ایده‌رك امین وسالم بربریکزه اولاشدیرمقده هربریکز زیاده اهتمام ایدوب ضررو کزند ایرشدیرمکدن بغایت احتراز ایلیه‌سز دیو فرمانم اولمشدر بیوردمکی حکم شریفمله واردقده بو بابده صادر اولان امرم اوزره عمل ایدوب دخی ذکر اولنان خزینه ادرنه‌دن بلغراده وارنجه یول اوزرنده هر قنغکزك تحت حکومتنه داخل وواصل اولور ایسه مخفوف ومخاطره‌لو اولان محللرده یاننه معتمد علیه ادملر قوشوب محکم حفظ وحراست ایده‌رك امین وسالم بربریکزه اولاشدیرمقده زیاده اهتمام ایدوب عیاذاً بالله تعالی ضررو کزند ایرشدیرمکدن بغایت احتراز ایدوب وجه مشروح اوزره اولان امری برینه

يكيچرى سردن كچديلر اثناى طريقده فرار ايدوب وبدركاه اولنلرى وساير كرك سپاه وكرك جبه جى وطوپجى سردن كچديلرندن اثناى طريقده فرار ايدرايسه تحت قضا كزده بعض محللرده اولنلرى ضابطلرى معرفتيله بأى وجه كان اخذ واله كتوروب قلعه بند ايلدكدنصكره اسم ورسملريله يازوب دردولتمداره عرض واعلام ايليوب كمسنه يه حمايه ومعاونتدن بغايت احتراز ايلمكز بابنده صادر اولان امر شريف عاليشان موجبنجه مكتوب تحرير اولنـدى لدى الاصول موجب فرمان مألى اوزره عمل ايدوب طوائف مزبوره دن اولمقـوله فرار ايدوب تحت قضـا كزده اولنلرى ضابطلرى معرفتيله باى وجه كان اله كتوروب قلعه بند ايلدكدنصكره اسم ورسملريله يازوب ودردولتمداره عرض واعلام ايليه سز شويله كه طوائف مزبوره دن برفرده مساعده ومسامحه ايلدوككز استماع اولنورايسه بروجهله جوابه قادراولميوب مظهر اشد عقوبت اولمكز مقرردر آ كا كوره زياده تقيد واهتمام ايليه سز والسلام

ابراهيم

(١٢١) س ٧ ص ١٢٨

اميرالامراء الاكرام كبيرالكبراء الفخام ذوالقدر والاحترام صـاحب العز والاحتشام المختص بمزيد عنايته الملك لاعلى روم ايلى بكلر بكيسى اسمعيل پاشا دام معاليه توقيع رفيع همايون واصل اوليجق معلوم اولاكه اشبو سنهٔ مباركه ده واقع سفر همايون نصرت مقرونمده مكمل ومزين ومستوفى ومسلح قپوك وعموماً ايالتك عسـكريله مأمور اولمغله كفار خاكسـارك وملاعين دوزخ قرارك حركت بى بركتى اولديغى وبعض محللرده جمعيت ودرنكى اولدوغى سماع همايونمـه ايقـا اولنمغله ايمدى مكمل ومزين ومسلح ومسـتوفى وكزيده قپوك واايالتك عسكريله حاضر وآماده اولوب مهيـا اولاسنكى بوندنصـكره سكانه وجهله فرمان شريفم صادر اولور ايسـه موجبنجه عمل ايلمك بابنده فرمان عاليشـانم صادر اولمشـدر بيوردمكى وصول بولدقده بو بابده صـادر اولان فرمان جليل القدرم موجبنجه عمل ايدوب دخى سنكى مير ميران مشـاراليه سن بالجمله ايالتك عسكرى موجود

ومفاخرالاماثل والاقران ذكر اولنان قضالرده واقع كتخدا يرلرى ويكيچرى سردارلرى واعيان ولايت وساير ايش ارلرى زيد قدرهم توقيع رفيع همايون واصل اوليجق معلوم اولاكه حالا ادرنه‌دن ارسال اولنان يكيچرى سردن‌گچديلرى وبدركاه اولنلرى وساير كرك سپاه وكرك جبه‌جى وطوپجى سردن گچديلرندن اثناى طريقده فرار ايدوب تحت قضا كزده بعض محللرده اولنلرى ضابطلرى معرفتيله بأى‌وجه‌كانه‌اخذ واله كتوروب قلعه‌بند ايلدكدن صكره اسم ورسملرى ايله يازوب در دولتمداريمه عرض واعلام ايليوب كمسنه‌يى حمايه ومعاونتدن بغايت احتراز ايلمكنز بابنده فرمان عاليشانم صادر اولمشدر بيوردمكى وصول بولدقده بوبابده صادر اولان فرمان جليل‌القدرم موجبنجه عمل ايدوب دخى طوائف مزبوردن اثناى طريقده فرار ايدوب تحت قضا كزده بعض محللرده اولنلرى ضابطلرى معرفتيله بأى كاوجه‌نه اخذواله كتوروب قلعه‌بند ايلدكدنصكره اسم ورسمليله يازوب دردولتمداريمه عرض واعلام ايليوب كمسنه‌يه حمايه ومعاونتدن بغايت احتراز ايليه‌سز شويله‌كه طوائف مزبوردن برفرده مساعده ومسامحه ايلديككز مسموع همايونم اولور ايسه بروجهله جوابه قادر اولميوب مظهر عتاب وعقاب اولمكنز مقرردر آكا كوره صادر اولان امر شريفمك مضمون منيفى اجراسنده دقيقه فوت ايتميه‌سز شويله بيله‌سز علامت شريفه اعتماد قله‌سز تحريراً فى اواسط شهر ربيع‌الاول سنه ست وتسعين والف

وصل الينا فى ٢٥ من‌شهرربيع‌الاول سنه ١٠٩٦ بمقام

ادرنه‌المحروسه

(١٢٠) س ٧ ص ١٢٩

شرايع شعارادرنه‌دن بلغراده وسرعسكر وزير مكرم ابراهيم پاشاحضرتلرينه وارنجه يول اوزرنده واقع اولان قضاة افنديلر زيد فضلهم ومفاخرالاماثل والاقران ذكر اولنان قضالرده واقع كتخدا يرلرى ويكيچرى سردارلرى‌واعيان ولايتك ايش ارلرى زيد قدرهم انهـا اولنوركه حالا ادرنه‌دن ارسال اولنان

اولور ایسه هر ایکیوز درهمی ایکیشر آقچه‌یه اولمق اوزره بیك اوچیوز اوچ چفت اتمك وهر قیه‌سی یدیشر آقچه‌یه اولمق اوزره ایکیوز یتمش سکنز بچق وقیه ات وهر کیله‌سی قرقر آقچه‌یه اولمق اوزره اون اوچ کیله شعیر تدارك وویرلمه‌سی زیاده الزم اولمغله ایمدی امر شریفم واردوغی کبی بر آن وبرساعت آرام وتوقف ایلیوب ذکر اولنان ذخایری معجلاً تدارك ونفرات مزبوره ایچون قبضنه مأمور اولانه تسلیم ولازم کلان بهالرنی اوزرلرینه تعیین اولنان ضابطلری یدندن اصحابنه تماماً ادا ایتدیروب عوق وتأخیردن ومعجلاً زخایر ویرلمامکله نفرات مزبوره‌نك تأخیر قالمیوب بغایت احتراز ایلیه‌سز دیو فرمانم اولمشدر بیوردمکی حکم شریفمله واردقده بوبابده صادر اولان امرم اوزره عمل ایدوب دخی بدون قلعه‌سنه ارسال اولنان اولمقدار نفر درکاه معلام جبه‌جیلرینك ویرلمسی فرمانم اولان زخایری امرم شریفم واردوغی کبی بر آن وبرساعت آرام وتوقف ایلیوب معجلاً تدارك وقبضنه مأمور اولانه تسلیم ایتدیره‌سز ولازم کلان بهالری حساب مرقوم اوزره اوزرلرینه تعیین اولنان ضابطلری یدندن تماماً ویردیروب کمسنه‌نك بر آقچه‌لری کتم ایتدیرمیه‌سز وبالاده تعیین اولندیغی اوزره هر منزلده ذکر اولنان اتمك وات وشعیرلرینی تدارك وتسلیم ایتدیردوب ضرورت ومضایقه چکدیرمکدن واصحاب حقوقك حقلری دخی تماماً ویرلمیوب کتم اولنمقدن بغایت احتراز ایدوب وجه مشروح اوزره اولان امر شریفمك مضمون منیفی ایله عامل اوله‌سز شویله بیله‌سز علامت شریفه اعتماد قله‌سز تحریراً فی یوم الثانی عشر ربیع الاول سنه ست وتسعین والف

وصل الینا فی ۳ ربیع الآخر سنه ۱۰۹۶ بمقام

ادرنه المحروسه

(۱۱۹) س ۷ ص ۱۲۹

مفاخر القضاة والحکام معادن الفضائل والکلام ادرنه‌دن بلغراده سرعسکر وزیر مکرم ابراهیم پاشا وارنجه یول اوزرنده واقع اولان قاضیلر زید فضلهم

ایالت مزبورەدە واقع کتخدا یرلری وسائر ضابطلر زید قدرهم انها اولنورکه انشاءالله تعالی اشبو سنۀ مبارکەدە انکروس کفرەسی اوزرینه مقرر ومحقق اولان سفرهمایون نصرت مقرونه ایالت مزبورەنك زعما وارباب تیماری ایله بر وجه تعجیل حاضر وآمادە اولملری بابنده متعدد ومؤکد اوامر شریفه صادر اولمغین انلرکه دیوان روم ایلی متفرقەلری وکاتبان وچاوشانی وسائر زعما وارباب تیماری ودخی جنك وحربەقادر توانا پادشاه عالمپناه حضرتلرینك درلکنه لایق قول اوغللرینی سریعاً وعجلاً بیراقلری آلتنده موجود بولنمق اوزره سوروب کتورلمەسیچون بیورلدی تحریر وقدوةالاماجد والاکارم روم ایلی کتخداسی حسن زید مجده تعیین وارسال قلنمشدر وصولنده کرکدرکه اولکی معتاد قدیم اوزره خرجلقچی اولمشدر وبعضیسی بوبهانه ایله کتمشدر تفتیش ایدوب اولمقوله مومی الیه معرفتیله محل مأمورە ایصال وارسالده اهتمام ایدەسز وسزکه اولطرفلردە اولان متفرقه وکاتبان وچاوشان وسائر زعما وارباب تیمار روم ایلی سز بیورلدی وصولنده برر طریقله عذر وبهانه سمتنه سالك اولوب حرکتده ومحل مأموره علی التعجیل قصور ایدرسکز متصرف اولدیغکز دولیکز محل مستحقنه ویرلدکدن ماعدا اکثریکز مظهر غضب پادشاهی اولوب فلاح بولمزسکز بوزمانی غیر زمانه قیاس ایتمیوب جملەکز فرمان شهریاری‌یه مخالفت بابنده احتیاط واحتراز ایدوب برموجب بیورلدی عامل اولەسز دیو بیورلمشدر فی ١٦ ربیع الاول سنه ١٠٩٦

وصل الینا فی ٢٠ ربیع الاول سنه ١٠٩٦

(١١٨)　　　س ٧　　　ص ١٣٥

مفاخر القضاة الحکام معادن الفضائل والکلام ادرنەدن بلغرادە وارنجه یول اوزرنده واقع اولان قاضیلر زید فضلهم ومفاخر الاماثل والاقران کتخدا یرلری ویکیچری سردارلری وسائر اعیان ولایتك ایش ارلری زید قدرهم توقیع رفیع همایون واصل اولیجق معلوم اولاکه حالا بدون قلعەسنه ارسالی فرمان اولان بیك اوچیوز یتمش اوچ نفر درکاه معلام جبەجیلری هرقنغیکزك تحت قضاسنه داخل

طوتیلانلردن صبی ومجنون وعلیل اولمیوب کوجلو وقوتلو وتوانا اولملق اوزره ولایت احوالی بلور کمسنه‌یی باش بوغ اولوب ویرار کفیللری آلنوب معجلا اردوی همایونمه کتوروب دفتر ایله قبضنه مأمور اولانه تسلیم وموقوفات‌دفترلرینه قید واتمام خدمت ایلیه‌سز وذکر اولنان اخراجنه معاف وغیر معـاف داخللردر جمله‌یه علی السویه توزیع وادا ایتدیروب بز معافز دیه کمسـه‌یه علت ایتدیرمیوب عوق وتأخیردن واهمال ومسـاهله‌دن بغایت احتراز ایلیه‌سز شویله بیله‌سز علامت شریفه اعتماد قله‌سز تحریراً فی الیوم الخامس والعشرین من شهر صفر الخیر سنه ست وتسعین والف

وصل الینا فی الیوم السادس والعشرین من شهر ربیع الاول سنه ١٠٩٦

بمقام

ادرنه المحروسه

نفرات بلداران دفتریدر

روم ایلی درلواء پاشا

اخراجی ذمی بلداران حالیا بعض قضای درلواء پاشا

قضاء	قضاء	قضاء	یکون	
فلبه نفرات	صوفیه نفرات	شهرکوی نفرات	بلداران نفرات	بهرنفر غروش
٦٠	٣٠	٢٠	١١٠	٨٠

بروجه نقد پشینا مباشریدیله	قصور قالان‌در	غروشدر
ویریلان	دفتر	٨٨٠٠
غروش	غروش	
٤٤٠٠	٤٤٠٠	

وصل الینا من شهر ربیع الاول سنه ١٠٩٦ تحریراً فی ٢٥ صفر الخیر سنه ١٠٩٦

المولی

(١١٧) س ٧ ص ١٢٨

فضیلتمآب شریعت انتساب ایالت

روم ایلیده واقع اولان قاضی افندیلر زیدت فضائله وقدوة الاماثل والاقران

كركى كبى معاونت ايدوب من بعد خلاف رضا وجواز كوسترميه‌سز الحاصل زخيره خصوصى امور مهمه‌دندر عوق وتأخيرينه باعث اولنلرى سدهٔ سعادتمه يازوب عرض واعلام ايليه‌سز شويله بله‌سز علامت شريفه اعتماد قله‌سز تحريراً فى اوائل شهر صفرالخير لسنه ست وتسعين والف

بمقام ادرنه المحروسه

وصل الينا فى ١٣ ربيع الاول سنه ١٠٩٦

(١١٦) س ٧ ص ١٣٠

اقضى القضاة المسلمين اولى ولاة الموحدين معادن الفضل واليقين حجة الحق على الخلق اجمعين وارث علوم الانبياء والمرسلين المختص بمزيد عنايت الملك المعين زيدت فضائلهما وقدوة القضاة والحكام معادن الفضائل والكلام مولانا شهركوى قضا قاضيسى زيد فضله ومفاخر الاماثل والاقران كتخدايرلرى ويكيچرى سردارلرى واعيان ولايتك ايش ارلرى زيد قدرهم توقيع رفيع همايون واصل اوليجق معلوم اولاكه انشاءالله تعالى اول بهار خجسته اثارده انكروس طرفنه سفر همايونم مقرر ومحقق اولوب سفر همايونمده مترسلرده خدمت ايلمك اوزره زياده بلدار اخراجى لازم ومهم اولمغله ايمدى هر بلداره طرف ميريدن سكسانر غروش اجرت تعيين اولنوب قرقر اسدى غروش بروجه نقد مباشر يدندن اصحابنه ادا وتسليم ايتديريلوب ماعدا قرقر غروش روز قاسمه‌دك خدمتده اولدقچه كندولره ادا اولنمق اوزره ومباشرك يدينه ويريلان مهرلو ونشانلو موقوفات دفترى موجبنجه فلبه قضاسندن التمش نفر وصوفيه قضاسندن اوتوز نفر وشهركوى قضاسندن يكرمى نفر بلدار معجلاً اخراج وبركون اول اردوى همايونمه ارسال وقبضنه مأمور اولانه ادا وتسليم ايتديرلمك فرمانم اولمشدر بيوردمكى حكم شريفمله دركاه معلام چاوشلرندن قدوة الاماثل والاقران خليل چاوش زيد قدره واردقده بوبابده صادر اولان امرم اوزره عمل ايدوب دخى قطعاً تأخير وتوقف ايليوب ذكر اولنان قاضيلقلردن اخراجى فرمانم اولان بلدار رعايادن تكليف اولنميوب وكمسنه‌يه ظلم وتعدى اولنمامق اوزره كندو رضالريله

(١١٥)　　س ٧　　ص ١٢٦

اقضى قضات المسلمين اولى ولاة الموحدين معدن الفضل واليقين حجة الحق على الخلق اجمعين وارث علوم الانبياء والمرسلين المختص بمزيد عنايت الملك المعين مولانا صوفيه قاضيسى زيدت فضائله توقيع رفيع همايون واصل اوليجق معلوم اولاكه انشاءالله تعالى اول بهار خجسته مآل كفار دوزخ قرار اوزرينه سفر همايونم مقرر ومحقق اولمغله بالفعل دستور اكرم مشير افخم نظام العالم ناظم مناظم الامم وزير اعظم وسردار اكرم ابراهيم پاشا ادام الله تعالى اجلاله ايله سفر همايونمه مأمور اولان دركاه معلام يكيچريلرى وآلتى بلوك خلقى وسائر قپوم قوللرينك منازل ومراحلده زادو زوادهلرى ايچون كلى ذخيره تدارك واحضار اولنمسى لازم كلمكله قانون اوزره سورصات ذخيرهسى اخراج اولنمق بابنده فرمان عاليشانم صادر اولمغين ايمدى تحت قضا كزده يالكز بش بيك اوتوز كيل استانبولى اربه التيوز آلتى كيل دقيق وبشيوز بش رأس اغنام وبشيوز درت قيه روغن ساده واوچيوز قيه عسل ويوز اللى اوچ عربه اودون وسكز يوز بش قنطار صمان سورصات زخيرهسى اخراج وسنكى مولاناى مومى اليهسن صوفيه منزلنده كتوروب اردوى همايونده نزل امينته تسليم ايلمك امرم اولمشدر بيوردمكى وصول بولدقده بوبابده صادر اولان امرم اوزره عمل ايدوب دخى بر آن وساعت ارام وتوقف ايتميوب بالاده مسطور اولمقدار سورسات زخيرهلرى اخراج واصحابنه قالديردوب منزل مزبورده حاضر وآماده ايليوب اردوى همايونده نزل امينته تسليم وتمسك آلوب موقوفات دفترلرينه قيد ايتديردوب اتمام خدمت ايليهسز وذكر اولنان سورصات زخيرهسى تكاليف عرفيه اولميوب معاف وغير معاف داخللر اولمغله عموم اوزره تحمللرينه كوره توزيع وآكا كوره تحصيل ايليوب برفرده عناد ومخالف ايتديرميهسن وشويله كه اخراجى فرمانم اولان سورصات زخيرهسى تعيين اولنان منزلده حاضر وآماده اولميوب اهمال ايدهسن واول سبب ايله مضايقهيه باعث وبادى اولوب عساكر اسلامه ضرورت چكديرهسن منصبك آخره ويرلمك ايله قناعت اولميوب اشد عقوبته مستحق اولورسن بيلمش اولهسن سنكى قاضى وسزكه كتخدا يرلرى ويكيچرى سردارلرى واعيان ولايت سز بالذات سورصات زخيرهسنى معاً منزل مزبوره نقل ايليوب حاضر وموجود اولوب بوبابده تأخيردن بغايت احتراز ايدوب هر بريكز

(١١٤)　　　س ٧　　　ص ١٢٢—١٢٣

مفاخر القضاة والحكام معادن الفضائل والكلام ادرنه‌دن بلغراده وبلغراددن بدونه وارنجه يول اوزرنده واقع اولان قاضيلر زيد فضلهم ومفاخر الاماثل والاقران كتخدا يرى ويكيچرى سردارلرى ونفرات اغالرى وساير ايش ارلرى زيد قدرهم توقيع رفيع همايون واصل اوليجق معلوم اولاكه سرسديد اسلاميه‌دن اولان بدون قلعه‌سنى تعمير ايچون زياده دولكر ونجار تداركى وبركون اول قلعهٔ مزبوره‌يه ايريشديرلمسى اهم اموردن اولمغله ايمدى ارسال اولنان اللى نفر دولكر ونجار قلعهٔ مزبوره‌يه واروب داخل اولنجه‌يه دكين يول اوزرنده هرقنغكزك تحت حكومتنه داخل اولورايسه مناسب يرلره قوندروب زاد وزواده‌لرين ويرلودن باركيرلر طوتوب غايت سرعت واستعجال ايله بربريكزه اولاشديروب بركون اول قلعهٔ مزبوره‌يه ارسال وايصال ايتديرمكده هربريكز زياده دقت واهتمام ايدوب عياذاً بالله تعالى دولكر ونجار واروب قلعهٔ مزبوره‌يه ايريشممكله عوق وتأخيره باعث اولمقدن زياده اهتمام ايليه‌سز ديو فرمانم اولمشدر بيوردمكى حكم شريفمله دركاه معلام چاوشلرندن قدوة الاماثل والاقران محمد چاوش زيد قدره واردقده بوبابده صادر اولان امرم اوزره عمل ايدوب دخى قطعاً تأخير وتوقف ايتديرميوب قلعهٔ مزبوره تعميرى ايچون ارسال اولنان اولمقدار نفر دولكر ونجار قلعهٔ مزبوره واروب داخل اولنجه‌يه دكين يول اوزرنده هرقنغكزك تحت حكومتنه داخل اولور ايسه مناسب اولان يرلره قوندروب وزاد وزوادولرنى كوروب ويرلودن باركيرلر ويروب سرعت واستعجالله بربريكزه اولاشديروب بركون اول قلعهٔ مزبوره‌يه ارسال وايصال ايتديرمكده هربريكز زياده اهتمام ايدوب دقت ايليه‌سز شويله‌كه ذكر اولنان نجار ودولكر بركون اول قلعهٔ مزبوره‌يه واروب داخل اولمامغله عياذاً بالله قلعه‌نك تعميرى تأخير قالور ايسه بروجهله عذر وجوابكز مسموع همايونم اولميوب زياده عتاب وعذابه مستحق اولمكزى مقرر بله‌سز آكا كوره بصيرت وانتباه اوزره اولوب بركون اول محلنه ارسال وايصال ايتديرمكده مجد وساعى اولاسز شويله بله‌سز علامت شريفه اعتماد قله‌سز تحريراً فى اليوم الثانى عشر شهر صفر الخير سنه ست وتسعين والف　　　ادرنه

وصل الينا فى ٢١ صفر الخير سنه ١٠٩٦　　　المحروسه

بالفعل دستور مکرم اکرم مشیر افخم نظام العالم ناظم مناظم الامم وزیر اعظم وسردار اکرمم ابراهیم پاشا ادام الله تعالی اجلاله ایله سفر همایونمه مأمور اولان درگاه معلام یکیچریلری وآلتی بلوك خلقی وسایر قپوم قوللرینك منازل ومراحلده زاده وزوادهلری ایچون تمام زخیره تدارك واحضار اولمسی لازم کلمکله قانون اوزره سورصات زخیرهسی اخراج اولنمق بابنده فرمان عالیشانم صادر اولمغین ایمدی تحت قضا کزده یالکز درتیوز کیل استانبولی آرپه ویتمش بش کیل دقیق ویالکز قرق رأس اغنام ویالکز اللی وقیه روغن ساده وقرق وقیه عسل ویکرمی عربه اودون ویوز قنطار صمان سورصات زخیرهسی اخراج وسنکی قاضیسیسن صوفیه نام منزله کتوروب اوردوی همایونمده نزول امیننه تسلیم ایلمك امرم اولمشدر بیوردمکی وصول بولدقده بو بابده صادر اولان امرم اوزره عمل ایدوب دخی بر آن وبر ساعت آرام وتوقف ایلیوب بالاده مسطور اولمقدار سورصاة زخیرهلری اخراج واصحابنه قالدیردوب نزل مزبورده حاضر وامادە ایلیوب اوردوی همایونمده نزل امیننه تسلیم وتمسك آلوب موقوفات دفترلرینه قید ایتدیردوب اتمام خدمت ایلیهسز وذکر اولنان سورصاة زخیرهسی تکالیف عرفیهدن اولمیوب معاف وغیر معاف داخللر اولمغله عموم اوزره تحمللرینه کوره توزیع وآکا کوره تحصیل ایلیوب برفرده عناد ومخالفت ایتدیرمیهسز وشویله که اخراج فرمانم اولان سورصات زخیرهسی تعیین اولنان منزلده حاضر وآماده ایتمیوب اهمال ایدهسن واول سبب ایله مضایقهیه باعث وبادی اولوب عسکر اسلامه ضرورت چکدورهسن منصبك آخره ویرلمك ایله خلاص اولمیوب اشد عقوبته مستحق اولورسن بلمش اولاسین سنکی قاضی وسزکه کتخدا یرلری ویکیچری سردارلری واعیان ولایت سز بالذات سورصاة زخیرهسی معاً منزل مزبوره نقل ایلیوب حاضر وآماده وموجود اولوب بو بابده بغایت احترازایدوب هر بریکز کرکی کبی معاونت ایدوب من بعد خلافنه زجر وچور کوسترمیهسز الحاصل زخیره خصوصی امور مهمهدندر عوق وتأخیرینه باعث ومانع اولنلری استانهٔ سعادتمه یازوب عرض واعلام ایلیهسزشویلهبلهسز علامت شریفه اعتماد قلهسز تحریراً فی اوائل شهر صفرالخیر لسنه ست وتسعین والف

وصل الینا فی الیوم التاسع والعشرین من شهر ربیع اول سنه ۱۰۹۶

بمقام

ادرنه المحروسه

آقچه خزینه واروب بلغراده داخل اولنه دکین یول اوزرنده هر قنغکزک تحت حکومتنه داخل اولور ایسه منزلدن غیری یرلودن بهر منزلده التیشر رأس یوك طوارلری ویروب ومحفوظ یرلرده قوندروب وکیجه‌لرده بکلتدروب ویاننه آدملر قوشوب امین وسالم بر بریکزه اولاشدروب وهر منزلده تسلیم ایلدوککزه اول قضادن حجت وتمسك آلوب اتمام خدمت ایلمکده مجد وساعی اولوب عیاذاً بالله تعالی حزروکزند ایرشدیرمکدن بغایت احتراز واحتیاط ایلمکز بابنده فرمان عالیشان صادر اولمشدر بیوردمکی حکم شریفمله واردقده بو بابده صادر اولان امرم اوزره عمل ایدوب دخی ذکراولنان خزینه واروب بلغراده اولنجه دکین یول اوزرنده هر قنغکزك تحت حکومتنه داخل وواصل اولور ایسه منزلدن غیری یرلودن بهرمنزلده التیشر یوك طواری ویروب ومحفوظ یرلره قوندروب وکیجه‌لرده بکلتدیروب ویاننه معتمد علیه ادملر قوشوب وامین وسالم بر بریکزه اولاشدیروب وهر منزلده تسلیم ایلدوککزه اول قضادن حجت وتمسك الوب اتمام خدمت ایلمکده هر بریکز مجد وساعی اولوب عیاذاً بالله تعالی ضرورکزند ایرشدیرمکدن بغایت احتراز واجتناب ایلیه‌سز ذکر اولنان خزینه محل مزبوره وارنجه امین وسالم بر بریکزه اولاشدیروب زیاده اهم اولمغیله سائره قیاس ایتمیوب بر کون اول وبر ساعت مقدم محلنه نقل ایلمکده اهتمام ایلیوب وجه مشروح اوزره اولان امرمی یرینه کتوره‌سن شویله بله‌سز اعلامت شریفه اعتماد قله‌سز تحریراً فی الیوم الخامس عشرین من شهر محرم الحرام سنه ست وتسعین والف

وصل الینا فی ٥ صفر الخیر سنه ١٠٩٦ بمقام ادرنه المحروسه

(١١٣) س ٧ ص ١٣١

قدوة القضاة والحکام معدن الفضل والکلام مولانا برزینك قاضیسی زید فضلهم توقیع رفیع همایون واصل اولیجق معلوم اولا که انشاء الله تعالی اول بهار فرخنده فالده کفار دوزخ قرار اوزرینه سفر همایونم مقرر ومحقق اولمغله

دقیقه فوت ایله‌میه‌سز شویله بیله‌سز علامت شریفه اعتماد قله‌سز تحریراً فی اواسطه شهر محرم الحرام سنه ست وتسعین والف
بمقام ادرنه المحروسه

وصل الینا فی ٧ صفر الخیر سنه ١٠٩٦

درگاه عالی متفرقه‌لر وچاوشلرینی سفره امر فرمانیدر

(١١١) س ٧ ص ١٢١—١٢٢

شرایع شعار روم ایلی‌نك اورته قولنده واقع قضاة افندیلر زید فضلهم انها اولنور که انشاءالله تعالی اول بهار خجسته آثارده سفر همایون نصرت مقرون مقرر اولمغله تحت قضا کزده ساکن کدکلو درگاه عالی متفرقه‌لری وچاوشلری ودیوان همایون ودفتر خاقانی کاتبلری وشاکردلری سفر همایونه مأمور اولملریله ایمدی هر بریکز تحت قضا کزده ساکن اولنلری وقت وزمانیله مستقلاً اولرندن اخراج وبریرده مکث وآرام ایلیوب نوروز فیروزده ادرنه‌ده موجود بولنملری بابنده صادر اولان امر شریف عالیشان موجبنجه مکتوب تحریر اولنمش وصولنده کرکدر که موجب امر عالی اوزره هر بریکز تحت قضا کزده ساکن اولان مزبورلری وقت وزمانیله اولرندن اخراج وبریرده مکث وآرام ایلیوب محل مزبورده موجود بولنه‌لر شویله که وقت وزمانیله کلوب محل مزبورده موجود بولنمیه‌لر بر وجهله عذر وجوابلری مسموع اولمیوب درلکلری آخره ویرلدوکندن غیری مسئول ومعاتب اولوب جزالری ترتیب اولنور وسزکدخی عدم تقیدکزه حمل اولنوب مظهر عتاب اولورسز آکا کوره زیاده تقید واهتمام ایلیه‌سز والسلام

(١١٢) س ٧ ص ١٢١

مفاخر القضاة والحکام معادن الفضائل والکلام ادرنه‌دن بلغراده وارنجه یول اوزرنده واقع اولان قاضیلر زید فضلهم ومفاخر الاماثل والاقران کتخدا یرلری ویکیچری سردارلری واعیان ولایتك ایش ارلری زید قدرهم توقیع رفیع همایون واصل اولیجق معلوم اولا که حالیا درگاه معلام چاوشلرینك کدکلولرندن محمود چاوش زید مجده ایله عساکر اسلام ایچون بلغراده ارسالی فرمانم اولان بشیوز کیسه

عمل ایدوب دخی ذکر اولنان درت بلوك سپاهیلرینك مواجبلری مالی هر قنغکزك تحت حکومتنه داخل اولور ایسه اوسکه وارنجه منازل ومراحلده ومخوف ومخاطره‌لو اولان محللرده کره‌کی کبی حفظ وحراست ایده‌رك امین وسالم بر بریکزه اولاشدیروب عوق وتأخیردن وعیاذاً بالله تعالی ضرر و کزند ایرشدیرمکدن وبو بهانه ایله جلب مال اولنوب فقرایه ظلم وتعدیدن بغایت احتراز ایلیه‌سز شویله بیله‌سز علامت شریفه اعتماد قله‌سز تحریراً فی الیوم الخامس والعشرین شهر ذی الحجه الشریفه سنه خمس وتسعین والف بمقام

وصل الینا فی ۲ محرم الحرام سنه ۱۰۹۶ ادرنه المحروسه

(۱۱۰) س ۷ ص ۱۲۱

مفاخر القضاة والحکام معادن الفضائل والکلام روم ایلینك اورته قولنده واقع اولان قاضیلر زید فضلهم توقیع رفیع همایون واصل اولیجق معلوم اولاکه انشاء الله الملك المنان اول بهار خجسته آثارده سفر همایون نصرت مقرونم مقرر ومحقق اولمقله تحت قضا کزده ساکن کدکلو درکاه معلام متفرقه‌لری وچاوشلری ودیوان همایونم ودفتر خاقانی کاتبلری وشاکردلری سفر همایونمه مأمور اولملریله ایمدی هر بریکز تحت قضا کزده ساکن اولنلری وقت وزمانیله مستقلاً اولرندن اخراج وبریرده مکث وآرام ایلمیوب نوروز فیروزده ادرنه‌ده موجود بولنملری بیاننده فرمان عالیشانم صادر اولمشدر بیوردمکی درکاه معلام چاوشلرندن قدوة الاماثل والاقران حسین چاوش زید قدره حکم شریفمله وصول بولدقده بوبابده صادر اولان فرمان جلیل القدرم موجبنجه عمل ودخی هر بریکز تحت قضا کزده ساکن اولان مزبورلری وقت وزمانیله مستقلاً اولرندن اخراج وبریرده مکث وآرام ایلمیوب نوروز فیروزده ادرنه‌ده موجود بولنمسی شویله‌که وقت وزمانیله کلوب محل مزبورده موجود بولنمیه‌لر بروجهله غدر وجوابلری مسموع همایونم اولمیوب درلسکلری آخره ویرلدیکندن غیری مسئول ومعاتب وجزالری ترتیب اولنمق مقرردر آکا کوره تفهیم وتنبیه ایدوب وجه مشروح اوزره صادر اولان فرمان همایونك مضمون منیفی اجراسنده

قانون قديم اوزره عمل اولنمق فرمانم اولمشدر بيوردمكى حكم شريفمله مزبور طوغانجى باشى زيد قدره واردقده بوبابده صادر اولان امرم اوزره عمل ايدوب دخى ذكر اولنان قاضيلقلرده واقع دفتر جديد خاقانيده مقيد برات شريفمله تعيين اولنمش خاصه چاقريوجيلرينك واولادلرينك تاريخ مزبورده استانهٔ سعادتمه طغان كتورميوب النده مهرلو ومعمول به اداى خدمت تذكره‌لرى اولميانلرك مسلمانندن يوزالليشر اقچه وكفره‌دن اوچر يوزاقچه ميرى مرده بهالرى وعادت اغنام ورسوم كواره ورسم عروسانه وجرم جنايت وبادهوالرى وبيت المال وسائر وجزؤى وكلى حقوق ورسوماتلرين قديمدن اوليكلدوكى اوزره جمع وتحصيل ايتديروب كمسنه‌يه تعلل ونزاع ايتديرميه‌سز ميرى طغانلرى طعمه بهالرى وخاصهٔ طغانجيلرك مواجبلرى ايچون تسليم ايتديره‌سن اما بوبابده تمام اهتمام ايدوب قديمى دفترده مقيد طغانجى اولميوب اخرك دفترلو رعاياسنه مداخله اولنمقدن بغايت احتراز ايليه‌سز شويله بيله‌سز علامت شريفه اعتماد قله‌سز تحريراً فى اليوم الخامس عشر شهر ذى الحجه الشريفه لسنه خمس وتسعين والف

وصل الينا فى ٢٦ محرم سنه ١٠٩٦ — بمقام ادرنه المحروسه

(١٠٩)　　　س ٧　　　ص ١١٠

مفاخر القضاة والحكام معادن الفضائل والكلام درسعادتمدن بلغراده وبلغراددن اوسكه وارنجه يول اوزرنده واقع اولان قاضيلر زيد فضلهم توقيع رفيع همايون واصل اوليجق معلوم اولاكه حالا نشانجى بلوك درت بلوك خلقنك مواجبلرى مالى بلغراده وبلغراددن اوسكه ارسال اولنمغله اوسكه وارنجه هرقنغكزك تحت حكومتنه داخل اولنور ايسه منازل ومراحلده ومخوف ومخاطره‌لو اولان محللرده كره‌كى كبى محكم حفظ وحراست ايده‌رك امين وسالم بربريكزه اولاشديروب عوق وتأخيردن عياذاً بالله تعالى ضرر وكوزند ايرشديرمكدن بغايت احتراز ايليه‌سز ديو فرمانم اولمشدر بيوردمكى حكم شريفمله واردقده بوبابده صادر اولان امرم اوزره

ادملر تعیین ایدوب برکون اول ادرنه‌یه ارسال وآغرلق تحمیلی ایچون قبضنه مأمور اولانه تسلیم ایتدیرمکده هر بریکز زیاده دقت واهتمام ایدوب وتأخیرندن واهمال ومساهله‌دن بغایت احتراز ایلیه‌سز دیو فرمانم اولمشدر بیوردمکی حکم شریفمله واردقده بوبابده صادر اولان امرم اوزره عمل ایدوب دخی وجه مشروح اوزره صوفیه جانبنده هرنمقدار سرم وادرنه وآت عربه‌لری وار ایسه یاننه ادملر تعیین ایدوب برکون اول عجالةً آغرلق تحمیلی ایچون ادرنه‌یه ارسال وایصال ایتدیرمکده هر بریکز زیاده تقید واهتمام ایدوب عوق وتأخیرندن واهمال ومساهله‌دن بغایت احتراز ایدوب وجه مشروح اوزره اولان امری یرینه کتوره‌سین شویله بله‌سز علامت شریفه اعتماد قله‌سز تحریراً فی الیوم الرابع عشر ذی الحجه الشریفه سنه خمس وتسعین والف بمقام

وصل الینا فی ١٧ ذی الحجه الشریفه سنه ١٠٩٥ ادرنه المحروسه

(١٠٨) س ٧ ص ١١٨

مفاخر القضاة والحکام معادن الفضائل والکلام باشاسنجاغنك صوفیه طوغانجی باشیلیغی دفترینه تابع اولان یرلرك قاضیلری زید فضلهم توقیع رفیع همایون واصل اولیجق معلوم اولاکه افتخار الاماجد والاکارم بالفعل خاصهٔ چاقرجی باشی دام مجده درسعادتمه مهرلو تذکره کوندروب ذکر اولنان قاضیلقلرده واقع دفتر جدید خاقانیده مقید برات شریفمله تعیین اولنمش خاصهٔ چاقریوه‌جیلرك واولادلرینك طقسان آلتی سنه‌سنه محسوب اولمق اوزره استانهٔ سعادتمه طغان کتورمیوب الندە مهرلو ومعمول ادای خدمت تذکره‌لری اولمیانلرك مسلمانلرندن یوزاللیشر آقچه وکفره‌سندن اوچریوز اقچه میری مرده بهالرینی وعادت اغنام ورسم کواره ورسم عروسانه وجرم جنایت وبادهوالری وبیت المال وسایر جزؤی وکلی حقوق ورسوملرینی قدیمدن اولیکلدوکی اوزره جمع وتحصیلی ایچون خاصه طغانجی باشیلرندن قدوة الاماثل والاقران... نام طغانجی باشی زید قدره تعیین اولندیغنی بیلدیروب موجبنجه وقت وزمانیله جمع وتحصیل ایتدیرلمك بابنده امر شریفم رجا ایلدوکی اجلدن ایمدی

مكتوب كوندروب پاشا سنجاغنده صوفيه ناحيه‌سنده غيتانوه نام قريه وغيريدن
آلتی بيك اقچه تيماره متصرف اولان سليمان شهيداً فوت اولوب تيماری محلول
اولمغله... بويلو... كوزلو ... قاشلو وتخميناً ... ياشنده مذكور ابراهيم ايچون متوفای
مزبورك صحيح صلبی اوغلی اولوب ابرازايلدوكی برات بلاشبهه باباسی براتی اولدوغنی
لواء مزبوردن ايكی زعيم واون نفرارباب تيمارشهادت ايتمرليه متوفا باباسی تيماری اوغلی
مذكوره ويرلمك بابنده عنايت رجاسنه عرض ايتمكين ويرلمك امر اولنوب صادر
اولان امر جليل القدر تيماری اولدوغی سنجاقده ساكن اولوب والای بكيسی
بيراغی آلتنده سفره‌اشمك شرطيله توجيه اولنماغيچون سنه خمس وتسعين والف
رمضان المبارك آواخر تاريخيله دستور مكرم مشير مفخم نظام العالم بالفعل حلب
واليسی اولوب انكروس سفرنده عساكر اسلاميه سردار اولان وزير مكرم مصطفی
پاشا ادام الله تعالی اجلاله طرفندن حكم شريف ويرلدكدن صكره تذكره‌سی اخراج
اولنمق فرمان اولنمغين برموجب امر عالی ذكر اولنان التی بيك اقچه تيماروجه مشروح
اوزره متوفیٔ مزبور باباسی سليمان تحويلندن اوغلی مرقوم ابراهيمه قانونلرندن
زياده‌سيله توجيه اولنوب برات عاليشان ايچون تذكره ويرلدی فی ٨ شهر ذی الحجه
الشريف سنه خمس وتسعين والف

بيوردی

وصل الينا فی ٢٦ محرم الحرام سنه ١٠٩٦

صحرای

بدون

(١٠٧) س ٧ ص ١٠٧

اقضی قضاة المسلمين اولی ولاة الموحدين معدن الفضل واليقين وارث علوم
الانبياء والمرسلين حجة الحق علی الخلق اجمعين المختص بمزيد عنايت الملك المعين مولانا
صوفيه قاضيسی زيدت فضائله ومفاخر الاماثل والاقران كتخدا يرلری ويكيچری
سردارلری واعيان ولايتك ايش ارلری زيد قدرهم توقيع رفيع همايون واصل
اوليجق معلوم اولاكه حاليا آغرلق تحميلی ايچون زياده عربه تدارك ولازم ومهم
اولمغله ايمدی صوفيه جانبنده سرم وادرنه عربه‌لری وار ايسه معجلاً تدارك ويانه

درعهده	درعهده	درعهده	درعهده	درعهده	درعهده
پريچوره‌وه	نوسل	غوبسلاو	درنوه	اوفجندول	سپاوش‌بيك
ج	ج	ج	ج	ج	فلبوفجه
١	٧	٢	٢	١	ج
					٣

درعهده سليمان چلبى

درمشه	ولقوفجه
ج	ج
٢	٢

يكون چيرك
(٢ ١/٢)

جمعاً يكون

چيرك
٥١١ يالكز بشيوز اون برچيركدر — بهر چيركه

ف

اسدى	ربع	پاره
٢	١	٥

(١٠٦) س ٧ ص ١١٩

ناحيه صوفيه درلواء پاشا
ابراهيم ولد سليمان
عن تحويل پدرش المتوفى
غيتانوه تابع مزبور
و
٦٠٠٠

قدوة الاماثل والاقران صاغ قول الاى بكيسى على زيد قدره اوردوى همايونمه

درعهده عمر چلبی خروس زاده	درعهده طوغانجی باشی محمود اغا	
ناغبول ج ۵ · باتنوفجه ج ۷	دردۀ قالنه ج ٤	یکون ۱۲
درعهده الحاج حمزه	درعهده محتسب الحاج عثمان	درعهده اوزون احمد
قیطانوه ج ٤	ایورا ژدبنه ج ۲ · وقویك ج ۱۲ · یکون چیرك ۳۲	طوغانوه ج ۵ · قوستمرود ج ۲ · یکون چیرك ۷
درعهده مصلح بیك	درعهده محضرباشی محمداغا	درعهده متولی محموداغا
بوچنۀ برقوفجه ج ۳	دوبره‌چین ج ۲ $\frac{1}{2}$ · قلادنجه ج ۱ · یکون چیرك ۵ $\frac{1}{2}$	محلۀ محمد پاشا ج ۲
درعهده قیطاس سپاهی	درعهده محمد چلبی	درعهده ابراهیم بك
مناستر شته ج ۲	ایزلاتوشه ج ۳	بالشه ج ٦
درعهده اسمعیل بیك جقوراوه ج ٦	سـ بشتریجه ج ۷ · درعهده ایوانیانه ج ۱۲	درعهده طاش کسن ج ۲ $\frac{1}{2}$
درعهده غلاوشوه ج ۱		درعهده یوسف چلبی ژتنه ج ۲ $\frac{1}{2}$

درعهده اغو سپاهی وکیلی موسی افندی

اق دانشن	چیقانجه
ج	ج
۳	۲

درعهده احمد سپاهی وکیلی محمد افندی

حسینلو	غولانوفجه
ج	ج
٤	٤

یکون چیرك
۸

درعهده یوقاری بانه قریه‌سی
ج
۷

درعهده صغرلو قریه‌سی
ج
۳

درعهده متولی سلیمان اغا

طرنوه
ج
۷

درعهده متولی مصطفی اغا

لوزنه‌بالا
ج
۱۲

درعهده عباجی احمد چلبی

بوهووه	یلشنجه
ج	ج
۷	٤

یکون چیرك
۱۱

درعهده ابراهیم یازیجی

لوقووه	دراغچووه	مشتچه
ج	ج	ج
۲	۲	۲

یکون چیرك
٦

درعهده ابراهیم سپاهی وکیلی درویش

اورمانلو
ج
۱۰

درعهده حسین چلبی

بزدن	شوما
ج	۱
۱	

یکون
۲

درعهده محمد چلبی

صارچنه	چره‌چل
ج	۱۲
۳	

یکون
٤۲

درعهدهٔ قبطیان جزیه‌داری حسین اغا

اوغوی	حصرجی	قلقاص	موشنه	میرچای	کیلانه	چورباق	بوچنهٔ بالا
ج	ج	ج	ج	ج	ج	ج	ج
۸	۲	۱	٤	۲	٥	۲ $\frac{1}{2}$	۲ $\frac{1}{2}$

بوجنهٔ زیر	قالقاجی	
ج	ج	یکون چیرك
۲	۱	۲۸ $\frac{1}{2}$

درعهدهٔ خواص لوقورسقه

لوقورسقه	میرویانه	بودکوفجه	
ج	ج	ج	یکون چیرك
٦	۲	۲	۱۰

درعهدهٔ علی جق‌زاده حسن چلبی

قوماریجه	قازیجانه	شیاقوفجه	قوستیم‌ودبالا	مالنهٔ بالا	
ج	ج	ج	ج	ج	یکون چیرك
٤	۲	۲	۲	۳	۱۳

درعهدهٔ چری باشی اوغلی‌سی وکیلی ابراهیم بیك

بوستوبصارل	مالنه زیر	بوغداندول	غورمازاوه	قاچلیانه
ج	ج	ج	ج	ج
٦	٥	٦	۲	۱

یکون چیرك ۲۰

درعهده سپاهیلر چری باشیسی	درعهده کردانی‌زاده	
حسن اغا	مصطفی اغا	
پیلانجه	موسی کوبی	قوجه آحمدلو
ج	ج	ج
۸	٥	۲

یکون چیرك ۷

درعهدهٔ مزبور محمود اغا خواص روم‌ایلی

جرقوه	سهودول	نسورتنه	
ج	ج	ج	یکون چیرك
٥	٢	١	٨

درعهدهٔ عمر اغا

کنجه	بالوان	
ج	ج	یکون چیرك
٢	١	٣

درعهدهٔ الحاج ابوبکر اغا

پتریج	یتره‌بیج	دوبروسلافجه	باطقوفجه	
ج	ج	ج	ج	یکون چیرك
٣	١	٣	١	٨

درعهده الحاج محرم اغا

ژلزنجه	پوطوب	کیرمیقوفجه	
ج	ج	ج	یکون چیرك
١٠	٢	١	١٣

درعهده چری باشی مصطفی اغا

قره‌بولاط	غلبوفجه	چنجهٔ بالا	چونل	
ج	ج	ج	ج	یکون چیرك
٢	١	٢	١	(٤٢)

درعهده چری باشی یوسف اغا

مالشوفجه	وینوغوفجه	قالوکریجه	چنجهٔ زیر	
ج	ج	ج	ج	یکون چیرك
٢	٢	٢	١	٧

درعهده اق پیلا محمد اغا وکیلی علی بیك

بریمرجه	اوضرادشنه	جرقلفجه	
ج	ج	ج	یکون چیرك
٨	٦	١٢	١٢ $\frac{1}{2}$

درعهده خزینه کاتبی وکیلی ابراهیم بیك

غروبلانه	اورمن	بایخانلو	کوجك اوبه	دراغوشتجه	چفتلك حسن بك
ج	ج	ج	ج	ج	ج
٨	٣	٣	٣	٢	٢

یکون چیرك

٢١

درعهده عوض اغا وکیلی ابراهیم بیك

راقوفجه	اسقرج	ایلیانجه	قوریلا	لقاتنك	اوسنی اوغلاق	اوبرادوفجه
ج	ج	ج	ج	ج	ج	ج
٧	٢	٣	٧	٨	٦	١٢

قومانجه

٢

یکون چیرك

٣٦ ½

درعهده یعقوب اغا زاده وکیلی یوسف افندی

ژلووه	بودغوس	ولویاق	دبرووه	لسقودول
ج	ج	ج	ج	ج
٨	٢ ½	٢	٢	١

یکون چیرك

١٥ ½

درعهده الحاج محمود اغا

اورلاندوفجه	غرادج	روداشنجه	قمانجه	بوغلدج
ج	ج	ج	ج	ج
			٣	١٢

یکون چیرك

١٢ ½

٨

درعهده طورغانی‌زاده حسین اغا

بویانه	بودویانه	ستوارج	ردینه	پتلوك	خرابسقه	مهلوه	قوقلیانه
ج	ج	ج	ج	ج	ج	ج	ج
۲ ۱/۲	۲	۱	۱	۱	۳	۱	۳

کوره‌چی	برایکوفجه	مجه‌بولنه	پارجلوفجه	یکون چیرك
ج	ج	ج	ج	
۱	۱	۲	۲	۱۷

درعهده مفتاح اغاسی وکیلی ابراهیم بیك

دارغلفجه	لوزنهٔ زیر	غردومان	رایلووه	پانجار	پورولشه
ج	ج	ج	ج	ج	ج
۷	۳	۱۲	۱۲	۲	۲

یکون چیرك
۱۷

درعهده دلبند اغاسی وکیلی علی بیك

دیوتنه ،	رادوی	قربوینه	نکوان	اسلاجه	باطولیه
ج	ج	ج	ج	ج	ج
۶	۴	۶	۴	۳	۲

یکون چیرك
۲۵

درعهده سردار اغا وکیلی مرتضی‌بشه خواص حاجی قرمان

حاجی قرمان	بوغرو پاشا	یانه	مقاج	تنکشوه
ج	ج	ج	ج	ج
۱	۳	۲	۱	۳

یکون چیرك
۱۰

قبطیان جزیه‌داری حسین اغا وکورد ابراهیم بیك وطوغانجی باشی محمود اغاوعوض اغا وکیلی ابراهیم بیك وبوجنه ضابطی مصلی بیك وآلای بیك وکیلی حسن سوباشی وسایر قرا سوباشیلری بریره کلوب هرقریه‌نك تحمللرینه کوره بینلرنده توزیع وتقسیم ایلدکلری روغن ساده اشتراسی مالی وسنهٔ مزبوره‌ده طوب دنکلنه‌ویریلن یوز غروش وسیاوش پاشا ایله کلن سردن کچدیلریچون خانجیلره ویریلن یوز اللی غروش ومارتلوسلو ایچون‌ویریلن یکرمی غروش‌علی‌اغایه کلن‌مباشره‌اوتوز غروش ودنکل مباشرینه ویریلن اون غروش وقره محمد پاشانك کلن قره‌قوللوقجیلرینه زخیره مصارفنه ویریلن اون غروش والحاج حسینه مسمار ایچون وعبداه اغایه کراسته ایچون ویریلن اون ایکی بچق غروش وکوپری‌عرضی ایله کیدنه اللی غروش ومنزلجی‌یه سیروزه کیتدوکی زمان خرج راه ایچون اوتوز بش غروش وزعیم احمد اغا منزلنده مرحوم اولان خادمك دفننه ویریلن درت غروش ومابین جامعی شیخنه کراسته ایچون ویریلن درت بچق غروش وولایتك سایر مصارفنه ویریلن یتمش غروش واقچه جمع ایدنلره قرق غروش اشبو دفتر ضم اولنوب‌جمله اعیان معرفتلریله بومنوال اوزره تحریر اولنوب مباشر مومی الیه علی اغانك یدینه ویریلن روغن ساده مالی وسایر مصارف دفتربدرکه ذکر اولنور تحریراً فی اوائل ذی‌الحجه‌الشریفه لسنه خمس وتسعین والف

درعهده زعیم احمد اغا

برنیك	جلوبچ	اسلاطنه	قطنه	مصلووه	هرقووه	درامنك
ج	ج	ج	ج	ج	ج	ج
٧	٢	١	١	١	٤	٢

یکون چیرك

١٦ $\frac{١}{٢}$

درعهده مهردار حسن اغا

سلاڤجه	دیوانه داود	استولنك	بوغرو منزل	بوصمانجه	اوبلا
ج	ج	ج	ج	ج	ج
٩	٦	٣	٣	٦	٣

یکون چیرك

٣٠

پرولشه	بوصمانجه	بوغرومنزل	اوبلا	هرەقوه	رابسقه	طرنوه	غروبلانه
ج	ج	ج	ج	ج	ج	ج	ج
٢	٦	٣	٣	٤	٣	٧	٨

نورتنه	راقوفجه	لوزنەبالا	نوەسل	يوقارىبانه	بوجنەبرقوفجه	فلبوفجه
ج	ج	ج	ج	ج	ج	ج
١	٧	١٢	٧	٧	٣	٣

جمعاً يكون

چيرك

٥١٢ يالكز بشيوز اونايكى چيركدر . بهر چيرك اسدى ربع يالكز
يديشر غروش ايله اوچر ربعدر . ٧ ٣

(١٠٥) س ٧ ص ١٠٤

بيك طقسان بش سنەسنه محسوب اولمق اوزره طرف سلطنت عليەدن ارسال اولنان نقد اقچه ايله مطبخ عامره مهماتيچون محميهٔ ادرنه‌يه نقلى هروقيه‌سى يكرمى يديشر اقچه‌يه اولمق اوزره مدينهٔ صوفيه قضاسندن اوچ بيك وقيه روغن اشترا وتدارك ومعجلاً محميهٔ مزبوره‌يه نقلى فرمان اولنوب جمع وتحصيلى قدوة الاماثل والاقران على اغايه تفويض وسپارش اولنوب يدينه امرشريف سلطانى وصورت دفتر خاقانى ويريلوب معاف وغير معاف داخللردر ديو بيوريلوب لكن طـائفهٔ وينوغانك يدلرنده رعايا ايله معاً اشترا وسورصات ويرممكن اوزره خط همايونلرى اولمغله طـائفهٔ مزبور حساب مرقومه داخل اولمدقلرى اجلدن چيرك حسابندن تحصيل اولنمق لازم كلمكين اعيان ولايتدن عمدة الاعيان زعيم احمد اغا وزخر الامثال طورغانى زاده حسين اغا وفخر الاعيـان سردار عثمان اغا وزخر الاقران مهردار حسن اغا وكيلى شعبان يازيجى وزبدة الاماثل مفتـاح اغاسى وكيلى ابراهيم آغا وكردانى زاده مصطفى اغا

ايليانجه	بالوان	ژتنه	ولوياق	روداشنجه	غورمازاوه	تپلوك
ج	ج	ج	ج	ج	ج	ج
٣	١	٢ ١/٢	٢	٢	٢	١

قاچليانه	موشته	جبنجۀ بالا	مصلووه	سهودول	قوستمبرودبالا
ج	ج	ج	ج	ج	ج
١	٤	٢	١	٢	٢

رويته	غليوفجه	مهلووه	قوستمبرودزير	غردومان	ريلووه	قازيجانه
ج	ج	ج	ج	ج	ج	ج
١	١	١	٢	١٢	١٢	٢

قومانجه	شوما	پريمچوره‌وه	دوبره‌چين	محله محمدپاشا	حراسنك
ج	ج	ج	ج	ج	ج
٢	١	١	٢ ١/٢	٢	٢

بوقويك	مناسترشته	مالشوفجه	قلادنجه	اورلاندوفجه	ولقوفجه
ج	ج	ج	ج	ج	ج
١٢	٢	٢	١	٢	٢

پوطوپ	پوغلدج	شياقوفجه	اوفچندول	دراغيچووه	بوچنۀ زير
ج	ج	ج	ج	ج	ج
٢	١٢	٢	١	٢	٣

چونل	قمانجه	مجه‌پولنه	پوچنۀبالا	بويانه	لسقودول	قالوكريجه
ج	ج	ج	ج	ج	ج	ج
١	٣	٢	٢ ١/٢	٢ ٢/١	١	٢

ميرچاى	درنوه	غولسلاو	جبنجۀ زير
ج	ج	ج	ج
٢	٢	٢	١

قوجه احمدلو	ستوراج	مالنهٔ زیر	چوقور اوه	اسلافجه	تیره پیچ
ج	ج	ج	ج	ج	ج
٢	١	٥	٦	٣	١

قوماریجه	قوریلا	قطنه	اسقرج	برایکوفجه	بورکوفجه	بستریج
ج	ج	ج	ج	ج	ج	ج
٤	٧	١	٢	١	٢	٧

باتنوفجه	باطقوفجه	بالشه	دوبروسلافجه	مالنهٔ بالا	چوریاق
ج	ج	ج	ج	ج	ج
٧	١	٦	٣	٣	٢½

کورجی	وینوغوفجه	چرقلفچه	صارچنه	ایوانیانه	قوقلیایه	درمشه
ـ	ج	ج	ج	ج	ج	ج
١	٢	١٢	٣	١٢	١	٢

چرقوه	پرنیك	مشتیچه	بوغداندول	دیوتنه	رادوی	چقانجه
ج	ج	ج	ج	ج	ج	ج
٥	٧	٢	٥	٦	٦	٤

کیلانه	میرویانه	متاج	پارجلوفجه	ایزلاتوشه	غرارج	ورده‌قالنه
ج	ج	ج	ج	ج	ج	ج
٥	٢	١	٢	٤	٥	٤

یبلانجه	اوغوی	حصرجی	دبرووه	بزدن	یانه	غولانوفجه
ج	ج	ج	ج	ج	ج	ج
٨	٨	٢	٢	١	٢	٤

یووغومر	کینجه	درغوشیتجه	چره‌چل	قلقاص	چفتلك حسن بیك
ج	ج	ج	ج	ج	ج
٢½	٢	٢	١٢	١	٢

طاش کسن	باطولیه	اوبرادوفجه	اسلاطنه	قلقانجی	غلاوشوه
ج	ج	ج	ج	ج	ج
٢½	٢	١٢	'	١	١

زخیره‌سی بدللری مالی وسنهٔ مزبوره‌ده ژلزنیجه نام قریه‌نك بدل نزل مالندن باقی سکسان ایکی بچق غروش وقریهٔ مزبوره‌نك خانهٔ عوارضی مالندن باقی اللی غروش وچرقلفجه نام قریه‌نك بدل نزل وخانهٔ عوارض ماللرندن باقی اللی غروش وقوماریجه نام قریه‌نك خانهٔ عوارض مالندن باقی اللی درت غروش ودوبره‌چین نام قریه‌نك بدل نزل مالندن باقی اون بر غروش مبلغ باقی مذکور ذکر اولنان قرادن تحصیلی ممکن اولمغله اشبو دفتره ضم اولنوب جمله اعیان معرفتیله بو منوال اوزره تحریر اولنوب مباشر مومی الیه ابراهیم اغانك یدینه ویریلن سورصات زخیره‌سی بدللری مالی دفتریدرکه ذکر اولنور تحریراً فی‌الیوم الخامس والعشرین من ذی‌القعدة الشریفه سنه خمس وتسعین‌والف

دارغلفجه	اورمن	قره بولاط	طوغانوه	اورمانلو	لوزنهٔ زیر	سفرلو
ج	ج	ج	ج	ج	ج	ج
٧	٣	٢	٥	١٠	٣	٣

غیطانوه	کوجك اوبه	دیوانه داود	اق‌دانشمند	نکشوه	استولنك
ج	ج	ج	ج	ج	ج
٤	٣	٦	٣	٣	٤

بایجانلو	ژلووه	موسی کویی	حاجی قرمان	بوغرو پاشا	قریونیه
ج	ج	ج	ج	ج	ج
٣	٨	٥	١	٣	٤

ایوراژدینه	جلوبج	کومیقوفجه	بوهوده	سسلافجه	اوغرادشته
ج	ج	ج	ج	ج	ج
٢	٢	١	٧	٩	٤

اوسن اوغلاق	لقاتنك	ناغبول	لوقووه	لوقورسقه	نکوان
ج	ج	ج	ج	ج	ج
٦	٨	٥	٢	٦	٤

بریمرجه	پودویانه	بانجار	پتریج	ژلزنجه	پوستوبصارل	حسینلو
ج	ج	ج	ج	ج	ج	ج
٨	٢	٢	٣	١٠	٦	٤

وحين تسليمده حساب مرقوم اوزره قبضنه مأمور اولان يدندن اصحابنه حقلريني تماماً ويريلور بر آقچه‌لري كتم اولنماز بلمش اولاسز عوق وتأخيردن واهمال ومساهله‌دن بغايت احتراز ايليه‌سز شويله بله‌سز علامت شريفه اعتماد قله‌سز تحريراً في اليوم الخامس عشر شهر ذي القعده الشريفه سنه خمس وتسعين والف

وصل الينا في ٧ ذي الحجه الشريفه سنه ١٠٩٥

قلبه دوه‌لر اشترا فرمانيدر

بمقام
ادرنه
المحروسه

(١٠٤) س ٧ ص ١٠٢

سبب تحرير دفتر اولدركه

اشبو سنهٔ مباركه‌ده سفر همايون اولمغله بيك طقسان بش سنه‌سنه محسوب اولمق اوزره صوفيه قضاسنده سور صات بدللرى مالنك جمع وتحصيلى قدوة الاماثل والاقران ابراهيم اغايه تفويض وسپارش اولنوب يدينه امر شريف سلطاني وصورت دفتر خاقاني ويريلوب معاف وغير معاف داخللردر ديو بيوريلوب لكن طائفهٔ وينوغانك يدلرنده رعايا ايله معاً سورصات ويرمك اوزره خط همايونلرى اولمغله طائفهٔ مزبور حساب مرقومه داخل اولمديغي اجلدن خانه حسابندن تحصيل اولنمق لازم كلكين اعيان ولايتدن عمدة الاعيان زعيم احمد اغا وزخر الامثال طورغاني زاده حسين اغا وفخر الاعيان سردار عثمان اغا وزخر الامثال كتخدا يرى على اغا وزبدة الاقران مهردار حسن اغا وكيلى شعبان يازيجى وزبدة الامثال مفتاح آغاسى وكيلى ابراهيم اغا وكزداني زاده مصطفى اغا وقبطيان جزيه‌دارى حسين اغا وكورد ابراهيم اغا وطوغانجى باشى محمود اغا وعوض اغا وكيلى ابراهيم اغا وبوجنه ضابطى مصلى بيك وآلاى بيك وكيلى حسن بيك وسائر قرا سو باشيلرى بريره كلوب هر قريه‌نك حمللرينه كوره بينلرنده توزيع وتقسيم ايلدكلرى سورصات

اولدوغی سنجاقده ساکن اولوب آلای بیکیسی بیراغی التنده سفره اشمك شرطیله کدکلو قیدنده دکل ایسه توجیه ایدوب تذکره‌سنی ویره سن شویله بله‌سز علامت شریفه اعتماد قله‌سز تحریراً فی اواخر شهر شوال المکرم سنه خمس وتسعین والف

وصل الینا فی ٢٤ ذی القعده سنه ١٠٩٥

طبق اصله العالی — بیوردی

محمد دفتردار تیمار ایالت روم ایلی — صحرای

. . .

(١٠٣) س ٧ ص ١٠٧

اقضی قضاة المسلمین اولی ولات الموحدین معدن الفضل والکلام حجة الحق علی الخلق اجمعین وارث علوم الانبیاء والمرسلین المختص بمزید عنایت الملك المعین مولانا صوفیه قاضیسی زید فضائله ومفاخر الاماثل والاقران کتخدا یری ویکیچری سرداری واعیان ولایتك ایش ارلری زید قدرهم توقیع رفیع همایون واصل اولیجق معلوم اولاکه حالا فلبه قشلاغنده میری دوه‌لر ایچون زیاده شعیر وصمان تدارکی لازم واشتراسی مهم اولمغین ایمدی فلبه‌یه نقلی ایله شعیرك استانبول کیله‌سی اوتوزر آقچه‌یه وصمانك قنطاری اوتوزر آقچه‌یه اولمق اوزره وحین تسلیمده آقچه‌لری قبضنه مأمور اولان یدندن ویرلمك اوزره قضاء مزبوردن ایکی بیك کیله شعیر وایکی بیك بشیوز قنطار صمان معجلاً اشترا وبرکون اول فلبه‌یه نقلی وقبضنه مأمور اولانه تسلیم ایتدیرلمکده هر بریکز زیاده اهتمام ایله‌یه‌سز دیو فرمانم اولمشدر بیوردمکی حکم شریفمله واردقده بو بابده صادر اولان امرم اوزره عمل ایدوب دخی قطعاً تأخیر وتوقف ایلیوب میری دوه‌لریچون قضاء مزبوردن اشتراسی فرمان اولان شعیر وصمان معجلاً اشترا وبرکون اول فلبه‌یه نقل وقبضنه مأمور اولانه تسلیم ایتدیرلمکده هر بریکز زیاده اهتمام ایدوب عوق وتأخیردن بغایت احتراز ایلیه‌سز وذکر اولنان اشترایه معاف وغیر معاف داخللردر جمله‌یه علی السویه توزیع وادا ایتدیردوب بزمعافز دیو کمسنه‌یه تعلل ونزاع ایتدیرمیه‌سز

تعمیری خذمت قریه مزبوره اهالیسی معاً ادا ایده‌لر بعد التنبیه اشلمیوب وجه‌مشروح اوزره تعدی ایدرلر ایسه وقوعی اوزره یازوب بیلدیروب من بعد خلاف شرع وقانون ودفتر ومغایر امر همایون بر دخی امرم وارملو ایلیه‌مه‌یه‌سز شویله بیله‌سز علامت شریفه اعتماد قله‌سز تحریراً فی‌اوائل شهر ذی‌القعده الشریفه خمس وتسعین والف

وصل الینا فی ۱۸ ذی‌القعده الشریفه سنه ۱۰۹۵ بمقام ادرنه المحروسه

کوپری تعمیر فرمانیدر

(۱۰۲) س ۷ ص ۱۰۱

دستور مکرم مشیر مفخم نظام العالم مدبر امورالجمهور بالفکر الثاقب متمم مهام الانام بالرأی الصائب ممهد بنیان الدولت والاقبال مشید ارکان السعادت والاجلال المحفوف بصنوف عواطف الملك الاعلی روم ایلی ایالتنه متصرف اولان وزیرم محمد پاشا ادام الله تعالی اجلاله توقیع رفیع همایون واصل اولیجق معلوم اولاکی قدوة الاماثل والاقران صاغ قول الای بیکیسی علی زید قدره اوردوی همایونمه مکتوب کوندروب پاشا سنجاغنده صوفیه ناحیه‌سنده غویسلاو نام قریه وغیریدن اوچ بیك آقچه تیماره متصرف اولان هندان تحویلنده میر میران تذکره‌سیله متصرف اولان ممی اشبو سنهٔ مبارکه‌ده مأمور اولدوغی سفر همایونه بوانه دکین کلمیوب وسنجاغی عسکری ایله موجود بولنمیوب تیماری اولوجهله محلول اولمغله بوندن اقدم یرارلغی عرض اولندقده ابتدادن اوچ بیك آقچه تیماره امر شریفم ویریلان اورته بویلو الا کوزلو آچق قشلو دارنده‌فرمان همایون احمده ویرلمك بابنده عنایت رجا ایتمکین بعده اوردوی همایونمه ویریلان روز نامچه‌لره مراجعت اولندقده تیمار مزبورك قیدی چقمدوغی کدکلی قیدنده دکل ایسه ویرلمك امرم اولمشدر بیوردمکی کوردسن مزکورك النده اولمقدار تیماره امر وار ایسه وتیمار مزبور وجه مشروح اوزره محلول ایسه تیماری

تذكرهسی اخراج اولنمق فرمان اولنمغين بر موجب امر عالی ذكر اولنان اوچ بيك اقچه تيمار وجه مشروح اوزره متوفای مزبور علی واوغلی تحويللرندن ابتداسی بدلی مزكور يوسفه توجيه اولنوب برات عاليشان تمسك ويرلدی تحريراً فی شهر شوال المكرم سنه خمس وتسعين والف

وصل الينا فی ٢٦ محرم الحرام سنه ١٠٩٦ بيوردی

بلغراد استونی

طبق اصله الفقير محمد

دفتردار ايالت

روم ايلی

(١٠١) س ٧ ص ٩٨

دستور مكرم مشير مفخم نظام العالم مدبر امور الجمهور بالفكر الثاقب متمم مهام الانام بالرأی الصائب ممهد بنيان الدولة والاقبال مشير اركان السعادته والاجلال المحفوف بصنوف عواطف الملك الاعلی روم ايلی ايالتنه متصرف اولان وزيرم پاشا ادام الله تعالی اجلاله واقضی قضاة المسلمين اولی ولات الموحدين معدن الفضل واليقين حجة الحق علی الخلق اجمعين وارث علوم الانبياء والمرسلين المختص بمزيد عنايت الملك المعين مولانا صوفيه قاضيسی زيدت فضائله توقيع رفيع همايون واصل اوليجق معلوم اولا كه قضاء مزبوره تابع دارنده كان فرمان همايون قريه اهاليسی دركاه معلامه عرض حال وآدم كوندروب .... دفتر جديد خاقانيده مقيد كوپريجی اوغللرندن اولوب وقضاء مزبورده واقع ... نام كوپری هر سنه تعمير وترميم خدمتنی ادا ايده كلمشلر ايكن ايچلرندن بعضيلری خلاف دفتر قديمه مخالف اوزرلرينه اداسی لازم كلان خدمتنی ادا ايتميوب ابناء سبيلك مرورينه مضايقه ويرلدكده بيلديروب اولبابده امر شريفم رجا ايلمكين بيوردمكی حكم شريفمله واردقلرنده خصوص مزبوره تمام حق اوزره مقيد اولوب كورهسن اولوجهله تعلل ايدن مزبورلر قريهٔ مرقومهنك اباً عن جدٍ دفترده مقيد رعيت ورعيتی اوغللرندن ايسه مزبورلره محكم تنبيه وتأكيد ايليهسنكی اوزرلرينه اداسی لازم كلان كوپريجيلك

ایسه کفایت مقداری آقچه‌لری مباشر یدندن ویرلمك اوزره شعیرك کیله‌سی قرق بشر آقچه‌یه وصمانك قنطاری یکرمی بشر آقچه‌یه اولمق اوزره آلیویروب ضرورت ومضایقه چکدیرمیوب بر کون اول ارسال ایتمکده هر بریکز زیاده اعانت ایدوب وجه مشروح اوزره اولان امری یرینه کتوره‌سز شویله بله‌سز علامت شریفه اعتماد قلاسز تحریراً فی اواسط شوال المکرم سنه خمس وتسعین والف

وصل الینا فی ۳ ذی‌الحجه سنه ۱۰۹۵ بمقام

ادرنه المحروسه

(۱۰۰) س ۷ ص ۱۱۹

قدوة الاماثل والاقران صاغ قول آلای بکیسی علی زید قدره اوردوی همایونمه مکتوب کوندروب پاشا سنجاغنده صوفیه ناحیه‌سنده ربروه نام قریه‌سی وغیریدن اوچ بیك آقچه تیماره متصرف اولان علی فوت اولوب اوغلی قالوب اولدخی بو آنه دکین باباسی تیمارینه رغبت ایتمیوب نه کندوسی ونه‌جبلوسی موجود بولنمیوب تیماری اولوجهله محلول اولمغیله بوندن اقدم یرارلنی عرض اولندقده ابتدادن اوچ بیك آقچه تیماره امرشریف ویریلان ... بویلو ... کوزلر ...قاشلو ... مزکوریوسفه ویرلمك‌بابنده عنایت‌رجاسنی عرض ایتمکین ومزبوردن جبلوسی موجوداولمدوغنی‌روم‌ایلینك جبلواغاسی‌حسین زید قدره‌اعلام ایتمکله‌بعده اوردوی همایونه ویریلان روزنامچه‌یه مراجعت اولندقده تیمار مزبوردن قیدی چیقمدوغی عرض اولنمغله کدکلی قیدنده دکل ایسه موجبنجه توجیه اولنمق امر اولنوب صادراولان‌امر جلیل القدر اوزره تیماری اولدوغی سنجاقده ساکن اولوب الای بکیسی بیراغی آلتنده سفره اشمك شرطیله توجیه اولنمق ایچون سنه خمس وتسعین والف شوال المکرمنك اوائلنده دستور مکرم مشیر مفخم نظام العالم بالفعل حلب والیسی اولوب انکروس سفرنده عساکر اسلامه سردار اولان وزیر مکرم مصطفی پاشا ادام الله تعالی اجلاله طرفندن حکم شریف ویرلدکدنصکره

يوز آقچه عربه اجرتلری ویرلمك شرطیله قرق بش عربه اخراج ومهمات
مزبوره‌یی تحمیل وبلغراده ارسال ایتدیرلمك فرمانم اولمشدر بیوردمکه حکم
شریفمله واردقده بو بابده صادر اولان امرم اوزره عمل ایدوب دخی ذکر اولنان
دنکللر هر قنغی قضاده اشلنمش ایسه قرق بش عربه‌یه تحمللرینه کوره توزیع
واخراج اولنوب وبر کون اول مهماتی تحمیل وبلغراده ارسال ایتدیرمکده زیاده
دقت واهتمام ایدوب اتمام خدمت ایلیه‌سز واجرتلری ایچون لازم کلان بیك بشیوز
آقچه مباشر یدندن بر وجه نقد تماماً ویردروب بر آقچه کتم ایتدیرمیه‌سن
شویله بله‌سز علامت شریفه اعتماد قله‌سز تحریراً فی اواسط شهر شوال المکرم
سنه خمس وتسعین والف

وصل الینا فی ٢٨ ذی القعده الشریفه سنه ١٠٩٥ بمقام
ادرنه المحروسه

(٩٩) س ٧ ص ٩٦ — ٩٧

مفاخر القضاة والحکام معادن الفضائل والکلام بلغراددن ادرنه‌یه کلنجه
یول اوزرنده واقع اولان قاضیلر زید فضلهم ومفاخر الاماثل والاقران اعیان
ولایتك ایش ارلری زید قدرهم توقیع رفیع همایون واصل اولیجق معلوم
اولا که حالا شهیداً فوت اولان وزیر محمد پاشانك بلغراددن رکاب همایونمه کله‌سی
فرمانم اولان آت ودوه و قاطر وسایر اشیاسی هر قنغکزك تحت حکومتنه داخل
اولور ایسه شعیرك کیله‌سی قرق بشر آقچه‌یه وصمانك قنطاری یکرمی بشر
آقچه‌یه اولمق اوزره الیویروب وکفایت مقداری ید کچی ویروب امین وسالم
بربریکزه اولاشدروب حفظ وحراستنده ضرورت ومضایقه چکدیرمیوب بر کون
اول ارسال ایلمکده هر بریکز زیاده اعانت ایلیه‌سز دیو فرمانم اولمشدر بیوردمکی
حکم شریفمله واردقده بو بابده صادر اولنان فرمان جلیل القدرم موجبنجه عمل
ایدوب دخی متوفی وزیر قره محمد پاشانك بلغراددن رکاب همایونمه کله‌سی فرمانم
اولان آت ودوه وقاطر وسایر اشیاسی هر قنغکزك تحت حکومتنه داخل اولور

نفر درگاه معلام یکیچریلری ادرنه‌دن بودنه وارنجـه یول اوزرنده هرقنغکزك تحت حکومتنه داخل ومنازله نزول ایدر ایسـه نقد آقچه‌لری ایله مزبورلره بهر یوم بیك آقچه اتمك ویوز وقیـه لحم تدارك ایدوب قطعـاً مزبورلره ضرورت ومضـایقه چکدیرمیه‌سز دیو فرمانم اولمشـدر بیوردمکی حکم شریفمله واردقده وبابده صادر اولان امرم اوزره عمل ایدوب دخی وجه مشروح اوزره مزبورلر بودینه داخل اولنجه‌یه دکین هرقنغکزك تحت‌حکومتنه داخل اولورایسه منازلده بهر یوم نقد آقچه ایله بیك آقچه‌لق اتمك ویوز وقیه لحم تدارك وکندولره تسلیم ایدوب ضرورت ومضایقه چکدیرمیه‌سز شویله بیله‌سز علامت شریفه اعتماد قله‌سز تحریراً فی الیوم الثامن عشر شوال المکرم سنه خمس وتسعین والف

وصل الینا فی غرهٔ ذی الحجه سنه ١٠٩٥ بمقام

ادرنه المحروسه

(٩٨) س ٧ ص ١١٤

قدوة القضـاة والحکام معدن الفضل والکلام مولانا صماقو قاضیسی زیدت فضائله توقیع رفیع همایون واصل اولیجق معلوم اولاکه سنکی قاضیسن درسعادتمه عرض کوندروب اشبو سنهٔ مبارکه‌ده صماقو جانبنده اشلنمه‌سی فرمان اولان یوز عدد طوب دنکلری ایچون فرمان شریف صـادر اولوب موجبنجه هر قضانك تحملرینـه کوره توزیع وحاضر وآماده اولوب لکن محل مزبوره کتورمك ایچون بهر سکنز قنطاری بر عربه‌یه تحمیل اولنمق اوزره آلتمش ایکی عربه اولوب ینه کاالاول هر قضاده اشلنان دنکلری قضـالری محل مزبوره کتورمك اوزره امر شریفم ویرلمك بابنده اعلام ایلدوکك اجلدن خزینهٔ عامره‌مده محفوظ اولان موقوفات دفترلرینه نظر اولندقده صماقو جانبنده اشلنان مهمات جبه‌خانه هر قنغی قضاده اشلنور ایسـه ینه کندو قضـالری کتوردکلری وبلغراده وارنجه هر بر عربه‌یه بیـك ایکیشر یوز آقچه اجرتلری طرف میریدن ویرلمك اوزره امر شریفم ویریلدوکی مسطور ومقید بولنمغین ایمدی بهر عربه باشنه بیك ایکیشر

ابتدا وترقی تذکره‌لری ویرلمك شرطیله برکون‌اول اولمقدار سردن کچدی تحریر وتکمیل ایدوب ودستور مکرم مشیر مفخم نظام‌العالم انکروس سفرنده‌سرعسکر اولان وزیرم‌مصطفی‌پاشا ادام‌الله‌تعالی اجلاله‌نك یاننه ارسال‌ووجه مناسب کوردوکی اوزره خدمت علیه‌مده موجود بولنملری خصوصنده هربریکز زیاده تقید واهتمام ایلمکز بابنده فرمان عالیشانم صادر اولمشدر بیوردمکه وصول بولدقده بوبابده صادر اولان فرمان جلیل‌القدرم اوزره عمل ایدوب دخی سزکه قاضیلر وکتخدا یرلری وایش ارلری‌سز خصوص مزبوره من‌کل‌الوجوه اعانت ایدوب یازیلان سردن‌کچدی رعیت ورعیت اوغللرندن اولمیوب قول اوغلی وعسکری اولادلرندن ضرب وحربه قادر سلاح استعمالنده ماهر کزیده وتوانا مکمل ومسلح یکیتلردن یازیلوب انشاءالله تعالی تحریر اولندقلرنده برسنه تمامنه دکین خدمت ایلدکلرندن صکره ابتدا وترقی‌تذکره‌لری ویرلمك شرطیله برکون اول اولمقدارسردن کچدی تحریر وتکمیل وسرعسکر مشار الیهك یاننه ارسال ووجه مناسب کوردوکی اوزره خدمات علیه‌مده موجود بولنملری خصوصنده هربریکز زیاده تقید واهتمام ایلیوب عوق وتأخیرندن واهمال ومساهله‌دن بغایت احتراز واجتناب اوزره‌اولوب بوبابده وارد اولان فرمان همایونك مضمون منیفی ایله عمل اوله‌سز شویله بیله‌سز علامت شریفه اعتماد قله‌سز تحریراً فی‌اواسطه شهرشوال‌المکرم لسنه خمس تسعین والف

وصل الینا فی ٢٣ ذی‌القعده‌الشریفه سنه ١٠٩٥ بمقام ادرنه‌المحروسه

(٩٧) س ٧ ص ٩٦

مفاخرالقضاة والحکام معادن الفضائل والکلام ادرنه‌دن بدونه وارنجه یول وازرنده واقع اولان قاضیلر زید فضلهم ومفاخرالاماثل والاقران کتخدا یرلری ویکیچری سردارلری وسائر ایش ارلری زید قدرهم توقیع رفیع همایون واصل اولیجق معلوم اولاکه حالا ادرنه‌دن بدون قلعه‌سی محافظه‌سنه ارسال اولنان بشیوز

بیوردمکه حکم شریفمله واردقده بوبابده صادر اولان امرم اوزره عمل ایدوب
دخی نفرات مزبور ایچون آقچه‌لری بروجه نقد ویریلوب کیمسه‌یه تعدی اولنمامق
اوزره هرمنزلده ایکیوز اون التی آقچه‌لق اتمك ویکرمی ایکی وقیه لحم تدارك
اولنوب طرفلرندن قبضه مأمور اولانه تسلیم اولنوب ونفرات مزبور ایله معاً
اولان خزینه دخی منازل ومراحلده ومخوف ومخاطره‌لو اولان محللرده کره‌کی کبی
حراست ایده‌رك امین وسالم بربریکزه اولاشدیروب عوق وتأخیردن وعیاذاً بالله
تعالی یوللرده ضرر وکزند ایرشدیرلمکدن وخلاف شرع وقانون کمسنه‌یه ظلم
وتعدیدن بغایت احتراز ایلیه‌سز شویله بیله‌سز علامت شریفه اعتماد قله‌سز تحریراً
فی الیوم الرابع عشر من شهر شوال المکرم لسنه خمس وتسعین والف

وصل الینا فی الیوم الخمس والعشرین من شهر شوال المکرم سنه ۱۰۹۵

بمقام

ادرنه المحروسه

(۹۶) س ۸ ص ۱۰۱

مفاخر القضاة والحکام معادن الفضائل والکلام روم ایلینك ادرنه قولنده واقع
اولان قاضیلر زید فضلهم ومفاخر الاماثل والاقران ذکر اولنان قضالرده واقع
کتخدا یرلری وایش ارلری زید قدرهم توقیع رفیع همایون واصل اولیجق
معلوم اولا که حالا انکروس سفرنده لازم کلان خدمات دین مبینده استخدام
اولنمق اوزره آلتیشر آقچه ابتدا ووردر آقچه ترقی ایله ابناء سپاهیان نفرسردن
کچدی یازلمق فرمانم اولوب وتحریرینه سپاه اوجاغنك کتخداسی قدوة الاماجد
والاعیان حسن زید مجده تعیین وارسال اولنمشدر ایمدی سزکه کتخدا یرلری
وایش ارلری سز خصوصی مزبوره من کل الوجوه اعانت ایدوب یازیلان سردن
کچدی رعیت ورعیت اوغللرندن اولمیوب قول اوغلی وعسکری اولادلرندن ضرب
وحربه قادر سلاح استعمالنه ماهر کزیده وتوانا مکمل ومسلح یکیتلردن یازیلوب
انشاء الله تعالی تحریر اولندقلرنده برسنه تمامنه دکین خدمت ایلدکلرندن صکره

اوزرنده واقع اولان قاضیلر زید فضلهم ومفاخرالاماثل والاقران کتخدا یرلری
ویکیچری سردارلری واعیان ولایتك ایش ارلری زید قدرهم توقیع رفیع همایون
واصل اولیجق معلوم اولاکه حالا بلغراده ارسالی فرمانم اولان خزینـه قلبه‌دن
محل مزبوره وارنجه یول اوزرنده هرقنغکزك تحت حکومتنده مخوف ومخاطره‌لو
محللردن امین وسالم کچمك اوزره یرار ومعتمد علیه ادملر تعیین ومنـازله نزول
ایلدکده برمأمن ومحفوظ قوناغه اندروب وکیجه‌لرده بکجیلر تعیین ایدوب منازل
ومراحلده کرکی کبی محـکم حفظ وحراست ایده‌رك امین وسـالم بربریکزه
اولاشدیروب ضرر وکزند ایرشدیرلمیه دیو فرمانم اولمشدر بیوردمکی حکم شریفمله
واردقده بوبابده صادر اولان امرم اوزره عمل ایدوب دخی قلبه‌دن بلغراده ارسالی
فرمانم اولان خزینه یول اوزرنده هرقنغکزك تحت حکومتنه داخل اولور ایسـه
مخوف ومخـاطره‌لو اولان محللرده یرار ومعتمد علیه ادملر تعیین ایدوب منـازل
ومراحلده کرکی کبی محـکم حفظ وحراست ایده‌رك امین وسـالم بربریکزه
اولاشدیروب عیاذاً بالله‌تعالی یوللرده ضرر وکزند ایرشدیرمکدن بغـایت احتراز
ایدوب وجه مشروح اوزره اولان امری یرینه کتوره‌سن شـویله بله‌سز علامت
شریفه اعتماد قله‌سز تحریراً (. . . . . .)

وصل الینا فی ۱۲ شوال‌المکرم سنه ۱۰۹۵

(۹۵)　　　　س ۷　　　　ص ۹۶

مفاخر القضاة والحکام معادن الفضائل والکلام ادرنه‌دن بدونه وارنجه یول
اوزرنده‌واقع اولان قاضیلر زید فضله‌ومفاخر الاماثل والاقران‌اعیان ولایتك‌ایش
ارلری زید قدرهم توقیع رفیع همایون واصل اولیجق معلوم اولاکه حالاادرنه‌دن
بدونه ارسال اولنان درکاه معلام یکیچریلرینه هر منزلده ایکیوز اون التی آقچه‌لق
اتمك ویکرمی ایکی وقیه لحم آقچه‌لریله تدارك ونفرات مزبور ایله ارسال اولنان
خزینه دخی کره‌کی کبی حفظ وحراسـت ایتدیریلوب امین وسـالم بربریکـزه
اولاشدیروب ضرر وکزند ایرشدیرلمکدن احتراز اولنه دیو فرمانم اولمشـدر .

فضله ومفاخر الاماثل واقران اعيان ولايتك ايش ارلرى زيد قدرهم توقيع رفيع همايون واصل اوليجق معلوم اولا كه بيك طقسان بش سنه‌سنه محسوب اولمق اوزره قضاء برزينك سورصاتى زخيره‌سى نيك‌سفرهمايون مهماتيچون معجلاً جمع وتحصيلى لازم ومهم اولمغين ايمدى مباشرك يدينه ويريلان مهرلو ونشـانلو موقوفات دفترى صورتى موجبنجه شعيرك هر استانبولى كيله‌سى قرقر اقچه‌يه ودقيقك هر كيله‌سى طقسانلو آقچه‌يه وقيونك هر بر رأس ايكشر يوز آقچه‌يه وروغن سـاده‌نك هر وقيه‌سى اوتوزر اقچه‌يه وعسـلك هر وقيه‌سى يكرميشر آقچه‌يه واودونك هر بر عربه‌سى يتمشر اقچه‌يه وصمانك قنطـارى اوتوزر اقچه‌يه اولمق اوزره اوتوز يدى بيك درتيوز اللى‌اقچه سورصات زخيره‌سى بدللرينى معجلاً جمع وتحصيل وبركون اول داخل خزينهٔ عامره ايتديرلمك فرمانم‌اولمشدر بيوردمكه حكم شريفمله‌واردقده بو بابده صادر اولان امرم اوزره عمل ايدوب دخى تاريخه مزبوره محسـوب اولمق اولمق اوزره قضـاء مزبورك اولمقدار اقچه سورصـات زخيره‌سى بدللرينى ارسـال اولنان مهرلو ونشـانلو موقوفات دفترى صورتى موجبنجه معجلاً جمع وتحصيلى ايتديردوب خلافه امر ودفتر كمسـنه‌يه تعلل ومخالفت ايتـديرميه‌سز وذكر اولنان سورصات زخيره‌سى بدلنه معاف وغير معاف داخل‌اولمغله جمله‌يه على السويه توزيع وادا ايتديردوب بر معافز ديو كمسـنه‌يه تعلل ونزاع ايتديرميه‌سز وحين تحصـيلده مبلغ مزبورك نصفى اولان اون سكنز بيك يديبوز يكرمى بش آقچه‌سى ايچون هر يوز اون اقچه‌سنه بر عينى اسـدى غروش ونصف آخرى اولان اون سكنز بيك يديبوز يكرمى بش آقچه ايچون دخى كامل غروش يوز اونر اقچه‌يه وخالص‌العيار مصرى پاره اوچر آقچه‌يه آلديروب زياده ونقصـان وزيوف وقزل وقرقق وقلب پاره الديرميـه‌سز جانب ميرى‌يه عذر وضرر اولمقـدن وفرماندن زياده طلبيله ظلم وتعديدن بغايت احتراز ايليه‌سز شويله بله‌سز علامت شريفه اعتماد قله‌سز

تحريراً فى اليوم العاشر شهر شوال المكرم سنه خمس وتسعين والف

وصل الينا فى ١٧ ذى‌القعده الشريف سنه ١٠٩٥ — ادرنه المحروسه

(٩٤) — س ٧ — ص ٩٠

مفاخرالقضات والحكام معادن‌الفضائل والكلام قلبه‌دن بلغراده وارنجه يول

زخیره‌سی بدلی سفر همایون مهماتیچون معجلاً جمع وتحصیلی لازم ومهم اولمغین ایمدی مباشرك یدینه ویریلان مهرلو ونشانلو موقوفات دفتری صورتی موجبنجه شعیرك هر استانبولی کیله‌سی قرقر اقچه‌یه ودقیقك هر کیله‌سی طقسانر اقچه‌یه وقیونك هر بر رأسی ایکیشر یوز اقچه‌یه وروغن ساده‌نك هر وقیه‌سی اوتوزر اقچه‌یه وعسلك هر وقیه‌سی یکرمیشر اقچه‌یه واودونك عربه‌سی یتمشر اقچه‌یه وصمانك قنطاری اوتوزر اقچه‌یه اولمق اوزره درتیوك اون یدی بیك اوچیوز اقچه سورصات زخیره‌سی بدللرنی معجلاً جمع وتحصیلی وبر کون اول داخل خزینهٔ عامره ایتدیرلمك فرمانم اولمشدر بیوردمکه حکم شریفمله واردقده بوبابده صادر اولان امرم اوزره عمل ایدوب دخی تاریخ مزبوره محسوب اولمق اوزره قضاء مزبورده اولمقدار اقچه سورصات زخیره‌سی بدللرین ارسال اولنان مهرلو ونشانلو موقوفات دفتری صورتی موجبنجه معجلاً جمع وتحصیل ایتدیروب خلاف امر ودفتر کمسنه‌یه تعلل ومخالف ایتدیرمیه‌سز وذکر اولنان سورصات زخیره‌سی بدلنه معاف وغیر معاف داخل اولمغله جمله‌یه علی‌السویه توزیع وار ایتدیروب بز معاف ایز دیو کمسنه‌یه تعلل ونزاع ایتدیرمیه‌سز وحین تحصیلنده مبلغ مزبورك نصفی اولان ایکیوك سکه بیك آلتیوز اللی آقچه‌سی ایچون هریوز اون آقچه‌سنه بر عینی اسدی غروش ونصفی آخری اولان ایکیوك سکز بیك آلتیوز اللی اقچه ایچون دخی کامل غروش یوز یکرمیشر اقچه واسدی غروش یوز اونراقچه‌یه‌وخالص‌العیار مصری‌پاره اوچر اقچه‌یه الدروب‌زیاده‌ونقصان‌وزبون وقلب وقزل وقرقق پاره الدرمیه‌سز جانب میریه غدر وضرر اولمقدن‌فرمانمدن زیاده طلبی ایله ظلم‌وتعدیدن بغایت احترازایلیه‌سز شویله بله‌سز علامت‌شریفه اعتماد قله‌سز تحریراً فی‌الیوم العاشر شهر شوال المکرم وسنه خمس وتسعین‌والف

وصل الینا فی ١٧ ذی‌القعده الشریف سنه ١٠٩٥ بمقام

ادرنه المحروسه

(٩٣) س ٧ ص ٩٩

قدوة القضاة والحکام معدن الفضل والکلام مولانا برزینك قاضیسی زید

(٩١) س ٧ ص ١١٨

قدوة الاماثل والاقران صاغ قول آلای بکیسی علی زید قدره اردوی همایونمه مکتوب کوندروب پاشا سنجاغنده صوفیه ناحیه‌سنده آق دانشمند نام قریه‌وغیریدن اون بیك اقچه تیماره متصرف اولان احمد اشبو سنهٔ مبارکه‌ده بودین امدادینه کلیوب تیماری اولوجهله محلول اولمغله بوندن اقدم یارارلغی عرض اولندقده ابتدادن اوچ بیك اقچه تیماره امر شریف ویریلان اورته بویلو کوك الا کوزلو آچیق قاشلو مذکور محمده ویرلمك بابنده عنایت رجاسنه عرض ایتمکین تیماری اولدیغی سنجاقده ساکن اولوب آلای بکیسی بیراغی آلتنده سفره اشمك شرطیله توجیه اولنماغیچون سنه خمس وتسعین والف شوال المکرم اوائل تاریخیله دستور مکرم مشیر مفخم نظام العالم بالفعل حلب والیسی اولوب انکروس سفرنده عساکر اسلام اوزرینه سردار اولان وزیر مکرم مصطفی پاشا ادام الله تعالی اجلاله طرفندن موجبنجه توجیه اولنوب حکم شریف ویرلدقده صکره تذکره‌سی اخراج اولنمق فرمان اولمغین برموجب امر عالی ذکر اولنان اوچ بیك آقچه تیماره وجه مشروح اوزره اشبو سنهٔ مبارکه‌ده بودین قلعه‌سی امدادینه کلیان مزبور احمد تحویلندن ابتدامی بدلی مرقوم محموده توجیه اولنوب برات عالیشان ایچون تذکره ویرلدی تحریراً فی ٨ شهر شوال المکرم سنه خمس وتسعین والف

وصل الینا فی ٢٤ محرم الحرام سنه ١٠٩٦

طبق اصله الحق الله سبحانه وتعالی
ابراهیم القاضی اوردوی همایون
عفی عنه

بیوردی صحرای
استنوس بلغراد
کائن

(٩٢) س ٧ ص ١٠٢

اقضی قضات المسلمین اولی ولات الموحدین معدن الفضل والیقین وارث علوم الانبیاء والمرسلین حجة الحق علی الخلق اجمعین المختص بمزید عنایت الملك المعین مولانا صوفیه قاضیسی زیدت فضائله توقیع رفیع همایون واصل اولیجق معلوم اولا که بیك طقسانبش سنه‌سنه محسوب اولمق اوزره قضاء مزبورك سورصات

ایلیوب خصوص مزبوردن بروجهله اهمل ومسامحه ایله وحمایه وصحابه‌دن وبوبهانه ایله خلاف شرع وقانون برفرده تعدی وتجاوزدن احتراز اوزره اولوب موجب بیورلدی ایله عامل اوله‌سز دیو تحریراً فی‌الیوم ۲۸ رمضان المبارك سنه خمس وتسعین والف سنه ۱۰۹۵

وصل الینا فی ۱٤ شوال‌المکرم سنه ۱۰۹۵

(۹۰)　　　س ۷　　　ص ۹۱

مفاخرالقضات والحکام معادن‌الفضائل والکلام جسر مصطفی پاشادن بلغراده وارنجه یول اوزرنده واقع اولان قاضیلر زید فضلهم ومفاخر الاماثل والاقران اعیان ولایتك ایش ارلری زید قدرهم توقیع رفیع همایون واصل اولیجق معلوم اولا که بوندن اقدم بلغراده وبلغراددن ادرنه‌یه عزیمت اولندقده نزول امینی تعیین اولنان احمدك وعودتنده حسینك نزول اولنان منازلده جمع ایلدکاری ذخیره‌دن منزل مانده قلان نمقدار ذخیره وار ایسه بهر منزلده حالا ارسال اولنان اردو دفترداری ابوبکر زید مجده معرفتیله یرلو یرنده یوقلیوب وصحتی اوزره دفتر ایدوب دفترینی بوطرفه ارسال اولنمق ایچون مومی الیهه تسلیم ایتدیروب بروجهله عوق وتأخیر واهمال ومساهله ایلمیه‌سز دیوفرمانم اولمشدر بیوردمکی حکم شریفمله مومی الیهك طرفندن قدوةالاماثل والاقران فضلی زید قدره مرورنده بوبابده صادر اولان امرم اوزره عمل ایدوب دخی‌وجه مشروح اوزره عزیمت وعودتده نزول امینی اولان احمد وحسینك منازلده منزل مانده ایلدکاری ذخیره‌لر هرمنزلده نمقدار وار ایسه یرلو یرنده‌صیحتی وحقیقتی اوزره یوقلیوب ومومی‌الیه معرفتیله دفتر ایدوب دفترینی امضالیوب ومهرلیوب درسعادتمه ارسال اولنمق ایچون مومی الیهه تسلیم ایدوب عوق وتأخیرندن واهمال ومساهله‌دن ومنزل مانده قلان دفتردن کتم واضاعتندن بغایت احتراز ایدوب وجه مشروح اوزره اولان امری یرینه کتوره‌سز شویله بله‌سز علامت شریفه اعتماد قله‌سز تحریراً فی‌الیوم الخامس شهر شوال‌المکرم سنه خمس وتسعین والف

وصل‌الینا فی‌الیوم السادس‌عشرین‌شهر شوال‌المکرم‌سنه ۱۰۹۵　　بمقام ادرنه المحروسه

دخی وجه مشروح اوزره ذکر اولنان بلنقەلری سفر همایونمه مأمور اولان عساکر منصورەمك مروری اولوب برساعت اول تعمیری دین ودولت علیەمك اهم امورندن اولمغله بو آنه دکین تعمیری تأخیرینه باعث اولان قاضیلری کتورب هر برینه محکم تنبیه وتأکید ایدوب برساعت مقدم فرمان اولنان کراستەیی وایشجی ونجارلرینی ویروب اتمام ایلیەلر اطاعت فرمان ایتمیوب ومتنبه اولمیانلری اسم ورسملری ایله یازوب درسعادتمه عرض واعلام ایلیەسزکه حقلرنده بعده فرمانم نوجهله صادر اولور ایسه موجبیله عمل اولنه شویله بلەسز علامت شریفه اعتماد قلەسز تحریراً فی الیوم السادس العشرین شهر رمضان المبارك سنه خمس وتسعین والف

وصل الینا فی ۹ شوال الکرم سنه ۱۰۹۵

بمقام

ادرنه المحروسه

(۸۹) س ۷ ص ۹۱

شرایع شعار فضیلتلو صوفیه ملاسی افندی حضرتلری وروم ایلی ایالتنده واقع قضاة افندیلر زید فضلها انها اولنورکه حالیا روم ایالتنده واقع زعما وارباب تیمار اشبو سنەده واقع اولان انکروس سفرینه مأمور اولوب ادای خدمت ایتمزدن بعضیلری بوندن مقدم بدوند ەوبعضیلری اوسکدن فرار وغیب ایدوب واروب تحت قضالریکزده ساکن واختفا ایلدکلری مقرر واستماعمز اولمغین جزالری ویرلمك اوزره معرفت شرعله اخذ ودیوان روم ایلنه احضار ایلمکنز بابنده بیورلدی تحریر اولنمشدر کرکدرکه زعما وارباب تیماردن اولوب اشبو واقع اولان انکروس سفرندن مأمور اولدقلری خدمات همایوندن فرار وغیب ایدوب جهاد مسلمین اوزرلرینه فرض عین ایکن واروب قضالریکزده ساکن واختفا ایلدکلری واقع ایسه تفحص ایدوب اولمقوله نفری معرفت شرعله اخذ وترتیب جزالری ایچون دیوان روم ایلنه احضار ایلمك بابنده تقید و اهتمام

وبیوردمکه بعد الیوم تحت یدنده اولوب تصرف قیلوب شویله که وظائف خدمات وینوغان چری باشیلغیده خدمت لازمه‌سنی بی قصور مرعی ومودی قلا اولبابده افراد افریده‌دن هیچ احد مانع ودافع اولمیوب دخل وتعرض قلمیه‌لر شویله بله‌لر علامت شریفه اعتماد قله‌لر

وصل الینا فی ۲۳ شهر رمضان المبارك سنه ۱۰۹۵ بمقام ادرنه المحروسه

تحریر بوجه الاصل هو هو حرره السید الشریف محمد القاضی بمدینه ادرنه

(۸۸) س ۷ ص ۸۹

اقضی قضاة المسلمین اولی ولاة الموحدین معدن الفضل والیقین وارث علوم الانبیاء والمرسلین حجة الحق علی الخلق اجمعین المختص بمزید عنایة الملك المعین مولانا صوفیه قاضیسی زیدت فضائله وقدوة الاماثل والاقران صوفیه متسلمی اولان زید قدره توقیع رفیع همایون واصل اولیجق معلوم اولاکه حالا سفر همایونمه مأمور اولان عسا کرمك مرور وعبورلری اولان علکسنجه وراژنه ورا کین پلنقه‌لرینك تعمیری ایچون امر شریف ایله مباشر واروب لازمکلان کراسته‌یی مناسب اولان محللردن توزیع ودفتر اولندقده ذکر اولنان پلنقه‌لرك جوارده اولان بر شتنه واورکوب ونیش قاضیلری واورکوب سرداری ومحمد نام کمسنه‌لر اطاعت فرمان شریف ایتمیوب بز برفرمان ایله کراسته ویرمزز دیو کراسته وایشچی ونجار ویرمیوب ذکر اولنان پلنقه‌لرك تعمیری تأخیره قالدوغی اعلام اولنمغله ایمدی سنکی متسلم سن طرفندن مباشر کوندروب ذکر اولنان قاضیلقلرك قاضیلرینی وایش ارلرینی کتوروب فرمان اولنان کراسته وایشچی ونجاریلرینه توزیع اولنمش ایسه برساعت مقدم محلنه ارسال وتسلیم ایتدیروب بودفعه دخی توقف ایدرلر ایسه اطاعت فرمان ایتمیانلری اسم ورسملرینی یازوب درسعادتمه عرض واعلام ایلیه‌سز دیو فرمانم اولمشدر بیوردمکه حکم شریفمله واردقده بوبابده صادر اولان امرم اوزره عمل

وترسانهٔ عامرم مهماتیچون مومیالیه ترسانه امینی .... زید مجده‌یه تسلیم ایتدیردوب خلاف امر ودفتر کمسنه‌یه تعلل ومخالفت ایتدیرمیه‌سز وحین تحصیلده میری ایچون آلنان اقچه‌نك هر یوز اون اقچه‌سنه بر عینی اسدی غروش الدیروب زیاده ونقصان الدیرمیه‌سز جانب میریه غدر وضرر اولمقدن وفرماندن زیاده طلبیله ظلم وتعدیدن بغایت احتراز ایلیه‌سز شویله بله‌سز علامت شریفه اعتماد قله‌سز تحریراً فی الیوم التاسع عشر شهر رمضان المبارك سنه خمس وتسعین والف

وصل الینا فی ٢٣ صفرالخیر سنه ١٠٩٦

بمقام
ادرنه المحروسه

(٨٧)　　　　س ٧　　　　ص ٨٨

افتخار الاماجد والاکارم بالفعل میراخور اول رجب دام مجده درکاه معلامه مکتوب کوندروب پاشا سنجاغنده صوفیه ناحیه‌سنده بیرمرجه نام قریه وغیریدن اون یدی بیك التیوز آقچه تیمار ایله صوفیه وشهر کوی ناحیه‌لرنده سرعسکر وینوغان اولان اسمعیل محمد فوت اولوب تیماری محلول اولمغله التینجی بلوکده بش آقچه علوفه‌سی اولان اخور ثانی سراجلرندن رافع توقیع رفیع الشان خاقانی وناقل ترفیع بلند مسرت عنوان تاجداری قدوت الاماثل والاقران محمد محمد صماقو زید قدره محل ومستحق دیو ویرلمك بابنده عنایت رجاسنی عرض ایتمکن موجبنجه توجیه اولنماغیچون سنه خمس وتسعین والف رمضاننك اوائلیندن حکم شریفم ویرلدکدنصکره تذکره‌سی اخراج اولنمق فرمانم اولمغین ذکر اولنان اون یدی بیك التیوز اقچه تیمار ایله ذکراولنان ناحیه‌لرك جری باشیلغی وجه مشروح اوزره متوفی اسمعیل تحویلندن مزکورمحمد محمد صماقو زیدقدره‌یه توجیه‌اولنوب ویردمکی ذکر اولنور :

قریه بریمیرچه تابع مزبور	قریهٔ اوغرادیشته تابع مزبور	وینوغان صوفیه وشهر کوی وبرقوفچه وبرزینك
اقچه	اقچه	اقچه
١١٧٠٠	٢٣٠٠	٣٠٠٠
قریه ولات تابع صوفیه		
اقچه	جمعاً	اقچه
٦٠٠	١٧٦٠٠	١٧٠٠٠

ایدوب اول طرفلرده الیقویه‌جق اولورسه‌کز صوکره بروجهله عذریکز مقبول اولمیوب عتاب وعقابه مستحق اولمکز مقرردر وتعند ایدوب مأمور اولدقلری سفر همایونه کیتمیوب شقاوت اوزره اولنلری حبس ایدوب اسم ورسملریله یازوب بوجانبه عرض واعلام ایلیه‌سزکه آکا کوره جزالری ترتیب اولنه شویله بلوب موجب مکتوب ایله عامل اولاسز والسلام تحریراً فی غرهٔ شهر رمضان المبارك سنه خمس وتسعین والف

الفقیر
ذوالفقار
اغای یکیچریان
درکاه عالی
حالا

(٨٦) س ٧ ص ١٢٣

اقضی قضاة المسلمین اولی ولاة الموحدین معدن‌الفضل والیقین وارث علوم الانبیاء والمرسلین حجةالحق علی الخلق اجمعین المختص بمزید عنایت الملك المعین مولانا صوفیه قاضیسی زیدت فضائله توقیع رفیع همایون واصل اولیجق معلوم اولاکه انشاءالله تعالی اول بهار مجسة اثارده دریا یوزنه چیقاجق دونمای همایونم مهماتی ایچون کلی خزینه لازم ومهم اولمغین بیك طقسان التی سنه‌سنه محسوب اولمق اوزره نفس صوفیه شهرنده اولان اهل حرف طائفه‌سندن قانون اوزره یوز یکرمی بیك آقچه بتون اوردو بدللرینی تحصیلی لازم ومهم اولمغین درعهده اولنوب انه مهرلو ونشانلو موقوفات دفتری صورتی ویرلمکین زمانی حلولی ایلدکده موجبنجه جمع وتحصیلی وترسانهٔ عامرم مهماتیچون ترسانهٔ عامرم امینی .....زید مجده‌یه تسلیم ایتدیرلمك فرمانم اولمشدر بیوردمکه حکم شریفمله مباشر مزبور واردقده بو بابده صادر اولان امرم اوزره عمل ایدوب دخی تاریخ مزبوره محسوب اولمق اوزره نفس صوفیه شهرنده اولان اهل حرف طائفه‌سندن قانون قدیم اوزره یوز یکرمی بیك اقچه بتون اوردو بدللرینی مباشر مزبورك یدینه ویریلان مهرلو ونشانلو موقوفات دفتری موجبنجه اهل حرف طائفه‌سندن وقت وزمانیله جمع وتحصیله

منع ودفع ایدوب ویوده‌ٔ مذکوره اولوجهله نسنه طلبیله دخل رنجیده ایتدیرمیه‌سز وداخل ایدوب فضولی نسنه‌سن اخذ ایتمش ایسه بعدالثبوت حکم آلویره‌سن اما مقید اولاسنکی بو بهانه ایله رعایادن برسنه‌ده ایکی دفعه محصول آلنمق احتمالی اولمیه من بعد شرع وقانون وامرهمایونمه مخالف کمسنه‌یه ایش ایتدیرمیه‌سن اسلمیاتی یازوب بیلدیروب خصوص مزبور ایچون بردخی امرم وارملو ایلمیه‌سن شویله بله‌سز علامت شریفه اعتماد قله‌سز تحریراً فی آواخر شهر شعبان المعظم سنه خمس وتسعین والف

وصل الینا فی ٥ شعبان‌المعظم سنه ١٠٩٥ بمقام ادرنه المحروسه

(٨٥) س ٧ ص ٩٠

شرایع شعار فضائل دثار محروسهٔ ادرنه‌دن اوسکه وارنجه یول اوزرنده واقع موالی عظام دام عزهم وقضات افندیلر زید فضلهم ویکیچری سردارلری انهـا اولنورکه اشبو سنهٔ مبارکه‌ده کفار خاکسارك حرکتلری بومرتبه‌ده ایکن سفر همایونه مأمور عسکری طائفه‌سندن بعض یکیچری وطوبجی وجبه‌جی نفراتی سفردن قالقوب قصبه‌لریکزده مکث و اوزرلرینه لازم کلان خدمت پادشاهی ترك وبعضیلری دخی شقاوت اوزره اولدقلری استماع اولنمغله اول مقوله کمسنه‌لری قصبه‌لریکزده طوتیوب برکون اول مأمور اولدقلری سفر همایونه ارسال اولنملری ایچون امر شریف عالیشان ایله قدوة‌الاماثل والاقران یکرمی بربلوکك عمرچاوش سوروجی نصب وتعیین واول طرفلره ارسال اولنمشدر انشاء الله تعالی هر قنغیکزك تحت حکومتلریکزه واصل اولور ایسه صادر اولان امر شریف عالیشان مفهوم سعادتمقرونلری‌اوزره قصبه‌لریکزده ونواحی وقرالریکزده مقیم ومسافر اهل سفر یکیچری وطوبجی وجبه‌جی وسائر عسکری طائفه‌سندن برفردی الیقومیوب برساعت مقدم مأمور اولدقلری سفر همایونه ارسال ایلیه‌سز وسنکی چاوش مرقوم سن وسزکه یکیچری سردارلری‌سز شویله‌که طوائف مزبوردن برفرده مسامحه

وآغای مشارالیهك مكتوبی موجبنجه عمل ایدوب من بعد خلافنه رضا وجواز كوسترمیه‌سز شویله بله‌سز علامت شریفه اعتماد قله‌سز تحریراً فی اوائل شهر رمضان المبارك سنه خمس وتسعین والف

وصل الینا فی ١١ شوال المبارك سنه ١٠٩٥ بمقام

ادرنه المحروسه

(٨٤) س ٧ ص ٨٩

قدوة القضاة والحكام معدن الفضل والكلام برقوفچه ووو وقاضیلری زید فضلهم توقیع رفیع همایون واصل اولیجق معلوم اولاكه قدوة الاماثل والاقران احمد زید قدره دركاه معلامه عرض حال ایدوب خواجه زاده حسن پاشا بیك طقسان .... سنه‌سنده روم‌ایلی بكلربكیسی ایكن خاصلرندن برقوفچه خاصی عهده‌سنده اولمغله سنهٔ مرقومه‌ده مارت محصولی خاصلری تحویل تاریخنه دوشمكله قبض ایتمشیكن ایالت مرقومه دستور مكرم مشیر مفخم نظام العالم وزیرم محمد پاشا ادام الله تعالی اجلاله‌یه توجیه اولمغله مشار الیهك خاص مرقوم ویوده‌سی اولان .... نام كمسنه سنهٔ مرقومه‌ده واقع اولان مارت محصولی مشارالیهك تحویل تاریخنه دوشمشدر دیو تعدی ایلدوكنی بیلدیروب اولبابده حكم همایونم رجا ایتمكین ایمدی مارت محصولی دیدكاری رسم بناك ومجرد ورسم چفت واسپنچه‌در مارت ابتدا كونی آلنور اول كون كیمك تحویل تاریخنه دوشمش ایسه جمله مارت محصولی آنك اولوب بوبابده قانون اوزره عمل اولنمق امرم اولمشدر بیوردمكی امر شریفمله وصول بولدوقده بوبابده صادر اولان امرم اوزره عمل ایدوب مقدما بردفعه شرعله كورولوب فصل اولنمیان خصوصی تمام حق وعدل اوزره تفحص ایدوب كوره‌سون سنهٔ مرقومه‌نك مارت محصولی حصلری وجه مشروح اوزره حالا ایالت مزبوره متصرف اولان مشار الیهك تحویل وتاریخنه دوشمش اولمیوب فی الواقع میرمیران سابق حسن پاشانك تحویل وتاریخنه دوشوب طرفندن اخذ وقبض ایتمش ایكن حالا خاص مزبوره ویوده‌سی اولان مذكور اولوجهله نزاع ایدرایسه

تحريراً فى اواخر فى شهر شعبان المعظم سنه خمس وتسعين والف
وصل الينا فى ٢٩ شعبان سنه ١٠٩٥ بمقام
ادرنه المحروسه

(٨٣) س ٧ ص ٨٩—٩٠

مفاخر القضات والحكام معادن الفضائل والكلام ادرنه‌دن اوسكه وارنجه
يول اوزرنده واقع اولان قاضيلر زيد فضلهم ومفاخر الاماثل والاقران ذكر
اولنان قضالرده واقع يكيچرى سردارلرى زيد قدرهم توقيع رفيع همايون واصل
اولیجق معلوم اولا كه اشبو سنهٔ مباركه‌ده كفار خاكسارك حركتلرى مقرر اولمغله
سفر همايونمه مأمور اولان عسكر طائفه‌سندن بعض يكيچرى وطوپچى وجبه‌جى
نفراتى سفر همايوندن قالقوب قصبات وقراده مكث واوزرلرينه لازم كلان خدمتى
ترك وبعضيلرى شقاوت اوزره اولدقلرى اجلدن اول مقوله عسكرى طائفه‌سنى
قصبات وقرادن سوروب بر كون اول مأمور اولدقلرى سفر همايونمه ارسال
ايتديرلمك ايچون قدوة الاماثل والاقران يكيچرى چاوشلرندن عمر چاوش زيد قدره
سوروجى نصب وتعيين اولنمغين هر قنغكزك تحت قضاسنه داخل اولور ايسه
اولمقوله عسكرى كرك مسافر وكرك مقيم‌در قصبات وتوابعى وقراريكز مرقوم
معرفتيله بر كون وبر ساعت اول مأمور اولدقلرى سفر همايونمه ارسال وايصال
ايليه‌سز وسنكى چاوش مرقوم ويكيچرى سردارلرى سز شويله‌كه طوائف
مزبوردن بر فرده مسامحه ايدوب طمع خامكز ايله مأمور اولدقلرى محللره
كتميه‌سز بر وجهله عذر وجوابكز مقبول اولميوب عتاب وعقابه مظهر اولمكز
مقرردر اولمقوله سفر همايونمه كتميوب شقاوت اوزره اولنلرى حبس ايدوب
اسم رسملريله يازوب اعلام ايليه‌سزكه آكا كوره جزالرى ترتيب اولنه ديو بالفعل
دركاه معلام يكيچريلرى اغاسى اولان افتخار الامراء والاكابر ذوالفقار اغا دام
علوه طرفندن مهرلو مكتوب ويرلمكله موجبنجه عمل اولنمق امرم اولمشدر
بيوردمكى حكم شريفمله وصول بولدقده بوبابده صادر اولان فرمان جليل القدرم

(٨٢)　　　　س ٧　　　　ص ٨٥

دستور مكرم مشير مفخم نظام العالم مدبر امور الجمهور بالفكر الثاقب متمم مهام الانام بالرأى الصائب ممهد بنيان الدولت والاقبال مشير اركان السعادته والاجلال المحفوف بصنوف عواطف الملك الاعلى بروجه اربه‌لق عينتاب وملاطيه سنجاقلرينه متصرف اولان وزيرم سياوش پاشا ادام الله تعالى اجلاله توقيع رفيع همايون واصل اوليجق معلوم اولا كه حاليا انكروس سفرينه مأمور اولان عسكرى طائفه‌سندن ووزراى عظام ومير ميران كرام وامراى ذوى الاحترامك قپولرندن فرار ايدن لوندان طائفه‌سنى بعض محللرده اختفا ايلدكلرى سماع اولنمغله ايمدى او مقوله اولرنده اختفا ايدن عسكرى وقپولرى ترك ايدوب فرار ايدن لوندان طائفه‌سنى بولنديغى محللرده جمله‌سنى سوروب مأمور اولدقلرى اوزره انكروس سفرينده عساكر اسلام سرعسكرم اولان دستور مكرم مشير مفخم نظام العالم وزيرم مصطفى پاشا ادام الله تعالى اجلاله‌نك يانته كتوروب خدمات عليه‌مده موجود ايتديرمكده بغايت اهتمام ايليه‌سز شويله‌كه طوائف عسكردن ولوندان مقوله‌سندن تملل وتردد ايدر اولور ايسه شرعله حقلرنده لازم كلانى اجراى احكام ايتديردوب ذكر اولنان طوائف عسكرى انشاءالله تعالى بر كون مقدم محلنه ارسال وايصال ايتديرمكده تقيد واهتمام ايلمك بابنده فرمان عاليشانم صادر اولمشدر بيوردمكه وصول بولدقده بو بابده صادر فرمان جليل القدوم اوزره عمل ايدوب دخى سنكى وزير مشاراليه سن اومقوله اولرنده اختفا ايدن عسكرى وقپولرك ترك ايدوب فرار ايدن لوندان طائفه‌سى بولنديغى محللرده جمله‌سنى سوروب مأمور اولدقلرى اوزره سرعسكر وزير مشاراليهك يانته كوندروب خدمات عليه‌مده موجود ايتديرمكده بغايت اهتمام ايليه‌سن شويله‌كه طوائف عسكرىدن ولوندان مقوله‌سندن تعلل وتردد ايدر اولور ايسه شرعله حقلرنده لازم كلانى اجراى احكام ايتديردوب ذكر اولنان طوائف عسكرى انشاءالله تعالى بر كون مقدم محلنه ارسال وايصال ايتديرمكده تقيد واهتمام ايدوب صادر اولان امر شريفمك مضمون منيفى ايله عامل اوله‌سز شويله بله‌سز علامت شريفه اعتمادقله‌سز

افتخار الاماجد والاكارم بالفعل میراخور ثانی عالی دام مجده درسعادتمه مهرلو تذکره کوندروب اصطبل عامرهٔ ثانیه تابع وینوغان طائفه‌سنك بعضیلری یرلرندن قالقوب واروب آخر قضالره وقرایه تحصن ایدوب بعضیلری دخی مرد وکریخته اولوب نقصانلری اولمغله اوزرلرینه اداسی لازم کلن مال مقاطعات ومیری بدلیه‌لری تحصیلنده وجابر خدمتنده زیاده عسرت وضرورت چکلدوکنی بلدروب قدیمی دفترده مقید وینق طائفه‌سنی یرلرینه اسکان وماتقدمدن اولیکلدوکی اوزره رعایا فقراسنه تعدی اولمامق اوزره هر اوچ سنه‌ده بر مرده وکریخته‌لری یوقلنوب یرلرینه اولادلرین وخارج ازدفتر اولوب وینق باشـتنه‌سنه متصرف اولان وینق طائفه‌سن وزوایدن وخیانه‌دن حق عدل اوزره تحریر وتکمین دفتر اولمق بابنده امر شریفم ویرلمك رجاسنه اعلام ایلمکین ایمدی بیك طقسان بش سنه‌سنه محسوب اولمق اوزره معرفت شرعیه تحریر وتکمیل دفتر اولمق بابنده فرمان عالیشانم صادر اولمشدر بیوردمکی حکم شریفمله واردقده بوبابده صادر اولان امرم اوزره عمل ایدوب دخی سزکه قاضیلرسز خصوص مزبوره مقید اولوب کوره‌سز اصطبل عامرهٔ ثانیه تابع تحت قضاکزده واقع قدیمی دفترده مقید وینوغان طائفه‌سندن بعضیلری دخی مرد اولمغله پراکنده اولان وینوغان طائفه‌سنی یرلرینه اسکان وماتقدمده هراوچ سنه‌ده بر رعایایه ظلم وتعدی اولمامق شرطیله مرده‌لرینی اخراج ویرلرینه وینق خدمتنی وبدلنی ادا ایلمکه قادر امردوم راحق اوغللرینی وخارج از دفتر وینق خیانه‌سنی حق عدل اوزره معرفت شرعله مباشر مزبوره علی الاسامی تحریر وتکمیل دفتر ایتدیروب قانون قدیمه مخالف کمسنه‌یه تعلل ونزاع ایتدیرمیه‌سن اما بوبابده زیاده اهتمام ایدوب بوبهانه ایله وینق قریه‌لرنده بولنان اخرك دفترلو رعایاسنی وینق قید ایلمکله وکمسنه‌دن جلب مال اولنمغله خلاف شرع وقانون ظلم وتعدیدن بغایت احتراز ایدوب احسن وجهله اتمام خدمت ایتدیروب جادهٔ حقدن عدول وانحراف ایلمیه‌سز شویله بله‌سز علامت شریفه اعتماد قله‌سز تحریراً فی الیوم الثامن عشر شهر شعبان سنه خمس وتسعین والف

وصل الینا فی غرهٔ ربیع الاول سنه ۱۰۹٦ بمقام

ادرنه المحروسه

(٨٠) س ٧ ص ٨٢

افتخارالاماجد والاكارم جامع المحامد والمكارم المختص بمزيد عناية الملك الدائم دركاه معلام قپوجی باشیلرندن عثمان دام مجده توقيع رفيع همايون واصل اوليجق معلوم اولاكه ادرنه‌دن بدونه وارنجه اوغرادوغك شهر وقصباتده منادیلر ندا وجمله‌یه اعلان واشاعه ایتدیروب سفر همایونمه مأمور اولان طوائف عسكرى أولرندن اخراج ومأمور اولدقلری محلاره سوروب بركون مقدم خدمات همايونمده موجود بولنملرینه تقیدواهتمام ايلمك بابنده فرمان عاليشانم صادر اولمشدر بيوردمكه وصول بولدقده بوبابده صادر اولان فرمان جليل القدرم اوزره عمل ايدوب دخی سنكی مومی اليه سن اوغرادوغك شهر وقصباتده منادیلر ندا وجمله‌یه اعلان واشاعت ایتدیروب سفر همایونمه مأمور اولان طوائف عسكرى اولرندن اخراج ومأمور اولدقلری محلاره سوروب بركون مقدم خدمات همايونمده موجود بولنملرينه تقيد واهتمام ايليه‌سز شويله‌كه بوندن صكره طوائف عسكرى مأمور اولدقلرى محلاره كيتميوب اختفا ايدنلرى خفيةً تجسس واولمقوله أولرنده بولنانلرى بلاامان قپولرى اوكنده صلب وجزالرى ويرلمك مقرردر آكا كوره عوق وتأخير واهمال ومساهله‌دن بغايت احتراز ايدوب صادر اولان فرمان واجب الاتباعك مضمون منيفى ايله عامل اوله‌سز شويله بله‌سز علامت شريفه اعتماد قله‌سز تحريراً فى‌اوائل شهر شعبان المعظم خمس وتسعين والف

وصل الينا فى ١١ شعبان سنه ١٠٩٥ بمقام
ادرنه المحروسه

(٨١) س ٧ ص ١٢٧

اقضى قضاة المسلمين اولى ولات الموحدين معدن الفضل اليقين حجة الحق على الخلق اجمعين وارث علوم الانبياء والمرسلين المختص بمزيد عناية الملك المعين مولانا صوفيه قاضيسى زيدت فضائله وقدوة القضاه والحكام معادن الفضل والكلام شهر كوى وايزنبول قاضيسى زيد فضلهم توقيع رفيع همايون واصل اوليجق معلوم اولاكه

وترقیه امر وارایسه‌ومذ کوران وجه‌مشروح سفر همایونمه‌کلیوب تیمارلری اولوجهله محلول ایسه‌تیمار اولدوغی سنجاقده ساکن اولوب الای بکیسی بیراغی التنده سفره اشمك شرطیله بیحصل حرابه ایکی قلیچ تیماری بربرات اولمق اوزره کدکلی قیدنده وکیمسه‌نك قید براتنه داخل دکل ایسه‌مذکوران تحویللرندن مزید مندانه توجیه ایدوب تذکره‌سنی ویره‌سکز شویله بیله‌سز علامت شریفه اعتماد قلاسز تحریراً فی اوائل شهر شعبان المعظم السنه خمس وتسعین والف

وصل الینا فی ۲۹ شعبان سنه ۱۰۹۵ — بیوردی

صحرای بدون

(۷۹) — س ۷ — ص ۸۸

اقضی قضاة المسلمین اولی ولاة الموحدین معدن الفضل والیقین حجة الحق علی الخلق اجمعین وارث علوم الانبیا والمرسلین المختص بمزید عنایة الملك المعین مولانا صوفیه قاضیسی زیدت فضائله توقیع رفیع همایون واصل اولیجق معلوم اولاکه بوندن اقدم شهیداً فوت اولن متوفی کوچك حسن پاشانك ایتامنه قبل شرعدن منصوب وصی اولان قدوة الاماثل والاقران .... زیدقدره درکاه معلامه عرض حال صنوب متوفای مزبورك صوفیه‌ده متسلمی عبدی نام کمسنه یدیله معرفت شرعله بزستانه امانت وضع اولنان مخلفاتی یدنده اولان ممهور وممضی دفتر موجبنجه طرفندن وکیل نصب ایلدیکی احمد نام کمسنه‌یه اخذ وقبض ایتدیرلمك بابنده حکم همایونم رجا ایلدوکی احلدن یدنده اولان دفتر موجبنجه شرعله الیویرلمك امرم اولمشدر بیوردمکی حکم شریفمله وصول بولدقده بوبابده صادر اولان امرم اوزره عمل ایدوب دخی متوفای مزبورك امانت وضع اولنان مخلفاتی هر نه ایسه وصی مرقومك وکیلی مزبوره دفتر موجبنجه معرفت شرعله اخذ وقبض ایتدیروب من بعد شرع شریفه وامر همایونمه مخالف کمسنه‌یی دخل وتعرض ایتدیرمیه‌سن بوخصوص ایچون بردخی امر آخر ارسالنه محتاج ایله‌میه‌سن شویله بیله‌سز علامت شریفه اعتماد قله‌سز تحریراً فی اوائل شهر شعبان المعظم سنه خمس وتسعین والف

وصل الینا فی ۲۵ شهر رمضان المبارك سنه ۱۰۹۵ — ادرنه المحروسه

تعالی ضرر وکزند ایرشدیرمکدن وبو بهانه ایله کمسنه‌یه ظلم وتعدی اولنمقدن بغایت احتراز ایدوب وجه مشروح اوزره اولان امرمك مضمون منیفی ایله عامل اوله‌سز شویله بله‌سز علامت شریفه اعتماد قله‌سز تحریراً فی الیوم الرابع شهر شعبان المعظم سنه خمس وتسعین والف .

وصل الینا فی ١٠ شعبان المعظم لسنه ١٠٩٥

ادرنه

المحروسه

(٧٨)　　　س ٧　　　ص ٨٥

دستور مکرم مشیر مفخم نظام العالم مدبر امور الجمهور بالفکر الثاقب متمم مهام الانام بالرأی الصائب ممهد بنیان الدولة والاقبال مشیر ارکان سعادته والاجلال المختص بصنوف عواطف الملك الاعلی روم ایلی ایالتنه متصرف وزیرم محمد پاشا ادام الله تعالی اجلاله توقیع رفیع همایونم واصل اولیجق معلوم اولاکه قدوة الاماثل والاقران صاغ قول آلای بکیسی علی زیدقدره اردوی همایونمه مکتوب کوندروب پاشا سنجاغنده صوفیه ناحیه‌سنده بالدری نام قریه وغیریدن درت بیك آقچه تیماره متصرف اولان سلیمان وینه لواء مزبوره ده ناحیه‌سنده مذکوره‌ده سرصمعو نام قریه وغیریدن اوچ بیك آقچه تیماره دیکر سلیمان اشبو سنهٔ مبارکه‌ده مأمور اولدقلری سفرهمایونمه بو آنه‌دکین کلمیوب تیمارلره اولوجهله محلول اولمغین بوندن اقدم یرارلنی عرض اولندقده ابتدادن آلتی بیك آقچه تیماره وبیك آقچه ترقیه اوامر شریفم ویریلن اوزون بویلو الا کوزلی آچیق قاشلو دارندهٔ فرمان همایون حندانه ویرلمك بابنده عنایت رجاسنی عرض ایتمکین وبعده اردوی همایونمه ویریلان روزنامجه‌ده سرصمعو نام قریه‌نك قیدی چیقمیوب کدکلو قیدنده وکیمسه‌نك قیدی براتنه داخل دکل ایسه بحاصل ایکی حرابه قلیچ تیمار بر برات اولمق اوزره ویرلمك بابنده امرم اولمشدر بیوردمکی کوره‌سن مذکورك النده اولمقدار تیماره

المزبوره

بقالان	قصابان	خبازان	خفافان	بوبران
٥٩٣٣٠	٥٩٣٣٠	٢٥٠٠٠	٢٢٧٤٢	٨٠٥٥
سراجان	مويتابان	خياطان	اشجيان	نعلبنديان
١٢٧٩٥	٢٨٤٥٦	١٦١١٠	٩٠٠٠	١٥١٦٠
تقياجيان	عباجيان	قيوبجيان	قزغانجيان	سمرجيان
٤٧٣٨	٤٧٣٨	٤٢٦٥	٣٣٢٠	٣٣٢٠

جمعاً ال يكون

٢٧٦٣٥٩

(٧٧) س ٧ ص ٨٢

مفاخر القضات والحكام معادن الفضائل والكلام ادرنه‌دن سمندیره وازوورنيق والاجه حصار ووچترين واسكوب سنجاقلرينه وارنجه يول اوزرنده واقع اولان قاضيلر زيد فضلهم ومفاخر الاماثل والاقران متسلملر وكتخدايرلرى ويكيچرى سردارلرى واعيـان ولايتك ايش ارلرى زيد قدرهم توقيع رفيع همايون واصل اوليجق معلوم اولاكه حاليا اول طرفده ارسال اولنان خزينه هرقنغيكزك تحت قضاسنه داخل اولور ايسه برمأمن ومحفوظ محله قوندروب وكيجه‌لرده بكلندروب وقالقوب كيدر اولدقده يانـنه كفايت مقدار معتمد عليه ادملر تعيين وبروجه تعجيل امين وسـالم بربريكزه اولاشديروب اهمال ومساهله‌دن و بردرلو عذر وبهـانه‌دن بغـايت احتراز ايليه‌سز ديو فرمانم اولمشـدر بيوردمكه حكم شريفمله واردقده بوبابده صادر اولان امر جليل القديم موجبنجه عمل ايدوب دخى ذكر اولنـان خزينه هرقنغيكزك تحت قضاسنه داخل اولور ايسه مأمن ومحفوظ محله قوندروب وكيجه‌لرده بكلندروب وقالقوب كيدر اولدقده يانـنه بغايت معتمد عليه ادملر تعيين وبروجه مسارعت امين وسالم بربريكزه اولاشديروب اهمال ومساهله‌دن وعياذاًبالله

اولدیغی انکروس سفرینه و بچ قلعه‌سی محاصره‌سنده موجود بولنمیوب تیماری اولوجهله محلول اولمغله کندویه ویرلمك بابنده عنایت رجا ومزبورك بچ قلعه‌سی محاصره‌سنده وسائر خدمات همایوندن موجود بولنمادوغی صاغ قول‌الای بکیسی‌علی زید قدره ومذکورك سردن کچدی اولدیغنی صاغ قول سردن کچدیلری اغاسی ابراهیم زید قدره اعلام ایتملریله موجبنجه توجیه اولنمق امر اولنوب تیماری اولدیغی سنجاقده‌ساکین‌اولوب و آلای‌بکیسی بیراغی التنده سفره ارشمك شرطیله سنه خمس وتسعین والف رجب المرجبك اواسطنده دستور مکرم مشیر مفخم نظام العالم بالفعل حلب والیسی اولوب انکروس سفرینه عساکر اسلامه سردار اولان وزیرم مصطفی پاشا ادام‌الله تعالی اجلاله طرفندن توجیه اولنوب تحویل حکمی ویرلدکدن صکره تذکره‌سی اخراج اولنمق فرمان اولمغین بر موجب امر عالی ذکر اولنان اوچ بیك آقچه تیمار وجه مشروح اوزره بچ محاصره‌سنده وسفر همایونده موجود بولنمیان دیکر محمد تحویلندن ابتداسی بدلی اولمق اوزره مذکور سردن کچدی محمده توجیه اولنوب برات عالیشان ایچون تذکره ویرلدی تحریراً فی ٢٤ شهر رجب المرجب سنه خمس وتسعین والف

وصل‌الینا فی ١٣ شهر رمضان المبارك سنه ١٠٩٥	بیوردی
	صحرای
طبق اصله‌المولی علیه حرره‌الفقرالله سبحانه‌تعالی	بودون

رسول‌زاده مصطفی القاضی بالمعسکرالسلطانی

عفی عنه

(٧٦)　　س ٧　　ص ٧٩

اشبو بیك طقسان بش سنه‌سنده واقع مدینهٔ صوفیه‌نك اهل حرفندن عینی اوردو اخراج اولنه دیو عمدة الاماثل والاقران محمد اغا یدیله امر شریف لازم الاکرام وراد اولمغین لکن وقت ضیق اولمغله عینی اوردو بدلنی مدینهٔ مزبوره‌نك اهل حرفی کندی بینلرنده توزیع ومباشر مومی الیه محمد اغایه ویردکلری عینی چرکه بدلنك دفتریدرکه ذکر اولنور تحریراً فی آواخر شهر رجب الفرد لسنة

اخراج ومأمور اولدقلری محللره سوروب بر کون مقدم خدمات همایونمده موجود بولنملرینه تقید واهتمام ایدوب وسفر همایونمه مأمور وزرای عظام ومیرمیران ومیرلوا لونداتندن قبولری براقوب قصبات وقراده اختفا ایدنلرك وبعدالتنبه طوائف عسکریدن أولرنده بولنانلرك سائره موجب عبرت وسبب نصیحت اولمق ایچون محکم حقلرندن کلوب بر فرده حمایة وصیانت ایلیمهسز شویلهکه بو بابده اهمال مسامحه وبر فرده حمایه ایدرسین آصلا آمان وزمان ویرلمیوب سنك دخی محکم حقندن کلنمك مقرردر آکا کوره کرهکی کبی دقت واهتمام ایدوب وجه مشروح اوزره صادر اولان امر شریفمك مضمون منیفی اجراسنده دقیقه فوت ایلمیوب خلافی ارتکابندن بغایت احتراز اوزره اولهسن شویله بلهسن علامت شریفه اعتماد قلهسز تحریراً فی اواسطه رجب المرجب لسنه خمس وتسعین والف

وصل الینا فی ٢٧ من شهر رجب الفرد سنه ١٠٩٥

بمقام
ادرنه المحروسه

(٧٥) س ٧ ص ٨٧

قضاء صوفیه درلواء پاشا

محمد الیاس کورج

اغاج اولو تابع قضاء مزبور

٣٠٠٠

بچ قلعهسی سردن کچدیلرندن اورته بویلو آلا کوزلو آچیق قاشلو مزکور محمد الیاس کورج اوردوی همایونه کلوب بوندن اقدم یرارلنی عرض اولندقده ابتدادن اوچ بیك آقچه تمارهامر شریف ویریلوب پاشا سنجاغنده صوفیه ناحیهسنك اغاج اولو نام قریه و غیریدن اوچ بیك آقچه تماره متصرف اولان محمد مأمور

كلانى اجرا و بوندنصكره مستقل آدملر ارسال اولنوب أولرنده بولنانلرك وقپوسزلوندات طائفه‌سـنك محكم حقلرندن كلنور وسزك دخى عدم تقيديكزه حمل اولنوب مناصبكز آخره ويرلمكله اكتفا اولنميوب مسـتحق عقوبت اولمكز مقرر بلوب آكا كوره بصيرت وانتباه اوزره حركت ايليـوب بوبهانه ايله كندو حالنده اولنلره ورعايا فقراسنه خلاف شرع ظلم وتعدى واخذ وجلب (سبى) ايله مأمور اولنلرى حمايه‌دن بغايت احتراز ايليوب اشبو فرمان همايونمك مضمون منيفنى مجمع ناس اولان محللرده ندا وجمله‌يه اعلان واشاعت ايتديرده‌سنكى صكره‌دن بيلمدك وآكاه اولمدق ديو عذر بهانه ايتميه‌سز شـويله بله‌سز علامت شريفه اعتماد قله‌سز تحريراً فى اليوم خمس اواسطه شهر رجب المرجب سنه خمس وتسعين والف

وصل الينا فى ٢٣ رجب الفرد سنه ١٠٩٥ بمقام

ادرنه

المحروسه

عسكرى طائفه‌سنى سفره سورمكه فرماندر .

(٧٤) س ٧ ص ٧٩

قدوة الاماجد والاعيان ايوب زيد مجده توقيع رفيع همايون واصل اوليجق معلوم اولا كه ادرنه‌دن اوسـكه وارنجه اوغرادوغك شهر وقصـباتده مناديلر ندا ايتديروب سفر همايونمه مأمور اولان طوايف عسكرى اولرندن اخراج ومأمور اولدقلرى محلره سوروب بركون مقدم خدمات همايونمك موجود بولنملرينه تقيد واهتمام ايدوب وسـفر همايونمه مأمور اولان وزراى عظـام ومير ميران وميرلوا لونداتندن قپولرينى براقوب قصبات وقراده اختفا ايدنلرى و بعدالتنبه طوائف عسكردن أولرنده بولنانلرك حقلرندن كلمك بابنده فرمان عاليشانم صادر اولمشدر بيوردمكى وصول بولدقده بو بابده صادر اولان فرمان جليل القدرم اوزره عمل ايدوب دخى سنكى مومى اليه سن اوسـكه وارنجه‌يه اوغرادوغك شهر وقصباتده منـاديلر ندا ايتديروب سفر همايونمه مأمور اولان طوائف عسـكرى أولرندن

(٧٣) س ٧ ص ٧٨

مفاخر القضاة والحكام معادن الفضائل والكلام ادرنه‌دن فلبه وتارتار بازاری وصوفیه وشهركوی ونیش وبلغراد واوسکه وارنجه روم ایلینك اورته قولنده واقع اولان قاضیلر زید فضلهم ومفاخر الاماثل والاقران ذكر اولنان قضالرده واقع میرمیران ومیرلوا متسلملری وكتخدا یری ویکیچری سردارلری واعیان ولایتك ایش‌ارلری زید قدرهم توقیع رفیع همایون واصل اولیجق معلوم اولا كه حالا سفر همایونمه مأمور زعما وارباب تیمار ودرت بلوك خلقی ودرگاه معلام یکیچریلری وطوبجی وجبه‌جی وبالجمله بردن بیكه وبیكدن یوز بیكه وارنجه درلك تصرف ایدنلردن بعضیلری تحت قضا كزده اولرنده وچفتلكلرنده اختفا ایدوب بوانه دكین مأمور اولدقلری سفر ومحافظه‌یه وارمیانلری قطعاً تأخیر وتوقف ومكث وارام ایتدرمیوب وسریعاً وعاجلاً برساعت مقدم مأمور اولدقلری محللره ارسال وموجود ایتدیرلمكده دقت واهتمام ایلیه‌سز وسفر همایونمه مأمور وزرای عظام ومیر میران فخام وامراء كرام ایله سفر همایونمه كیدر ایكن فراره تصدی ایدنلری تحت قضا كزه قپوسز كزوب لوندلك ایله رعایا فقراسنه تعدی وتجاوز اوزره اولنلرك شرعله حقنده لازم كلانی اجرا وبوفرمان همایونمدنصكره مستقل ادملر ارسال اولنوب اولرنده بولنانلرك وقپوسز كزن لوندن طائفه‌سنك محكم حقلرندن كلنور وسزك دخی عدم تقید ومسامحه كزی حمل اولنوب مناصبكز آخره ویرلمكله اكتفا اولنمیوب مستحق عقوبت اولمكز مقرردر ملاحظه ایدوب وبوبهانه ایله كندو حالنده اولنلره ورعایا فقراسنه خلاف شرع شریف ظلم وتعدی اولنمامق بابنده فرمان عالیشانم صادر اولمشدر بیوردمكه وصول بولدقده بوبابده صادر اولان فرمان جلیل القدرم موجبنجه عمل ایدوب دخی اولخصوصه بوآنه دكین مأمور اولدقلری اوزره سفر همایونه ومحافظه‌یه وارمیوب أولرنده وچفتلكلرنده اختفا ایدن طوائف عسكری قطعیاً تأخیر وتوقف ومكث وارام ایتدیرمیوب اخراج وسریعاً وعاجلاً جمله‌سنی برساعت مقدم مأمور اولدقلری محله ارسال وموجود ایتدیرمكده هربریكز دقت تام واهتمام مالا كلام ایلیه‌سز او مقوله باشالرندن آریلوب تحت قضا كزده قپوسز كزوب رعایا وفقراسنه تعدی وتجاوز اوزره اولنلرك شرعاً حقنده لازم

(٧٢)　　　　س ٧　　　　ص ٧٨ — ٧٩

افاضل دثار شرایع شعار محمیة ادرنه‌دن فلبه وتاتار بازاری وصوفیه وشهر کوی ونیش وبلغراد واوسکه وارنجه روم ایلینك اورته قولنده واقع اولان موالی عظام وقضات افندیلر زید فضلهم وبالفعل تحت قضالریکزده واقع اولان یکیچری سردارلری اعلام اولنسان اولدرکه تحت حکومتکزده ونواحی وقراده بولنسان یکیچری طوپجی وجبه‌جی وعجمی اوغلانی بو آنه دکین مأمور اولدقلری سفر همایونه کیتمیوب تحت قضالریکزده اولرنده وچفتلکلرنده اختفا ایدوب بو آنه‌قدر مأمور اولدقلری سفر همایونه وارمیانلرك قطعاً تأخیر وارام ایتدیرمیوب سریعاً وعجلاً مأمور اولدقلری محللره ارسال ایتدیرلمك بابنده فرمان عالیشان صادر اولمغین موجبنجه اشبو مکتوب تحریر اولنوب درکاه عالی یکیچری چاوشلرندن قدوة‌الاماثل والاقران یکرمی بر بلوکك عمر چاوش تعیین وارسال قلنمشدر انشاءالله الرحمن تحت حکومتلریکزه واصل اولدوغی کونده مجمع ناس اولان محللرده دلاللر ندا ایتدیروب وبرکون اول سفر همایونه وارملری ایچون محکم تنبیه و تأکید ایلیه‌سز شویله‌که بوندن صکره امر شریفمه اطاعت ایتمیوب وینه ولایتلرده ساکن اولورلر ایسه طرف سلطنت علیه‌دن و اوجاغمزك طرفندن ادملر کوندریلوب جزالری ویرلمسی مقرردر امدی اکا کوره کندولرینه تنبیه وتأکید ایدوب برکون اول مأمور اولدقلری محلیه یوللیه‌سز وسزکه سردارلرسز بوخصوصده اغماض ایده‌جك اولورسکز صکره بوجانبه احضار اولنوب حقکزدن کلنمسی مقرردر وسنکی چاوش مرقوم سز اوسکه وارنجه‌یه دکین هر اوغرادیغك قصبه‌ده دلاللر ندا ایتدیروب انشاءالله‌الرحمن بوطرفه عودت ایلدوککده هر تنبیه ایلدوکك قصبه‌یه اوغرایوب وعسکر طائفه‌سندن سفره کیتمیوب اولرنده قلان عسکری طائفه‌سنی اسم رسملری ایله یازوب دفتر ایدوب دفترینی معاً بوطرفه کتوره‌سنکی آکا کوره جزالرینی ویره‌لم شویله بیلوب موجب مکتوبله عامل اولاسز تحریراً فی اواسط من شهر رجب المرجب سنه خمس وتسعین والف .

وصل الینا فی ٢٣ رجب الفرد سنه ١٠٩٥

محب مخلص ذوالفقار

اغای یکیچری‌یان درکاه عالی

حرر هذالدفتر بمعرفت اعيان الولايته وانا الفقير اليه سبحانه تعالى صالح شيخ زاده القاضى بمدينه صماقوبالخار والخيرين .

(٧١) س ٧ ص ٩٢

قدوة القضاة والحكام معدن الفضل والكلام مولانا (.....) قاضيسى زيد فضله وقدوة الاماثل والاقران بيك طقسان بش سنه سنه محسوب اولمق اوزره كوستنديل سنجاغنك بدل نزلى جمعنه مأمور اولان زيد قدره توقيع رفيع همايون واصل اوليجق معلوم اولا كه نفس شهر صوفيه نك اوردو بدلى ترسانهٔ عامرهمه اوجاقلق اولوب بيك طقسان بش سنه سنه محسوب اولمق اوزره امر ودفترى ويريلوب شهر مزبورك يوز يكرمى بيك آقچه اوردو بدلى ترسانهٔ عامرم امينى طرفندن تحصيل اولنمشيكن بعده سرعسكر اولان وزيرم مصطفى پاشا ايله سفره مأمور عساكر منصورم ايچون عينى اوردو اخراجى فرمانم اولمغله ايمدى ترسانهٔ عامرم امينى طرفندن تحصيل اولنان يوز يكرمى بيك آقچه شهر مزبورك اوردو بدلى كيرو كندولره تسليم اولنمق لازم كلمكله ايمدى سنكى نزل مباشرى زيد قدره سن عهدكده اولان بيك طقسان بش سنه سى كوستنديل سنجاغنك بدل نزل مالندن بالتمام اداوتسليم ايليه سز ديو فرمانم اولمشدر بيوردمكى حكم شريفمله واردقده بو بابده صادر اولان امرم اوزره عمل ايدوب دخى وجه مشروح اوزره بوسنه صوفيه شهرنده عينى اوردو اخراج اولنوب مقدما النان تحصيل اولنان بدل آقچه سى كيرو كندولره تسليم اولنمق لازم كلمكله سنكى نزل مباشرى زيد قدره سن مبلغ مزبور يوز يكرمى بيك آقچه يى عهدكده اولان بدل نزل مالندن بالتمام ويروب وقبضنه مأمور اولانه تسليم ايدوب وتسليمكه تمسك آلوب اشبو حكم شريفمك ظهرينه حجت ايتديردوب حفظ ايليه سز شويله بله سز علامت شريفه اعتماد قله سز تحريراً فى اليوم العاشر شهر رجب الفرد سنه خمس وتسعين والف

وصل الينا فى ٢٥ رجب الفرد سنه ١٠٩٥

بمقام
ادرنه المحروسه

قضاء دوبنیچه

دنکل	دنکل	دنکل
عدد	عدد	عدد
٣	٣	٢
قنطار	قنطار	قنطار
٦	٥	٤

قضاء اکری دره

دنکل	دنکل	دنکل
عدد	عدد	عدد
٥	٥	٥
قنطار	قنطار	قنطار
٦	٥	٤

قضای اتره پول

دنکل	دنکل	دنکل
عدد	عدد	عدد
٨	٨	٨
قنطار	قنطار	قنطار
٦	٥	٤

قضای صوفیه

دنکل	دنکل	دنکل
عدد	عدد	عدد
١	١	٣
قنطار	قنطار	قنطار
٦	٥	٤

بهر دنکل دردر قنطار اولمق اوزره

قیمت

١٢

قضای تاتارپازارجق

دنکل	دنکل	دنکل
عدد	عدد	عدد
٣	٣	٨
قنطار	قنطار	قنطار
٦	٥	٤

جمعاً

یکون دنکل بافرمان عالی

١٠٠

حصه‌سنه دوشن مهماتلرین عربه‌لره تحمیل وبلغراد نام محله دکین ارسال ایچون فرمان شریف عالیشان صادر اولمغین هرقضایه عربه توزیعیدرکه ذکر اولنور

قضاء صوفیه	قضاء صماقو	قضاء اتره‌پول
عربه	عربه	عربه
عدد	عدد	عدد
٣٢٢	٣٢٢	٣٢٢
قضاء دوبنیچه	قضاء اکری‌دره	قضاء تاتار بازاری
عربه	عربه	عربه
عدد	عدد	عدد
٣٢٢	٣٢٢	٣٢٢

حرر هذالدفتر بمعرفت‌الاعیان وانا الفقیرالیه‌سبحانه تعالی
صالح الشیخ زاده القاضی بمدینه صماقو
بالحان والخیر عفی عنه

(٧٠)   س ٧   ص ٨٠

دفتر اولدرکه

اشبو سنهٔ مبارکه‌ده بدونه قلعه‌سیچون صماقو دوبنیچه واکری دره واتره‌پول وصوفیه وتاتار بازارجق قضـالرنده اولان صماقوولرك تحمللرینه کوره یوز عدد طوپ دنکلری ایشلنمه‌سیچون طرف سلطنت علیه‌دن امرشریف جهـان مطاع صـادر اولمغین بر موجب فرمان عالی اعیان ولایت معرفتلریله بهر قضاده اولان صماقولرك تحمللرینه کوره توزیع دفتریدرکه ذکر اولنور تحریراً فی‌الیوم‌الرابع عشر من‌رجب‌الفرد لسنه خمس وتسعین الف .

قضـــــاء صماقو

دنکل	دنکل	دنکل
عدد	عدد	عدد
بهر دنکل‌التیشر	بهر دنکل‌بشر	بهر دنکل‌دردر
قنطاراولمق اوزره	قنطار اولمق اوزره	قنطار اولمق اوزره
١٠	١٠	١٤
قنطار	قنطار	قنطار
٦	٥	٤

مولانا صوفیه قاضیسی زیدت فضائله ومفاخر القضات والحکام معادن الفضائل والکلام صماقو وتاتار بازاری واتره‌بول ودوبنجـه وا کری دره قاضـیلری زید فضلهم ومفـاخر اماثل والاقران کتخدا یری ویکیچری سرداری واعیان ولایتك ایش ارلری زید قدرهم توقیع رفیع همایون واصل اولیجق معـلوم اولاکه حالا بیك طقسان بش سنه‌سنده واقع سفر همایونم ایچون ذکر اولنان قضالرده ایشلنمه‌سی فرمانم اولان مهمات وجبه‌خانه‌مى بلغراده نقل ایلمك اهم اموردن اولمغله ایمدی هرقنغیکزك حصه‌سنه دوشن مهماتلرین هر اون قنطاری برعربه‌یه تحمیل ایتمك اوزره وبهر عربه‌یه بلغراده وارنجه لازم کلان بیك ایکیشر یوز اقچه اجرتلری مبـاشر یدندن بروجه نقد اصحـابنه ادا وتسلیم اولنمق اوزره ایکیوز عـدد قوی وتوانا جاموس عربه‌لری اخراج وبرکون اول بلغراده نقل ایتـدیرمك فرمانم اولمشدر بیوردمکه حکم شریفمله واردقده بوبابده صادر اولان امرم اوزره عمل ایدوب دخی قطعاً تأخیر وتوقف ایلیوب ذکر اولنان مهماتی بلغراده نقل ایچون بیك ایکیوز اقچه اجرتلریله اول مقدار توانا جاموس عربه‌لری اخراج ومهمات مباشری اولان رجب چورباجی زید قدره معرفتیله تحمیل وبرکون اول بلغراده ارسال وتسلیم ایدوب وعوق وتأخیردن اهمال ومساهله‌دن بغایت احتراز ایلیه‌سز شویله بله‌سز علامت شریفه اعتماد قله‌سز تحریراً فی الیوم الحادی عشر شهر رجب الفرد لسنه خمس وتسعین والف

وصل الینا فی ۸ شعبان المعظم سنه ۱۰۹۵

بمقام
ادرنه المحروسه

(٦٩)   س ٧   ص ٨١

سبب دفتر اولدرکه

اشبو سنهٔ مبارکه‌ده صوفیه وصماقو واتره‌بول ودوبنیجه وا کری دره وتاتار بازاری قضالرندن دولت علیه‌دن ایشـلنمه‌سی فرمان اولان مهمـاتی هرقضانك

الانبياء والمرسلين حجت الحق على الخلق اجمعين المختص بمزيد عنايت الملك المعين مولانا صوفيه قاضیسی زیدت فضائله ومفاخر القضاة والحکام معادن الفضائل والکلام صماقو وتاتار بازاری ودوبنیچه واکری دره واتره‌پول قاضیلری زید فضلهم توقیع رفیع همایون واصل اولیجق معلوم اولاکه اشبو سنهٔ مبارکه‌ده بدون قلعه‌سیچون صماقو جانبنده ایشلتمه‌سی فرمانم اولان یوز عدد دمیر طوب دنکلی بو آنه دکین حاضر وآماده اولمامغله ایمدی ذکر اولنان یوز عدد دنکلی صماقو وتاتار بازاری ودوبنیچه واکری دره وصوفیه واتره‌پول قضالرنده واقع اولان صماقولرده معجلاً اشلتدرمك اوزره هر بر قضانك صماقولرینه تحمللرینه کوره توزیع اولنوب برکون اول ایشلتدیروب مهمات مزبوری تکمیل وحاضر وآماده ایتدیریلوب اتمام خدمت ایلیه‌سز دیو فرمانم اولمشدر بیوردمکه حکم شریفمله وارد‌قده بو بابده صادر اولان امرم اوزره عمل ایدوب دخی قلعهٔ مزبوره مهماتیچون ذکر اولنان قاضیلقلرده ایشلمه‌سنی فرمانم اولان یوز عدد دمور دنکلی ذکراولنان قضالرده واقع صماقولره تحمللرینه کوره توزیع اولنوب بر کون اول ایشلتدیروب مهمات مزبوره‌یی تکمیل حاضر وآماده ایتدیریلوب کمسنه‌یه تعلل ونزاع ایتدیرلیوب عوق وتأخیردن واهمال ومساهله‌دن وبو بهانه ایله جلب مال ایچون رعایا فقراسنه ظلم وتعدیدن بغایت احتراز ایلیه‌سز شویله بله‌سز علامت شریفه اعتماد قله‌سز تحریراً فی الیوم التاسع شهر رجب المرجب لسنه خمس وتسعین والف

وصل الینا فی ٢٨ رجب المرجب سنه ١٠٩٥

بمقام
ادرنه المحروسه

(٦٨) س ٧ ص ٨١

اقضی قضات المسلمین اولی ولات الموحدین معدن الفضل والیقین وارث علوم الانبیاء والمرسلین حجة الحق علی الخلق اجمعین المختص بمزید عنایت الملك المعین

(٦٦)　　　　س ٧　　　　ص ٨٤

قدوة القضاة والحكام معدن الفضل والكلام مولانا (......) قاضيسى زيد فضله وقدوة الاماثل والاقران بيك طقسان بش سنه‌سنه محسوب اولمق اوزره كوستنديل سنجاغنك بدل نزلى جمعنه مأمور اولان (......) زيد قدره توقيع رفيع همايون واصل اوليجق معلوم اولاكه نفس شهر صوفيه‌نك اوردو بدلى مالى ترسانهٔ عامره‌م اوچاقلغى اولوب بيك طقسان بش سنه‌سنه محسوب اولمق اوزره امر دفترى ويريلوب شهر مزبورك يوز يكرمى بيك آقچه اوردو بدلى ترسانهٔ عامره‌م امينى طرفندن تحصيل اولنمشيكن بعده سرعسكر اولان وزيرم مصطفى پاشا ايله سفره مأمور عساكر منصورم ايچون عينى اوردو اخراجى فرمانم اولمغله ايمدى ترسانهٔ عامره‌م امينى طرفندن تحصيل اولنان يوز يكرمى بيك اقچه شهر مزبورك اوردو بدلى كيرو وكندولره تسليم اولنمق لازم كلمكله ايمدى سنكى نزل مباشرى (.....) زيد قدره‌سن عهدكده اولان بيك طقسان بش سنه‌سى كوستنديل سنجاغنك بدل نزلى مالندن بالتمام ادا وتسليم ايليه‌سز ديو فرمانم اولمشدر بيوردمكى حكم شريفمله واردقده بو بابده صادر اولان امرم اوزره عمل ايدوب دخى وجه مشروح اوزره بو سنه صوفيه شهرنده عينى اوردو اخراج اولنوب مقدما آلنان وتحصيل اولنان بدل آقچه‌سى كيرو كندولره تسليم اولنمق لازم كلمكله سنكى نزل مباشرى زيد قدره سن مبلغ مزبور يوز يكرمى بيك آقچه‌يى عهدكده اولان بدل نزل مالندن بالتمام ويروب وقبضنه مأمور اولانه تسليم ايدوب وتسليمكه تمسك آلوب اشبو حكم شريفمك ظهرينه حجت ايتديروب حفظ ايليه‌سز شويله بيله‌سز علامت شريفه اعتماد قلاسز تحريراً فى اليوم الرابع شهر رجب الفرد سنه خمس وتسعين والف　　　　وصل الينا فى اليوم العشر من شهر شعبان فى سنه ١٠٩٥

بمقام

ادرنه المحروسه

(٦٧)　　　　س ٧　　　　ص ٧٩—٨٠

اقضى قضاة المسلمين اولى ولاة الموحدين معدن الفضل واليقين وارث علوم

ومساهله‌دن وفرمانم اوزره برکون اول حاضر وآماده اولنمامغله مضایقه‌یه باعث اولمقدن وکمسه‌نك براقچه‌سی کتم اولنمقدن بغایت احتراز ایلیه‌سز شویله بله‌سز علامت شریفه اعتماد قله‌سن تحریراً فی‌الیوم التاسع شهر جمادی‌الاخر لسنه خمس وتسعین والف

وصل الینا فی ۲۳ جمادی‌الاخره سنه ۱۰۹۵

(٦٥)　　　　س ۷　　　　ص ۷۵

مفاخر المقضات والحکام معادن الفضائل والکلام ادرنه‌دن بلغراده وارنجه یول اوزرنده واقع اولان قاضیلر زید فضلهم ومفاخر الاماثل والاقران کتخدا یرلری ویکیچری سردارلری وسائر ایش ارلری زید قدرهم توقیع رفیع همایون واصل اولیجق معلوم اولاکه حالابدونده اولان درکاه معلام یکیچریلرینك مستحق اولدقلری مواجبلری ایچون ارسال اولنان خزینه امین وسالم کندولره ایصالی لازم ومهم اولمغین ذکر اولنان خزینه هرقنغیکزك تحت حکومتنه داخل اولورایسه برمأمن ومحفوظ یره نزول وبکجیلر تعیین وکره‌کی کبی حفظ وحراست ومخوف ومخاطره‌لو اولان محللرده یاننه کفایت مقداری یرار ومعتمد علیه ادملر قوشوب امین وسالم بربریکزه اولاشدیروب ضرر وکزند ایریشدیرمکدن احتراز ایلیه‌سز دیو فرمانم اولمشدر بیوردمکه حکم شریفمله واردقده بوبابده صادر اولان امرم اوزره عمل ایدوب دخی ذکر اولنان خزینه هرقنغیکزك تحت قضاسنه داخل اولور ایسه برمأمن ومحفوظ یره نزول وبکجیلر تعیین وکره‌کی کبی حفظ وحراست ومنازل ومراحلده ومخوف ومخاطره‌لو اولان محللرده یاننه کفایت مقداری یرار ومعتمد علیه ادملر قوشوب امین وسالم بربریکزه اولاشدیروب عوق وتأخیردن واهمال ومساهله‌دن وعیاذ بالله تعالی یوللرده ضرر وکزند ایرشدیرمکدن وخلاف شرع کمسنه‌یه تعدیدن بغایت احتراز ایلیه‌سز شویله بله‌سز علامت شریفه اعتماد قله‌سز تحریراً فی‌الیوم السابع عشر جمادی‌الاخر لسنه خمس وتسعین والف

وصل الینا فی ۲۵ جمادی‌الاخره سنه ۱۰۹۵

ادرنه

المحروسه

یول اوزرنده هر قنغکزك تحت حکومتنه داخل اولور ایسه امین ومحفوظ یرلره قوندروب ویاننه مسلح ویارار ادملر قوشوب منزلدن منزله امین وسالم بربریکزه اولاشدیروب وسلامت ایله واصل اولدیغنه هر قضا بربرینه حجت ایتدیروب عیاذاً بالله تعالی ضرر کزند ایرشدیرمکدن بغایت احتراز واجتناب ایلمکز بابنده صادر اولان فرمان عالیشان موجبنجه مکتوب تحریراولنمشدر وصولنده کرکدرکه برموجب فرمان عالی عمل وخلافندن حذر ایلیه‌سز لکن بو بهانه ایله کندیکز ایچون رعایا فقراسندن جلب مال اولنمق وخلاف شرع شریف برفرده ظلم وتعدیدن بغایت احتراز واجتناب ایلیه‌سز شویله که برفرده جور وتعدی اولندیغی استماع اولنور ایسه بروجهله جوابه قادر اوله‌میوب مسئول ومعاتب اولمکز مقرردرا کا کوره بصیرت وانتباه اوزره حرکت ومأمور اولدوغکز خدمات همایونك برکون اول ادا وتکمیلنده دقت ایلیه‌سز والسلام . ابراهیم پاشا

(٦٤) س ٧ ص ٧٣

مفاخرالقضات والحکام معادن الفضائل والکلام ادرنه‌دن بلغراده وارنجه یول اوزرنده واقع اولان قاضیلر زید فضلهم ومفاخرالاماثل والاقران ایش ارلری زید قدرهم توقیع رفیع همایون واصل اولیجق معلوم اولاکه حالا ادرنه‌دن بلغراده کیدن درکاه معلام یکیچریلرینه یوللرده اقچه‌لری ایله ذخیره تدارکی لازم ومهم اولمغین ایمدی ضابطلری یدندن آقچه‌لری بروجه نقد ویرلمك اوزره هر منزلده یدییوز اللی چفت اتمك ویوز اللی درت وقیه أت ویکرمی بر بچق کیله شعیر تدارك ومنزله وارلمزدن برکون مقدم حاضر وآماده ایلمکده اهتمام ایلیه‌سز دیو فرمانم اولمشدر بیوردمکی حکم شریفمله واردقده بوبابده صادر اولان امرم اوزره عمل ایدوب دخی حالا ادرنه‌دن بلغراده کیدن درکاه معلام یکیچریلرینه اقچه‌لری ضابطلری یدندن بروجه نقد ویرلمك اوزره هرمنزلده یدییوزاللی چفت اتمك ویوز اللی درت قیه ات ویکرمی بر بچق کیل شعیر تدارك ومنزله‌وارلمزدن برکون مقدم حاضر وآماده ایتدیرمکده هر بریکز زیاده اهتمام ایدوب اهمال

قپوم قوللرى مواجبلريچون درگاه معلام قپوجى باشيلرندن افتخار الاماجد والا كارم مير على يوسف دام مجده ايله ارسال اولنان خزينه يول اوزرنده هر قنغكزك تحت حكومتنه داخل اولور ايسه امين ومحفوظ يرلره قوندروب ويانته مسلح ويرار آدملر قوشوب منازلدن منازله امين وسالم بربريكزه اولاشدروب وسلامت ايله واصل اولدوغى هرقضا بربرينه حجت ايتديروب عياذ باالله تعالى ضرر وكزند ايرشديرمكدن بغايت احتراز واجتناب ايليه‌سز ديو فرمانم اولمشدر بيوردمكه حكم شريفمله واردقده بوبابده صادر اولان فرمان جليل القدرم موجبنجه عمل ايدوب دخى وجه مشروح اوزره مومى اليه قپوجى باشى دام مجده ايله ارسال اولنان خزينه واروب واصل اولنجه‌يه دكين يول اوزرنده هر قنغكزك تحت حكومتنه داخل اولور ايسه هرمنازلده امين ومحفوظ يرلره قوندروب ويانته مسلح ويرار ادملر تعيين ايدوب امين وسالم بربريكزه اولاشديروب وهرقضاده سلامت ايله داخل اولديغنى بربريكزه حجت ايدوب عياذاً بالله تعالى ضرر وكزند ايريشديرمكدن بغايت احتراز ايليه‌سز شويله بله‌سز علامت شريفه اعتماد قله‌سز تحريراً فى اليوم الثامن شهر جماذى الاخر لسنه خمس وتسعين والف.

وصل الينا فى ١٤ جماذى الاخر سنه ١٠٩٥

بمقام
ادرنه
المحروسه

(٦٣) س ٧ ص ٧٢

شرايع شعار ادرنه‌دن بلغراده وارنجه يول اوزرنده واقع قاضى افنديلر زيد فضلهم ومفاخر الاماثل والاقران كتخدا يرلرى ويكيچرى سردارلرى واعيان ولايتك ايش ارلرى زيد قدرهم انها اولنوركه حاليا انكروس جانبنده سفرهمايونه مأمور اولان قپوقوللرينك مواجبلريچون تعيين اولنان درگاه عالى قپوجى باشيلرندن افتخار الاماجد والاكارم مير على يوسف اغا دام مجده ايله ارسال اولنان خزينه

(٦١)　　　　س ٧　　　　ص ٧٣

مفاخر القضات والحكام معادن الفضائل والكلام ادرنه‌دن بلغراده وارنجه يول اوزرنده واقع اولان قاضيلر زيد فضلهم ومفاخر الاماثل والاقران اعيان ولايتك ايش اولرى زيد قدرهم توقيع رفيع همايون واصل اوليجق معلوم اولاكه حالا مجدداً يازيلان اوچيوز نفر مصر قوللرينك هر منزلده أت واتمكلرى تداركى لازم ومعين اولمغين ايمدى آقچه‌سى ضابطلرى يدندن بروجه نقد ويرلمك اوزره بهر يوم التيشر يوز اون ايكيشر آقچه‌لق اتمك وهر وقيه‌سى اونر آقچه‌يه اولمق اوزره يتمش التى بچق وقيه ات منزله وارلمزدن بر كون اول حاضر وآماده ايتديرمكده هر بريكز زياده اهتمام ايدوب اهمال ومساهله‌دن احتراز ايليه‌سز ديو فرمانم اولمشدر بيوردمكى حكم شريفمله واردقده بوبابده صادر اولان امرم اوزره عمل ايدوب دخى نفرات مزبورك ضابطلرى يدندن آقچه‌سى بر وجه نقد ويرلمك اوزره هر منزلده آلتيوز اون ايكى آقچه‌لق اتمك وهر وقيه‌سى اونر آقچه‌يه اولمق اوزره يتمش التى بچق وقيه‌ات منزله وارلمزدن مقدم حاضر وآماده ايتديرمكده هر بريكز زياده اهتمام ايدوب اهمال ومساهله‌دن وفرمانم اوزره بر كون اول حاضر وآماده اولمامغله مضايقه‌يه باعث اولمقدن وكمسنه‌نك بر آقچه‌سى كتم اولنمغله تعديدن بغايت احتراز ايليه‌سز شويله بله‌سز علامت شريفه اعتماد قله‌سز تحريراً فى اليوم السادس جماذى الاخر سنه خمس وتسعين والف .

وصل الينا فى ١٨ جماذى الاخره سنه ١٠٩٥

(٦٢)　　　　س ٧　　　　ص ٧٢

مفاخر القضاة والحكام معادن الفضائل والكلام حالا ادرنه‌دن بلغراده وارنجه يول اوزرنده واقع اولان قاضيلر زيد فضلهم ومفاخر الاماثل والاقران كتخدا يرلرى ويكيچرى سردارلرى واعيان ولايتك ايش ارلرى زيد قدرهم توقيع رفيع همايون واصل اوليجق معلوم اولاكه انكروس جانبنده سفر همايونمه مأمور اولان

(٦٠) س ٧ ص ٧٦

اقضى قضات المسلمين اولى ولات الموحدين معدن الفضل واليقين وارث علوم الانبياء والمرسلين حجت الحق على الخلق اجمعين المختص بمزيد عنايت الملك المعين مولانا صوفيه قاضيسى زيدت فضائله توقيع رفيع همايون واصل اولیجق معلوم اولا که نفس صوفيه حرفلرندن وبقالان وخفافان ومؤيتان وسراجان ونعلبندان وكوبريجيان طائفه‌لرندن بيك طقسان بش سنه‌سنه محسوب اولمق اوزره يوز يكرمى بيك آقچه بدللرى تحصيلى ايچون بوندن اقدم ترسانه امينى طرفندن امر ودفترى ويرلمش ايدى لكن سر عسكر اولان دستور مكرم مشير مفخم نظام العالم وزيرم مصطفى پاشا ادام الله تعالى اجلاله ايله سفره مأمور اولان عساكر منصوره‌سنك زاد وزخيره‌لرينى تدارك ايلمك ايچون معاً حاضر وموجود بولنمق اوزره قضاء مزبوردن عينى اوردو اخراج اولنمق بابنده فرمان عاليشانم صادر اولمغين قضاء مزبوردن اوردو بدلى تحصيلى رفع اولنوب زاد وزخيرلرى تدارك ايلمك ايچون عينى اوردو اخراج وبركون اول بلغراد صحراسنده حاضر وموجود ايتديرلمك فرمانم اولمشدر بيوردمكه حكم شريفمله واردقده بوبابده صادر اولان فرمان جليل القدرم موجبنجه عمل ايدوب دخى تاريخ مزبوره‌ده اردو بدلى تحصيلى رفع اولنمنى معتاد قديم اوزره مشار اليهه كه عسكر ايله سفره مأمور اولان عساكر اسلامك زادو زخيره‌لرينى تدارك ايلمك ايچون ذكر اولنان اهل خرفدن عينى اوردو معجلا اخراج وبركون اول بلغراد صحراسنده حاضر وموجود ايتديرمكه زياده اهتمام ايدوب عوق وتأخيردن ووقت زمانيله محل مزبوره ايصال ايتديرمامكدن بغايت احتراز ايدوب وجه مشروح اوزره اولان امرمى يرينه كتوره‌سز شويله بله‌سز علامت شريفه اعتماد قلاسز تحريراً فى اليوم الرابع شهر جماذى الاخره سنه خمس وتسعين والف

وصل الينا فى ٢٤ جماذى الاخره سنه ١٠٩٥

المحروسه

ادرنه

مباشر يدندن بتماماً اليويروب كمسنه‌نك براقچه‌سی كتم اولنوب وياخود بوبهانه ايله برفرده ظلم وتعـديدن بغايت احتراز ايليه‌سز شـويله بله‌سز علامت شريفه اعتماد قلاسز تحريراً فى اليوم الثامن والعشرين شهر جمادى الاولى لسنه خمس وتسـعين والف

بمقام
وصل الينا فى ١٠ جمادى الاخر سنه ١٠٩٥ ادرنه المحروسه

(٥٩) س ٧ ص ٦٥

مفاخر القضات والحكام معادن الفضائل والكلام ادرنه‌دن بلغراده وارنجه يول اوزرنده واقع اولان قاضيلر زيد فضلهم ومفاخر الاماثل والاقران ذكر اولنـان قضالرده واقع كتخدا يرى وسائر ضابطلرى زيدقدرهم توقيع رفيع همايون واصل اوليجق معلوم اولاكه حاليا بلغراده ارسال اولنان سپاه وسلحدار سردنكچدى‌لرى اوزرلرنده اولان ضابطلرينه وسائر عباد اللهه شقاوت اوزره اولورلر ايسه او مقوله تجـاوزى اولنلرك ضبط وربطى خصوصـنده تعيين اولنان ضـابطلرينه اعانت وشـقاوتلرينى دفع ايلمك اوزره تقيد واهتمام ايلمك بابنده فرمان عاليشـانم صادر اولمشدر بيوردمكى وصول بولدقده بوبابده صادر اولان فرمان جليل القدرم موجنبجه عمل ايدوب دخى سزكه قاضيلر وكتخدا يرلرى وسائر ضابطلرى سز حاليا بلغراده ارسال اولنان سپاه وسلحدار سردنكچديلرى اوزرلرنده اولان ضابطلرينه وسائر عباد اللهه شـقاوت اوزره اولورلر ايسه او مقوله تجاوزى اولنلرك ضـبط وربطى خصوصنده تعيين اولنان ضـابطلرينه اعانت و شقاوتلرينى دفع ايلمكه تقيد واهتمام ايليوب بوبابده وارد اولان فرمان همايونمك مضمون منيفى ايله عامل اوله‌سز شويله بله‌سز علامت شريفه اعتماد قله‌سز تحريراً فى اواسطه شهر جمادى الاولى سنه خمس وتسعين والف .

وصل الينا فى ٢٦ جمادى الاول سنه ١٠٩٥

ادرنه
المحروسه

مرقوم اوزره آقچه‌سنی اصحابنه حقلرینی تماماً آلویروب کمسنه‌نك برآقچه‌سنی کتم ایتدیرمیه‌سز بوبابده هربریکز اهتمام ایدوب ضرورت ومضایقه چکدیرمکده وخلاف شرع کمسنه‌یه تعدیدن بغایت احتراز شویله بله‌سز علامت شریفه اعتماد قلاسز تحریراً فی‌الیوم الرابع والعشرین شهر جماذی‌الاولی سنه خمس وتسعین والف

بمقام

وصل الینا فی ۳ جماذی‌الاخر سنه ۱۰۹۵ ادرنه المحروسه

(۵۸) س ۷ ص ٦۹

مفاخرالقضات والحکام معادن‌الفضائل والکلام ادرنه‌دن بلغراده وارنجه یول اوزرنده منازلده واقع اولان قاضیلر زید فضلهم ومفاخرالاماثل والاقران اعیان ولایتك ایش ارلری زید قدرهم توقیع رفیع همایون‌واصل اولیجق معلوم اولا که حالا ادرنه‌دن بلغراده ارسال اولنان طقوز یوز اوتوز التی نفر سلحدار سردن کچدیلچون هرمنزلده زخیره‌لری لازم ومهم اولمغله ارسال اولنان نقد آقچه ایله هراستانبولی کیله‌سی اللیشر آقچه‌یه اولمق اوزره ایکیوز اوتوز درت کیله شعیر وهرقیه‌سی اون آقچه‌یه اولمق اوزره ایکیوز اوتوز درت وقیه لحم وبیك سکز یوز یتمش ایکی آقچه‌لق اتمك نفرات مزبوره تحت قضا کز اولان منزللرنده داخل اولمزدن برکون مقدم حاضر وآماده ایتدیروب عوق وتأخیردن وبر فردك آقچه‌سی‌کتم وبو بهانه ایله کمسنه‌یه ظلم وتعدیدن بغایت احترازایلیه‌سز دیو فرمانم اولمشدر بیوردمکی‌حکم شریفمله ... واردقده بوبابده صادراولان امرم‌اوزره عمل ایدوب دخی سزکه قاضیلر واعیان ولایتك ایش ارلری سز حالا ادرنه‌دن بلغراده ارسال اولنان اولمقدار نفر سلحدار سردن کچدیلریچون اصحابنه بروجه نقد آقچه‌سی مباشر یدندن ویرلمك اوزره ذکر اولنان شعیر ولحم واتمکی نفرات مزبور تحت‌قضا کزده اولان منازله داخل اولمزدن‌مقدم حاضر وآماده ایتدیروب عوق وتأخیر ایلیه‌سز وحساب مرقوم اوزره لازم کلان بهالرنی بروجه نقد

شـويله بلهسز اعلامت شريفه اعتماد قلهسز تحريراً فى اواخر شهر جمـاذى‌الاولى سنه خمس وتسعين والف .

وصل الينا فى ٢١ شوال‌المبارك سنه ١٠٩٥

بمقام ادرنه
المحروسه

طبق اصله‌العالى حرره الفقيرالله سبحانه
يحى‌القاضى بمدينة قسطنطنيه‌يه المحروسه
عفى عنه

(٥٧) س ٧ ص ٦٧

مفاخرالقضات والحكام معادن‌الفضائل والكلام ادرنه‌دن بلغراده وارنجه يول اوزرنده واقع اولان قاضيلر زيد فضلهم ومفاخرالاماثل والاقران اعيان ولايتك ايش ارلرى زيد قدرهم توقيع رفيع همايون واصل اوليجق معالوم اولا كه حالا مجدداً يازيلان ايكيوز طقـان يدى نفر سلحدار سردن لچديلر ادرنه‌دن بلغراده وارنجه منازل زخيره‌لرى تداركى لازم ومهم اولمغين ايمدى آقچه‌لرى ضابطلرى يدندن اصحابنه تماماً ويريلوب كمسنه‌نك بر آقچه‌سى كتم اولنمامق اوزره شـعيرك هر استانبولى كيله‌سى الليشر آقچه‌يه اولمق اوزره يتمش طقوز بچق كيله شـعير وهر قيه‌سى اونر آقچه‌يه اولمق اوزره يتمش التى بچق وقيه أت والتيوز اون سـكز آقچه‌لك اتمك هرمنزلده بركون اول حاضر وآماده وقبضنه مأموراولانه تسليم ايتديرمكده اهتمام ايدوب ضرورت ومضايقه چكديرمكدن احتراز ايليه‌سز ديو فرمانم اولمشدر بيوردمكى حكم شريفمله واردقده بوبابده صادر اولان امرم اوزره عمل ايدوب دخى ذكر اولنان سردن لچديلر ايچون هرمنزلده شـعيرك هر استانبولى كيله‌سى الليشر آقچه‌يه اولمق‌اوزره يتمش‌طقوز بچق كيله‌شعير وهرقيه‌سى اونر آقچه‌يه اولمق اوزره يتمش التى بچق وقيه أت والتيوز اون سكز آقچه‌لك اتمك منزله وارلمزدن بركون مقدم حاضر وآماده وقبضنه مأمور اولانه تسليم وضابطلرى يدندن حساب

قبضنه مأمور اولنلره تسليم ايتديرمكده هر بريكز اهتمام ايدوب اهمال ومساهله‌دن وخلاف شرع كمسنه‌يه تعدی اولنمقدن بغايت احتراز ايليه‌سز شويله بله‌سز علامت شريفه اعتماد قله‌سز تحريراً فی‌اليوم السادس عشر من شهر جماذی‌الاول لسنه خمس وتسعين والف .

وصل الينا فی ٢٦ جماذی‌الاول‌سنه (الخدء)

(٥٦) س ٧ ص ٩١

دستور مكرم مشير مفخم‌نظام‌العالم مدبر امورالجمهور بالفكرالثاقب متمم مهام الانام بالرأی‌الصائب ممهد بنيان‌الدولته والاقبال مشير اركان السعادته والاجلال المحفوف بصنوف عواطف‌الملك‌الاعلی استانهٔ‌سعادت صدارت عظمی ووكالت‌سميری قايم مقامی اولان وزيرم مصطفی پاشا ادام الله تعالی اجلاله واقضی‌قضات‌المسلمين اولی‌ولات الموحدين معدن‌الفضل واليقين حجة‌الحق علی‌الخلق اجمعين وارث علوم الانبياء والمرسلين المختص بمزيد عناية الملك المعين مولانا استانبول قاضيسی زيدت فضائله توقيع رفيع همايون واصل اوليجق معلوم اولاكه روم ايلی بكلر بكيسی ايكن شهيداً فوت اولان حسن‌پاشانك ايتامی وصيسی اولان قدوة‌الاماثل‌والاقران احمد زيدقدره دركاه معلامه عرض حال ايدوب متوفای مزبورك مخلفاتی واشياسی ديونه وفا ايتميوب داينلری تماماً طلب ايله رنجيده اوزره اولدقلرينی بيلديروب اولبابده حكم همايونم رجاايتمكين متوفای مزبورك اشياسی معرفت شرعله فروخت ومقتضای شرع‌اوزره‌ارباب‌ديونه حقلری‌شرعاً ايجاب‌ايلدوكی اوزره‌ويرلدكدنصكره خلاف شرع رنجيده اولنمامق امرم اولمشدر بيوردمكی حكم شريفمله وصول بولدقده بو بابده صادر اولان امرم اوزره عمل ايدوب دخی متوفای مزبورك اشياسی معرفت‌شرعله فروخت ومقتضای شرع اوزره ارباب ديونه حقلری شرعاً ايجاب ايلدوكی اوزره ويرلدكدنصكره خلاف شرع بونی كمسنه‌يه رنجيده ورميده ايتديرميه‌سز شرع شريفه وامور همايونمه مخالف كمسنه‌يه تعلل وعناد ايتديرميه‌سز

وادملرمز چوقدر یومی ایکیشر یوز اللی قیه‌قدر روغن ساده ویتمش سکسان رأس
قیون ودرت بش بیك یم واوچ بیك وقیه اتمك لازمدر اكا كوره حاضر ومهیا
وبو مكتوبی محكمه سجلاتنده قیدوتسجیل ایتدیردكدنصكره ینه اغای مومی الیهك
یدنده ابقا ایدوب خلافندن احتراز واجتناب ایلیه‌سز .

وصل الینا فی ۲۸ جماذی‌الاول سنه ۱۰۹٥

اغای یکیچریان
عثمان

(٥٥)　　　س ۷　　　ص ٦٥

مفاخرالقضات والحكام معادن‌الفضائل والكلام ادرنه‌دن بلغراده وارنجه یول
اوزرنده واقع اولان قاضیلر زید فضلهم ومفاخر الاماثل والاقران اعیان ولایتك
ایش ارلری زید قدرهم توقیع رفیع همایون واصل اولیجق معلوم اولاكه حالیا
مجدداً یازیلان بیك آلتیوز اللی نفر سپاه سردنكچدیلرینه ادرنه‌دن بلغراده
وارنجه آقچه‌لری ضابطلری یدندن اصحابنه بر وجه نقد ویریلوب كمسنه‌یه تعدی
اولمامق اوزره هر بر استانبول كیله‌سی اللیشر آقچه‌یه اولمق اوزره درتیوز اون
ایکی بچق كیله شعیر وبنه آقچه‌لری ضابطلری یدندن ویرلمك اوزره درتیوز اون
ایکی بچق وقیه لحم واوچ بیك اوچیوز آقچه‌لك اتمك معجلاً تدارك ومنزله
وارلمزدن مقدم بر كون اول حاضر وآماده ایتدیرمكده هر بریكز اهتمام ایدوب
ضرورت ومضایقه چكدیرمكدن احتراز ایلیه‌سز دیو فرمانم اولمشدر بیوردمكه
حكم شریفمله واردقده بو بابده صادر اولان امرم اوزره عمل ایدوب دخی ذكر
اولنان بیك آلتیوز اللی نفر سپاه‌سردن‌كچدیلرینه آقچه‌سی بر وجه نقد ضابطلری
یدندن اصحابنه ادا اولنوب كمسنه‌نك بر آقچه‌سی كتم اولنمامق اوزره هراستانبولی
كیله‌سی اللیشر آقچه‌یه اولمق اوزره درتیوز اون‌ایکی بچق كیله شعیر وبنه آقچه‌لری
بر وجه نقد ضابطلری یدندن ویرلمك اوزره درتیوز اون ایکی قیه لحم واوچبیك
اوچیوز آقچه‌لك اتمك منزله وارلمزدن بر كون مقدم حاضر وآماده وظرفندن

عباداللهه شقاوت اوزره اولورلر ایسه او مقوله تجاوزی اولنلرك ضبط وربطی خصوصنده تعیین اولنان ضابطلرینه اعانت وشقاوتلرینی دفع ایلمکه تقید واهتمام ایلیوب بوبابده وارد اولان فرمان همایونمك مضمون منیفی ایله عامل اوله‌سز شویله بله‌سز علامت شریفه اعتماد قله‌سز تحریراً فی اواخر شهر جماذی الاولی لسنه خمس وتسعین والف .

وصل الینا فی ۲۸ جماذی الاول سنه

بمقام
ادرنه
المحروسه

(٥٤)　　　　س ۷　　　　ص ٦٦—٦۷

قلبه‌دن بلغراده وارنجه یول اوزرنده واقع فضیلت مأب قضات افندیلر وکتخدا یرلری ویکیچریلرك سردارلری وسائر ایش ارلری حضورلر ینه دعوات خالصه وتسلیمات صادقه اتحافیله انها اولنورکه حالا قطع منازل ایله قلبه نام محله وصول ونزول اولنوب انشاالله تعالی عن قریب قضالریکزه‌ده واریلق اوزره‌در مقدم تدارکی لازم ومهم اولان زخائیری بروجه تعجیل جمع وتدارك ایلمکز بابنده مکتوب تحریر وادمز حسن اغا ارسال اولنمشدر لدی الوصول یدنده اولان دفتر موجبنجه هر بریکز قضالریکزده تدارکی لازم کلان زخایری آقچه‌مزله قصبات وقره‌دن جمع وتدارك ونزول اولنه‌جق محلره موجود ومهیا ایتدیره‌سز انشاالله تعالی واردوغمزده حاضر بولنوب عسرت چکلمیه بوبابده هر بریکز دامن درمیان واهتمام تام ایدب آقچه‌مزله دفتر موجبنجه لازم کلان زخایری نزول اولنه‌جق محلرده موجود ایتدیره‌سز ذره‌جه اهمال وتکاسل ایتمیه‌سز انشاالله تعالی قصبات وقرالریکزده‌واقع مجمع ناس اولان محلرده‌دلالر ندا ایتدیره‌سزکه اطراف واکنافدن نزول اولنه‌جق محلره زخیره کتوره‌لر نرخ جاری اوزره بهالری ایله اشترا اولنوب بهالرندن نقصان آقچه ویرلمز واوردومزده بر فرده ظلم وتعدی اولنمق احتمالی یوقدر بو وجه اوزره ندا وجمله‌یی خبیر واکاه ایده‌سز بزمله معاً عسکر

کوره‌سن اول کوچوب کیدن رعایا بونك متصرف اولدیغی تیماری قریه‌لرینك دفتر جدید خاقانیـده مقید رعیت ورعیتی اوغللرندن اولوب قدیمی قریه‌لرندن قالقوب حالا واروب تحت قضا کزده ساکن اولوب اوتوردقلری یرده عوارض خانه‌سنده قید اولمیوب وساکن اولالی اون ییل کچمش دکل ایسـه مزبورلری قالدیروب قدیمی ساکن اولدقلری قریه‌لرینه کوندروب اسکان ایتدیره‌سز اما اون ییل کچوب اوتوردقلری یرده عوارض خانه‌سـنه قید اولمشلر ایسـه اولمقوله رعایایی قالدیرمق اولمز اوتوردقلری یرده قانون ودفتر موجبنجه رسـوم رعیتلرینی حکم ایدوب الدیروب تعلل وعناد ایتدیرمیه‌سن شرع شریفه قانون ودفتر وامر همایونمه مخالف کمسنه‌یه ایش ایتدیرمیه‌سز خصوصی مزبور ایچون تکرار آدم وارملو ایلیه‌میه‌سز شویله بیله‌سز علامت شریفـه اعتماد قلاسز تحریراً فی اواسـطه جماذی‌الاول سنه خمس وتسعین والف

بمقام ادرنه

وصل الینا فی ۱ جماذی‌الاخر سنه ۱۰۹۵ المحروسه

(٥٣) س ۷ ص ٦٦

مفاخرالقضات والحکام معادن‌الفضائل والکلام ادرنه‌دن بلغراده وارنجه یول اوزرنده واقع اولان قاضیلر زید فضلهم ومفاخرالاماثل والاقران ذکر اولنان قضالرده واقع کتخدا یرلری وسـائر ضابطلری زید قدرهم توقیع رفیع همایون واصل اولیجق معلوم اولاکه حالا بلغراده ارسال اولنان سپاه وسلحدار سردن کچدیلری اوزرلرنده اولان ضابطلری وسائر عبادالله شقاوت اوزره اولورلر ایسه او مقوله تجاوزی اولنلرك ضبط وربطی خصوصنده تعیین اولنان ضابطلرینه‌اعانت وشقاوتلرینی دفع ایلمکی تقید واهتمام ایلك بابنده فرمان عالیشانم صـادر اولمشدر بیوردمکه وصـول بولدقده بو بابده صـادر اولان فرمان جلیل‌القدرم موجبنجه عمل ایدوب دخی سزکه قاضیلر وکتخدا یرلری وسائر ضابطلر سز حالیا بلغراده ارسال اولنان سپاه وسلحدار سردن کچدیلری اوزرلرنده اولان ضابطلرینه وسائر

تدارك ومنزله وارلمزدن بركون مقدم حاضرواماده وطرفلرندن قبضنه مأمور اولانه تسليم ايتديرمكده هربريكز زياده اهتمام ايدوب اهمال ومساهله‌دن وحساب مرقوم اوزره اصحاب حقوقك حقارى كتم اولنمقدن وخلاف شرع كمسنه‌يه تعديدن بغايت احتراز ايليه‌سز شويله بله‌سز علامت شريفه اعتماد قله‌سز تحريراً فى اليوم الخامس عشر شهر جماذى الاول سنه خمس وتسعين والف .

وصل الينا فى ٢٥ جماذى الاول سنه ١٠٩٥

ادرنه
المحروسه

(٥٢) س ٧ ص ٦٧

اقضى قضات المسلمين اولى ولات الموحدين معدن الفضل واليقين حجة الحق على الخلق اجمعين وارث علوم الانبياء والمرسلين المختص بمزيد عنـاية الملك المعين مولانا صوفيه قاضيسى زيدفضله ومفاخر القضات والحكام معدن الفضـل والكلام وو ووقاضيلرى زيد فضلهم توقيع رفيع همايون واصل اوليجق معلوم اولا كه خاصهٔ طغانجى باشيلرندن دارنده فرمان واجب الاذعان قدوت الاماثل والاقران محمود طغانجى باشى زيد قدره دركاه معلامه عرض ايدوب قريهٔ صوفيه قضـاسنه تابع برات شريفمله متصرف اولدوغى طغانجى باشيلق تيمارى قريه‌لرندن و و نام قريه‌لرنده دفتر جديد خاقانيده قيد رعيت ورعيتى اوغللرندن بعضيلرى قديمى ساكن اولدقلرى قريه‌لرندن قالقوب واروب تحت قضا كزده واقع قصبات وقرا وعسكرى چفتلكلرنده ساكن اولملريله بودخى واروب اولمقوله دفترلو رعاياسن قالديروب قديمى ساكن اولدقلرى قريه‌لرينه كتوروب اسكان ايتديرمك استدكده تعلل وعناد ايلدكلرينى بيلديروب مزبورلر قالديروب قديمى ساكن اولدقلرى قريه‌لرينه كوندريلوب اسكان ايتديرلمك بابنـده امر شريفم رجا ايلدكلرى اجلدن بيوردمكى حكم شريفمله واردقده خصوص مزبوره تمام حق وعدل اوزره مقيد ودركاه معلامدن اخراج اولنمش مهرلو صحيح صورت جديد خاقانى طلب ايدوب

ایده‌رك امین وسالم بر بریکزه اولاشدیرمقده زیاده اهتمام ایلیه‌سز دیو فرمانم اولمشدر.
بیوردمکه حکم شریفمله واردقده بو بابده صادر اولان امرم اوزره عمل ایدوب دخی
ذکر اولنان خزینه‌ٔ بلغراده وارنجه یول اوزرنده هر قنغکزك تحت حکومتنه داخل
اولور ایسه مخوف اولان محللرده محکم حفظ وحراست ایده‌رك امین وسالم بر بریکزه
اولاشدیرمقده زیاده اهتمام ایدوب عیاذاً بالله تعالی منازل ومراحلده ضرر کزند ایریشد-
یرمکدن بغایت احتراز ایدوب وجه مشروح اوزره اولان امری یرینه کتوره‌سن
علامت شریفه اعتماد قله‌سز تحریراً فی الیوم الخامس عشر شهر جمادی الاول سـنه
خمس وتسعین والف ادرنه
وصل الینا فی ١٧ جمادی لاول سنه ١٠٩٥ المحروسه

(٥١) س ٧ ص ٦٥

مفاخر القضات والحکام معادن الفضائل والکلام ادرنه‌دن بلغراده وارنجه یول
اوزرنده واقع اولان قاضیلر زید فضلهم ومفاخر الاماثل والاقران اعیان ولایتك
ایش ارلری زید قدرهم توقیع رفیع همایون واصل اولیجق معلوم اولا که حالیاً
مجدداً یازیلان اوچیوز طقسان نفر سردن کچدی سلحدارینه ادرنه‌دن بلغراده
وارنجه هر منزلده هر بر استانبولی کیله‌سی اللیشر آقچه‌یه ضـابطلری یدندن بر
وجه نقد اصحابنه آقچه‌لری ویریلوب کمسنه‌یه تعدی اولنمامق اوزره طقسان سکـز
کیله شعیر وطقسان التی وقیه ات وسکـز یوز آقچه‌لق اتمك تدارك ومنزله‌وارلمزدن
بر کون مقدم حاضر وآماده ایتـدیرمکده هر بریکز زیاده تقید واهتمام ایدوب
ضرورت ومضـایقه چکدرمکدن بغـایت احتراز ایلیه‌سز دیو فرمانم اولمشـدر
بیوردمکه حکم شریفمله... واردقده بو بابده صادر اولان امرم اوزره عمل ایدوب
دخی حالیا مجدداً یازیلان اوچیوز طقسان نفر سردن کچدی سلحدارانك ادرنه‌دن
بلغراده وارنجه هر منزلده هر بر اسـتانبولی کیله‌سی اللیشر آقچه‌یه وآقچه‌سی
ضابطلری یدندن اصحابنه حقلری تماماً ویریلوب کمسنه‌نك بر آقچه‌سی کتم اولنمامق
اوزره طقسان سکز کیله شعیر وطقسـان التی قیه ات وسکز یوز آقچه‌لق اتمك

سنکی مومی‌الیه سن بلغراده وارنجه یول اوزرنده واقع قصبات وقره‌لی حرب وضربه قادر یراروتوانا قول اوغللری واسامیسی چالق یکیچری طائفه‌سندن نمقدار بولنورایسه طالب وراغب اولنلری بدرکاه ایدوب ونمقدار کلوب درکاه اولدیغنی محتی‌اوزره تحریر دفترودفترین‌در دولتمدارمه ارسال وبدرکاه اولنلری یوللایوب توفیر وتکثیرنده مجد وساعی اولمان بابنده فرمان‌عالیشانم صادر اولمشدر بیوردمکی وصول بولدقده بو بابده صادر اولان فرمان جلیل‌القدرم اوزره عمل ایدوب‌دخی سنکی سکصونجی باشی مومی‌الیه‌سن ذکر اولنان محللرده حرب وضربه قادر وجه مشروح اوزره بدرکاه اولمغه طالب وراغب اولنلری ونمقدار بدرکاه‌اولدیغنی صحتی اوزره تحریر دفترودفترین‌در دولتمدارمه ارسال وبدرکاه اولنلری یوللایوب عوق وتأخیر واهمال ومساهله‌دن بغایت احتراز واجتناب ایدوب توفیر وتکثیرنده مجد ساعی اوله‌سن شویله بله‌سز اعلامت شریفه اعتماد قله‌سز تحریراً فی اوائل شهر جماذی‌الاولی سنه خمس وتسعین والف .

وصل الینا فی ١٥ جماذی‌الاولی سنه ١٠٩٥

ادرنه

المحروسه

طبق اصله المطاع نمقه‌الفقیر اله سبحان

تعالی صنع‌الله علی‌المولی خلافه بمدینة

ادرنه المحروسه

(٥٠) س ٧ ص ٦٢

مفاخرالقضات والحکام معادن‌الفضائل والکلام ادرنه‌دن بلغراده وارنجه یول اوزرنده واقع اولان قاضیلر زید فضلهم توقیع رفیع همایون واصل اولیجق معلوم اولاکه حالا بلغرادده سفر همایون ایچون سر عسکر یاننده اولان طوب عربه‌جیلرینك مواجبلری مالی ارسال اولنمغله یول اوزرنده هرقنغکزك تحت قضاسنه داخل اولور ایسه مخوف ومخطره اولان محللرده محکم حفظ وحراست

خدمتكار وچفتجیلری رنجیده ورمیده اولنمامق بابنده امر شریف عالیشان صادر اولمغله موجبنجه مکتوب تحریر اولنمشدر وصولنده کرکدرکه صادر اولان امر عالی موجبنجه عمل ایدوب خلاف شرع شریف وبلاامر همایون بر فرده تعدی وتجاوز ایتدیرلمکدن احتراز ایلیه‌سز والسلام .

وصل الینا فی ١٧ جماذی‌الاولی سنه ١٠٩٥

الحصل
ابراهیم

(٤٨)　　　س ٧　　　ص ٦٢

شرایع شعار ایالت روم ایلینك صاغ قولنده واقع اولان قاضیلر زید فضلهم انها اولنورکه حالیا تحت قضالریکزده ساکن اولوب ایالت مزبوره‌نك سفر همایونه مأمور اولان زعما وارباب تیمارلرندن هنوز اولرنده اولان زعما وارباب تیمارلری قلدیروب برکون اول مأمور اولدقلری انکروس سرحدینه کوندرمکز ایچون بیورلدی تحریر اولنوب کوندرلمشدر کرکدرکه وجه مشروح اوزره تحت قضالریکزده ساکن اولوب آلای بکلری بیراقلری آلتنده سفره ایرشمك اوزره مأمور اولان زعما وارباب تیمارمزبوره تنبیه وتأکید ایلیه‌سزکه تأخیر وتوقف ایتمیوب قالقوب واروب مأمور اولدقلری محله ایریشوب آلای بکیلری بیراقلری آلتنده برکون اول موجود بولنمالری بابنده هربریکز تقید ایلیوب اهمال وامهالدن بغایت احتراز ایلیه‌سز دیو بیورلمشدر .

وصل الینا فی ١٨ جماذی‌الاول سنه ١٠٩٥

(٤٩)　　　س ٧　　　ص ٦١

افتخارالاماجد والاکارم‌المحامد والمکارم المختص بمزید عنایةالملك الدائم سکصونجی باشی اولان .... دام‌مجده توقیع رفیع همایون واصل اولیجق معلوم اولا که

ایلەدکدن صوکره قضالریکزده برنفر یکیچری بولنور ایسه بروجهله جوابه قادر اولەمیوب بوطرفدن مستقل چاوش تعیین اولنوب جمله کنزك حقلرندن کلنمك مقرردر اکا کوره بصیرت وعاقبت اندیش اولوب خصوص مزبوره زیاده تقید واهتمام ایلیوب خلافندن بغایت احتراز ایلیەسز شویله بلەسز موجب مکتوب ایله عمل ایلیەسز فی الیوم السادس من شهر جمادی الاول سنه خمس وتسعین والف .

اغای یکیچریان

بدرکاه عالی

طبقی اصله الممضی والمختوم نمقه الفقیر

الله سبحان تعالی محمد القاضی بمدینة

ادرنه المحمیة

عن عفی

(٤٧)　　　　س ٧　　　　ص ٦٢

شرایع شعار روم ایلی ایالتنده واقع قضات افندیلر زید فضلهم انها اولنورکه بالفعل سفر همایونه (اشر) صحیح درلکه متصرف اولان قپو قوللری وعسکری طائفەسنك قصبات وقراده بالفعل تصرفلرنده عوارض خانەسی طپراغی وسائر امر شریفمله واقع اولان تکالیف آلنمق ایجاب ایدر قدیمی املاك واراضیلری یوغیکن امر شریفمله تکالیف جمعنه مأمور اولنلر ساکن اولدقلری قصبات وقرا اهالیلری تکالیف طلب ایلدکلرندن ماعدا کندولری سفر همایوندن اولوب اولرنده موجود دکل ایکن میرمیران ومیرلوا متسلملری وویووده وسو باشیلری وسائر اهل عرف طائفەسی اولری اوزرنده اولان چفتجی وخدمتکارلرینی بلا امر شریف تکالیف شاقه طلبیله رنجیده ایلدکاری اعلام اولنمغله امدی اولمقوله صحیح درلکه متصرف بالفعل سفر همایونه (اشر) قپو قوللری وعسکری طائفەسنك ساکن اولدقلری قصبات وقراده تصرفلرنده عوارض وسائر امر شریفمله واقع اولان تکالیف ایجاب ایدر املاك واراضیلری اولمیانلرك أولری اوزرنده اولان

بيوردمكه حكم شريفمله واردقده بوبابده صادر اولان امرم اوزره عمل ايدوب دخى وجه مشروح اوزره صماقوده وسائر قاضيلقلرده ايشلنمه‌سى فرمانم اولان يوز عدددنكلك دمور بهاسى واستاديه‌سى نمقدار آقچه اولور ايسه حساب وسنكى مباشر مزبورسن ذمتكده اولان صماقو جزيه‌ىى مالندن ويروب اشبو حكم شريفمك ظهرينه حجت ايتديروب حفظ ايليه‌سز شويله بيله‌سز علامت شريفه اعتماد قله‌سز تحريراً فى اليوم الخامس شهر جماذى الاول سنة خمس وتسعين والف

وصل الينا فى ٢٨ رجب الفرد سنه ٢٠٩٥

بمقام

المحروسة ادرنه

طبق اصله الخطير بمنه الفقير السبحانه وتعالى

درويش مصطفى المولى خلافه بمدينهٔ صماقو

عن عفى

(٤٦)　　　　س ٧　　　　ص ٦١

شرايع شعار محميهٔ ادرنه‌دن بلغراده وارنجه يول اوزرنده واقع اولان قضات افنديلر زيد فضلهم ويكيچرى سردارلرى انهـا اولنوركه اوجاق اغالرندن قدوت الاماجد والاعيان سكصونجى باشى محمود اغا زيده مجده سفر همايونه تعيين اولنمغين اشبو مكتوب تحرير وسزلره ارسال قلنمشدر انشاءالله تعالى مومى اليه سكصونجى باشى هرقنغكزك تحت قضاسنه واروب داخل اولور ايسه قضا كزده اولان نفرات يكيچرى‌يى اوطه‌لى اوطه‌سنه وسرحدلو سرحدنده بولنمق ايچون محكم تنبيه وتأكيد ايليه‌سز سائر زمانه قيـاس ايليوب مومى اليه سكصونجى باشى ايله يوللايه‌سز وبوندن ماعدا مجدداً بدركاه وتصحيح ايتلمرى ايچون طرف عليه‌دن امر شريفه صادر اولمغين هربريكزك قضـالرينه داخل اولدقده قول اوغللرندن خدمته قادر وتوانا يكيتلردن تدارك ايدوب سكصونجى باشى‌يه كتوروب تسليم ايليه‌سز بدركاه وتصحيح اولنه وسزكه سردارلرسز شويله‌كه سكصونجى باشى طرفكزدن مرور

اولنان قضالرده واقع اعیان ولایت وسائر ایش ارلری زید قدرهم توقیع رفیع همایون واصل اولیجق معلوم اولاکه صوفیه‌دن وشار کویندن حالیا دستور مکرم مشیر مفخم نظام‌العالم وزیرم ابراهیم پاشا ادام‌الله تعالی اجلاله‌نك سوار اولوب بلغراده معاً کتوردکلری منزل واعیان ولایتك بارکیرلرندن اون اوچ رأس بارکیر صوفیه‌نك واون عدد بارکیر دخی شار کوینك اولمغله محلنه ایصال واصحابنه تسلیم ایتدیرلمسی لازم کلمکله قدوة الاماثل والاقران درکاه معلام چاوشلرندن جاوش زید قدره ایله ارسال اولنمغله ذکر اولنان بارکیرلرله هر قنغکزك تحت قضاسنه واروب داخل اولور ایسه واروب محللرینه واصل اولنجیه‌دك زاد و زواده‌لرینی ویروب امین وسالم محلنه اولاشدرمکز بابنده فرمان عالیشانم صادر اولمشدر بیوردمکه وصول بولدقده صادر اولان فرمان جلیل القدرم موجبنجه عمل ایدوب دخی ذکر اولنان بارکیرلر هرقنغکزك تحت قضاسنه واروب داخل اولور ایسه واروب محللرینه واصل اولنجیه‌دك زاد و زواده‌لرینی ویروب امین وسالم محلنه‌اولاشدیریلوب صادر اولان امرشریفمك مضمون منیفی ایله عمل ایلیه‌سز شویله بله‌سز علامت شریفه اعتماد قلاسز تحریراً فی اواخر شهر ربیع الاخر لسنه خمس وتسعین والف

وصل الینا فی ٦ جماذی‌الاولی سنه ١٠٩٥ بلغراد المحروسه

(٤٥) س ٧ ص ٨٠

قدوة‌القضاة‌والحکام معدن‌الفضل‌والکلام مولانا .... قاضیسی زید فضله‌وقدوة الاماثل‌والاقران بیك‌طقسان سنه‌سنه محسوب اولمق اوزره صماقو جزیه‌سی تحصیلنه مأمور اولان آق یایلا محمد زید قدره توقیع رفیع همایون واصل اولیجق معلوم اولاکه صماقوده بدون قلعه‌سیچون ایشلنمسی فرمان اولان یوز عدد دنکلك لازم کلانی دمور بهاسی واستادیه‌سی فرمان‌شریفمدن معتاد قدیم وتعیین اولندوغی اوزره حساب ایدوب ذمتکده اولان صماقو جزیه‌سی مالندن ویره‌سن دیو فرمانم اولمشدر

تقید واهتمام ایدوب مقبوضکز اولان بیت‌المال قلیل وکثیر هرنه‌ایسه برنسنه کتم واخفا ایتمکدن بغایت احتراز واجتناب ایلیه‌سز شویله بیلوب موجب‌مکتوبله عمل ایلیه‌سز باقی همیشه فضائل باد فی الیوم‌العشرین من‌شهر ربیع‌الآخره لسنه‌خمس تسعین والف

وصل الینا فی ٤ جماذی‌الاول سنه ١٠٩٥

من‌البحث‌زولفکار
اغای یکیچریان درکاه
عالی

(٤٣) س ٧ ص ٥٩

عزتلو وفضیلتلو صوفیه ملاسی افندی حضرتلری

تحت قضا کزدن « بهرسنه روم ایلی والیلری سفر همایونه مأمور اولندقده معتاد اوزره زخیره بها نامیله امداد اولیکلمق برموجب معتاد قدیم تحصیل ایتدیرمك ایچون بیورلدی تحریر واغالرمزدن قدوة الاماثل والاقران... اغا زید قدره مباشر تعیین اولنوب کوندیرلمشدر کرکدرکه وجه مشروح اوزره بهر سنه روم ایلی والیلرینه قضاء مزبوره اهالیسی قدیمدن اولیکلدوکی اوزره زخیره بها نامیله امداد سفر اولمق اوزره ویره کلدکلرینی معرفت شرعله توزیع وتحصیل ومباشر مومی الیهه اخذ وقبض ایتدروب معتاد قدیمه مغایر کمسنه‌یه تعلل ایتدیرمیوب ومعتاددن زیاده توزیع اولنمیوب وبو بهانه ایله خلاف شرع وقانون فقرادن آقچه الدرمیه‌سز دیو بیوریلمشدر فی الیوم ٢٧ شهر ربیع‌الاخر سنه ١٠٩٥

وصل الینا فی ٢٩ ربیع‌الاخر سنه ١٠٩٥

(٤٤) س ٧ ص ٦٠—٦١

مفاخرالقضات والحکام معادن الفضائل والکلام بلغراددن صوفیه‌یه وارنجه یول اوزرنده واقع اولان قاضیلر زید فضلهم ومفاخر الاماثل والاقران ذکر

ایدوب دخی وجه مشروح اوزره سردار اکرم وزیر مشارالیه ایله مأمور اولان عساکر اسلام ایچون اولمقدار اصناف تدارکی لازم ومهم اولمغله اتمکجیلرك اجرت طبخیه‌سی جانب میریدن ویرلمك اوزره فرمانم اولان اولمقدار فرون اتمکجیلری مکمل خداملیه والات سائره‌سیله عجالةالوقت اخراج وبرکون اول سائر ذکر اولنان اصناف ایله معاً محروسهٔ بلغراد صحراسنده اردوی همایونمده حاضر وموجود ایتدیروب وجه مشروح اوزره اولان امری یرینه کتوره‌سین شویله بیله‌سز علامت شریفه اعتماد قله‌سز تحریراً فی الیوم الحادی عشر شهر ربیع الاخر سنه خمس وتسعین والف

صحرای بلغراد

وصل الینا فی ۲۹ ربیع الاخر سنه ۱۰۹۵ — المحروسه

(٤٢) — س ۷ — ص ٦٠

شرایع شعار افاضل دثار محمیهٔ ادرنه‌دن بلغراده وارنجه یول اوزرنده واقع اولان قضاة افندیلر وبلغراد دن سمندره واورسجق وودین ومحروسهٔ ادرنه‌یه کلنجه واقع اولان قاضی افندیلر زید فضائلهم درر تحیات صافیات اتحافندنصکره انهاء محبانه اولنان اولدرکه ذکر اولنان قضالرده واقع یکیچری سردارلری زید قدرهم اعلام اولنورکه بوآنه کلنجه مقیم ومسافر فوت اولان یکیچریلری وعجمی اوغلانی وقول اوغللری وطوپچی وجبه‌جی یولداشلرك بلا وارث معروف ترك ایلدوکی مخلفات ومتروکاتی اخذ وقبض وطرف بیت‌الماله کتورمك ایچون درکاه‌عالی یکیچری چاوشلرندن قدوة الاماثل والاقران قرق آلتی بولکك عثمان چاوش وآغالرمزدن ناظر یوسف آغا زید قدرهما تعیین وارسال اولنمغین اشبو مکتوب تحریر وارسال قلنمشدر لدی‌الوصول مأمولدرکه اولیکلدوکی عادت قدیم اوزره سردارلرك مقبوضلری اولان بیت‌المالی ممضی ومختوم مفردات دفترلریله مرقومانه تسلیم وبو جانبه ارسال ایلیه‌سز وسزکه سردارلر سز خصوص مزبوره زیاده

ایش ارلری زید قدرهم توقیع رفیع همایون واصل اولیجق معلوم اولا که دستور مکرم مشیر مفخم نظام عالم وزیرم ابراهیم پاشا ادام الله اجلاله هر قنغکزک تحت قضاسنه داخل اولور ایسه یالکز سکسان رأس منزل بارکیری تدارک واحضار ایدوب عوق وتأخیردن واهمال ومساهله‌دن بغایت احتراز ایلمکز بابنده فرمان عالیشانم صادر اولمشدر بیوردمکه وصول بولدقده بوبابده صادر اولان فرمان جلیل القدرم اوزره عمل ایدوب دخی سزکه مومی الیهم سزوزیر مشارالیه هر قنغکزک تحت قضاسنه داخل اولور ایسه یول اوزرنده واقع قصبات وقرادن ومنزل بارکیرلرندن یالکز سکسان رأس منزل بارکیری تدارک واحضار ایدوب عوق وتأخیردن واهمال مساهله‌دن بغایت احتراز واجتناب ایلیوب امر شریفمک مضمون ومنیفی ایله عامل اوله‌سز شویله بیله‌سز علامت شریفه اعتماد قله‌سز تحریراً فی اوائل شهر ربیع الاخر　　قائمقام ادرنه

وصل الینا فی ١٤ شهر ربیع الآخر سنه ١٠٩٥　　المحروسه

(٤١)　　س ٧　　ص ٥٩

اقضی قضات المسلمین اولی ولات الموحدین معدن الفضل والیقین وارث علوم الانبیاء والمرسلین حجة الحق علی الخلق واجمعین المختص بمزید عنایة الملک المعین مولانا صوفیه قاضیسی زیدت فضائله ومفاخر الاماثل واقران کتخدایلری ویکیچری سرداری واعیان ولایتک ایش ارلری زید قدرهم توقیع رفیع همایون واصل اولیجق معلوم اولا که اشبو سنهٔ مبارکه‌ده انکروس سفرینه سردار اکرم دستور مکرم مشیر مفخم نظام العالم وزیرم مصطفی پاشا ادام الله تعالی اجلاله ایله سفر همایونمه مأمور اولان عساکر اسلام ایچون اردوی همایونمده اتمکجی وسراج وتعلبند وسمرجی وایشجی لازم ومهم اولمغله اتمکجیلره اجرت طبخیه‌سی طرف میریدن ویرلمک اوزره نفس صوفیه شهرندن مکمل خدامیله والات سائره‌سیله اوچ اتمکجی وایکی سراج وایکی نعلبند وایکی سمرجی وایکی اشجی اخراج وبروجه تعجیل اردوی همایونمه ارسال وایصال ایتدیرلمک بابنده فرمان عالیشانم صادر اولمشدر بیوردمکه حکم شریفمله واردقده بوبابده صادر اولان امرم اوزره عمل

(٣٩) س ٧ ص ٥٤

اميرالامراء الكرام كبيرالكبراء الفخام ذوالقدر والاحترام صاحب‌العزو الاحتشام المختص بمزيد عنايت‌الملك الاعلى روم ايلى ايالتنه متصرف اولان محمد پاشا دامت معاليه توقيع رفيع همايون واصل اوليجق معلوم اولا كه سن برار وامكدار اولوب هروجهله مستحق عنايت وسزاوار عاطفت اولديغك اجلدن حاليا حقكده مزيد عنايت عليهٔ شاهانه ومزيد رأفت سنيهٔ پادشاهانم ظهوره كتوريلوب اشبو سنهٔ خمس وتسعين والف ربيع‌الاولنك يكرمى التنجى كوننده خط همايون سعادتمقرونمله سكا وزرات پايه‌سين عنايت واحسانم اولوب اعلاميچون (......) تعيين اولنمشدر بيوردمكه وصول بولدقده بوبابده صادر اولان خطهمايون سعادت مقرونم موجبنجه فيما بعد روم ايلى ايالتنه وزارت پايه‌سيله سن متصرف اولوب ضبط وربط مملكت وحمايت وصحابت رعيت بابنده وسائر فرمانم اولان خدمات عليه‌مك ادا وتمشيتنده بذل اقتدار وسعى بيشمار ايليوب ومعجلا آدمك كوندروب براتك اخراجيله مقيد اوله‌سن شويله بيله‌سن علامت شريفمه اعتماد قلاسز تحريراً فى اواخر شهر ربيع‌الاول سنه خمس وتسعين والف

ادرنه المحروسه

واصل الينا فى ٥ ربيع‌الاخر سنه ١٠٩٥

روم ايلى واليسى امرى

مطابق‌الاصله الجليل حرره‌الفقير اله سبحان وتعالى

مصطفى القاضى بعسكر روم‌ايلى عفى عنه

(٤٠) س ٧ ص ٥٦

مفاخرالقضاة والحكام معادن‌الفضائل والكلام ادرنه‌دن بدونه وارنجه يول اوزرنده واقع اولان قاضيلر زيد فضلهم ومفاخرالامائل والاقران ذكر اولنان قضالرده واقع متسلم وكتخدا يرلرى ويكيچرى سردارى واعيان ولايت وسائر

برلری وبکیچری سردارلری واعیان ولایتك ایش ارلری وبلنقه اغالری ودزدار ونفراتی زید قدرهم توقیع رفیع همایون واصل اولیجق معلوم اولا که حالا ادرنه‌دن بلغراده امور مهم ایله ارسـال اولنان اولاقلره تحت قضا کزده اولان منزللرده عجلهً منزل بارکیری ویرلمیوب طرف میریدن ایسـه ذکر اولنان منازل ایچون بوقدر مال ویریلوب رعایادن دخی کلی امداد واعانتدن صـکره تکرار بو وجه اوزره مضـایقه‌یه باعث اولدیغکز مسموع همایونم اولمغله بوبابده جمله‌کز معاتب ومسؤل اولمش سکزدر ایمدی منزللرك بو کون مختل ومشوش اولمسی منزلجیلرینك عدم تقیدلرندنمیدر یوغیسه بعض ذی قدرت کمسنه‌لرك تعدیسی سببیله‌میدر ویاخود منزل ایچون تعیین اولنان امداد آقچه‌لری رعایا ذمتنده قالمشمیدر هر برینی یوقلیوب تکاسل کیمده اولدوغنی جمله‌کز اتفاقیله وارسـال اولنان مباشر معرفتیله یازوب وتحت قضا کزده اولان منزللری هر بریکز یرلو یرینه وضع وفیما بعد مضایقه‌یه وامور مهمه ایله ارسال اولنان اولاقلرك تأخیرینه باعث اولمقدن بغایت احتراز ایدوب صحتی وحقیقتی اوزره بر کون اول درسعادتمه عرض واعلام ایلمکز بابنده فرمان عالیشانم صادر اولمشـدر بیوردمکه حکم شریفمله واردقده بوبابده صـادر اولان امر جلیل القدرم اوزره عمل ایدوب دخی سزکه قاضیلر واعیان ولایتك ایش ارلری سز ذکر اولنان منزللرك بوکون مختل ومشوش اولوب امور مهمه ایله کوندریلان اولاقلرك تأخیرینه باعث اولدوغکزدن هر بریکز زیاده مسؤل ومعاتب اولمش سکزدر امدی امر شریفم واردوغی سـاعت قطعا تأخیر وتوقف ایتمیوب تحت قضا کزده اولان منزللرك تعیین وارسال اولنان مباشر معرفتیله برکون اول یوقلیوب ویرلو یرینه وضع وفیما بعد امور مهم ایله کوندریلان اولاقلرك تأخیرینه باعث اولمامقدن هر بریکز زیاده تقید واهتمام وصحتی وحقیقتی اوزره هر منزللرك کیفیت احواللرین بروجه تعجیل ارسـال اولنان مباشر مزبور ایله درسـعادتمه عرض حال واعلام ایدوب عوق وتأخیردن واهمال مساهله‌دن بغایت احتراز ایدوب وجه مشروح اوزره اولان امورلری یرینه کتورسز شـویله بله‌سز علامت شریفه اعتماد قله‌سز تحریرا فی الیوم الثانی والعشرین شهر ربیع الاخر سنه خمس وتسعین والف

ادرنه المحروسه

وصل الینا فی ١٥ جماذی الاولی سنه ١٠٩٥

درعهدهٔ	درعهدهٔ	درعهدهٔ	درعهدهٔ
سلیمان سپاهی قرنداشی	بوروزان قرنداشی	دیرووه سوباشیسی	شوما سوباشیسی
محمد صارجنه	قدری بیك	او	ابراهیم چلبی تابع
او	او	٣	یوسف اغا
٤	٣		او
			٤

درعهدهٔ	درعهدهٔ	درعهدهٔ	درعهدهٔ
ورده‌قالنه سوباشیسی	غیطانوه	اوفجندول حسین بیك	بوجنهٔ برقوفجه مع بزدن
خروس عمر	او	او	ودوبره‌جین وغویسلاو
او	٧	١	او
٤			٩

درعهدهٔ	درعهدهٔ	درعهدهٔ
ژلزنچه مع مشتچه‌مع پوطوب	لوزنهٔبالامتولیسی	حسن سپاهی نوه‌سل
او	او	او
١٦	١٨	٨

بوندن آشاغی منزل قریه‌لریدر

قریه	قریه	قریه	قریه
پوصمانچه	بوغرو	اوبلا	هراقوه
او	او	او	او
١٠	٤	٣	٨

قریه	قریه	قریه
حرابرسقه	طرنوه	فیلپوفجه
او	او	او
٦	٧	٣

اولر

یکون یالکز یدییوز اون یدی اودر

٧١٧

بهر او باشنه فی عین ٢٠ یالکز هر اوه یکرمیشر تندر

(٣٨) س ٧ ص ٦١ — ٦٢

مفاخرالقضات والحکام معادن الفضائل والکلام ادرنه‌دن بلغراده وارنجه یول اوزرنده‌منازلده واقع‌اولان قاضیلر زیدفضلهم ومفاخرالاماثل‌والاقران کتخدا

درعهدهٔ
متولی سلیمان اغا
او
۱۲

درعهدهٔ
بربر باشی احمد اغا وکیلی
مزبور کوسه ابراهیم اغا
او
۸

درعهدهٔ
سپاهیلر چری باشیسی
حسن آغا
او
٦

درعهدهٔ
یعقوب اغازاده
مصطفی آغا
او
۱٦

درعهدهٔ
طوغانجی باشی محمود اغا
او
۱۰

درعهدهٔ
موسی سپاهی
او
۸

درعهدهٔ
اغو سپاهی
او
۵

درعهدهٔ
بابا حسن سپاهی
او
۸

درعهدهٔ
احمد سپاهی حسینلو
او
۱۰

درعهدهٔ
عمارت متولیسی محمود اغا
او
۲

درعهدهٔ
پزیمجوروه
او
۱

درعهدهٔ
مخضر باشی محمد آغا
او
۲

درعهدهٔ
بوشناق احمد بیك
او
۵

درعهدهٔ
قبطیان جزیه‌داری
ابراهیم بیك
او
۱۲

درعهدهٔ
چری باشی اوغلی
ابراهیم بیك
او
۱۸

درعهدهٔ
محتسب الحاج عثمان
او
۵

درعهدهٔ
مصطفی سپاهی طوغانوه
او
۳

درعهدهٔ
عمر سپاهی معجونی
او
۳

درعهدهٔ
سلیمان چلبی معجونی‌زاده
او
۵

درعهدهٔ
قوری چشمه‌لی‌زاده
ابراهیم چلبی
او
۳

درعهدهٔ
نعلبند عثمان اوغلی عوض
او
۳

درعهدهٔ
قیطاس سپاهی مناسترشته
او
۳

درعهدهٔ
هدهد محمد سپاهی
او
۲

درعهدهٔ
محمد سپاهی بوغله‌دج
او
۲

درعهدهٔ
مصطفی چاوش ایزلاتوشه
او
۳

درعهدهٔ
ابراهیم سپاهی اورمانلو
او
۹

درعهدهٔ
ارمن ابراهیم سپاهی
اورلاندوفچه
او
۹

درعهدهٔ
صغرلوسو باشیسی
ابراهیم چلبی
او
۵

اغا وزخرالامثال سلحدار كتخداسى حسين اغا وزبدةالاقران مفتاح اغاسى وكيلى ابراهيم اغا و عمدةالامثال دلبند اغاسى وكيلى على بك و فخرالاقران يعقوب اغا زاده مصطفى اغا وويتوغان چرى باشيسى عمدةالاعيان مصطفى اغا وفخرالامثال چرى باشى اسمعيل اغا وزخرالاقران الحاج محمود اغا و الحاج ابوبكر اغا وموسى سپاهى و سپاهيلر چرى باشيسى حسن سپاهى واغو سپاهى و احمد سپاهى حسينلو وممجون عمر سپاهى و چرى باشى اوغلى وكيلى ابراهيم اغا وطوغانجى باشى محمود اغا وحسن سپاهى نوه‌سل وعلى سپاهى فيلپوجه وسائر قرا ضابطلرى بريره كلوب كندى بينلرنده او حسابى اوزره توزيع وتقسيم ايلدكلرى درعهده دفتريدركه ذكر اولنان تحريراً فى اليوم العشرين من شهر ربيع الاول لسنة خمس وتسعين والف

درعهدهٔ مهردار حسن اغا او ١٧	درعهدهٔ زعيم احمد اغا او ٢٠	درعهدهٔ طورغانى زاده احمد اغا او ٣٥	درعهدهٔ مفتاح اغاوكيلى ابراهيم اغا او ٢٥
درعهدهٔ دلبند اغاسى وكيلى على بيك او ٣٤	درعهدهٔ الحاج محرم اغا كرميقوفجه او ١٢	درعهدهٔ وويتوغان چرى باشى مصطفى اغا او ٥٨	درعهدهٔ چرى باشى يوسف اغا او ١٦
درعهدهٔ چرى باشى اسمعيل اغا او ٤٨	درعهدهٔ كتخدا يرى وكيلى محمود بيك او ١٨	درعهدهٔ سردار اغا وكيلى مرتضى بشه او ١٣	درعهدهٔ سلحدار كتخدا يرى حسين اغا او ١٥
درعهدهٔ عوض اغا وكيلى ابراهيم اغا او ١٦	درعهدهٔ پتريچ اغاسى ابوبكر اغا او ١٨	درعهدهٔ چرقوه اغاسى حاجى محمود اغا او ٨	درعهدهٔ لوقورسغه اغاسى عوض بشه او ١١
درعهدهٔ الحاج محمود اغا او ١٤	درعهدهٔ عمر اغا داماد او ٦	درعهدهٔ السيد عبدالرحمن اغا يوقاروبانيه او ٧	درعهدهٔ خزينه كاتبى وكيلى ابراهيم اغا او ٣٤

ایش ارلری زید قدرهم توقیع رفیع همایون واصل اولیجق معلوم اولا که حالا ادرنه‌دن بلغراده سر عسکر یاننه کوندریلان درکاه معلام یکیچریلری ایچون آقچه‌لری کندو طرفلرندن ویرلمك اوزره هرمنزلده تدارکی لازم کلان بهر یوم درتیوز سکسان ایکی چفت اتمك حاضر و آماده وقبضنه مأمور اولانه تسلیم ایتدیرمکده هربریکز اهتمام ایدوب ضرورات ومضایقه چکدیرمکدن احتراز ایلیه‌سز دیو فرمانم اولمشدر بیوردمکه حکم شریفمله واردقده بوبابده صادر اولان فرمان جلیل‌القدرم اوزره عمل ایدوب دخی نفرات مذکورك طرفلرنده آقچه‌سی بروجه نقد ویرلمك اوزره هرمنزلده تدارکی فرمانم اولان درتیوز سکسان ایکی چفت اتمکی بهر یوم حاضر وآماده وقبضنه مأمور اولانه تسلیم ایتدیرمکده هربریکز زیاده اهتمام ایدوب بر وجهله ضرورت ومضایقه چکدیرمکدن واهمال ومساهله‌دن بغایت احتراز ایلیه‌سز شویله بیله‌سز علامت شریفمه اعتماد قلاسز تحریراً فی‌الیوم‌الثانی شهر ربیع‌الاول سنه خمس وتسعین والف

وصل الینا فی ۲۳ ربیع‌الاول سنه ۱۰۹۵ ادرنه

المحروسه

(۳۷) س ۷ ص ٥٠

باعث دفتر اولدرکه

اشبو بیك طقسان بش سنه‌سنده مصمم اولان سفر همایون جبه خانه تدارکی اهمندن اولمغله مدینهٔ صوفیه قضاسنده ایشلتمك اوزره اشتراسی فرمان اولنان مهمات آقچه‌سی وحالا مدینهٔ مزبوره‌ده بالفعل‌متسلم اولان افتخارالاماجد والاکارم ابراهیم اغایه ویریلن اربه آقچه‌سی وسردن کجدی اغالره احمدپاشا خانه نقل‌ایچون کیدن مصارف وچری باشی مصطفی اغانك کراسته آقچه‌سی اشبو مهمات‌مذکوره آقچه‌سیله معاً قضاء مزبوره‌دن تحصیلی لازم کلکین اعیان ولایتدن عمدةالاماثل والاقران مهردار حسن اغا و زبدةالاماثل والاعیان زعیم احمد اغا وفخرالاشباه سردار عثمان چاوش وزخرالامثال الحاج محرم اغا ومفخرالاعیان کتخدا یری علی

وارباب تيمارينى آلات وجنك وجدال وادوات حرب وقتال ايله بروجه تعجيل يانكه جمع وقالقوب انشاءالله الرحمن نوروز فيروزده بلغراد صحراسنده درنك وجمعيتده موجود بولنوب دستور مكرم مشير مفخم نظام العالم بلغرادده عساكر اسلام سر عسكرم اولان وزيرم مصطفى پاشا ادام الله تعالى اجلاله نك وجه مناسب كورديكى اوزره خدمت عليه مده بذل قدرت ايلمكز بابنده فرمان عاليشانم صادر اولمشدر بيوردمكه حكم شريفم ايله وصول بولدقده بوبابده صادر اولان فرمان جليل القدرم موجبنجه عمل ايدوب دخى سنكى مير آلاى سن وقت حركتده كلوب ايرشممكله أمر شريفم واردوغى كبى تأخير وتوقف ايتميوب صاغ قولك زعما وارباب تيمارين آلات جنك وجدال وادوات حرب وقتال ايله بروجه تعجيل يانكه جمع وقالقوب انشاءالله الرحمن نوروزفيروزده بلغراد صحراسنده درنك وجمعيتده موجود بولنوب سرعسكر مشاراليهك مناسب كورديكى خدمت عليه مده بذل قدرت ايليه سن بوزمان سائره قياس اولنماز شويله كه موعود بلغراد صحراسنده موجود بولنميه سز ودخى قالدوغكزده يوللرده رعايا فقراسنه تعدى وتجاوزاولنديغى مسموع همايونم اولور ايسه بروجهله جوابه قادر اولميوب اشد عقوبتله محكم حقكزدن كلنمك مقرردر آكا كوره كمال بصيرت وانتباه اوزره اولوب امر شريفمك مضمون منيفه سنه مخالف وضع وحركتدن بغايت احتراز ايليه سز شويله بيله سز علامت شريفه اعتماد قله سز ربيع الاول سنه خمس وتسعين وألف

وصل الينا فى ٥ ربيع الآخر سنه ١٠٩٥

طبق آصله العالى

حرره الفقير المنه سبحان وتعالى مصطفى ابن على المولى
خلافه بمدينة پرلپه عفى عنهما خالق البريه

(٣٦) س ٧ ص ٥١

مفاخر القضات والحكام معادن الفضائل والكلام ادرنه دن بلغراده وارنجه يول اوزرنده واقع اولان قاضيلر زيد فضلهم ومفاخر الاماثل والاقران اعيان ولايتك

(٣٤) س ٧ ص ٥٠

مفاخر الاماثل والاقران ايالت روم ايلينك صاغ قولی الای بکیسی زیده قدره
بعدالسلام انها اولنور که انشاءاه تعالی اول بهار مجسته اثارده سفر همایون مقرر
ومتوكلاً على الله تعالی کفار دوزخ قرار اوزرینه اقتضاسنه کوره سوق و عزيمت
اولنمسی محقق اولمغله لواء مزبورده جمله زعما وارباب تیماری آلای بکیلریله مکمل
ومسلح جبه‌لولریله قلدیروب انشاءالله تعالی نوروز فیروزده انکروس سفرینه مأمور
اولان عساکر اسلامه سردار اولان وزير روشن ضمیر سعادتلو مصطفى پاشا
حضرتلریله بلغراد صحراسنده درنك وجمعیتده موجود بولنمکز بابنده فرمان
عالیشان صادر اولمغین موجبنجه بیوریلدی تحریر وقدوت الاماثل والاقران
اغالرمزدن زید قدره ایله کوندرلمشدر وصولنده کرکدر که وجه مشروح اوزره
صادر اولان فرمان جليل القدر موجبنجه عمل ایدوب دخی واردوغی ساعت
تأخیر وتوقف ایتمیوب لواء مزبورك زعما وارباب تیماری آلای بکیلریله ویرار
جبه‌لولریله قلدیروب انشاء الله تعالی نوروز فیروزده سردار اکرم حضرتلریله
بلغراد صحراسنده موجود بولنوب عوق وتأخیردن اهمال ومساهله‌دن احتراز
ایلیوب صادر اولان فرمان جلیل القدر ایله عامل اوله‌سز دیو بیورلدی

وصل الینا فی ١٥ ربیع الاول سنه ١٠٩٥

(٣٥) س ٧ ص ٥٤

قدوت الاماثل والاقران روم ایلنده صاغ قول آلای بکیسی زید قدره توقیع
رفیع همایون واصل اولیجق معلوم اولا که انشاءالله تعالی اول بهار مجستهٔ آثارده
انکروس سرحدنده اولا که قلاع وپلنقه محافظه‌سی اهم مهمات دین دولتمده
اولمغیله امر شریفم واردوغی ساعت تأخیر وتوقف ایتمیوب صاغ قولك زعما

(٣٣) س ٧ ص ٤٩

مفاخر الاماثل والاقران روم ايلى ايالتنك صاغ قول آلاى بكيسى وصاغ قولده واقع اولان سنجقلرك آلاى بكيسى زيد قدرهم توقيع رفيع همايون واصل اوليجق معلوم اولاكه انشاءالله تعالى اول بهار خجسته اثارده سفر همايون نصرت مقرونم مقرر ومتوكلاً على‌الله تعالى اعداى دوزخ قرار اوزرينه اقتضاسنه كوره حركت وعزيمت اولنمسى محقق اولمغين ايمدى سنكى صاغ قول آلاى بكيسى سن امر شريفم سكا واردوغى كبى بر آن وبر ساعت تأخير وتوقف ايتميوب سينك وكرك روم ايلى ايالتنك صاغ قولده اولان آلاى بكيلرى وسفر همايونمه مأمور اولان جمله زعما وارباب تيمارى مكمل ومسلح يرار جبه لولرايله انشاءالله تعالى نوروز فيروزده بلغراد صحراسنده حاضر وموجود اولمق اوزره قالديروب سوروب دستور مكرم مشير مفخم نظام العالم حلب واليسى اولوب حالا انكروس سفرينه مأمور اولان‌عساكر اسلامه سردارم اولان وزيرم مصطفى پاشا ادام‌الله تعالى اجلاله‌نك ياننده درنك وجمعيت مهيا بولنما كنزه فرمان عاليشانم صادر اولمشدر بيوردمكه وصول بولدقده صادر اولان فرمان جليل‌الشان موجبنجه عمل ايدوب دخى سنكى صاغ قول الاى بكيسى سن امرشريفم سكا واردوغى كبى برآن وبر ساعت تأخير وتوقف ايتميوب سنك وكرك روم ايلى ايالتنك وصاغ قولنده اولان آلاى بكيسى وسفر همايونه مأمور اولان جمله زعما وارباب تيمارينى مكمل ومسلح يرار جبه‌لولر ايله انشاءالله تعالى نوروز فروزده بلغراد صحراسنده حاضر وموجود اولمق اوزره قالديروب وسوروب سردارم مشار اليهك ياننده درنك وجمعيتنده مهيا بولنمكنز بابنده هر بريكنز تقيد تام واهتمام مالا كلام ايليوب اهمال ومسامحه‌دن و وقت وزمانيله مأمور اولديغكنز محله كلوب ايرشامكدن زياده احتراز واجتناب ايليوب صادر اولان امرشريفمك مضمون منيفى ايله عمل ايليه‌سز شويله بيله‌سز علامت شريفه اعتماد قلاسز ؛ تحريراً فى اواسطه صفرالخير سنه خمس وتسعين والف

وصل الينا فى ١٥ ربيع‌الاول سنه ١٠٩٥ بلغراد المحروسه

والکلام شهر کوی وایزنول وبرزینك واحتمان وبرقوفجه وصماقوف قاضیلری
زید فضلهم ومفاخر الاماثل والاقران ذکر اولنان قضالرده سفر همایون ایچون
دقیق وشعیر اشتراسنه مأمور اولان حسین زید قدره واعیان ولایتك ایش ارلری
زید قدرهم توقیع رفیع همایون واصل اولیجق معلوم اولا که بوندن اقدم
قاضیلقلردن سفر همایون ایچون اشترا ومحروسهٔ بلغراده نقلی فرمانم اولنان شعیر
ودقیقی اول باول اشترا وتدارك وبرکون اول محروسهٔ بلغراده نقل وتسلیمی اهم
اموردن اولوب انشاءالله تعالی اشبو سنهٔ مبارکهده واقع اولهجق سفر همایونی
سایره قیاس ایلیوب امرشریف وارد اولدیغی ساعت مقدما فرمان اولندیغی وجه
اوزره بر کون اول وبر ساعت مقدم عربهلره تحمیل ومحروسهٔ بلغراده ارسال
وقبضنه مأمور اولنه بالتماماً تسلیم ایتدیروب عوق وتأخیردن واهمال ومساهلهدن
وزخایر مزبوره بر کون ارشمامکله مضایقهیه باعث اولمقدن بغایت احتراز ایلیهسز
دیو فرمانم اولمشدر بیوردمکی حکم شریفمله واردقده بو بابده صادر اولان امرم
اوزره عمل ایدوب دخی امر شریفم واردوغی ساعت زخایر مزبوری مقدما صادر
اولان فرمان عالیشانده تصریح اولندیغی وجه اوزره معجلاً اشترا وتدارك وبر
کون اول محروسهٔ بلغراده نقلی وقبضنه مأمور اولنه تسلیم ایتدیردوب سزکی
قاضیلر واشترا مباشرلری سز واعیان ولایت سز وانشاءالله تعالی اول بهارده
واقع اولهجق سفرهمایون سایره قیاس ایلیوب اتمام خدمتنده دقیقه فوت ایلمیهسز
شویله که زخایر مزبوره وقت وزمانیله ایرشمیوب عیاذاً بالله تعالی مضایقهیه باعث
اولورسیز بروجهله عذر وجوابکز مسموع اولمیوب اشد عقوبت ایله حقلریکزدن
کلنور آکا کوره بصیرت اوزره اولوب وجه مشروح اوزره اولان امری یرینه
کتورهسز شویله بلهسز علامت شریفه اعتماد قلهسز تحریراً فی الیوم السادس
صفرالخیر سنه خمس وتسعین والف

وصل الینا فی ٢٧ صفرالخیر سنه ١٠٩٥

بمقام محروسهٔ

ادرنه

والکلام تاتار بازاری واتره‌بولی ودوبنیچه واکری دره قاضیلری زیده فضلهم ومفاخرالاماثل والاقران اعیان ولایتك ایش ارلری زید قدرهم توقیع رفیع همایون واصل اولیجق معلوم اولا که افتخارالاماجد والاکارم بالفعل جبه‌جی باشی فضله زید مجده درسعادتمه عرض حال ایدوب اشبو سنهٔ مبارکه‌ده سفر همایون ایچون ذکر اولنان قضالرده ایشلنان جبه خانه مهماتنی هر قضا اهالیسی کندو قضالرنده ایشلنان مهماتی صماقوه نقل وقبضنه مأمور اولانه وتسلیم ایتدیرلمك بابنده امر شریفم ویرلمك رجاسنه اعلام ایلمکین موجبنجه عمل اولنمق فرمانم اولنمشدر بیوردمکه حکم شریفمله واردقده بوبابده صادر اولان امرم اوزره عمل ایدوب واشبو سنهٔ مبارکه‌ده ذکر اولنان قضالرده ایشلنان جبه‌خانه مهماتی بهر قضا اهالیسی کندو قضالرنده ایشلنان مهماتی صماقوه نقل وقبضنه مأمور اولانه تسلیم ایتدیرمکده هر بریکنز زیاده اهتمام ایدوب عوق وتأخیردن اهمال ومساهله‌دن وبو بهانه ایله کمسنه‌دن اخذ وجلب مال اولنمقدن بغایت احتراز ایلیه‌سز شویله بیله‌سز علامت شریفه‌اعتماد قلاسز تحریراً فی‌الیوم‌الرابع شهر صفرالخیر سنه خمس وتسعین والف ادرنه

المحروسه

وصل الینا فی ١٢ ربیع‌الاول سنه ١٠٩٥

طبق اصله‌الخطر بمنه‌الفقیر سبحان‌الله تعالی

مصطفی المولی خلافه بمدینة صماقو

عفه عنه

(٣٢) س ٧ ص ٤١ — ٤٢

اقضی قضاة المسلمین اولی ولات الموحدین معدن الفضل والیقین وارث علوم الانبیاء والمرسلین حجة الحق علی‌الخلق اجمعین المختص بمزید عنایت الملك المعین مولانا صوفیه قاضیسی زیدت فضائله ومفاخرالقضاة والحکام معادن‌الفضائل

عدد واریه وایکی بیك بشیوز قیه مسمار کوه‌له واوچ بیـك و قیه مسمار مرتك وآلتی بیك قیه مسمار نازلی مرتك و بیك قیه مسمار اورته صـایش وایکی بیك اوچیوز قیه مسمار زغره وبیـك بشیوز قیه مسمار لوفجه و اوچیوز قیـه مسمار شایقه و هر اوچ دانه‌سی بر آقچـه اولمق اوزره یوز یتمش یدی بیك میخ متنوعه وبهر قنطـاری دردر یوز آقچه‌یه اولمق اوزره بشیوز قنطـار صماقوی آهن خام مهماتلرینی تدارکی ایچون بوندن اقدم امر شریفم ارسال اولنمش ایدی لکن اون بش بیك قازمه کفایت ایلمکله هردانه‌سی بشر یوز درهم کلمك اوزره اون بربیك قازمه دخی جمله یکرمی آلتی بیك عدد قازمه اولمق اوزره ارسـال اولنان زید قدره معرفتیله معجلاً قطع وتدارك وبركون اول بلغراده ارسال وتسلیم جبه خانه ایتدیرمکده زیاده دقت واهتمام ایدوب عوق و تأخیردن و اهمال ومساهله‌دن بغایت احتراز ایلیه‌سز دیو فرمانم اولمشـدر بیوردمکه حکم شریفم ایله واردقده بوبابده صادر اولان امرم‌اوزره عمل ایدوب دخی قطعاً تأخیر وتوقف ایلمیوب سفر همایونم ایچون صماقو جانبندن اشترایی فرمانم اولان اول مقدار مهماتلری آقچه‌سی مباشر یدندن ویرلمك اوزره معجلاً اشترا وتدارك وبلغراده‌ارسال وبركون اول جبه‌خانهٔ عامره ایتدیروب عوق وتأخیردن بغایت احتراز ایلیه‌سز واصحاب حقوقك حقلرینی مباشر یدندن بالتماماً آلویروب کمسنه‌نك بر آقچه‌سنك کتم ایتدیرمیه‌سز شویله بیله‌سز علامت شریفه اعتمادقلاسز تحریراً فی‌الیوم الثانی صفرالخیر سنه خمس‌وتسعین والف

وصل الینا فی ۱۲ شهر ربیع‌الاول ۱۰۹۵

ادرنه

المحروسه

(۳۱) س ۷ ص ٤٦

اقضی قضات‌المسلمین اولی ولات الموحدین معدن‌الفضل والیقین وارث علوم الانبیاء والمرسلین حجة‌الحق علی‌الخلق اجمعین‌المختص بمزید عنـایت الملك المعین مولانا صوقیه قاضیسی زیدت فضـائله ومفاخر القضات والحکام معدن الفضـائل

اليه طرفندن ويريلان مهرلو مكتوب موجبنجه عمل ايدوب من بعد خلافه رضا وجواز كوسترلمكدن احتراز ايليه‌سز شويله بيله‌سز علامت شريفه اعتماد قله‌سز تحريراً فى اواخر محرم الحرام سنه خمس وتسعين والف

المقام

ادرنه

وصل الينا فى ١٧ جماذى الاول سنه ١٠٩٥

طبق آصله الخطير مقابلته الفقير الله سبحانه تعالى

عبد القادر القاضى بمدينهٔ كسريه عون له

(٣٠) س ٧ ص ٤٦

قدوة القضات والحكام معدن الفضل والكلام مولانا صماقو قاضيسى زيد فضله ومفاخر الاماثل والاقران اعيان ولايتك ايش ارلرى زيد قدرهم توقيع رفيع همايون واصل اوليجق معلوم اولاكه انشاء اه تعالى اول بهار خجسته آثارده كفار دوزخ قراردن اخذ انتقام ايچون سفر همايونم مقرر ومحقق اولوب سفر همايونم ايچون زياده جبه خانه مهماتى تدارك واشتراسى لازم ومهم اولمغله ايمدى آقچه‌سى بروجه نقد مباشر يدندن ويرلمك اوزره صماقو جانبندن هر بردانه‌سى بشر يوز درهم اولمق اوزره اون بش بيك عدد تمور قزمه و ينه هر بر دانه‌سى بشر يوز درهم اولمق اوزره بش بيك تمور كورك وينه هر بردانه‌سى برر بچق قيه اولمق اوزره بيك عدد فرهادى لغم قزمه‌سى وينه هر بردانه‌سى برر بچق قيه اولمق اوزره بيك عدد فرهادى تمور كولنك وينه هر بر دانه‌سى برر بچق قيه كلمك اوزره بيك عدد بر يوزلى بلطا وينه هر بر دانه‌سى برر بچق و قيه كلمك اوزره ايكى يوز عدد ايكى يوزلى بلطه وينه هر بر دانه‌سنى اون بش وقيه اولمق اوزره اوتوز عدد كوسكى وينه هر بر دانه‌سى اون ايكيشر و قيه كلمك اوزره يكرمى عدد كوسكى وينه سكزر قيه كلمك اوزره اون عدد كوسكى وطقوز قيه كلمك اوزره اون عدد واريه ويديشر وقيه كلمك اوزره اون عدد واريه وبشر و قيه كلمك اوزره يكرمى

ایدوب وجه مشروح اوزره اولان امری یرینه کتورەسز شویله بلەسز علامت
شریفه اعتماد قلاسز تحریراً فی الیوم التاسع والعشرین شهر محرم‌الحرام سنه خمس
وتسعین والف بمقام بلغراد

المحروسه

وصل الینا فی ٢٧ صفر سنه ١٠٩٥

(٢٩) س ٧ ص ٦٢

مفاخرالقضات والحکام معادن‌الفضائل والکلام روم ایلینك اورته صول
قولنده واقع اولان قاضیلر زید فضلهم ومفاخرالاماثل والاقران ذکر اولنان
قضالرده واقع یکیچری سردارلری زید قدرهم توقیع رفیع همایون واصل‌اولیجق
معلوم اولا که تحت قضاکزده‌کی قصبات وقراده ساکن درکاه معلام یکیچریلری
وعجمی اوغلان وطوپجی وجبه‌جی طائفه‌سندن اولوب برقاچ سنه‌دنبرو اسامیلری
چالق اولان نفراتك اولکی یومیه‌لریله اسامیلری تصحیح‌اولنمق بابنده‌فرمان‌همایونم
صادر اولوب درکاه معلام یکیچری (....) تعیین وارسال اولنمشدر ایمدی او
مقوله‌لره محکم‌تنبیه ایلیه‌سنکه‌اولکی یومیه‌لریله‌اسامیلری‌تصحیح‌اولنمق ایچون استانهٔ
سعادتمه کلانلرالبته کلیانلرك قطعاًدرلکده وعلاقه‌لری‌قالمیوب‌وقوللق‌ادعاسنی‌ایده‌میوب
رعایازمره‌سنه داخل اولورلر ودرلکه صالح اولان قول اوغللری بابالری اوده‌لرنده
بدرکاه اولوب وصحیح الاسامی نفرات دخی اودلو اوده‌سنه وسرحدلو سرحدینه
هرکس‌مأمور اولدوغی‌محله کیتمك‌اوزره ارسال‌ایلیه‌سز وسزکه‌سردارلرسز بوزمان
سائره قیاس اولنماز شویله‌که بوندن صکره آدملر کوندوردر کر طائفهٔ مزبوره
ولایتلرنده قالمش بولنورایسه سزك‌عدم‌تقید واهمال ومساهله ومسامحه‌ومساعده‌کزه
حمل اولنوب محکم حقکزدن کلمك مقرردر دیو بالفعل درکاه معلام یکیچریلرم
آغاسی اولان افتخار الامرای والاکابر ذوالفقار اغا دام علوه طرفندن مهرلو
مکتوب ویرلمکله موجبنجه عمل اولنمق بابنده فرمان عالیشانم صادر اولمشدر
بیوردمکه وصول بولدقده بوبابده صادر اولان فرمان جلیل‌القدر وآغای مومی

مسموع همايونم اولميوب زياده مسئول ومعاتب اولمكزى مقرر بيلهسز شويله
بلهسز علامت شريفهاعتماد قلهسز تحريراً فى اليوم السابع والعشرين شهر محرم الحرام
سنه خمس وتسعين والف .   وصل الينا فى صفر الخير سنه ١٠٩٥

بمقام
ادرنه المحروسه

(٢٨)   س ٧   ص ١

اقضى قضاة المسلمين اولى ولاة الموحدين معدن الفضل واليقين وارث علوم الانبياء والمرسلين حجة الحق على الخلق اجمعين المختص بمزيد عنايت الملك المعين مولانا صوفيه قاضيسى زيدت فضائله وقدوة الاماثل والاقران صوفيهده سفر همايونم ايچون قرمزى وبياض كچه اشتراسنه مأمور اولان زيد قدوه توقيع رفيع همايون واصل اوليجق معلوم اولا كه بوندن اقدم سفر همايونم ايچون صوفيه قضاسندن اشترا وسفر همايون مهماتيچون بلغراددن جبهخانهٔ عامرهيه تسليمى فرمان اولان بيك التيوز قرمزى وبياض كچه هنوز كلوب تسليم جبهخانهٔ عامره اولمدوغى سنكى قاضى ومباشر مزبورسين بوندن زيادهمسؤل ومعاتب اولمش سزدر ايمدى اشبو امر شريفم واردوغى ساعت قطعاً تأخير وبر آن توقف ايتميوب ذكر اولنان كچهلرى عجلةً الوقت باتمام اشترا وبلغراده نقل وتسليم جبهخانهٔ عامره ايتديرلمك فرمانم اولمشدر بيوردمكى حكم شريفمله واردقده بو بابده صادر اولان امرم اوزره عمل ايدوب دخى قطعياً تأخير وبر آن توقف ايتميوب قضاء مزبوردن مقدما اشتراسى فرمانم اولان اولمقدار قرمزى وبياض كچهلرى عجلةً الوقت اشترا وبركون اول بلغراده ارسال وتسليم جبهخانهٔ عامره ايتديردهسز كچه اشتراسى سفر همايونك اهم امورندندر واشبو سنهٔ مباركهده واقع اولهجق سفر همايون سايره قياس ايلميوب شويله كه اهمال وتكاسلكز سببيله مهمات مزبور ايچون مضايقهيه باعث اولاسز عذر وجوابكز بر وجهله مسموع اولميوب زياده مسئول ومعاتب اولمكز مقرر درآكا كوره بصيرت اوزره اولوب اهمال ومساهلهدن بغايت احتراز

(٢٧) س ٧ ص ٣٩

اقضی قضاة المسلمین اولی ولاة الموحدین معدن الفضائل والیقین وارث علوم الانبیاء والمرسلین حجة الحق علی الخلق اجمعین المختص بمزید عنایت الملك المعین مولانا صوفیه قاضیسی زید فضائله ومفاخر الاماثل والاقران اعیان ولایتك ایش ارلری ومنزل مباشرلری زید قدرهم توقیع رفیع همایون واصل اولیجق معلوم اولا که حالا بلغراددن رکاب همایونمه کله جك بش اوردو درکاه معلام یکیچریلرینك وسپاه وسلحدار وجبه جی وطوپجی اوجاقلری ضابطلرینك بلغراددن ادرنه یه کلنجه منازل ذخیره لری تدارکی لازم ومهم اولمغین ایمدی اورمانلی قربنده دفتردار احمد پاشا خانی منزلی ایچون مقدما بلغراده عودتنده نزل امینی حسین زید مجده مباشرتیله مبایعه اولنوب منزل مانده اولان شعیرك اوچیوز آلتمش کیل ویریلوب وطرف میریدن ارسال اولنان آقچه درکاه معلام یکیچرینه ویریله جك اتمکك هر اتمکی ایکیشر یوز درهم ایکیشر آقچه یه اولمق اوزره ایکی بیك اتمك وسائرلرینه ویرلمك اوزره رایج اولدیغی اوزره اوچ بیك ایکیوز اللی آقچه لق اتمك منزل مزبور ایچون مبایعه اولنوب ونفس صوفیه منزلی ایچون دخی اوچیوز آلتمش کیل شعیر منزل مانده دن ویریلوب وحساب مرقوم اوزره اتمکلری دخی مبایعه اولنوب ودراغومان منزلی ایچون دخی صوفیه ده منزل مانده اولان شعیردن اوچیوز التمش کیلی شعیر دراغومان منزلنه نقلی واتمکلری دخی قضاء مزبوردن مبایعه اولنوب بر کون اول ذکر اولنان منزللرده حاضر وموجود وقبضنه مأمور اولانلره تسلیم واتمام خدمت ایلمکده هر بریکنز اهتمام ایله یه سز دیو فرمانم اولمشدر بیوردمکه حکم شریفمله واردقده بوبابده صادر اولان امرم اوزره عمل ایدوب دخی حالا بلغراددن کله جك درکاه معلام یکیچریلرینه وسایر اوجاقلره ویرلمك اوزره ذکر اولنان اوچ منزلنك شعیرلرینی منزل مانده دن ویریلوب وطرف میریدن ارسال اولنان نقد آقچه ایله حساب مرقوم اوزره اتمکلرینی دخی صوفیه قضاسندن مبایعه وذکر اولنان منزللرده برکون اول حاضر وموجود ایتدیرمکده هر بریکنز زیاده اهتمام ایدوب عوق وتأخیردن بغایت احتراز ایله یه سز شویله که فرمانم اوزره برکون اول حاضر وموجود بولنمامغله مضایقه یه باعث اوله سز بر وجهله عذر وجوابکنز

مقدما بلغراددن عودت اولندقده نزل امینی حسین زیده مجده مباشرتیله مبایعه اولنوب منزل مانده اولان شعیردن اوچیوز یدی بچق کیل شعیر ویریلوب وطرف میریدن ارسال اولنان نقد آقچه ایله رایج اولدوغی اوزره ایکی بیك یدییوز اللی آقچه‌لق اتمك وصمانك قنطاری نقلی ایله یکرمی بشر آقچه‌یه اولمق اوزره یوز یکرمی طقوز قنطار صمان وچکیسی یکرمی بشر آقچه‌یه اولمق اوزره یکرمی سکز چکی اودون وهرقیه‌سی اون ایکیشر آقچه‌یه اولمق اوزره اوچیوز آلتمش اوچ بچق قیه ات ونفس صوفیه منزلی ایچون وحتی حساب مرقوم اوزره شعیری منزل مانده‌دن ویریلوب وسیار زخایری صوفیه قضاسندن مبایعه اولنوب وخان دراغومان منزلی ایچون دخی صوفیه‌ده منزل مانده اولان شعیردن اوچیوز اللی یدی کیل شعیر وسایر ذخایری دخی ینه صوفیه قضاسندن معجلاً مبایعه اولنوب ذکر اولنان منزلدن نقل وبرکون اول حاضر وموجب وقبضنه مأمور اولان تسلیم واتمام خدمت ایتدیرمکه اهتمام ایلیه‌سز دیو فرمانم اولمشدر بیوردمکی حکم شریفمله واردقده بوبابده صادر اولان امرم اوزره عمل ایدوب دخی ذکر اولنان سپاه وسلحدار سردن گجدیلرینك تعیناتلری ایچون احمد خانی منزلنده شعیر این منزل مزبورك منزل مانده شعیردن ویریلوب نقد اقچه ایله مبایعه صوفیه ودراغومان منزللری ایچون نفس صوفیه‌ده منزل مانده اولان شعیردن ویریلوب وسایر ذخایر طرف میریدن ویریلان نقد آقچه ایله بالجمله صوفیه قضاسندن مبایعه وذکر اولونان منزلدن نقل وبرکون اول حاضر وموجود ایتدیرمکده هربریکز زیاده اهتمام ایدوب عوق وتأخیردن بغایت احتراز ایلیه‌سز شویله‌که فرمانم اوزره برکون اول حاضر وموجود بولنمامغله مضایقه‌یه باعث اوله‌سز بروجهله عذر وجوابکز مسموع همایونم اولمیوب زیاده مسئول اولمکزی مقرر بله‌سز علامت شریفه اعتماد قله‌سز تحریراً فی الیوم الخامس والعشرین شهر محرم الحرام السنه خمس وتسعین والف

وصل الینا فی ١٥ صفرالخیر سنه ١٠٩٥

ادرنه

المحروسه

ودزدارلری واعیان ولایتك ایش ارلری زید قدرهم توقیع رفیع همایون واصل اولیجق معلوم اولاکه حالا بلغراددن رکاب همایون شوکتمقرونمه کتورلمسی فرمانم اولان خاص آتلرم وبارکیر و دوه وقطار وخدمه‌سیچون منـازلده اقتضـا ایدن زخیره‌نك اقچه‌لری بالفعل درکاه معلام چاوش باشـیلغی خدمتنده اولان افتخار الاماجد والاکارم محمد دامه مجـده طرفندن ویرلمك اوزره بهر منزلده ایکیوز آلتمش بش کیل شعیرویوز التمش‌قنطار اوتلق‌وآلتیوز التمش‌اوچ‌جفت اتمك ویوز یکرمی درت قیه لحم واللی عربه اودون تدارك وحاضر موجود ایتدیرلمك فرمانم اولمشدر بیوردمکی حکم شریفمله واردقده بو بابده صادر اولان امرم اوزره عمل ایدوب دخی آقچه‌سی مشارالیه طرفندن ویرلمك اوزره هر منزلده ایکیوز التمش بش کیله شـعیر ویوز التمش قنطار اوتلق وآلتیوز التمش اوچ جفت اتمك ویوز یکرمی درت قیـه لحم واللی عربه اودون تدارك وحاضر وموجود ایتـدیروب عوق وتأخردن واهمال وتـکاسـلدن ومنزلده طوارلر واردقده ذخیره بولنمـامقدن بغایت احتراز ایلیه‌سز شـویله بله‌سز علامت شریفه اعتماد قله‌سز فی الیوم الثامن عشر شهر محرم سنه خمس وتسعین والف

بیوردی صحرای

بلغراد

وصل الینا فی ٣٠ صفر سنه ١٠٩٥

(٢٦) س ٧ ص ٤٠

اقضی قضات‌المسلمین اولی ولاة الموحدین معدن الفضـائل والیقین حجة‌الحق علی‌الخلق اجمعین وارث علوم‌الانبیاء والمرسلین‌المختص بمزید عنایت‌الملك‌المعین مولانا صوفیه قاضیسی زیدت فضائله ومفاخرالاماثل والاقران اعیان ولایتك ایش ارلری ومنزل مباشرلری زید قدرهم توقیع رفیع همایون واصل اولیجق معلوم اولا که حالا مجدداً یازیلان سپاه وسلحدار سردن کچدیلرینـك منازل زخیره‌لری تدارکی لازم ومهم اولمغین ایعـدی اورمانلو قربنده دفتردار احمد پاشـا خان منزلی ایچون

تكاليف جمعنه مأمور اولنلر ساكن اولدقلری قصبات وقرا اهالیسندن تكالیف طلب ایلدكلرندن ماعدا كندولری سفرهمایونمده اولوب اولرنده موجود دكل ایكن میرمیران ومیرلوا متسلملری وویوده وسو باشیلری وسائر اهل عرف طائفه‌سی اولری اوزرنده اولان چفتجی وخدمتكارلرندن بلا امر شریف تكالیف شاقه طلبیله تعدی ورنجیده ایلدكلری اعلام اولنمغله او مقوله صحیح درلكه متصرف بالفعل سفراشن قپوم قوللری وعسكری طائفه‌سنك بالفعل ساكن اولدقلری قصبات وقره‌لری متصرفلرنده عوارض وسائر امر شریفمله واقع تكالیف آلنمق ایجاب ایدر عوارض خانه‌سنه بغلو قدیمی رعایا املاكی واراضیلری اولمیانلردن دخی بلا امر شریف تكالیف شاقه ایله كندولری وچفتجی وخدمتكارلری رنجیده ورمیده اولنمامق بابنده فرمان عالیشانم صادر اولمشدر بیوردمكه وصول بولدقده بوبابده صادراولان امرم اوزره عمل ایدوب تحت‌قضا كزده قصبات‌وقراده‌ساكن اومقوله صحیح‌درلكه متصرف‌قپوم قوللری وعسكری طائفه‌سنك‌بالفعل تصرفلرنده عوارض خانه‌سنه بغلو عوارض وسائر امر شریفمله واقع تكالیف آلنمق ایجاب ایدر قدیمی رعایا املاكی واراضیسی اولمیانلر امر شریفمله تكالیف جمعنه مأمور اولنلردن ساكن اولدقلری قصبات وقراده بلا امر شریف تكالیف شاقه تكلیفی ایله داخل ورنجیده ایتدیرمیوب وارد اولان امر شریفمك مضمون منیفی ایله عامل اوله‌سز شویله‌بله‌سز علامت شریفه اعتماد قله‌سز تحریراً فی اواسط شهر محرم‌الحرام لسنه خمس وتسعین والف .

وصل الینا فی ١٩ جماذی‌الاولی سنه ١١٩٥

مطابق اصله‌الخطیر حرره‌الفقیر الیه سبحانه‌تعالی
عبدالقادرالقاضی بمدینة كسریه
عفی عنه

بن
بمقام
ادرنه المحروسه

(٢٥) س ٧ ص ٤١

مفاخر القضاة والحكام معادن الفضائل والكلام بلغراددن ادرنه‌یه وارنجه یول اوزرنده واقع اولان قاضیلر زید فضلهم ومفاخرالاماثل والاقران بلنقه‌اغالری

(٢٣)　　　　س ٧　　　　ص ٣٨

مفاخر القضاة والحكام معادن الفضائل والكلام بلغراددن فلبه‌يه وارنجه‌يول اوزرنده واقع اولان قاضيلر زيد فضلهم ومفاخر الاماثل والاقران كتخدا يرلرى ويكيچرى سردارلرى وايش ارلرى زيد قدرهم توقيع رفيع همايون واصل اوليجق معلوم اولاكه قدوة الاماجد واعيان خجأ خاصبه مهتر باشيسى على زيد مجده ركاب همايونمه عرض حال ايدوب بلغراددن فلبه‌يه وارنجه واقع اولان منازلده اوطاغ همايون يرلرينى تطهير ولزومى مرتبه‌سى تكميل ايلمك ايچون هر منزلده كفايت مقدارى رعايا تدارك واوطاغ همايون يرلرنده حاضر وموجود ايتديرلمك بابنده امر شريفم ويرلمك رجاسنه اعلام ايتمكين ايمدى خلاف شرع بر فرده تعدى اولنمامق اوزره كفايت مقدارى تدارك ايتديرلمك فرمانم اولمشدر بيوردمكى حكم شريفمله واردقده بو بابده صادر اولان امرم اوزره عمل ايدوب دخى بلغراددن فلبه‌يه وارنجه اوطاغ همايونم يرلرينى تطهير ايلمك ايچون بهرمنزلده كفايت مقدارى رعايا تدارك واوطاغ همايونم يرلرنده حاضر وموجود ايتديرمكده هر بريكز اهتمام ايدوب اهمال ومساهله‌ده وبو بهانه ايله خلاف شرع كمسنه‌يه تعديدن بغايت احتراز ايليه‌سز شويله بله‌سز علامت شريفه اعتماد قله‌سز تحريراً فى

وصل الينا فى ٥ ذى‌الحجه سنه ١٠٩٤

(٢٤)　　　　س ٧　　　　ص ٦٢

اميرالامراءالاكرام كبيرالكبراءالفخام ذوالقدر والاحترام وصاحب العزوالاهم المختص بمزيد عنايت الملك الاعلى روم‌ايلى بكلر بكيسى دامت معاليه ومفاخرالقضاة والحكام معدن الفضائل والكلام ايالت مزبوره‌ده واقع اولان قاضيلر زيد فضلهم توقيع رفيع همايون واصل اوليجق معلوم اولاكه بالفعل غزا اشر صحيح درلكه متصرف اولان قپو قوللرى وعسكرى طائفه‌سنك تحت قضاكزه قصبات وقراده بالفعل تصرفلرنده قديمى عوارض خانه‌سنه بغلو عوارض وسائر امر شريفمله واقع تكاليف آلنمق ايجاب ايدر قديمى رعايا املاك واراضيلرى يوغيكن امر شريفمله

خلاف شرع بر فرده تعدیدن بغایت احتراز ایلیه‌سز شویله بیله‌سز علامت شریفه اعتماد قله‌سز تحریراً فی الیوم التاسع عشر شهر شوال سنه اربع وتسعین والف .

وصل الینا فی ٤ ذی القعده سنه ١٠٩٤

(٢٢) س ٧ ص ٥١

اقضی قضات المسلیمن اولی ولات الموحدین معدن الفضل والیقین وارث علوم الانبیاء مرسلین حجة الحق علی الخلق اجمعین المختص بمزید عنایت الملك المعین مولانا صوفیه قاضیسی زیدت فضائله توقیع رفیع همایون واصل اولیجق معلوم اولا که انشاء الله تعالی اول بهار مجسته آثارده دریا یوزنه چیقاجق دونمای همایونم قدرغه‌لری ایچون زیاده خزینه تدارکی لازم ومهم اولمغین بیك طقسان بش سنه‌سنه محسوب اولمق اوزره نفس صوفیه‌ده واقع اهل حرف طائفه‌سندن معتاد قدیم اوزره یوز یکرمی بیك آقچه‌لرینی ارسال اولنان مهرلو ونشانلو موقوفات دفتری صورتی موجبنجه جمع وتحصیل وبرکون اول ترسانهٔ عامره‌مه ارسال وتسلیم ایتدیرلمك فرمان اولمشدر بیوردمکه حکم شریفمله واردقده بو بابده صادر اولان امرم اوزره عمل ایدوب دخی نفس صوفیه شهرنده واقع اهل حرف طائفه‌سندن تاریخ مزبوره محسوب اولمق اوزره تحصیلی فرمان اولان اولمقدار آقچه اوردو بدلی آقچه‌لرینی ارسال اولنان مهرلو ونشانلو موقوفات دفتری صورتی موجبنجه معجلاً جمع وتحصیلی وبرکون اول ترسانهٔ عامره‌مه تسلیم ایتدیروب خلاف امر ودفتر کمسنه‌یه تعلل ونزاع ایتدیرمیه‌سز واردو بدلی ایچون النان آقچه‌نك هر یوز اون آقچه‌سنه بر عینلی غروش آلدیروب زیاده ونقصان الدیرمیه‌سز دفترندن وفرماندن زیاده طلبله ظلم وتعدیدن بغایت احتراز ایلیه‌سز شویله بیله‌سز علامت شریفه اعتماد قلاسز تحریراً فی الیوم الثالث شهر ذی القعده الشریفه سنه اربع وتسعین والف

بیوردی صحرای

بلغراد

وصل الینا فی ٢٣ ربیع الاول سنه ١٠٩٥

(٢٠)　　　　س ٧　　　　ص ٣٨

بلغراددن فلبه‌یه وارنجه یول اوزرنده اولان قضاة افندیلر وبالجمله اعیان ولایتك ایش ارلری انشاالله تعالی اوردوی همایون فلبه‌یه وارنجه‌منزلدن منزله احوال طریق ورفعت اولمق اوزره دابر همایون ایچون قرق نفر قولاغوز لازم اولمغین تعیین اولان قولاغوز چاوش معرفتیله هر منزلده قرق نفر یرار وکزیدهٔ احوال طریقه واقف اولمقدار قولاغوز تدارك واخراج وموسی الیه قولاغوز چاوشه تسلیم ایتدیریلوب بو بهانه ایله جلب مال اولنمقده وخلاف شرع رعایایه تعدیدن بغایت اخترا ز ایله‌یه دیو بیورلدی ویرلدی .

۱۷ شوال المکرم سنه ۱۰۹٤

(٢١)　　　　س ٧　　　　ص ٣٨

مفاخر القضاة والحکام معادن الفضائل والکلام حسن پاشا بلنقه‌سندن فلبه‌یه وارنجه یول اوزرنده واقع اولان قضیلر زیده فضلهم ومفاخر الاماثل والاقران اعیان ولایتك ایش ارلری زیده قدرهم توقیع رفیع همایون واصل اولیجق معلوم اولاکه حالا حرم همایونم عربه‌لری ایچون یوللرده بعض چامور اولان محللرده یرار جاموسلر لازم اولمغله افتخار الاماجد والاکارم ادرنه بوستانجی باشیسی دام مجده معرفتیله اجرتلری یدندن بالتماماً اصحابنه ادا وتسلیم اولنمق اوزره هر قضادن یالکز یکرمیشر چفت یرار وتوانا جاموس اخراج ایتدیردوب بو بهانه ایله خلاف شرع بر فرده تعدیدن احتراز اولنه دیو فرمانم اولمشدر بیوردمکی حکم شریفمله واردقده بو بابده صادر اولان امرم اوزره عمل ایدوب دخی حرم همایونم عربه‌لریچون یوللرده بعض چامور اولان محللرده یرار جاموسلر تدارکی لازم ومهم اولمغین موسی الیه ادرنه بوستانجی باشیسی معرفتیله اجرتلری میریدن بالتماماً اصحابنه ادا وتسلیم اولنمق اوزره هر قضادن یالکز یکرمیشر چفت یرار وتوانا جاموس اخراج واداى خدمت ایتدیروب اهمال ومساهله‌دن وبو بهانه ایله

آلتمش آلتیشر درهم اولمق اوزره طقوز بیك بشیوز اتمك كه جمعاً اون بر بیك اتمك طبخی ایچون فرمانم اولمش ایدی لكن مقدم منزل مزبورده بر كون مكث ایچون دخی اون بر بیك اتمك طبخ ایتدیریلوب منزل مزبورده نزول اولنمزدن اون كون مقدم حاضر وآماده ایلیه‌سز سزكه قاضیلر وسنكی اتمك طبخنه مأمور اولان مباشرسن طبخی فرمانم اولان یكرمی ایكی بیك عدد اتمك ایچون دقیق طرف میریدن ویرلدكده قانون قدیم اوزره هر بر كیله‌سنه ویریلا كلان یكرمی دردر آقچه اجرت طبخیه‌لری ویریلوب شویله‌كه دقیقی طرف میریدن ویرلمز ایسه هر ایكی اتمك بر پاره حسابی اوزره اون بر بیك پاره طرف میریدن ویرلمك اوزره طبخی لازم كلان یكرمی ایكی بیك اتمكه ذخیره اخراج اولان قضالردن منزل مزبوره قریب محلی اولان یرلرده طبخ ایتدیرمكده هر بریكز زیاده اهتمام ایدوب عوق وتأخیردن بغایت احتراز ایلیه‌سز دیو فرمانم اولنمشدر بیوردمكی حكم شریفمله واردقده بو بابده صادر اولان امرم اوزره عمل ایدوب دخی منزل مزبورده حساب مرقوم اوزره طبخ فرمانم اولان یكرمی ایكی بیك اتمكك دقیقی میریدن ویرلدكده قدیمدن ویریله كلدوكی اوزره هر بر كیله‌سنه یكرمی دردر آقچه اجرت طبخیه‌لری طرف مریدن ویریلور دقیقلری طرف میریدن ویرلمز ایسه هر ایكی اتمكی بر پاره حسابی اوزره طرف میریدن اون بر بیك پاره ویریلوب یكرمی ایكی بیك اتمكی منزل مزبوره قریب اولان محللرده طبخ ومنزل مزبوره وارلمزدن اوچ كون مقدم حاضر وآماده ایتدیرمكده هر بریكز زیاده اهتمام ایدوب عوق وتأخیردن واهمال ومساهله‌دن بغایت احتراز ایلیه‌سز شویله‌كه فرمانم اوزره حاضر وآماده اولنمامقله منزل مزبورده عسكر اسلام ایچون اتمكه ضرورت . . . . . بووجهله عذر وجوابكز مسموع همایونم اولمیوب زیاده عقابته مستحق اولورسز بیلمش اولاسز شویله بله‌سز علامت شریفه اعتماد قله‌سز تحریراً فی الیوم الثامن من شهر شوال المكرم سنه اربع وتسعین والف

وصل الینا فی الثامن والعشرین من شهر شوال المكرم سنه ١٠٩٤

بیوردی
صحرای
بلغراد

انشاالله تعالی بلغراددن حرکت همایونم مقرر ومحقق اولمغله اوطاغ همایونم ایچون
هرمنزلده اون بشبیك قازق ویوز عدد توقمق ویوز عدد چتال واوچ قنطار چرا
وایکی عربه صمان تدارکی لازم ومهم اولمغین ایمدی قطعاً تأخیر وتوقف ایلیوب
مهمات مذکوری معجلاً تدارك وبر کون اول منزل یرنده حاضر وموجود
ایتدیرمکده هر بریکز اهتمام ایدوب اهمال ومساهله‌دن احتراز ایلیه‌سز دیو فرمانم
اولمشدر بیوردمکی حکم شریفمله واردقده بوبابده صادر اولان امرم اوزره عمل
ایدوب دخی قطعاً تأخیر وتوقف ایلیوب اوطاغ همایونم ایچون هرمنزلده اون بشبیك
عدد قازق ویوز عدد توقمق ویوز عدد چتال و اوچ قنطار چرا وایکی عربه صمان
معجلاً تدارك وبر کون اول منزل یرنده حاضر وموجود ایتدیرمکده هر بریکز
زیاده اهتمام ایدوب عوق وتأخیردن واهمال ومساهله‌دن وبوبهانه ایله کمسنه‌دن
بر آقچه وبرحبه آلمقدن بغایت احتراز ایلیه‌سز شویله بله‌سز علامت شریفه اعتماد
قله‌سز تحریراً فی الیوم الثامن شهر شوال المکرم اربع وتسعین والف

وصل الینا فی ١٢ شوال سنه ١٠٩٤ بیوردی

صحراء

بلغراد

(١٩) س ٧ ص ٣٧

مفاخر القضاة والحکام معادن الفضائل والکلام نیش قاضی‌سی ووو قاضیلر زید
فضلهم ومفاخر الاماثل والاقران اتمك طبخنه مأمور اولان محمد چاوش واعیان
ولایتك ایش ارلری توقیع رفیع همایون واصل اولیجق معلوم اولا که انشاالله
تعالی بلغراددن حرکت همایونم اولوب مقرر ومحقق اولمغین رکاب همایونمله مأمور
اولان عساکر اسلام ایچون هر منزلده مستوفی اتمك تدارك اولنمسی لازم ومهم
اولمغین ایمدی نیش منزلی ایچون مقدما مبایعه‌سی فرمانم اولان دقیقك هر براستانبولی
کیله‌سی دقیقدن اللی التیشر اتمك که هر اتمکی یارمشر قیه کلمك اوزره بیك بشیوز
اتمك وینه هربر استانبول کیله‌سی دقیقدن آلتمش آلتیشر اتمك هراتمکی یوز

قنطـاری اونبشر اقچـه‌یه واودونك عربه‌سی اتمشر اقچه‌یه اولمق اوزره قضـاء مزبوره‌دن اون بیك كیلی شـعیر واوچیوز كیلی دقیق واللی عربه اوتلق وبیك بشیوز قنطار صمان وایكیوز اللی عربه اودون معجلاً مبایعه وصوفیه منزلنه نقل ونزل امینی طرفندن قبضنه مأمور اولانه تسلیم وتمسك آلوب موقوفات دفترینه قید واتمام خدمت ایلیه‌سز دیو فرمانم اولمشدر بیوردمكی حكم شریفمله واردقده بو بابده صادر اولان امرم اوزره عمل ایدوب دخی قطعاً تأخیر وتوقف ایلیوب ارسـال اولنان نقد اقچه ایله قضـاء مزبوردن مبایعه‌سی فرمانم اولان اولمقدار زخایری معاف وغیر معاف دخل اولمغله تحمللرینه كوره جمله‌یه علی‌السویه توزیع ومعجلاً مبـایعه وتدارك ویركون اول منزل مرقومه نقـل ونزل امینی طرفندن قبضنه مأمور اولانه تسلیم وتمسـك آلوب موقوفات دفترینه قید واتمام خدمت ایلیوب بر معافز دیو كمسنه‌یه تعلل ومخالفت ایتدیرمیه‌سز وسنكی قاضیسی وسزكه اعیـان ولایت سز شـویله‌كه منزل مزبوره‌ده زخیره حاضر وموجود بولنمیوب مضایقه‌یه باعث اولاسز بر وجهله عذر وجوابكز مسموع همایونم اولمیوب اشـد عقابه مسـتحق اولورسز عوق وتأخیردن واهمال ومسـاهله‌دن وحساب مرقوم اوزره اقچه‌لری ویرلمكدن وخلاف مشروع تعدی وتجـاوزدن بغـایت احتراز ایلیه‌سز شویله بله‌سز علامت شریفـه اعتماد قله‌سز تحریراً فی الیوم سـنه ١٠٩٤ وصل الینا فی ١٠ شوال المكرم سنه ١٠٩٤

قضاء	درلواء كوستندیل	شعیر كیله	دقیق	كیاه	حطب عربه
پتریج		٣٠٠٠	كیله	عربه	عدد
			٣٠٠	٥٠	٢٥٠

(١٨) س ٧ ص ٣٠

مفاخرالقضاة والحكام معادن‌الفضـائل والكلام بلغراددن فلبه‌یه وارنجه یول اوزرنده واقع اولان قاضیلر زید فضـلهم ومفـاخر الاماثل والاقران اعیـان ولایتك‌ایش ارلری زید قدرهم توقیع رفیع‌همایون واصل اولیجق معالوم اولاكه

(١٦) س ٧ ص ٢٣

مفاخر القضاة والحكام معادن الفضائل والكلام بلغراددن فلبه‌یه وارنجه یول اوزرنده واقع اولان قاضیلر زید فضلهم توقیع رفیع همایون واصل اولیجق معالوم اولاکه انشاءالله تعالی بلغراددن حرکت همایونم مقرر ومحقق اولمغله نفس نفیسیم ایچون طاوق وپلیچ تدارکی لازم ومهم اولمغین ایمدی نرخ جاری اوزره اقچه‌لری مباشر یدندن اصحابنه تماماً ویرلمك اوزره هر منزلده بشیوز عدد طاوق وپلیچ معجلاً تدارك وحاضر وآماده ایتدیرلمك فرمانم . . . . بیوردمکی حکم شریفمله واردقده بو بابده صادر اولان امرم اوزره عمل ایدوب دخی نفس نفیسیم ایچون هر منزله تدارکی فرمانم اولان بشیوز عدد طاوق وپلیچ نرخ جاری اوزره اقچه‌لری طاوقجی باشی طرفندن تعیین اولنان مباشر یدندن ویرلمك اوزره معجلاً مبایعه وتدارك ومنازله وارلمزدن مقدم حاضر وآماده ایتدیرلمکده هر بریکز اهتمام ایدوب اهمال ومساهله‌دن وکمسه‌نك اقچه‌سی کتم اولمقدن بغایت احتراز ایلیه‌سز شویله بله‌سز علامت شریفه اعتماد قله‌سز تحریراً فی الیوم السادس شهر شوال المکرم سنه اربع وتسعین والف

بیوردی صحرای

بلغراد

وصل الینا فی ١٩ شوال المکرم سنه ١٠٩٤

(١٧) س ٧ ص ٢٥

قدوة القضاة والحکام معدن الفضل والکلام مولانا پتریچ قاضیسی زید فضله ومفاخر الاماثل والاقران اعیان ولایتك ایش ارلری زید قدرهم توقیع رفیع همایون واصل اولیجق معالوم اولاکه انشاءالله تعالی حالا بلغراددن حرکت همایونم مقرر ومحقق اولمغله منازل زخیره‌سی تدارکی لازم ومهم اولمغله امدی ارسال اولنان نقد اقچه ایله شعیرك هر بر استانبولی کیله‌سی نقلی ایله یکرمی بش اقچه‌یه ودقیقك کیله‌سی قرقر اقچه‌یه واوتلوغك عربه‌سی یوز یکرمیشر اقچه‌یه وصمانك

كوپرولره اقتضا ايدن نجار وارغانلوی كرك كراسته و كرك مسمار وساير لازم اولان مهماتك اقچه‌لری طرف ميريدن مباشر يدندن اصحابنه تماماً ويرلمك اوزره تدارك كنده هر بريكز كمال مرتبه اهتمام ايدوب عوق وتأخيردن واهمال ومساهله‌دن احتراز ايله‌يه‌سز ديو فرمانم اولمشدر. بيوردمكه حكم شريفمله ادرنه بوستانجيلری اوسته‌لرندن فخرالاقران ابراهيم اوسته واردقده بوبابده صادر اولان امرم اوزره عمل ايدوب دخی سزكه قاضيلر وساير ايش ارلری سز هر قنغكزك قضاسنده يوللرده واقع اولان كوپرولردن تعمير مرمته محتاج اولان كوپرولری كركی كبی مرمات وبعض مجدداً اقتضی ايدن محللره جمله كزك معرفتيله بعدالكشف مجدداً اقتضی قدر ياپوب ومقدما عساكر اسلامك مرورندن صكره كلياً منهدم اولنلری تجديد وبعض بتاقلرده اقتضاسی مقداری طولديرمق ايچون لازم كلان ارغاد ونجار وكراسته ومسمار وساير لازم اولان مهماتك اقچه‌لری معتاد قديم اوزره طرف ميريدن مباشر مزبور يدندن اصحابنه تماماً ويرلمك اوزره تدارك كنده هر بريكز كركی كبی اهتمام وبركون أول تدارك وجه مزبور مباشر مزبور ايله معيت اوزره كوپرولری كركی كبی وترميحنده زياده مجدد وسعی وبركون اول اتمام خدمتده بذل مقدور ايليه‌سز شويله كه فرمانم اوزره يول اوزرنده اولان كوپرولر كركی كبی تعمير ومرمات اولنميوب مرور وعبورده عياذاً بالله تعالی زحمت ومشقت چكلمك احتمالی اولور ايسه بو بابده عذر وجوابكز مسموع همايونم اولميوب بو بابده مباشرك حقكزده اولان شكايتی استماع اولنوب محكم حقكزدن كلنور بلمش اولاسز وسنكی مباشر مزبورسن مأمور اولدوغك اوزره تعميری ومجدداً بناسی لازم اولان كوپرولر ايچون اقتضا ايدن كراسته ومسمار وساير مهماتك اقچه‌لرينی كتم ايتميوب اصحابنه معتاد اوزره تماماً ويروب مجاناً تكليف اولنمغله تأخيره باعث اولمقدن وكمسه‌نك آقچه‌سنی كتم ايلمكدن خلاف شرع كمسنه‌يه تعديدن وبو بهانه ايله رعايادن بر اقچه وبرحبه آلمقدن بغايت احتراز ايدوب اشبو امر شريفمك مضمون منيفی ايله عامل اوله‌سز شويله بله‌سز علامت شريفه اعتماد قله‌سز تحريراً فی اليوم الثانی شهر شوال المعظم سنه اربع وتسعين والف

بيوردی صحرای بلغراد
وصل الينا فی ١٩ شوال سنه ١٠٩٤

ایتدیروب عوق وتأخیردن واهمال ومساهله‌دن وخلاف شرع شریف بر فرده ظلم تعدیدن بغایت احتراز ایلیه‌سز شـویله بله‌سز علامت شریفه اعتماد قله‌سز تحریراً فی اوائل شهر شوال المکرم سنه اربع وتسعین والف .

وصل الینا فی ٢٣ شوال المکرم سنه ١٠٩٤

بیوردی صحرای بلغراد

(١٥) س ٧ ص ٣٢

افتخار الاماجد والاکارم جامع المحامد والمکارم المختص بمزید عنایت الملك الصمد حالا ادرنه بوسـتانجی باشی اسمعیل دام مجده ومفاخر القضـاة والحکام معادن الفضائل والکلام بلغرادن فلبه‌یه وارنجه یول اوزرنده واقع اولان قاضیلر زید فضلهم ومفاخر الاماثل والاقران کتخدا یرلری ویکیچری سردارلری واعیان ولایتك ایش ارلری زید قدرهم توقیع رفیع همایون واصـل اولیچق معلوم اولاکه انشاء الله تعالی حالا بلغرادن حرکت همایونم مقرر ومحقق اولمغله بلغرادن فلبه‌یه وارنجـه یول اوزرنده واقع اولان کوپرولر یوقلنوب مرمات اولمق لازم ومهم اولمغین سنکی مومی‌الیه بوستانجی باشی دام مجده‌سن یوللرله مرور وعبور اولنجق کوپرولرده قطـعاً تعب چکلممك اوزره مرمتّه محتاج اولان کوپرولری کرکی کبی مرمات وبعض مجدداً اقتضا ایدن محللرینی قاضی واعیان ولایت معرفتلریله بعدالکشف مجدداً اقتضی قدر یاپوب ومقدما عسـا کر اسلامك مروروندنصکره کلیاً منهدم اولنلری تجدید وبعض یتاقلریده اقتضی مقداری طولدیرمق بابنده کمال مرتبه اهتمام وخصـوص مزبورك حصولی واتمامی سکا سـپارش اولنمغین ایمدی طرفکدن ادرنه بوسـتانجیلری اوسته‌لرندن خدمت مزبوره‌نك عهده‌سندن کلمکه قادر بر مقدم اوسـته تعیین وبرکون اول اتمام خدمت ایتدیرمکده اهتمام ایلیه‌سز وسزکه قاضیلر وسائر ایش ارلری‌سز کوپرولر تعمیرینه ومجدداً بناسی لازم کلان

مشار ليه وفات ايتمكله جاريه مزبوره غنجه‌نك نفقه وكسوه‌يه احتياجى اولمغله متوفاى مزبور حسن پاشا حضرتلرينك مخلفاتنه واضع اليد اولان ورثه‌لرى اوزرلرينه قبل شرعدن قدر كفايه نفقه‌وكسوه بهافرض‌وتقدير اولنمق مرادمدر ، ديدكده حاكم موقع صدر كتاب طوبى‌له وحسن مآب حضرتلرى دخى جاريهٔ مزبوره غنجه‌يه مولاسى متوفاى مزبور حسن پاشا حضرتلرينك ورثه‌لرى اوزرلرينه تاريخ كتابدن كل يوم اون بشر آقچه نفقه وكسوه بها فرض وتقدير ايدوب مبالغ مفروض مذكورى مزبوره غنجه‌نك حوايج ضروريه‌سنه صرف وحين ضرورتده استدانه‌يه ووقت ظفرده رجوعه مومى اليه حسين اغايه اذن ويرلمكين ماوقع بالطلب كتب اولندى فى اواخر شعبان‌المعظم لسنه اربع وتسعين والف

شهودالحال

السابقون

(١٤) س ٧ ص ٣٣

مفاخرالقضاة والحكام معادن الفضائل والكلام بلغراددن فلبه‌يه وارنجه يول اوزرنده واقع اولا قاضيلر زيد فضلهم ومفاخر الاماثل والاقران ذكر اولنان قضالرده واقع كتخدا يرلرى ويكيچرى سردارى وسائر ايش ارلرى زيد قدرهم توقيع رفيع همايون واصل اوليجق معلوم اولاكه حرم همايونم آغرلغى هر قنغكزك تحت‌قضاسنه داخل‌اولورايسه برمناسب محله‌قوندروب وكيجه‌لرده‌بكجيلرى تعيين واقتضا ايلدوكى يرلرده اوكوز عربه‌لرى اخراج ايتديروب امين وسالم بربريكزه ارسال ومحل مزبوره ايصال ايلمكز بابنده فرمان عاليشانم صادر اولمشدر بيوردمكى وصول بولدقده صادر اولان امرم اوزره عمل ايدوب دخى حرم همايونم آغرلغى هر قنغكزك تحت قضاسنه داخل اولور ايسه بر مناسب محله قوندروب وكيجه‌لرده بكجيلر تعيين واقتضى ايلدوكى يرلرده اوكوزعربه‌لرى تدارك واخراج ايتديروب امين وسالم بربريكزه ارسال ومحل مأموره ايصال

(١٢)   س ٧   ص ٨٨

مدينهٔ صوفيه سكاننذن عمدة الاماجد والاكارم حافظ هذا الكتاب حسين اغا ابن ابراهيم اغا محافل قضايه كلوب تقرير كلام وتعبير عن المرام ايدوب مدينهٔ مزبوره واليسى ايكن بوندن اقدم بج قلعه‌سى محاصره‌سنده شهيداً وفات ايدن مرحوم حسن پاشا حضرتلرى مأمور اولدقلرى سفر همايونه عزيمت ايتدكدنصكره كندى ملك جاريه‌لرندن ففقور نام جاريه‌سنى بكا امانت وضع ايدوب حالا وفات ايتمكله جاريهٔ مزبوره ففقورك نفقه وكسوه‌يه احتياجى اولمغله متوفاى مزبور حسن پاشا حضرتلرينك مخلفاتنه واضع اليد اولان دركلرى اوزرلرينه قبل شرعدن قدر كفايه نفقه وكسوه بها فرض وتقدير اولنمق مرادمدر ديدكده حاكم موقع صدر كتاب طوبى له وحسن مآب حضرتلرى دخى جاريهٔ مزبوره ففقوره متوفاى مزبور حسن پاشا حضرتلرينك ورثه‌لرى اوزرلرينه تاريخ كتابدن كل يوم اون بشر آقچه نفقه وكسوه بها فرض وتقدير ايدوب مبلغ مفروض مذكورى مزبوره ففقورك حوائج ضروريه‌سنه صرفه وحين ضرورتده استدانه ووقت ظفرده رجوعه مومى اليه حسين اغايه اذن ويرلمكين ما وقع بالطلب كتب اولندى

في اواخر خمس شعبان المعظم السنه اربع تسعين والف

هجرته من الفرد الشرف

محمد افندى المفيد	چوقه‌دار ابراهيم بشه تابع افندى حضرتلرى	سراج عبداه چلبى	سرمحضران محمد چلبى	ديكر محمد المحض

وغيرهم القضا

(١٣)   س ٧   ص ٨٨

مدينهٔ صوفيه سكاننذن افتخار الاماجد والاقران رافع الوثيقه حسين اغا ابن ابراهيم اغا مجلس شرعه كلوب تقرير كلام وبسط مرام ايدوب مدينهٔ مزبوره واليسى ايكين بوندن اقدم بج قلعه‌سى محاصره‌سنده شهيداً وفات ايدن مرحوم حسن پاشا حضرتلرى مأمور اولدقلرى سفر همايونه عزيمت ايلدكلرنده كندى جاريه‌لرندن غنجه بنت عبداه نام جاريه‌سنى بكا امانت وضع ايدوب حالا پاشاى

(١٠) س ٧ ص ٢٢

اقضى قضات المسلمين اولا ولاة الموحدين معدن الفضل واليقين حجةالحق على‌الخلق اجمعين وارث علوم انبياء والمرسلين المختص بمزيد عنايت الملك المعين فلبه وصوفيه قاضيلری زيدت فضائلهمـا وقدوة الفضـائل والحكام معدن الفضل والكلام مولانا تاتار بازاری قاضيسی زيدت فضـائله توقيع رفيع همايون واصل اوليجق معلوم اولاكه قدوةالاماجد والاكارم بالفعل مطبخ عامرهم امينی محمد زيد مجده ركاب همايونمه عرض حال ايدوب مطبخ عامره اوجاقلرندن بيك طقسـان اوچ سنه‌سنه محسوب اولمق اوزره فلبه نظارتنده حالا فلبه‌ده موجود اولان اون بش بيك كيل پرنج عجـله اوزره بلغراده نقلی ايچون كفـايت مقداری اوكوز عربه‌سی اخراجی لازم اولمغين هر بر عربه‌يه فلبـه‌دن التمش كيل پرنج تحميل اولنوب هر عربه اون بش غروش اجرتی ويرلمك اوزره فلبه‌دن صوفيه وتاتار بازاری قضـالرندن عرابه اخراج اولنمق امر شريفم اصـدارينی رجا ايتمكين امدی اجرتلری ميری طرفندن ادا اولنمق اوزره ذكر اولنـان قضالردن كفايت مقداری اوكـوز عربه‌سی اخراج وهر بر عربه‌سی اون بش غروش اجرت ويرلمك اوزره تحميلی وقبضنه مأمور اولنلره تسليم وخلاف شرع برفرده تعديدن احتراز اولنه ديو فرمان‌عاليشـانم صادر اولمشدر بيوردمكی حكم شريفم واردقده بوبابده صادر اولان امرم اوزره عمـل ايدوب دخی حالا فلبه‌ده موجود اولان اون بش بيك كيل پرنج‌بلغراده نقلی ايچون اجرتلری امين مومی‌اليه طرفندن ادا اولنمق اوزره ذكر اولنـان قضالردن كفـايت مقداری اوكوز عربه‌سی لازم وهر عربه‌يه اون بش غروش اوجرت ويرلـك اوزره معرفت شرعله معجلاً اخراج وقبضه مأمور اولانه تسليم ايتديروب عوق وتأخيردن واهمال و مساهله‌دن وخلاف شرع برفرده تعديدن و اجرتلری تماماً ويرلمه‌مكدن بغايت احترازايليه‌سز شويله بيله‌سز علامت شريفه اعتماد قله‌سز تحريراً فی‌اليوم‌الرابع والعشر من شهر شعبان‌المعظم لسنه اربع وتسعين والف

بيورلدی
صحراء بلغراد

واصل‌اليناء فی‌اليوم السابع‌العشرين من‌شهر شعبان‌المعظم سنه ١٠٩٤

(١٠)　　　　س ٧　　　　ص ١٧

مفاخر القضاة والحكام معادن الفضل والكلام ياغودينه ويرا كين والاجه حصار ورسوه واسفرلك وبرزنيك ونيش واركوب وسرشنك وشهر كوى قاضيلرى زيد فضلهم ومفاخرالاماثل والاقران تحت قضا كزده واقع كتخدايرلرى ويكيچرى سردارلرى وبلنقه دزدارلرى وقرا ضابطلرى و اعيان ولايت وايش ارلرى زيد قدرهم توقيع رفيع همايون واصل اوليجق معلوم اولاكه بوندن اقدم حيدود وقطاع الطريق اشقياسى تفحصنده امر شريفمله مباشر تعيين اولنان باغچهٔ خاصم بوستانجى اوسته لرندن قدوة الاماثل والاقران رجب زيد قدره تحت قضا كزده بعض يرلرده حيدود وقطاع الطريق اشقياسى خبر الوب قضا مارتلوسلرندن وحصار نفراتندن ويرلودن اوزرينه وارلق ايچون آدم طلب ايلدكده بزم صنورمزده دكلدر ديو اهمال وتكاسلكز سببى ايله حيدود وقطاع الطريق اشقياسى طغيان بولدوغى اعلام اولنمغله ايمدى او مقوله اشقيا هرقنده خبر آلنورايسه مباشر مزبور معرفتيله ومعرفت شرعيله مارتلوس ونفرات ويرلودن آدم تدارك اولنوب اوزرلرينه واريلوب باى وجه كان اله كتورمكده زياده تقيد واهتمام ايدوب عوق تأخير واهمال ومساهله دن وسنورمز دكلدر ديو عذروبهانه دن وخلاف شرع شريف بر فرده تعدى وتجاوزدن وبو بهانه ايله رعايا فقراسندن جلب مال اولنمقدن بغايت احتراز واجتناب ايلمكز بابنده فرمان عاليشانم صادر اولمشدر بيوردمكى وصول بولدقده بو بابده صدور اولان فرمان جليل القدرم موجبنجه عمل ايدوب دخى مباشر مرقوم تحت قضا كزده وبعض يرلرده حيدود وقطاع الطريق اشقياسى خبر الدقده معرفت شرعله مارتلوسلر ونفرات ويرلودن آدم تدارك اولنوب اوزرلرينه واريلوب باى وجه كان اله كتورمكه زياده تقيد واهتمام ايدوب عوق وتأخير واهمال ومساهله وسنورمزده دكلدر ديو عذر وبهانه دن وخلاف شرع شريف بر فرده تعدى وتجاوزدن و بو بهانه ايله رعايا فقراسندن جلب مال اولنمقدن بغايت احتراز واجتناب ايليوب امر شريفك مضمونى منيفى ايله عمل ايليه سز شويله بله سن اعلامت شريفه اعتماد قله سن.

فى اواسط جماذى الاخر سنه ١٠٩٤　　　　بيوردى صحراى

وصل الينا فى ٥ رجب سنه ١٠٩٤　　　　بلغراد

امر شریفمك مضمون منیفی ایله عامل اولاسن شویله بلهسن علامت شریفه اعتماد قلهسن تحریراً فی‌اوائل شهر جماذی‌الاخر سنه اربع وتسعین والف .

وصل‌الیناانی ١٨ رجب سنه ١٠٩٤ بیوردی صحراء بلغراد

(٩) س ٧ ص ١٩

شریعت شعار ادرنه‌دن بلغراده وارنجه یول اوزرنده واقع اولان قاضیلر زیده فضله وقدوة الاماثل والاقران قضاً مزبورلرده اولان یکیچری سردارلری وکتخدا یری وویوده‌لر زیده قدره انها اولنورکه اشبو سفر همایونه مأمور قصبه وقراریکزده اشکار ومخفی اولان عسکری وعسکری ادعاسندن اولان لوندات طائفه‌سنی وارد اولان فرمان عالیشان موجبنجه سوروب اوردوی همایونه بزمله معاً داخل اولمق مهم اولمغین ایمدی قصبه وقراریکزده اشکار ومخفی اولان عسکری وعسکری ادعاسنده اولان لوندات طائفه‌لرینه محکم تنبه ایده‌سنکی حاضر ومهیا اولوب اوردومزده موجود وبزمله معاً اوردوی‌همایونه داخل اولملری بابنده بیورلدی برله اغالرمزدن قدوة الاماثل والاقران زید قدره تعیین اولنمشدر . وصولنده کرکدرکه قصبه وقراریکزده ساکن اولان عسکری وعسکری ادعاسنده اولان لوندات طائفه‌سنه محکم تنبه ایده‌سزکه اوردومزده موجود بولنوب و بزمله معاً اوردوی همایونه داخل اولالر والا اطاعت ایتمیوب تعلل اوزره اولنلری وقوعی اوزره اسم ورسملریله عرضین ارسال ایده‌سنکی او مقوله اطاعت فرمان ایلمیانلری بر موجب فرمان عالی قید وبند ایله رکاب همایونه احضار اولنور موجب فرمان عالی اوزره عمل اولنوب خلافیله حرکتدن بغایت احتراز ایلیه‌سز دیو بیورلدی .

فی سنه ١٠٩٤ وصل‌البعا فی ١٨ رجب سنه ١٠٩٤

(٨) س ٧ ص ١٨

امير الامراء الاكرام كبير الكبراء الفخام ذوالقدر والاحترام صاحب العز والاحتشام المختص بمزيد عناية الملك والمعين آربه‌لق سلفكه سنجاغنده متصرف اولان عبدالمؤمن دام اقباله توقيع رفيع همايون واصل اوليجق معلوم اولا كه فاخر مفاخر مشير افخم نظام العالم ناضم منضم الامم وزير اعظمم وسردار اكرمم مصطفى پاشا ادام‌الله تعالى اجلاله عساكر منصوره‌م ايله زمون صحراسنده ماه جماذي‌الاولى‌نك يكرمى يدنجى كونى سفر همايونمه توجه وعزيمت ايتمكله ايمدى سزكه وزير مومى‌اليه سز امرشريفم واردوغى كبى هرقنده بولنورسك مأمور اولديغك اوزره بركون مقدم اوردوى همايونمه واصل اولمغه دقت واهتمام ويوللرده وقصبه‌لرده اشكاره ومخفى عسكرى وعسكرى ادعاسنده اولان لوندات طائفه‌سنك وذكر اولنسان دركاه معلام يكيچريلرى چاوشندن قدوة الاماثل والاقران مصطفى چاوش زيد مجده تعيين اولدقلرى اوزره اوردوى‌همايونمه ارسال وايصال وتعلل اوزره اولنلرى قيد وبند ايله ركاب همايونمه احضار ايتديروب آما سندخى بوبها نه‌ايله يوللرده قصبه قرالرده مكث وارام ايتميوب سريعاً وعاجلاً اوردوى همايونمه ملحق وملاقى اولمغه دقت واهتمام ايدوب اهمال ومساهله‌دن وخلاف شرع شريف بر فرده ظلم وتعدى ايلمامك بابنده فرمان عالشانم صادر اولمشدر بيوردمكى وصول بولدقده بوبابده صادر اولان فرمان جليل القدرم موجبنجه عمل ايدوب دخى سنكى مير ميران مومى اليه‌سن امر شريفم واردوغى ساعت هرقنده بولنور ايسه‌ك يوللرده وقصبه‌لرده اشكاره ومخفى اولان عسكرى وعسكرى ادعاسنده اولان لوندات طائفه‌سنى تعيين اولان مباشر مومى‌اليه معرفتيله جمله‌سنى سوروب مأمور اولدقلرى اوزره اوردوى (همايونمه) ايصال وتعلل اوزره اولنلرى قيد وبند ايله ركاب همايونمه احضار ايتديره‌سن سندخى بوبهانه ايله يوللرده وقصبه وقرالرده مكث وارام ايلميوب سريعاً وعاجلاً بركون مقدم اوردوى همايونمه ملحق و ملاقى اولمغه دقت واهتمام ايدوب اهمال ومساهله‌دن وخلاف شرع شريف برفرده ظلم وتعدى وتجاوزدن بغايت احتراز ايليوب

قديم اوزره امر شريف ايله جمعنه مأمور اولان طغانجى باشـلرينه ميرى مرده بهـالرينى ويروب مادامكه خدمتلرنده قصـورلرى اولميه خدمتلرى وميرى مرده بهالرى مقابله‌سنده‌جزيه واسپنچه‌لرى على‌الحساب آلنوب عوارض ديوانيه وتكاليف عرفيه وشاقه‌دن معاف ومسـلم اولوب ودفترده مقيد چاقيرجيسى اولنلردن جلب كشان ومارتلوسى آقچه‌سنى ونعل بها وقفتان بها آقچه‌سى طلبيله رنجيده اولنور دكللر ايكن حالا ذكر اولنان تكاليف ايله رنجيـده ايلدكلرندن ماعدا ميرميران وميرلوا آدملرى ومتسلملرى‌وويوه‌ده‌لرى وسائر اهل عرف طائفه‌سى طرفلرندن اولرينـه قونوب مفت ومجاناً يم ويمـك وقيون وقوزى وآربه وصمان وبال وياغ وسائر مأكولات آلوب زياده ظلم وتعدى ايتملريله هم طغانجيلق‌خدمتى وهم ميرى مرده بها ذكر اولنـان تكاليف ويرمكه اقتدارلرى اولمديغنى بيلديروب مزبورلر وجه مشروح اوزره اوزرلرينه اداسى لازم كلان خدمتلرى ادا ايلدكلرندنصكره عوارض ديوانيه وتكاليف عرفيه وشاقه‌طلبيله رنجيده ورميده‌ايتديرلمه‌مك بابنده امر شريفم ويرلمـك رجا ايتمكين امـدى قانون اوزره عمـل اولنمق امر ايدوب بيوردمكه حكم شريفم واردقده بخصوص مزبوره مقيد اولوب كوره‌سن فى‌الحقيقه مزبورلر دفترده مقيد برات عاليشـانم ايله تعيين اولنمق خاصـه چاقريوه‌جلرندن اولوب حين تحريرده جزيه وعوارض خانه‌سـنه قيد اولنمش تكاليف ويره كلان رعايادن دكللرايسـه اولبابده قانون اوزره عمل ايدوب دخى مزبورلر اوزرلرينـه اداسى لازم كلان خدمتلرى ادا ايدوب‌واداء خدمت ايلدكلرى‌سنه‌لرده‌ميرى مرده بهالرنى‌امر شريفمله‌جمعنه مأمور اولان طوغانجى باشلرينه‌ادا ايدوب‌قصورلرى‌اولميه مير ميران وميرلوا آدملرينه متسلملرينه وويوه‌ده‌لرينه وسـائر اهل عرف طايفه‌سنه مفت ومجاناً يم ويمك وقيون وقوزى وبال وياغ ومرتلوس آقچه‌سى نام ايله وسائر تكاليف شـاقه ايله مزبورلرى خلاف شرع شريف كمسـنه‌يه رنجيده ورميـده ايتديرميه‌سز خصوص مزبور ايچون تكرار شكايت اولنملو ايتليه‌سز شويله بيله‌سز علامت شريفه اعتماد قلاسز تحريراً فى‌اليوم‌الثالث شهرى جماذى‌الاول لسنه اربع وتسعين والف

بيوردى صحراى

وصل‌الينا فى‌اليوم‌الثالث من جماذى‌الاخر لسنه ١٠٩٤ بلغراد

الطريق اشقياسى ظهور ايلديكى استماع اولنغيله تفتيش وتفحص ايلمك ايچون باغچهٔ خاصم بوستانجى اوسته‌لرندن قدوة الاماثل والاقران رجب زيده قدره مباشر تعيين ارسال اولنمغين ايمدى سزكه مومى‌اليه‌سز مباشرمرقوم معرفتيله ذكر اولنان محللرده حيدود وقطاع‌الطريق اشقياسى شرعلى تفتيش وتفحص وبولندقلرى يرلرده قضا مارتلوسلرينه وپلنقه نفراتى ويرلو دخى اله كتورمكده دقت واهتمام ايلملرى بابنده فرمان عاليشانم صادر اولمشدر بيوردمكه حكم شريفمله وصول بولدقده بوبابده صادر اولان امرم اوزره عمل ايدوب دخى سزكه مومى اليه‌سز تحت قضا كزده ظهور ايدن حيدود و قطاع‌الطريق اشقياسنى مباشر مرقوم معرفتيله شرعله تفتيش و تفحص و اله كتورمكده قضا مارتلوسلرى وپلنقه نفراتى ويرلو دخى امداد واعانت ايليوب اهمال و مسامحه‌دن وبو بهانه ايله خلاف شرع‌شريف كندى حالنده اولنلره تعدى وتجاوزدن بغايت اجتناب ايليه‌سز شويله بيله‌سز علامت شريفه اعتماد قله‌سز تحريراً فى اوائل شهر جماذى‌الاول لسنه اربع وتسعين والف

واصل‌الينافى رجب سنه ١٠٩٤ — صحراى بلغراد

بيوردى

(٧) س ٧ ص ١١

اقضى قضات المسلمين اولى ولات الموحدين معدن الفضل واليقين وارث علوم‌الانبياء والمرسلين حجة‌الحق‌على‌الخلق اجمعين المختص بمزيد عنايات الملك المعين مولانا صوفيه قاضيسى زيدت فضائله توقيع رفيع همايون واصل اوليجق معلوم اولا كه افتخارالاماجد والاكارم بالفعل خاصه چاقيرجى باشى دام مجده اوردوى همايونمه مهرلو تذكره كوندروب قضاء مزبوره تابع فيليبوفچه نام‌قريه ساكنلرندن پتره ونيقولا وسائره قضاء مزبورده ساكن دفتر جديد خاقانيده مقيد برات شريف ايله تعيين اولنمش خاصه چاقريوه‌جيسى اولنلر هرسنه حاصل ايلدكلرى آستانهٔ سعادتمه طغانلرى كتوروب تسليم وچاقر حاصل ايلدكلرى سنه‌لرده معتاد

(٥) س ٨٥ ص ٢١٧

مفاخر القضات والحكام ومعدن الفضائل والكلام تكرداغندن بلغراده وارنجه يول اوزرنده واقع اولان قاضيلر زيده فضلهم توقيع رفيع همايون واصل اوليجق معلوم اولاكه حالا بلغراده نقلى فرمانم اولان جبخانهٔ عامرهم مهماتى محلنه واروب داخل اولنجيه دكين يول اوزرنده مخوف ومخاطره اولان محللرده كره كى كبى محكم حفظ وحراست ايچون يانمه معتمد عليه آدملر تعيين ايدوب وامين وسالم بربريكزه اولاشديروب ضرر وكزند ايرشديرمكدن و بو بهانه ايله ظلم وتعديدن بغايت احترازايليه‌سز ديو فرمانم اولمشدر بيوردمكى حكم شريفمله واردقده بوبابده صادر اولان امرم اوزره عمل ايدوب دخى ذكر اولنان جبخانهٔ عامرهم مهماتى واروب محلنه واصل اولنجه دكين يول اوزرنده هرقنغكزك تحت قضاسنه داخل اولورايسه مخوف ومخاطره اولان محللرده كره كى كبى حفظ وحراست ايدرك معتمد عليه آدملر قوشوب امين وسالم بربريكزه اولاشديروب ضرر وكزند ايرشديرمكدن وبو بهانه ايله ظلم وتعديدن بغايت احتراز ايليه‌سز شويله بيله‌سز علامت شريفه اعتماد قلاسز تحريراً فى اليوم السادس شهر رجب المرجب لسنه اثنتين وتسعين والف

وصل الينا فى ٣ من شعبان المعظم سنه ١٠٩٢ قسطنطنيه‌يه المحروسه

(٦) س ٧ ص ١٦

مفاخر القضاة والحكام معادن الفضائل والكلام بلغراتدن اهتمانه وارنجه‌يه يول اوزرنده واقع اولان قاضيلر زيدت فضلهم ومفاخر الاماثل والاقران ذكر اولنان قضالرده واقع كتخدا يرلرى ويكيچرى سردارلرى و يلنقه اغالرى و دزدارلرى و اعيان ولايت و ايش ارلرى زيده قدرهم توقيع رفيع همايون واصل اوليجق معلوم اولا كه بلغراتدن اهتمانه وارنجه‌يه بعض يرلرده وقيز در بندنده حيدود وقطاع

وارنجه‌یه هر بر عربه‌یه دردر کونلك دردر یوز آقچه اجرتلری بروجه نقد
مباشر یدندن اصحابنه ویرلمك اوزره تکر طاغی قضاسندن ایکییوز آلتمش عربه
اخراج وادرنه‌یه ارسال و ینه هربر قنطاری آلتمش آقچه حسابی اوزره ادرنه‌دن
فلبه‌یه وارنجه هربر عربه‌یه یدیشر کونلك آلتیشریوز آقچه ویرلمك اوزره ادرنه
قضاسندن ایکییوز آلتمش عربه اخراج وفلبه‌یه ارسال و ینه هربر قنطاری اللیشر
آقچه حسابی اوزره فلبه‌دن صوفیه‌یه وارنجه هربر عربه‌یه آلتیشر کونلك بشر
یوز آقچه ویرلمك اوزره فلبه قضاسندن دخی ایکییوز آلتمش عربه اخراج وصوفیه‌یه
ارسال وینه هربر قنطارینه قرقر آقچه حسابی اوزره صوفیه‌دن نیشه وارنجه هر
بر عربه‌یه بشر کونلك دردر یوز آقچه ویرلمك اوزره صوفیه قضاسندن ایکییوز
آلتمش عربه اخراج ونیشه ارسال ونیشدن بلغراده وارنجه هربر عربه‌یه اونر
کونلك یدیشر یوز آقچه‌ویرلمك اوزره نیش قضاسندن دخی ایکییوز آلتمش‌عربه
اخراج وذکر اولنان باروت وقورشون ومهمات سائره‌یی تحمیل وحساب مرقوم
اوزره اجرتلرینی مباشر یدندن تماماً ویردروب بروجه تعجیل بلغراده نقل وتسلیم
ایتدیرلمك هربریکز زیاده اهتمام ایدوب عوق وتأخیرندن بوبهانه ایله رعایایه تعدی
اولمقدن احتراز ایلیه‌سز دیو فرمانم اولمشدر ؛ بیوردم‌که حکم شریفمله واردقده
بو بابده صادر اولان امرم اوزره عمل ایدوب دخی قطعاً تأخیر وتوقف ایلمیوب
وجه مشروح اوزره تکر داغندن بلغراده نقلی فرمانم اولان اولمقدار قنطار
جبه‌خانهٔ عامرم ومهماتی هرقنغلرك تحت حکومتنه داخل اولور ایسه رعایایه تعدی
اولمامق اوزره تعیین اولنان اجرتلری بر وجه نقد مباشر یدندن اصحابنه محکمه‌دده
تماماً ویرلمك اوزره عربه‌لری اخراج وذکر اولنان مهماتی تحمیل ومحلنه ارسال
ایتدیرلمك هر برنك مجد وساعی اولوب عوق وتأخیرندن وبو بهانه ایله رعایایه
تعدی وتجاوزدن بغایت احتراز ایلیه‌سز شویله بیله‌سز علامت شریفه اعتماد
قلاسز ؛ ــ تحریراً فی الیوم الثامن شهر رجب المرجب سنه اثنتین وتسعین والف

طبق آصله الخطر نمیقه الفقیر مصطفی حفظی

المولی خلافه بمحلة محمودپاشا بمدینه

قسطنطنیه المحمیه

واصل الینا فی ٢٩ من رجب سنه ١٠٩٢

عوق وتأخيرندن زياده احتراز ايليه‌سز ديوفرمانم اولمشدر بيوردمكه حكم شريفمله
واردقده بوبابده صادر اولان امرم اوزره عمل ايدوب دخی قطعاً تأخير وتوقف
ايلميوب جبه‌خانه عامره‌م مهماتی نقلی ايچون تحت قضا كزده اخراجی فرمانم اولان
اولمقدار اوكوزعرابه‌لرينی معجلاً اخراج واجرتلری مباشر يدندن اصحابنه ويرلمك
اوزره مهماتی تحميل وبروجه تعجيل بربريكزه اولشديروب عوق وتأخيردن واهمال
ومساهله‌دن واصحابنه اجرتلری تماماً ويرلمك ايله رعايايه ظلم وتعديدن بغايت احتراز
ايليه‌سز شويله بيله‌سز علامت شريفه اعتماد قلاسز تحريراً فی اليوم الثالث والعشرين
فی شهر جمادی الاول لسنه اثنی وتسعين والف

وصل اليناڤی ٨ جماذی الاخر سنه ١٠٩٢   قسطنطنيه
المحروسه

(٤)   س ٨٥   ص ٢١٦

اقضی قضات المسلمين اولی ولاة الموحدين معدن الفضائل واليقين حجج الحق
علی الخلق اجمعين ورثة علوم الانبياء والمرسلين المختصون بمزيد عنايت الملك المعين
ادرنه وفلبه وصوفيه وبلغراد قاضيلری زيد فضائلهم وقدوة القضات والحكام معدن
الفضل والكلام نيش قاضيسی وتكرطاغی قضاسی نائبی زيد فضلهما ومفاخر الاماثل
والاقران كتخدا يرلری ويكيچری سردارلری واعيان ولايتك ايش ارلری زيد
قدرهم توقيع رفيع همايون واصل اوليجق معلوم اولاكه حاليا جبه‌خانه‌يه عامره‌دن
اخراج وتكر طاغی اسكله‌سندن بلغراده نقلی فرمانم اولان ايكی بيك قنطار باروت
سياه ودرتيوز قنطار قورشون ويوز قنطار فتيل ايله جمعاً ايكی بيك بشيوز قنطار
مهمات تحميل ايچون ايكييوز اللی عربه ومهمات مزبور ايله معاً تعيين اولنان
دركاه معلام جبه‌جيلرينك نفقه وآغرلقلرينی تحميل ايچون اون عربه‌كه جمعاً
ايكييوز آلتمش عربه تداركی لازم ومهم اولمغله ايمدی هربر عربه‌يه اونر قنطار
مهمات وضع اولنوب وبهر قنطاری قرقر آقچه حسابی اوزره تكرداغندن ادرنه‌يه

آقچەسن كتم ايتديرميەسز شويله بيلەسز اعلامت شريفه اعتماد قلەسز تحريراً في اليوم الثالث عشر شهر جماذی الاول سنه اثنی وتسعين والف

وصل اليناقی ٥ جماذی الاخر سنه ١٠٩٢

هذه صورت الامر الشريف
نمقه الفقير صالح القاضی بمدينهٔ صماقو
عفی عنه سبحانه تعالی

(٣) س ٨٥ ص ٢٠٥

اقضی قضات المسلمين اولی ولاة الموحدين معدن الفضائل واليقين حجة الحق على الخلق اجمعين وارث علوم الانبياء والمرسلين المختص بمزيد عنايت الملك المعين ادرنه وقلبه وصوفيه قاضيلری زيدت فضائلهم وقدوة النواب والمتشرعين تكرطاغی نائبی زيد علمه ومفاخر الاماثل والاقران كتخدا يرلری ويكيچری سردارلری واعيان ولايتك ايش ارلری زيد قدرهم توقيع رفيع همايون واصل اوليجق معلوم اولاكه حالا ايوار قلعەسی نەارسالی فرمانم اولان جبەخانه عامرەم مهماتيچون زيادە اوكوز عربەسی اخراج وتداركی لازم ومهم اولمغله ايمدی تكر طاغندن ادرنەيه وارنجه ، هر بر عربەيه دردر يوز آقچه اجرتلری مباشر يدندن ويرلمك اوزره تكرطاغی قضاسندن يوزيتمش اوكوز عربەسی اخراج وينه ادرنەدن قلبەيه وارنجه هر بر عربەيه دردر يوز آقچه اجرتلری ويرلمك اوزره ادرنه قضاسندن يوزيتمش اوكوز عربەسی اخراج وقلبەدن صوفيەيه وارنجه هر بر عربەسنه دردر يوز آقچه اجرت ويرلمك اوزره قلبه قضاسندن يوزيتمش اوكوز عربەسی اخراج وينه صوفيەدن نيشه وارنجه هر بر عربەسنه دردر يوز آقچه اجرت ويرلمك اوزره صوفيه قضاسندن يوز يتمش اوكوز عربەسی اخراج وسزكه قاضی وكتخدا يری ويكيچری سرداری واعيان ولايتك ايش ارلری سزذكر اولنان مهماتی عربەلره تحميل وبر وجه تعجيل محلنه ارسال وايصال ايتديرمكده هر بريكز اعانت ايدوب

آهنكه جمعاً آلتمش قطعه كوسكى وهر بر دانه‌سى طقوز قيه اولمق اوزره اون قطعه واريه وهر بر دانه‌سى يديشر قيه اولمق اوزره اون قطعه واريه وينه هر بر دانه‌سى بشر قيه اولمق اوزره يكرمى قطعه واريه جمعاً قرق قطعه واريه آهن وايكى بيك بشيوز قصه مسمار كوده واوچ بيك قيه مسمار مرتك وآلتى بيك قيه مسمار نازلى مرتك وبيك قيه مسمار اورته صايش وايكى بيك اوچيوز قيه مسمار زغره وايكى بيك ايكيوز قيه مسمار لوفجه وبيك بشيوز قيه مسمار تخته واوچيوز قيه مسمار شبقه ذكر اولنان محللرده ايشلنوب مباشر مزبورك يدينه ويريلان مهرلو ونشانلو موقوفات صورتى موجبنجه مهمات مذكوره‌يى هر بر قيه‌سى اوستاديه‌سيله اون بشر آقچه‌يه اولمق اوزره وبوندن ماعدا هركيم اون دردر آقچه‌يه اولمق اوزره اون بيك كيم نعل اسب وهر بر كم اون ايكيشر آقچه‌يه اولمق اوزره اون بيك كيم نعل استر وهر اوچ دانه‌سى برر آقچه‌يه اولمق اوزره سكسز يوز سكسان بيك دانه ميخ متنوعه ارسال اولنان نقد آقچه ايله ايشلنديريلوب مباشر مزبور معرفتيله حاضر وآماده ايتديره‌سز وبوندن ماعدا هر بر قنطارى دردر يوز آقچه‌يه اولمق اوزره اوچيوز قنطار آهن خام اشترا وذكر اولنان مهمات ايله حاضر وآماده ايتديريلوب ولازم كلان بهالرى مباشر يدندن بروجه نقد اصحابنه ويردريلوب بر كون مقدم وبر ساعت اول اتمام خدمت ايله‌كز هر بريكز مجد وساعى اولوب عوق وتأخيردن واهمال ومساهله‌دن زياده احتراز ايليه‌سز ديو فرمانم اولمشدر بيوردمكه حكم شريفمله واردقده بو بابده صادر اولان امرم اوزره عمل ايدوب دخى قطعاً تأخير وتوقف ايليوب بروجه نقد ارسال اولنان آقچه ايله صماقو وصوفيه جانبلرندن اشترا وايشلمه‌سى فرمانم اولان اول مقدار آهن جبه‌خانه مهماتى معجلاً حاضر بولنانى اشترا وايشلتمه‌سى لازم كلانى ايشلتديروب بركون مقدم و برساعت أول حاضر وآماده ايتديروب اتمام خدمتده هر بريكز مجد وساعى اولوب عوق وتأخيردن واهمال مساهله‌دن احتراز ايليه‌سز واصحاب حقوقك حقلرينى مباشر يدندن اصحابنه تماماً ويرديروب كمسه‌نك بر

بولنانلری قبولری اوکنده صلب و وقت وزمانیله سفر همایونمده بولنمیانلرك دخی دیرلکلری آخره ویرلمکله قناعت اولنمیوب سنك عدم تقید ومسامحه که حمل اولنوب حقکدن کلنمك مقرردر ؛ آکا کوره کمال تقید وبصیرت وانتباه اوزره حرکت ایدوب وبو امر شریفمك مضمون منیفنی مجمع ناس اولان محللرده ندا وجملهیه اعلان واشاعت ایدوب سنکی واهالیلرك بولنانلرینه صکرهدن بیلمدك وآکاه اولمدق دیو عذر وبهانه ایلیوب اعتراض ایلمیهلر ؛ شویله بیلهلر علامت شریفه اعتماد قلهلر حرر فی اواخر شهر صفرالخیر سنه احدی وتسعین والف

قسطنطنیه المحروسه

(۲) س ۸٥ ص ۲۰٤

اقضی قضات المسلمین اولی ولات الموحدین معدن الفضل والیقین وارث العلوم (الانبیاء) والمرسلین حجت الحق علی الخلق اجمعین المختص بمزید عنایت الملك المعین مولانا صوفیه قاضیسی زید فضله ومفاخر القضات والحکام معدن الفضائل والکلام صماقو وتاتار پازاری اتره بولی ودوپنیجه واکری دره قاضیلری زید فضلهم ومفاخر الاماثل والاقران کتخدا یری ویکیچری سرداری واعیان ولایتك ایش ارلری زید قدرهم توقیع رفیع همایون واصل اولیجق معلوم اولا که جبه خانهٔ عامرهم مهماتیچون آلات آهن محلنده اشلنوب حاضر وآماده اولنمق لازم کلمکین امدی مباشر مزبور معرفتیله هر دانهسی بشر یوز درهم اولمق اوزره اون بش بیك قطعه مترس قازمهسی و هر بر دانهسی بشریوز درهم اولمق اوزره بشبیك قطعه کورك وهر دانهسی برر بچق قیه اولمق اوزره بیك قطعه فرهادی لغم قزمهسی وهر بر دانهسی برر بچق قیه اولمق اوزره بیك قطعه فرهادی کولنك وهر بر دانهسی برر بچق قیه اولمق اوزره بیك قطعه بر یوزلی بالطه وینه هر دانهسی برر بچق قیه اولمق اوزره بشیوز قطعه ایکی یوزلی بالطه وهر دانهسی اون بش قیه اولمق اوزره اوتوز قطعه کوسکی وهر دانهسی اون ایکیشر قیه اولمق اوزره یکرمی قطعه کوسکی وهر دانهسی سکزر قیه اولمق اوزره اون قطعه کوسکی

(۱)　سجل نومروسی ۸۵　صحیفه نومروسی ۱۵۵

امیرالامراء الکرام کبیرالکبراءالفخام ذوالقدور والاحترام صاحب العزو والاختشام المختص بمزید عنایت الملك الاعلی روم ایلی بکلر بکیسی محمد پاشا دامت معالیه توقیع رفیع همایون واصل اولیجق معلوم اولا که بوندن اقدم اول بهار خجسته اثارده سفر همایونم واقع اولمغله ایالت مزبوره‌نك میرلوا ومیرالای وزعما وارباب تیماریله سفر همایونمه مأمور تعیین اولنوب ؛ حاضر و آماده اولا سز دیو وسائره اعلان واشاعت ایچون سکا امر شریفم کوندریلوب تنبهه همایونم اولمشیدی اول امر شریفم علی ما کان مقرر اولوب و وقت حرکت سفر کلوب ایرشمکله ایمدی امر شریفم واردوغی ساعت تأخیر وتوقف ایتمیوب مکمل ومرتب قپوك ویرار وکزیده ومستوفی ومساح ادملرك وایالت مزبوره‌نك الای بکی وزعما وارباب تیماری ایله قالقوب انشااللّه الرحمن روز حضرده ایساقجی صحراسنده درنك جمعنده موجود بولنوب ؛ دستور مکرم مشیر مفخم نظام العالم عساکر نصرت انجام سرعسکر ظفر شعارم اولان وزیرم محمد پاشا ادام اللّه تعالی اجلاله‌نك وجه مناسب کوردیکی اوزره سفر همایونمده دین ودولت وعرض و ناموس سلطنتمه لایق وموافق خدمات علیه‌مده بذل مقدور ایتمك بابنده فرمان عالیشانم صادر اولمشدر ؛ بیوردمکه وصول بولدقده بو بابده صادر اولان فرمان جلیل القدرم موجبنجه عمل ایدوب دخی وقت حرکت سفر کلوب ایرشمکله امر شریفم واردوغی ساعت تأخیر وتوقف ایتمیوب مکمل ومرتب قپوك ویرار وکزیده ومستوفی ومساح آدملرك والای بکی وزعما وارباب تیمار ایله قالقوب واروب انشااللّه الرحمن روز حضرده ایساقجی صحراسنده درنك وجمعیتنده موجود بولنوب سرعسکر مشارالیهك وجه مناسب کوردیکی دین دولت وعرض وناموس سلطنتمه لایق وموافق خدمات علیه‌مدن بذل مقدور وسعی نامحصور ایلیه‌سن ؛ شویله‌که وقت وزمانیله موجود بولنمیه سن ویاخود قپوك مکمل اولمیه وبوندنصکره اول طرفه مستقل آدملر تعیین اولنوب تجسس اولندقده طوایف عسکردن أولرنده

صوفیه ملی کتبخانه‌سنده محفوظ روم ایلی سجلاتنه

عهد سلطان محمد خان رابعده وقوع بولان

انکروس سفری و بج محاصره‌سی زمانلرنده

تسجیل اولنان اوراق رسمیه‌نك

صورتلریدر

انكروس سفری و بج محاصره‌سنه
دائر توركيا سجلاتندن مستخرج
اوراقدر

له لساننه مترجم وشارحی

یانه بك غژه‌غوژه‌وسكی

ناشری

لوو، ده

له علومنك ترقیسنه خادم شركت

درسعادت

محمود بك مطبعه‌سی

١٣٢٧